שו״ת · אחרונים

אבני האפוד חלק ב

רבי דוד פיפאנו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבני האפוד חלק ב

רבי דוד פיפאנו

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבני-האפוד-חלק-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 5
סימן ב 22
סימן ג 22
סימן ד 22
סימן ה 32
סימן ו 36
סימן ז 38
סימן י 38
סימן יא 39
סימן יב 41
סימן יג 42
סימן טו 60
סימן טז 61
סימן יז 61
סימן יט 100
סימן כ 101
סימן כא 102
סימן כג 102
סימן כה 104
סימן כו 105
סימן כז 110
סימן כח 115
סימן כט 123
סימן ל 124
סימן לא 129
סימן לב 130
סימן לג 130
סימן לד 130
סימן לה 131
סימן לו 132
סימן לז 133
סימן לט 134
סימן מ 134
סימן מב 135
סימן מג 138
סימן מד 141
סימן מה 142
סימן מו 146
סימן נ 147
סימן נא 153
סימן נב 155
סימן נג 156
סימן נה 156
סימן נו 156
סימן נח 158
סימן נט 158
סימן סא 158
סימן סב 159
סימן סד 160
סימן סה 161
סימן סו 162
סימן סז 167
סימן סח 167
סימן ע 168
סימן עא 170
סימן עד 170
סימן עו 171
סימן עז 172
סימן עט 177
סימן פב 178
סימן פג 178
סימן פה 178

סימן פח 179
סימן צ 179
סימן צב 182
סימן צג 183
סימן צה 186
סימן צו 186
סימן צט 187
סימן ק 187
סימן קא 189
סימן קה 189
סימן קו 190
סימן קט 190
סימן קיא 190
סימן קיב 191
סימן קיג 191
סימן קטו 195
סימן קיז 202
סימן קיח 207
סימן קיט 213
סימן קכ 216
סימן קכא 220
סימן קכב 223
סימן קכג 223
סימן קכד 227
סימן קכה 227
סימן קכו 228
סימן קכז 232
סימן קכח 232
סימן קכט 233
סימן קל 256
סימן קלא 257
סימן קלד 259
סימן קלה 261
סימן קלט 261
סימן קמ 261
סימן קמא 261
סימן קמב 277
סימן קמג 281
סימן קמד 281
סימן קמה 281
סימן קמז 283
סימן קמח 283
סימן קמט 283
סימן קנ 284
סימן קנב 284
סימן קנד 285
סימן קנה 290
סימן קנו 291
סימן קנז 293
סימן קנח 298
סימן קנט 299
סימן קס 302
סימן קסא 302
סימן קסב 302
סימן קסג 303
סימן קסד 303
סימן קסה 305
סימן קסו 309
סימן קסט 310
סימן קע 317
סימן קעב 318
סימן קעג 320
סימן קעז 320
סימן קעח 321

לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי לפ"ק
ספר אבני האפד ח"ב האבן האחת
חידושים על שלחן ערוך אבן העזר

סימן א

א ' **ס"א** ש"ע. חייב כל אדם לישא אשה. ע' בנדפס אות א' בחייוב האב על נישואי בנו אי הוי מממונו ושם בקונט' מילואים לאפד. הן עתה האיר וזרח ס' שאל האיש להר"הג כמוה"ריאל ז"ל וכבדני במנחה הטהורה מר בריה חיים לעולם נר"ו ושם בחח"המ סי' י"ג תשובת שאלה לרב א' ימ"ב ובסוף הסימן כתוב דהגם שמצינו שהאב חייב להשיא בנו מ"מ לא מצינו שחייב האב להוציא מעות ע"ז. והשיגו בן ה' המחבר עליון למעלה נר"ו מדברי מוהר"ם מינץ תוך סי' צ"א יעו"ש. ועל שניהם הוא אומר ונעלם דב"ר כל ספרי הפוס' המובאים בספרי הנז'.

ב ' ס"ב ש"ע. אין מוכרין ס"ת אלא וכו' לישא אשה. דוקא משום מצות פו"ר אבל להשיא יתומה אין מוכרין ח"מ. והב"ש כתב דה"ה להשיא יתומה וע' בא"הט סק"ב. יד"א הגה"ט סק"ג. שאל האיש חא"ע סי' ז' וסי' ח' אות א'.

ג' **מי** שרוצה למכר ס"ת כדי לישא אשה ואיש עשיר אומר לו לא תמכר ס"ת ואני אתן לך מעות במתנה שתשא אשה והוא אינו חפץ לקבל בטענת שונא מתנות יחיה חייב לקבל דאין כאן משום שונא מתנות ואינו רשאי למכר הס"ת. חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות מ"ב ד' ס"ג שיע. אבל קודם י"ג לא ישא וכו'. ע' בקונ' מילואים לאפד אות ב'. חיים שאל שם. אות מ"ה פ"ת סק"ג. שאל האיש חא"ע סי' ז' או"ב וסי' ח' או"ב מה שפלפלו בזה.

ה' ס"ז ש"ע. הואיל ומב' בניו באים הרי קיים מצות פו"ר. מי שיש לו ב' בנים ולאחד בת. שמעתי ממוה"ר שקיים פו"ר ושעל זה היה סומך הוא ולפי"ד ה"ה למי שיש לו שתי בנות ולאחת בן אבל מוהרא"דב וכו'. כנה"ג הגב"י סק"ב והובא ג"ך בס' בני חיי הגה"ט סק"ב וכתב מוהר"א נחום ז"ל בכ"י דדברי מוהראד"ב תמוהים ודינו של מוהרימ"ט אינו עולה בדין לדעת הרמב"ם וה"ד ה' ספרי דבי רב בדק"ח ויישב דאין כאן קו' למוהראד"ב ודינו של מוהרימ"ט עולה גם לדעת הרמב"ם דהרמב"ם איירי כשמתו הבנים ומוהרימ"ט איירי בשתולדות הראשונים דהיינו הב' בנים ישנם בעולם יש"ב וע' בנדפס אות ה'.

ו' **שם** בהגה היה הבן ממזר וכו'. עמ"ש בנדפס אות ו' ובקונט' המילואים אות ג' וע"ע לה' חיים שאל שם אות מ"ו ובשיו"ב סי' זה ובס' יאודה יעלה לה' מוהר"י אסאד ז"ל (שבא לידי בתור' שאלה) בא"הע סי' ב' וז"ל ה' אבן יקרה בא"הע סי' ב' בנים שנולדו

מאשה אסו' לו אינם פוטרין אותו מפו"ר ודברי הירוש' פ"ב מיבמות דאפי' בבן ממזר קיים פו"ר הם תמוהים וכמ"ש בזה מוהריט"א בה' בכורות פ"ח (דקע"ה) עכ"ל ז' ס"ו ש"ע היו לו בנים כשהיה גוי וכו' ה"ז קיים המצוה וכו'. בימים **ההם** אבותי מנחה טהורה מהגאון אריה ליב ברודא נר"ו אב"ד דק"ק לבוב והגליל. ספרו מצפה אריה תניינא ושם ראיתי לו בחא"ע סי' מ"ג שנתוכח עם רב שבימיו ע"ד ישראל שבא על הגויה וילדה בן אם קיים מצות פו"ר או"ל וז"ל שם וגם כתב מעכ"ת דבן הנולד לישראל מן הנכרית הוא כנכרי לכל דבריו וגרע מבן נכרי מן הנכרית דבששגיירו האב והבן יש להבן התייחסות לאביו לקיים פז"ר וכו'. והנה מאי דפשיט"ל למכ"ת דבן הנולד מן הנכרית אין הישראל מקיים מצוה פו"ר לא כן אנכי עמדי אלא נ"ל דמקרי בנו ויש לי ראיה ממקרא מלא מדכתיו בס' אמר ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי הרי מוכח דחשיב בנו וכמו דפריך הש"ס ביבמות ס"פ ר"י לר"ל מההיא דכתיב בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בן בלאדן ואף דמסיק הש"ס בתר הכי דדוקא היכא דייחסיניהו בשמיהו ובשמא דאבוהון הא הירושלמי פ"ב דיבמות לא קמשני הכי ש"מ דלא ס"ל הך שינוייא א"ד **נר"ו**.

ואשתומם כשעא חדא דדברי הרב הפוס' שהביא הם מיוסדים על אדני האמת והצדק ודבריו אה"מר הנה הנם הפך הש"ס והפוס' דביבמות דפ"ב איתא מי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו מן החליצה ומן היבום וכו' ובנו לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית כי מן המשנה הזאת נראה דפשי"טל למוהר"שדם בח"מ סי' ש"ה שכתב וז"ל וכ"ש ישראל שיש לו בן משפחה ומנויה דק"ל שאינו נקרא בנו לא לפוטרו מפ"ור ולא להפקיע מדין בכורה וכו' ורמזו הכנה"ג בסי' זה הג"בי ס"ק ורמז למ"ש הוא עצמו בס' דינא דחיי עשין מ"ט י"ש וע' יד"א מ"ק הגהב"י סקי"א שהביא ראיה ממ"ש בפ' האומר בנך הבא מן הישראלית קרוי בנך הבא מן הגויה אינו קרוי בנך עי"ש. ואני תמה למה הלכו עצות מרחוק הלא הדבר מפורש במשנה דיבמות שהזכרנו וכמו שכ"ר להמאירי שם שכתב וז"ל ובנו לכל דבר כגון ליורשו ול יטמא לו ובתלמוד המערב פרשו אף לפ"ור וכו' חוץ מולד שפחה ונכרית שאינו קרוי בנו כלל עכ"ד וכן ראיתי לה' הלכות יו"ט פ"ח דבכורות דקע"ה ע"ד שכתב משם הרמ"בן והרש"בא והריט"בא בחידו' ליבמות שהביאו לשון הירושל' בנו הוא לכל דבר ואפי' לפו"ר ולשנייות י"ש ועלה קאמר חוץ ממי שבא על השפחה ועל הגויה. וכן ראיתי לה' מנחת חינוך בסי' א' שכתב בפשיטות מדעת עצמו דישראל הבא על הע"כום והוליד בן דלא קיים מצות פו"ר ע"ע מבואר מכל הפוס' הנז' דלא כהרב מצפה אריה נר"ו וצדק הרב **שכנגדו** מ"ב.

אמר מעתה דמה שהכריע הג' מצ"א מקרא דכתיב והוא בן איש מצרי אין כאן הכרע כלל דהכתוב **לא** בא להזכירו בשם אביו אלא לגנאי דכיון דאמר בן אשה ישראלית ס"ד דהוא איש ישראל גילה הכתוב דלא יצא דבר רע כזה מפי גבר ישראלי מן הבטן ומן ההריון רק האיש הזה היה בן איש מצרי ודין גרמא דנקב שם השם וכמו שכ"ר למוהר"ע ספורנו שפירש כן כ"ה והראיה לזה דבש"ס יבמות דס"ב כשהקשו לר"ל מקרא ולציבא ט"ו בנים ותירצו כפר בן בקר הי"ל להקשות ממקרא שבתורה והוא בן איש מצרי א"ו דכולהו מפרשי להאי קרא דלא בא ליחסו לשם אביו כי אם להודיענו שהיה זרע פסול ומפסול קאתי ומאי דדחי הרב שינויא דתלמודא דידן דש"ה דייחשיניהו בשמייהו מכח דהירושל' דיבמות לא משני הכי לא ידענא מאי קאמר דאם נאמר דפליגי ת"ד עם הירוש' אכתי כתלמו' דידן קי"ל,

עוד כתב הרב הנ"ז נר"ו וז"ל הרי המוהרי"טא בכורות פ"ח (דקמ"ב ע"ד) כתב לפרש הא דאיתא בירושלמי שם גוי הבא על בת ישראל וישראל הבא על העכו"ם והולידו בן הבא אחריו הוא בכור לנחלה דאתייא אפי' לרי"וח ור"י קפריך לר"ל מהך דבלאדן בן בלאדן ולא ס"ל האי חילוקא דיחסיניהו בשמא דאבוהון וא"כ בודאי מוכח לדידיה מקרא הנ"ל דמקרי בנו ואף דהבא אחריו הוא בכור לנחלה מ"מ לענין יחוס שאני ודו"ק עכ"ל ולא ידעתי מה זו הפרעה דכבר כתב ה' הלכות יו"ט שם דטעמא הוי דאחד מהם הוא ישראל ודינא הוא דולדה כמוה לא חשיב בנו מש"אך ההיא דבלאדן דהיו שניהם גויים ודוק כתב עוד דיש להביא ראיה מדברי התוס' קידושין י"ח ע"א ד"ה כאן שהקשו על רש"י שכתב דאי הורתו ולידתו רו"ח נוחה המנו מב"ב דקמ"ט גבי איסור גייורא דמשמע דרבא לא רצה לשלם לר' מרי בר רחל אלא היה רוצה לזכות בהן וכי לא היה רוצה רבא שתהא רח"נה. ואי נימא דגוי הבא על בת ישראל והוליד בן ל"ח בנו כלל וגרע מגוי וגויה אין התחלה לקושיא זאת דשאני ר"מ ב"ר דל"ח בנו של איסור נייורא כלל ולהכי ליכא בהו דין דאין רח"נה ודוקא במי שנולד מאו"א ואח"ך נתגיירו והיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אמרינן דאין רח"נה אבל לא כשאמו ישראלית אלא מוכח דגם הנולד בן הנולד מגוי הבא על ישראלית חשיב בנו ולא גרע מגוי הבא על הגויה דחשיב בנו עכ"ד. וגם ראיה זו יש לדחות דהתוס' מקשו הכי דהלה אמת דבעלמא גרע כשאחד מהם ישראל מכששניהם גויים אבל בהא דירושה דאמרינן דכשלידתו בקדושה הוי כישראל א"כ כ"ש היכא דהוי גוי הבא על שבת ישראל כההיא דאיסור גייורא דולדה כמוה והרי הוא ישראל דראוי והגון להחזיר לו ירושתו ומדוע רבא לא ירצה להחזיר וע"כ הפכו השיטה ואמרו דכשלידתה בקדושה אתי לאחלופי בישראל וחיישינן ליבום וכ"ש בנדון

כר"מ ודוק הטבע העולה לענין דינא דאף שיש לו בן מן הגויה לא קיים פו"ר וכמ"ש הרב הפוס' שהביא ועתו עמו רבני הפוס' הנ"ל
ח' ס"ח ש"ע אע"פי שקיים מצות פו"ר אסור לו לעמד בלא אשה. בנדפס אות ח' כתבתי דמדברי הג' מוהר"י אבן מיגאש משמע דדעת הרי"ף דהוי מדרבנן. ואני אמרתי בחפזי דהתם מיירי בענין ולערב אל תנח ידך אבל לעמד בלא אשה אפשר דדעתו דהוי מדאורייתא וק"ל וע' **לה' מוהרח"ם** בקונט' **פאת** השדה מע' האלף אות ז"ך.
ט' קיים פו"ר ונשבע שלא לישא אשה. ע' בנדפס אות ט' וע"ע שדי חמד ח' הכללים מע' הויו אות י"ד שהאריך בזה.
י' שם ש"ע ולא יעמד בלא אשה. הח"מ דקדק דממ"ש מרן עוד פעם אחרת ולא יעמד בלא אשה דבא לומר דאם אינו מוצא שום אשה בלי מכירת ס"ת צריך למכר דהרהורי עברה קשים מעברה ובב"ש סקט"ו כתב דאין דעת הנ"י כן י"ש וע' יד"א הגה"ט ס"ק ח"י.
פ"ת ס"ק י"ג וע' טו"ז מ"ש ע"ד הב"ש דודאי הצלת עברה חמוד טפי וכע' שאל האיש חא"ע סי' ז' אות ד' דהוו ביה רבנן דמה שהתירו מכירת ס"ת לישא אשה בת בנים היינו דאיכא תרתי מצות פו"ר והצלת עברה לא כן לישא אשה שאינה בת בנים ליכא אלא חדא. ורב חמ"א נר"ו שם בסי' ח' אות ד' יצא לישע הט"ז ובתו"ד כתב דהצלת עברה היא גדולה מקיום המצוה י"ש. וכשאני לעצמי נרגשתי ממ"ש רז"ל ישב אדם ולא עבר עברה נותנין לו שכר כעושה מצוה דמכאן נראה דקיום המצוה היא יותר גדולה מהצלת עברה דהא כעושה **מצוה** אמרו **ולא** אמרו נותנין לו שכר שעשה מצוה וכעת פנאי אין אתי לחפש בספרים.
י"א סיו"ר ש"ע וכן בארוסה. בפירוש דברי מרן הללו ובדברי מור"ם ז"ל יש מבוכה רבה בין האחרונים ע' ב"ש ס"ק ב"ך. יד"א הגהב"י ס"ק מ"ה. באה"ט ס"ק כ"א. פ"ת ס"ק ט"ו. שאל האיש חא"הע סי' ז' או"ג וסי' ח' או"ג ושם הובא לציו"ן ס' שדי חמד מע' אישות סי' ב' אות י"ג **שהאריך** הרחיב בזה וע"ע בתשו' שבס' אבני האפד בסו"סי י"א. שמחה לאיש א"הע סי' כ"ו.
י"ב התירו לו ב"ד לישא אחרת וביני ביני נתרפאית אם קדם ונשא אין בזה חשש אבל אם עדיין לא נשא חוזר האיסור למקומו. פ"ת סס"ק ט"ו משם גאון ורמזתיהו בנדפס אות ך ורמזתי ג"ך לה' שד שדי חמד במ"ע אישות דנ"ו ע"א שכתב שאין הדין כן בשבועה ושכן מתבאר מתשו' ה' מים רבים סי' יד' ורמז ת' יד ימין סי' א' דל"ז ע"ג ותשו' זו היא באה ג"ך בס' חיים ושלום ח"א סי' ו' והסכים כמו הר"הג מוהר"חם ז"ל בסי' בסי' ז ודברי הנביאים פה אחד הוא שאע"פ שעדיין לא נשא אחרת ומוה"ר מוהריק"ו זיל בס' כוכב מיעקב

הנ"מ בא"ע סי' ז' דל"ח ע"א הביא דברי הרבנים הנז' וגם דברי הפ"ת הנ"ל. (ולא נחית שם לחלק בין חרגמ"ה לשבועה הגם דבד"מ ע"א ודמ"א ע"א חילק בהכי) ועכ"ז העלה לענין דינא דאפי' נתרפאה לגמרי כיון שהי"ל שעת הכושר להתר הנדר או השבועה אפי' לא הספיקו לעשות התרה על השבועה הותרה לעולם דכיון דהותר לשעה הותר לעולם. וכן ראיתי להרב החרי"ף ז"ל בתשו' כי באה בס' עולת איש א"הע סי' ג' דבסו"ד כתב וז"ל לדידן דלא נתפשט חרגמ"ה בינינו ורק חומר שבועתו דשעת נישואין מעכבתו מלישא אשה על אשתו גם המה מודו דאם הותרה שבועתו על ידי אונם דאדל"ן מעיקרא אם אח"ך נסתלק האונס אין מקום לבא עוד עליו מפאת התנאי בעת הנישו' דתנאי אין כאן שבועה אין כאן א"ד ז"ל.

י"ג אשה חולנית שבעודה בחליה אינה יכולה לשכב עם בעלה וכפי' הדין יש לה התר לישא אחרת באומרנא דאדל"ן (ע' בנדפס אות כ"ו) אך הרופאים מבטיחין אותו שהיא בת רפואה והבעל טוען כיון שלא שמו קץ וקצבה לדבר ולפי שעה הוא שרוי בלא אשה אינו יכול לסבל עוד הדין עם הבעל ואפי' אם יהיה בודאי שיש מזור למכתה מ"מ בהאי שעתא לאו אשה מתקריא ויש לו רשות לישא אשה עליה ואפי' התרה א"ץ וע"ץ היותר טוב יתירו לו שבועתו ה' כוכב מיעקב שם **סי'** ז' סוג ג' והאריך להוכיח כן מדברי הפוס' וייעשב דברי איזה פוסקים דנראין סותרין לדין זה יע"ש.

י"ד שם בהגה י"א מי שהמירה אשתו מזכה לה גט ע"י אחד וכו'. עמ"ש בנדפס אות ל"א ושם רמזתי ג"ך דברי ה' שד"ח במע' אישות סי' ב' אות כ"ב וגם אתה רואה דברי ה' זכר יהוסף שהעלה דאף שהמירה ברצון טוב יותר לזכות לה גט י"ש. והן עתה בשנת תרוע"ה לפ"ג הייתי במרחצאות של באדין ובאו לידי כמה ספרים של רבני אשכנז בתו' שאלה לימים אחדים ובתוכם שו"ת רשב"ן (להרב שלמה שיק) ושם ראיתי לו בא"הע סי' ט' י"ב וי"ד שעמד על פתגם דנא ובסי' ט"ו הביא פסק מהרב שבימיו על אשה שהלכה ונתיחדה עם ערל וגם ילדה בבית הזונות והאריך בזה וכתב דמותר לישא אחרת בלי זכוי גט ובלי התר קיר והרב המחבר כתב גם בזה דטוב להשליש גט וכן הסכים בע"ס שואל ומשיב בתשו' שם בסי' מ"ב עי"ד וכבר בא מעשה לידינו בשנה זאת קומה עזרתיה (לפ"ג) לצו והתרנוהו להנשא בלתי זיכוי גט אך חשתי ולא התממהתי על העתיד יעו' בתשובה שסדרתי ומ"ע זה בחשון השנה הנ"ל ומשם בארי"ה.

ט"ו סי"א ש"ע טוב לעשות תקנה בחרמות וכו' בנדפס באות ל"ב כתבתי דמנהג שלוניקי בשעת **הקידושין** חזן הכנסת נוטל בידו סודר ונוטל מהחתן קגו"מך ואומר קנין ושומט הסודר מידו ותוקע כפו אל כף החתן ואומר ושבועה ע"ד המב"ה וע"ד הכלה לקיים

כל התנאים הכתובים בכתובה. והבאתי שם מחלוקת רבני האחרונים אי הני שבועה דאורייתא או אינה אלא מדר' וכתבתי משם מו"הר בס' צל הכסף דלחלק יצא דלדידן דאיכא ג"ך הזכרת ה' לכ"ע הוייא מבאורי' י"ש. הן עתה באו לידי כת"הק לא"אז הר"הג כמוהר"ר חיים חנוך פיפאנו ז"ל וראיתי לו בתשו' שכבר קדמו בזה והשיגו לה' מחנ"א בה"ש סי' ב' דכיון דהשבועה שמשביעין לחתן שלא ישא א"א מבטא בשפתיים ושבועה כידוע ואומרים לו שבועה ע"ד המ"בה וכו' א"כ לא בעינן נק"ח ולא הזכרת שם וכנוי וכו' ול"ד לנדון מוהרי"ו דהתם מיירי בת"כ למוד בלי אזכרת שם שבועה בפיו וכו' את"ד וה' אהל יצחק בהשמטות לח"מ סי' ט"ל חילק כן והזכיר רב הפוסק ארי שבחבורה שחילק כן והוא היה מכוין לא"אז הרב. ומ"ש שם דמוהרי"ו איירי בלי הזכרת שם וכו' הוא טעות הדפוס וצ"ל אזכרת שבועה ולא אזכרת השם דהכי כתיב בתשו' אא"ז להדייא ועפ"ז סרו מהר תלונות ה' עבודת השם בדק"כט עליו וק"ל. וע"ע בס' שערי רחמים ח"ב הנד"מ בחי"וד סי' ב"ך שהביא משם ה' מוהרי"א ז"ל בס' שמחה לאיש בחא"ע סי' ה' דהקשה לה"ג חק"ל דה"ן נסתר' מחמתו' בחי"וד ח"ג סי' פ"ז למ"ש במ"ב סוסי' ח' ומר הוא דקאמר דאין כאן סתירה ולעולם דעתו להחמיר יעו"ש.

ולענין שבועת הנישואין ותרג"מה אי שוין או שניין דא מן דא ונ"מ ללמד זה מזה. בתשובה שהשבתי בסיון התרע"ג אות ו' עמדתי בזה והעלתי דילפינן זה מזה עש"ב.

ט"ז לפי נוסח השבועה המוצגת לפנינו באות הקודמת שמזכירין דעת הכלה לקיים כל התנאים וכו' מצאה החקירה מקום לנוח בהא דמרגלא בפומייהו דרבנן והפוס' מלאים מזה דבאירע איזה מקרה בין איש ואשה לומר בפה מלא אדעתא דהכי לא נשבע. דאיך נוכל לומר כן מאחר דהשבועה היא גם ע"ד הכלה ולא ע"ד החתן לחוד ובמה יוכל לומר אדעתא דהכי ל"ן ופטור. דהנה אמת דהוא לא נשבע אדעת כן אולם הכלה יכולה לומר דדעתי היה גם על זה ומאי אהנייא דדעתך לא היה כן וכיון שהיא אינה מסכמת על זה אינם יכולים להתיר בלי רשותה. וכמו שכן מצאתי להרב צבי ז"ל בתשו' סי' מ"א שכתב וז"ל ועוד יש לפקפק דלא ליהני אדעתא דהכי וכו' כיון דלאו בדידיה לחוד תלייא מלתא אלא אף בדידה נמי מהא דכתבו התוס' בקמא דק"י ובכתובות דמ"ו גבי יבמה שנפלה לפני מוכה שחין וכו' וזה ודאי תשובה נצחת למ"ש הרא"ש בתשו' ואחריו החזיק מוהרי"קו ז"ל בנשבע למשודכתו ובנדר לתת לחתנו ממון וכו' נכא ודאי הוייא תייובתייהו, דרוב הפוס' אחרונים המדברים:

בענין אדעתא דהכי לא נדר דלא אמרי' הכי אלא כשהדבר תלוי בדעתו לחוד אבל אם הדבר תלוי כשחברו משביעו להנאתו על דעתו לאו בדעת נודר לחוד תלייא מלתא ע"כ

גם ה' אהל יצחק בהשמטות סי' ס"ל כתב וז"ל ומיהו נראה דבנ"ד לא מצי מימר אדעתא דהכי ל"ן כיון דלאו בדידיה לחוד תלייא מלתא אלא אף בדידה וכשחברו משביעו להנאתו על דעתו לאו בדעת נודר לחוד תלייא וכמ"ש הראב"ד והרש"בא ועמהם כמה אשלי רברבי דסל"ה וכו' וכ"כ מוהר"אנח וה' ימ"א בח"ב סי' ס"ו ד"ק ע"ג דהנודר ע"ד אשתו אין מתירין לו שלא מדעתה וכ"כ ה' צבי בסי' מ"א א"ד ז"ל.

איברא דנוסח זה דמשביעין גם ע"ד הכלה לא בכל המקומות נוהגין כן דיש מקומות שאין מזכירין ע"ד הכלה. ונהירנא דבהיותי קטן ורך בשנים היה מבוכה בין הש"ץ שבשלוניקי דמהם היו אומרים ע"ד הכלה ומהם לא היו אומרים וה' ירך אברהם בחא"ע סי' ז' כשהזכיר נוסח השבועה לא הזכיר ע"ד הכלה וגם מדברי מוה"ר אג"ן ז"ל בס' צל הכסף ח"א אה"ע סי' ה' דכ"ה ע"ב נראה דלא היה נוסח זה דלא הזכיר אלא ע"ד המב"ה וע"ד הנב"א ותו לא ובתשובתו דרגל על לשונו החומרות שיש בנוסח זה ולא הזכיר שהיא ג"ך על דעת האשה. אבל זה למעלה מחמשים שנה שכל הש"ץ משביעין כן וכ"כ בכל שטרי כתובות מעיר שלוניקי. ואא"ז הרב בתשו' כ"י הנז"ל באות הקודמת העתיק הנוסח וע"ד הכלה הנז' והוא קרוב ל"ק שנה. וגם מדברי ה' אהל יצחק שהבאתי מוכח קצת דכן היה המנהג כזמנם ולא ראינו לאחד מהפוסקים ראשונים ואחרונים אשר נשתמשו ביסוד זה דאדעתא דהכי לא נשבע לא אחד בהם שהעלה על שפתיו אם כתוב בכתו' בנוסח זה מהו הדין. ואא"ז הרב שהזכיר נוסח זה טרח ויגע לסתר טענה זו דאדעתא דהכי ל"ן מטעמי' אחרים וכשבא לומר דאם התנאי תלוי ברצון אחר לאו מלתא פסיקתא היא שיכול לומר אדעתא דהכי וכו' מדיין עצמו במה שכתוב בכתו' דהדבר תלוי ברצון האשה וקרוביה ולא קאמר דתלוי באשה שהשבועה היתה על דעתה וטעמא בעי בכל מכל.

ואת זה מצאתי למוהרא"נח בשנייות סי' ך' דהתם קאי על מי שיצא קול על אשתו שזנתה ורוצה לגרשה ובאים לאסרו מכח השבועה כ' הרב דיכ"ול אד"ן ושוב כתב וז"ל אע"ג. דשבועה זו היא ע"ד אשתו ובשבו' דע"ד חברו לא שייך בה אד"ן מ"מ בדבר דמוכח טובא ואנן סהדי שייך אפי' נשבע לחברו ולא פי' כלום וסבר מצאנו כי"וב הרבה כגון תשו' הרא"ש במי שנשבע לישא אשה ואח"ך יצאה אחות המשוד' מן הכלל שפטור הנשבע לקיים שבועתו משום דאד"ן וממנו למד מוהרי"ק ז"ל במי שנשבע לישא אשה ונשחטית. גם הרא"ש בנדר לתת נדונייא לחתנו ונתקלקלו החובות עכ"ל זכינו למלא חקירתנו בעצמה אך לא זכינו להבין ישובו דנדון זה דנשבע ע"ד אשתו אין לו דמי"ם עם הראיות שהביא דבההיא תשו' הראש' דכלל ל"ד בהמירה אחות המשוד' וההיא דמוהרי"ק בשו' ק"א גבי נשתטית דשניה' פסקם מרן בא"הע סי' ז' וההיא דכלל ט' פסקה

מר"ן ביו"ד סי' רל"ב סי"ו גבי נתקלקלו החובות השבועה לא היתה ע"ד חברו ובהא שייך שפיר לומר אדל"ן וגם בזה פקפק הח"ץ וכמ"ש בראש דברנו ובנדון מוהראנ"ח לא היתה השבו' שלא ליקח אשה אחרת אה"ן דהיינו יכולים לומר אדל"ן אבל בהיות השבו' ע"ד חברו דהיינו האשה מי זה אמר דיכו"ל כן דזו היא עיקר החקירה. וחזינא לה' פמ"א ח"ב סי' ס"ו דק"ו ע"ג שהביא דברי מוהראנ"ח ז"ל וכתב ואחה"מ אין אנו צריכים לזה דאפי' נשבע עד"ח אפשר להערים כל שאין אומרים לו לא על דעתך אתה נשבע שלא ע"ד וע"ד ב"ד וכדאמרי' בשבועות דכ"ט שלא יערים כההיא דקנייא דרבא והכא אין אומדים לו כלל מכל זה בשעת השבו' כשהוא נשבע לצורך אשתו כ"ש כשיש אומדנא דמוכח שלא נשבע ע"ד כן א"ד ז"ל ראה זה חדש דהשמיענו הרב דבנשבע ע"ד חברו לא סגי בשתהיה השבו' ע"ד חברו אלא צריך גם כן שיאמרו לו לא על דעתך אתה נשבע ומי שמע כזאת או מי ראה כאלה בדברי הפוס' ומרן בש"ע סי' רל"ב ס"ק דנקט דין דנשבע עד"ח לא הזכיר שום תנאי. גם מוהר"י קצבי בסי' ד' דנ"ד היה שנשבע ע"ד המשודכת ואביה כתב שלא להתיר לו מטעם דהוי נשבע ע"ד חברו דאיכא מ"ד דאפ"י התירו אינו מותר ולא פנה אל הטעם שכתב שם הפמ"א דלא חשיב שבוע' ע"ד חברו כיון דלא אמרו לו בשעה שנשבע לא על דעתך אתה נשבע. יהיה איך שיהיה שני הרבני' הפמ"א ומוהראנ"ח פתחו לה פתחא להאי פרשתא דאפי' בכה"ג יש לו מקום פתו"ר להתיר השבו' ודא קא קשייא לי על ה' אהל יצחק בתשובתו הנ"ל שכתב משם מוהראנ"ח והפמ"א שכתבו דהנודר ע"ד אשתו אין מתירין לו שלא מדעתה והוא מביא לעזרתו דברי הרבנים הנ"ל והאורב יושב לו בחדר דהמה הגבורים מצאו מזור לומר דמתירין אשבועה ואמרינן אדל"ן אפ"י בנודר ע"ד אשתו למר כדא"ל ולמר כדא"ל.

אולם תרתי אני בלבי על יסוד נוסח השבועה הלזו דהוסיפו עלה וע"ד הכלה דלמאי אתא דהא כיון שכתוב למעלה שלא ישא א"א וכו' כי אם מדעתה ורצונה ועל זה כתוב למטה ונשבע החתן הנ"ל ש"ח ע"ד המב"ה וע"ד הנב"א לקיים כל התנאים הנז' מה יתן ומה יוסיף עוד במה שכתוב וע"ד הכלה דתיבות אלו המה מחייבות שלא להתיר לו אלא מדעת הכלה לרוב הפוס' בידיעתה וברצונה ולאיזה פוסקים בידיעתה לבד וכמבו' ביו"ד סי' רכ"ח ס"ק בכנ"הג ובאחרונים שם וא"כ ל"מ לדעת הפוס' דדי בידיעתה לבד דבזה מגרעות נתן למ"ש מקודם מדעתה ורצונה אלא אפ"י להפוס' דסוברים דתרתי בעינן דעתה ורצונה הלא החייוב הזה כבר כתוב למעלה ועל זה נשבע ומה יוסיף עוד כח בזה לכן נ"ל דתיבות אלו וע"ד הכלה לא ניתוספו אלא על שאר התנאים הכתו' בכתובה אבל על שלא ישא א"א עליה או שלא יגרשנה כבר כתוב למעלה כ"א מדעתה ורצונה וכבר

נשבע ע"ז ופשיטא דאין מתירין לו בלי דעתה ורצו' וכשתשא עיניך בשאלת ה' חכם צבי דהוא המפקפק הראשון בדבר הזה שלא להתיר בלי רצונה שם אתה רואה דלא היה כתוב שם כ"א שנשבע ע"ד ב"ה שלא לישא א"א עליה שלא מדעתה ובלי רשות ב"ד וגם שלא יגרשנה שלא מרצונה ואינו כתוב שם וע"ד אשתו ועכ"ז פקפק דל"מ טענת אדל"ן דכל שחברו משביעו על דעתו לאו בדעת נודר לחוד תליא מלתא וזו היא שעמדה לאיזו מקומות קושטא ואינדירני שאינם נוהגים להוסיף הב' תיבות וע"ד הכלה דלענין לישא אחרת עליה או לגרשה שזה הוא עיקר יסוד הנישואין הלא היא כתובה השבועה. ומאחר עלות כן דעיקר מה שנתחבטו הפוסקי' הוא על מה שכתוב בכתובה כדברים האלה אתאן להההיא דהריב"ש סי' צ"ח וצ"ט דכל שכתוב מדעתה ורצונה כל שפייסוה בדרך שנשים אשר כגילה מתפייסות מתירין לו דשייך שפיר לומר אדעתא דלא תתפייס מעולם לא נשבע והו"ל אונם גמור וכמ"ש הפוס'. וכן אם הוא מלתא דמוכח טובא דאדעתא דהכי לא נשבע כגון שזנתה תחתיו ובנדון מוהראנ"ח או שאינו יכול לבא עניה בשום אופן ורואים ב"ד דמצד הסברה הי"ל להתפייס או שישא א"א עליה או שתקבל גיטה והיא אינה מתפייסת שייך שפיר לומר אדל"ן דהו"ל כטוענת תרקבא דדינרי ודוק. ושו"ר לה' משא"מ ח"א חא"ע סי' ל"ב דקצ"ט בהוכיח במישור דבאומדנא דמוכח ואנן סהדי אפי' נשבע לדעת אחרים אמרינן אדעתא דהכי לא נשבע.

והנח בעתה נדפס ס' כוכב מיעקב למוה"ר מוהר"י קובו ז"ל ובאה"ע סי' ז' ענף ה' האריך בתשו' הח"ץ הנ"ל ופלפל בארוכה על קושייתו על הרא"ש ומסיק שם בדל"ה ע"ב דבאומרנא גדולה ומוכחת טובא ליכא בית מיחיש כלל ואפי' שיהיה תלוי בדעת שניהם ובזה גם התוס' מודו י"ש. וראיתי נו שם שכתב עוד וז"ל ובר מן דין אני אומר דהמעיין בתשו. הרב ב"ח (סי' ח') וה' ישועות יעקב (סי' ז') יראה דכל זה הוא בב' שנתקשרו זה בזה וז"כו זה נשבע וזה נשבע אז הוא דלא שייך למימר אומדנא דתלוי בדעת שניהם דכמו שנתחייב או נשבע באומדנא זאת צריך שחברו נמי יהיה לו ידיעה דגם הוא נתחייב בהכי והוי כמו לוקח ומוכר ממש אבל כשהאחד לבדו הוא המתחייב והנשבע אפי' יהיה החייוב ההוא בעיקר הקנין מ"מ לא שייך בזה לומר תלוי בדעת שניהם כיון שחברו לא נשבע לנגדו וכ"ש כשהחייוב או השבועה הוא האחד לבדו והוא נפרד מהענין כנדון שלנו שעיקר הקנין הם הקידושין והשבו' שלא גרשה או שלא לישא א"א לא שייך כצל בעיקר הקנין וכו' וכתב דהחילוק הוא ברור לדעתו וכו' י"ש. וס' תשו' ב"ח וישועות יעקב אינם עמדי מ"מ אני אומר דחילוק זה נכון יהיה להציל מדברי התוס' אבל גם מוה"ר יודה דחילוק זה לא ס"ל להח"ץ דהא איהו קאי לשבועת החתן לאשתו שלא יגרשנה

ולא ישא אחרת עליה ש"א מדעתה ומרמי לה לדברי התוס' וא"כ לפי חילוק זה עדיין לא נושענו מסברת הח"ץ אם לא ע"פ חילוק הראשון דכשהאומדנא היא גדולה ואמתני דאנן סהדי בסי הא גם ה' ח"ץ יודה וכנ"ל וכמו שהכריע ה' משא"מ ז"ל שם מתשו' הריב"ש דסי' קצ"ה דבאימרנא דמוכחת טובא אפי' נדר ונשבע ע"ד אחרים כשיאמר לא אסיקנא אדעתי דבר זה שרינן ליה כיון דאנן סהדי כנלע"ד וכ"כ ה' שמחה לאיש סי' ט"ז סוף דנ"ג ע"ב.

ח"י בנוסח הכתו' שכתוב עליה בחייה. ע' בנד' או"לב וע"ע שמחה לאיש אא"ע סי' ה' שחילק לכשהוא ברצונה י"ש.

י"ט במקום שמשביעין ע"ד הכלה אע"פ שהיא חרשת ולאו בר דעת מ"מ כיון דזכות הוא לה חשיבה כקבלה לדעתה. מוהר"י די פאס ז"ל בס' ברך יצחק סי' ו' דל"א ע"ב.

ך' מי שנתנה לו אשתו רשות לישא אחרת עליה מפני חליה ובתנאי שנשבע שבו' חמורה לגרשה תוך שנה והוא נשא אחרת ונשבע לה כנהוג שלא ישא אחרת עליה ואחיך לתרפאית הראשונה ונתחרטו שניהם מהגרושין ונתפייסו שתשב היא עם השנית אך השנית אינה מניחתו אינן יכולין לכופו לגרש את הראשונה ואין מנדין אותו על שעיבר על שבועתו השנייה דמעיקרא כשנשבע בהתר נשבע ובודאי דכשנשא אשתו השנית על תנאי לגרש אשתו הא' היינו ברצונה אבל לא לעבר על חרג"מה כיון דעתה נתחרטה דאין לומר דידחה חרגמ"ה בעבור שבועתו של הב' ואפי' אם היה דנשבע לגרש את הראשונה בשאט בנפש לא חייל. שם חא"הע סי' ד' די"ח ע"ג.

כ"א אם הבעל אומר שאשתו נתנה לו רשות והיא מכח ישתו וכתוב בכתובה נאמנות אי מהימן ע' בנדפס אות ל"ז ועמ"ש בתשובה סיון התרפ"ג אות כ"ג והנמ"ש היכא דהוא טוען שאשתו חולנית או דבר אחר והיא מכחישתו יש"ב וע"ע לה' פורת יוסף חא"ע סי' ט' דב"ה ע"ג דבמקום שבועה יש להקל עליו ולהאמינו אך לא נתבאר בדברי הרב אם גם היכא דהאמינה עליו נאמן.

כ"ב ע"א מעיד שאשתו נתנה לו רשות ואשתו אינה לפנינו ע' בנדפס אות ל"ח שכתבתי דבמחלו' הוא שנוי ועמ"ש בתשו' שם אות טו"ב וח"י.

כ"ג כתוב בכתובה שלא ישא א"א כי אם ברשות ב"ד סגי בלי רשותה כ"כ בנדפס אות מ"א בשם מוהריב"ל ואח"זר ראיתי למוהר"ש הלוי ז"ל בס' לב שלמה סי' ל"ד דמ"ח שכתב בפירוש דרשות ב"ד בלי רשותה מהני עי"ד ומן התימא שלא נסתיע מדברי מוהרי"בל. ואי בכ"הג מהני רשותה בלי רשות ב"ד ע' קונט' מילואים לאפד אות ח' דבמחלו' הוא שנוי וע"ע לקמן אות.

כ"ד היכא דכתוב שלא ישא כי אם ברשותה וברשות ב"ד אי תרתי בעינן ע' בנדפס שם אות מ"א שכתבתי בשם הי"דא שהעתיק בשם מוהרי"בל דסגי ברשות ב"ד לחוד ותמהתי עליו דמדברי מוהרי"בל אין נראה כן וחשבתי להניח ט"ס בי"דא ולומר דהלשון הוי בלתי רשות ב"ד וכמו שכן ראיתי עתה בתשו' הרא"ם ח"א סי' מ"ו דרמז הי"דא שם דקאי היכא דכתוב ברשות ב"ד לחד. אך ה' עדות ביהוסף ח"ב סי' יו"ד ד"ל ע"ג כתב בב"י דאע"ג דכתיב ברשותה וברשות ב"ד רשות ב"ד לחוד די וכתב זה משם מוהריב"ל ולא נתקררה דעתי והן רשאים ולא אני. ועל מה שתמהתי בנדפס דלמה לא נאמר דתרתי בעינן בתשו' שם אות ז' כתבתי שליש ישוב בזה. וע' דרך עץ החיים בתשו' סי' ג' דלא בעינן תרתי אלא או או קאמר עי"ש בדצ"ח ע"ד וע"ש הפוס' שרמז.

כ"ה על מ"ש בכתובות שלנו אם לא מדעתה ורצונה אי קאי גם על תנאי שלא לישא אחרת עליה או דוקא על מאי דסמיך ליה שלא יגרשנה כתבתי בנדפס אות מ"ג. ורחש לבי לדבר דבר מה שראיתי בכתה"ק אשר לאא"ז הרה"ג כמוהר"ח פיפאנו זצוק"ל בתשובה שהשיב לשואלו שכתב וז"ל ועוד אחרת איכא בנ"ד שבכתובות שלנו נהגו לכתב ונתחייב שלא ישא א"א עליה וכו' ושלא יגרשנה שלא מדעתה וכו' באופן שחייובו הוא שלא לישא א"א עליה כ"א ברצונה וא"כ את"ל דמה שהיא מסולקת דמים הוי מים מ"מ חייובו הוא שלא לישא ושלא לגרשה כ"א ברצונה וכיון שאינה מתרצית בכך אינו יכול לישא אחרת ולא לגרשה והדב"ש סי' צ"ח כתב וכו' ושכ"כ הרמב"ן והו"ד בב"י סי' קי"ח וכו' ומינה בנ"ד שתנאי מפור' הוא שלא ישא אחרת עליה אלא ברצונה כל שאינה מתרצית אינו יכול. אך אמנם לא מכרעא מלתא דאיפשר לומר דמילת כ"א ברצונה לא קאי אלפני פניו אשלא ישא א"א עליה אלא אשלא יגרשנה וכו'. וחזה הוית למוהריב"ל בח"ב סי' ב"ך שכתב וז"ל וי"ל אם רשות האשה מהני בלי רשות ב"ד ובשלוניקי וקושטא ראיתי קצת כתובות שכתוב בהן שלא ישא אחרת עליה בחייה ואינם מזכירים לא רשות ב"ד ולא רשותה משמע דמילת כ"א ברצונה וכו' לא קאי אלא אשלא יגרשנה דוקא ולא אשלא ישא אחרת עליה וכו' ומינה לנ"ד אמינא דאפי' אם נאמר דאין לה וסת הוי מלתא דל"ש ויכו"ל אד"לן מ"מ לגרשה לכ"ע אין בידו. ומה גם דמצינן למימר דאם התנאי תלוי ברשות אחר לאו מלתא פסיקא היא דיכול לישא אחרת עליה מטעם דאד"לן יען כי בסוף התשו' ספוקי מספק"ל למוהריב"ל וכו' וא"כ בנ"ד כיון דהדבר תלוי ברצון האשה וא' מקרוביה לא מצי מימר אד"לן אלא אדרבא יש לנו לומר אדעתא דהכי נשבע לישא א"א ברשותה דוקא וכו' את"ד.

ובתר דשאילנא רשותא מעצמותיו הקדושים ובטא לבי כי לדבר הזה יסלח האדון וישמח צדיק כי חזה ביוצאי חלציו איש משתעשע באמרותיו אנא דאמרי דרינא אית לי גביה דכמ"ש דתנאי כ"א ברצונה וכו' לא קאי אלא אלפניו דהיינו אשלא יגרשנה ולא אלפני פניו נראה דנעלם ממנו לפי שעה תשו' מוהרש"ך ח"א סי' ך' שכתב להדייא על פתגם דנא דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו ורמזו הי"דא ס"ק ס'. ומוהראנ"ח ח"א סי' מ"א סבר מימר דקאי אלא יגרשנא ואח"ך כתב דמצד הלשון אין הכרע דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו והכין נקטי רבני האחרונים וכאשר רמזתי דבריהם בנדפס ולא ראיתי חולק בזה עד עתה שאנכי הראה לאא"ז הרב דס"ל להפך. ולע"ד מה שנסתיע אא"ז מדברי מוהרי"בל ז"ל דתיבת כ"א ברצונה לא קאי אלא אשלא יגרשנה דוקא ולא אשלא ישא א"א עליה אחר נשיקות עפרות זהב לו לא חזינא שום סייוע מהתם. ואומר דלפי דברי א"אז הרב הוא דהבין בדברי מוהרי"בל דבכתו' שלהם היה כתוב שלא ישא א"א עליה וכו' ושלא יגרשנה שלא ברצונה ועלה כתב מוהרי"בל דאינם מזכירים לא רשות ב"ד ולא רשותה וכן מזה דמוכרח הוא דדעת מוהרי"בל דשלא ברצונה קאי דוקא אשלא יגרשנה אבל בתנאי דשלא ישא א"א עליה לא יהא לא ברשותה ולא ברשות בד'. וא"כ הדבר לא אוכל שאתו דמי הגיד לו זה כדי להוציא הדין אמוהרי"בל ולעשותו חולק עם מוהרש"ך ודעי', וכונת מוהרי"בל הלא היא דאינו כתוב כלל בכתובה לא זה ולא אותו רק כתוב שלא ישא א"א עליה ושלא יגרשנה ותו לא אבל אם היה כתוב כן בכתו' אפשר דיודה מוהרי"בל דעל הכל קאי ולא יחלק אמוהרש"ך ודעי' ועוד דכפ"ז דברי מוהרי"בל בראש התשו' שהמנהג היה בכתובות בתחילה שלא יגרשנא ואח"ך שלא ישא אחרת עליה בחייה אם לא ברשות ב"ד ושוב בתר הכי כתב ובשלוניק ובשאר מקומות וגם בקושטנדינא ראיתי קצת כתובות כתוב בהן בחייה לא בתורת אשה ופילגש ואינם מזכירים לא רשות ב"ד ולא רשותה וכיון דבכתובות כתוב בהן בתחילה שלא יגרשנה ואח"ך כתוב שלא ישא א"א כ"כ אפי' נאמר דאדסמיך ליה קאי נמצא דבגירושין הוא דלא הזכיר רשות ב"ד אבל באשה אחרת כבר הזכיר רשות בד'. ומחוורתא דמ"ש מוהרי"בל בבבא שנייא הוא דבכתו' של שלוניקי היה כתוב שלא ישא א"א עליה לא בתו' אשה וכו' ושלא יגרשנא ולא היה כתוב לא בזה ולא בזה לא רשות ב"ד ולא רשותה ועל זה כתב דאין לב"ד עסק בזה ובודאי דצריך רשות האשה או אפשר דאפי' רשות האשה לא סגי ואם כנים אנחנו בזה אין לנו שום ראיה מדברי מוהרי"בל ז"ל ועמו הס"ר. ומ"מ מתוך דברי אא"ז הרב האחרו' שכתב ומ"ג דמצינן מימר וכו' מוכח דלא ברירא ליה האי מלתא שכתב דקאי

רק אשלא יגרשנה ודוק. וע"ע בס' פורת יוסף למוהרי"א באה"ע סי' ט' דז"ן ע"ג דאסיק להלכה דאתרוייהו קאי עי"ד.

כ"ו אם מחמת המניעה שלא לישא אחרת בא לידי חולי כתבתי בנדפס אות מ"ח משם הר"ן דיש להתיר שבועתו.

וכן הסכים להלכה ה' פורת יוסף באה"ע מדנ"ט ע"ד ואילך והרבה לו רעים אהובים.

כ"ז נתנה לו רשות לישא אחרת חוזרת בה. ע' בנדפס אות נו"ן דיכולה לחזור. אך אם הרשות היתה לגרשה בע"כ במחלו' הוא שנוי י"ש. וע' פורת יוסף באה"ע סי' ט' דנ"ו דהעלה דע"כ ל"א דמצייא לחזר בה אלא כשהרשות היה בע"פ אבל אם הרשות היה בשטר וקנין מידה אליבא דכ"ע דלא מצייא לחזר ועמד שם מ"ד מוהרש"דם סי' קצ"ח ששם הוא מקיר הענין. וע' שם משמען הנד"מ חאה"ע סי' י"א שלא זכר שר מכל המצויין אך לא זכינו לגמרה של תורה ולכן אין כאן תימא.

כ"ה בכתובות שכתוב שלא ישא אחרת עליה ושלא יגרשנה כ"א מדעתה ורצונה ונתנה סתם רשות לבעלה והיא טוענת שיגרשנה תחילה והבעל ממאן בזה הדין עמה. יד"א ס"ק ע"א משם ה' מש"אמ ח"א סי' כ"ד ורמזתיהו בנדפס אות נ"ב ונפל ט"ס שם שנדפס הדין עמו וצ"ל הדין עמה דהיינו עם האשה וע' מה שרמזתי שם. הן עתה ראיתי לה' קול אליהו ב"א סי' י"ג דהצ"ע דברי ה' מ"מ בעיקר הנדון דמה מקום להסתפק בזה ופשיטא דהדין עמו עי"ש.

כ"ט היכא דיש מנהג שלא לישא ב' נשים אפי' בסתמא אינו יכול לישא כ"כ בנדפס אות ג"ן וכ"כ הרב אא"ז בתשו' כ"י הנ"ל והביא ראיה מתשו' מוהר"שך ח"א סי' ך'.

ל' נשא אשה בת כ"ב שנה ולא היה לה ארח כנשים ומחמת זה רוצה לגרשה מתירין לו שבועתו. מוהרש"ך ח"ג סי' ס"ג. ודבריו תמוהים ואפי' לפי דבריו דוקא במי שאין לה וסת כלל אבל מי שיש ליה וסת אלא שאינו קבוע אינו יכול לישא אחרת עליה מחמת השבו' בעל מ"ץ ח"ג סי' ב' וכו'. כנה"ג הגב"י ס"ק ע"ג ולפי פשוטן של דברים דברי ה' מ"ץ אין להם מובן דאדרבא כל שאין לה וסת קבוע יותר הדעת נותן לגרשה כיון שאין לה טהרה ודאית וכל ימיה בספק דאתי לקלקל ומכ"ש דאין לה וסת כלל נפקא דהתיר מוהרש"ך משום דאיכא למיחש לקלקול בשעת תשמיש וכמו שכ"ר להג' מוה"ר בשער אשר א"הע סי' א' דל"ד ע"א שתמה כן על המ"ץ. ופניתי אני לראת הדברים בשרשן וראיתי דהתם קאי על אשה שאין לה וסת קבוע רק לפעמים לד' או ה' חדשים תבא לה ארח כנשים ושאלו לרופאים מהם אמרו כי עיקר מטרין אין לה ומהם אמרו שיש לה רק שהיא קטנה וע"ז הביא הרב דברי מוהרש"ך ואחר שפלפל בדבריו כתב דאפי' לפי דבריו

דוקא בנ"ד שלא היה לה ארח כלל תאמר בנ"ד שהרי יש לה אלא שהוא מרוחק ותחיש לפעם אחת אחר כל ראייתה וכו' עי"ש נמצא כתב שלא יוכל לגרש אלא כשיש לה וסת רק שהוא מרוחק אבל כשאין לה וסת קבוע ובקרב ימים פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה דאינה יכולה לשבת בטח בטהרה ובפרט אם ארכו לה ימי הטומאה התם יודה דשפיר שרינן ליה לגרשה וכמ"ש בנדפס אות משם רבני האחרונים וע"ע שמחה לאיש סי' ט"ז דנ"ב. וע"ע קול אליאו ח"א א"הע סי' ט"ו ובס' כוכב מיעקב הנ"מ למו"ה מוהריק"ו בחא"ע סי' ז' דל"ו ע"ד דנקט דברי המ"ץ בפשטן וכתב דיחיד בדורו הוא עי"ד.

ל"א ע"ב ל"ק מוהרש"ך דטענת אין לה אורח הוייא טענה משום שאינה ראויה לילד אלא דוקא בנ"ד שנתחייב שלא לגרשה עד עשר שנים והוא טוען כי מה שנתן קצבה זו היינו בחשבו שיהיה לה דרך נשים ובזה הזמן תלד ואם לאו יגרשנה ומעתה כיון שאין לה דרך נשים מהני עתה מ"ל אחר זמן כבר נתברר שלא תלד אבל היכא שהשבו היא החלטית שלא ישא אחרת עליה אפילו שיעבר עולמו של יובל אינו יכול לישא אשה עליה וכמ"ש מוהריב"ל ויתר הפוס' ז"ל. אא"ז הרב מוהרח"פ ז"ל בתשו' כ"י וכ"כ ה' אהל יצחק בהשמטות לח"מ סי' ט"ל דע"ט ע"א. ויעו' לה' חק"ל יו"ד ח"ג סי' פ"ז דצ"ד ע"א.

ל"ב אשה קש"ת רוח שהשכנות אומרות שהטילה סם המות במשקה להרג את חמות בנה והגם שלא נמצאת עדות חרגה על זה אך קול המולה גדולה הנם מדברים בשפה ברורה בפיהם דהמאורע הלזו היה ע"י אשתו שמחמת קנאה שהיתה בינה ובין החמות אשר מטעם זה בעלה רוצה לגרשה דלבו נקפו פן ואולי בעת מן העתים יכעס עליה ותהי כמחריש לנקם נקם בראובן בעלה כל שהוא משלם לה כתובתה יכול לגרשה דאדעתא דהכי לא נשבע משנת ר"א ח"ב סי' ל"ח.

ל"ג עוברא אתה קמן בתשרי התרפ"א כי מזה חמש שנים שנלקח לצבא ונשבה בתוך אותם שלקח האויב ועתה יצא לחירות ובא פה העירה ובקש לאשתו ולא מצאה ואמרו לו כי יש זמן הרבה שהלכה עם ערל א' והקול נשמע שהמירה דתה וחקרנו על הדבר ולא נמצא ברור גמור רק שבאו עדים לפנינו והעידו שמזה זמן כמה פעמים ראוה מהלכת בשוק עם ערל א' כדרך איש ואשה וראוה ג"כ מתיתרת עמו בבית אחת ושוכבים זה עם זה במטה אחת ואיש אחד העיד שהוא נתכעס עמה מדוע עושה ככה והיא השיבו שרצונה להמיר דתה ועתה עקבותיה לא נודעו והבעל טוען שנתיר לו לישא א"א עליה כי אינו יכול לישב בלי אשה ובפרט שעדיין לא קיים מצות פו"ד.

ואנן בד דן התרנו לו ע"פ מ"ש הפמ"א ז"ל בח"ב סי' ס"ז וה' כר"ש אה"ע סי' י"ב וה' נאמן שמואל סי' מ"ב רמזם היד"א במ"ק אות ע"ד דאם נשבית האשה ואינו יודע בעלה

היכן היא אם מתה אם לאו שיכול לישא אחרת דאדעתה דהכי לא נשבע ואף במקום דחיישי לחרג"מה בכיהא יש להתיר וכתב הפמ"א שם וא"ת ייחלו וימתינו כבר זה להם שנתיים ימים שלא נודע להם שום. דבר ועד כמה יהיה תוחלת ממושכה וכי נתת דבריך לשיעורין וכו' עי"ד וכזאת וכזאת ראיתי לה"ג חת"ס בחא"ע ח"ב סי' צ"ט שנשאל על כיו"ב וערך ה' ספקות להקל אולי מתה. או המירה. או נשתטית. או מרדה על בעלה. ומחמת מרד ברחה. או נולד בה מום דבכל אלה יש טעם להתיר וקאי דאיכא למימר דשמא נשבית בין הנכרים והובילוה למרחוק ומה תעשה עניה זאת דחאה וסיים דאפי' התר ק"ד אינו צריך יעו"ש.

איברא דה' שד"ח במ"ע אישות סי' ב' אות כ"ד או"ק ג' הביא תשו' הצ"צ סי' ע' דאיכא דאירע לו אונם שנשבית החמיר בזה ה' נוב"י מ"ת אה"ע סי ז' ה"ד וכו' ורמז להפמ"א שהקל בזה י"ש. הנה ס' נוב"י מ"ת אינו אתי לראות ולידע מה דבר האיש אך על ה' צמח צדק יכולין אנו לומר דבנ"ד יודה דהצ"ץ קאי על מי שטוען על אשתו שהמירה באונס ורוצה לזכות לה גט ע"י אחר וכמ"ש מור"ם בסי' א' והוא כתב דהיכא דהמירה באונס לא נאמר זה וכ"ש שההגדה שהגידו לו שאשתו המירה לא היתה בב"ד אלא דרך שיחה בעלמה. אך לא בא בדבריו שלא נודע מקום האשה רק כתב שאין עובר ושב מהתם להכא ולכן אמר שימתין עד שתשקט הארץ וכמו שאח"ך באה האשה מש"אך בנדון זה בזה ימים במספר ירחים דשקטה הארץ ברוך ה' וכל א' שב למקומו ואם היתה האשה רוצה לחיות עם בעלה היתה יכולה. לבא או לפחות לערך מכתב לקרוביה לשאל על בעלה. וכיון שלא עשתה כן נתאמתו דברי האנשים האומרים שהיא המירה ולא יספה לשוב אליו עוד.

ותו איכא טעמא אחריתי להתיר דלכל החלוקות האשה הזאת כיון שהיתה יוצאת ונכנסת ושוכבת עם הערל במטה אחת כאיש ואשה לא יצאה מסוג עוברת ע"ד דמצוה לגרשה וכמ"ש מרן בסי' קט"ו והא דצריכה התראה היינו להפסידה כתובתה ע' בנדפס סי' קט"ו אות ב"ך דכ"ד רוב הפוס' ואפי' לסברת החולקים דגם בזה צריכה התראה היינו היכא דאיתא קמן והשתא דליתא קמן תסגי לן להתיר לו לישא אחרת עליה ואנן בדידן התרנו השבועה לבעל כפי דברי ה' נאמן שמואל שכתב דלרווחא דמלתא יתירו לו.

אחר זמן ראיתי בכת"הק לאא"ז הרב חיים חנוך פיפאנו ז"ל בתשו' כ"י שנשאל על איש נשוי והמשנה אשר בעירו תפסו בעלילות ובא לידי סכנה עד שהוצרך לברח והוברר שאם יחזר לעירו ה"ז מתחייב בנפש ואף גם זאת שאינו מניח לאשתו לצאת מהעיר ואם תברח בהחבא ח"ו כל בני משפתתם יהיו בסכנה באופן שהבעל אינו יכול לחזר

לעירו והאשה אינה יכולה לצאת מהעיר ורוצה ר' לישא א"א עליה ולשאל' הגיע מה דינו והשיב ע"ז דהטוב טוב שיפיסו לאשתו שיתן לו רשות לישא אחרת עליה ואפי' התרה אינו צריך וסמוכות שלו מתשו' מוהרש"ך ח"ב סי' י"ב והפ"מא והכר"ש ומוהר"שי הנ"ל את"ד. ועוד כתבתי בזה בתשובותי סי' כ"ט לכשהם אשכנזים יעו"ש.

רי"ד מי שחלתה חילי ארוך וכבד בירכותיה שאינה יכולה לעמד על רגליה ולא לשמש את ביתה בשום אופן שבעולם מותר לו לישא אחרת או לגרשא בע"כ ה' שערי רחמים חיי"וד סי' כ"א. והרי זו בנדון מוהר"שא בס' עוללות הכרם סי' ו' והביאו מז"ה בתשו' כי באה בס' עין משפט הנ"מ על ידי בא"הע סי' ט"ו ורמזתיו א"ה בנדפס אות נ"ז ויעו' עוד בס' דב"מ ח"א חא"ע סי' מ"ט דגם הוא הסכים לדברי ה' מ"א ז"ל.

האמנם חזינא ליה לה' שערי רחמים שם שירד להציל מפקפוקו של מוהראנ"ח בח"ב סי' ך' דטענת אדעתא דהכי ל"ן לא מהנייא לעובר על שבועתו בקום עשה ואתו עמו מלאכי אלקים הרא"ה והריט"בא וה"נד דקיימי בהך שיטתא וכמ"ש הג' חק"ל חי"וד ח"ג סי' כ"ז. הלא הוא אמר דבכי האי ליכא למיחש להא והיה בהניח' תשו' ה' מר"א ח"ב סי' ל"ז שנשאל על מי שנשבע של לשדך את בתו עם שו"ן שבעולם זולת עם בן ש' ושוב אח"ז מיאנה הבת ואינה רוצה בו בשום אופן דמה יעשה באבי הבת ואחר שהביא הרב סבר' הראשונים הנ"ז כתב דנ"ד מוצל מהדין ערעורה דגם הראשונים מודו דכונת שבו' האב לא היתה לאסרה לגמרי לעלמא אם לא דההתר בצדו דהיינו בן ש' וכאשר יהיה האופן דא"א שתנשא לו הותרה השבו' ולא אמרו הראשוני' אלא היכא דאסר כבר זה בהחלט ושוב נאנס ורוצה לאכלו אמנם היכא דאין כונתו לאסר בהחלט הדבר ההוא אם לא שכבר הזמין לעצמו שום דבר אחר ואחר כך נתבטל מה שהזמין לעצמו בכי הא לא אמרוה וא"כ בנד"ז דראובן לא אסרה לבתו עם שו"ן שבעולם אם לא אחר הזמנת ההתר והיינו בן ש' ועתה היא מסרבת א"כ היאך סמי בידן לעכב ביד אביה מחמת השבו' וכו' וכמתלמד מדבריו דן ידין ה' שע"ר לנ"ד דלא אסר עצמו בכבלי העיגון שלא לישא אשה כ"א אחר שהזמין ההתר לעצמו היא האשה אשר הוכיח ה' לו לנהג עמה מנהג אישות בדרך כל הארץ והיכא דנתבטל התר הזמנתו איך הפה יכולה לדבר דאסור לו לעשות וכו' יש"ב.

וכשאני לעצמי אהמ"ר מעולם רבנותו רב המרחק ביניהם דבשלמא אם בלשון הכתו' כתוב כנוסח כתובות שלוניקי דנשבע החתן הנ"ל שלא ישא אחרת עליה בחיים בעודה באישות עמו הרי זו השואה גמורה להההיא דה' מד"ה וכמ"ש מוהרח"ש וה' בארות המים ה"ד בנדפס אות ל"ד דהכונה בלשון זה היינו כשמתנהגת עמו בדרך אישות אבל אם

אינו יכול לבא עליה כדרך כל הארץ בזה לא נשבע עי"ד אך אם לשון הכתובה הוא כמו שכותבין בכמה מקומות ובפרט פה סופיאה יע"א שנשבע שלא יהא א"א עליה. לא בתור' אישות וכו' אין זה דומה להההיא ד"ה משר"א דבשעת השבו' פירש זולת עס בן ש' דהכא בהחלט קאמר ואז באנו למחלוקת הראשונים הנ"ל. אם לא על פי חילוקים אחרים אשר באו בדברי הפוסקים בחצריהם ובטירותם ע"ע ודוק.

ל"ה כל היכא דאמרינן אדעתא דהכי ל"ן איזה מהן עדיף אי לגרשה בע"כ או לישא אחרת עליה נחלקו הפוס' ע' שדי חמד מע' גירושין סי' ב' אות ה' ובמ"ש בתשו' סיון התר"עג אות ו'.

ל"ו כתוב בכתובה שלא יגרשנה בלתי רשות ב"ד אי מהני רשותה כתבתי בקונט' מילואים לאפד אות ח' (ורמזתיהו לעיל אות) דהכנה"ג כתב דהמנהג פשוט דברשותה סגי ושה' בני אברהם התמרמר על דבריו דמאין נתפשט המנהג מאחר דהפ"מ מ"ד קושטא כתב לאסר ולא הזכיר המנהג ושלבו נקפו. לסמך על דבר זה י"ש. הן עתה חזה הוית לה מוהרי"א ז"ל אחד מחו"ר קושטא האחרונים בספרו פורת יוסף חא"הע סי' ט' דנ"ו ואילך שהביא דברי הבנ"א ואריה שאג עליו דאיך דברי הכנ"הג דהעיד בנו על המנהג ועין רואה דברי הרבנים מוהרי"בל והפ"מ בשרשן יראה דמס"פל מלתא ולא החליטו הדבר לאסר ולכן דחק ונכנס דאף הבנ"א לא החמיר בנ"ד כ"א מטעם דקושטא דמלתא דהרשות דנ"ד היה ע"ץ האונס וסו"ד לא דחה הרב המנהג לגמרי וה' פורת יוסף הוא המעיד בנו דבקושטא נתפשט המנהג דרשותה מהני ותרי עובדי נעשו כן.

ל"ז מי שנשבע לאשתו שלא ישא א"ח עליה אא"כ שהתה יוד שנים ולא ילדה ואחר עבר למעלה מעשר שנים רוצה לישא אחרת והאשה טוענת שקודם העשר שנים היתה אהבה עזה ביניהם ומחל לה התנאי והבעל מכחיש הבעל נאמן ואפי' אם תביא ראיה לדבריה שמחל לה התנאי או שהוא בעצמו מודה רק שרוצה לחזר בו עכ"ז מותר לישא אחרת. ה' תעלו' לב ח"א סי' ל"א והסכים עמו ה' מוהר"דח ז"ל.

ל"ח ס"יג בהגה י"א דאשה לא תעמד בלא איש משום חשד. ע' ב"ש לעיל סק"ב דדקדק מדברי הש"הג דאשה אינה מצווה על השבת וע' כנ"הג ובא"הט ס"ק ז"ך. פ"ת ס"ק כ"ג. ויש מקשים דמהיכן דקדק הב"ש דאינה מצווה על השבת דלמא הוצרך לומר טעמא דחשדא לכלל גם נשים שאינן ראוייות לילד. ע' יאודה יעלה (אסאד) סי' כ"ו שבא לכלל ישוב והאריך בזה. וע' תורה תמימה סדר בראשית סי' א' אות ס"ה שנעלם ממנו זה מדלא הזכירם.

סימן ב

א סי"א ש"ע לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא במדינה אחרת וכו'. מדברי הרמב"ן בסה"מ שורש ה' אות י"ד מבואר שאפי אם מגרש אשתו במדינה אחת והולך ונושא במדי' אחרת אסור מה"ת. וגם מדברי רש"ל ביבמות פ"ה סי' ה' משמע דאיס"ו איכא אך הרמב"ם ומגי"א אינם סובר"י שהוא מה"ת וגם הרמב"ם מודה דאינו בלאו ורוב גדולי הפוס' שלא כתבו איסור משמע דסוברים דלית כאן אפי' איסור רק דאינו ראוי. מחנה חיים ח"ב (שבא לידי בתו שאלה לימים) ח"ב אה"ע סי' א' ונעלם ממנו שכבר קדמוהו בזה ה' בית הלל והב"מ הובאו בפ"ת סק"י שכתבו דסוגיית הש"ס קאי בנושא אשה על אשתו אך לא במתה ונתגרשה דאז על הרוב מוליך בניו הקטנים עמו וכ"כ ה' יד יוסף רמזתיהו בנדפס אות ט' ושם כתב הטעם דבגירושין ומיתה אית להו קלא ע"ש אך זוהי שקשה על הרבנים הנז' שלא בא בפיהם דברי הרמב"ן שכתב דאף במגרש נאמר דבר זה ושהוא מן התורה.

סימן ג

א ס"א ש"ע מי שבא בזה"ז ואמר כהן אני וכו'. ע' כתונת יוסף מדל"ד ע"ד ואילך מה שפלפל בסי' זה.

ב שם ש"ע והנבעלת לו ספק חללה. ע' ח"מ וב"ש דאם חזר ובא עליה לוקה משום חללה וע' פ"ת ס"ק ה' שתמה עליהם למה לא הביאו דברי הב"ח שכתב להפך. וע' שאל האיש סי' ז' אות ו' שכתב דלמה לא ילקה כיון דשוייא אנפשיה חד"א וע"ש בסי' ח' אות ה' ישוב לזה.

סימן ד

א ס"יוד ש"ע עמוני ומואבי מותרין לבא בקהל. אי שרינן פיסולי קהל בס"ס ע' בנדפס או"ד הנה הבאתי שם המחלו' מערכה לקראת מערכה. וע"ע בס' תעלומות לב ח"ד הנד"מ סי' י"ט בתשו' רב א' המובא שם דלפי דעתו יש לאסר לכתחי' אפ"י בס"ס י"ש. והן עתה נדפס ס' כוכב מיעקב למוה"ר מוהריק"ו ז"ל ושם בחא"ע סי' א' עמד באורך בזה מד"ז ע"ג ואילך ואסו"ד בד"ט ע"א אחר שכתב דמידי פלוגתא ל"ן סמך על מוהרי"ח בחק"ל יו"ד ח"א סי' קי"ז דכיון דספק ממזר הוא מדרבנן אזלינן לקולא י"ש. ואתה תחזה דאישתמיט מיניה כמה פוס' שרשמתי שם דדינא יתיב דכל פיסולי קהל שרינן בס"ס.

ב ס"יג ש"ע אזהו ממזר וכו'. ע' כנה"ג הגה"ט סקי"ו שהביא משם תשו' הגאונים סי' ע"ג דהנוטל גרושת אחיו אם הוליד ממנה בן כשר לישראל והצ"ע דבריו. וזאת מן המודיעי"ת כי עתם באדר ב' התרע"ג קבלתי מכתב מרב רחימא"י כמוה"ר דוד רפאל סאבאן נר"ו א' ממבחר החכמים שבקושטא יע"א על קבלת ספרי אבני האפד ובקר איזה מקומות מספרי הנז' ועמ"ש בסי' זה אות ך' השיגני ויהיו דבריו על מעשה שבא לפניו כי איש א' היה נשוי עם לאה ויהי כראותו בה סימני אי צניעות באחיו גרשה מעל פניו בג"פ כדמו"י ולא עברו ימים אחדים לגירושיה נראו בה סימני טומאה כי אחי בעלה אספה אליו הביתה ויחדה לו וכבר ילדה לו ד' ילדים ונשאלה שאלה מלפניו על הולדות האלה אם הם כשרים לבא בקהל. ומני"ר ערך פסק ע"ז ובקיצור נמרץ כתב אלי וז"ל ואנכי חפצתי לעשות ס"ס להכשירם בקהל עפ"ז ספק אי אמרינן כשם שזנתה עם זה וכו' ועוד כי מצאתי בחפיש"ה ס' הגאונים דס"ל דהנושא גרושת אחיו בנו כשר לבא בקהל והיא מוצא"ת בכנ"הג אה"ע סי' מ"ד הגה"ט ס"ק וא"כ שפיר יכו' להכשירם עפ"י ס"ס ספק ממנו ספק מאחר ואת"ל ממנו ספק הלכה כהגאונים דכשר. וכרגע נראה אלי סבר"א דמארי טב ופתחתי בסי' ד' וראיתי דמני"ר גזר אומר דכאשר אספה לביתו זהו יותר גרוע וזה איש ואשה יקראו ואנכי הראה דלא שלטו מאורי עיני מני"ר עין הבדולח בהאי פס"ד בכל הקצוות אשר יש לעיין בזה כי לא שלטו עיניו בדברי הכנ"הג חה"מ סי' רע"ט כי אז ודאי לא היה מחליט את דבריו בנקלה ולא אאריך בזה כי תלי"ת בנדון הזה קריתי ושניתי ושלשתי וכמעט לא הנחתי פינה וזוית מכל ספרי ראשו' ואחרו' שלא נשטחתי וכו' וכו' את"ד נר"ו.

ובטרם אקרב להבין טעם ההיתר בעיקר המעשה לעצמי אני מציל ואומר כי שוטטת בכל הארש' אר"ש החיים דברי הכנ"הג בסי' רע"ט ולא מצאתי שם שום ניגוד וסתירה לדברי ואדרבא עזרי ומגיני הוא דהתם בהג"הט סק"י קאי הרב על פנויה שילדה בן ויצא קלא דל"פ שמאיש פ' הוא וכו' והדברים מוכיחים כן שהיה האיש ההוא שוקד על דלתותיה. שם דירתו. שם מנוחתו ושלשת הרועים מוהר"א לבפא ורבו של הכנ"הג ומוהר"י בן יעיש ז"ל פסקו שהבן הזה יורשו והוא היה מפקפק בדבר דאפי' דהיה הולך אצלה יום ולילה לא מקרי מיוחדת לו דלא מקרי מיוחד' אלא כשאוסף אותה אל תוך ביתו ועומדת שם בתוך ביתו תדיר יומם ולילה מיוחדת לו ומשרתת אותו וכו' עי"ש. והן הן הדברים הנאמרים מפי הדיוט כמוני ומפי רב גדול שהבאתי בנדפס שם הוא הרב שיבת ציון ולא ידעתי מה זו השגה. ולא אאמין דכונתו להשיגני עמ"ש אני הצעיר דעדיף ממיוחדת והכנ"הג כתב דזה מקרי מיוחדת דזה הוא קל מסובין כאשר יראה

המעין (ואחר עבר זמן מועט השיגני בזה עוד כתב אחר מחכמי קושטא הרשומים מע' ידי"ן ר' יצחק ב' אליעזר נרו, והשיבותיהו בהרחבה כי לא היתה כונתי רק להגריל המדורה דלשון מיוחדת סובל אעפי' שאינה יושבת בביתו וכמו שבעונותינו נמצאים אצלנו בחורים שיש להם פנויה מיוחדת להם והיא יושבת לבדה בירכתי ביתה ואינם שוכבים ביחד תדיר והוא זנה ומפרנסה. אולם כשהיא שוכבת עמו בבית אחת באין מכלים יצאה מכלל מיוחדת והרי היא כאשתו לכל דבר. וכבר מצינו בתשו' חוט השני הובא בשיבת ציון סי' ס"ז דבמיוחדת לו חילק ידע בין יושבת בביתו תדיר לאינה יושבתי ובתשו' מים רבים שארמז בסמוך דהנערה היתה עומדת ומשמשת בבית ר' אחי ש' וש' היה דר בבית ר' אחיו קראה מיוחדת ולאפוקי כל זה אמרתי אני עדיף ממיוחדת לכ"ע וק"ל. והן עתה מצאתי לרשי' ז"ל בביאור החומש ס' קדושים ע"ב והיא שפחה נחרפת פירש מיועדת ומיוחדת לאיש והוא מלשון הש"ס דגטין דמ"ג מאי מאורסת מיוחדת והתם היכול נוכל לומר דמיוחדת היא שיושבת בביתו ובחומותיו ושוכבת עמו? וא"ת אה"ן נ"מ שאם אינה יושבת תדיר בביתו וזנתה אינה לוקה דאינה מיוחדת וכל כי האי חובה לאודועי. נמצא דלשון מיוחדת כולל ג"ך כשאינה יושבת בביתו ולכן אמרתי דנ"ד עדיפא ממיוחדת וק"ל) וכעת לא מצינו חולק בזה דבמיוחדת לו כה"ג דדרים יחד כאיש ואשה שנאמר בזה כשם שולחה ע"ז כך זנתה עם אחר דבודאי ל"א. והן עתה ראיתי למוהר"ש אאילייון ז"ל בתשו' כי באה בס' מים רבים חח"המ סי' נ"ב דרצה לומר דכיון דהיא עומדת ומשרתת בבית ר' אחי ש' וש' היה דר בבית אחיו ר' נקראת מיוחדת ואפי' שהבועל אומר שהוא מסופק אם ממנו נתעברה לאו כל כמיניה והרי הם בניו אפי' לענין ירושה ושסברת הריט"בא שכתב דבפלגש המיוחדת לו אינה נאמנת היא סברא יחידאה יעו"ש בדמ"ז ע"ד והרב מים רבים לא חלק עליו שם בסי' ג"ג דנ"ב כ"א בעבור שהאיש טוען ואומר כשם שזנית עמי כך זנית עם אחרים עי"ד וכ"ש בנדון שלו דשלהם מודים ודוק. ואחז"ר ראיתי בס' אחי וראש אה"ע סי' ט' שהובאה שם תשו' מוהרד"מ ובדמ"ג האריך בזה והעלה דכל שיושבת בביתו תדיר ולא פסיק ל"א כשם שזנתה עם זה וכו'. וכן העלה הר' המח' שם בסוף תשובתו.

ואשר הביא בידו ת' הגאונים אשר הובאה בכנה"ג. הנה ת' הגאו' הלזו אינם נמצאים אתי לראות מי חתים עליה יען הסברא הלזו היא תמוהה שהיא הפך כל הפוס' וכאשר תמה עליה הרב כנ"הג בשני המקומות הלז וה' פחד יצחק ע' ממזר ליכא והצ"ע דבריו. ומ"מ יהיה מי שיהיה בעל דברים אין לנו אלא בעל ס' אחת נגד כמה פוס' המפור' שפסקו דכל הבא מחייבי כריתות הרי הוא ממזר מה"ת וגם אשו"ר נלוה עמהם תשו' הגאונים

אשר הבאתי לקמן בנדפס סי' ק"ז ה"ה כתובה בס' שערי צדק ש"א סי' ח' המנגדת לזה בפירוש. באופן דהסברא הלזו היא יחידאה ואפשר דנדחה קרינן לה ובכן אבא לדון אל המעשה אשר בא לפני ידין ארי דור"ס הנ"ל (הגם כי לא נדרשתי ע"ז מ"מ האמת יותר אהובה אצלנו אני מוכרע לדבר דבר דוד בשתיים כי נאחז בסבך עם הנ"ל ולא אהיה כמחריש) דלבי אומר לי כי היו למני"ר טעמים אחרים נכונים ויסודות חוקים להתיר אשר לא באו במכתב מני"ר והנם טמונים באהלו. דאם עיקר יסודו על הס"ס הנ"ל אהמ"ר לא ירד בינ"י הדל עמו דבספק אי אמרינן כשם שזנתה עם זה וכו' ביושבת תחת אהלו כאיש ואשה לא מצינו מי שיאמר כן ואם המצא תמצא איזו סברא או איזה פוסק שיאמר בפי' כן הלא מצער היא לגבי הפוס' שכתבו דל"א הכי. וזה יהיה משפט הספק ה"ב דאף אם נאמר שסברת הגאון שהביא הכנה"ג לא תהיה תמוהה מ"מ. אין לו רע במקרא ואיך נוכל לעשות ס"ס כששני הספקות דהתירא הם במיעו' דמיעוטא דפוסי. היא שעמדה לי לומר דס"ס זה עלה במחשבתו לעשו ו ולא עשהו. ויען ידעתיהו דמני"ר ספרא דווקנא הוא וה"ן בלשונו מלה ואני חפצתי לעשות ס"ס הדברים האלה מורים דבקש ולא עשה ואין זה עיקר ויסוד ההיתר ולכן לא אאריך בזה לבל אהיה נדרש ללא שאלוני.

ואתה תשוב ותראה עוד שם בנדפס אות ך' על מעשה רע שאיש אחד שכב עם אשת אביו בעודה אלמנה והוא והיא מודים שנתעברה ממנו. הנה הבאתי שם דברי ה' מטה לחם דהוכיח מדברי הרד"ח א"ז דאע"ג דהיא טוענת דמישראל נתעברה אמרינן דשמא מגוי נתעברה והשיגה. ידו למוה"ר בספרו צלו הכסף. ואני כתבתי דאם כונתו להוכיח דבין להקל בין להחמיר ל"א הפך דבריה אהמ"ר אין מכאן ראיה וכו'. ע"ז היתה עלי יד אחד מחכמי קושטא יע"א עליון למעלה כי ביצחק יקרא וז"ל שותיה דמד לא גמירנא :כי לא דבר דבריו ה' מטה לחם בלישנא דמשתמע לתרי אנפי כי שפתיו ברור מללו דלא מיירי אלא בגוונא דלפי טענתה הולד כשר וניתי ס' צה"כ ונתזי וכו' ונדון מוהר"אי והפרישה והב"ש והשע"המ והצ"הכ הצד השוה שבהן שבטוענת. לישראל נבעלה מיירי א"כ מדוע יליי"ן מר על המט"ל באמר לו אהמ"ר וכו' את"ד נרו'.

ואני עניתי דבהא קמודינא דאנכי הסיבותי וקיצור לשוני הביאני לבלתי הבין דברי. ובאמת דאם כונתי היתה להציל להרבנים הנז' מהסגת ה' מט"ל מתשו' הר"דח א"ז הצדק עמו ובדין צעק יצעק עלי שדברי ה' מט"ל צדקו אין בהם נפתל ועיקש אך לא היתה זאת כונתי כי אם לעצמי אני מציל דהתם קאימנא בנדון שהאשה טוענת דמתרגם נתעבדה דאם נאמין לדבריה ולא נאמר דמגוי נתעברה יש להחמיר להיות הולד ממזר וכן בנדון ה' דברי שמואל שהיתה א"א ואומרת שמפלוני נתעברה שבזה ג"ך אם נאמין לדבריה הוא

ממזר וראי ונשתמשתי בחילוק הפוס' הנז' דאין אנחנו יכולין לומר בנדונות כאלו דהיא נתעברה מגוי ולהקל כיון שהוא הפך דבריה ולכן פסלתי את הילד. אכן עמדו לנגדי דברי הרה"ג מיהרח"מ ז"ל בס' מט"ל הנל' ולכן אמרתי בלשון מסופק דאם כונת הרב ז"ל להוכיח מתשו' הא"ז דדוקא היכא שאומרת שנבעלתי בהכשר הגם דיש לגמרם בעיקר ההכשר אזי מצרפינן הספק דשמא מגוי נתעברה אבל לא היכא שאומרת שנבעלה לממזר שפיר. אך אם כונת ה' מ"טל להוכיח מכאן דבין להקל (דהיינו שהולד הוא כשר לפי דבריה) וכן להחמיר (דהיינו שהולד הוא פסול לפי דבריה) עכ"ז אמרינן (וטעות הדפוס הוא שם שכתוב ל"א) הפך דבריה ותלינן שמגוי ועבד נתעברה אהמ"ר אין כאן ראיה דהרבנים מורר"ח א"ז ורעימיה קיימי בנדון דלפי טענת האשה הולד הוא כשר וכו' רק דהיה מקום לחשד דקודם הגירושין הוא והולד פסול ע"ז מקלינן בספק מגוי אבל במקום דלפי טענתה כגון נ"ד (ונדון הדב"ש) הולד פסול שנלך להקל שלא להאמינה ולהכשיר את הולד זו מנין לנו והוא חילוק ברור למודה על האמת ותכל תלונותיו מעלי **והן** עתה בא לידי ס' בני יעקב וראיתי לו בסי' ע"ד דנ"ד היה על א"א שנתנה עיניה באחר וילכו שנהם יחדיו ונשתמדו ונישאו ואא"ז גרשה בעלה ה"א והאשה נתעברה ולא נודע אם קודם הגירושין או אח"ך וילדה והיא אומרת שאחר הגרושין נתעברה והשיב הרב דנאמנת משום מגו דאי בעיא אמרה מגוי ועבד נתעברתי ויש לערך ג"ך ס"ס ספק קודם גרושין או לאחר גירושין ואת"ל דקודם גירושין שמא מגוי ועבד נתעברה ע"כ והן הן הדברים שנאמרו על שמו מפי עליון גדול אדוננו מוהרא"ג. ז"ל והבאתים בנדפס דה' בני יעקב קאי בשלא נבדקה האם ולא אמרה ממי נתעברה אבל אם אמרה שנתעברה מפלו' הרי יש הודאה שנתעברה מישראל ולא מגוי. אשר עפ"ז לא זכיתי להבין דברי ה' ישמח לב גאגין ז"ל בסי' י"ג דנ"ג ע"א שהביא הס"ס שערך ה' בנ"י וסיים וכתב וז"ל הרי להדייא שהיתה א"א ולא דיימא מעלמא רק מהחישוק הנואף והולד שניהם מודים שהוא ממנו ועפ"ז אמר הרב דשמא מגוי ועבד וכו' ע"כ ואנכי לא ידעתי אנא מלא בדברי ה' בנ"י דשניהם מודים על הילד שהוא ממנו דאין רמז לדברים הללו בס' בני וכאשר יראה הרואה. וע"פז אין אנו צריכין לדחוקי נפשין כמ"ש בבנות סד"ה ותבט להציל נ"ד מה בנ"י כי הדברים שכתבתי שם הוא מבלי ראות דבריו כשרשן.

ג' **שם** ש"ע זה הבא מאחת מעריות וכו'. ע' בנדפס אות ז' דהבא מחייבי לאוין הוא ממזר מדרבנן. וז"ל הרב מוהר"ש:

מטאלון ז"ל (בע"ס עבודת השם) בתשו' כ"י לא מצינו ממזר בנישואין דרבנן כ"א בקידושין ונישואין מן התורה או בספק מקוד"ש דאורייתא אבל בנישו' דרבנן נראה

דאליבא דכ"ע לית בהו חשש ממזרות וכ"כ הרי"ף ביבמת פ' ב"ש גבי קטנה שלא מיאנה והגדילה וכו' וכ"כ הרמב"ם פי"א מ"ה גירושין דין ה' וכ"פ הטור ומרן בש"ע א"הע סי' קנ"ה סכ"א דאין הולד מהב' ממזר כלל עי"ש ופ"ה הלבוש שם שכתב דאפי' ס' ממזר אינו כיון דאין קידושי הראשון מה"ת כלל כ"א מדרבנן וכ"כ ג"ך הרמ"ה הביאו הטור סי' ל"א ומוהריק"ו ש"ו כ"ד גבי קדשה בפחות מש"פ. ואע"ג דלגבי פיסולי גטין דרבנן מצינו להרי"ף בתשו' והטור בא"ע סי' ק"ן דאם נשאת ע"י אותו הגט וילדה דהוי ס' ממזר וכו' יש לחלק אבין פיסולי גטין דרבנן לקידושין דרבנן כיון דהיתה בחזקת א"א וכו' שו"ר למוהר"ד חזן הו"ד בתשו' אחי וראש א"הע סי' טו' שהעמיק הרחיב בע"ז דקידושין דרבנן שנשאת לאחר או זנתה וילדה אם הולד כשר וסו"ד העלה דאין בקידרושין דרבנן חשש ממזרות כלל והסכים עמו ה' המחבר וכו' את"ד בקיצור.

ד' סי"ד ש"ע האשה שהיה בעלה במדה"י וכו' שאין הולד שוהה יותר מיב"ח. אם האשה אומרת שזנתה י"ל אם נאמינה דרק לאוקומי אותה בחזקת כשרות לבעלה אזלינן בתר מיעוט דאשתהי דרוב נשים יולדות ל"ט ולא לי"ב אבל היכא דהיא עצמה אומרת שזנתה ומגרעה חזקת כשרותה והרוב מסיעה י"ל דנאמנת ול"א דעיניה נתנה באחר. וכ"כ בא"א שזנתה דמכשי' הולד משום דרוב בעילות אחר הבעל. אם האשה טוענת שאין **לו** גבורת אנשים או שאינו יורה כאן ואינו ראוי לבעול אם נכשיר הולד כיון דודאי זנתה ולפי דבריה אין הבעל ראוי להוליד. ה' שבט שמעון בדא"ג ע"א. ומכותלי דבריו ניכר שדעתו להחמיר ולעשותו ממז **וכשאני** לעצמי לא כן אלכי עמדי ואיחר אחרון אני בא וז"ל הגאון מוה"ר בס' צה"כ ח"ב סי' ב' ואין לומר דהא דפמיה נאמנת לומר לכשר נבעלתי והו"ד כשר הוא דמוקמינן לה בחזקת כשרות ולא נבעלה לפסול אבל בנ"ד שהודית שזנתה תחת בעלה אזדא לה חזקת כשרות ואינה נאמנת לא היא דהא הרמב"ם בה' איסורי ביאה פט"ו כתב בא"א שלא היה בעלה בעיר ואמרה דמגוי ועבד נתעברה דנאמנת והולד כשר ופסקה מרן בסעי' כ"ט הרי דאף דאזדא לה חזקת כשרות עכ"ז נאמנת להכשיר הולד וכו' י"ש. ואתה דן ק"ו דעם דהוי להכשיר הולד ל"א דאיתרע לה חזקת כשרות כ"ש היכא דהיא באה לפסל את הולד דאמרינן דלא אבדה חזקת כשרות ותלינן דהיא אומרת כן מפני סיבה. ואין לומר דש"ה דליכא רוב המסייע לדבריה משא"ך היכא דאיכא רוב דמסייע לדבריה לפסל דהא רוב נשים יולדות לט' ומדלא ילדה עד עתה מוכחא מלתא דזנתה הא ליתא דהכא איכא רובא אחרינא להכשיר והוא דרוב בעילות אחר הבעל נמצא דאיכא הכא תרי רובי דסתרי אהדדי ואי היה הספק בשל תורה הוה אזלינן להחמיר וכמ"ש ה"ג מו"ה מוהרא"ק ז"ל בס' שער אשר ח"א דל"ג ע"ג אבל הכא מה"ת כשר דממזר

ודאי אסרה תורה ולא ממזר ספק וכיון דאיכא תרי רובי דסתרי אהדדי בדרבנן אזלי' להקל, ועוד דהך רובא אינו מביא סיוע לפסל את הולד אלא לראיה שזנתה והתם נמי איכא ראיה אחרת שזנתה דכרסה בין שי יניה ובעלה אינה בעיר ועכ"ז מהמנינן לה איברא דמצד אחר יש לפקפק בראיה זו דהא דנאמנת באומרת מגוי ועבד נתעברה ה"ט דכיון דבלא דבורה הולד הוי ס' ממזר ומה"ת כשר ואינה אלא איסו' דרבנן המנוה רבנן בדרבנן וכמ"ש הפוס' שם דזהו טעמו של דבר משא"ך הכא דאע"פ דהוי ספקא דרבנן מ"מ כיון שהיא מעידה שנבעלה לזר והולד פסול אתאן להההיא דכתב מור"ם ביו"ד סי' קכ"ה ס"ג דכל דבר שלא הוחזק לא להיתר ולא לאיסור ע"א נאמן עליו אפי' לאסרו ופי' הש"ך שם דהיינו לעשותו ודאי איסור' עי"ד וה"ן כיון דלא הוחזק לא להיתר ולא לאיסור דהרובות לא מהנו דאיכא רובא להתר ורובא לאיסור עדות האשה משוי ליה ממזר ודאי. אבל נראה דלא אמרינן הכי רק היכא דאין שום חשש נגיעה בדבר בעדות העד משא"ך הכא כיון דאיכא חששא דעיניה נתנה באחר ערותה כמאן דליתא ונשאר הדבר בספק לנו וכיון דאיכא תרי רובי דסתרי אהדדי והוי במידי דרבנן אזלינן ביה לקולא ואמרינן דהולד כשר.

גם בנדון השני דהיא טוענת שאין לו גבורת אנשים דנראה כונת הרב לפסל הולד מכח הא דקי"ל דבטוענת שאי לו ג"א נאמנת איכא לחלק טובא דהא דהמנוה רבנן היינו לכופו לגרשה אבל לעלין כתו' דהוי ממון אינה נאמנת לכ"ע ולא יהא סוג פיסול הולד קיל מממון דלענין ממון לא תהא נאמנת ולענין הולד לעשותו ממזר תהא נאמנת הא ודאי לאו סברא היא

ותו איכא דאם הני נשי אינם אומרות שנתעברו מיהודי יהיה היכא דאישתהי או היכא דטוענת שאין לו ג"א רק אומרות שזנו תחת בעליהן עפ"ז עדיין הולד כשר לבא בקהל דאנו אומרים מגוי ועבד נתעברה וכמבו' בדברי מו"הר אג"ן שם דאם הבעל טוען שאין לו ג"א לבא עליה בדרך כל הארץ אף שהאשה מכחישתו הבעל נאמן והולד ממזר. דה"ד כשטענה האשה שהולד הוא מבעלה שבעלה מכיר בשקרה ואין לומר דמגוי ועבד נתעברה כיון שהוא הפך טענתם אבל כל שלא נבדקה האשה על הולד אף אם טען הבעל שאין לו ג"א אין זה הולד אלא ס' ממזר דשמא מגוי קאתי וסיים וכתב נמצא דהרמ"בם והרמ"ה והטור וה"ה ומרן ומוהרי"ו והפרישה וה' בנ"י והשע"הב והחק"ל כולהו ס"ל דכל שלא נבדקה האם אף אם אמר האב שאינו בנו אינו אלא ס' ממזר דתלינן דלמא מגוי קאתי יש"ב ואף אתה תדין לנדון זה. גם לנדון הב' דא"עג דהיא נאמנת לומר שאין לבעלה ג"א עכ"ז כל שהיא אינה אומרת ממי נתעברה תלינן דמגוי ועבר נתעברה וכ"ש

לס' ה' ישמח לב גאגין בחא"ע סי' י"ג ורמזתי בנדפס אות כ"ד דס"ל דאף בטוענת דמאיש פ' נתעברה אנן תלינן דמגוי ועבד נתעברה י"ש. ועוד זאת יתרה יש בנדון ה"ב והוא דאם נאמנת האשה לטעון על בעלה דאין לו ג"א במחלו' הוא שנוי וכמבו' באה"ע סי' קנ"ד ושם בכנ"הג. ואיכא הכא ס"ס אי נאמנת דאיפשר דהלכתא כמ"ד דאינה נאמנת ורוב בעילות אחר הבעל ואת"ל דנאמנת דלמא מגוי ועבר נתעברה והולד כשר ודוק. וע"ע לקמן בסי' קנ"ט על ס"ג מ"ש משם ה' מצפה אריה תניינא דאף היכא דהיא אומרת שזנתה אמרינן אישתהי י"ש.

ה' שם ש"ע ויש מי שאומר שאינו בחזקת ממזר וכיון דפלוגתא היא הוי ס' ממזר. ה"ד היכא דליכא למתלי בדרך טבע אבל היכא דאיכא למתלי בדרך טבע גם לשיטת הרמ"בם הולד כשר. המש"כל פט"ו מה' אישות דין ו' וכ"כ היד"א מ"ב הגה"ט אות ז' משם ה' או"ג דמ"ד ע"ב דהא דלא חיישי לביאת הבעל היינו כשהלך למדינות הרחוקות דסתם מדה"י הכי משמע אמנם באותה מדינה ואותה הארץ עצמה מעיר לעיר איפש' דלכ"ע יש לחוש לביאת הבעל עי"ד. והן עתה בש' הפר"ת לפ"ג בהיותי בווין יע"א בא לידי בתו"ש ליום או ליומים ס' נחל משה לרב אשכנזי שבימינו וראיתי לו בסי' ו' דס"ח שהאריך בזה (ע' לקמן פי' י"ע כתבתי הנדון) ודעתו דכל דאנן מצינן למתלי בדרך טבע כגון נ"ד שהבעל היה בחערסן והיא בטוסטביל בזה בודאי תלינן שהבעל בא עם אשתו בדרך או שהוא בא לעירה או שהיא הלכה אצלו והולד ממנו אף לפי שיטת הרמב"ם דכל דאיכא למתלי בדרך טבע תלינן וכמ"ש המש"ל. ואם גם היכא דהאשה אמרה שבעלה בא עליה דבזה גם הרמ"בם מורה שאף שלא מדרך הטבע ג"ך נאמנת והולד כשר. ופשיטא בנ"ד ג"ך אם האשה אומרת בא עלי בעלי והולד ממנו דהולד כשר את"ד. ובא רעהו גדול אחר שם וחלק על המש"ל דלפי דעתו לא משמע כן בדבריהם לחלק בין דרך טבע לשלא כדרך טבע ופליגי אם תולין שבא בצנעא והרב המחבר חזר לקיים דבריה הראשונים ודברי המש"ל עש"ב.

ו' היכא דהבעל היה במאסר מצד שר הצבא כתבתי בנדפס אות יוד דגם הבה"ג לא אמרה. וכ"כ בתשו' ניסן התרפ"א והיא בסי' כ"ח.

ז' **לפי** מה שאכתב לקמן על ספ"ד בס"ד דבפלוגתא דרבוואתא אי הוי ממזר או"ל ל"א ס' ממזר מה"ת מותר. בהך דהכא הוי ספק ממזר דאסור מה"ת ע"ש.

ח' **שם** בהגה אשה שנתעברה וכו' שהחדשים גורמים. ה"ד באשה דעלמא שילדה דבודאי יש לסמך החליצה ויבום על פסק הרמ"א. אכן מאחר שהיום שלפני החמשה ירחים היה יום חתונתם ועל פי הרוב אין אשה מתעברת מביאה ראשונה א"כ הו"ל תרי מיעוטי ולכן

יש להסתפק בדבר אי מותרת האשה הזאת לבעלה הכהן. תשו' רש"בן לאה"ע סי' ס"א. הספר הזה בא לידי בתו' שאלה בעמדי במרחצאות בלי ספרים והן עתה אשר הספר אינו תחת ידי לחזר ולעיין בו אנכי הרואה כי נדון זה הנה בא בתשו' חתם סופר סי' ו' כפי מה שהביא משמו הפ"ת סי' י"ז ומר הוא דאמר דהגם דאיכא תרי רובי להחמיר רוב נשים אינן מתעברות מביאה ראשונה ורוב נשים אינן יולדות לה' חדשים מ"מ יש כאן חזקת כשרות דאשה וחזקת כאן נמצא וכאן היה וחזקת הגוף דהשתא הוא דנבעלה וכשר י"ש. וא"א דאישתמי' מיניה דמר תשו' החת"ס הלזו דכל יומא שמעתתיה בפומיה. וע' אבן יקרה הנד"מ בסי' ו' מ"ש בענין זה דשיפורא קגרים.

ט' א"א שנאנסה ונתעבריה מהאונס אע"פ שמותרת לבעלה הולד ממזר. מוהר"ח מדיני ז"ל בקונ' פאת השדה ח' אסיפת דינים מע' אישות אות י"ז.

יוד סכ"ד ש"ע אבל אם האחד ודאי והב' ספק וכו'. ספק ממזר מה"ת מותר ומדרבנן אסור דמעלה עשו ביוחסין ע' בנדפס אות ט"ו שהבאתי מהג' מנחת חינוך שכתב משם ה' שב שמעתתא דהא דספק ממזר מותר מה"ת הוי אפי' נגד רוב ואפי' נגד חזקה י"ש. וע' מנחת משה אה"ע סי' א' מאה"ע ד"ז ע"ג שהביא משם ה' פנ"י בחידו' לקידושין על דע"ג שכ"כ מדעת עצמו ומשם הפר"ח והביא דברי ה' שב שמעתתא שהשיגו ומה שיישב הג' ברוך פרענקיל דעת הפנ"י וכתב עליו דדבריו נכונים. גם ה' חתן סופר בח"א בשיטת רוב וקבוע אות ק' הביא גם הוא משם הג' שב שמעתתא שמעתא א' פ"א דהשיג לה' פנ"י ע"ד ואין ס' ש"ש בידי כי הרי לך שני עדים שכתבו משמו הפך מ"ש ה"ג מנ"ח על שמו ואח"ז באו לידי תשו' הגאון מוהרש"מ ח"ג וראיתי לו בסי' צ"ה שכתב וז"ל יש לי לדון דכיון דבס' ממזר גם אם רובא לאיסור מקלינן כמ"ש הצל"ח ברכות על דל"ו לענין ערלה ליישב קוש' הריטב"א והר"ן ע"ד רמב"ם דספק ערלה מותר גם ברוב לאיסור וה"ן י"ל בממזר ויתיישב בזה מה שהקשו לשיטת רמב"ם ל"ל קרא למעט ס' ממזר וע' בס' פנ"י קידו' ע"ג דגם ברוב פסולין הוי ספק א"כ לפ"ז בנ"ד גם בספק שאינו מצוי יש לתלות להקל וכו' אבל מלבד דהפ"מ בסי' ד' הביא דרוב הוי ודאי ממזר אך לשיטת הר"ן הוי ספק. וע' חת"ס יו"ד סי' רפ"ו שהבין דהר"ן כ"כ רק לשיטת הרמב"ם אבל הפ"מ שם ראה דין זה ועכ"פ תלוי במחלוקת וע' בתשו' חת"ס חאה"ע ח"ב סי' קמ"ז וכו' את"ד.

וי"א ספק ממזר שמותר מה"ת ואסור מדרבנן עמ"ש בקונט' מילואים לאפד אות ה' אי בהצטרף ספק אחר מצרפינן לס' הראשון בהדיה דבמחלו' הוא שנוי בין רבני האחרו'. ובתשו' ניסן תפא"ר והיא בסי' כ"ח אות ה' שם הכרעתי דשפיר מצטרף.

י"ב הא דס' ממזר מותר מה"ת אי גם בספק פלוגתא דרבוואתה הוא כן ע' פמ"ג בסי' בחלק א"א סק"ב. תשב"ץ ח"ג סי' שכ"ז. תשו' רעק"א מ"ב סי' ס"ח דבספק פלוג' דרבוו' א"א להקל בדין ס' ממזר. כ"כ מוהר"שם ח"א סי' ט'. וע' להג' פמ"ג בספרו שושנת העמקים כלל ד' ד"מ ע"ד שכ"כ.

י"ג ס"ה ש"ע אין אנו מחזיקין אותו כבנו וכו'. עמ"ש בקונט' מילואים לאפד סק"ו. וע"ע עבודת השם אה"ע סי' ב'. וע' לקמן סי' קנ"ט ס"ג מ"ש משם ה"ג מצפה אריה תניינא אה"ע סי' מ"א מה שנסתפק בדין זה.

י"ד **סכ"ט** ש"א אבל האב שאומר על העובר שאינו ממנו וכו'. עמ"ש בנדפס אות כ"ג. וע' בתשובת ניסן התר"עג שאספתי כל הדעות בענין זה ומ"ש שם.

ט"ו בנדפס אות כ"ד אספתי חבל נביאים שהסכימו דכל שאין האשה לפנינו אנן טענינן דשמא מגוי ועבד נתעברה ומכשרינן הולד ודלא בהחולקים דהנם מועטים. ע' בס"פ כוכב מיעקב חאה"ע סי' א' שעמד בזה ובד"ן אסיק להלכה כן ורמז גם לה' ישועות יעקב **דקאי** בשיטה זאת. וע' בתשו' לא"הע בניסן תפא"ר והיא בסי' כ"ח אות ג"ד.

ט"ז **אפילו** למ"ד דלא תלינן בגוי ועבד ה"ד כשהאב לפנינו ואומר אין זה בני או בני זה ממזר אבל אם אינו לפנינו שהלך למדה"י או מת והיא שותקת או שאומרת איני יודעת אז ליכא מאן דפליג דשפיר חיישינן לגו"ע והולד ס' ממזר. כוכב מיעקב שם ד"ו ע"ד ואילך.

טו"**ב לך** נא ראה בנדפס אות כ"ו הנה הבאתי שם מה שחידש ה' שמ"מ גאגין ז"ל בס"ה ישמ"ל דמי ששלח גט לאשתו ע"י שליח הולכה ובהרשאה כתוב שא"ל ותהא מגור' בו ממני ומעכשיו שאם זנתה בין נתי' הגט לשליח להגעתה ליד האשה דשפיר נוכל לעשות סניף להוציא לולד מחזקת ממזר ועיקר יסודו מתשו' הפמ"א ח"א סי' מ"ג. ואני בעניי חלקתי עליו מסברה דאינו דומה זה להיא דהפמ"א ע' בפנים. עתה העירני ידי"ן מחו"ר קושטא. יע"א ארי דור"ס נר"ו במכתב מדוע לא חזקתי זרועותי מאותה תשו' של ה' חכם צבי בסי' צ"ז דחלק על הפמ"א וכתב דאיכא הכא חשש ממזרות ומזה ערב אל לבו להקל י"ש ואתייא במכ"ש לנדון זה ודוק.

ח"**י** ס"לז בהגה הקראים אסור להתחתן בהם. עמ"ש בקונט' מילואים לאפד אות ו'. וע"ע בקונ' פאת השדה ח' הכללים מ"ע ההא סי' ל"ז. הן עתה בא לידי ס' תעלו' לב ח"ד והובאה שם התשו' שרמזתי בקונטריסי הנ"ל מסי' ה' עד סי' ז' ובהשמטות סי' א"ב מדף נ"ד ואילך שחזרו להשיב ע"ד מוהר"א אלחריב ז"ל והעלו להתיר יש"ב.

סימן ה

א' ס"א ש"ע פ"ד וכ"ש אסור לישא ישראלית. ספק פצוע דכא אי הוי כמו ס' ממזר ע' בנדפס או"א. ועיין מנחת משה א"הע סי' א' ד"ה ע"ב דהביא משם הג' אבני מילואים סי' ד' אות ז"ך שהאריך בזה וכתב דלדעת הראב"ד גם בפ"ד אמרינן ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא ואחר שרמז הפוס' החו"ל כתב דעכ"פ מדברי כמה אחרונים מוכח דלפחות לא הוי סי' פצוע דכא איסו' דאורייתא יעו' ת' קהלת יעקב א"הע ס"ג ובתשו' חת"ס א"הע סי' י"ד לא כ"כ ובשו"ת צמח צדק החדש סי' י"ז האריך בזה ומסיק דכ"ש די"ל דספק פ"ד מותר מדאור' ולכן צדד לומר דאם נשא לא יוציא יעוש"ב. והן עתה בא לידי בתו' שאלה ס' תעלו' לב ח"ד ושם בסי' ח"י חזר והדפיס תשובתו שבס' תע"ל ח"ב סי' א' ושם אתה מוצא בדל"ז ע"ג שעמד בזה וכתב דאיכא רובא דמנכר להתיר ספק פ"ד מדאור' ואין כאן אלא סד"ר דאזלינן ביה לקולא ושאין לחלק בין ס' מציאות לספק מחלו' הפוס' יעו"ש גם בס' משיב כהלכה א"הע סי' א' פלפל בזה פלפלא אריפתא והעלה דספק פצוע דכא מותר מה"ת

ב' נשא אשה ואח"ך נעשו פ"ד אם עובר בעשה. ע' בנדפס או"ג ובס' תע"ל שם דל"ב ע"ג עמד בזה ורמז למ"ש הוא עצמו בח"א חא"ע סי' ל"ו ופשפ"ש ולו' מצא לבעל ה"ג ה' מיאון שכתב להדייא שכופין אותו להוציא ואחז"ר בא לידי ס' תע"ל ח"א וראיתי לו בסי' ל"ג מה שפלפל בדברי ה' חק"ל הוא ורב אחר שעמו וע' פ"ת סק"ו שהביא משם החת"ס סי' י"ט שחלק על השב"ח שרצה להתיר.

ג' ס"ד **ש"ע** נקבה העטרה עצמה. ע' בנדפס אוכ"ה מה שרמזתי בשם רבני ירוש' ת"ו בס' בני בנימן סי' ל"א ול"ב וע"ע בס' תעלומות לב ח"ד סי' י"ח ד"ל שעמד על דבריהם.

ד' ס"ה **ש"ע** נקב למטה מהעטרה וכו'. ע' פ"ת סק"ה והיה עובדא שאיש א' נשא אשה וישב עמה כשלשי' שנה וזה כ"ה שנים שנולד לו בן ויען כי האיש מפורסם בעיר לסריס ואשתו היתה דיימא מעלמא הוחזק הבן לממזר ועתה רוצה האיש להכשיר את בנו ואומר שיודע בנפשו שהוא יורה כחץ והיא ג"ך אומרת כן ומנה לו ירחי ויומי ואיתרע לידתה בזמן הראוי ונבדק ונמצא שניקב הגיד למטה מהעטרה וראש הגיד סתום לגמרי. העלה מוהרש"ם בח"ג סי' רצ"ה דהגם שלא נתבאר אם הנקב בתחתית הגיד במקום שכנגדו בצד מעלה הוא כשר העטרה או כולו למעלה קצת מהעטרה לצד הגוף עכ"פ נראה מדבריו שהוא סמוך למקום העטרה א"כ יש צד גדול להכשיר הולך ע"פ דברי החת"ס אה"ע סי' י"ד ורמז להפ"ת יש"ב.

ה' ס"ו **ש"ע** נכרתו הבצים או אחת מהן. במחלו' ר"ת וסיעתו בנטלה ממנו ביצה אחת ע' פלפול עצום בזה להגאון בס' מנחת משה חאה"ע סי' א' ד"ה ובד"ז ע"א הביא להקת הפוס' המתירי' כס' ר"ת וע' בנדפס אות. ז'

ו' היכא דכרתו ממנו הביצה השמאלית וגם ביצה הימנית לא נשארה בכיס אך הכניסה למעלה תוך הירך ונשארה שם עפ"ז יש להקל היכא שכבר נשא. ה' מנחת משה שם.

ז' מי שאין לו רק ביצה אחת ולא ידעינן אם היה ע"י אדם או ביד"ש וגם האיש בעצמו לא הרגיש שום סיבה בעולם עמד בזה ה' שד"ח בקונ' פאת השדה מע' אישות אות ט"ו ודעתו להתיר ושכ"כ בס' זית רענן

ח' סי"וד ש"ע אבל לר"שי והר"אש לא מקרי בי"דש. נבוכו האחרו' לברר דעת מרן בזה ע' בנדפס או"ח והן עתה בא לידי ס' תע"ל ח"ד ושם בסי' י"ח חזר והדפיס תשובתו שבת"על ח"ב בתיקון הטעיות ואחר שכתב דמרן לא הכריע דעתו האריך להוכיח דס' הרמ"בם היא עיקר ושב' הרא"ש היא יחידאה ורובא ראשו' ואחרו' נגדנו אחר ס' הרמ"בם וישב בסת"ר עליון דברי הגאון יעבץ בספרו איגרת ביקורת. ושם בסי' י"ט יצא לקראתו הרב חיים משה בן נעים נר"ו רב ומו"ץ בעיר גיבאלטאר הוא אחר דלפי דעתו יותר י"ל דמרן הכריע בס' רש"י והרא"ש ולפ"ד אדרבא רובא דרובא הם האוסרים ובסי' ך' חזר ה"ה לחזק דבריו הראשונים ישיב כמה ארכן הוא.

ט' **ניטל** ביצה א' ע"י חולי ע' בנדפס או"ט דיש להתיר. ועתה ראיתי שכ"כ הג' תב"א בקונ' אבי **עזר** סי' ז'

יוד נסתרם ע"י חולי ועבר ונשא אי כופין אותו להוציא וע' בנדפס אות י' ובתשו' תע"ל שם דז"ך ע"ג.

י"א היכא דעיקרו היה ע"י חולי אפי' נחתך אח"ך ע"י רובא וכ"ש אם היה ע"י תחבושת יש להכשיר לס' הרמ"בם ודעי' ודלא כהיעבץ. הע"ל שם מד"לג ואילך. ולעומתו נצב הרמ"בן נר"ו וחלק עליו בכח ואמר דכשהוא ע"י חולי מתחילה וע"ס לכתחי' אין להשיאו ישראלית אבל אם נשאת ל"ת אולם כשנגעו בו ידי אדם אף שמתחיל' היה ע"י חולי אפי' בדיעבד כופין אותו בכל מיני כפייות להוציא ובסי' ך' ה"ה אזר כגבר חלציו לסתר דבריו והעלה להתיר ומה גם לפי מ"ש החת"ס בא"ע סי' י"ז וה' חו"ש ח"א סי' טו"ב דכיון דבז"הז לא נמצא גייורת הו"ל די"ע ושע"הד ושכבר רבני תונס עשו מעשה לכתחי' להתיר אח"ד.

י"ב סי"א ש"ע ואפי' מסרס אחד מסרס לוקה וכו'. בש"ס שבת דק"י מבואר דאף אם היה סרים מעיקרא ובא אחר וסרסו לוקה דעל מה שהקשו בשם למאן דשרי לשתות

לירקונא סמים המעקרין הקשו מברייתא דאסרה הסירוס ותיורצא דהא דשרי למשתי כוס עיקרין היינו בסריס והקשו ממיחרת רי"ח דאמר הכל מודים כמסרס אחר מסרם שהוא חייב ותירצו בש"ם אלא בזקן כלו' הא דשרי לשתת היינו בזקן ואי איתא דבסריס מותר לסרסו כיון דלאו בר אולודי הוא מאי קפריך ממסרם אחר מסרם התם מיירי במי שהיה בר אולודי בתחילה אבל לא במי דלאו בר אולודי הוא אלא ודאי דל"ש דאפילו בסריס כל שהוא בחור שכמוהו מולידים אסור וכמ"ש הרשב"א בחידושו לשבת בהדייא בד"ה אלא בזקן דשאני זקן דכ"ע ידעי דאינו מוליד אבל בשרים שייך שפיר מסרם אחר מסרה כיון שבחור שכמותו מוליד יעו"ש. וזה נראה ג"ך כונת התוס' בש"ס בד"ה אלא בזקן. גם מבואר מהש"ס דלדינא בזקן אסור לסרס דהא על מאי דאוקי דהותר לשתת כ"ע היינו בזקן הקשו עלה מההיא דאר"י הן הן החזירוני לנערותי וסדר בים מהאי אוקמתא ואוקמוה באשה מבואר דאף בזקן אסור. ומבואר גם כן דהאיסור הוא מדאורייתא ולוקה גם בזקן דאל"ס לשני ליה התרצן אמינא לך אנא איסור סירוס מדאור' ואמרת לי איסור סירוס מדרבנן דהיינו ההיא דרי"ח הן הן החזירוני לנערותי א"ו מבואר מהכא דגם בזקן איתיה לאיסור דאורייתא ככל איניש דעלמא ולוקה. וכל זה נראה פשוט ומבואר מהש"ס והוצרכתי לזה לפי שראיתי לה"ג מנחת חינוך בס' אמר סי' אלץ דברים אשר לא זכיתי לירד לעמקן וז"ל וע"ש בתוס' דבזקן ל"ש מסרם אחר מסרם דזקנה לאו סירוס היא א"כ מבואר דהתורה לא אסרה הסירוס רק בראוי להוליד אבל אם אינו ראוי להוליד כלה זה ל"ש סירוס כלל. אך מ"מ סירוס אחר סירוס אסרה תורה כיון דבפעם הראשון היה שם סירוס עליו וכו' איך שיהיה מבואר להדייא בש"ם דבאינו ראוי להוליד בלא זה אינו עובד על הסירוס א"כ טריפה זכר אי אמרינן דאינו מוליד וכו' אינו חייב על סירוסו ואיפשר דאף איסור אין כאן והא דלא מוקי הגמ"ר בכה"ג דהוי מלתא דלא שכיחא אף דבתחילה מוקי לה בסריס מ"מ במסקנא אינו רוצה לאוקומי בלא שכיחא ואוקמוה באשה דשכיחא והר"ם וה' המחבר לא הביאה ולדידי נ"ל ברור דאין לוקין המסרס טריפה או שאינו מוליד שאינו ראוי כיון דמבו' בגמרא להדייא. וגם נראה דבזקן שרואין שאין יכול להוליד איפשר ג"ך שאין לוקין אף שיכול להתרפאות מי יימר דיועיל לו הרפואות ובש"ס ר"ל דאיסור יש מדרבנן אבל להלקות מדאור' אין סברא כנלע"ד ומ"מ צ"ע אח"ז ראיתי להרש"בא בשבת כתב להדייא דהתורה לא הקפידה אלא בסריס בזקן שאינו ראוי להוליד לא הקפידה התורה ע"ש וצ"ע על הר"מ וה' המחבר (החינוך) שהשמיטו זה דבאינו ראוי להוליד הן באדם הן בבע"ח אינו חייב משום סירוס וכו' א"ד ז"ל והעתקתי כל לשונו בעבור שאין הספר מצוי ואצלי דבריו אינם מובנים דכבר

הוכחתי לעיל דאדרבא מה"שם מוכח להדייא לאיסורא אע"פ שאינו מוליד. ומי הגיד לו דהש"ס לא בעא לאוקומי בטרפה משום דלא שכיחא הלא לאו ברצונתיו דהא הש"ס הדר ביה מאוקמתא דסריס מכח קושייא דמסרס אחר מסרם ותירץ אלא בזקן מבואר דלא איתוקם ליה בשרים מכח מימרא דמסרס אחר מסרם ומה יוכיח הוכך מדברי התוס' והרש"בא דאינהו קיימי למאי דמוקי בש"ס ונרגשו דמ"ש מסרים ותיר' דאינו דומה ע"ש אבל לסיומא דמסקנא לא קאי האי אוקמתא דוקא ונסתרה ממימרת רי"ח דאמר הן הן החזירוני לנערות והוצרכו לאוקומי באשה ושבקוה לזקן אדוכתיה ככל אינשי ובעבור זה הרב החינוך והרמ"בם כתבן סתם:

לאיסורא אפי' במי שאינו ראוי להוליד. סו"ד שדברי ה"ג מנ"ח מוקשין' הן לפי דעתי. י"ג **שם ש"ע** והמסרס את הנקבה וכו'. כתב הרי"בש בסק"יד דהיינו אפי' ע"י מעשה והיינו שנטלה האם שלה וע' בביאורי על ס' החינוך ס' אמר סי' רצ"א מה שרמזתי בזה. י"ד סי"ב המשקה כוס עיקרין וכו'. ע' לה"ג מנ"ח שם שהציע דמדברי הש"ס מוכח להדייא דכ"ע באדם לוקה וע' בביאורי על החינוך שם. בית אפרים סי' ב'. יאודה יעלה (אסאד) אה"ע סי' א'.

ט"ו שם ואשה מותרת לשתת כדי שלא תלד. ע"י פ"ת סקי"א ורמזתיו בנדפס אות י"ג דביש לה צער לידה מיתר לכ"ע וע' בס' יאודה יעלה יו"ד סי' רכ"ב וה"ד לקמן בסי' כ"ה.

ט"ז סי"ג **ש"ע** הרי שכפה אח האדם וכו' והושיבו בשלג וכו' וראוי להכותו מ"מ. כ' ה' מנ"ח שם וצ"ע דאוסר גרמא בסירוס הלא מבו' בשבת גבי מחיק' השם דכתיב לא תעשו עשייה הוא דאסור גרמא שרי וכן פסק הרמב"ם כ"ו מה' יסודי התודה וכן גבי שבת פסק הר"מ דגרם כבוי שרי דכתיב לא תעשו ה"ן דכתיב לא תעשו דמיניה יליף הלאו נראה דדוקא עשייה אסור אבל גרמא שרי א"כ מנ"ל להפוס' דגבי סירוס יהיה אסור גרמא כיון דכתיב לשון עשייה וכו' ובודאי יצא לו להר"ם מאיזה מקום דגם בסירוס אסור גרמא ודוקא באדם ואנחנו לא נדע ויפה כתב הרכ"מ דלא מצא מקור לזה ע"כ. וע' בביאורי על החינוך שם. ובמאי דפשיט"ל לה"ג מנ"ח דכל היכא דכתיב לא תעשון עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי כתבתי בזה בחידו' לי"וד סי' רט"ו ובתשו' לא"ח מחשון התר"עב ושם הבאתי דמלבד דה' נו"בי מ"ב חא"ח סי' י"ז כתב דלית הלכתא הכי דגרם מחיקת ה' אסור עוד בה דהאיכא ס' השה"ג בשבת דס"ל דהיכא דהוי פסיק רישיה לא נאמר הך דגרמא מותר רק בדליקה דאי לא שרית ליה אתי לכבויי. ותו איכא ס' המרדכי דס"ל דלא התירו אלא במקום פסידא ולפ"ז לק"מ ודוק כ"ק.

טו"ב סי"ד ש"ע אסור לומר לעכו"מ וכו'. ע' בביאו' על החינוך שם מ"ש ע"ז וע"ע מחנה חיים אה"ע ח"ב סי' ב'.
ח"י שם ואפי' לבנו הגדול. ע' בנדפס אות י"ד. ובביאורי שם.

סימן ו

א ש"ע כהן אסור מה"ת בגרושה וכו'. על כהנים שבזמננו שאין להם כתב היחס נפל מבוכה בין הפוס' על כנה"ג הגהב"י ס"ס י"ב וד"א הגהב"י ס"קב. באה"ט סק"ב יאודה יעלה (קובו) יו"ד סי' א' דל"ג ע"ד. וע' שד"ח חלק הכללים מע' ה"ך כלל צ"ב שאסף איש טהור כל רבני הפוס' ראשו' ואחרונים שדברו בזה ושעלתה הסכמת האחרו' דכהנים שבזמננו הם כהני ודאי ואין להקל בהם אפי' כחוט השערה ע"ש ויאורו עיניך.
ב שם ש"ע ואפי' ריח גט פוסל לכהונה. בנדפס או"ד כתבתי דפיסול זה אי הוי דאורייתא או דרבנן במחלו' הוא שנוי בין הרמב"ם וה"ה. וע"ז כתב אלי אחד חכם מחכמי קושטא יע"א הרה"מ ר' יעקב ארגואיטי נר"ו וז"ל ורואה אני להריב"ש בסי' שמ"ח דגם הוא ס"ל כדעת הה"מ. ומה מאד אני תמיה על ה' אזן אהרן בקונ' ארעא סמיכתא מע' הריש או"א דלא זכר שר להה"מ דחולק על הרמב"ם א"ד נר"ו ואלו מציאות שלו בהריב"ש כבר זכה מקודם ה' ארעא דישראל שממנו העתיק ה' אזן אהרן. אך לפי דעתי המעט אהמ"ר אין ראיה מדברי הריב"ש ויד הדוחה נטויה וז"ל הריב"ש שם ריח גט לבד היה נראה שפוסל לכהונה מה"ת ממדרש הכתוב וכ"ן מפשט הסוגיא שבריש פ' המגרש וכו' אלא שהרמב"ם ז"ל כתב שאינה פסו' אלא מדבריהם נראה שדעתו דאסמכתא בעלמא היא ומדרבנן וכו י"ש הרי שדקדק בלשונו לומד היה נראה וכו' אלא שהרמב"ם וכו' מוכח דבטל דעתו נגד הרמב"ם. ואין ס' ארעא דישראל תחת ידי לראות אם הביא דברי ה"ה דאם לא הביא אדתקשי ליה לה' אזן אהרן דלא זכר שר לה"ה תקשי ליה לה' ארעא דישראל וק"ל.
ג ס"ה **ש"ע** איזו היא זונה כל שאינה בת ישראל וכו'. ע' מ"ש בזה בביאו' על החינוך ס' אמר סי' רס"ו.
ד פנויה שנשתמדה וחזרה ליהידותה פשיטא ודאי דאסורה לכהן ול"א אע"פ שחטא ישראל הוא כן מתבאר מדברי מור"ם לקמן סי' ז' סי"א וכ' מוהר"ם מינץ סי' ק"ג ואפי' לדעת המקלי' שהביא מור"ם שם לענין כהן אפשר דמודים. ואין להתעקש מדברי התה"ד סי' רי"ט דלא מקרי צרת סוטה משים דלא ברירא לן כלל דזנתה בשמדותה עם שום בר ישראל וכו' דהתם שאני דנשאת לגוי ובעלה משמדה ודוק

ה ס"יא ש"ע אשת ישראל שנאנסה וכו'. אשה שבאה ואמרה שאיש פ' אנסה בתוך ביתו והגם שבכתה לפניו והתחננה אליו שלא יעשה כדבר הזה לא נתן אזן קשבת לא מקרי אנושה כיון שהיה בעיר והיא לא אמרה שלחמה כנגדו או שצעקה והרי היא כנבעלת ברצון ואסו' לבעלה. כן פסק ידי"ן הרב בן ציון עוזיאל נר"ו בתשו' שי באה בס' משה האיש הנ"מ באה"ע סי' א' ורב חביב"א ה"ה נר"ו שם חלק עליו בכח בסי' ב' והביא משם הפוס' (ע' בנדפס או"ט) שכתבו דע"כ לא מחלקינן בין לבעלה בעיר לנבעלה בשדה אלא היכא דאיכא עדים על הביאה אבל כל שהוא באה לפני ב"ד ואומרת שנבעלה באונס ולא היו מאן עדי טומאה ויחוד לכ"ע נאמנת גם בעיר הגם דלא צעקה והביא שכ"כ הבאה"מ והשד"ח וה"ג ר' אבה"ו בס' ישא איש ועולת איש. כתב סופר אה"ע סי' טו"ב דהיא נאמנת במגו דאי בעיא אמרה שנבעלה בשדה וכו' ובסי' ג' חזר הר' הפוס' הא' וכתב דלא כן הוא דהא דבדליכא עדים היא נאמנת לומר שהיתה אנוסה היינו משום דאית לה מגו אבל בעובדא דידהו שהיא מעוברת ואומרת שלא צעקה ולא לחמה אלא שבכתה לפניו אע"פ שנאמינה הרי ברצון נבעלה לו וכו' עי"ד,

ו' אם היא אומרת שלאחר עבר שעה בא עליה הנואף ובחשבה שלא תוכל לו הפקירה עצמה אליבא דכ"ע אסורה וליכא למימר יצרא אלבשה. שם.

ז' כל שתחילת ביאה באונס אע"פי שסופה ברצון הוי כנאנסה ע' באה"ט סק"ך. וע' פ"ת סק"יא דכל **שהאשה** אומרת שלחמה כנגדו עד הכנסת האבר והיתה סבורה שיהיה בכחה למונעו עד שהכניס היא מותרת לבעלה וע' מחנה חיים ח"ב סוס"י נ"ב דכל שתחילת הכנסת העטרה היתה באונס וסוף הכנסת העטרה ברצון לא נאסרה לבעלה אפי' בעלה כהן ומבאר שם דברי הירוש' פ"ו מסוטה עי"ש מבואר דלא בעינן הכנסת כל האבר.

ח' סטו"ב ש"ע שחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו ב' רובות. דעת הג' נוב"י באה"ע סי' ו' דהא דבעינן תרי רובי היינו ליחושי כהונה אבל ליחוסי ישראל סגי בחד רובא אפי' לכתחילה וצריכין אנו לומר דהא דמצינו בש"ס קידושין ע"ג גבי ממזר מעלה עשו ביוחסין היינו בספק אבל לא נגד רוב. הג' חתן סופר ח"א בשיטת רוב וקבוע אות צ"ט וע' בנדפס לעיל סי' ד' או"ד הארכתי בזה.

ט' סי"ח ש"ע אא"כ היו שם שני רובים כשרים. עמ"ש בנדפס אות י"ז כשיש שכונה בפ"ע לישראלים וע"ע יאובה יעלה (אסאד) סי' ב' שעמד ע"ד הנו"בי וגם הסכים עם הב"ש בס"ק ל"ד דכשיש לישראל שכונה בפ"ע לא בעינן תרי רובי. גם בס' חתן **סופר** בחלק התשו' סי' ס' כתב דל"מ אם הבית אשר האשה דרה שם היא בית ישראל בפ"ע דשרי

אלא אפי' אין הבית עומד בפ"ע ואיכא רוב פסולין אפ"ה שרי בששניהם מודים וכדעת הגאונים בית מאיר ורע"קא ע"ש.

סימן ז

א' סי"א בהגה ואם אשתו המורה למוד וכו' **ויש** מקלין ע' פ"ת סקט"ו שם משמעון האה"ע סי' נ"ב.

א' ס"א **ש"ע** אשה שנשאת לב' ומתו לא תנשא לג'. אם אחד מב' הבעלים שמתו הוה ע"ה והאשם בת כהן מקלין להנשא לבעל ג' דיש לתלות שמיתת הבעל היה משום שנשא כהנת ע' אה"ע סי' ב. מחנה חנים ח"ב אה"ע סי' ד'.

ב' אלמון שנשתדך עם אלמנה אחת בקנם ושבועה ושוב נודע לו שכבר נתאלמנה מב' ולבו נקפו לקחתה ולכן הלך אצל ג' והתירו לו השבועה ועשה מעשה וקדש אשה אחרת והאלמנה צוע קת כנגדו נחלקו חכמי הזמן אי שפיר עביד האלמון וגם הת"ח שהתירו שבועתו וה' משנת ר"א ח"ב אה"ע סי, ט"ו עמד בזה וכתב דכיון שלפי דברי הת"הד שהובאו ב"י והר"אם בח"א סי' ב"ך הוא דחכמי' ואנשי מעשה לא נמנעו מלישא הכא דנשבע ובא בטענה דאדעתא דל"ן מנ"ל להקל עליו. ועוד מטעמים אחרים ובסוף התשו' כתב דנאספו בזה רבני הדור ועלתה הסכמתם מאחר דכבר עשו מעשה דהתירו שבועתו וכבר קדש אשה אחרת פייסו להאלמנה ברצי **כסף** י"ש.

ג הך דינא דאמרו רבנן דאיכא סכנתא באשם אלמנה אם הוא בלתי גבול והגבלת זמן או לא אמרו אלא היכא דאיכא הוראה לעולם ומראית העין דהוא הגורמת כגון שמתו זה אחר זה בלתי אריכות ימים עמה עמד בזה ה' משנת ר"א שם ולבסוף הביא משם החו"י דמי יערב אל לבו **בחשש סכנה י"ש**.

סימן י

א ס"א ש"ע המגרש את אשתו וכו'. אם נתקדשה לאחר וגרשה אסור לחזר לא', מתיבת אשתו משמע דוקא אשתו הנשואה אבל אם גירש ארוסתו ונתארסה לאחר לא ביאר אם אסורה לחזר לו ואין גם א' באחרו' שיפרש דה"ה המגרש ארוסתו עד שמצאתי בס' יש"ש יבמות שכתב בהדייא דאסור להחזיר גרושתו בין משנשאת לאחר בין משנתארסה ואפי' מאירוסין לאירוסין ולא ידענא אמאי לא העיר על הפוס' ז"ל דלא פירשו הכי. ה' ספרי דבי רב דרפ"ב ע"א **וע' בנדפס** או"ב.

סימן יא

א ס"א ש"ע כשם שאסו' לבעל כך אסו' לבועל.

עמש"ל

ב **מי** שאמר שבא על אשת חברו בעודה א"א ונתגרשה ממנו וחפץ לקחתה אינו נאמן דאין אדם מע"ד מוהר"י טיטצק ז"ל בתשו' כי באה בס' תומת ישרים סי' ל"ג והביאו הכנ"הג בהג"הט סק"ד ואני בעניי בתשו' לאה"ע סי' י"ד עמדתי ע"ד וכתבתי דדבריו אינם עומדים בפני הראשו' ע"ש וכאשר כתבתי בנדפס או"ב הנה נא בשבט התרע"ח ע"י מעשה עמדתי עוד הפעם בע"ז ובעזר ה' ישבתי דברי הרב והעלתי דדברי מוהרי"ע ז"ל בנויים על אדני האמת והצדק לך נא ראה בתשו' לאה"ע סי' י"ג והמה בכתובים.

ג איש ואשה שנתקדשו בפני ב' עדים בלתי ידיעת ב"ד ומפני סיבה כי באו לפני בי"ד נודע מפי שניהם דהיה ביניהם זמה בהיותה היא נשואה לאיש אחר ונתגרשה ממנו בעבור הפרשייות שביניהם ואדם אין שידע דבר השכיבה הזאת והוא אינו רוצה לגרשה עתה העלתי בתשו' הנ"ל שהיא מותרת לו ואין לב"ד לכופו לגרשה ואף גם זאת שמצוה לסדר להם קידושין וכתובה. ואח"ז באו לידי תשו' מוהרש"ם ח"ג וראיתי לו בסי' ע"ה שכתב על איש שנשא אשה ובתוך הדברים ספרה לו שנבעלה פ"א תחת בעלה הא' מאיש זר בהיותה בדרך באכסנייא בעודה בשינה וכשהקיצה דחפתו וסתם פיה בידיה ולא צעקה והבועל נסע קודם אור היום ולא ידעה מי הוא וגם הבועל לא ידעה מי היא האשה. ועתה הבעל אומר שזה כמה שנים נכשל בדבר הזה בהיותו באכסנייא והוא נסתפק אם הוא והיא היא אם הבעל הוא ישראל אם החזיק זה לאונס יש להקל כיון שכבר נשאת כמ"ש הב"ש סי' י"א דבאנוסה אינה אסורה לבועל רק משום קנהא והיינו לבתחי' וכיון דליכא עדים וגם הבועל אינו יודע אם היה ברצונה מותרת היא לו י"ש וע"ע לו במפתחות הספר ושם בתוך הפוס' שרמז אנה אצלו ציון' פ"ת סי' ס"ח סק"ח בדין אונם שינה ע"ש וכפי מ"ש בסמוך נפקא במכ"ש להיתרו בנדון הרב. ועל אונם שינה אי הוי אונם ע"ע ש"ת סי' נה ס"ק ובס' שד"ח מ"ע אישות סי' א' אות י"ט ו"ך דרוב הפוס' הסכימו דאונס שינה הוי אונם. וע"ע בנדפס אות י"ד.

ד שם בהגה וה"ה אם נאסרה כשבילו לבעל וכו'. ע' ב"ש סק"ג שפירש דאם היה אשת כהן שנאנסה אע"ג דלישראל מותרת כיון דאסרה לבעלה אסרה גם לו ושבח"מ נסתפק בזה וע' פ"ת סק"ה וע' דגול מרבבה שכתב שענין זה לא נזכר בס"מ. ותמיה עליה רבנן הו"ד בס' שאל האיש מאה"ע סי' ז' אות ו' דבח"מ סה"ק יוד כתוב בהדייא הספק וע' בדברי בן הרב נרו' שם בסי' ס"י אות ו' שכתב דכבר קדמם ה' כתב סופר בחא"ע סי' ח'

בקושיא זו וע"ש מ"ש ש בעיקר הדין ובס' מצפה אריה תניינא חא"ע סי' ל"ו ובס' מחנה חיים אע"ז ח"ב סי' ו' דבקש לקיים דברי הח"מ ולבסוף חזר וכתב דהאמת כדברי הב"ש וע"ע לה' שרשי הים ע"ב דס"ב ע"א שפי' דברי ההגה במי שבא על אחות אשתו ואסרה לבעל דאסורה לו ג"ך לאחר מיתת אשקו ועע"ש מ"ש בעניינים אלו.

ה איש ואשה שזינו זע"ז בחשבם שהבעל היה חי ושוב נודע שמת היה באותה שעה אי מותרת לבועל עמ"ש בנדפס אות א' וע' מחנה חיים ח"ב סי' נ"א שגם הוא מסיק לה יתרא ולא עלה על שפתיו דברי הרבנים שקדמוהו.

ו ס"ב ש"ע מי שהוציאה בעלה בעדי דבר מכוער וגרשה ה"ז אסו' להנשא לנטען וכו'. איש אחד שבילדותו אנס א"א ואחרי רבות בשנים מת בעלה ורוצה האיש ההוא לישא אותה אם מותר לכונסה לפענ"ד פשוט דאם נתארמלה מבעלה בכה"ג מותרת לו דלא מצינו דין נטען על א"א רק בהוציאה בגט אבל אם נתארמלה מותרת כך עלה בדעתי וכ"כ הג' בעל עצי אוזים. הג' מצפה אריה תניינא שם וס' עצי ארזים אמ"א. אך אני שמעתי ולא אבין ופליאה נשגבה על ב' הרבנים הנז' אין יישבו סוגיית הש"ס דכתובות ט' ע"א דבעו בש"ם על בת שבע מדוע לא אסרוה על דוד ותירצו ב' תירוצים חד דהתם אונם הוה וחד דכל היוצא למלחמת ב"ד ס' כריתות כותב לאשתו ע"ש והלא בת שבע אלמנה היתה דדוד לקחה אחר אוריה ולמה לנו לבקש תירוצים אחרים מאחר דלפי דברי הרבנים הנז' אטיקרא ל"ק מוכח ודאי דאפי' באלמנה נאמר זה האיסור ומה טעם לחלק בזה בין אלמנה לגרושה וכבר ה' מצפה אריה נר"ו שם קודם זה שקו"ט בהך סוגייא וצ"לע העודף. ואח"ז בא לידי ס' מחנה חיים ח"ב בתו' שאלה ושם בא"ע סי' ו' מבואר דאף בנתארמלה נאמר דין זה דאסור' לבועל. והגם דנ"ד איירי באשת כהן ה"ה באשת ישראל דאנוסה לכהן היא כרצון בישראל וכן מתבאר ממ"ש בסי' נ"א.

ז בהגה ב' עדי ביעור מצטרפין אע"ג דראו זה אח"ז. ה"ה ב' עדי טומאה אע"ג דטומאה דחזה האי לא חזה האי עכ"ז מצטרפין ח"מ סק"ז וב"ש סקי"ג והוא מקור נפתח בב"י ת"מ סי' ל' דבתחילה הביא דברי הר"ן פ' מי שאחזו שכתב בדעת הרי"ף והרא"ש דבדיני אישות דשייכי מד"ן בס"א בעינן להו והוא ז"ל חלק על הר"ן בדעת הרי"ף והר"אש והעלה דכל דאינו דין ממש אע"ג דנ"מ לד"ן מצטרפין והכי נקטינן. וע' להכנ"הג שם בח"מ הגהב"י סק כ"ז שכתב בשם מוהר"ם מפדוואה סי' ל"ז וה' משפטי שמואל סי' ע"ב ומוהרש"ך א"א סי' כ"ג ומשאת בנימן סי' נ"א ומוהרח"ש בתשו' סי' מ"ה דקיימי כשיטת מרן ב"י דלא בעינן עדות בפ"א וראוי למנות עמהם להח"מ ולהב"ש שהעלו כן וה"ג נו"בי מ"ק אע"ז סי' ע"ב כתב שכ"ד רש"ל הישש"ש יבמות ומור"ם בסי' זה נרו דעתו

וכבר רמזתי בנדפס אות יוד שכן דעת ה' אהל יצחק בהשמטות אך הכנ"הג שם הביא לנו משם מוהרי"בל והרמ"א בתשו' סי' י"ב ומוהר"חש בסי' כ"ד וי"ז דאין מצטרפי' עי"ד. **ולדידן** דנהגינן להשביע את החתן שלא לגרשה כ"א ברצונה ובאו שני עדי כיעור או טומאה אך לא ראו הטומאה בב"א יהיה על טומאה אחת או על שתי טומאות אי מצינן לגרשה בע"כ או"ל כיון שיש כאן שבועה ואיכא ספקא דדלמא הלכה כהאומרים דבעינן בב"א הו"ל ס' שבו' להחמיר ונראה דכיון דרוב הפוס' ס"ל דלא בעינן בב"א זיל פקוד א"כ דינא הוי לילך אחר הרוב ומוציאין אותה מבעלה כנלע"ד וע"ע בנדפס לקמן סי' מ"ב אות כ"א.

ח לא ראינו דסתירה ויחוד הרבה הוי דבר מכוער כי דבר מכוער מקרי רק מ"ש בש"ם וש"ע אבל סתירה ויחוד לחוד שלא במעשה הרשב"א (הובא בב"י סו"סי י"ז) לא שמענו שמקרי דבר מכוער. נחל משה סי' ו' דס"ח ע"ב.

ט שם בהגה ע"א בדבר מכוער לאו כלום הוא. ע' ב"ש סקי"ד דאפי' מאמינו כבי תרי לא מהימן ועמ"ש בנדפס בתשו' סי' ו' ולקמן סי' קט"ו אות מ"ד והרחבתי הדבר בזה בתשו' טבת התרע"ט והיא בכ"י בסי' י"ו והעלתי דכן היא הסכמת רובא דרובא מהפוס'.

יוד נמצאו איגרות שהיתה שולחת האשה לנחשד וכתוב בהם דברים מגונים אין מוציאין אותה מבעלה ע' בתשו' מנחם התרע"ט או"ד והיא בסי' ך' בכ"י.

סימן יב

א ס"א ש"ע וכן ע"א שהעיד לאשה שמת בעלה לא ישאנה וכו'. לא מצאתי מבואר דאשה שנאסרה על בעלה ע"י העד אם לא ישאנה והדבר צ"ת. הג' מצפה אריה תניינא א"הע סי' ל"ב.

ב שם ב' עדים המעידים לאשה שמת בעלה מותר לישא אותה וכו'. אם יהיה האופן דב' עדים מעידים על האשה שמת בעלה ועל ידי זה יותר גם היבמה היה נראה לאסר דיש לחוש שעיניהם נתנו בנשים והאחד יקח האחת והשני השנית. וכ' ירוש' ב"ב דיבמות גבי אם הב"ד מוכרין הפירות. ואחר שפלפל בארוכה העלה להתיר כשהאחד נושא האחת דוקא אבל אם בא גם הב' לישא את היבמה נאסר אותו ש"א נחזיק החשד ושכן מצא בפמ"ג א"ח בהח"א סי' רמ"ד סק"ח. מחנה חיים ח"ב א"ה סי' ז'.

סימן יג

א ס"א ש"ע כל אשה שנתגרשה וכו'. עגונה שהותרה להנשא. עמ"ש בנדפס או"ב דא"ץ להמתין ימי ההבחנה מאותו יום ודלא כהרב"ח בתשו' רק כמו שהעלה החקק"ל בסי' ז"ן. וע"ע לה' יאודה יעלה בא"הע סו"ס ט' דאחר דרמז להפוס' דלא עילוה לבי מדרשא סברא דנא הביא מ"ש מוהרח"פ ז"ל דגם הרב"ח לא אמרו אלא ביבמה שיש לה זיקת יבום והשתא שהותרה משום עיגונא פגעה בה זיקת יבום אבל באשה דעלמא שאינה יבמה גם הרב"ח מודה וחלק עליו הרב שם עי"ד וע' זכרינו לחיים בסוה"ס דקע"ה ע"ב בפסק הרבני' שכתבו רשאה להתנסבא אחר ג"ח מיום ההיתר כנודע ודבריהם אינם מובנים וכאשר עליהם במכתב ידי"ן מ"ע הר"ר סאבאן נר"ו.

והנה שם בנדפס הבאתי דברי הג' יד שאול שדעתו דא"ץ להמתין ט' יום מיום ההתר ונסתיע מפסקי תוס' מ"ק סי' קכ"ג שכתבו דאשה אבלה מבעלה א"ץ להמתין ג"ח ומותרת לינשא וכו' ודחי עלייהו דהא צריכה הבחנה והשיב דמשכחת לה באשה שנטבע בעלה במש'אלס וכבר עבר ג"ח ומ"מ צריכה להתאבל משעה שנתברר דמותרת וכו' ואנכי ישבתי דברי התוס' באו"א דלית מנייהו סייעתא י"ש. הן עתה חזה הוית בס' שבט שמעון לא' מרבני אשכנז מתלמידיו של הג' חת"ס ביו"ד סי' שצ"ב שהביא דברי הגאון יד שאול הנז' ואיהו תריץ לה דנדון פסקי תוס' מיירו בחופת נדה דהוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים ומת קודם שבא עליה דאז א"ץ להמתין משום הבחנה דידעינן בבירור שלא נבעלה והתוס' סוברים בהנך דס"ל דחופת נדה קונה וכו'. גם י"ל דמשפחת דנשאת למי שיש לו בנים קטנים דאסו' לבעול תוך ל"י וכיון שכן צריכין שמירה ומת הבעל קודם שבעל י"ל דא"ץ הבחנה ונשאת תוך ל' לאבלה וכו' את"ד ואה"מר כדחזי בנה בנין על יסוד רעוע דמי הגיד לו רז זה דכל שראוה שלא נבעלה א"ץ הבחנה מי גרע מהיה חולה או בבית האסורים או במד"הי עקרה או חילונית דכל אלו צריכות הבחנה ומי נשתנו אלו מאלו. וברור דאין אנחנו יכולין לפרש כונת התוס' כמו שפירש הרב ז"ל.

ואחרי שובי בלמוד הנז' ראיתי כי גם מ"ש הג' יד שאול בכונת פסקי תוס' הנז' צריך פירוש דהיכי משכ"חל שתהיה חייבת באבלות אחר שעברו ג"ח דאף אם נאמר שהאשה הזאת נתיאשה מבעלה אחר עבר ג"ח ובשעת יאוש חל עליה חובת אבלות והתחילה לנהג אבלותה מ"מ כשידעה בבירור שמת כעלה שעי"ז הותרה להנשא היינו שנתברר שבעלה מתה בשעת טביעה א"כ הו"ל שמועה רחוקה דאינה חייבת באבלות ואפי' שהיתה מתאבלת עליו פוסקת ובודאי דמות' להנשא דאין כאן דין ל' כדי שנאמר שהיא בתוך ל' וא"כ גם אופן זה לא יתישב בדברי התוס' ודוק והנה בעתה באו לידי רתה"ק

לאא"ז הרה"ג כמוהר"ח פיפאנו זצ"ל וראיתי בתיכם תשו' אחת חתומה נתנה מיר הרב חיים נחמה ב' שבתי ז"ל (רב גדול בעיר שלוניקי יע"א במאה הקודמת) ולשון מדברת בהך דינא דנסתפקו בדור ההוא רבנן דפקיע שמייהו ושם כתוב למר' כדברים האלה וז"ל ועוד נמצא כתוב באמתחת הרב מוהר"י די ליאון ז"ל ספרא דבי רב מז"ר הרה"ג מוהרי"ד זצוק"ל כתיבה תמה לא נודע אל מי מקדושים שעשו מעשה בנעלם אף שעבר זמן רב עד שהתירו לאשתו ב"ד הצריכוה להממון ץ' יום מיום שהתירוה ע"כ עוד נמצא כעין זה בס' בארות המים דבנעלם צריכה להמתין ג"ח אחר שהתירוה ב"ד ואחר החליצה ולעומת זה עבדי רבנן עובדא מעשים בכ"י ב"ד בתר ב"ד להתיר אשת הנעלם להנשא מבלי שיצטרך להמתין ג"ח מיום התרה ולא ליבמה שנעלם בעלה עד שתחלץ לה היבם אלא כיון שהתירוה חולץ לה יבם והיא מתהלכת להנשא לעלמא ולא שמענו ולא ראינו מי שפקפק בדבר הזה. גם מסתמיות דברי הפוס' ז"ל בשרייותא דהני נשי שנעלמו בעליהן והותרו ע"פ עדוייות מגוי מסל"ת או יאודים לא ראינו בהפוס' דשלטא בהו עינא שהצריכו להמתין ג"ח ודא אמרה דלא עבדינן עובדא כהרב"ח וכו'. (ואחר שפלפל בעיקר הדין כתב וז"ל) ולענין נ"ד למעבד הלכה למעשה נלע"ד לעשות כמנהג אבותינו אשר ראינו שלא הצריכו לשום אשה בעולם להמתין ג"ח אחר שהתירוה ב"ד ואפי' לא נשארה זקוקה ליבם דכולה חדא מלתא היא וכו' את"ד. הדור אתם ראו כי העד העיד בנו האיש גדול מאד על רבני שלוניקי האחרו' דעשו מעשה כמה פעמים להקלי.

ב שם ש"ע ומיום כתיבת הגט מונין למגורשת. ע' שיורי ברכה או"א שאל האיש א"הע סי' ח' או"א וע' בקונ' פאת השדה מ"ע אישות אות ט"ז בשכ"מ שגירש ע"ת אם ימות ואחר ג"ח מנתינת הגט מת הבעל דמותרת מיד ע"ש פלפול ארוך בזה.

ג שם ואפי' נתגרשה מן האירוסין וכו'. בתולה שביום החופה אחר שהכינו צרכי הנישואין וגם היה חשש ביטול השידוכין אם יתעכבו הנישו' נודע שהיה עליה חשש קידושין בפני ע"א והשתדלו לעשות גירושי המקדש הראשון. התיר הקידושין שניים תוך ג"ח להבחוה אחר שמצא ריעותות בקידו' הראשוני' שלא היתה צריכה גט. ואם חששו להצריכה גט לענין הבחנה אין להחמיר כל כך. ע' תשו' הרשב"א ח"ד סי' ש"ד והובאה בב"י סי' י"ג ואיכא הפסד מרובה ושעה"ד. מוהרש"ם ח"א סי' ס"ד.

ד **שם** ש"ע והמפלת אתר מיתת בעלה. מי שמת והניח אשתו מעוברת וילדה בן ש' חדשים ואחר ב' ימים מת הולד ונשארה זקוקה ליבם נסתפקנו אי צריכה להמתין ימי ההבחנה מזמן הלידה מאחר דאיכא ספק שקול שמא היה נפל והו"ל כמפלת אחר מיתת בעלה או אפשר דהא דמפלת צריכה להמתין היינו דליכא ץ' יום מפטירת בעלה ברם

היכא דאיכא עידן ועידנין דכבר מת הבעל ואחר כמה חדשים שמת בעלה ילדה והפילה אפשר מאחר דקברו מוכיח תו לא גזרינן. נסתפק בזה ה' משנת ר"א ח"ב בזכרונות מעת הא' או"ג ולא זכינו לגמרה של תורה אך אני בעניי לא מצאתי מקום להסתפק כיון דכבר עברו ץ' יום מיום פטירת בעלה וכבר הפילה מה שהיה תוך מעיה מה נשאר עוד.

ה ס"ד ש"ע מחזיר גרושתו א"ץ להמתין. היינו ג"ח של הבחנה אבל שבעה נקיים צריכה להמתין (זה דבר מפורש בש"ע יו"ד סי' קצ"ב ס"ה המגיה דש"ו) ע' מה שפלפל בזה ה' תע"ל ח"א סי' פ"ט.

ו ס"ה **ש"ע** שפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים וכו' הם דברי ה"ה שפירש כן בדברי הרמ"בם וע' פ"ת סק"ה שהביא מהרד"בז שחלק על ה"ה והעלה דשום שפחה בין נשואה בין פנויה לא תנשא עד שיעברו ץ' יום וכו' ע"ש וע' להג' מנחת חינוך בס' כי תצא דע"ד ע"ד שהכריע כה"ה מדין יפ"ת יעו"ש.

ז שם ש"ע כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה וכו'. א"א שבא עליה עכו"ם אי בעייא הבחנה ע' נשמת חיים אה"ע סי' א' והרב משנת ר"א ח"ב בזכרונות אסיק להלכה דבעייא הבחנה ע"ש במע' א' אות א'.

ח אשה שהיתה באיסור שנים רבות עם איש ישראל וילדה לו בנים או בנות בגיותה ועתה רצתה להתגייר ונתגיירה עשה מעשה הר"הג מוהר"ם פארדו ז"ל שבו ביום שנתגיירה נתקדשה לו והביא מעשה זה ה' מוהר"א חזן ז"ל בס' נוה שלום דמ"ט ותהי בה ממ"ש מרן פה דשפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים שצריכה להמתין ג"ח כדי להבחין וכו' ותירץ דס"ל דה"ד כשהיו נשואים בדרך אישות ולא באופן זה שהיו יחד בזנות. והוקשה לו להתיר גם לפ"ז כיון שראינו שנתעברה וילדה ושוב כתב דאפשר דנתברר להם דבעת ההיא לא היתה מעוברת. אך בשהתה עמו שנים רבות ולא ילדה עשה מעשה להשיא אותה אחר ז"ן ע"ש ורמזתיהו בנדפס או"ט בקצרה.

ועיניך תראנה דכל הרגשו של הרב על מוהרמ"פ ז"ל אינו אלא על הבחנת ג"ח אבל על שלא שמר ז"ן לא נרגש מזה ולא עלה על שפתיו מאומה. ולכאורה נראה דה"ט דכיון שהיא אינה חדשה אצלו דכבר היה חי עמה אין כאן דם חימוד ודמייא הא למה שהביא הפ"ת ביו"ד סי' רס"ט סק''ב משם הדג"מר גבי גר ואשתו שנתגיירו דמפרישין אותם ג"ח שכתב שאחר ההפרשה א"ץ להמתין ז"ן כיון דאינה חדשה אצלו ואפי' למחזיר גרושתו לא דמייא לפי ששם גרשה בהחלט ע"ש. ואם כנים אנחנו בזה קשה דלמה בנדון שלו עשה מעשה להצריכה ז"ן הלא גם זו אינה חדשה אצלו ועל האמת דעיקר הראיה יש לדחותה דאינו דומה נדון זה להההיא דגר ואשתו דהתם שאני דהיו חיים לעיני כל העם

כאיש ואשה וליכא שום חימוד אבל כל שהיו חיים בדרך זנות וכמו שפירש ה' מוהר"אח דברי מוהרמ"פ בכ"הג מי זה אמר דליכא חימוד מאחר דעד עתה היה צריך לשכב עמה בהחבא ובהצלע משא"ך עתה הרי היא כחדשה אצלו ובעבור זה יפה עשה ה' מוהר"אח להצריכה ז"ן ומסייע ליה הרדב"ז הדפוס פיירא סי' תכ"ג ע' שיורי ברכה יו"ד סי' קצ"ב. ולפי דעתי נדון מוהר"מפ היה שהיה חי עמה בדרך אישות כדרך כל הארץ. ואין להקשו' מההיא דגר וגיורת שהיו נשואות לבעלים שפסק מרן בה דזהו דוקא כשהיו נשואות לגוי אבל כל שאינן נשואות לגוי א"ץ להמתין. וכדמפרש לה ה' מוהר"א בן שמעון נרו' בס' תע"ל ח"ג סי' ל'. (ועמ"ש עוד בזה לקמן אות י' בסמוך) ואה"ן דכל שהוא בדרך זנות מודה מוהרמ"פ ז"ל דצריכה להמתין ז"ן כשתנשא דעתה כחדשה היא אצלו וכ"ש בשלא ידענו בבירור אם בא עליה בגיותה דצריכה להמתין ז"ן. עוד נוכל לומר דהר' מוהרמ"פ התיר לקדשה ב"ב ועל הז"ן התיר אותם ע"י שישנו בשמיכה דבתוך ז"ן מותר ליכנס לחופה וכמ"ש הפוס' בסי' קצ"ב וע' בחיבורי לשם.

ומעשה בא לידינו בי"ג ניסן דהאי שתא התר"עה באיש ואשה שבאו מארץ רוסיאה והוא היה יאודי והיא היתה גויה וזה כשתי שנים שחיים ביחד לעיני כל העם בדרך איש ואשה ונתבאר לנו זה בירור גמור ולא היו להם בנים עד עתה והיא באה להתגייר ויען שהיו רוצים ליסע לעירם ואם ימתינו בה על הז"ן יכנסו ימי הפסח ולא יוכלו להזדוג ולקדשה כדין וסמכנו ראשנו על הוראת מוהרמ"פ ז"ל ולגיירה (נ"ל דצ"ל ולקדשה המגיה דש"ו) ב"ב ועכ"ז הזהרנו אותם שלא יזדוגו ותשמר ז"ן וכ"ש שלא הצרכנוה הבחנת ג"ח מאחר שזה זמן שלא ילדה וי"ל דנתהפכה. וכן מצאתי בס' נהר מצרים חי"וד דקט"ו דגם מר ידידנו ה' מוהר"א ב"ש נר"ו עשה מעשה בלי הבחנה כלל כל שלא ילדה ע"ש באות ל"ו ובאות ל"ד עשה מעשה גם בילדה כל שהי"ל ב' חדשים מעת לדתה. וידעתי שגם בקושטא עשו מעשה בימים ההם לקבל גיורת שבגיותה היתה חיה עם איש כדרך כל הארץ ולא ילדה והשיאוה לאותו האיש בעצמו אחר הגרות למחרתו ואח"ז בא לידי ס' אבן יקרה וראיתי לו בסי' י"א שנשאל על ישראל שהיה נשוי נכרית בנימוסיהם ונתברר מפי נשים שהיא מעוברת ורצונה להתגייר ולהנשא לו ע"פ דת ישראל ופסק דצריכה להמתין ץ' יום דסתם כותית זונה וחיישינן שמא נתעברה מאחר ויותר נראה לו שהיא אסורה עד בלות ימי **ההנקה** ע"ש.

ולנעמ"י מוד"ע כי דין זה מס' אבן יקרה היה כתוב אצלי מזה זמן שהיה הס' הזה תחת ידי בתו' שאלה עתה כי מפני סיבה חזרתי על למודי אין הספר תח"י לראות שמה אם הביא דברי ה' המגיה שבס' משנ"ל פי"א מ"ה גירושין דין י"ח משם מוהר"א רוזאניס דכל שהיא

מעוברת א"ץ להמתין דליכא תו למיחש למידי י"ש ורמזתיו בנדפס או"א וע"ע ברכ"י יו"ד סי' רס"ט או"ג ודגול מרבבה שם. ואין ספק דה' הביא דברי ה' מש"ל ועמד עליהם. אך עתה באתי עמ"ש דחיישינן שנתעברה מאחר ובעבור זה צריכה להמתין ימי ההנקה וקיהיב טעמא דסתם כותית זונה. והן הנה דברי רש"י ז"ל ביבמות מ"ב ע"א ד"ה ויפטר את יבמתו בענין זה דהבחנה שכתב ז"ל וגבי גר וגייורת לחדא מהני הוא דאיכא למיחש דשמא מעוברת היתה וכשתלד סבורה היא שבן שבעה הוא ובקדושה נזרע ותחזר ותלד בן אחריו וימות בלי בנים וייבם זה את אשתו דסבור שגם הוא נזרע בקדושה וכיון שזה נזרע שלא בקדושה וסתם נכרית זונה היא איכא למימר שמא אינו בנו של זה ונמצא נושא אשת אחיו מאמו ע"כ. ובטרם אקרב להבין דברי ה' אבן יקרה חל עלי חובת ביאור דברי רש"י. ואמת יהגה חכי כי לא הבנתי דבריו דלמאי איצטריך לטעם דסתם כותית זונה בלאו האי טעמא אפי' תהיה אשה שאגדה פתחה לבעלה וממנו נתעברה מ"מ על החששא דשמא מעוברת היא והוי נזרע שלא בקדושה איכא להך מלתא דנמצא בא על אשת אחיו שלא במקום מצוה וכמו שכן פירשה רבינו המאירי על הסוגייא דאיתא לחששא זו על בלי הגיד טעם זה דסתם כותית זונה עי"ש. וסעיפי ישיבוני לצאת לחפש"י בספרן של צדיקים ויגעתי ומצאתי לה' תורת חסד בסי' ס"א שהתקשה עצמו בזה וסיים וז"ל ולא ידענא מאי אידון ביה וה' עדוב"י סי' י"ב נדחק עצמו בפירושן של דברים וכמו שיראה הרואה. ולא נחה דעתי עד שמצאתי להג' מוהרש"א ז"ל בחידו' הלכות שהרבה להק' על לשון רש"י ז"ל הלזה ואזר חיל לכתב שאיזה תלמיד טועה כתבו דבענין זה דהבחנה אין אנחנו צריכין לטעמא דסתם כותית זונה. ואין לבא אל המלך רש"י ז"ל להקשות עליו מצד אחר דהא כיון דהגייורת הזאת היתה נשואה ליכא למימר סתם כותית זונה כיון דנשייהו ודאי לא מפקרי דהא מלתא לא קיימא להלכה וכמבו' בסנהדרין דכ"ב דהלכה כרבים יעו"ש.

ובכן אבא נא בנדון ה' אבן יקרה דמלבד מה שערערנו עליו דכיון דהיא מעוברת א"ץ עוד הבחנה דהרי כרסה בין שיניה ומה תועיל עוד הבחנה. עוד יש לעמד עליו במה שהחמיר להמתין ימי ההנקה דלע"ד אין טעם להבחנה זו דנדון שלו הוא בישראל שנישא עם הגויה ובהא נראה ודאי דליכא למימר סתם כותי ת זונה דבעלה משמרה וע"כ לא אמרו בש"ס חששא זו אלא בשניהם גויים אבל לא כשבעלה ישראל ואפי במשומד איכא מרבוואתא דס"ל דאמרינן בהו נשייהו לא מפקרי אלא דרבו החול' וס"ל דאף במשומד אמרינן דשמא אשתו זנתה עם אחר ואין בעלה משמרה וכמ"ש בזה ה' תו"ח וה' עדוב"י שם והפמ"א ח"א סי' כ"ו ואיכא למימר דאף החול' יודו בישראל דליכא למיחש להכי

וא"כ איכא הכא כמה ספקי ספק אי הלכתא כמ"ד דבמשומדת אמרי' סתם כותית זונה דלמא הל' כהאומ' דבמשומרת ל"א כן אדרבא אמרי' נשייהו ודאי לא מפקרי וכ"ש בישראל ואת"ל דגם במשו' אמרי' דלמא בגויה הנשואה לישראל לכ"ע ל"א הכי ואת"ל דגם בזה אמרי' סתם כותית וכו' מ"מ לא אמרו ודאי רק סתם דרובא הכי הויין ודלמא זו מן המיעוט ולא זנתה ואין העובר אלא ממנו ואין צריך להמתין ימי ההנקה. מה גם אם נצרף לזה ס' האומרים דבזמנה לא גזרו חז"ל וכמ"ש מרן ומו"רם בסי' זה. לכן נ"ל פשוט דליכא למיחש להא וכל שהיא מעוברת אין כאן לא המתנת כ"ד חדש ולא הבחנת ג"ח כנל"עד ברור.

ואחז"ר בא לידי בתו' שאלה ס' אבן יקרם מהדו' תניינא וראיתי לו בסי' ט"ל שכתב וז"ל מ"ש בספרי אה"ע סי' י"א בישראל הנשוי נכרית בנימוסי המדינה ונתגיירה כשהיא מעוב' שצריכה להמתין ימי ההבחנה משום לא פלוג במנ"קח ונגד זה רמז כת"ר לעיין במ"ל פי"א מ"ה גירושי' ור"ל שדעת המגי' שם בגר וגייורת שנתגיירו כשהיא מעוב' שא"ץ להמתין לע"ד אין בזה כדי דחיים דגר וגייורת שאני דליכא דוגמתן בישראל כמ"ש ה"ג בס' דגמ"ר. גם אין לדחות מחמת דברי המגי' מה שהוספת להחמיר שצריך להמתין ימי העיבור וההנקה דגם לענין זה שניין גר וגיורת מישראל נשוי נכרית דכל הטעם שאסור להנשא תוך ימי העיבור וההנקה הוא משום סכנת הולד לפי שאין האב חייב במזונותיו שאינו מתיחס אחריו א"כ התינח בישראל שהוליד מנכרית שלא נתחייב בשום פעם ע"פ התורה במזונות הולד שאינו קרוי בנו אלא בנה משא"ך בגר וגייורת שבגיותו היה חייב במזונות דבאומות הלך אחר הזכר ואפ' ע"י הגרות לא נפקע מחייובו וכו' ושוב לא שייך איסור מעוברת ומנקת וכו' ושם האריך ולא הרוה צמאוני.

ט אשה אחת המירה דתה וישבה עם גוי אחד בועידת זנות בלא נישואין וילדה ממנו כמה בנים וכעת נהרג הגוי ויש לו ממנו ולד בן ח' חדשים יונק אצל מנקת ונתן ישראל א' עיניו בה לישאנה ע"פ דת ישראל והיא ג"ך רוצה לינשא לו ולשוב לדת ישראל אך באופן שיהיו הנישואי' תוך ל"י אחר מיתת הבעל הא' ובתוך כ"ד חדש ההנקה ואם לאו תטמע בין הגויים (ע"ע חשש מנקת לקמן אות י"ג אביא דבריו) בזה נשאל בס' אבן יקרה סי' יוד וכתב וז"ל בקיצור לפי המתבאר מן הש"ס יש ב' מיני הבחנות א' להבחין בין זרעו של א' לזרעו של ב' וה"ב להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לשלא בקדושה. החשש הא' אין שייך כאן כי לפי דעתי זה לא שייך רק במקום שאם היא מעוברת היה להזרע ההוא להתייחס אחר הבועל ההוא שנתעברה ממנו אבל במקום שהזרע ההוא אינו מתייחס אחר אביו א"ץ הבחנה. החשש ה"ב ג"ך יש להתיר דהתוספ' ביבמות ל"ז ע"א ד"ה רוב כתבו דלענין

הבחנה לא אזלינן בתר רובא דרוב נשים לט' ילדן וכו' והיינו משום דיולדת לז' הוי מיעוט המצוי דחיישי' ליה וכמו מיעוט מפילות וא"כ הא דחשו למיעוט המצוי היינו בדאפשר לברר הכא א"א דאז תטמע בין הגויים וכיון שעברו ל"י ממיתת הבעל מותרת להנשא. ועוד יש להתיר דאעיקרא בהמתנת מנקת י"ל דרוב מנקות מסולקות דמים אלא דמיעוט יש שאינן מסולקות וכיון דאיכא פיקו"ן מהולד ל"א בתר רובא וא"כ וכו' נימא לענין חשש מנקת עצמו שהוא משום פיקו"ן משא"ך במקום שאין לחוש לאיסור מנקת בגוונא דנ"ד אזלינן בתר רובא דאינה מתעבר' ולא שייך הבחנה. (כן נמלא רשום בפנקסי מזמן שהיה בידי הס' הנז' בתו"ש ועתה אמ"א).

והנה מ"ש בשאלה דהבן יונק אצל מנקת לא נ"מ מידי דהא ק"ל דאפי' נתנה בנה למנקת אסור וכמ"ש מרן לקמן סי"א. אך עתה אקום לענין היתר הבחנה דזה הוי אפי' באשה דעלמא שאינה מנקת ואומר דהנה אמת דבש"ס יבמות מ"ב ע"א נאמרו טעמים על ההבחנה דלס' שמואל הוא להבחין כין זרעו של א' וכו' ובגר וגיורת להבחין בין זרע קדוש וכו' אך רבא אמר דהטעם מפני איסור ערוה שמא ישא אחותו מאביו וכו' ופרש"י דבגר וגיורת ג"ך יש לחוש שמא ייבם אשת אחיו מאמו והב"ש בסק"א כתב דהלכתא כרבא וע' ברכ"י באו"ד דהביא משם ר"א גאון ז"ל דהביא גם טעם רבא גם הרי"ף והר"אש הביאו שניהם ומשמע דלא פליגי ורש"ל בישש"ש יבמות כתב משם גדול דתרוייהו איתנהו עי"ד גם ה' הלבוש נקט ב' הטעמים. ומעתה ק' על ה' אבן יקרה דא"הנ דע"פ חריפותו מצא מנוס להנהו תרי טעמי דאיתמרו בש"ם לשמואל מ"מ מה נעשה ביום שידובר בנו דברי רבא דאיכא הכא איסו' ערוה שמא ייבם אשת אחיו שיולד אח"ך ואינו אלא אחיו מאמו. וכ"ד ה' המאירי ז"ל דהך דרבא נמי איתא והוסיף עוד דאיכא למיחש שמא יפטר ובמתו לשוק שאף מת האחרון בלא בנים אפשר שהא' ג"ך הורתו בקדושה וסבורים עליו שאינו בקדושה והרי **היא** פוטר יבמתו בלי חליצה יעו"ש. וכפ"ז דהא נפקא דאף זו צריכה הבחנה כשאר נשים ודוק **יוד אתא** עובדא קמן בתשרי התרע"ט בישראל שנקשרה נפשו עם גויה אחת ולא שלו ולא שקט עד הוציא מחשבתו לפועל ועשה אשר זמם ונשאת עמה בנימוסיהם זה ב' חדשי' ועתה הפך לבו לשנא אשר עשה ושניהם יחד באים לחסות בסתר כנפיו יתברך ושואלים מאתנו לעשות כדת. וע"ז חובה עלינו למען דעת מה לעשות להם כדי לקדשם בחופה וקדושין כדמו"י.

ובטרם תחיל האר"ש סדר טהרתן נקומה ונעלה ע"ע הבחנת ג"ך דפסק מרן דשפחה וגייור' שהיו נשואות לבעלים בגיותן ונתגיירו צריכין להמתין ואפי' גר ואשתו עכו"ם שנתגיירו מפרישין אותם ז' יום כדי להבחין וכו' ולפי הנראה דין זה הוא הלכה פסוק'

מוסכם מכל הפוס' אולם ה' מוהר"א הלוי ז"ל בס' עין משפט הנ"מ על ידי באה"ע סי' ד' נפק דק ואשכח דאיכא מאן דס"ל דא"ץ להמתין והזכיר זה הפמ"א בח"א סי' פ"ז וכתב שזהו דעת רש"י וכאשר רמזתי זה בנדפס. ורצה לעשותו מחלוקת ומר הוא דקאמר דבמידי דרבנן דינא להקל אלא דשוב חזר בו. ולענין דינא לא נפק"ל מידי כיון דמרן ז"ל פסק להחמיר וקבלנו הוראותיו ואין לומר דכיון דהאיש הבא עליה הוא ישראל דאע"כ שחטא ישראל הוא א"כ לא שייך כאן להבחי' בין זרע שנזרע בקדושה לאינו בקדושה כיון דזרע ראשון גם שני מישראל קאתי ודברי מרן אינם אלא בגר ואשתו דשניהם נטמעים אבל לא בגוונא דנ"ד דהא ליתא דכיון דק"ל ישראל הבא על הכותית ולדה כמוה וכמ"ש בקידושין ס"ו ע"ב ופסקו מרן בסי' ר' ס"ה א"כ שייך שפיר להבחי' בין זרע שנזרע בקדושה לשלא בקדושה דאם היה מעוברת הולד הוא גוי ולכן צריך הבחנה למ"ד.

גם אין לפקפק דעל מה זה צריכה הבחנה לפי מאי דק"ל ביו"ד סי' רס"ח ס"ו דגויה שנתגיירה והיא מעוב' בנה א"ץ טבילה והיא מימרא דרבא ביבמות ע"ח ע"א. אשר לפ"ז ממ"ן א"ץ הבחנ' דאם אינה מעוב' הא אינה מעוב' ואת"ל שהיא מעוב' הלא הולד נכנס לדת יאודית בטבילת אמו ומאי נ"מ אם נזרע שלא בקדושה הרי הוא כישראל לכל דבריו ע"י טבילת אמו ורבא דס"ל להך מלתא איך נתפייס בשים במה שהשיבו לו להבחין בין זרע שנזרע שלא בקדושה דעדיין נ"מ טובא לכשיולד דאם היא מעוב' הנה אמת דיוצא הולד מכלל גוי בטבילת אמו מ"מ הרי הוא גר כיון שהורתו היה שלא בקדושה וכיון דיש לו דין גר הוא פסול לאותם הדברים שהגר פסול עליהם ובפרט לענין יבום כיון דק"ל דאם מן השפחה ומן הנכרית אע"פ שהיתה לידתו בקדושה מאחר דלא היה הורתו בקדו' אינו מזקק את אשתו והיא משנה ערוכה ביבמות צ"ז ע"ב ופסקה מרן בא"ע סי' קנ"ז וזהו ברור בדברי רש"י ביבמות מ"ב ע"א ד"ה ויפטר את יבמתו וכו' ויעו' בדברי ה' עין משפט דרכ"ז ע"ד שכתב כן במילות קצרות. ועוד היה נ"ל נפקותא אחרת לפי מאי דק' ביו"ד שם ס"ז דקטן בין שגיירוהו ב"ד בין שגיירו אביו יכול למחות משיגדיל ואין דינו כישראל מומר אלא כעכו"ם ע"כ ולכן צריך הבחנה דאם כבר היא מעוב' אע"פ שטבל עמה יש לו דין גר ויכול למחות כשיגדיל אבל אם אינה מעוב' הולד שחלד אין לו דין גר ואינו יכול למחות כ יגדיל. אך רא תי להפ"ת שם ביו"ד סק"ה שכתב משם ה' תפל"מ דאם היתה הורתו שלא בקדו' ולידתו בקדו' אינו יכול למחות ומשם החת"ס בסי' רנ"ג הביא גדולה מזאת דכל שנתגיירו עמו אחד מאבותיו כמה מרבוואתא ס"ל דאינו יכול למחות כשיגדיל עי"ד וא"כ לא נשאר אצלינו בלתי הנפקותא הראשו' שאמרנו וע' שערי רחמים ח"ב א"הע סי' ז' דע"ג ע"ד מ"ש משם הג' אבני מילואים ע"ש. באופן דלפי

האמור האנשים הבאים בשאלה דנישאו זל"ז בתורת אישות צריכים הבחנה כיון שהיא כותית וולדה כמוה ועלינו לידע אם היא מעוב'. ופוק חזי לה' עין משפט שם דעם שהיה נ"ד במומר ומומרת שנישאו זל"ז עכ"ז הצריכם המתנה לחומ' וכ"ד הפמ"א בח"א סי' פ"ז והתו"ח סי' ס"א וכמ"ש א"ה בהגהותי שם וכן עשו מעשה רבני שלוניקי כ"ש בנד"ז שהיא גויה גמו' דפשוט דצרי' הבחנה.

וכזאת וכזאת ראיתי בס' נוה שלום לה' מורא"ח ז"ל בדמ"ט שהביא מעשה רב מהר"הג מוהר"ם פארדו ז"ל במי שהיתה באיסור שנים רבות עם איש ישראל וילדה לו בנים בגיותה ואח"ך נתגיורה וב"ב שנתגיירה נתקדשה לו כדמ"וי ע"פ הוראתו ומפרש לה ה' מוהר"אח דלדעתו מ"ש מר"ן דצריכה להמתין ג"ח כדי להבחין ה"ד כשהיו נשואים בדרך אישות ולא באופן שהיו כדרך זנות ואע"ג שכבר ראינו שנתעברה וילדה ולא נהפכה אפשר דנתברר להם בעת ההיא שאינה מעוב' לו חששו לזה כיון דמדרבנן היא הבחנה זו אזלינן לקולא י"ש דבר הלמד דגם הרב הוא משלנו דכל שהיו חיים בדרך אישות צריך הבחנה ג"ח.

האמנם חזה הוית למר ידידנו הרב רפאל בן שמעון נר"ו בתשו' כי באה בס' תע"ל ח"ג סי' ל' דקאי מר באיש שנכשל עם נכרית וילדה לו בנים והיא מניקה את בנה אשר ילדה לו מקרוב כ"ב חדשים ורוצים להנשא זל"ז כתב דא"ץ הבחנה דמה שפסק מרן על שפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים בגיותם שצרי' להמתין ג"ח יש לחלק דהתם גם הבעל היה גוי והיו נשואים שניהם בגיותם אבל בנ"ד הבעל ישראל והיא גויה ונתעברה ממנו וילדה וכבר נבחן מהו הזרע הזה וכו' עי"ש וזוהי שקשה דמי הגיד לו דמרן קאי בשניהם גויים אבל בבעל ישראל א"ץ הבחנה דכיון דהולד כמוה בודאי דצריכ' הבחנ' אפי' בבעל ישראל להבחין בין זרע קדוש לאינו קדוש וככל האמור לעילא מן כל. ומי הכריחו לפרש דברי מרן באופן זה דאפי' תימא דמרן קאי גם בנשואה עם ישראל עכ"ז היה יוצא דינו בדימוס ע"פ מה שחילק דבנדון שלו לא שייך הבחנה אי פשוט דרוב מניקות אינן מתעברות ובפרט שלא יש זמן ברבה שילדה ויתר החלוקים שכתב שם וצ"י. אמר מעתה לפי דברינו דדברי מרן הנה הנם אפילו בנשואה עם ישראל הוא ברור דבנ"ד צריכה להמתין ג"ח.

ואשא עיני ואראה בדברי ה' רב"ש נר"ו שם דבנדון דקאי מר שילדה בנים וזו היא ראיה שלא נתהפכה דאז אין לחלק בין דרך אישית לדרך זנית ח דש מדעתו וראה ות"ר בלי הבחנה אשר הוא זרוע ימין לנ"ד דכתב וז"ל והעולה על כולנה דבנ"ד אין תועלת בהפרשתם ולהרחיק זמן הנישואין שהרי הם שרויים יחד בבית אחד כי אין להם שום

מכיר ומודע וכשהם שרויים יחד הדבר ברור שלא יפרדו זה מזה וא"כ יותר טוב להשיאן ומוטב שיאכלו תמותות שחיטות מתמותות נבלות ושאל ממוה''ראח אם דעתו משכמת עמו להתיר כדי לעשות מעשה בכל פעם שיבא לידו ענין כזה וע"ז השיבו שם בסי' ל' וז"ל הנה אמת כי הייתי חוכך בזה להחמיר כשנתעברה וילדה בזנות שראינו שלא נתהפכה יפה יפה מ"מ אח"ך ראיתי במעשים אחרים שבאו לידינו שלא היה באפשרות להרחיקם וסמכתי על הוראתו של הרה"ג מוהר"מפ ז"ל שלא חש לזה וכבר הורה זקן ושנה זו אירע מעשה בלונדון ונשאנו ונתננו עם הרב של האשכנזים ועלתה הסכמתינו שיותר הגון להשיאם בהיתר ויפה כיון מעכ"ת להתיר וכו' והא ודאי היכא דאפשר להפרישם נכון הדבר לעשותו ע"כ והני טעמי שייכי בכ"ד דאין כאן אופן להגייורת הנז' שתשב היא לבדה מופרשת ממנו ואיכא למיחש לתקלה ואם תשב בביתו יותר נקל לחשש שלא יוכל להתאפק מלבא עליה ואיכא הכא ארזי לבנון שעשו מעשה הרב המ"פה ומוהרא"ח ורב האשכנזים ולהבדיל בין החיים מוהר"ר ב"ש נר"ו והיה נראה להתיר ובפרט דעיקר חייוב ההבחנה בין זרע שנזרע בקדו' לשלא בקדושה אינה אלא מדרבנן. אך מיראי הוראה אנכי. והגם שאנן בדידן עשינו מעשה כזה וכנז"ל באות ח' אך היה שם סמך גדול דעברו עליהם שתי שנים ולא ילדה ויש מקום לומר דנתהפכה משא"ך בנדון זה. ומ"מ מי שירצה להתיר בנדו' יש לו סמוכים דרבנן רבני אלפין.

וזאת מן המודיעיית דדחיתי אותם מיום ליום שלא להתיר בלי הבחנה וביני ביני הגידו לי שבא לה האורח כנשים ועל ידי זה התרתי בשופי דהרי כתב מוהריק"ש ז"ל בתשו' סי' קכ"ה דמעוברת היא מסולקת דמים וכיון שבא לה האורח אות היא כי אינה מעוברת. והגם דרבים פליגי על סברא זאת דמוהריק"ש ועל ראשיהם הרדב"ז במ"ג סי' תכ"ג יע"ו שיו"ב יו"ד סי' קצ"ב ופ"ת שם סק"ב מ"מ חזי לאיצטרופי הך טעמא עם מ"ש לעיל בריש אמיר' דאיכא מרבנן דסברי דא"ץ הבחנה מעיקרא. מצורף לזה ס' הרבנים הנ"ל שעשו מעשה להשיאם תוך ימי ההבחנה להצילם ממכשל וה' יצילנו משגיאות בגבורות ישע ימינו.

י"א סי"וד בהגה ודוקא שעבר במזיד. אשה שנשאת לאחר ג"ח מההבחנה ונמצאת מעוברת וטוענת שלא ידעה שהיתה מעוברת אי דיינינן לה כמזידה וכייפינן לגרש או כש גגת דינא הוי דנאמנת ודי בהפרשה. חיי אריה סי' ג.

י"ב סי"ג ש"ע גזרו חכמים שלא ישא אדם ולא יקדש מעוב' חברו וכו'. טעמא דמלתא מבואר יבמות מ"ב ע"א דהוי אי משום דחסא ואי משום דדלמא מעברה ומעכר חלבה. ע' הרמ"בם פי"א ד"ה גירושין ובכ"מ ובלח"מ שם וביד"א מ"ק הגהב"י סקי"ו וה"ט משום

סכנת הולד ובירושלמי דסוטה פ' ארוסה איתא לא ישא אדם מעום' ומנ"ח וחם נשא עליו הכתיב אומר אל תסג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא והביאוהו התוס' בסוטה כ"ו ע"א ד"ה לא ישא ובודאי דלא פליגי ת"ד עם הירוש' בטעמים דגם הירוש' מונה דאיכא טעמא דסכנת הולד אלא דדרשו ג"ך דיש בזה אזהרת הכתיב דאל תסג גבול עולם והוי אסמכתא בעלמא דאי הוי דרשה גמו' נאמר דוקא באלמנה דשייך לומר ובשדה יתומים אל תבא ונ"מ דגרושה מותרת וכמו שכ"ר לה"ג חתם סופר בח"א א"הע סי' ג"ל שכתב וז"ל לכאורה מאסמכתא דירוש' משמע קצת דוקא שדה יתומים והיינו אלמנה אבל בן גרושה וזונה שהאב חי ואינו יתום ליכא איסורא אבל המעין שפיר יראה דאדרבא מדברי הירוש' ואסמכתא דיליה זכינו לעמד על עיקר טעם דגזרת חז"ל במנקת חברו לא כמו שנתלו הגדולים לחלק בין היכא דמשעבדא ליה להניק אלא עיקר הטעם משים שמשיג גבול עניים שמקפח פרנסת הילד הזה והו"ל יורד לתוך אומנות חברו וכו' וכיונתי לדעת גדול המורים הוא הג' בית מאיר בתשו' צלעות הבית סי' ד' וכו' ויתומים לאו דוקא וה"ה זונה וגרושה וכו' ולפי מה שהנחנו דהוי יורד לתוך אומנות חברו א"כ הך תינוק בעי חייותא ועליו תיסוב איסו' דרבנן כמו בכל תולדות ע"כ. נמצא דכפי ת"ד הוא מצד הסכנה ובא הירוש' והשמיענו דגם מצד הדין זוכה הילד. ושו"ר להפ"ת בס"ק ח"י שהביא לנו דברי הג' ב"מ יותר בהרחבה וז"ל וביותר לפי הטעמים שכתב בס' בית מאיר דתקנה זו שלא ישא אדם מעו"ח ומנ"ח אינו איסורא (נ' דצ"ל סכנה המגיה) ביחוד אלא דינא הוא מעיקרא ומטעם פיסוק חייותיה של תינוק שזפה בשדי אמו כמי שזכה בפריסת מצודה ובהצטרף נמי ספנתא החמירו בתקנתם לגרש אם עבר ונשא וכו' עי"ש דאופן דטעמא דורוש' אינו חולק את"ד וכדאמרן.

ואני אמרתי דרך אחר בפירוש דברי הירוש' והוא דיש לדקדק בדבריו שקתני ואם נשא עליו הכתו' אומר וכו' דאם בא לתת טעם למ"ש רז"ל דלא ישא מעו"ח הי"ל לסמך דרשא זו אפסקא דמתני' לא ישא מעו"ח וכו' משום ובשדי יתו' אל תבא ולמה הפסיק באמרו ואם נשא עה"כ אומר וכ' אך לפי דעתי הירוש' בא להשמיענו טעם למ"ש בגמ' דאם נשא יוציא דמשום טעמא דסכנה היה די לומר דלא יקח לכתחי' אך אם עבר ונשא מאי דהוה הוה ושומר פתאים ה' ומן השמים ירוחמו וכמו דאמרי' גבי דידיה לכן הביאו בירוש' מקרא דכתיב ובשדה לתו' אל תבא כלומר כמו שדה יתומים שלא תבא לכתחילה ואם באת חייב אתה להשיבו כי גואלם חזק והוא יריב ריבם כמו כן אם עברת ונשאת צריך אתה לגרש וזהו חידושו. יהיה מה שיהיה ת"ד והירוש' לא פליגי בטעמא זכי אחד השמיענו דבר אחד,

והאורך. לצורך. לפי שראיתי בס' מחנה חיים ח"ב אה"ע שבא לידי בתו' שאלה בימים שהייתי במרחצאות וכמעט שעברתי עליו בהבטה בעלמא ראיתי לו באה"ע סי' יוד וסו"סי י"א שכתב דלפי מ"ש בירוש' דטעם איסור מעוברת חברו הוא מטעם אל תסג גבול עולם ובשדי יתומים וכו' ה"ד אם בשעה שמת הבעל כבר עברו מ' יום משעת עיבורה דנקרא עכ"פ עיבור בר אורותי אבל אבל קודם מ' יום הוא מייא בעלמא בשעה שמת הבעל ונפסק שעבודא מבעלה ומאין נעשה שדה של היתום ולפ"ז בנדון שילדה אחר ח' חדשים שמת בעלה א"כ לא היה העובר בן מ' יום בשעה שמת האב ומותרת להנשא ע"כ ואנן תורה שבע"פ קרינן לה ואין עתה הספר בידי לחזר ולעיין בדבריו דקבע מסמרות על טעם הירוש' ותמציא ממנו דין דאם לא הוכר העיבו' בשעת מיתה אין כאן איסור מעוב"ח דבר שלא בא בפי שום רב ורבן שקדמוהו דאפי' נימא דטעם הירוש' לחוד והוציא את הדין לפי טעם זה מה יעלה לטעם סכנה האמור בש"ס דהתם לא שייך לחלק מאומה. אבל האמת דהירוש' בא להשמיענו דמלבד טעמא דסכנה איתיה ג"ך דינא דיורד לאומנות חברו וא"הן היכא דלא שייך טעם זה איתיה לטעמא דסכנה כ"ש לפי מה שפירשו הב"מ והחת"ס דהוי כמו פורם מצודה נמצא דאין כאן ירושה מצד האב דנאמר דאין כאן ירוש' דלאו בר אוריתי הוא ושעבודא נפסקה וכמ"ש הרב רק הוא מטעם זכייה. ולדידי דברי הרב מחנה חיים צ"ע ואה"מר אין דינו **עולה** יפה ומי שהספר בידו ישים עיניו בו.

י"ג אשה שהמירם וישבה עס גוי בזנות בלא נישואין וילדה ממנו בנים ונהרג הגוי ויש לה ממנו ולד בן ח' חדשים יונק אצל מנקת ורוצה להנשא לישראל ע"פ דת ישראל אך רוצה שיהיו הנישואין תוך ימי ההנקה (ע' לעול אות ע') כתבתי בזה ואי לאו הכי תשב בהמניקה נראה להתיר דאפי' לדעת רמ"א ביו"ד סי' של"ד דאין לחוש להגזמה שיצא לת"ר מ"מ בנדון כזה שכבר המירה בודאיי יש להאמין לדבריה שלא תשוב בר"י דכיון שאינו מחוסר מעשה בודאי תשאר כך ע' תוס' חולין ט"ל ע"א דבנשחט ע"מ לזרק דמה לעכו"ם חייב מיתה וע"ע ע"ז ריש דל"ג כי תניא ההיא בישראל מומר וכו' ואין להשגיח בזה על איסור מנ"ח וזה ברור. אבן יקרה אה"ע סי' יוד. ומדבריו נראה ברור דלא רצה להשתמש בסב' הצוי"בי דס"ל דמנקת חברו אמרו אבל לא מנקת גוי רק דעתו כס' החול' שהובאו בפ"ת סקי"ח דאין לחלק בין מנקת אשת ישראל למנקת אשת כותי. גם ס"ל פמ"ש אנן בענייותין בנדפס אות כ"ג דגם מנקת מומר אסרו דמומר יש לו דין ישראל דאע"פ שחטא ישראל הוא וה"ן אע"ג שהמירה עכ"ז דין ישראלית יש לה וולדה כמוה דא"לה למה לן למשקל ולמטרי כל שהיא וולדה אינם ישראל וכיון דיש לה דין מג"ח

גמור ולכן הוצרך להתיר מטעמה דחיישינן שמא תצא לת"ר. גם שם בסי' י"ב עמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' של"ד ונסתייע מתשו' מוהר"י מינץ דהוא מהמתי' כתב דיש להביא ראיה לדעתו מסוגיית הש"ס קידושין דפ"ט דאושפיזכניה דר' שמלאי ממזר היה וכו' ולכל הדעות ממזר אסור בשפחה מדרבנן ע' טו"ז סי' ד' סקי"ב ומ"מ מתירין לממזר לישא אשה שפחה משום תקנת הבנים ק"ו שיש להתיר איסור מנ"ח דרבנן משום תקנת האשה והבנים עי"ד. והגם דס"ס ענין זה אם יש להתיר איסור משום שמא יצא לת"ר הוא מחלו' עצום בין הפוס' וכאשר אספתי בזה בנדפס סי' א' אות מ"ז וכפי הרשום שם רוב הפוס' ס"ל דאין להתיר אפשר דבנד"ז כ"ע מודו דש"ה שכבר המירה וכמ"ש הרב וק"ל.
י"ד אם יש להקל לישא מעו"ח בשביל תועלת היתו' נחלקו בזה הפוס' דה' שבו"י בח"א סי' צ"ה התיר ודוקא אחר לדתה ושלא תתחיל להניק כלל וחלקו עליו ע' באה"ט ס"ק י"ג ופ"ת סקי"ד. עתה בש' התר"פ באו לידי בתו"ש שו"ת מוהרש"ם ח"ג ובסי' קע"ו כתב וז"ל ובעיקר הדבר אם להקל לטובת היתו' עמש"ל בח"א סי' צ"ט בשם תשו' תפארת צבי דאם הוא לטובת אותו ילד עצמו יש להקל ובתשו' מים חיים א"ח סי' י"ד פסק ג"ך אם הוא לטובת היתומי' וכו' ובתשו' ב"ש א"ח סי' ך' הביא שהרב המקל היה הגאון וכו' אלא שחלקו עליו את"ד. וע' לקמן סוף אות כ"ה.
ט"ו אם הבעל איבד עצמו לדעת אין לאשה דין מעו"ח דכיון דטעמא הוי משום שנשתע' האשה להניק אפי' אחר המיתה לא נשתעבדה אלא במת מן:
השמים **אבל** לא כשאיבד עצמו לדעת. מחנה חיים שם בחא"ע סי' יוד וי"א.
ט"ז מנקת שאינה אמו ע' בנדפס אות כ"ב מ"ש בזה. וע' משנת ר' אליעזר ח"ב בזכרונות מע' **הא**' אות ב' שהביא משם הרא"ה דאף במכירה לא מחייבא י"ש.
י"ז אשה מנקת מבעל משומד שמת ע' בנדפס אות כ"ג ועמ"ש שם אי במחלל שבת נאמר אע"פ שחטא ישראל הוא. ע' בתשו' לא"ח בחשון התרע"ה שהרחבתי הדבר בזה בס"ד וע' לעיל אות י"ג.
ח"י שם ש"ע עד שיהיה לולד כד"ח. עתה שנשתנו הזמנים וכל אשה מנקת גומלת את ולדה כבן י"א או י"ב חדש ולמרבה עד ט"ו חדש אי שרינן לה להנשא אחר י"ח חדש הארכתי בזה בתשו' תשרי התרע"ח והיא בסי' י"א והמה בכתובים והעלתי לדינא דהיכא שיש זמן שכבר נגמל הילד וגמלתו מפני סיבה יש מקום להקל אך אם הילד יונק עדיין מאשה אחרת לא מלאני לבי להתיר רק בצירוף טעמים אחרים לך נא ראה. עכשיו בא לידי ס' שמן רוקח מהדו' ג' ושם בסי' כ"א הביא דברי רב א' שרצה להקל בז"ה שהרופאים מזהירין לרוב נשים לגמל ולדותיהן אחר ה' או ו' חדשים מפני צער גופן

וחושבין הדבר לסכנת אשה אם תניק לזמן מרובה וכבר עשו כן הרבה נשים והולדות אינן מסתכנין מזה ולולא דמסתפינא הו"א כי יש מקום איתנו להתיר לכמה נשים אחר כלות ימי ההנקה הנהוג בזמנינו אך מי האיש אשר לא יעלה מורא על ראשו ולא ישמר נפשו להקל דבר שהחמירו בו הראשו' וכו'. והרב המח' תמה עליו דא"כ יתבטל תקנת חז"ל ישתקע הדבר ולא יאמר ופשוט הדבר דאפי' אם יתקבצו עתה כל חכמי ישראל אין בידם לבטל דברי הראשו' יש"ב.

י"ט שם **ש"ע** וחדש העיבור עולה למנין כד"ח. הגם דמרן פסק לקולא רבני שלוניקי חששו לענין מעשה להחמיר וכמ"ש מו"ר הרב"ד בא"הע ד"ה ע"ב והובא בי"א הגב"י ס"ק ט"ו. ומעשה היה באשה מנקת שגמלה בנה לט"ו חדשים ורוצה להנשא סוף כד"ח והיתה שנה מעוברת בתוך הכ"ד והעם היו מרננים על איש אחד שבקש לפתותה והסכימו גדולי הדור שבשלוניקי להתירה ב' או ג' ימים אחר הכ"ד. והגם דרבני עירנו הסכימו להחמיר היינו כשגמלתו סוף כד"ח שיש לחוש שיחזר לינק אבל כשעבר זמן שגמלתו והוא אוכל ושותה כבריא רחוק הוא שיצטרך לחזר ולינק. ומה גם דאיכא סניף מ"ש הוד"א דבענין זה אמרי' יום א' בחדש חשוב חדש ובהצטרפות כל זה הסכמנו להתיר. מוהר"א ב' דוד ז"ל (בע"ס תפארת ארם) בתשו' כ"י וע' בסמוך.

ך' שם בהגה **וי"א דלכתחי'** יחוש לחדש העיבור. ע' פ"ת סקט"ו מ"ש משם הנוב"י דחלק **על** מוהר"ם. והג' בס' יאודה יעלה סי' כ"ב חלק עליו וכתב דהדין עם מוהר"ם. אך במ"ש דאם גמלתו זה זמן רב יודה מוהר"ם נכון וברור למעשה וכן הוא בחידושי אנשי שם משם גאון וכן בתשו' יעלת חן סי' ע"א בנתנה בנה למנקת דא"ץ להמתין גם חדש העיבור וע' חינוך בית יאודה סי' קכ"ז את"ד.

כ"א שם **ש"ע** בין שהיא מזנה וכו'. אם הולד נתנוהו לדיר הערלים וזה ששה חדשים שלא נודע מה היה לו וי"א שמת וכבר נשאת יש להתיר מחמת ס"ס ס' אם הלכה כהאומ' דבמזנה לא תקנו ואת"ל דהלכה כהאומ' אף במזנה דלמא מת הולד ועבדינן ס"ם נגד מר"ן. פוסק א' הוב"ד בהמאסף ש' התרע"ג כרך ב' סי' ג' והגם דבנדון המובא שם צירף כמה ספקות להתיר ריוחא אשכח.

ב"ך היכא **ששניהם** מודים שממנו נתעברה כתבתי בנדפס אות כ"ו דהסכימו הפוס' להתיר ושכן נעשה מעשה בשלוניקי יע"א. הן עתה ראיתי בס' משנת ר"א ח"ב א"הע סי' כ"ג דע"ח שעמד בזה והביא משם ה' שפת הים א"הע סי' י"ד שלא מלאו לבו להתיר. וברוחב מבינתו העלה להתיר ורמז לה' יד המלך שעמד בזה.

ובמעשה זה צריך לכתב לזכרון שהבן הנולד הוא רק ספק אם הוא מבעל זה כי פן יארע עסק חליצה או יבום ולדעת הרמ"בם אינה ניתרת בלי חליצה הפ"ת סס"ק י"ח משם הג' נוב"י. והכי נקטי להלכה רבני שלוניקי וכמ"ש בס' ירים משה דנ"ן ע"א ס"ק י"ח ורמזתיו בהגהותי לס' עבודת השם דב"ן ע"ד שהסכימו לכתב בכתו' בנוסח זה. זאת זכרון שבנדון שלפנינו אזלינן להחמיר לענין יבום וחליצה שאם לא ישאר לבעל הנז' שום זש"ק אתר מיתתו כי אם זה הילד הנולד מעיבור זה דוקא שאזי לדעת הרמ"בם ומרן אזלינן לחומרא ונחשב הולד הנולד מעיבור זה כבנו ואינו יכול היבם ליבם לאשה זו וכ"כ אם יהיה להבעל הנז' אשה אחרת אינו יכול היבם ליבם אותה. ולהתירה לעלמא לאשה זו וכן לאשה אחרת שתיהן צריכות חציצה ע"כ וכן נהגו בשלוניקי וכן הנהגתי אני פה סופיאה יע"א. וע"ע בנדפס לקמן סי' קנ"ו. ושמעתי דבקושטא רבתי לא נהגו כן. ובהיותי שמה בשנת התרע"ה שאלתי את פי רב רחומא"י כמוהר"ר סאבאן נר"ו ואמר לי כי מעולם לא נהגו כן רק הוא התחיל לנהג כן בפנוי ופנויה דעלמא אך לא במשודך עם משודכתו דגייסי טובא בזמננו זה בעוה"ר וכה הראני בס' מטה לחם ח"ב העולה על מה"ד שהרב ז"ל עמד ע"ע זה וכתב דא"ק לכתב שום תנאי. וה' המגיה ידי"ן נר"ו חילק כנז' וזה היה כמו רגע ופנאי לא היה לי לעמד ע"ד וכעת אני לא שניתי.

אחז"ר עתה ש' רפא"ת כשהייתי במרחצאות של באדין בא לידי סי' אבן יקרה מהדו' תניינא וראיתי לו בסי' קנ"ז שכתב דאפי' לדעת הרמב"ם שצריכה חליצה לדעתו הוא רק כשאשה אחרת נתעברה ממנו לא אותה האשה שאנו דנין עליה אם צריכה חליצה אבל אם הספק הוא באשתו שאנו דנין עליה אם מותרת לשוק בלי חליצה ולפי שאנו מסופקים אם העובר הוא ממנו דאז אם היא אומרת שהעובר ממנו אע"פ שבודאי נתעברה קודם הנישואין בזה גם הרמב"ם יודה שאינה צריכה חליצה וטעמא רבא איכא לחלק בזה דהא כתבו התו"ס בחגיגה י"ד ע"ב ד"ה בתולה דאפילו לר"י דס"ל לא מפיה אנו חיין מ"מ היכא שגם היא בכלל האיסור נאמנת ע"ש וא"כ בשלמא כשאשה אחרת אומרת שנתעברה מזה שפיר י"ל דאינה נאמנת דהא היא אינה בכלל האיסור אם תנשא אשה זו לשוק בלי חליצה משא"ך כשהאשה עצמה שאנו דנין עליה אומרת שנתעברה ממנו אם אינה ממנו ותנשא לשוק בלי חליצה קעברה היא על לאו דלא תהיה אשת המת החוצה וע"כ בודאי נאמנת את"ד. וע"ע לקמן סי' קנ"ו על ס"ט בס"ד.

כ"ג אם הנחשד מודה שבא עליה רק דטוען שמא זנתה עם אחרים כשם שזנתה עמו יש מקום לומר **דלית** לן למיסר משום ליתא דשוייא אנפשיה חד"א ה' משנת ר"א ח"ב סו"סי כ"ג.

כ"ד אם בתחילה כיחש ואח"ך הודה שהולד ממנו עמ"ש האחרו' בזה דצריך אמתלא ואיכא מ"ד דלא מהני ע' פ"ת סקי"ח. ואם בתחילה כחש ואח"ך כשאמרו לו שתק ולא נתן אמתלא ע' מ"ש בזה בתשוב' תמז התרע"ה והיא בסי' ה' והמה בכתובים וע"ש עוד. **כ"ה שם ש"ע** וכן אם גמלתו תוך כד"ח לא תנשא בשנה הזאת מ חם התרע"ז בהיותי במרחצאות של באדין נשאלתי מעיר סופיאה על ידי טיליגראם ע"ד אלמנה אחת שהניחה בעלה מנקת בהיותה ולד בן ה' חדשים והניקה אותו עד היותו בן י"א חדשים ומחמת חסרון החלב הוצרכה לגמלו וגדלתו עד עתה היות בן י"ח חדש. ואיש אחד אהב אותה ונשתדך עמה על לא הודע שאסורה לו. ובכלל תנאי השידוך הוא שנתחייב הבעל לזון ולפרנס ולגדל את הילדה הזאת ולהניחה בבית הספר ולהשיאה מנכסיו וכל זה באהבתו אותה והתנאים האלה יהיו נכתבים בכתובה וגם בנוטארייו. ויהי כשמעו שהיא אסורה לו קודם כלות כד"ח הוא ענה כי א"א לו להמתין והוא יבטל השידוך אם לא יתירוהו לכונסה וכשקבלתי התליגראם השבתי תכף שמותרת להנשא יהיה מחמת חסרון החלב או יהיה מחמת החיובים אשר יתחייב הבעל בשטר כתובה ובפרט שיכתב ויחתם בערכאות כן אשר לא יוכל לחזר. ולא אחר הנער לעשות הדבר. כן השבתי בתורה שבע"פ מבלי היות שום ספר לפני.

ואחרי שובי העירה לשלום עיינתי בפתגם דנא וראיתי שעל נדון כזה נשאל ה' מים חיים ראפא' בסי' י"ד והעתיק דבריו המאסף לכל המחנות ה' שד"ח במע' אישית סי' ג' אות כ"ה והעלה להתיר מארבעה טעמים א' דלדעת האמ"ש שהביא הב"ש אפי' לכתחי' מותרת להנשא. ב' מצד שהאשה היא אפוטרופא על נכסי בעלה הא' ואינה צריכה לתבוע מהיורשים. ג' מפני שגמלתו ע"י אונם שנתהוה לה בדדים דם ומוגלא וכמו שצדד להתיר בזה ה' סידורו של שבת. ד' מפני תקנת היורשים שלא יהיה הפסד ליתומים וכו' ולכן אחר שעברו ח"י חדשים ללדת הולד ומחמת כל הטעמים הנ"ל יש לסמך על הג' בנ"י בקוניא שהתיר אחד ט"ו חדש כדי שלא להפריד השידוך עכת"ד. וס' מים חיים הנ"ל לא נמצא אצלנו והעתקתי לשונו אע"פ שדברי באו בספר מפורסם בעבור שיש לי לישא וליתן על הטעמים שנתן.

והנה הטעם הא' אינו משלנו דתשו' ה' אמונת שמואל שהביא הב"ש בס"ק ל"ז התם קאי באלמנה עשירה והתירה הרב להנשא משום דלפי דעתו אעיקרא אינה חייבת להניק ומלבד דכבר חלקו עליו האחרונים ע' באה"ט סק"ג ופ"ת סק"ל. עוד זאת דבמאי דאנן קיימין שאינה עשי' גם ה' אמו"ש יודה ופשוט. ועד השלשה ל"ו בא הטעם הג' שגמלתו ע"י אונס והביא כן משם סידורו של שבת. הספר אמ"א אבל הוא טעם נכון דמה שאמרו

בש"ס גמיתו אסור הטעם הוא שמא תמהר לגמלו ובכי האי דהוי מחמת אונם לא גזרו דמה שגמלתו הוא בסיבה עשייה. האמנם אינו שייך בנ"ד דטעם ההגמל היה בעבור שהיה לו חסרון חלב ובדברי מרן שלפנינו כתוב או שפסק תיבה בחיי בעלה דמבואר שלא בחיי בעלה אסורה ול"ד לצימוק דדים וכמ"ש בהדייא ה' ח"ץ בסי' ס"ד. וגדולה מזאת מצאתי בס' תשובת רי"מ (ר' יצחק מאיר) הנד"מ שנזדמן לי כרגע שבסי' ט"ל ח"ק על הח"ץ וכתב דצימוק דדים וסכנה אין להתיר באלמנה דבשעה שמת בעלה היה לה שם מנקת עש"ב. ולפי דעתי המעט הוא חומרה גדולה היא זאת לצימוק דדים וסכנה אבל בפיסוק חלבה לחוד איני רואה בזה להתיר. אולם הטעם הב' שהאשה אינה צריכה לתבוע מהיורשים שייכא שפיר בנ"ד שהבעל נתחייב בחייוב גמור לפני הממשלה ובדינא ודיינא מוציאין ממנו. ומה גם שהיא האשה תהיה עקרת הבית ויכולה למסמסה בביעי וחלב מאשר איתה בבית אפי' בלתי ידיעתו שייך שפיר להתיר. ועל ארבעה מפני תקנת היורשי' גם זו לטובה לעזר ולהועיל בנ"ד שנתחייב בערכאות לגדלה ולחנכה ולהשיאה לאיש הכל מנכסיו וע' מה שרמז בזה השד"ח שם אות כ"ח. ולדאבון נפש אין שום ספר מאותם שציין נמצאים אצלנו. ודברי הגאון בגדי כהונה שהביא שם באות ל"ב המנגדין לזה אה"מ נראין רחוקים וחשש דחוק להחמיר כ"כ בלי ראיה וע' חת"ס ח"א אה"ע סי' ל' דצרף להתיר סניף זה דהנאת היתום שנתחייב לגדלו על הוצאותיו.

ברם מה שצרף לזה בסו"ד דעברו יב"ח ושיש לסמך ע"ז כדי שלא להפריד מזיווג דהיינו השידוך ע' בזה פ"ת סק"ך. ובעיקר דין זה אנכי אעלה על ארש' ענין זה איה"ר. ואודה ה' מאד בפי כי בתשרי התרע"ח כתבתי תשובה ארוכה בענין זה והעלתי להתיר היכא דיש זמן שנגמל הולד וכשגמלתו היה מפני סיבה עצומה עש"ב הלא היא כתובה בתשו' כ"י סי' י"א וע' לעיל אות י"ד.

כ"ו שם ש"ע. וכן אם גמלתו בחיי בעלה וכו'. גרושה דגמלה את בנה פחות מג"ח קודם גירושיה אם מותרת להנשא עמ"ש בנדפס בקונ' מילואים לאפד אות ב' דמותרת. והן עתה ראיתי להג' חתם סופר באה"ע ח"ב סי' קמ"ג שגם הוא העלה להתיר בגמלה בנה שתי שבועות קודם גירו' ולא חיישי' להערמה ותמ"ה יקרא על תשו' מור"ם סי' קכ"א יש"ב ואח"ז באו לידי תשו' הג' מוהרש"מ נר"ו וראיתי לו בח"ב סי' צ"ב שחלק על המתירי' ולא רצ"ה להתיר רק כשגמלתו מחמת חסרון בריאות אמו וכבר כלו י"ח חדש לילד י"ש. ושוב בש' התר"פ בהיותי בבאדין באו לידי בתו"ש תשו' מוהרש"ם ח"ג ובהשמטו' שם ד"פ ע"א כתוב למר וז"ל בתשו' נודע בשערים מ"ק סי' כ"ט פסק דגם בנתנה בנה למנקת קודם גירושין א"ץ ג"ח ומכ"ש בגמלתו ע"כ.

כ"ז עם ש"ע. או שאינה חולבת לעולם שיש לה צימוק דדים. ע' פ"ת ס"ק כ"א משם השבו"י ח"ג סי' קט"ז באלמנה מנקת אשר בהיות הולד בן י"ג חדש נמצאת מעוברת ושניהם מודים ורוצים להנשא ומוכרחת לגמל את הילד והתיר הרב מטעם דעל ידי כן נעכר חלבה ונעשית ארסיי והוא סכנה ולא רצה להתיר אם לא בהסכמת הרבנים ורמז להנוב"י דנראה חולק לזה. וע' מצפה אריה תניינא א"הע סי' ח"י דדעתו לחלק בין נתעברה מזנות שהיא פשעה דהתם אסורה לינשא וכדמשמע מדברי הנו"ב ז"ל לכשנמצאת מעוב' מבעלה והדין נותן דצריכה לגמל את הולד אם הפילה אח"ך אינה צריכה להמתין עי"ד.

כ"ח מנקת שכחיי בעלה לא הניקה בעצמה רק שכרה מנקת כי אין מספיק החלב שלה להניק לבדה יכול' להנשא לאחר ט"ו חדש בצירוף לזה שתשבע המנקת עד"ר שלא תחזר בה ושלא תנשא לבעל עד כד"ח. בית שמואל אחרון א"הע סי' ב'.

כ"ט כלה אחת אשר הרתה לזנונים ולא ידע החתן כי אם אחר כמה ימים ושלחה מביתו לבית אביה וילדה והניקה אותו כמה חדשים ואחר נתנה ילדה למנקת ואביה שילם שכר ההנקה עד שנה ואח"ך יחזיק הולד אצלו ונתחייב אביה לנגד הבעל מותרת האשה לחזר לבעל בשיתחייב אבי האשה להשכיר מנקת עד כד"ח ושתשבע המנקת עד"ר שלא תחזר. שם סי' ג'.

ל סעי' י"ב ש"ע עבר ונשא וכו' יוציא בגט ואפי' אם הוא כהן. כהן שנשא מנ"ח אחר ט"ו חדש. ע' שו"מ ח"א סו"סי כ"ד דהתיר אף בלא הפרשה. ה"ד השד"ח במע' אישות סי' ב' או"טו. וע' בתשו' תשרי התרע"ח אות יוד מ"ש והיא מוצא"ת בתשו' כ"י סי' י"א.

ל"א שם ש"ע ואם קדש מעוב' ומרחק אין כופין אותו להוציא. קדש מנ"ח ע"פ הוראת חכם שטעה בדין אינו חייב לברח מן העיר ובהפרשה בלבד סגי ה' עולת שמואל (עונפורטי) אה"ע או"ג וע' בנדפס אות ל"ב.

ל"ב סי"ג מורם בהגה ואין חילוק בין התחילה להניק או לא התחילה. סברא זו הביאה מרן בסי"ד בשם יש מי שאומר וראיתי לה' פחד יצחק ע' אשה מדק"ג ואילך דרבני איטלייא נחלקו בזה מערכה לקראת מערכה וז"ל ה' המחבר שם בדק"ד ע"א כל עוד שתכף אחר לדתה גמרה בדעתה שלא להניק וחלצה שד לולדה כבר הורו מוהר"ם פרובינצאל בתשו' גם הר"ר רפאל פיזארו והסכים עמו הר"ר אברהם הכהן ועשו מעשה שתוכל להנשא תו"מ אחרי לדתה וכן הדבר מוסכם בפי הכל אצלנו שכל שאין האלמנה נותנת דד בפי התינוק בלדתה ולא רצתה להניקו כלל אינה בכלל מנ"ח וכו' וזכורני באלמנה וכו' והתירה הגאון וע' נגד מוהר"ם פאדוואה וכו' עי"ד. וע"ש כמה הקלו באיסור

מנקת חברו במעשה שהיה בימיהם ויש לעיין בזה לעת הפנאי (וע' להר' רוח חיים שהביא משם הר' השיב משה סי' ס"א וס"ב במעוברת שנתגרשה אם יכולה להנשא בהתר שתתן הולד תכף בלדתה למנקת המגיה ד"ש"ן)

ל"ג סי"ד **ש"ע** ומשמע מדבריו דה"ה לגרושה. ע' בנדפס אות ל"ד. ועתה בש' התרפ"א בא לידי בתו' שאלה ס' שמן רוקח מהדו' ג' ושם בסי' כ"ך הובאה תשו' פוסק א' שהעלה להתיר וכתב דבטלה דעת הריב"ש נגד דעת רש"י והנ"י והר"ן וה"ה בשם הרשב"א ומ"מ הטיל תנאי דמנקת שלקחה הילד תשבע עד"ר או תדור נדרי שלא תנשא כל כד"ח וגם תשלש כל דמי ההנקה מכל משך הזמן י"ש.

ל"ד כתוב בכל בו בתשו' שבסוף הספר וז"ל שמעתי בשם ה' יו"ט אשבילייא שהורה הל"מ באחד שקדש אשה מנקת עאמ' שלא יכנס תוך זמן היניקה. ואח"ך באו לפניו לשואל אם יפול ליכנס תוך זמן היניקה כיון שר שכבר קדש. ושלח בשביל הילד היונק ובאה שהוא בריא וחזק ואמר שיוליכו הינה לנשים חכמות ויבחצוה ג' ימים בלי יניקה באכילה ושתייה ואם יכול לסבל בלי יניקה שמוא מותר מפני שיש תשש שמא יבא הוא או היא למכשול ע"כ. ומצאתי בתשו' הרדב"ז ח"א סי' שע"ט שהביא דינו של הרוטב"א וכתב אם לא שהוא רב גדל לא הייתי משכים עמו בהיתר זה גבו' ולא הבוא דבמי הכל בי. אף דהריטב"א מיירי בקדש כבר יעו' בת' מב"י מ"ת יו"ד סי' קט"ו לענין חימוד משנשתדכה שהוא לענין זה באילו קדשה וכו' וגם בנ"ד נשתדכה הנ"ל כאילו קדשה וכו' ואם עשה כבר תנאים בקנס דאיכא חרס הקדמונים יש סניף לצרף להקל וכו'. כה דבר הג' מוהרש"ם בתשו' ח"ג סי' קס"ג.

סימן טו

א **סי"ג** ש"ע בת אנוסתו מותרת לו. ביבמות ל"ז ע"א אמרי' הנטען על האשה אסור באשה ובאחותה וכ' יד"א מ"ק הגה"ט סקי"א שהביא משם המש"ל פ"ב מ"ה א"ב דין י"א שתמה על הטור וש"ע שהשמיטו דין זה. ובפ"ת סק"ו. ושם הביא משם החת"ס סי' מ' אודות א' שנטען על א"א על ראות דברים מכוערים ואח"ך נשתרך עם אחותה ואסיק דאסור לכנסה. וע' חיי אריה הנד"מ סי' ט"ל שנשאל על מי שהיה משודך עם פנויה וזינה עם אחותה אי יכול לקחת משודכתו וכתב דכיון דהיתה משודכת מקודם והיא אינה רוצה לפוטרו יש להתיר מצד הפלפול. אך ק' להתיר דבר שהוא נגד התלמוד ביבמות ובהרמב"ם פ"ב מה' איסו' ביאה **עו"ד**,

ב סי"ח ש"ע אח"ת אם האם מותרת וכו' ע' יוסף למר שבש"ס בן לאברהם א"הע סי' **ב**'.

ג שם ויש מי שאוסר באלו. כיון דסתם ואח"ך ממנו' דעה א' עיקר. בית שמואל אחרון סי' ו'.

ד **סכ"ד** ש"ע מותר אדם באשת חמיו ויש מי שאוסר. לפום מאו דק"ל סתם ואח"ך מחלו' הלא כסתם נראה דדעת מרן להתיר. אך רבני אשכנז נקטי להחמיר ולא התירו אלא בעבר ונשא ע' יד"א הגה"ט ס"ק י"ט ו"ך. ס"ת סק"ט. וז"ל ה' שמן רוקח מהדו' תניינא סי' יוד מי הוא זה אטר יעלא את לבו להמיר לכחתי' אשת חמיו דבר שר"ח ובה"ג ור"ת והראש' והטור אוסרים אמנם בריע' שכבר נשא דעתי מסכמת עם הגאון העל צ"ץ שאין לכופו להוציאה ואף כדי לצאת יד"ח א"ץ ובכל המחמי' לא מצינו מי שמחמיר בדיע' אף שקדש זולת ר"ת כפי מה שהובא בנמקי והוא יחיד נגד הרי"ף והרמב"ם וסיע' א"ד ושם פלפול אבוך בהך דינא.

סימן טז

א ס"א ש"ע ישראל שבעל עכו"ם דרך אישות וכו' הרי אלו לוקין מה"ת כתוב בתשו' רשב"ן לאה"ע סי' נ"ב שהאיש הזה הנשוי עם נכרית הוא מובדל מקהל הגולה ע"פ גזרת עזרא וב"ד ואינו ראוי לקבל ממנו עם הקהל. ובסי' ן' כתב דמחוייבין אנו במסירת הגוף לומר להממשלה כי הבן הולד אין לו חלק ונתלה עם ישראל וחלילה לנו לקברו בקברי ישראל ועוד לו שם בסי' נ"ג ונ"ד גם ה' שבט שמעון בחלק בית משתה אות ב' פלפל בזה וכתב דבזמננו ישראלים הלוקחים נשים נכריות והנישואים גומרים אצל שופט ושר העיר להרמב"ם עוברין בלאו דאורייי' ולהטור עוברים בכל ביאתם באיסור מד"ס והבנים והבנות הם נכרים גמורים עי"ד. וע' בתשו' לחיו"ד בתשו' מנחם התרע"ז מה שעמדתי על עיקר דין זה.

סימן יז

א ס"א ש"ע א"א בכלל עריות ואין קדושין תופסין בה. ע' במילואים לאפד או"א שכתבתי דדוקא קידושין לחודייהו אבל אם הלכה ונשאת לאחר במזיד בעודה תחת בעלה הא' ונודע אליו שהיא נשואה אע"ג דדינא הוא דאסורה לשניהם דאסו' לבועל עכ"ז צריכה גט מהב' אע"ג דאין קידושין תופסין בה והכרעתי כן מהש"ס יבמות דפ"ט ושכ"כ הרשב"א בתשו' והובאה בב"י סו"סי זה.

ואני אגיד דבהיותי בקושטא במנחם התרע"ה כה הראני רב חביבא הרב כמוהר"ר סאכאן נר"ו תשו' שלמה להג' שואל ומשיב במ"ק ח"א סי' ד' דבתוך התשו' כתוב למר וז"ל

ואשר שאל אשה שנשאת לאחר והיו מזידים וק' להפרידם רק שהבעל הא' רוצה לגרשה והיא מרוצה להתגרש אם רשאין ב"ד להזדקק לסדר גט כדי שלא ירבו ממזרים בישראל וכו' הרמ"בם ביו"ד מה' גירושין כתב וכ"מ שאמרנו שהגט פסול ה"ז פסול מד"ש וכו' ולא תנשא לכתחי' ואם נשאת לא תצא והולד כשר וכן הוא בש"ע סי' ק"ן. אמנם זהו דוקא בגט שאינו פסול רק מדבריהם וכו' וע' ג"פ סי' קכ"ט ס"ק נ"ב. אמנם כאן שהיתה א"א גמור' א"כ קידושי ב' לא תפסי יש לעיין אם יש לתת לה גט. ובשו"ת הרש"בא סי' אלף קס"ז וכו והנה זה בקדש לבד אבל כל שנשאת באיסור ולא תפסי בה קידו' וגם כעת היא אסו' לבעלה ואסו' לבועל אם יסדרו לה ב"ד גט יש לחוש שיחשב הבועל שהותרה לו ובאמת היא אסורה וגם יש לחוש כיון שכתב הרש"בא שצריך לקדשה מחדש יאמרו שגם בזה צריך לקדש ובאמת שאסור לקדשה ובו וע"כ אם יזדקקו הב"ד ויאמרו ג"ך לבעל הב' שכל ביאה וביאה היא אסורה ואף שלא ישמע לנו ויש לחוש שמרבה ממזרים אנו אין לנו בזה והקב"ה רואה דמעת העשוקים וכו' א"ד ז"ל ופנאי לא היה לי ביום הראות בי הייתי לחפז ליסע לדרכי העתקתי אותה כמו רגע ולא יכולתי לעיין בו הטב ועתה אמ"א. אך אשובה אראה כי תשובה זאת כולה מקשה'. תחילה מה דמות יערך להההיא דהרמ"בם דהתם מה"ת מגורשת גמו' היא ואין פיסולו אלא מדרבנן ובזה ל"א תצא וכמ"ש הרב בעצמו אח"ך ומה שייך זה למאי דקמן. גם במה שנסתפק אם יש לכתכילה גט מה מקום להסתפק בזה מאחר דתלמוד ערוך לפנינו דצריכה גט מהב' וכדברי הרש"בא כי הובאו ב"י מבואר זה וכמש"ל. ותשו' הרש"בא שרמז לא ידעתי איה מקומה כי בסי' אלף קס"ז לא דבר מזה וכמו שיראה הרואה. ועל הכל ק"ט ולא אוכל שאת במה שפסק שלא להסדיר גט בעבור החששות שחשש ונניח אותו מרבה ממזרים דמלבד דסמא בידן להזהירו ולומר לב' שאסו' לו מכאן ולהבא מטעם דאסורה לבעל ולבועל. אף גם זאת דאף אם לא ישמע לקול מורים וכפתן חרש ואטם אזנו מ"מ כל זמן שלא גירש הא' יש בידו ב' איסורין איסור כרת דא"א ואיסור לאו דונטמאה משא"ך כשגירש הא' נקי יהיה מאיסור כרת ונקיים אנחנו מהרבות ממזרים ולא נשאר בלתי איסו' דונטמאה סו"ד שדברי הרב מדפסן איגרי וצל"ע רח"ב.

ואחר באו לידי תשו' מוהרש"ם (להגאון שלום מרדכי הכהן נר"ו) בתו"ש וראיתי לו בח"ח סי' ס"ח שכתב על א"א שנשאת במזיד לאחד אם צריכה גט גם מהב' וכתב דבתשו' נחלת אבות האריך בזה והביא מדברי הב"י סו"סי י"ז בשם ת' הרש"בא שדחה דברי ב' התלמידים שסברי שא"ץ גט ופסק דצריכה גט והנח"א האריך לקים דברי התלמידים י"ש ולא ראיתי מעולם ס' נחצ"ח תשובות הלזה ומי יתן ידעתי. וע"ע לקמן בקונט' זה

על סנ"ה מה שארמז שם בס"ד השייך לזה. אחז"ר הגיעני מכתב מהרב דור"ם נר"ו עליון למעלה כי דרך לימודו מצא ת' מוהד"י בסאן ז"ל סי' ח' דאירע עובדא כי האי בקושטא ולא חשו רבנן למאי דחייש הג' שו"מ.

ב אם קדש א"א וכבר קדמה לו הידיעה דהיא א"א אי י"ל אדם יודע שאין קידושי תופסי' בא"א וגמר ונתן לשם מתנה וכדאמרי' גבי מקדש אחותו לקמן בסי' ז' ע' משנת ר"א בזכרו' מ"ע הק' אות ב"ך

ג ס"ב ש"ע א"א שפשטה ידה וקבלה קידושין בפני בעלה וכו' חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה אם נאמרה חזקה זו בחרשת אשת פקח ובפקחת אשת חרש נסתפ' בזה ה' בירך יצחק אה"ע סי' ו' ולא העלה ארוכה.

ד ס"ג ש"ע אשה שהלך בעלה למד"הי וכו' אפי' ע"א או נאמנות ע"א בעגונה הוא מדאו' או מדרבנן נחלקו הפו' בזה ע' בנדפס אות ט"ו ונשמט שם מלרמז פ"ת סקי"ג. וע' להרב החינוך ס' שופטים ע"פ לא יקום עד אחר באיש סי' תקכ"ג שכתב להדייא דחכמים האמינו ע"א שיעיד באשה שמת בעלה כדי שלא תתעגן וכו' וע' בביאורי שם. גתי חיים מע' הע' אות י"ד. שדי חמד כללים או"ג

ה שם אפי' עבד ואפי אשה וכו' אשה וגוי מל"ת איזה עדיף ע' בנדפס אוט"ז. וע"ע בני דוד קונ' עיגונא אות ו' ואו' ל"ג.

ו שם ופסו"ע אם הם פסולים מדר' וכו'. ע' בנד"פ אות י"ח מ"ש ע"ד מוהרי"בל ח"א סי' ח"י במה שהק' עליו מוהרח"ש. וע' שביתת יו"ט בלשונות הטור דקכ"ו שעמד בזה.

ז שם אבל פיסו' עדות דאורייתא פסו'. עמ"ש בנדפס או"ך משם הנמק"י. הן עתה ראיתי לה' מנחת חינוך בס' יתרו מצוה ל"ז ד"ס ע"א שהביא דברי הנ"י הללו ופלפל בהם הרבה והביא דברי הג' קהלת יעקב הנ"ל וחלק עליו וכתב דהאמת דבנמק"י מבואר רק לענין איסו' אבל בעדות אשה באמת פסול גם רשע דאינו דחמם וקיהיב טעמא מדידיה דמה"ת בעינן כשרים לעדות אשה וע"א דנאמן הוא רק בדרבנן ואפי' נאמר דהוי מה"ת מ"מ הו"ל כמו שבועה דצריכה עד כשר יש"ב. וע' נתיבות המשפט ח"מ סי' מ"ו סקי"ז וע' מה שהאריך בזה בס' מצפה אריה תניינא חאה"ע סי' ח'. ושם כתב דיש לחקר בחשוד על העריות דפסול לעדות אשה אי הוי דוקא באיש דחיישי' דמשקר דני"חל שתהא פנויה אבל באשה דליכא למיחש בהכי תהיה כשרה אע"ג דחשודה או"ד ל"ש דלא מסתברא שתהא האשה נאמנת יותר מהאיש וצ"ע י"ש,

ח ישראל פסול שכתב לפי תומו איש פ' מת נאמן כמו ישראל כשר. מצפה אריה שם וע' בנדפס או כ"ג.

ט צ"ע אם יש לסמך על עדות אנשי הצבא שלא במל"ת להיות רובם רשעים בחילול שבת ומאכלו' אסורות. ואולי במדינה שלוקחים ע"פ הגורל הם רובם כשרים. גאון א' הובא בס' יאודה יעלה א"הע סי' ס"ז והרב פשט ספקו וכתב דאפי' שעוברים בזדון כל שלא התרו בהם כשרים לערות אשה ומה גם דמה שעוברים הוא לתיאבון וכל שחוזרים לביתם אמרינן הרהרו בלבם לעשות תשו' וכשרים לעדות אשה אליבא דכ"ע י"ש ובתשו' מוהרש"ם ח"ג סי' ה' כתב שהגאון מוהר"ם בנעט ור"א מפערמישלא פסלו כל בעלי מלחמה לעדות מפני שרובם מחללי שבתות עי"ד ולע"ד נראין דברי ה' יאודה יעלה. וע' שמחה לאיש סי' ז' דק"ט ע"א דאנשי הצבא דאנוסים הם לחלל שבתות עכ"ז מקרו פסו' דאור' אבל אין להם שם מומר ומוהר"א אשכנזי שם בסי' ח, דמ"ח מה שפקפק ע"ז. ' כשגונבים ממון מעכו"ם ולא מישראל ע' בנדפ' אות ב"ך ובתשו' שם סי' ח"י וע"ע פ"ת ח"מ סי' ל"ד ס"ק ט"ז משם הרעק"א והדרב"ז להכשיר.

י"א בעדות אשה ל"א נמצא א' מהם קו"פ עדותן בטלה. פ"ת סק"ך וע' בנדפ' ובמילואים לאפד אות ח' וכן הסכים בתשו' מוהרש"ם ח"ג סי' צ"ב ודחה דברי תשו' בר"א סי' ל"ד שהביא סתירה לזה מהירוש' שבתוס' סוטה דל"א ע"ב עי"ש.

י"ב שם בהגה לא בא עד בדרכים הנזכרים רק יצא קול הברה בעיר שמת אין משיאין את אשתו. אם יש הוכחה מתוך הסיפור שציין מקום המיתה ל"ח לקול הברה כ"כ בנד' אוכ"ט משם הפוס' וע"ע יד"א מ"ק הגב"י ס"ק ס"א שהביא עוד פוס' שכ"כ וכ"כ בתשו' הרב מוהר"י ביטון ז"ל הנה באה בס' הון רב ח"ב סי' ד' דט"ו. וה"ה ז"ל שם די"ח רצה לחלק עליו והד"ר הוא בדי"ט וע"ע לו בסי' ו' דל"ז ע"א. גם הרב מוהרי"ש ז"ל בע"ס ראש משביר שם מד"ך ואילך האריך בזה והעלה כן עי"ד ועוד לו שם בסי' ה' דל"א ע"ד ובס"י ו' ד"מ ע"א.

י"ב אם העד בעדותו אמר ואנשי הכפר שלמו דמי ההריגה לקנס שנטל מהם השופט ל"ח דמקול הברה הם מעידים דהי"ל צווח לצוחה רבה הבא ראיה שנהרג בגבולנו ונשלם לך ומדשלמו אינו אלא שנתאמת להם שמת ולפחות מידי ספקא ל"ן ומהני לעשות ס"ס. מוהר"י ביטון שם דט"ו ע"ד וה"ה שם די"ט רע"ג מפקפק בזה וע"ש עוד בסי' ו' דל"ה ע"ד. אך מוהרי"ש בתשו' שם דכ"ב דחה זה בב' ידים עי"ד.

י"ד בעד מפי עד ל"ח שהא' אמר קול הברה. יד"א הגב"י ס"ק ב"ך משם מוהרח"ש בסי' ל' ונ"ו ושכן הסכי' הפוס' ותמה על הכנה"ג שלא הביא חילוק זה בספרו. ומו"ה מוהר"אן ז"ל בס' הון רב א"ע סי' ה' דל"ז טרח להוציא דין זה מדברי מוהריב"ל ונעלם מעיניו דברי

מוהרח"ש והרבנים הנז' שכ"כ בפי' ובתשו' כסלו התרפ"ב כתבתי בזה והיא מוצא"ת בסי' ל"א כ"י,
ט"ו לא חששו המורים לקול הברה אלא בע"א אבל בב' עדים ליכא למיחש. יד"א שם ס"ק פ"ד משם הפמ"א והז"א י"ש. וגם זה נעלם מ"ה הו"ר שם דנ"ד היה בב' עדים ופתח פתוח לפניו להקל ולא זכר שר.
ט"ז אמר העד ששמע מהיאודים אומרים זאבאלי דיל קאאיקגי קי לה ציקטירמי לי אבריאו איל מיאולייו הו"ל העיד בדבר ברור. שמן המשחה סי' רע"ט.
טו"ב ס"ד ש"ע ובת חמותה. בגדפ' אות ל"ז העתקתי דברי הג' המאירי שכתב דבת חמותה היינו אחות בעלה (ונכתב בהעתקה שם תיבת בת בט"ס). וכתוב בתשו' מוהרש"ם ח"א סי' נ"ז אחות בעלה שכתבה לאמה שאחיה מת ושיאמרו לבנו שיאמר קדיש כיון שהעולם מקפידים שלא יאמר הבן קדיש בחיי אביו וחושבים דבר זה לסכנה פשיטא דנאמנת גם להסוברים דאין נאמנים:
אפי' במסל"ת ע"כ וכתב עוד שם דעוד יש לדון דמאחר שכתבה מכתב וגם שלחה מכתב תעודה מהנוטאר־ייו ועדים והוצרכה להוציא הוצאות ע"ז. מלשון התו"ס בקידושין נ"ב מוכח דבצירוף מעשה נאמנת וכעין מאי דאיתא בגטין ס"ז דבורא מקרי ואמרי מעשה לא עבדי ע"ש וע' מ"ש בנד' אות י"ט משם הג' שו"מ.
ח"י ס"ה ש"ע כבר אמרנו שהעד שאמר שמעתי וכו'. ע' בנד' אומ"ז ובתשו' כסלו התרפ"ב והיא בסי' ל"א.
י"ט ש"ם ש"ע אם העיד בדבר ברור נאמן. אמר העד שזרקו עליו אבנים ושחטו אותו אין זה דבר ברור דאולי לא שחטו ב' או רובא כאשר בלשון בנ"א וכמה פעמים הנשחטים חיים אח"ך ובודאי ל"מ בלי קברתיו שו"ת דברי חיים חיו"ד סי' כ"ה וכפי הנראה נעלם ממנו לפי שעה שו"ת מוהרנא"ח סי' כ"ו והובא בק"ע למוהרא"א סי' ט' אות ל"ג דכיון דאמר ששחטו סתם שחיטה מפורעת היא. ה' מנחת משה סו"סי ה' וע' בנדפס אות צ"ג.
ך' ס"ז ש"ע וה"ה לגוי שאמר הרגתי את פ' וכו'. ע' כנה"ג הגב"י אות ק"ן מש' משם מוהר"ם מלובלין. ועוד לו בהג"ט ס"ק ק"ו. יד"א הגה"ט ס"ק קכ"ט. רוב דגן בתשו' לה' עיגונא דמ"ג ע"ב וג'.
כ"א ס"ח ש"ע. אלא באה לב"ד ואומרת מת בעלי אם אמרה דהעדים אמרו לה דטבע בים והתירוה הב"ד נאמנת ע' תשו' צמח צדק. כ"כ הב"ש ס"ק ב"ך והיא בסי' קי"ג וכמ"ש ה' באה"ט בס"ק כ"ו וכתב הג' בס' מצפה אריה תניינא בחא"ע סי' ז' דדעת הב"ש הוא דאפי' דלא נשאת עכ"ז אנו תולין לומר דמסתמא חקרו הב"ד ונתברר לפניהם שבעלה מת ומה

שרמז לעיין בס' צ"ץ היינו לומר שצריך שהב"ד שהתירוה הם מפורסמים בהוראה וכו' יעו"ש. אך במ"ש דאם אמרה דהב"ד התירוה דנאמנת לא ידענו מי בעל דברים דה' צ"ץ קאי באשה שיש בידה קב"ע שנהרג יבמה ועמדה היא ונשאת לבעל בלי רשות ב"ד וכתב הרב דכיון דע"פ הדין מותרת הך איתתא לשוק לכתחי' ע"פ הגדת העדתו אין מקום להחמיר עליה שתצא מבעלה בעבור שלא לקחה רשות מב"ד כיון שה"בד לא הגידו לה שלא תנשא בלי רשות ב"ד י"ש אבל היכא דהיא טוענת בעל פה בלי שום רמיה דהתירוה ב"ד יש לעמר אי נאמנת. גם הלשון סתום ואינו מפירש אם העדים אמרו לה שהתירה ב"ד או אמרו לה שטבע בעלה בים והיא אומרת שע"פ הדבריה האלה התירוה ב"ד ולא ידענו מי בעל דברים היינו רואים הדברים בשרשן. אך ראיתי למוהר"ם ישראל בתשו' כי באה בספרא דר' אבהו' קול אליהו ח"א תא"הע סי' י"א שעמד על אלמנה שבאה מצפת בחזקת אלמנה ואחר שנשתדכה לאיש הוציאה קול אשה א' ששמעה מפי עובר אורח שאשה זאת היתה עגונה שנעלם בעלה וב"ד שאלו את פיה וענתה ואמרה שאמת שכך היה אך ב"ד של צפת כבר קבלו עדות עליה והתירוה ונתנו בידה המע"בד ולאבד ממנה ומלבד זה אחי בעלה אמרה לה בעודה בצפת שהוא יודע בודאי שמת בעלה וגם זאת אומרת שבעלה הניח זש"ק ומת ב' שנים אחר מיתתו ורב שרי לאשה זאת להנשא מכח דברי מרן הנצבים פה וסיים וכת' וז"ל ה"ה בנ"ד דהאשה אמרה לפנינו בריא לי שמת בעלי שכך אמר לי אחי בעלי ואני סומכת על דבריו ומוסף לזה שאומרת שב"ד התירוה לינשא פשיטא דנאמנת ורשאה להתנסבא. שוב מצאתי לרדב"ז בראשו' סי' רמ"ב שכ"כ עכ"ד. ואע"ג דהרב ארכביה אתרי רכשי דהיא באה בעדות שאל' שמת בעלה והיינו הך דינא דקמן וגם שאומרת שהיה בידה כתב מב"ד מ"מ מתוך דבריו מוכח דכל טעם לבדו סגי והיינו מה שהביא הבאה"ט מבלי הזכיר שם הפוסק ואפשר דאיהו ניהו הרדב"ז. ואין הספר הזה תחת ידי להחליט הדבר אם ממנו חוצב הדין (שוב בא לידי וראיתי שכ"כ בסי' רכ"ב) וע"ע מ"ש בנדפס אות ע"ח משם השע"א דהוי ראיה מהימנא' להמ'. עוד כתב מוהר"ם ישראל ז"ל דכל זה הוא באת"ל שאשה זאת מוחזקת אצלינו בא"א כ"ש דקושטא דמלתא דהך איתתא היא אצלינו בחזקת פנויה ומפיה אנו יודעים דהיתה א"א (דמה שאמר אשה א' דהיתה נשואה לא משוי לה בחזקת א"א דלהוציאה מחזקת פנויה בעינן ב' עדים כ"כ הרב לקמן) וכל כיו"ב אמרינן עלה הפה שאסר הוא הפה שהתיר וכו' עי"ד וה' קו"א שם בסי' י"ב דס"ה ע"א אתי עלה להאמינה מטעם אחר שכל אדם נאמן ע"ע באיסו' אע"ג דהיה שם אשה המנגדת לה עש"ה.

ב"ך שם ש"ע אבל אם בא העד שאמרה בשמו וכו' לא מהימנא. ע' בנדפס אות ס' כתבתי משם מו"ה בש"עא דס"א ע"ג דהגם דכתבו הפוס' דמהימנינן לעד הא' לא בשביל זה העד הב' הוחזק כפרן ואם העד הב' מעיד ששמע מפי אחר שמת נאמן ע"ש וע' בדברי ה' שע"א בגופן שלהן שהרחיב הדברים דהגם דלערך הס"ס אמרי' את"ל כדעת האומרים דהא' נאמן לא בעבור זה עבדינן עיקר ויסוד ספרתם ולהחזיק לעד הב' בודאי שקרן ונסתייע מתשו' הרשב"ץ בח"א סי' א' ד"ד ע"ג. וחתנא דבי נשיאה מוה"ר בס' כוכב מיעקב חא"הע סי' ט"ו דס"ג ע"א מדר' ותומ"ה ע"ד דהמעין בתשו' הרשב"ץ יראה דאדדבא משם תברא ונדחק לתרץ דברי הרשב"ץ כי היכי דלא לסתרו דברי ה' שע"א אבל בשום אופן אין ראיה מדבריו עש"ה

כ"ג סי"א ש"ע מצאו כתוב בשטר. ע' יד"א מ"ק הגה"ט ס"ק נ"ט מ"ש משם מוהרא"ש בסי' ז' דל"ד בשטר אלא אפילו ע"י איגרת וכו' וע' בתשו' מוהרא"ש בשרשה דפקפק בזה וע' משנת ר"א ח"ב סי' ג' מה שפלפל בתשו' מוהרא"ש הלזו והעלה לדינא דל"ש בשטר ל"ש באיגרת ע"ש וכן העלה ה' שעות דרבנן בסי' ו' וכתב דאפי' אם הכותב היה במערב החיצון וכתב דפ' נהרג בערי המערב הפנימי ובודאי הגמור שלא כ"כ אלא מפי השמועה עכ"ז משיאין את אשתו עי"ד וע"ע שם בנדפס אות פ"ח ובתשו' לא"הע מחשון התרפ"ב והיא בסי' ל' אות ח"י.

כ"ד הסכמת האחרונים דלא בעינן קייום ואפי' למאן דבעי די בע"א ע' בנדפ' אות פ"א וכן העלה ה' משנת ר"א שם וה' שעות דרבנן שם:

כ"ה שם ולהרמב"ם צריך שידעו שהוא כתב ישראל. אם הכתב הוא מהשופט הגדול לכ"ע מהני. כ"כ בנדפס אות פ"ז ורמזתי דברי הפ"ת בסי' ג"ן משם הג' ישועות יעקב והחת"ס שהעלו להתיר ע"פ כתב הבא מגענארעל קומאנדא וכו' ע"ע וכ"כ בס' ציון במשפט הנד"מ בסי' נ"ז משם הג' עין יצחק ח"א א"הע סי' כ"ט דהתיר בעיגונא ע"פ מה שנמצא בעלה מוכתב בספרי מתים של טעם הממשלה והאריך בעניינים אלו מטעם דלא מרע נפשיה וכו' י"ש והגאון מצפה אריה תניינא חא"הע סי' י"ב האריך הרחיב בזה ושלבו נקפו והביא דברי הג' חת"ס שהג' ר' מרדכי ברעט לא רצה להתיר ע"פ הערכאות בלי מסל"ת ושגם בס' עטרת חכמים להג' מליפניק הוא מבטל היתר זה י"ש ועוד לו בסי' מ' ואין כעת אצלי ס' פרשת מרדכי למוהר"מ בנעט שרמזתי בספרי שם שכתבתי משמו דאע"ג דכונתו להודיע עכ"ז מהני ואילו הרב כתב משמו להפך. ובתשו' הג' מוהרש"מ נר"ו ח"א סי' ו' כתב דכפי דברי החת"ס בח"א סי' מ"ג דכשהוא ע"י כתב יש לסמך אבל לא בע"פ ושכ"כ מוהר"ם שיק א"הע סי' כ"ג את"ד דר"ו י"ש ובסו"ס קי"ח וח"ב סי' ל"ב

ובסי' קס"ח כתב דאם חייבו השוטרים לשלם דמי האסיגנוראסייון ע"פ תעודת מנהלי הספינה לכ"ע נאמנים יעו"ש.
ועתה בש"ה התרע"ז בהיותי במרחצאות של באדין בא לידי ס' עטרת חכמים הנ"ל ולפי שאין הספר מצוי אעתיק רוב לשונו והתם בא"הע סי' ח' קאי בנדון שהאשה הלכה לפני הקומיסיר ובכתה לפניו שיכתב אל הרעגימענט אשר שם בעלה להודיע לו אם בעלה חי או מת וכן עשה:
האדון הנ"ל ובאו משם שני מכתבים להאחד העתק מספרי מתים שלהם הנקרא שו"ש סך כחתימת ידי הכומר שלהם ובחתימת הממונה על הבוך י הנ"ל ומבואר שם ששמאה הנ"ל הנלקח זה ח' שנים לבעל מלחמה ובאיזה יום ובאיזה מקום ובאיזה כומר שהיה בשעת מותו את בע"ר פעסטא באיזה יום ולקצר שם עם שאר בע"מ שמתו שם באישפיטל ואחר המכתב הנ"ל מבואר בספר אך העתקה כזאת היא אות באות מהשוש בוך הנ"ל חתם את עצמו ההויפט מאן. וגם מונח על ההעתקה החותם הגדול מהקאנצילארייא דשם וכו' ועכ"ז לא רצה להתיר מטעם דנאמנות הערכאות אינו א"א מדינא דמלכותא וזה אינו רק בדבר שבממון וכו' ואיסורא מממונא לא ילפי' ומה גם בנדון שלו שהערכי נחשד לקבלת שוחד. ולפי מה שנודע לו מהחקי' שהנימוס כשמת א' מן החולים הולך א' ממשמשי החולים שבאותו חדר ומודיע לרופא והוא כותב וחותם פ' מת ביום פ' מתוך חילי פ' ושולח מכתבו לא' מהממונים וממנו להראש וממנו להכומר שמעלהו בספר המתים בשמו וכנוייו וכאשר ישאל אדם נותנים לו העתק ככל הנמצא כתוב ובקלקול מה ובהתחלפות השמות או בסיבות מתהפך בתחבולות אין להאשים לאחד מהאדונים ולא את הכומר כי לא למראה עיניהם העידו וכתבו בספריהם רק כאשר הגיע להם בכתב הרופא מפי משרת החולים ולא רמי עלייהו יותר. גם הרופא אינו מצווה להסתכל בפני המת לידע כי זה הוא אשר שמו כך ואינו עולה כלל בדעתו להיותו חוקר וחושש יעו' תוס' קידושין פ' ע"ב ד"ה כי האי מעשה וכו' עש"ב. כל קבל דנא ראיתי בתשו' מוהרש"ם ח"ג סי' ס"ו שכתב דגם למ"ד דערכאות אינם נאמנים תעודת בית חולי' עדיף טפי שהממונים באים בעצמם ורואים בעיניהם ובפרט היכא ששלחו הבגדים ומפסידים עי"ז לעצמם וכו' ע"ש ובמפתחות. ואנן בדידן בהרוגי מלחמה של ש' התרע"ג ואילך עשינו מעשה ע"פ רוב הפוס' להתיר בנתברר לנו מיתתו ע"פ המכתב הבא משר הצבא והוא רחים יכפר.
כ"ו לדעת המתירין במכתב הבא משרי הצבא אפי' שהוא חתים מישראל פסול שמצד עצמו לא היה כשר אם הוא ממונה בערכאותיהם יש להכשיר. ה"ג מצפה אריה שם.

כ"ז בכתב עכו"ם. ע' תשו' תפארת צבי סי' כ"ב דהיכא דהמכתב היה לצורך איזו מכוון שהוא נתכון לאיזה דבר לכ"ע מהני גם כתב עכו"ם וע' תשו' גאוני בתראי סי' כ"ז ותשו' עבודת הגרשוני סי' פ"ז, מוהרש"ם ח"ג סי' ש"ג וכבר כתבתי בנדפ' אות פ"ו כן משם פוס' אחרים.

כ"ח סי"ד ש"ע וכן אם שמע מהערכאות ערכאות מהמני אף בלא מל"ת שמן רוקח סי' כ"ו. כ"ט ערכאות שכתבו על איש א' שנראה שנהרג ולא נכתב לשון ברור והלך איש א' וראה בפנקסאות שנכתב שם שנהרג ביום פ' וחתום ע"י הקומאנדטר אין חשש והאשה מותרת דבתחי' לא השגיחו לעיין או שלא השיגו עוד ידיעה מוהרש"ם ח"ג סי' צ"ב,

ל סי"ד ש"ע כבר אמרנו שהגוי שהסיח ל"ת וכו' אם בא לבית חכם מפורסם לא מקרי מס"לת ע' בנד' אות ק"ד וע' בן ידיד ה' גירושין די"ג ע"א שכתב דכל שאינו חכם מפורסם רק שהוא שואט הקהל שקורין אותו חכם אפי' אם בא לביתו לית לן בה וכ"ש אם עיקר ביאתו היה לספר לו חלומו ולהחזיר המעו' שלקח מן המת דלא מקרי מכוין להעיד י"ש, ל"א שם ש"ע אבל אם היה אמתלא בשיחת הגוי שמא נתכון לדבר אחר. אם אמר תנו לי שכר וארא לכם את קברו נאמן. כנה"ג הגב"י אות קי"ב משם המ"ב. וע' הון רב סי' ב' דבנדון זה בעצמו כ"כ ונסתיע מתשו' הפ"מ סי' מ' ולא ראה שגם המ"ב קאי בשיטה זאת. וע' יד"א הגב"י ס"ק קכ"ג ובנדפ' אות קכ"ב.

ל"ב היכא דהזכיר הגוי בדבריו אשה נפיק ממסל"ת כנה"ג הגה"ט ס"ק ק"ט. מיהו ה"ד היכא דהגוי הזכיר לאשתו לבד אבל אם אמר מי יודיע לאשתו ולבניו כיון דפרט הבנים עם אשתו י"ל דזה הוי מס"לת שפיר ואינו מכוין להעיד. אור נעלם סי' ל"ה וע' בנ"ד אות ק"ט.

ל"ג אם אנו רואים שכונת הגוי לשום תכלית פרטי כדי להביאו לקברי ישראל ולחקר אחר הרוצח להציל הממון ולהנקם ממנו אע"פ שמזכיר אשה הוי מל"ת וסברא זאת נזכרת בתשו' פ"מ ח"ב בגוי ספן שהביא סחורות לאשה וא"ל בעליך מת ואלו הן סחורותיו. אור נעלם שם.

ל"ד סט"ו ש"ע גוי שהסיח ל"ת תחילה וכו'. דוקא כששאלואו באותו ענין בעודם עסוקים בו אבל אם הגוי התחיל להסיח ל"ת ואותו עדות אינו מועיל להתירה ואחר ימים או יומים שאלוהו ופירש כל הענין אי מהני או"ל ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ק"פ. יד"א ס"ק רנ"ו. המורם מהם דרוב הפוס' וכמעט כולם מתירים ע"ע. ומזה תמהתי על ה' הו"ר באה"ע סי' ג' שכתב דלא מלאו לבו לעשות מעשה נגד מוהרשד"ם אם לא בהצטרפות עדות אחר

עי"ד ולא זכר של להקת הנביאים שהובאו בכנה"ג וי"א שהתירו להדייא ובפרט דברי ה"ה מוהרח"ש שכתב דאילו היה רואה מוהרשד"ם האוסר דברי הרא"ם היה חוזר בו.
ל"ה שם בהנה אבל שאלו אותו תחילה איה חברנו וכו' היכא דהשאלה היתה אל השוחט או אל שר הצבא ע' מה שרמזתי לעיל אות כ"ה
ל"ו שאל ישראל על ר' והשיב הגוי דנהרגו ר' ושמעון נאמן על ש'. הג' תפארת ישראל בספרו אבי עזר. ל"ז היכא דשאל בגוי מה חידוש מהספינה. ע' בנו' אות ק"ץ ובאילואים אומ"ב מ"ש משם ה' בנ"א. וכ"ן הסכמת ה' רוב דגן דמ"ב ע"ב.
ל"ח אם יצאה האשה מאיסור תורה אי מתירינן בעדות מי ע"י שאלה. ע' בנד' אות קס"ה ועמ"ש בתשו' אדר ב' התרפ"א או"ז והיא בסי' ז"ך, כ"י ולקמן בקונט' זה סי' זק"ן.
ל"ט שם בהנה וכל מקום דאיכא פלוגתא בדינים אלו אזלינן לחומרא. ע' הון רב סי' ה' דל"ח ע"ג ול"ט ע"ב. מ' אי שרינן אשה עגונה ע"י ס"ס. ע' בנדס' אות קס"ח. הון רב שם. משנת ר"א בזכרו' מע' הס' או"ד. וכתב הג' מוה"ר בשער אשר א"הע סי' כ"ו רפ"ו ע"א דהיכא דהס"ס בא מתרי רובי דבכל ספק איכא רוב להתר לכ"ע עבדי' ס"ס וניצולים אנו מכל מין פקפוק וסמך עצמו אתשו' מוהריק"ו שורש קע"ו. ואחריו קם חתנא דבי נשיאה מו"ה בס' כוכב מיעקב א"הע סי' ה' דכ"ו ע"ד וסמך ע"ז ונרגש על ה' תומת ישרים סי' קמ"ט דבנדונו היה לו ס"ס מתרי רובי ולא סמך להכשיר וגם מתשו' מוהר"ם פ"פ דקדק כן י"ש.
מ"א שם בהגה והגיד אומדנות המוכיחות וכו'. ע' בנדפס אות קע"ב ובמילואים אומ"ט.
משנת ר"א ח"ב סי' א'
מ"ב סט"ז ש"ע גוי מל"ת מפי גוי מל"ת וכו. ע' בנד' אות קע"ד ובמילואים אות נ"א ונ"ב מש' שם רוב דגן בתשו' לה' עיגונא דמ"א.
מ"ג שם בהגה אפי' לא העיד בפי' שהגוי הא' היה מל"ת אזלי' לקולא. קב"ע שלא הוזכר בה שהגוי הא' היה מל"ת תלינן להקל מטעמא דל"ח לב"ד טוען. ע' כנה"ג הגב"י ס"ק קמ"ג. יד"א ס"ק רכ"ד. ומוהרמ"א ז"ל בתשו' כי באה בס' פני אהרן סו"ס ג' דש"ט ע"ד כתב דמוהר"ש הלוי בסי' ג' נסתפק היכא דליכא תלייה להקל דלא שדינן אא"כ ליכא למיקם עלה דמלתא. ואם יש חילוק בין מקום קרוב למקום רחוק דאיכא למיחש לעיגונא והן ולאו ורפייא בידיה. ומני"ר העלה דאין לחלק בין מקום קרוב למקום רחוק רק בין היכא דאפשר להתברר ע"י כתבים אפי' במקוה רחוק להיכא דא"א להתברר ע"י כתבים אפי' במקום קרוב עי"ש. שו"ר כי תשוב' זאת הובאה גם בספרו דב"מ ח"א א"הע סי' ט' ושם בדקי"ד ע"א האריך עוד בזה.

מ"ד סטו"ב ש"ע איש שיצא עמי מכאן מת וכו'. האחרו' כתבו דלמ' הרמ"בם בעינן שיאמר מכאן דלדעתו חיישי' שמא נתלוה עמו אחר בדרך. וע' בנד' אות קפ"א. וע' יד"א מ"ק הג"הט ס"ק רי"ו משם הממ"א דאם הזכיר שם האיש וידענו מפי העד שמי שהיה הולך עמו הוא האיש המבוקש אפי' הרמב"ם יודה דל"א לשמא נתלוה אחר עמו וע"ע לו בס"ק רי"ד מה שהביא משם הכר"ש דנראה סותר לזה ע' משנת ר"א ח"ב סי' ב' מ"ש בזה מ"ה שם בהגה וי"א דצריך שיאמר קברתיו ע' בד' אות קפ"ה ובמילואים אות נ"ז דהס' האחרו' דל"ב קברתיו וכן העלה מוהרי"ש ז"ל בע"ס ראש משביר בתשו' כי באה בס' הון רב דל"ה ע"א. מ"ו מי שאמר שלקח ממנו המושל כ"כ מעות בעבור פ' שמצאוהו הרוג א"ץ לקברתיו דפשיטא דמת הוא דאילו היה חשש שהיה חי לא היו מפסידין על עלילות וכו'. יד"א הגה"ט ס"ק רל"ט משם הפוס' וכ"כ מוהר"י ביטון בתשו' הו"ר אה"ע סי' ה' די"ח מדנפשיה

מ"ז אמר שהרגוהו בסייף והתיזו את ראשו ליכא למימר בדדמי. יד"א הגה"ט ס"ק ר"ם ועמש"ל על סל"ג

מ"ח אמר שהרגוהו והשליכוהו באחת הגאיות או במערה הוי כטלטלתיו אך מדברי אחר קדוש כת' הרש"בא לא משמע הכי. כנה"ג הגב"י ס"ק ר"ו. וי"א בהגב"י ס"ק ט"ז נגרר אחריו. ומוהרי"ש בת' הו"ר סי' ד' דכ"ה ע"ד חלק עליהם וכתב דאותו קדוש לרוחא דמלתא בנ"ד כ"כ אבל לדינא גם הוא מודה דבנגיעה וטלטול סגי וכ"כ אני עני במילואים או"ס משם ה' אביר יעקב. מ"ט עמ"ש בנד' אות קע"ז ק"פ קכ"א וע' בש' חשון התרפ"ב אות אגד"ו.

ן ש"ע שם וכן אם יצאו יו"ד בנ"א כאחד. ע' בנד' אות קל"א ובמילואים אות ס"א וס"ב ובתשו' למוהרי"ש ז"ל בס' הו"ר סי' ה' דל"א.

נ"א סי"ח ש"ע בא אחר ואמר לנו וכו'. עמ"ש בזה ה' מים שאל אה"ע סי' ב'. הזכרת שם האב.

נ"ב בן פ' מהני במקום שמו וש"א. ע' בנדפס אות ר"ז ובמילואים אות ע"א. וע"ע לה' רוב דגן בה' עיגונא דמ"ג ע"ג וד' על מי שהיו קורין אותו אפאגאן אוגלו דמהני לשמו וש"א.

נ"ג אח פ' הוי כמזכיר שם אביו. יד"א הגה"ט ס"ק שס"ב משם הפוס' וכ"כ מוהרי"ש ז"ל בס' הו"ר ד"ל ע"ג משם פוסקים אחרים ועוד לו שם בסי' ו' דמ"ה אופנים שונים

נ"ד אם שם הנעלם אינו נמצא במורגל רק בזרות והזכיר שמו ולא שם אביו כתבתי בנ"ד אות ר"ח דהסכמת האחרו' דמהני וכן ראיתי עתה להג' מצפה אריה תניינא בא"ע סי' ל"ו שכ"כ משם ה' משיבת נפש וכן דעתו והכריע כן מההיא דתולין ד"ה ודלמא תרי גברי

דהוו שמייהו עורבים א"ל איתרמי מלתא דתרוויהו הוו שמייהו עורבים והיינו שם דלא שכיח כלל והפריז על המדה דמוכח מהש"ס לכאורה דאפי' שם עירו לא בעינן כשהוא שם זר שהרי הש"ס סתמא קתני איתרמי תרי גברי דשמייהו עורבים וכתב דע"פז נתיישב אצלו הנהו תרי עובדי דאיתא ביבמות דקפ"א ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא כי חיואי שכיב חיואי ואנסבה ר"ן לדביתהו וכן ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חסא מבע חסא וכו' ואינסבא וכו' ולכאו' ק' הא לא היה רק שמו ולא שם אביו ולא עירו. ולפי האמור ניחא דחוואי וחסא הם שמות דלא שכיחי ול"ח לשמא איכא עוד אחר דשמו כשמו עכ"ד. ולע"ד אהמ"ר הוראתו תמוהה דרצה להתיר אפי' דליכא אלא שמו ואשיב על אחרון ראשון דבההיא דחסא וחיואי לא בעינן שם עירו כיון דהוא בא לעירו ולביתו של חיואי וחסא וכמו שפר"שי שם וה"ד הרי"בש סי' ש"פ שהיה מבקש לאנשי ביתו שישמעו דבריו וכל כי האי לא בעינן שיזכיר שם עירו דהא כתבו הפוס' דאפי' היה מדבר עם אנשי עירו די להשלים שם עירו וכמ"ש בנד' אות רי"ג ושם הבאתי דאיכא מ"ד דכל שהמ"לת מדבר בעיר הנעלם עובר ככל השמות אבל כל שהעד אינו מדבר עם אנשי עירו ומעיד עדותו מנגד ולא הזכיר רק שמו לבדו פשיטא דלא אהני שם זרות להשלים שלשתן וההיא דחולין לאו לענין עדות עיגונא איתמר וק"ל.

עוד כתבתי שם באות זה דסימן די קארה פיקאדה מהני לשמו וש"א. וכיו"ב כתב ה' הו"ר בסי' א' דיו"ד ע"ד דאם אמר ביר קייור גיפוט ספונגי סילאניקלי. שפירושו אחד יאודי עיור מוכר בורית משלוניקי וידענו שהנעלם היו בו סימנין הללו סגי עש"ה.

ב"ה שמו ושם עירו בלי שם האב אך צרף עמו סימנים אחרים. ע' בנד' אות ר"ט וע' בתשו' הרמב"ם הנדפסות בס' זרע אנשים סי' ב' דכתב בפירוש דסימני' בלתי מובהקי' כגון רבוע קומה או שחור הזקן דמהני להשלים שם אביו ומצטרף עם מה שהזכיר שמו וש"ע י"ש, ב"ו לא הזכיר העד רק שם הנעלם אך הזכיר היאודי שהיה עמו הו"ל כמזכיר שם אביו דמ"ל שם אביו ומ"ל שם יאודי אחר שהיה עמו. מוהר"ם דפ' סי' א' ה"ד מוהרי"ש בת' הו"ר סי' ד' דב"ך ע"ד והסכי' עמו הרב שם בדכ"ג ע"ב.

נ"ז כנוי משפחה מהני ומעלי בעד שם האב. ע' בנד' אות רי"א. מיהו בכנוי כהן או לוי או אשכנזי אינו עולה לשם אביו. יד"א מ"ק הגה"ט ס"ק שנ"ז. וע' שביתת יו"ט א"ע סי' א' דל"ד ע"ג דבמחלו' הוא שנוי ועוד לו שם בסי' ב'.

נ"ח היכא שמעיד בעיר הנהרג עמ"ש בנדפס אות רי"ג, וע"ע בס' דגל מחנה אפריים אה"ע סי' ב' כמה ארכן הוא ופלפל בדבריהם דרבנן פלפלא ואריך ועכ"ז לא מלאו לבו בהזכרת שמו לבד כי אם די זה לשם עירו ומ"מ צריך ג"ך שם אביו ולתקן זה מהני חיפוש י"ש

בד"ל ע"א ואזלא הא כההיא דכתבתי שם משם ה' רא"מ בסי' ט' דאחר שאסף סברות הפוס' דעובר בכל השמות אסייומא דפסקא פקפק והוצרך לצאת י"ח כולם ע"ש. האמנם הרב עצמו בתשו' כי באה בס' הו"ר סי' ו' דליו כתב דכל שהמעיד הוי בעיר הנהרג ודאי דעל פ' מעיר הזאת קאמר ובזה כ"ע מודו י"ש ובמילואי' אות ע"ג.

נ"ט היכא דמעיד בהא הידיעה פ' נהרג ע' בנד' אות רי"ד ובמילואים אות ע"ד ובס' דגל מחנה אפרים שם. רוב דגן בתשו' עיגונא מדמ"ד ואילך מ"ש בזה. שמן המשמה דפ"ה.

ס' אם אמר ליאודים אתם לשון זה מורה היותם מעיר א' עם הנהרג. ע' בנד' אות רט"ו. וכ"ד מוהרי"ש בתשו' הו"ר שם דמ"ב ע"ד.

ס"א ר' שהלך הוא ומשרתו למקום פ' והניח למשרתו שם שיגבה החובות ושוב כתבו לו תדע שפ' נפטר ולא כתבו לו רק שמו וכנוייו די בזה מכמה טעמי ובפרט דמסתמא על משרתו קמסהדי דא"לה מה להם לבלבל דעתו ומוחו על איש אחר. משנת ר"א ח"ב א"ע סי' ג'.

ס"ב אמר פן שהיה בא לנמל של פה העירה והיה הולך לספינות ה"ז כשם עירו. בן ידיד ה' גירו' די"ג ע"ג.

ס"ג שמו וכנוייו אי מהני להשלים שם עירו. ע' בנד' אות רי"ט ובמילואים אות ע"ה. ואף אם העיד העד שכנוייו אשכנזי מהני ומעלי וכמ"ש הרא"ס ח"א סי' ט"ו ודלא כהפ"מ ח"ב סי' י"ג וע"ה. שמן המשח' סי' ק"ו ע' לעיל אות נ"ז.

ס"ד באומר איזנימיטלי כ' מוהרימ"ט דעל שהיה נולד באיזנימיט ק"ל הכי לא שעתה היה שם וחלקו עליו בזה ע' בנד' אות רכ"ב ובמילואים אות ע"ט ופ' וע' שביתת יו"ט אה"ע סי' א' דל"ג ע"ג ובחידו' על הטור דקכ"ו שחיזק דעת מוהרימ"ט מסוגייא דגטין דע"ד עי"ד וכתב הוא דכל היכא דהעד בא לעיר הנעלם אפי' מוהרימ"ט יודה דלשם עירו שהוא דר שם קאמר ומפורש חילוק זה בדברי האחרונים י"ש וע' שמן המשחה דכ"ז דמלבד דגם הוא הביא החול' על מוהרימ"ט כתב דאם אמר איל אינדירנילי גם מוהרימ"ט יודה.

ס"ה כל היכא שמדבר הגוי עם יודעיו ומכיריו שהם יודעים בו והוא יודע בהם. ע' בנ"ד אות רכ"ד ויש בזה אופנים שונים. ע' הו"ר בסי' ה' דז"ך. סי' ו' דל"ח ול"ט ע"ב ובתשו' מוהרי"ש שם ד"ל.

ס"ו סברת מוהרימ"ט אינה אלא על איש אחד אבל לא על ב' ויותר כ"כ בנד' אות רכ"ט. ומוהר"י ביטון בתשו, הו"ד סי' ד"י דט"ו ע"ב כ"כ:

מדנפשיה וע' במילואים או"ד. ס"ז צירוף העדויות. ע' בנד' אות רל"ד. מילואים אות כ"ד. שמן המשחה דפ"א וז"ל מוהרש"ם בתשו' ח"ג סי' שי"א בעדות נשים אי בעינן דבר שלם ע' תומת ישרים חי' ע"א. דרכי נועם סי' י"א העיד דנמצא במקומות רבים דבעיגונא מצטרפין עד המעיד על מיתת איש ואינו יודע שמו ומקומו והב' העיד שזהו פב"פ דכיון דאין בזה תורת עדות ממש וא"ץ ב' עדים אלא שאנו דנים על אמיתות הדבר לידע שכן ומאמינים דהוי מלתא דעבידא לגלויי וכו' יוכל כל א' להעיד על חד דבר וע' בשו"ת נט"ש סי' מ"ג שהביא דברי שניהם וכתב שדברי הד"ן יותר נכונים ויש מוכחה מדברי הפוס' לדעת הר"ן וגם בשות' בת עיני סי' ד' הוכיח מתשו' הר"ן וצ"ץ כן וסיים שכן עיקר ובתשו' תב"צ סי' ד' השיב לה' בת עיני שהוצרך להאריך בדבר פשוט וכו' ועוד לו בסי' ס"ו. וע' לקמן על סכ"ד אות ק"ד מד"ה מעשה מ"ש משם ה' מחנה חיים ובתשו' חשון התרפ"ב והיא בסי' ל"א אות א'.

ס"ח כל שמעיד בדבר ברור שא"א להסתפק באחר משיאין את אשתו ע' בנד' אות רל"ה וע' בס' דגל מחנה אפרים א"ע סי' ב' דכ"ג שהאריך הרחיב בזה והעלה כן לענין דינא. וע' בתשו' אדר ב' התרפ"א או"ב והיא בסי' ז"ך.

ס"ט שם בהגה ובמקום שיש הוכחות ואומדנות וכו'. אופן ההוכחות ע' בנד' אות רמ"א. וע' בת' מוהרי"ש בס' הו"ר סי' ו' מ"ש בזה ושם כתב דבעד שלשתן ל"מ הוכחות עי"ד.

ע היכא דאיכא ג' או ד' איתרמי במחלו' הוא שנוי אי שרינן בלי חיפוש י"ש ובאות רמ"א וע"ע לה' שביתת יו"ט אה"ע סי' א' דל"ד ע"א דהביא כמה פוס' דב"ג הוכחות אמרי' מי איתרמי להקל וע"ע למוהרי"ש בתשו' הו"ר אה"ע סי' ד' דכ"ה ע"ב. מים שאל אה"ע סי' ב' דכ"א וכ"ג ע"ד. וע' משנת ר"א ח"ב אה"ע סי' ב' דחייש לתלת איתרמי מכח ס' רבני קושטא ה' דב"א וה' בנ"א י"ש.

ע"א סי"ט ש"ע א"א מאומד הדעת פ' הוא וכו'. אם עבר ע"ד רז"ל שאמרו לעולם אל יעמד אדם במקום סכנה ונמצא מת אמרי' חזקה הוא הנמצא מת שלא להוציא ישראל מחזקתו ולומר שבשעה שכל ישראל בחזקת כשרים הם הג' בס' שערי תורה ה"ד הג' יאודה יעלה באה"ע סי' ט' וחלק עליו דדבר זה הוא מדרבנן ולית לן בזה חזקת כשרות כסברת ה"ה ריש ה' אישות והמגיה במש"ל פ"ד מה' מלוה דכ"ע לא זהירי ביה אבל במע"ל חזקה גדולה היא ומהני חזקה זו להוציא גם מספק ב' דלא חיישי' שיצא למקו"א י"ש וע' כיו"ב בנד' אות קל"ב ובקונט' זה לקמן סל"ב.

ע"ב שם אבל אם אמר אחד יצא עמנו וכו'. כתבתי בנד' אות רמ"ב דעמנו ל"ד. וע' בס' דגל מחנה אפרים א"ע סי' ב' שהאריך הרחיב ונוין בדבריהם דרבנן והעלה דלא בעינן

שיאמר עמנו ולא שיזכיר זמן יציאתו מאחר דראינו לכמה אשלי רברבי שהקלו בזה י"ש וכן העלה ה' שמן המשחה בדפ"ז ע"א.

ע"ג שם מחפשין באותה העיר. הרב"ש בס"ק ס"ב כתב דה"ד כשאותה העיר משומרת אבל אם איפשר לצאת משם בלי ידיעה אסורה. ודוקא בשאמר א' מתושבי העיר הזאת. וה"ר מוהר"י ביטון בס' הו"ר א"ע סי' ד' דט"ו נגרר אחריו. אך ברי"ו ע"א כתב דה"ד בעיר דשכיחי שיירות אבל אי לאו מעברתא היא לכ"ע לעבר ד"ש וכשיבא איזה אורח הקול נשמע גם לדעת הב"ש מהני חיפוש הגם שאינה משומרת.

ע"ד כשלא הזכיר המעיד זמן היציאה ע' בנד' אות רמ"ד. וע' בת' מוהר"י ביטון בס' הו"ר שם.

ע"ה אפי' שעבר זמן יותר משנה ל"א נשכח הדבר ואין איש שם על לב. שמן המשחה סי' ק"ג ד"פ ע"ד. ע"ו לומר דאיתרמי דעמהם נלוה תוגר א' והיה סילאניקלי ושהיה החמר שלו ערל ושהיו ב' ושהיו לרבים ודאי דלא מוהר"י ביטון שם בס' הו"ר וב' בנד' אות רו"ס. גם ההו"ר בסי' ה' דכ"ח ע"א כתב דבתלתא איתרמי כ"ע ל"פ דל"א.

ע"ז ס"ק ש"ע סומכים עליו כיון שהדברים הא' לא היו בפני ב"ד. עד שמתחילה כששאלוהו ע"ד המת אמר שלא היה יודע ואח"ך העיד שמת ויש מקום לתלות על מה שלא רצה להעיד בתחילה חוזר ומגיד כנה"ג הגב"י ס"ק ש"ס משם הרש"דם. יד"א ס"ק תצ"א. וכתב ה' משנת ר"א ח"ב א"ע סי' א' דלכאו' נראה מדברי מוהרש"דם דהיכא שיש מקום לתלות אנן ב"ד תלינן ואפי' אי איתיה קמן לא שיילינן ליה. אך מדברי הז"לא אביגדור ד"ס ע"ג משמע דבדאיתיה קמן לא תלינן אם לא מפי העד עצמו. ואפשר דאף לפי דבריו ה"ד היכא דמפומא דהאי סהדא אנו חיין אבל היכא דאיכא קמן העדאת ע"א דמספיק להיתרא לפום דינא אלא דאיכא סהדא אחרינא המנגד לזה ואנן מצינן למעבד טצדקי לכוין עדותם דלא לתכחשו אהדדי הגם דאיתיה קמן ואפשר לשאל לא שיילינן ליה דאפשר דאזיל העדות ותשאר האשה עגונה לעולם והאריך בזה י"ש.

ע"ח מדברי מרן מבואר דבע"א כל היכא דהאמינוהו רבנן אמריון ביה כיון שהגיד שוב אינו חו"מ. וע' אור לי סי' קכ"ט אות כ"ד מ"ש בזה.

ע"ט בענין עיגונא דהדין הוי דלא בעינן דו"ח אם בא העד להעיד אחר שהעיד בב"ד אם יש לו דין דחו"ח או לא במחלו' הוא שנוי ומצינן למעבר פ"ס. ה' משנת ר"א שם. פ סכ"ב ש"ע ורואין אותו אפי' בלילה לאור הנר או לאור הלבנה. אפשר דדוקא להכירו צריך אור הנר ולבנה לא כן בראות רציחתו א"ק כ"כ דקדוק ועכ"ז לא נתיישב דעתי בזה:

כנה"ג הגה"ט ס"ק ר"ץ משם המ"ץ ח"א סי' ו'. ואמ"א אך כפי מה שהעתיק דבריו בס' בירך יצחק אה"ע סי' א' הוא דהמ"צ אסיק להחמי' וסיים ה' בירך יצחק דהגם דהתם פירשו שעדיין לא היתה הלבנה זורחת אלא אחר הריגתם וכאן אפשר שהיתה הלבנה זורחת באיפשר לא עבדינן מעשה עי"ד וכי"וב הם הדברים אשר דבר משה בס' משא"מ ח"א אה"ע דרל"ג ע"ד רמזו היד"א בס"ק תי"ט.

פ"א סכ"ג ש"ע ראוהו לאחד עומד ממקום רחוק ואמר שהוא פב"פ וכו'. מכאן ראיה דהכרת שמו מהני ע"פ עצמו ואינו כמו גט וחליצה וכ"פ הפוס' וכו' שמן המשחה סי' ק"ו דל"ג.

פ"ב סכ"ד ש"ע מצאוהו הרוג אם פדחתו וחוטמו וכו' מ"ש רז"ל אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם כגון שבא ואמר מעיד אני על חוטמו ופרצופו שהוא כו"ך ואין העדים מעידים אותו אלא מתוך דבריהם יבינו המכירין אותו שהוא זה אבל אם באו העדים ואומרים מכירין אנו בודאי שזה הוא ובטביעות עין גמור כאילו ראיתיו חי ודאי תנשא אשתו בעדות זה אפי' לאחר כמה שבועות ולפיכך אפי' ממקום רחוק יוכל לבא ולהתבונן בו וכו'. בעלי התוס' עה"ת בס' שופטים משם ה' בכור שור וה"ד מוהרש"ם בתשו' ח"ג סי' קפ"ג גם בשו"ת שואל ומשיב מהדו' שתיתאה ח"א סי' ט"ו הביא משם ה"ג בית אפרים א"ע סי' י"ט שהביא ג"ך הך דה' בכור שור ושכ"כ בקצרה בס' פענח רזא ס' שופטים והרב פלפל בחכמה ע"ד וע' לקמן על סכ"ה.

פ"ג מי שמת במקום אחר והפוליציאה צייר תמונתו (פאטאגראפיאה) אחרי המצאו מת בפונדק כת' בזה בתשו' אבן יקרה אה"ע סי' י"ט וז"ל נוסף לזה הפאטאגראפיאה הנשלחת שמה מפקידי הערכאות לפקידי הערכאות אשר כל רואיהם יכירום כי היא תמונת הנאבד צדקו דברי כת"ר שהדבר פשוט שיש לסמך עליו אחרי שנצטיירה זאת התמונה כשתי שעות אחר מותו וכבר הסכי' האחרונים שיש לסמך על הערכאות וכו' ומעכ"ת כתב שאילו נתגלה המצאת הפאטאגראפיאה לחכמי הש"ס כי אז היו מתירין על ידה אשה עגונה. ח"ו שרוה"ק לא מש מאהלם ומה שלא נזכר דבר זה בש"ס הוא מרוב פשיטותו דכיון שאמרו דמעידין על פ"פ נכלל בזה צייור תמונתו אם ידענו בבירור שזהו וזה ברור בעיני שעדות על צייור התמונה מהני בלי ספק ודמיון לזה מהא, דתנן בר"ה דפ"ד דמות צורות לבנות היו לו לר"ג וכו' ואם בקידוש החדש דצריך עדות מדאורייי' מועיל זה מדוע לא נסמך לענין היתר עגונה וכו' את"ד.

אולם ראיתי למוהרש"ם ז"ל בתשו' ח"ג סי' נז"ר שנאל על זמה באשה שהביאה צורת בעלה (פאטאגראפיאה) והאנשים המכירים אותו העידו שהוא מצוייר ממש כתבניתו

ואחד מהם אומר שהוא מכיר היטב שכן היה צורת הצלוב רק שהיה משונה בעבור שהיה אחר מותו. ועוד העיד אחר שהצלוב היה מונח בביתו בשעת טהרה ומכיר היטב שהיא צורת הצלוב ממש הביא דברי רב א' שכתב שאין להוכיח מצורה שוקעת לצורה בולטת אין הרואה יכול להכיר בלי טעות. וגם ה' המח' מוהרש"ם כתב דאין להתיר א"א לעלמא וחלילה להקל וכו' ומ"מ אם יסכמו עוד ב' רבנים גם הוא יסכים עמהם עי"ד, ומי יגלה עפר מעיני ה' מוהרח"מ ז"ל בס' מטה לחם סי' ל' דטרח בזה אם יש לסמך על תמונת הצייור לענין א"א ולא העלה דבר ברור. והרי לפניך שבדבר הזה נחלקו רבני אשכנז ז"ל וכמעט שדעת כולם לסמך ולהתיר וע"ע לקמן באות ק"ד הארתי בזה.

פ"ד ש"ע שם דחיישי' לשאלה. לדעת הפוס' דחיישי' לשאלה נראה דחששא דאורייתא היא וכדמוכח ג"כ מדברי התוס' יבמות ק"ך ע"ב. מנחת משה אה"ע סי' ה' די"א ע"א וסי' אות יו"ד.

פ"ה אי חיישינן למכירה ולאבדה. ע' בצד' אות רנ"ח וע' בית שמואל אחרון ס"א מ"ש בזה ליישב דברי הח"מ ממה שהקשו עליו וע' לקמן אות ל"ד.

פ"ו כלים דלא מושלי אינשי דעת הב"י בתשו' דגם בזה חיישי'. וע' משיב כהלכה סי' ד' דהביא להקת הפוס' דנקטי להלכה למעשה דאין חילוק.

פ"ז אם אין מנהג המקום ללבש אותו מלבוש אלא הוא ל"ח לשאלה. כנה"ג הגב"י ס"ק גש"ן וכ"כ בס' בין ידיד די"ג ע"ב.

פ"ח היכא דקאי האשה באיסור דרבנן ל"ח לשאלה ע' בנדפס אות רע"א וכ"כ בס' מנחת משה ה' או"ט וכתב עוד שם באות יוד משם ה' עטרת צבי דבאיסור דרבנן עכ"פ בכלים דלא מושלי ל"ח לשאלה לכ"ע י"ש.

פ"ט פנקס החשבונות אי הוי סימן ע' בנד' אות רס"ו דרוב הפוס' מתירין. וכ"כ הרב יצחק די לאטאס בתשו' הנ"מ צד 91 דפנקס שכותב בו עסקיו לא מושלי אינשי י"ש ץ פאמאפורטו אי חיישי' לשאלה ע' בנד' אות רס"ז דבמחלו' הוא שמי ודעת ה"ג מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ל"ד דל"מ וע' מנחת משה שם דאפי' למ"ד דחיישי'. בביליי"ט שנותנים כשעבר תחת שבט הפקודים לעבודת הצבא, ונפטר מזה כפי נימוס הקי"רה הסברא. נותנת דהוא מכלים דלא מושלי אינשי אפשר דגם לדעת הדבי' ל"ח לשאלה וצ"ע עכ"ל. צ"א כלים ששאל לעצמו ל"ח לשאלה דמהיכא תיתי שיעבר עמ"ש חז"ל אין השואל רשאי להשאיל ה"ג תפא"י בס' אביעזר.

צ"ב אפילו למ"ד דכיס וארנקי הוי סימן אי בעינן שיהיה נמצא בבגדיו או מהני אפי' בנמצא סמוך לו ע' בנדפס אות רס"ט וע"ע בס' מנחת משה שם אות י"א שהביא מתשו'

הרב חיים הכהן סי' ל' שהוכיח מהש"ס דאף דלא נמצא מלובש בהם מהני ושכן נראה גם מדברי הטו"ז ס"ק מ"ז יעו"ש גם הג' מצפה אריה שם בסי' ל"ד חלק על החת"ס בכח וכתב דמהני ודברי הגאון מופלאים ממנו וע"ע לקמן אות ק"ד ובס' זכרנו לחיים דקע"ג ע"ב,

צ"ג אי חיישי' לשאלה דיחיד וכגון שיש לו סימן בינוני שישאיל למיוחד בסי' זה במחלו' הוא שנוי בין הח"ץ ובין הפ"מ אי חיישינן ע' פ"ת ס"ק צ"ה. ואי הוי' גם בכלים דלא מושלי אינשי לכ"ע ל"ח הג' מצפה אריה שם סי' ל"ד.

צ"ד נמצא אצל הנעלם החותם שלו וכיס למעות אשר עשתה לו אשתו במחנה כשהיתה כלה ומרוקם בו שמה לזכרון אהבה. הגם דהאיש הדר עם אשתו באהבה לא ישאיל ולא ימכר בכל הון את כים המעות אשר רוקם בו שמה לזכרן אהבה אבל יש חשש גנבה ואבדה לכן אין להתיר בעבור זה. מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' ע"ב ובמאי דפשיט"ל להרב דחיישי' לגנבה ואבדה עמש"ל אות פ"ה וע"ע זכרינו לחיים ח"א דקע"א ע"א.

צ"ה ש"ע שם. אפי' היה להם סימנין בגופו. באיסו' דרבנן אי סמכינן אסומ' אמצעיים אפי' להתיר לכתחי' ע' בנד' אות רע"ד. וע' מנחת משה סי' ה' או"ד שהביא חבל נבאים שהסכימו להתיר וסמך דבריהם מתשו' מוהרם בר ברוך סי' שמ"א י"ש.

צ"ו סימן מובהק בכלים וסי' אמצעי בגופו ע' פ"ת ס"ק צ"ה דיש מתירין וכ"ד גאון א' הובא בס' אור נעלם סי' ל"ז וסיים ה"ה דהוא דבר נאה ומתקבל וע' בנדפס אות רע"ג ולקמן אות ק"ד.

צ"ז ש"ע שם ואפי' שומא אין מעידין עליו. ע' מילואים לאפד אות ק"א ואם מיחד העד שהשומא היתה במקום ב' מהני. שמן המשחה סי' ק"ד דפ"ח. ושם עמד אי שומא הוא מה שקורי בארוגה או לונאר.

צ"ח ש"ע שם אבל היה להם בגופו סימ' מובהקים ביותר מעידים עליו. אמר העד מדת אורך ורוחב הקרתה שבראשו מעידין עליו ומחשב סימן וגם אן הוי רק סימן אמצעו עכ"פ בצוכוף הכר הבגדים מהני שפיר כדעת מוהר"ל מפראג ובפרט שנמצא עוד סימן בשפתו שנסדקה באמצע תשו' מוהרש"ם ח"ג סי' שנ"א.

צ"ט הרוג שנמצא ברגלו הימנית חסר אצבע הגודל ואמרה אשתו שכך היה לבעלה כי בנעוריו נקטע אצבע הגודל של רגלו הימנית. אם היה סי' מובהק מהני להתיר אף דלא אמרה האשה הסי' רק אח"ך כשמצאו אותו מ"מ פשיטא דלא גרע מאשה שאמרה מת בעלי דנאמנת וכמבואר להדיא בתשו' מוהר"ם כפ' סי' שמ"א והובא בתשו' מוהר"ם מבריסק סי' ח' וז"ל אבל עכ"ש ע"פ השומא שאשתו אומרת יש לסמך עליה ולהתירה

כי כמו שנאמנת לומר מת בעלי כן נאמנת ע"ז. אך יש להסתפק אי מקרי סימן מובהק הוא שלא ימצא רק א' מיני אלף והוא דבר זר ומופלג כמבוא' בתשו' מ"ב סי' ס"ג מובא בב"ש ס"ק ע"ב ודבר זה לא היה דבר זר ומופלג וכו' אח"ך ראיתי להדיא בחת"ס ח"א אה"ע סי' צ"ב כתב אבל נקטעה אצבע ימינו או שמאלו לא הוי סימן וכו' נמצא דיש ת"ל כמה ראיות דחסרון אצבע לא הוי סימ'. מנחת משה שם סי' ז' או"א וע' בנדפס אות רט"ו ורע"ח.

ק אמר העד שהיה ענן בעיניו הוי סי' מובהק ומועיל להתיר את האשה. בן ידיד ה' גירושי' די"ג.

ק"א היגר יד ורגל חשוב כשי' אמצעי בגוף. מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ל"ד.

ק"ב רוחב הגודל וה"ג אצבעות מורכבות עד שהמנעל היה עקום ומשונה מחמת זה כל זה בודאי הוי שינוי גדול באחד מאבריו וכו'. לב שלמה בסו"סי נ"ז. ק"ג העיד שהי"ל מושו רוטו פי' שפתו חתוך הוי סי' מוב'. שמן המשחה ד"פ ע"ד.

ק"ד מעשה היה באיש אחד שהיה מזייף שטרות ונתפס וברח מביתו ושלחה הבולייציאה וציינו תוארו וקומתו ובעודו בעיר אחרת מכח הסימנים באו הפולייצייא לשם לתפסו וכאשר ראה שבאו לתפשו לקח סם המות ושתה ומת ואחר שחפשו באמתחתו מצאו צורת דיוקנו חקוקה בששר על הנייר וכל האיש שראה את האיש והצורה הזאת הכיר מיד שהוא הוא ואחר ג"ח שמעה אשתו שמת בעלה והלכה שמה ומיד כשהראו לה הפאטאגראפיאה הכירה שהוא צורת בעלה וגם בבגדים שהניח המת היה לה במקצת מהם סימן מוב' רק שאותן הבגדים שהיה לבוש בהן בשעת מיתתו לא הכירה רק באותן בגדים שהיו לו באמתחתו הי"ל סימנים מובה'. ענין זה נשאל מלפני ה' שבט שמעון מתלמידיו של הג' חת"ס וראה ויתר להאשה הלזו שנתנשא. ותחי' דבר הוא אמר דכיון שכל מי שראה אותו בחיים וראה הפאטאגראפיאה יחד כולם ענו ואמרו כי. זא האיש ממש בלי שום שינוי שבעולם וגם אשתו כשראתה' צורתו בנייר אמרה שהיא צורת בעלה יש לדון דזה הוי כטביעות עינא בגופו דמהני בלי שום פקפוק אך י"ל הא דמהני ט"ע הינו בגוף הדבר שדנין עליו אבל כאן הרואים לא הכירו המת שהוא בעלה והאשה לא ראתה את המת כ"א הפאטאגראפיאה ואמרה שנדמה לגמרי לבעלה י"ל שאין זה בכלל ט"ע ורק כסימן מובהק יחשב. ושוב הד"ר הוא דכיון שהרואים לא ידעו שהוא בעלה והאשה לא ראהו בגופו צריכים אנו לזה צירופים וא"כ אינו נחשב לסימ' רק לסימן אמצעי ולכן נצרף לזה הסי' מובה' שיש לה במקצת הבגדים והאיכא ס' מוהרי"ל מפראג הובאה בב"ש ס"ק ס"ח דסי' אמצעי בגוף וסי' מובה' בכליו מהני אך הב"ש חלק עליו

דכיון דיש לחוש בכלים לשאלה לא מקרי סי' מובהק אולם האיכא ס' המפ' שמביאה הב"ש בס"ק ע"ג דב' סימנים אמצעיים מצטרפין לסי' מובהק וכו' ולכן העלה דיש להתיר האשה מצד סימן מובהק בכליו ומצד הפאטאגראפיאה ומצד שהשוערים הכירו אותו שנרשם שם בעלה וצורתו הבורח מכח רגלו ועד ראשו וראו שנדמה לגמרי בכל דבר קטון את"ד יש"ב והעתקתי יסוד טעמו בעבור שאין הספר מצוי אצלינו.

וכשאני לעצמי יש לי מקום ללו"ן ע"ד הרב ולפקפק בהוראתו על פי מדותיו דכפי המבו' בדבריו יסודתו להתיר היינו הסימן שיש לאשתו בבגדים דפעם אחשביה לסימן מובהק ופעם אחשביה לאמצעי. ולבבי לא כן יחשב דבכה"ג שהבגדים לא נמצאו עליו בשעת חיתתו לכ"ע לא מהנו הסימנין וכאשר האריך בזה בתראה שלים ה' עבודת השם ז"ל באה"ע סי' ח' דס"ו עג"ד דכא דסמכינן אסימנין דמלבושיו היינו כשמצאו הכלים והמלבושים ע"ג המת ממש דאז הוא דא"ל דהוי סימן מובהק משא"ך היכא דלא נמצאו המלבושים ע"ג המת ממש ולא אפי' סמוך לו אלא בבית השר ודאי דא"ל דאף מוהרימ"ט וסיע' יודו דלא מהני בכה"ג אפי' הכירום בהסימנים או בט"ע ששבעתן העין שהיה לבוש כהן בחייו ודקדק כן מתשו' הפ"מ ח"ב סי' י"א שכתב ונמצא הבגדי' ההם אגבא דמלתא ושוב מצא כן להדיא בפ"מ ח"א סי' ט"ז וח"ג סי' י"ב ושכ"כ בפי' א' או"ג סי' קנ"ה והב"ש בסס"ק ס"ט וגם אני בהגהותי שם כתבתי דהבאמ"ח ח"ב סי' ו' די"ג ע"ג נטה להחמיר. גם חו"ר קושטא בתשו' כי באה בסו"ס זכרנו לחיים ח"א נטו להחמיר ע"ע ורמזתיו בקיצור בנדפ' אות רס"ט. וגם למה שהביא הפ"ת בס"ק צ"ו ד"ה והנה דרבים מהפוס' מקלים אף בזה וע' לעיל בקונט' זה אות היינו כשנמצא סמוך לו' והוא אינו לבוש בגדים אחרים אבל בכה"ג שהיה לבוש בגדים אחרים בשעת מיתתו והיא לא הכירתם לגמרי גם הרבנים הנ"ז יודו דשפיר איכא למיחש דאיש אחר דהיינו בעלה של זאת השאילם לו או נתנם לו שיביאם אל ביתו ואין כאן אפי' סימן אמצעי. וכבר אתה ידעת מחלו' הפוס' בסימנין אמצעיים בגופו ובכליו אי

מצטרפין אפי' אי הוו סימנין מובה' בכליו וכבר הזכירו הרב וכאשר כתבתי בהגהותי לס' עבודת השם שם דס"ח ע"א ובנד' אות רע"ג עש"ה וכך"ז איכא הכא ס"ס לחומרא ס' אי סמכינן על סי' שבכלים כל שלא נמצאו ע"ג המת ואת"ל דהלכה כשאומרים דסמכינן דלמא הל' כהאו' דסימני הגוף עם סימני כלים אינן מצטרפין ומתהפך שפיר וכמובן וכיון דאיכא הכא ס"ס לחומ' היאך נוכל להקל בסברא זאת. גם מה שנסתייע הרב מתשו' ה' ח"ק בסי' ל"ד דלשאלה דיחיד ל"ח הלא הפ"ת ס"ק צ"ה הביא חול' על הח"ק ובפרט מ"ש דכיון דהפוליציא על ידי הרשימה ששלחה להרבה מקומות מבעלה כשראו אותו שהוא

הוא הבורח וגם יחשב לסי' אמצעי כפי דעתי עזרנו ללא יועיל דכדי לידע שאותו הבורח מת כבר ידענו ברור מהאאטאגראציאה אך לפי דעת הרב אינו מועיל לזה מאומה כיון שלא הכירוהו שהוא בעלה של זאת ולא מהני. באופן דכפי דעת הרב שעיקר סמיכתו על סימני כלים לפי דעתי המעט הוא אהמ"ר בנפל היסוד נפל הבנין ואין כאן היתר.

ולדידי חזי לי דיש כאן יסוד חזק דמהני ומעלי להתיר ומהרב היה ושלחו והוא דכ' העם אשר בשער יעידון יגידון דהצורה הנמצאת בדפוס היא צירתו של הנהרג אך אינם יודעין שהוא בעלה והיא האשה אומרת כי הבעל הנהו מה נשאר לנו עוד לחוש ולהרע העדות הזה בעבור שהוא על ידי צירוף וכדחייש לה הרב לו יהיה דהיו כאן ב' עדים דהאחד אומר דבר אחד והב' אומר דבר אחר ומבין שניהם יוצא דהנעלם אשר עליו אנו דנין מת הלא קי"ל דבעדות עיגונא לא בעינן עדות שים וכמו שהסכימו כל רבני האחרו' קבצם כעמיר מוה"ר אג"ן ז"ל בס' צל הכסף ח"א סי' ו' דל"ח ע"א ואחר שהביאם סיים וכתב וז"ל הדת נתנה הל' למעשה להתיר ע"י צירוף עדויות היכא דאיכא הוכחה דעל מת אחד הם מעידים עי"ד ובנד' אות רל"ד וגם אתה תדין לנדו' ואין כאן שום פקפוק והרב ז"ל פסק בסכינא חריפא דכיון דהוא ע"י צירוף גרע כחו ואפי' סימן מובהק לא הוי וצ"ע.

והגם שראיתי כיוצא בזה לה' מטה לחם באה"ע סי' ל' שעמד על איש אחד שברח: והניח לאשתו עגונה ושוב נמצא על אחת הערים והוציאו בדפוס צורת פנים שלו והאשה אומרת שהוא בעלה בעבור שהכירה צורתו ורוצה להתגרש ממנו ע"י שישלח:

לה הגט ונסתפקו חכמי הדור אי סמכינן על עדות האשה שראתה התמונה ואומרת שזו בעלה וכפי הנראה דעת הרב שם שלא לסמך ע"ז י"ש בדע"ד ע"ב אין משם ראיה דהתם הוא לענין גירושין שלא האמינוה רז"ל ולכן בעינן ידיעה ברורה בפרצוף פנים אבל הכא גבי עיגונא דהאמינו הו"ל לאשה שאמרה שמת בעלה דתנשא פשי' ודאי דסמכינן ע"ז כל שעדים מעידים שהנעלם היה דומה ממש לצורה זו ולית דין צריך בשש כיון דניכר בצורתו כנל"עד. ואחר זמן בא לידי בתו' שאלה לימים מועטים ס' אבן יקרה וראיתי לו בסי' י"ט שעמד על זה אודות פולייצייא שצייר תמונת הגוף שתי שעות אחר מותו ושלחה הפאטאגראפיאה הזו למקום המת ע"י שאלה עם יתר הבגדים והעלה דיש לסמך ע"ז להתיר כיון שכל רואיהם יכירו כי היא תמונת הנעלם ורב אחד כתב שאילו נגלתה המצאת הפוטוג' לחכמי הש"ס כי אז היו מתירין אשה עגונה והוא כתב דכיון שאמרו מעידין על פ"פ עם החוטם נכלל בזה יציור תמונתו ופשוט שעדיין ע"פ תמונה מהני בלתי ספק עי"ד וסבר העתקתי דבריו לעיל אות נראה מ"ש שם. ולא אכחד מה שראיתי בס' מחנה חיים ת"ב אה"ע סי' י"ד שגם הוא בא לידי ג"ך בימים ההם בתו"ש שעמד על

נדון כי"וב דהיינו שבא ע"א ואמר דמות הנעלם חוטמו ופרצופו של מת אך אינו מכיר אם הוא הנעלם וידענו שהנעלם היתה צורתו כך וכתב דאין להתיר האשה דלא נגמר העדות שעת ר' בן יעקב רק בצירוף ב' כתי עדים כת אחת מעידה על דמות הפנים שהוא ר' וכת א' מעדיה על דמות פני המת וכל כת מעיד על חצי דבר ואין כאן סוג עדות ודקדק כן גם מדברי הרמב"ם פי"ג מה גירושין וכו' עי"ד והרי זו כס' ה' שבט שמעון הנ"ז וכבר כתבתי דהסכמת רבני האחרו' היא דמצטרפין העדוייות. ובר מן דיק יש לתמוה דבנ"ד הכיר שם האיש ושם עירו עש"ה והנל"ד כתבתי.

ק"ה עדים שהעידו על הנעלם שהיו הצפרניים שלו יותר קטנות ובשרו היה עולה עליהם ובגלל כן לא היה יכול לקוצצן בחייו אך היה מנקרם נראה דהוי סי' מובהק דלא שכיח כלל כזה. ואף אי נימא דלא הוי סי' מובהק עכ"פ סו' אמצעי הוא בית שמואל אחרון סי' ד

ק"ו שם בהגה וכל סימן המהני בישראל המעיד וכו'. המעיד בטבי' עינא שלדעת ר"ש ור"ן אין להתיר כ' בנר' אות רפ"ד משם האחרו' דאין לחוש לסברתם. וע' במילואים אות ק"ה. ע"ע בזה הון רב סי' ב' די"ד ע"א. ולמוהרי"ש בתשו' שם סי' ו' רמ"ד ע"ד.

ק"ז סכ"ה ש"ע כתב ר"ת וכו' אבל אם היה גופו שלם וכו' וחלקו עליו האחרו'. ע' בגד' אות רפ"ט משם האמרו' דיש לסמך אר"ת אפי' שלא בשעה"ד. הן עתה ראיתי בתשו' מוהרש"ם ח"ג סי' מ"ש שכתב דהאחרו, העלו לצרף דעתו ויעו' בס"ת ס"ק קכ"ה וגם בתשו' הרי"ח הכ"מ אה"ע סי' ג' הביא דברי ספר הישר וביאר דעתו באורך ואני מצאתי גם בא"ז ה' עיגונא סי' תרצ"ב שהעתיק כל דברי ר"ת להלכה. בתוס' עה"ת ס' שופטים בשם ה' בכור שור דבריו נוטים לדעת ר"ת וגם בשו"ת מנהר"ם ויסקנד סי' ב"ך הביא מתשו' ב"י שבקו"ע סי' קע"ב ובאור ג"ך דגם בהיה לו פצעים שבראשו סיון שלם היו בפניו לים לן בה את"ד וע' בית שמואל אחרון סי' ה' שכתב לסמך על ר"ת בצירוף ספק אחר.

ק"ח סכ"ו ש"ע אין מעידין עליו אא"כ מצאוהו תוך ג"י וכו'. אי בעינן ג"י שלמים עמ"ש בנד' אות ד"ץ וע' מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' ל"א שעמד בזה ורמז לה' שאגת אריה החדש סי' י"ז ופלפל בזה.

ק"ט שם שפרצוף פניו משתנה. ע' ב"ש ס"ק מ"ח מ"ש משם המ"ב סי' ק"ד דבשעת הקור מהני טב"ע אפי' לאחר ג"י וע' ס"ת ס"ק קי"ג מ"ש משם מה"ץ דדברי המ"ב תמוהים י"ש וכ"כ בס' חכמת שלמה שבס' הר המר (אשכנזי) סי' ט"ז אות א'

ק"י שם ש"ע אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליבשה אפי' אחר כמה ימים מעידין על ו שאינו משתנה במים וכו' איכא למימר דוקא שמת במים אבל אם מת ביבשה ואח"ך השליכוהו למים מאן לימא לן שאינו משתנה במים הרש"דם אה"ע סי' נ"ד ומוהרי"בן בתשו' מרן בדיני גמ"לת סי' יוד וכו' ומתוך דברי הרש"דם האחרו' נראה שמסכים דאפי' נהרג או מת ביבשה והושלך למים אינו משתנה. כנה"ג הגה"ט ס"ק שמ"ד ומסתמיות דברי הכנ"הג נרא' דאף דאיכא מכה עכ"ז ס"ל דלדעת מוהרש"דם אינו משתנה ואין נראה כן דהא בנדון הרש"דם היה להנעלם מכה וכמ"ש שם דהי"ל מכה א' מצד ימין ואחת מצד שמאל מאחרי אזנו וכמו שחשש לזה מוהרש"דם בתחי' דבריו אלא דאח"ך הדר' הוא מזה דלפי דעתו הא דמייא מקלקלי המכה ונופח ומשתנה היינו במקום שנעקרו רגליו אבל מכה בפנים אינו משתנה במים דנר' ברור דס"ל דכל היכא דאי איכא מכה במקום שהמים מקלקלין אותה אמרי' מייא מרזו מכה אפי' דהני אחר מותו וכמו שהעתיק דבריו הב"ש בס"ק ע"ט דאם אין בו מכה הוא דאינו משתנה נמצא דמוהרש"דם ומוהרי"בן פליגי בתרתי דלס' מוהרי"בן אם הוא לאחר מיתה ל"א חייא מרזו מכה וגם אם הוא לאח"מ אע"ג דליכא מכה ל"א מייא מצמת צמתי ולדעת מוהרש"דם אף לאח"מ אמרי' לתרוייהו. וע' בנדפס אות רצ"א שבאו הדברים בקצרה ובדין עירו"בא.

אלא דעמ"ש בנ"ד ושויתי עזר על גבור דמוהר"ם אלשיך בתשו' סי' קכ"ב ס"ל כס' מוהרי"בן כבר כתבתי שם דלא היו תשו' מוהרמ"א תחת ידי ודין גרמא שהדברים שאמרתי טעות הן בידי עתה שהנם אצלי חזרתי על לימודי וראיתו דהתם קאי מוהרמ"א דכשנתועדו השוללים להשליח בים האדם כבר היה מוכה והם אמרו כיון שסנפו למזח מהמכה אין תועלת ממנו וקשרו ב' ידיו והשליכוהו לים והעלה הרב דבכ"הג ודאי אמרינן מייא מרזו מכה ובודאי מת ותנשא לכתחי' ולא בעינן קברתיו דומייא דמגוייד דש"ס. אשתכח השתא דנדון מוהרמ"א היה שהשליכוהו למים חי ומוכה אבל אם השליכוהו הרוג לא דבר הרב ולית מיניה לא תייובתא ולא סייעתא וס' מוהרי"בן דס"ל דלאח"מ ל"א מייא מצחת צמתי ומשתנה נשארה יחידית וכמ"ש היד"א ומוה"ר בס' שע"א סי' ז' דמ"ד.

ולפי האמור תמיה לי טובא על הרה"ג בס' חוקי חיים סי' י"ש דל"א שכתב וז"ל ועוד איכא טעמא אחרינא דל"ב בנ"ד קברתיו יען בב' העדוייות הזכירו שהרגום תחילה והטילו אותם לים וכיון שכן ל"ב קברתיו וכמ"ש מוהרמ"א בסי' קכ"ב דכיון שיש מכת מות מייא מרזו מכה ותו לא חיי וכ"כ בס' כר"ש סי' יוד וכתב דאע"פ שמוהרח"ש גמגם בזה מוהרמ"א החליט בענין להתיר דל"ב קברתיו עכ"ד ואהמ"ר גבא טורא בינייהו

והדמין' יתאבידו דע"כ לא כ' מוהרמ"א אלא בנ"ד שהכוהו מחיים פצע וחבורה והטילוהו אל הים דבכג"וד ודאי דל"ב קברתיו דמיא מרזו מכה ובודאי מת אבל כשהרגוהו תחילה והטילוהו לויים לא שייך למימר מייא מרזו מכה ואיכ' דנדמה להם שמת ועדיין לא מת ואה"נ דבעי' קברתיו ונדון הכר"ש מיירי שהרגוהו תוך הים בעודו חי ושם איפשר דאמרי' מייא מרזו מכה. ומ"מ מדברי ב' הרבנים הנ"ז מבואר דמקום חתך והרג מקרי מכה וכמ"ש אני הדל שם בנדפס. וע"ע לקמן אות קל"ו.

קי"א שם ש"ע והוא שיראהו מיד כשעלה מן המים לס' הרא"ש והטור הוא דוקא כשלא ראו הטביעה אבל אם ראו הטביעה בעינן לאלתר וסימנין וע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ט"ו דרוב הראשונים לא מחלקי בין ראו הטביעה ללא ראו וע"ע שם הגב"י ס"ק תי"ג דאיכא תו סברת הריב"ש בסי' שע"ח דל"ד ראה אלא אפי' שמע ורוב הפוס' לא חשו לה וע' יד"א ס"ק תקל"א ותקל"ב וע' למוהר"ם לדידי בתשו' כי באה בס' בני אהרן אה"ע סי' א' על מי שמעיד בז"הל אי לה נאבי קי איסטאבה סי אריליאנטו אי סי אשונו לה נאבי אי סודוס לוס די אדיינטרו אי קואנדו פאסימוס פור אקיל לוגאר קי סי אטוגו לה נאצי וכו' דפשטייות לשון זה הוא דלא ראה הטביעה רק שמע ולא חש לס' הריב"ש ועע"ש.

קי"ב כל שיש צד לומר שלא ראה ולא ידע הטביעה אין לנו לבדות מלבנו ולומר דשמע הטביעה דדיינו לחוש בפי' שקדמה לו הידיעה לא על צד הספק. מוהר"ם לידידי שם וכתב הרב כן אפי' בנדונו שהזכיר טביעה וע' יד"א ס"ק תקל"ד ודוק.

קי"ג אמר שמצא את פ' על שפת הים אי ר"ל ביבשה או בתוך הים ע' כנה"ג ס"ק ש"ח דבמחלוקת שנוי וע' יד"א ס"ק תפ"ח וע' מוהר"ם לידידי שם דס"ד ע"ד שכתב דאם אמר אל ואלי די נה מאר הוא כמו שפת הים או לה אוריאה די לה מאר וע' בנדפס אות ש"ה.

קי"ד רו"מ הוסיף עוד דבנ"ד שלקח שטר חופש על זמן קצר וסיפר להעד ישראל שנוסע להתראות עם אשתו וידוע שיש בזה מוסר גדול אם לא ישוב לזמן הקצוב איכא הוכחה טפי שנטבע וכו'. שו"ת] מוהרש"ם ח"ב סי' ל"ז.

קט"ו שם ש"ע אבל אם שהה וכו' אין מעידין. ע' בנד' אות רצ"ח דאם צורתו שלמה מעידין וכ"כ ה' שמן המשחה דפ"ז.

קט"ז שם ש"ע אם היה בו מכה אין מעידין לפי שהמים מקלקלין המכה ונופח ומשתנה. לכאו' היה נראה דחששא זאת דמייא מרזו מכה היא מדאורייתא מדאמרי' ביבמות ק"ך ע"ב אף דאין מעידין על מגויד מ"מ בלמעלה מן הארכובה תנשא משום דמייא מרזו מכה ומדסמכינן לקולא על סברא זו ש"מ דהוי חששא אלימתא וכו' אך בע"כ צריכין אנו לומר דחששא זו היא רק מדרבנן וכו' ומ"ש דאם סברא זו היא מדרבנן איך מהני להקל אין

מזה ראיה כ"כ די"ל בפשיטות דהא דאין מעידין על מגוידה היא ג"ך חששא דרבנן וע"כ מהני סברא דרבנן לסלק חששא דרבנן אכן דעת הריב"ש בסי' שע"ט דכל היכא דתנן אין מעידין חששא דאור' היא ואין כן דעת הרב"י יעו' בב"ש ס"ק ק"ב ה' מנחת משה סי' ז' או"ג גם ה' עבודת השם סי' יוד דר"ה ע"ב העלה דאינו אלא חששא דרבנן ונסתיע מתשו' מוהר"ש הלוי סי' י"א.

קי"ז שם בהגה ספק אם נשתהה או"ל אזלינן לחומרא. ע' בן ידיד ה' גירושין די"ג ע"א. ומוהרש"ם בח"ג סי' קס"ז כתב דע"כ לא החמיר מור"ם אלא דוקא היכא שפלטוהו המים מאליהן אבל היכא שהוציאוהו אנשים מן המים מהים מהיכא תיתי דנימא דשכיח שישהה יותר משעה עד שבאו וראוהו כיון שנעשה הרעש בהיותו במים. ועוד י"ל דע"כ לא החמירו אלא בעדות גוי מסל"ת דמהני רק מדרבנן לכן גם בספק אישתהי יש להחמיר דאי אזלינן בתר דאורייתא ל"מ העדות כלל ואי בתר מדרבנן הרי באישתהי דנתפח ל"מ בדרבנן אבל בדאיכא עדים דמהני מה"ת שוב גם בספק אישתהי יש להקל והיה מקום לחלק כן גם בדעת הריב"ש כי התשו' דבסי' שע"ח שע"ט וש"פ יסובו על עדות מל"ת אלא שמתוך הראיות שהביא לדבריו אין נראה לחלק כן וכו' את"ד.

קי"ח שם בהגה אבל ע"י סימ' מובהקים אפי' אי שתהי מתירין את אשתו. בין באשתהי דים בין באישתהי דיבשה. כנה"ג הגה"ט ס"ק של"ז ובס"ק שע"ב כתב דבעד מפי עד אי תלינן שהראשון הכירו בסימנין במחלוקת הוא שנוי וע' יד"א הגה"ט ס"ק תס"ו ותק"ל ותס"ט והגהב"י ס"ק תקפ"ו ותרי"ד וע' בתשו' ה' מוהרמ"א שהובאה בס' פני אהרן סי' ב' דס"ח. ורב אחד הוב"ד בתשו' פני אהרן דס"ה ע"ד כתב דע"כ ל"ק הני רבוואתא דבעמ"ע תלינן להקל ולומר דהעד הא' נתברר לו כל צרכו אלא היכא דאין אנו צריכין עוד להעד הא' אבל היכא דמוכרח לשאל מהם אם הכירוהו ואם לאו דא"א בלא"ה דאם לא הכירוהו ליכא עדות כלל וכיון דההכרח לשאל להם ודאי דאגב צריך לשאל אם הכירוהו בסימנין או לאו עש"ה.

קי"ט סכ"ז ש"ע מצאוהו הרוג וכו' י"א שתולין תו"ג ויש אוסרין. ע' בנדפס אות שי"א דלס' הכנה"ג בהגב"י ס"ק תמ"ה למנקט לחומ עי"ש וכן דעת ה' לב שלמה אה"ע סי' כ"ז דל"ד ע"ד.

ק"ך סכ"ח ש"ע י"א בשם ר"ת וכו' דה"מ כשהוא חבול בפניו וכו' ואינו מחוור בעיני האחרו'. ע' בנדפס אות שי"ד וע' יד"א הגהב"י ס"ק תקצ"ד הסכמת האחרו' דהיכא דהיא שלם ולא נודע אם הוא תוך ג' יש להתיר מס"ס וכן העלה ה' ראש משביר בתשו' שבס'

הו"ר סי' ז' דמ"ה וע"ש שהאריך בפרטי דינים הללו ובפרט אם הגמל"ת היה מכירו בחייו היטב ע"ש. שמן המשחה דל"א.

קכ"א אם היו כאן ב' עדים מודים לר"ת דמעידים לאחר ג"י ג"ך. ע' בנדפס אות שט"ז משם הפוס' וע' בס' לב שלמה אה"ע סי' כ"ז דל"ד ע"ד אשר בדברו כתב דהעדים האחרו' אמרו אבל הכרנו אותו בצורת ראשו ופדחתו וצ"פ וכו' וחתר אל היבשה להתיר בס"ס ע"ש ולא נחית להא דהיו כאן שנים.

קכ"ב שם אבל מי שלא ראה טביעתו ואומר שמכירו ע"י ט"ע וכו'. אם ראה הספינה הפוכה ע' מילואים אות קכ"ג וע' כוכב מיעקב הנ"מ סי' ד' מדט"ז ע"ג ואילך וסי' ה' ד"ן מ"ש בזה.

קכ"ג סל"ח ש"ע ראוהו צלוב וכו'. גוסס ג"י מעידים עליו שמת ב"ש ס"ק צ"ד. וכל האחרו' נצבו כמו נד וחלקו עליו ע' פ"ת ס"ק קל"א וע' מחנה חיים ח"ב חה"מ סי' ל"א שיצא לישע הב"ש וקיים דבריו.

קכ"ד שם אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אין מעידין עליו. ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק שפ"ה ובנד' אות ש"ך מה שרשמתי בזה וע"ע למוהרי"ש בס' הו"ר סי' ה' דל"ד שאסף וקבץ דעת המתירין.

קכ"ה העידו על הנעלם שבעודו בתוך הים אחז בחבלי הספינה ויורו המורים ברזל ועופרת ולהמיתו והספינה לא היתה מהלכת אלא יושבת ושוקטת ובפרט שהגוי העיד דכשראה הצוררים שהיה הנעלם התחילו להשליך עליו פלי התותח עד שהרגוהו עדות זה עדיף. יותר משהה עליו עד שתין דהא אמר בפי' אי לו מאטארון הוי כאילו אמר ראיתי הטביעה וראיתי שמת שאז אין להסתפק עליו ואתתא דא שרייא להתנסבא מוהרא"ן ז"ל בס' הו"ר סי' ה' דכ"ט ע"א

קכ"ו העיד העד שעץ הספינה לי אבריאו איל מיאוליוו אי סי באטיריאו אמרינן מייא מרזו מכה וממהרים להמיתו וכ"ע מודו דמתירין אותה. לכתחילה. שמן המשחה סי' ק"ג ד"פ וע' בנדפס אות רצ"א ואות שכ"ה.

קכ"ז סל"ב ש"ע ראוהו שנפל לים וכו'. ממ"ש בש"ס נפל למים שאל"ס ולא קתני הפיל רצה רב א' לדון דאם לא נפל מעצמו רק הפיל עצמו לים כיון שראינו שאינו בוחר בחיים ודאי גם אם ישליכוהו גלי הים חוצה יחזר ויפיל עצמו. ומוהר"י אסאד ז"ל בספרו יאודה יעלה אה"ע סי' ט' הגם שכתב שאין דקדוק זה אמיתי עכ"ז כתב דמסברא יש לחלק דתולין הקלקלה במקולקל ושכ"כ מוהר"ם מינץ החדש ואף כי החת"ס בח"א סי' ס"ט (ונו' וס' ונרמז בפ"ת ס"ק ק"א ד"ה ועיין) חוכך עליו בזה ה"ד בנ"ד שמקודם שעשה

מעשה אמר בלבד אבל אם מקודם אמר ועשה מעשה לאבד עצמו באופן אחר רק שלא עלה בידו מודה החת"ס דלא חיישינן לנמלך ויצא מן המים. ואפי' באמירה לבד דמקודם היכא דהוחזק לכך וכנד"ז שכבר עשה מעשה ג"ך לאבד עצמו לדעת פשיטא דגם החת"ס מודה. ולפ"ז זולת עדי טביעה י"ל גדולה חזקה שהוא הוא הנטבע ול"ח שיצא כלל מן המים י"ש.

קכ"ח אם העדות היה אי סי איצארון אה לה מאר ר"ל שהטילו עצמם לים אין לפקפק בעדות זה דמשמעותו שהטילו עצמם לים לשוט ולשון זה אינו במשמע שנטבעו בים וכמ"ש מוהרש"מ בס' משפטים ישרים סי' מ"ז וכ"כ הגו"ר כ"ג סי' ה' דכ"ט ע"א דלשון נפל ריע מלבד דמתשו' מוהרש"דם בסי' ס"ט נראה מבואר שאינו מחלק בין נפל להפיל וע' ד"ן סי' ס"ד. דב"מ א"ע סי' ט"ו עוד בה דהעיד העד שנשתהה שם לראות אם יצאו מהמים וכו'. מוהר"ש מנשה ז"ל בתשו' צל הכסף ח"ב דכ"א ועמ"ש ע"ד מוה"ר בס' כוכב מיעקב סי' ה' ד"ך ע"א.

קכ"ט שם ש"ע שמא יצא ממקו"א. אם הספינה הזאת הלכה לעיר ויניזייא ובנמל שם נטבעה אם איתא דסליק היה לו לבא בה העירה למחו' חפצם כי קרוב הוא וליכא למיחש דדלמא אחר שעלה מן המים באיזה חוף שיהיה אף סמוך לעיר ירדו גנבים מן ההר ולקחום והלכו להם במקום איבוד דהא מוהר"ח יאודה ז"ל הו"ד בכר"ש סי' ה' לא חש לזה ומטעם זה ראה וית"ר והסכים עמו הרב א"א שם. ה' פני אהרן אה"ע סי' ו' דמ"א. ויש לגמגם דהרואה בכר"ש שם יראה דבהסכמתו להתיר לא זכר טעם זה רק כתב דאיכא הרבה הוכחות ואיפשר דגם מוהרח"י לא סמך על טע"ז לחוד. ק"ל שם ש"ע אפי' טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת וכו'. בנד' אות שכ"ו הנה הבאתי סב' ה' המבי"ט הידועה דאם נאבד יאודי בדרך שהלך ממקום פ' למקום פ' ונאבד זכרו ובא נמל"ת ואמר שראה יאודי הרוג באותו דרך דמדאור' תלינן שזהו ויצאה אשתו מאיסור תורה וכתבתי דשלמי' וכן רבים עשו ת' המבי"ט הלזו יסוד מוסד י"ש. הן עתה ראיתי בס' מנחת משה אה"ע סי' ה' דבקש סעד וסמך לס' המבי"ט מדברי רבן של ישראל מוהר"ם פפ' בתשו' סי' שמ"א וסמך על זה להתיר בנדון שלו ע"ש וע' בתשו' חשון התרפ"ב אות י"ד והיא בסי' כ"י וע"ע זכרינו לחיים ח"א דק"ע ע"ב וקע"ו ע"א.

קל"א חשש זה דשמא יצא למקו"א הוא רק במשאל"ס שאפשר לבא בגלים בזמן מצער לאיזה חוף וכן הספינות שבזמן התלמוד הלכו סמוך אל החוף אבל באניות הקיטור שלנו ההולכות בלב ים שאין שום אפשרות בעולם שיבא לאיזה חוף אפי' בימים אחדים בודאי לא חיישי' וכמו שבאמת מחלק רעק"א בתשו' סי' ק"ט בין נטבע קרוב לחוף או

רחיק וכו' רב א' הוב"ד בקובץ המאסף לשנת התרע"ג כרך ב' סי' ע"א. וכבר כתבתי בנד' אות של"ו דהרדב"ז לא ס"ל לחלק בזה והפוס' חלקו עליו גם דעת מוהרש"ם ח"ג חי' רנ"ב דבזה"ז שהספי' הולכות אל עומק המים ליכא גזרת משאל"ם וע' בתשו' הנ"ז אות ט"ו וי"ו.

קל"ב כל היכא דהיו עיכובים לצאת יהיה מצד הניפול או מצד מקום הטביעה עמ"ש בנדפ' אות של"א ואילך ובאות של"ו רמזתי להפ"ת ס"ק קל"ג וע' כוכב מיעקב סי' ה' מה שהרחיב לשונו בזה בדכ"ו.

קל"ג עתה שנתחדשו הטיליגרפוס ומכתבי העתים עמ"ש בנד' אות של"ט ובתשו' מוהרש"ם ח"ג סי' רנ"ב שכתב להקל דזה יהה נחשב כשהה עד שת"ן וע"ע במאסף סוף ש' התר"עג כרך א' סי' ע"ו הובאה שם תשו' רב א' שבזמננו וז"ל מ"ש הכותב כי בזה"ז אין כאן איסור א"א מטעה דעתה נשתנו הזמנים שעתה קובע בי דוואר בכל המדינות ואילו היה מי היו יודעין ממנו ותלה הדבר כאילן גדול בדברי החת"ס סי' מ"ח וסי' נ"ב ובמרן ריי"א ז"ל מקאונא ח"ו שגאונים כאלו אמרו דברי הבל כאלו על עגונות שעזבון בעליהן והלכו למד"הי וכי"וב לא שמענו רק החת"ס מיירי לענין שנפל למשא"לס אלא דלא שהה עד שק"ן וגם זה לא כתב אלא לסניף בעלמא לשאר ההתרים המבו' שם וכ"כ החת"ס בהדייא בסי', ס"ה שלא סמך על סברא זאת לחוד כ"א בצירוף סברות אחרות וג"ז דוקא בראה שנטבע במשא"ס דרוב הנטבעי' למיתה אלא דחששו חכמים למיעו' אבל בעגונו' דידן שלא שמענו שקרה להם שום מקרה רק או משום שנאה וקטטה אינם רוצים לבא לביתם או משום דניח"ל בהפקרא וכו' והרבה מהם עושים כל טצדקי שלא יודע לנשיהם מקומם אני הם וכמה פעמים משנים שמותיהם וכו' האם בהם שייך לומר סברת ה' חת"ס דאילו היה מי הו יודעין ממנו בודאי זה לא ניתן ליאמר וכו' את"ד וע"ע בתשו' חשון התרפ"ב אות י"ג מ"ש בזה בסי'.

לד"ק היכא דאיכא תרי רובי ע' פ"ת ס"ק קל"ג שהביא משם גאון אחד מחכמי ווילנא שהסכימו להתיר והצ"ע דמדברי התוס' ביבמות קכ"א ע"א בד"ה ולא היא מבואר דאפי' בתרי רובי לא תנשא לכתחי'. ושם בהמאסף כרך ב' סי' ע"א הביא משם גאון א' בתשו' כ"י דמתרץ בטו"ט דברי התוס' והוא המעד דבשנת 1904 הוא עובדא כזו באניה שטבעה בים והתיר הגאון מוהר"י אבעלסאן ז"ל ע"פ רוב צדדי ההתר הנ"ל (והרוב האחד שהזכיר קודם הוא דנטבעו הרבה מאות אנשים ומכולם לא בא אחד וא"א לומר דעשו קנונייא ביניהם לבלי הודיע שניצולו אלא ודאי שהרוב או כולם בודאי נטבעו א"כ הוי שוב רוב נוסף) והסכימו עמו גאוני הזמן א"ד,

קל"ה אם היו סביב הספינה שנטבעה עוד ספינות קטנות שיכולות להציל ע' בנד' אות של"ז דדעת הג' מו"הר מוהר"אג זצוק"ל להתיר בצירוף עוד טעם אחר וע' לה"ג בתשו' מוהרש"ם ח"א סי' ו' שכת' להדייא דאם היו ספינות קטנות להציל הנטבעים מהספינה גדולה והיו סמוכים לשם אין לנו לדון שנתלה בדף וכדומה שאם היה צף היה מקרב עצמו לספינה קטנה והיא סברה גדולה וחזי לאיצטרופי י"ש וכ"כ עוד בח"ג סי' רנ"ב.

קל"ו העיר העד שהיכה בקאיק כל ראשו ונעשה ראשו חתיכות חתי' היאמן כי יסופר לו יחיה גבר דגופא בתר רישא אזיל ואיך יתכן דוחיה בלי ראש וכן במה שהעיד על אחר שהכהו הגל בין עיניו ובנין עד שנתבקע צורת הפנים ונשפך דמו כמים הנגרים אין ספק דסופו למות ובענין כזה לא חששו חכמים שמא יצאו למקום אחד ומותרות הני נשי להנשא לכתחי'. הרב דוד חייט א' מחו"ר שלוניקי יע"א בשנת תקנ"ג בתשו' כ"י וכסא וסמוכות שלו אתשו' מוהר"ם אלשקר סי' קי"ג דכשהוכה מכת מות אין ספק שיחיה וגם אתשו' מוהרם אלשיך ז"ל סי' קכ"ב. ודע דב' תשו' אלו רמזם הכנ"הג בהגה"ט ס"ק שפ"ד ומבואר שם דבמחלו' הוא שנוי בין הפוס' גם הי"דא ס"ק תקכ"ד כתב משם הא"ר דמוהר"ם אלשקר כ"כ להלכה ולא למעשה ועוד דלא תקע התרו על יסוד זה אלא דבזה כבר הושג מהי"דא אבל קמייתא קשיא דהרב ז"ל נקיט כן כהלכתא פסיקתא. וע' לעיל אות ק"י. קל"ז סל"ג ש"ע ע"א מעיד ראיתי שמת במלחמה וכו' אם אמר קברתיו נאמן ע"י בנד' אות שמ"ב שכתבתי דמה שחילקו ה"ה והר"ן במזכירו בשמו ומכירו דל"ב קברתיו חילוק זה אינו אלא ביבשה אבל בים אפ"ה בעינן קברתיו ושמידי פלוגתא לא נפקא וכמבו' בכנ"הג הגהב"י ס"ק קע"ו י"ש. ותמיהני על מוה"ר מוהר"אן ז"ל בס' הון רב סי' ה' דכ"ט דקאי בים ונקיט להלכה דבמכירו ל"ב קברתיו ולא עלה על שפתיו דהוא מחלוקת עצום בין הראשונים וע' למוהרי"ש בתשו' שם דל"ג שעמד ע"ד הכנ"הג ז"ל.

קל"ח אפי' בטבע בים אם היה אחוז בחבית או בקרש או בחבל דינינן ליה כיבשה ואצ"ל קברתיו מוהרי"ש שם דל"ד ובדל"ה ע"א כתב דאפי' היה מחלוקת שקול אי הוי כיבשה או כים יש להתיר מס"ס ע"ש.

קל"ט אמר הגוי שהרגום בסייף והשליכום לים אצ"ל קברתיו. ואין לומר שהרגום בסייף ר"ל שהכו אותם מכת מרב ואמרו בדדמי דכיון שאמר שהרגום בסייף היינו שחתכו את ראשם הו"ר שם דכ"ט ע"ג וע"ש עוד בסי' ו' דל"ז וכ"כ מוהרי"ש בתשו' שם דל"ב ע"א וסי' ו' ד"ח ע"ב. וע' משא"מ ח"א סי' מ"ו דרמ"ד דבהתיזו ראשו ליכא למיחש לבדדמי וכ"כ ה' בני דוד בקונ' עיגונא אות קע"ב משם ה' מקור ברוך סי' פ"ג.

ק"מ בעד מפי עד תלינן להקל ע' בנדפס אות שמ"ו וכ"כ מוהרי"ש שם דל"ה.

קמ"א כל שלא אמר מת לחוד אלא הוסיף דברים איך היה המעשה ואופן ההריגה הו"ל כההיא דמכריז מאן איכא בי חסא טבע חסא דאצ"ל קברתיו מוהרי"ש שם משם הפוס'. ולקמן ס"ן חזר מרן וכתב דין זה ועמ"ש שם בס"ד.

קמ"ב סל"ד ש"ע וכן האשה שהעיד לה ע"א שטבע בעלה במים שאל"ס וכו'. ע' פ"ת ס"ק לק"ט שהביא משם ה' ברית אברהם שנסתפק אי בעינן ב' עדים על הטביעה כדי שיצא מאיסור תורה או די בע"א והעלה דגם בע"א יצא מאיסור תורה והפ"ת עמד ע"ד וע"ע מנחת משה אה"ע סי' ד' שעמד בזה והעלה כדברי ה' ברית אברהם ע"ש

קמ"ג בספר ת' מוהר"א מורדאן שהובאה בב"י דס"ל להתיר לכתחילה אשה שנתעגנה זה ד' שנים וכו' עמ"ש בנדפס אות שמ"ז דכל האחרו' דחאוה מהלכה. הן עתה ראיתי לה"ג מוהרש"ם בתשו' ח"ב סי' קס"ח שכתב דאינו יחיד בסברתו דרבים הסכימו עמו בזה יעו"ש.

קמ"ד שם בהגה אא"כ העידו בפי' שנטבע ושהה עד שת"ן. אם אמר טבע ומת לא תנשא לכתחי' כנה"ג הג"ט ס"ק של"ז משם מוהר"ם אלסקר והשיגו מדבדי ה"ה י"ס ודבריו תמוהים עמד עליהם מוהרי"ש בס' הו"ר א"ע סי' ה' דל"ב ע"ד ופירשם דהשגתו היא על מה שנראה מדברי מוהרמ"א דאפי' דאיכא ב' עדים לא שרינן לה לינשא לכתחי' ע"ז השיגו דמדברי ה' מבואר דבב' עדים ל"א בדדמי עי"ד וע' בנדפס אות שנ"א.

קמ"ה אם יש ספק אחר מצרפינן ס' האומרים דלא בעינן שהה ועבדינן ס"ס כ"כ בנד' אות ש"ן משם רבני האחרו' וכן העלה ה' שמן המשחה בדפ"ו ע"ג וע' בתשו' חשון התרפ"ב כ"י והיא בסי' ל'

קמ"ו העיד העד שהספינה נטבעה ולא נמלט אלא חובל אחד ובכלל אותם שנטבעו היו ב' יאודים וכו' ולא אמר ששהה שם עד שתין. ה' מוהרמ"א ז"ל בתשו' כי באה בסי' פני אהרן סי' ב' דס"ח ובספרו אה"ע סי' ט' בקש להתיר דזה הוי כשהה ודמהו לההיא דמוהרח"ש סי' נ"ט ושוב כתב דשאני ההיא שהעיד העד שנקבה הספינה ונטבעו כולם בלי הצלה דכיון שהעיד שנטבעו בלי הצלה מסתמא שהה שם שיעור שתין אבל בנ"ד שלא אמר ששהה שם לא ושוב חתר להתיר וסמך ארבני רי"אז דלא אמרו בספינה שאבדה נותנין עליו ח"ח אלא כשאמר שאבדה הספינה בים ואינו יודע מי ניצול ומי לא ניצול אבל אם מעיר שבעלה של זו אבד בים ולא ניצול כבר אמרו משא"לם אשתו אסורה ואם נשאת לא תלא וכו' עי"ד ולע"ד יפה נדרש דין זה ממ"ש הי"דא הגב"י ס"ק תד"ח משם הפ"מ ויתר הפוס' דכל שהעיד העד שטבעה הספינה בים עם כל ההולכים ולא ניצול

שום א' מהם ה"ז כמי שהעיד ששהה שם זמן המספיק יעו"ש ותימא על מוה"ר דב"מ דלא נסתייע מתשו' הפ"מ הנ"ל. וע"ע בתשו' חשון התרפ"ב אות חט"י והיא בסי' ל'.
קמ"ז אם אמר אי סי באטיריאו איל באפור אי נון אפאריסייו מאס מסתמא שעמר שם וראה דלא נראה הנטבע עוד שאם חלף הלך לך מנא ידע שלא נראה עוד. הרב שם טוב אבא ז"ל בתשו' כ"י משנת התע"ז והסכימו עמו ה' מוהר"א. בן שאנגי ז"ל בע"ש דת ודין וה' מוהר"י קצבי ז"ל ומזה מוכח בבירור דדעת מוהרי"ק ז"ל דמהני שהיה גם בספינה ואילו בתשובה שהובאה בס' בני משה שלטון סי' ס"ז משמו כתב להדייא דשהייה בספינה לא מהני וכמ"ש א"ה בנדפס או' שס"ב וצ"ע.
קמ"ח הא דבעינן שיעיד ששהה עליו עד כדי שתין לענין שאם נשאת לא תצא ה"ד כשנשאת תוך השנה אבל אם עבר השנה מעת שנתבע בעלה יצאת מאיסור תורה:
יד"א ס"ק תרמ"ט משם מוהר"ם. ב"ח בתשובת גו"ר כ"ג סי' ו'. ע' בנד' אות שנ"ג דיש מחלקים בין ים ליבשה וע' שמן המשחה דפ"ב דאף בטבע בים צירף ס' זאת וע"ע בתשו' אדר ב' התרפ"א והיא בסי' ז"ך אות ו' וע"ע בנדפס שם שהבאתי דברי הרמנ"ח ותמהתי עליו דכפי מה שפירשו ה"ה ודעי' בדברי הרמ"בם דבעינן שהה א"כ הוי תיובתיה דמוארמנ"ח. ואם נאמר דאיהו קאי בשיטת הסוברים בדעת הרמב"ם דלא בעינן שהה וכמו שכ"ן ברור' ממ"ש היד"א על שמו קודם זה בס"ק תרמ"ז לפ"ז נפקא לן דלדעת הסוברים בדעת הרמ"בם דהיו דבריו בשהה נפקא לן דתרתי בעינן לשאם נשאת לא תצא שהה ואבר זכרו וזו לא ראינו בפוסקים דהשוו דעתו לדעת הרש"בא דכדי לצאת מאיסור תורה בעינן שהה ולא כתבו דבעינן נמי אבד זכרו ותפעם רוחי על הדבר הזה כי אז לא היה לי ס' גו"ר לראות הדברים בשרשן. עתה זכני ה' ובא לידי ס' ג"ור וראיתי שם בדברי מוהר"ם ב"ח ז"ל שיישב הכל על נכון ואפי' למאן דבעי שהה שבתחי' הביא ראיה מדברי הרמב"ם פ"ו מה' נחלות ונרגש מדברי הרמב"ם פי"ג מ"ה גירושין וכתב דש לחלק דכל שהוא בתוך השנה דלא אבר זכרו בעינן שיעיד דטבע ולא ע"ה ולא סגי באבד זכרו לבד אך כל שהוא לאחר שנה סגי בטבע לחוד ונרגש הרב דאפי' תוך השנה לא סגי כשהה לבד ותרתי בעינן וז"א אפי' למאן דבעי שהה ולזה כתב דהרמב"ם לרבותא נקט דאפי' דאיכא תרתי לטיבותא דשהה ואבד זכרו לכתחי' לא תנשא אבל להוציאה מאיסור תורה בחדא סגי או בשהה או בטבע סתם ואבד זכרו עש"ב ויאירו עיניך וע' בס' בני משה שלטון בתשו' מוהר"א בן שאנגי שם בסי' ס"ד דקפ"ה ע"ג דפירש דברי הרמב"ם דלא עלה לריבותא נקטיה ע"ש וע"פ דרכנו למדנו דטעם זה דאבד זכרו לא מהני אלא

להוציא מאיסור תורה אבל לא להוציאה מאיסו' דרבנן וכמ"ש להדייא דאע"פ דאיכא עדות דשהה דיצאה מאיסור תורה ואבר זכריו עכ"ז לא שרינן לה לכתחילה.
ואחזה אנכי דבדבר הזה נחלקו רבני זמננו מוהר"ח הכהן חסיד ז"ל בתשו' כי באה בס' כוכב מיעקב סי' ד' למד מדברי מוהרמנ"ח בהדרגה להיכא דקיימינן באיסור דרבנן להתירה לכתחילה להנשא דכשם דמהני להוציאה מאיסור תורה ולהכניסה בדרבנן כמו כן נמי כשיצאה מאיסור חודה ונשארה באיסור דרבנן דמהני האי טעמא להתירה לכתחילה ומוה"ר מוהריק"ו ז"ל בדכ"ב ע"ד חולק עליו וכתב דאם אמרה מוהרמנ"ח היינו להוציאה מאי"ת משום דמה"ת מותרת לינשא דאזלינן אחר הרוב לא כן באיסו' דרבנן דחשו למיעוטא ובדכ"ד ואילך הביא משם מוהר"ש מנשה בתשו' הובאה בס' צל הכסף ח"ב סי' ד' ד"ך (ובספרו שם משמעון) דהלך בדרך זו ומני"ר האריך הכתיב לנתש ולנתוץ כל ראייותיו ובפרט במה שנסתייע מדברי מוהרמנ"ח ומר הוא דקאמר משם ראיה להפך יש"ב. וע' בתשו' חשן התרפ"ב והיא בסי' ל' אות י"ב מ"ש על תשו' הרמנ"ח הלזו
קמ"ט אמר העד פ' נחנק. בנדפס אות שנ"ז הבאתי מ"ש הפוס' על זה ושם כתבתי וז"ל ואתה תחזה בדבריהם דרבנן דאיכא מנייהו דסברי דע"פ עדות זה מותרת לינשא לכתחילה ואיכא מנייהו דסברי דיצאה מאיסור תורה ולא פירשתי מי המה אלה דאמרו דמיתל' לכתחי' ועתה אפרש שיחותי הכנה"ג בהגב"י ס"ק תק"ה כתב משם מר אחיו דאם אמר נחנק פלו' אין לספק שלא מת מבואר דהרי הוא כאילו אמר פ' מת דאז מותרת לינשא לכתחי' וכ"ן דעת ה' בני משה בסי' כ"ג שכתב דלשון בוגולמוש בלשונם היינו כלומר נחנק בים ומת ונסתיע מדברי מוהרא"ש וכתב עוד דאף אם נפרש (היינו מה שאינו) דבוגולמוש היינו נחנק ומת סתם כיון שהוא עד מפי עד תלינן להקל דראה שמת מחמת שתפסו וטלטלו דהוי כקברתיו ושוב כתב דאפי' אם נאמר דפי' בוגולמוש הוא נחנק בים סתם תלינן להקל כיון שכבר יצאה מאיסו' תורה ע"פ עדים אחרים שהעידו שטבע ולא עלה ועמדו עליו ב' שעות וכו' באופן דהרב לא הוצרך לומר הטעם דכבר יצאה מאיסור תו' אלא לרווחא דמלתא שהי"ל טעמים הרבה אבל אף אם לא היה טעם זה האחרון היה מתיר דדי לו באמירת העד בוגולמוש דהיינו נחנק. וכ"ן מסוף דברי הרב שכתב באופן שנוכל להקל בנ"ד אם ע"פ עדות שאמר מפי התוגר שראהו שנחנק ונענעו וכו' ואם ע"פ עדות יעקב שאמר מפי ב' תוגרמים (שאמרו בלשונם בונולתוש) מבואר דעל כל עדות בפ"ע סמך להתיר לכתחי' וכ"ן שהבין בדעתו ה' בני אברהם באה"ע ס' ט"ו דע"ג ע"ג והביא שכ"ד הר"ב אנגיל סי' נ"ט (וכבר ראיתי למוהרש ב"ח ז"ל בס' אמר

שמואל סי' א' דל"א ע"א מה שפירש בדברי ה' בני משה ואהמ"ר לא כן אנכי עמדי וה' בנ"א תנ"א דמסייע לי ויעו' בס' שביתת יו"ט אה"ע סי' א' דל"ב ע"ד ובס' עולת שמואל קונשורטי סי' א' די"ד ע"ג) הנה ג' אנשים נצבים דבאמר העד בוגולמוש או נחנק או סי אפוגו ה"ז מעיד על המיתה ודאית ובדברים האלה היא האשה יוצאה מאיסור תורה ומדרבנן ומותרת לינשא לכתחי'. ואחז"ר בא לידי תשו' כ"י להרב דוד חייט ז"ל א' מחו"ר שלוניקי שבש' תקנ"ג וראיתי לו שנגרר אחר דעות הרבנים הנ"ל. גם הג' מוה"ר בשע"א סי' כ"ד דע"ד ע"ב כתב וז"ל וחזינן בתשו' בנ"א סי' ט"ו דמייתי בידיה מתשו' מוהרח"ש והר"ב אנגיל שסוברין דבלשון נחנק או סי אפוני הו"ל כאילו אמר בפי' שראהו אותו מת מוש ח ע"פ המים ואינו מחמת אומדנא וכו' ומהכנה"נ בשם מר אחיו שנחנק הוא שראהו מת בודאי וכו' ומותרת לינשא לכתחילה דלית ביה אפילו איסו' דרבנן וכו' א"ד ז"ל. והוצרכתי להאריך בזה יען ראיתי עתה למוה"ר מוהרוק"ו ז"ל בס' כוכב מיעקב הנ"מ באה"ע סי' ו' דנ"ח ע"א שכתב וז"ל באופן עלה בידינו דבטובע ומת או אפי' בתיבת בוגולדו או נחנק והיוצא לא מצינו מי שסמך להתיר לכתחילה להנשא אפילו בעד מפי עד ואפי' אם תמצא מהפוס' המקלים היינו כשכבר יצאה מאיסור תורה מעדות אחר כמו שיראה הרואה בדברי הראשו' והאחרונים וכו' וכאשר ירדף הקורא בדברי הרב וישים דברי שכתבתי שם לנגד עיניו דיש מהם שהתירו לינשא לכתחילה יקשה ויאמר יבא ויורנו מי אלה המתירים ווכמו שבאמת בקראי דברי הרב במקומם אשתומם כשעה חדא איך יצא מפי דבר כזה לכך הוצרכתי להעתיק דבריהם להראות לעין הקורא כי צדקתי באמרי פי במ"ש שם. אולם כונת מוה"ר מוהריק"ו איפשר שהיא על כל הרבנים הבאים אחריהם דעמדו בענין זה ולא אחד בהם שסמך ע"ד הרבנים המקלים הנז' להתיר לכתחי' להנשא. ויציבא מלתא דשום א' מרבני האחרו' לא סמך ע"ז להתיר לכתחילה כ"א היכא שכבר יצתה האשה מאיסו"ת מצד אחר וכמבואר בדבריהם וכמו דיהיב טעמא מוה"ר מוהריק"ו שם וק"ל וע"ע שמן המשחה סי' ק"ד דפ"ו ע"ג.

ק"ן לסברת האו' דפירוש סי אפוגו היינו שטבע ושהה כדי שת"ן ל"ד כשאומר כן על האדם אלא אפילו אם אמר הספינה נחנקה עם כל העומדים בתוכה ולא אמר נטבעה תלינן שידע או ראה שכולם נטבעו ולא עלו ושהה שם כשיעור. מוהר"ם לידידי ז"ל בת' פני אהרן סי' א' דס"ה ע"א.

קנ"א אנכי לא ידעתי אי בוגולדו ר"ל נחנק או טבע אמנם פד דייקינן שפיר בנ"ד איפשר דתי' בוגולדו לא נוכל לפרשה נטבע אלא בנטבע בים או אפי' בנהר גדול שהמים עמוקים ונטבע האדם בהם אבל בשטף מים אשר כזה שנרמסות רגל אדם ורגל בהמה ויעברו

ברגל אלא שמרוצת המים הוליכו אותו ונחנק במים ומת בודאי שלא תפל ע"ז מילת בוגולדו וכו'. לב שלמה סי' כ"ה ד"ל.

קנ"ב גויים שהיו מדברים בפני אחרים גבל יאודים אחרים שנטבעו בים ואותו עדות לא אהנייא ואך היה שם ערל א' ואמר אי ליוו לייא סי קי סי פואירון לוס ציידייוס. פיקאדו די לוס בידיוס קי סי פואירון. ר"ל גם אני יודע שהלכו היאודים חבל על היאודים שהלכו. עדות זה הוי פירושו שמתו היאודים שכן הוא לשון בני אדם והראיה שהיה מ אונן עליהם. אלא דכיון שהיו מדברים על אודות טביעה יש להסתפק בלשון זה אם ופירושו הוא דראו אותם שנטבעו בים ולא עלו וששהו שם השיעור ושופט בדעתו שמתו ונמצא דלא יצאו הנשים הללו אלא מאיסור דאורייתא ונשארו אסורות מדרבנן או פירוש הדברים שראו אותם צפין על פני המים או שראו זאותם מחים על שפת הים ויצאו גם מאיסור דרבנן. מוהר"ח הכהן חסיד ז"ל אחד מחו"ר זמננו בתשו' באה בס' כוכב מיעקב אה"ע סי' ה' דסו"ב ע"ח ומו"ה המח' שם בסי' ה' דכ"ב ע"ב פקפק עליו דאינו נראה דלשון זה הוא לישנא דמיתה דה' ד"ן סי' ט' בלשון מבואר יותר מזה לא נשתמש בו אלא להוציאה מאיסור דאורייתא. ואף אי יהבינן ליה כל דיליה בנד"ז הנשים הללו אינו ברור שיצאו מאיסור תורה י"ש. ועוד לו בע"ד.

קנ"ג היכא דהעד היה בתוך ההפכה אי נאמן עמ"ש בנד' אות שנ"ט. וע"ע שמן המשחה סי' ק"ה דצ"ב שגם הוא העלה להקל ובפרט כשמעיד שקברו י"ש. ובתשו' אדר התרפ"א והיא בסי' ז"ך או"ה הארכתי.

קנ"ד אם המעיד היה תוך הספינה שנטבעה אך בעת הטביעה נשען בחבלי הספינה האחרת ובטוח היא שלא יעבר עליו כוס התרעלה כתבתי בנד' אות ש"ס משם ה' שם משמעון דאף מרן יודה וסמך עצמו אדברי מז"ה באה"מ סי' מ"א דג"ן עא וא"ה כתבתי דיש לפקפק בזה דאינו דומה לנדון מז"ה ועתה ראיתי גדולה מזאת לה' שביתת יו"ט סי' א' דל"ב ע"א שכתב וז"ל אבא לנ"ד להקל מחמת שהגוי המעיד לא נטבע בתוך הים אלא היה עומד בתוך הספינה והיא היתה עומדת על הים והאניה לא חשבה להשבר אף שהיתה סערה בים מ"מ באופן כזה אין לנו לבדות מלבנו שהיה בהול וכו' ואפילו להרב ז"ל (היינו מרן) לא חשיב פהול לבטל עדותו א"ד ז"ל.

קנ"ה סל"ז ש"ע בא ע"א והעיד שמת בעלה והתירוה לינשא ע"פ ואח"ך בא ע"א ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הא' אי בעינן בירור גמור ע"פ עדים שכבר התירוה ב"ד והאשה עצמה או ע"א אינן נאמנים או גם בזה האשה עצמה או ע"א נאמנין יש לצדד בזה והדבר צ"ת. מצפה אריה תנייא א"ע סי' ז'.

קנ"ו סל"ט בהגה והב"ד צריכין להיות שלש. ע' בנד' אות שס"ז דהקב"ע לכ"ע צריכה להיות בשלש. ומ"ש שם לרוב הפוס' הוא אשגרת לישן דכמעט רוב הפוס' הושוו בזה. וע' מוהרש"ך ח"ג סי' ל"ג הו"ד בתשו' מוהר"ח מודעי אשר באה בס' חיים ושלום ח"ב סי' ט' ד"ס ע"ג שהתלונן על הדיינים שקבלו עדות שהיה להם לכתב עדותם בלשון לעז באותו לשון שהעידו בפניהם ומתוך כך אפשר שהיו מתבררים ומתלבנים על נכון י"ש הלום ראיתי להר המכת"ם בקונ' עיגונא סי' א' אות מ"ב רמזו הזל"א בח"ג ע' דיינים דקל"ו דע"ג שכתב שכ"ד מוהרשד"ם בא"ע סי' פ"א והנמק"י דצריך ב"ד של ג' ושלא יהיו קרובים וכבר בא הדבר הזה באשר רחובות בס' א"ר ונרמז ביד"א ס"ק תרפ"ז. פי על כל אלה תמהתי מראות' בס' ראש משביר חיא אה"ע סי' י"ח בקב"ע דחתימי עלה ב"ד ומנהון פרין אריותא ה' אמר לאחמיאט במעים הויר וה"ר יוסף שאואל המחבר ואינהו הוו תרי גיסי דנהר"א וכודע וכן מבואר בהסכמת מוהרא"ן שבאה שם בסוף הפסק ואיך יצויר שקבלו העדות שיהה יחד והיו הדיינים וצ"י. וע' מוהרש"ם בתשו' ח"ג סי' רנ"ב בסופו דהגם דצריך ב"ד של ג' להתר עיגונא אינם צריכים לומר ההתר בפני ג' דאפי' שלא בפניהם מותר וחומ' מוהרשד"ם היינו לענין קב"ע מה שא"ך לענין הוראה יעו"ש אך בתשו' שמן רוקח מהדו' ג' סו"סי כ"ג כתב וז"ל היות שאנו סומכין קצת על דברי העד לכן צריכין לישב ב"ד של ג' ביחד להתי' כדין נשאת ברשו' ב"ד ע"כ.

קנ"ז ס"מ ש"ע אשה אומרת לא מת וכו'. בטור כתיב אשה אומרת מת וב' אומרים לא מת ה"ז ל"ת. כתב הכנה"ג בהגה"ט ס"ק תל"ה דאם האשה עצמה מסייעת ואומרת ברי לי שמת הו"ל ב' כנגד ב' ולא תצא ומדברי רש"י נראה שאינה מצטרפת ע"כ וע' קול אליהו ח"א א"ע סי' י"ב שכתב דאפשר דגם רש"י יודה לזה עי"ד וע' למוהר"ש הלוי בס' לב שלמה אה"ע סי' כ"ד דעמד באורך ע"ד מוהריב"ל דאין מדברי רש"י ז"ל ראיה להפך ועכ"ז לא רצה לפסק דלא כמוהריב"ל רק דבנ"ד ריוחא אשכח דהאשה באה מכח ע"א ע"ש.

קנ"ח ע"א אומר מת ואשה אומ' לא מת אין דבריו של אשה במקום עד כלום. כנה"ג הגה"ט ס"ק תנ"ה משם מוהרשד"ם אה"ע סי' ל"ג. יד"א ס"ק תקס"ד. ופליאה דעת ממני שלא מצאתי שמץ מינהו במוהרשד"ם. ועו"ק דאין יתכן שיסכים מוהרשד"ם במקום ערוה החמו' להקל נגד הרמב"ן והרשב"א כמו שמבו' בה"ה פי"ב מה"ג דין כ"א קול אליהו שם.

קנ"ט סמ"ג ש"ע האשה עצמה נאמנת לומר מת בעלי וכו'. יש לחקר אם האשה האומרת שמת בעלה היא גנבתא שאילו היה עד שבא להעיד על מיתת בעלה גנב היה פסול לכ"ע

בעבור שהוא מהפסו' דאורייתא וכמ"ש מרן לעיל ס"ג אי אמרינן דה"ה באשת המת דלא תהא עדיפא מע"א ולא תהיה נאמנת. או"ד אשת המת שאני דבשלמא כשאנחנו מתירין אותה ע"פ העד איכא למימר דלא דיקא כ"כ ומנסבא וכיון דהוא פסול חיישי' דהעד משקר והיא סומכת על דבריה אבל כשהיא באה להעיד איפשר דבכל אופן לא חיישינן דמשקרא דחזקת אתתא דייקא. ומנסבא אלימא כ"כ עד שאפי' היא פסו' ל"ח דמשקרא משום חומר שהחמרת בסופה,

דע דבהיות בש' עזרתיה לפ"ג במרחצאות של באדין כרגע נראה לי ס' קו"ק שערי עזרה (והוא חיבור על סי' י"ז מאה"ע ובו ג' ספרים נפתחים. אילת אהבים. פרי הארץ. ויעלת חן לבנו של ה' המחבר פלפול עצום ע"ד הפוס' בסי' זה) וראיתי לו באילת אהבים סק"ו שעמד על חקי' זו וז"ל אם אשת המת חשודה על הגזל אי נאמנת ע"ע לומר מת בעלי נסתפק בזה ה' חן טוב ואחר שצדד צדדים מסיק דאינה נאמנת ושהג' דייטש הביא ראיה דנאמנת מסוגייא דשבועות ל"ב ע"ב אמר ר"פ הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור באמר לה לדידה וכו' והלא אף באמר לה לדידה משכח"ל שיהיה העד חייב באופן דהיא חשודה על הגזל דהיא בעצמה אינה נאמנת וע"י העד יכולה להנשא וליטול כתובתה א"ו דאף דהיא חשודה על הגזל נאמנת והר' אילת אהבים דחה ראייתו גם הרב בנו ביעלת חן שם ס"ק וכ"ה כתב דאטו ר"פ כרוכלא ליזיל ולתני דיש עוד כמה אופנים דאינה נאמנת. גם בס' פרי הארץ שם סקט"ו האריך בזה לחלק על הראיה יש"ב. והשתא יוצא לענין חקירתינו דלפי הג' דייטש נאמנת ולס' הרבנים הנ"ז הדוחים ראייתו אין פוטר לחקיר' מסוגיא זו וקמה וגם נצבה. אלא דאנכי לא זכיתי להבין מדוע הרבני' הנז' קבעו חקירתם בחשודה על הגזל ולא בגזלנית ממש דכפי דבריהם מבואר דחשוד על הגזל פסול לעדות מדאורייתא באיניש דעלמא רק מספ"ל באשת המת ולדידי מספקא לי טובא דע"כ לא פסלו לעדות מדאור' בח"מ סי' ל"ד אלא בודאי גזלן דאז מקרי רשע דחמס אבל בחשוד על הגזל לא ראיתי בשום פוסק שפסול לא מדאו' ולא מדר' וצריך חיפוש בזה.

ק"ס אשה שבאה ואמרה מכתב הי"ל מרב פ' שאני מותרת להנשא ונאבד ממני ה"ז מותרת להנשא. הג' מצפה אריה תניינא נר"ו אה"ע סי' ז'.

קס"א סמ"ח ש"ע אבל אם יש קטטה בינו לבינה. משומדת שנשאת תחת בעלה ואחר: שמת בעלה הב' ושבה בתשו' באה ואמרה שמת בעלה. הא' וע"א מסייעה נאמנת. כנה"ג הגה"ט ס"ק קס"ו בשם הרא"ם וע' יד"א ס"ק תקפ"ה וע"ע משנת ר"א ח"ב סי' מ"ט דנפק דק ואשכח דשורש דבר זה הוא תלוי במחלו' הראשו' אשר הובאו בתשו' מוהר"ם הארוכות סי' תקע"ב ובנ"ד שהיה באשה שהיתה בחזקת ממזרת ונשאת לגר ושוב נודע

בעדות גמסל"ת שהגר נהרג אי שרייא להנשא לגר אחר עמד בזה ולא בא לידי גמרה של תורה. ובעיקר דינו של מור"ם ע' שמחה לאיש א"ע סי' ז' ובדט"ל ע"א העלה. דתרתי בעינן המרה ונתכון לעגנה ושם בסי' ח' דמ"א ע"א בדברי מוהר"אא ז"ל.
קס"ב ס"ן ש"ע בא ע"א ואמר ראיתיו שמת במלחמה וכו' דין זה כתבו מרן לעיל סל"ג וחזר ונשנה וכאן ולא ידעתי למה ועמ"ש שם ובתשו' לאדר ב' התרפ"א אות ג' והיא בסי' ז"ך כ"י
קס"ג מעשה בא לידינו בשבט התרע"ח שראובן העומד בצבא המלחמה כתב לאשתו אגרת שלומים ובתוכה כתוב. ס קיריש סאביר לה דיזגראסייה קי אקונטיסייו אקי סיים יעקב שם טוב פיזו דיל מיאנאגי אי פב"פ קידארון אין איל לוגאר סוס אלמאס באייאן אין גן עדן. ובי' הדברים אם תרצי לידע האסון שאירע פה פב"פ וכינוייו בנו של המוכר יין ופב"פ נשארו במקומם נפשם תנוח בגן עדן. ואשת חיים הנ"ז היא זקוקה ליבם ובאו לפננו לתבוע מיבמה שתפטר אותה ביבום או חליצה ע"פ עדות הנז' שמת בעלה. ואע"ג דקי"ל משיאין ע"פ כתב וכאן נמצאו התנאים הנצרכים לכך מ"מ לא אמר קברתיו ובמלחמה בעינן קברתיו וכדברי מרן פה.
אולם נראה להתיר ע"פ מ"ש הי"א בהגה"ט ס"ק תקצ"ד משם הדב"מ בא"ע סי' נ"ו דע"כ לא בעינן קברתיו משום חשש דבדדמי אלא כשהמגיד היה בהול לברח ולהמלט על נפשו אבל אם העד לא נמצא בעת ההריגה אלא דאח"ך שלא בשעת מלחמה ראה אותו נופל מת בכה"ג ודאי דאין לחוש לבדדמי ואף אי לא ידעינן בודאי שנמצא העד בעת ההריגה והיה בהול איכא למימר דעל הסתם לא נמצא בעת ההריגה אלא אחר שהרגוהו והלכו להם והלך זה שמה ומצאו מת וכו' עי"ש דכוותא ה"ן דמלבד דכבר ידוע דבשעת מלחמה אינם יכולים לברח ואם יברח ענש יענש ובנפשו דבר. עוד בה דמאן יימר דזה המעיד נמצא שם בעת ההרגה דשפיר מצינן מימר דאחר ששקטה המלחמה ראה אותם הרוגים ועל זה בא העדות.
ותו איכא טעמא אחרינא דכבר ידוע מה שנחלקו הפוס' אפי' בע"א במלחמה למאן דבעי קברתיו אם הזכירו בשמו אי מהני דאיכא רוב הפוס' הסוברים דמהני ואע"ג דמידי מחלו' לא יצאנו כיון דאעי' דדינא בע"א במלחמה אי בעינן קברתיו הוא מחלו' הראשו' איכא למעבד ס"ס וכמ"ש רבני האחרונים והמה באו בנדפס אות שמ"ב. ועד אחרן בהיותינו מפלפלים בזה אבי האשה הראה לנו כתב משר המלחמה שקבל עדות משני גויים פו"פ שמת פ' וכו' בשמו וש"א וש"ע וכנוייו וקברוהו ואותו מכתב בא הנה אל שרי המלחמה ונתנו קצבת המזונות לאלמנתו בתו כמו שנוהגים לתת לנופלים במלחמה

ובכג"וד פשטה ההוראה להקל וכמ"ש בקונט' זה לעיל אות וע"פ כל האמור הסכמנו שיחלץ לה יבמה וה' יצילנו משגיאות ואח"ז באו לידי תשו' מוהרש"ם ח"ג וראיתי לו בסי' מ"ט שכתב דכפי חק ונימוס הנהוג בז"הז שבכל מלחמה אם אין בורחים כל אנשי הצבא למקו"א נותנים חופש זל"ז לשעות קצובות לקבר הנהרגים ואז יוצאים פקידי החיל ועושים רשימה מי הם הנהרגים ובשעה ההיא אין פרץ ואין צוחה א"כ עדות זו אינו בגדר ע"א במלחמה וכו' ואצ"ל קברתיו ואם תרצה לחוש שמא עדות הערכאות שנהרג בסתם בשעת מלחמה וכל החיל ברח ל"מ שוב י"ל דהוי ס"ס דיש לצרף דברי מוהריב"ל וסיע' דבעד במ"ע תלינן שהא' אמר קברתיו וכו' את"ד.

קס"ד חששת בדדמי לא הוי רק מדרבנן. מנחת משה א"ע סיי' ד' די"א ע"א.

קס"ה אם מעיד בכתב ל"ח לבדדמי כיון שעשה מעשה הכתיבה מידק דייק. תשו' גאוני בתראי ה"ד ה' אבן יקרה סי' י"ט וכתב דטעם זה אין בו כדי סמיכה דבפי' כתב מור"ם בסי"א דאם יש לחוש שכתב מחמת הקול אין מתי' ע"י הכתב. אך מטעם אחר י"ל דבעדות בכתב ל"ח לבדדמי דיש לחלק אם יכול להתברר הדבר בשעת הגדת העדות ולא בררו חיישי' לבדדמי אך אם בשעה שהגידו הדבר לפני ב"ד א"א לברר מותרת לינשא אע"פ שלא כתב קברתיו יעו"ש.

קס"ו כשהמלחמה לא שייכא להעד והוא יכול לעמד שם בלא פחד ל"ב קברתיו כנה"ג הגב"י ס"ק תקע"ג משם מוהראנ"ח ומוהרי"ש ז"ל בתשו' הון רב סי' ה' דל"ב ע"א כתב שכ"כ מוהר"א הלוי ז"ל בתשו' כ"י

קס"ז שם בהגה אבל ב' אפי' לא אמרו קברנוהו נאמנים ע' בנד' אות ש"ב משם רבני האחרו' דבתרי ליכא למיחש לבדדמי וע' יד"א הג"הט סס"ק רכ"ט שהביא משם ה' עה"ג דאם אחד מעיד שנהרג והיה אחר עמו ל"מ בעד ב' ובס"ק תרי"ח הביא מחלו' בזה. וע' למוהרי"ש בש' הו"ר סי' ז' שהביא משם מוהר"ם חיים בתשו' כ"י דאפילו בטביעה בים אם אמר אחד שראוהו ב' סגי ול"מ דאמר בדדמי ומי כמוהו מורה י"ש.

קס"ח אפילו אם הם פסולים כל שהם ב' כשרים. ע' בנד' אות שפ"א ובמילואים אות קל"ח וע"ע עולת שמואל קונפורטי אה"ע סוס"י א' שנתיכח בזה עם הרה"ג ראובן ב' יעקב ז"ל והעלה כן.

קס"ט שם בהגה ועכו"מ מסל"ת שאמר שמת במלחמה וכו' ע' בנד' אות שפ"ד ובתשו' אדר ב' התרפ"א והיא בסי' ז"ך או"ג.

ק"ע סנ"ה ש"ע היה דבר בעולם וכו' נאמנת. אי בעינן שיאמר קברתיו ע' תשו' הר"ן הובאה ב"י וע' שמן המשחה ס"ס ק"ו.

קע"א סנ"ו ש"ע האשה שהלך בעלה וכו' וא"ל מת בעליך ונשאת וכו'. דוקא נשאת במזיד פשיטא דלא בעיא גט דאינו אלא זינות בעלמא. הרב"ד א"ע סי' ט"ו וע' פני אהרן אה"ע סי' ח' דתמה עליו מהרבה מקומות וע' דב"מ אה"ע סי' ד' ה"ד היד"א מ"ק הגב"י ס"ק תשל"ב דגם הוא קאי לעומתו וע' במילואים אות א" מש"ש. ואח"ז ראיתי לה' משנת ר"א ח"ב סי' י"ז שעמד באשה שהתרו לה ב"ד שלא תנשא בעבור שלא נמצא עדות ברור להתירה והיא הלכה ונשאת והעלה דצריכה גט מהב' כיון דנשאת ועבדא איסורא ורמז דברי הב"ד והד"מ ושכן הוא דעת הריב"ש עי"ד.

קע"ב סנ"ח ש"ע אם לא נשאת לב' אלא נתדקשה לבד אינה צריכה גט מהב'. עגונה שנתקדשה בלתי רשות ב"ד וב"ד לקחו גט מהב' יפה עשו שהצריכוה גט. כ"כ בנד' אות ש"ץ משם ה' שערי רחמים ח"א א"ע סי' ז' ושם קצרתי במקום שהי"ל להאריך דהרב שם הוציא דין זה מחמת קושייא דאילו הרדב"ז בישנות סי' רע"א נשאל על עגונה שנתקדשה ובא א' מן החכמים וכפה אותו להוציאה בגט והשיב הרב דהחכם הזה לא טוב עשה וראוי לעונש דאזלא ומנסבא בהאי גיטא דאמרי אילו לא קים להו לרבנן דמת בעלה לא היו נותנים לה גט וראוי להפרישם והקידושין מתלא תלו וקיימי אם יבאו עדים שמת הבעל קודם הקידו' חלו הקידושין למפרע ואם יבאו עדים שמת אחר הקידו' אין הקידו' כלום וכו' ע"ש וכונת הרדב"ז מבואר דל"מ דאין יכולין לכופו לתת גט דאפשר דהבעל מת והרי היא אשתו גמו' של הב' ואם כופין אותו לגרש הו"ל גט מעושה אלא דאפי' אם הבעל רוצה לגרש מרצונו אין מניחין לו מחשש דלמא אזלא ומנסבא בהך גיטא. ואילו מוהרשד"ם ז"ל באה"ע סי' ס"ב כתב על נדון כזה דמנדין אותו עד שיגרש הרי המחלו' ביניהם ושתי התשו' הנז' הביאם הכנה"ג בהגה"ט ס"ק תקכ"ג ולא גילה לנו דסתרא"י נינהו ולכן הרב שע"ר עשה שלום ביניהם דהרדב"ז איירי שאין כ"כ זמן שנעלם וגם דבא עדות לאסרה שאמרו שהלך בעלה למדה"י ולכן בחזקת א"א עומדת לא כן הרשד"ם איירי דכבר עברו כמה שנים שנאבד זכרו ולא בא שום עדות לאסרה עכ"ד. ומו"ה בס' דברי שמואל סי' ז' דקל"ו השיגו דדבריו אמורים לשיטת המבי"ט דס"ל לענין עגונה דאם עבר זמן ולא בא אמרי דכיון דנאבד זכרו מוציא את אשתו מאיסו"ת וסברא זאת במחלו' היא שנויה ומה גם דאפי' לס' המבי"ט היינו כשיש הוכחה אחרת אבל בנאבד זכרו לבד לא אמרה וכו' עש"ב וכבר כתבתי בזה בנד' אות שכ"ז ושכ"ח עי"ש ובקונט' זה אות ק"ל. באופן דדעת ה' שע"ר הוא דכשעבר זמן רב משנעלם כופין אותו על הגט וכמו שנראה מבואר דעובדא דידיה היה שכפופהו שכתב לקחת גט ממנו, ולבבי לא כן יחשב דאפי' תימא דס' המבי"ט היא מוסכמת מכל הפוס' ועבכלי שום הוכחה

מ"מ דברי ה' שע"ר אינם מובנים אצלי ואדרבא ונהפך הוא דכל שעבר זמן רב זה מורה שמת א"כ הקידושין של הב' הם קדושים גמו' וכשנכופהו על הגט אנו נכנסין בסוג גט מעושה דהוא פסול גמור מדאור' ואם הרשד"ם קאי כשעבר זמן רב ולא נודע ממעט א"כ יותר קרוב לומר שמת והם קידו' גמו' ואיך נכופהו בנדוי ובשלמא אם לא עבר זמן רב דיש לחוש כי הוא חי כיון שהקידו' אינם תופסים אין לחוש על הכפיה כיון דאין כאן שום איסור רק חששא בעלמא דאזלא ומנסבא אשר לפ"ז בנדון הרדב"ז דהתם קאי בשלא עבר זמן רכ כפי אוקמתת הרב לא היה ראוי לעונש החכם המסדר ואם בזה כתב הרדב"ז דראוי לעונש בעבור חששא זו דאזלא ומנסבא כ"ש כשעבר זמן רב וכפוהו לגרש דראוי לעונש השופט ולהכותו בסלוא דלא מבע דמא מאחר דאיכא הכא חששא דגט מעושה א"ו דהוא חולק אס' מוהרשד"ם ועדיין מחלו' במקומה עומדת ואין מן התימא על הכנה"ג דלא הגיד לנו דחולקים כנודע דדרכו לאסף הסברות והמעיין ישים עיניו בו. ונ"מ לענין דינא דאפי' שעבר זמן רב שנעלם ועברה ונתקדשה אין לכוף לבעל הב' לתת גט משום חששא דגט מעושה כנלע"ד.

קע"ג שם בהגה הורו לה ב"ד ונשאת. ע' תשו הרש"בא ח"א סי' יו"ד ומה שפלפל בזה פני אהרן חאה"ע סי' ח' והרב המגי' שם. ובמה שפלפל ע' מה שרמזתי בנדפס אות שצ"א.

סימן יט

א ס"א ש"ע מי שהוחזק בשאר בשר דנין ע"פ חזקה זו וכו'. עיקר שרשוהי בקידושין ד"פ. ואף דהיה לנו לאוקומי אותם בחזקת כשרות שבודאי לא יבאו על בנם ועל בתם ואיתרע חזקתייהו במה שמחזיקין אותם לאיש ואשתו אפ"ה ל"א כן דכבר ביארנו דחזקה שאינה באה מכח סברא ורובא כגון העמד אשה על חזקתה הוי שלא בתורת ודאי ומידי ספקא ל"ן אבל חזקה הבאה מכח סברא ורובא כגון איש ואשה תינוק ותינוקת שנתגדלו בתוך הבית וכו' חזקה כזו תורת ודאי עליה ונפיק מידי ספקא ולא מוקמינן להו על חזקת צדקתם דהך חזקה היא אלימא מחזקת צדקת שזו מידי ספקא לא נפקא וחזקת בנו תורת ודאי עליה. (ע' שד"ח חלק הכללים מע' החית אות שהביא כן משם מוהרימ"ט באה"ע סי' ז"ך וה' הלכות יו"ט) ומיהו ה"ד היכא דבחזקת בנו אין אנו מחזיקי' אותם לרשעים ואמרי' דבודאי קדשו זל"ז אבל אם באה לפנינו אשה שהיא באמת א"א ובאו עם איש אחד לעיר אע"פ שדרו יחד וגדלו יחד ואח"ך נודע שהיתה א"א בזה איתרעא החזקה שהחזיקום מקודם לאיש ואשתו וטעות היה בידם דיש למחזיקם בחזקת כשרות דלעשות חזקה בשנאמר שעשו איסור בודאי ל"ח וראיה גדולה לזה מההיא דאמרי' ביבמות קי"א

ע"ב היבמה שאמרה תוך ל"י לא נבעלתי וכו' וכ"כ הרמ"בם פ"ב מה' יבום דין ה' וכמ"ש ה"ה שם וכ"כ הרמ"בן והרש"בא ז"ל וכו' הרי להדייא דאם נאמר החזקה הוא שעשו איסור בכה"ג חזקת כשרות אלימא ועל פי זה בנדון איש ואשה שבאו למקום א' ודרו יחד בדירה ועסקו בחנות והיו בעיני כל אנשי העיר בחזקת שהם איש ואשתו ובתוך זמן זה ילדה בין וכו' ואח"ך נתודע הדבר שהיה להאשה בעל ורק עתה היא מגורשת ממנו וכעת האיש שדר עמה רוצה לישא אותה והותרה מטע"ז דחזקת כשרות באופן זה מרע לחזקת אנשי' העיר וגם הולד כשר (ע' לעיל פי' ד' על פי"ד אות ה') וכו'. נחל משה לרב אשכנזי הנד"מ ובא לידי לרגעים באה"ע סי' ו' דמ"ט וס"ד והנמ"ש. ויען שהספר אינו מצוי אצלנו העתקתי רוב דבריו בקיצור.

האמנם שם הובאו דברי מי שגדול רב שבימיו וחלק עליו ובחר לו דרך לעצמו והעלה דאם לא ראו אותה קודם זמן העיבור שהיתה במקום שדר בעלה או בעלה היה במקומו הולד הוי ספק ממזר ואם הבעל אמר שלא נתיחד עמה דין הולד כמ"ש הש"ע סי' ד' סכ"ט ויעו' בב"ש שם ס"ק נ"ב ואם יאמר האב שבנו הוא כיון דשניהם מודים א"כ אינה אסו' דמחמת הולד אינה אסו' אף על הדר עמה משום דאין אוס' על היחוד אף יחוד הרבה שנים כמש"ל בשם הרמב"ן ויעו' ב"ש סי' י"א סק"ג שכתב ואם נתיחדה עמו מותרת לו ולבעלה. וכן אם ידוע שנתיחדה עם בעלה קודם העיבור. אבל אם אינו ידוע רק לתלות אולי נתיחדה בצנעא הוי הולד ס' ממזר ואסו' מספק למי שנתיחדה עמו ואם הולד יותר גם למי שדר עמה תותר והעיקר תלוי אם יותר הולד וכו' והרב המח' שם חזר לקדם התרו הראשון וכתב עוד דאם באים אנו לאסרה משום הסר ממך עקשות פה אנו מוציאים לעז על בנה הנולד לה שכל בני העיר יודעים שהם רוצים להנשא זע"ז את"ד הרב.

סימן כ

א ס"א בהגה ואין העדים צריכים לראות כמכחל בשפופרת אלא משיראו אותם דבוקים זה בזה וכו'. ע' בנד' או"א. וע' פ"ת סק"ב שהביא משם הג' נוב"י ח"ב סי' י"א שכתב דמלשון רש"י משמע דמ"מ בעינן שהוא מתנוענע עליה ועוסק בדישה וכו' ע"ש ובנדפס בחלק התשו' דק"ן ע"א וקנ"ז ע"ד וע' להג' עטרת חכמים אה"ע סי' יו"ד שהביא דברי הנו"ב וכתב שדבריו תמוהים דחייוב מיתה ואיסור על הבעל הוא אף כשנבעלה בהערה בלא גמר ביאה ובזה לא שייך נענוע ודישה והרמב"ם פ"ח מ"ה איסו' ביאה דייק בלשון וכתב משיראה אותן דבוקים זה בזה והיש"ש ביבמות כג' סי' י"ח אחר שהביא דברי הר"מ כתב דאף שכתב רש"י דרך תשמיש אין לפרש שיראה בעיניו מעשה תשמיש אלא

בקירוב בשר לחוד סגי וכו' וכן קר"שי פ' הפועלים עכ"ל וכן מורים דבריו בשו"ת שלו סי' ל"ג וכו' והעיקר הוא אף העדים מעידים שראו אותם דבוקים בקירוב בשר וכו' עי"ד.

סימן כא

א ס"א ש"ע אסור לשמוע קול ערוה וכו'. פונוגראף שמנגן ניגונים גם מנשים אם אינו מכירה מי היא זאת האשה מותר לשמוע ואין כאן משום קול באשה ערוה. בית שערים הנ"מ סי' ל"ג.

סימן כג

א ס"א ש"ע אסור להוציא שז"ל וכו'. ע' בנד' או"א משם הב"ש דמ"ש מרן עון זה חמור מכל עברות שבתו' ל"ד ומ"ש ה"ג יעבץ ז"ל. וע"ע תשו' מוהרש"ם ח"א סי' ח"ן דמועיל תשו' לעון זה והוכיח כן מזוהר רות וגם ברשי' ז"ל יחזקאל כ"ג פסוק ל"ז מפורש כן עי"ד גם ה' טהרת המים מע' הז' אות י"ג הביא משם ה' ספר הברית שהביא משם הזה"ק דאם עשה תשובה ע"כ חטאתיו תשובתו מקובלת עי"ד.

ב איסור ז"ל תלוי בראוי להוליד כמו דתלוי פו"ר. ומה' משנ"ל ביו"ד ממלכים ותוס' נדה דמ"ג מבואר דכשאין יורה כחץ אין ראוי להוליד א"כ בכה"ג ליכא איסור כ"כ ה' שד"ח בפאת השדה מע' אישות אות י"ג משם ס' אמרי אש. וכ"ן דעת ה' דברי מלכיאל שהביא שם או"א ד"ה גם. ובגלילותינו אינו מצוי ס' אמרי אש לראות הדברים בשרשן דמה שהביא משם המ"ל היינו דעמד שם אי איסור השחתת זרע תלוי בפו"ר ושם הביא דר"ת ס"ל דתלוי במי שמצווה על פו"ר והרמב"ן חולק וס"ל דאין זה תלוי בזה אך מ"ש התוס' דזרע שאינו. יורה כחץ אינו מזריע לא זכר מזה המש"ל וכדברי התוס' כתב בפי' רש"י ז"ל ביבמות דע"ו ע"א דקי"ל בחגיגה דט"ו דש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזריע י"ש וכיון דאינו מזריע חידש לנו הרב דלית ביה משום איסור ז"ל.

ואני אגיד שנשאלתי אודות איש א' שאמר שקיים מצות פו"ר ואשתו עמדה מלדת זה כמה שנים ומזה זמן שתש כחו וישען על ביתו ולא יעמד והוא מתקשה קצת לא כימים מקדם רק ברפיון וכשרוצה להזדווג עם אשתו הוא מתקשה מעט אך כשנושק האבר באותו מקום תכף מתרפה לגמרי ואינו יכול להכניס האבר מחמת רפיותו ובעודו משתדל להכנים האבר שם הוא משחית זרעו ארצה והוא דואג על זה וכבר הוא נמנע מלבא אליה אך אשתו תובעתו ברמיזות ונפשו בשאלתו אי יפול לעשות כדבר הזה דהוא חושב שיוכל ליכנס האבר ויקים מצות עונה אך כבר ניסה הדבר כמה פעמים ואינו

יכול והיא האשה רוצה להשתעשע עמו אי רשאי. וע"פ האמו' נראה דכיון דהוא אינו יכול להכניס האבר להיות יורה כחץ אינו ראוי להזריע מקרי ואין לו עון אשר חטא בשפכו ארצה וכפי דברי הרבנים הנז'. אולם זוהי שקשה דתינח לס' האומרים דתלוי זה בזה ושפיר ניצול האיש הלזה מאיסור אך לס' הרמב"ן וכ"ד רש"י ביבמות די"ב ע"ב ד"ה משעשה דס"ל דאינו תלוי זב"ז דאפי' דלא מפקדי אפו"ר אסור משום ז"ל היאך התיר הרב בנדון שלו על בלי הגיד דזה תלוי במחלו' וכזאת ק' על ה' נחמן כהנא שהביא ה' פאת השדה שם שבד"ה ועוד נקיט בפשיטות דעת ר"ת דבאשה ליכא איסור השחתת זרע כיון דלא מפקדא אפו"ר ומדוע לא רמז להחולקים בזה (ועיין ברוח חיים סי' זה או"ד במי שהוא תש כח ואינו יכול לבעול כ"א במעט קישוי וכמעט בהכנסות כל דהו מתבטל הקישוי והוא מזריע ס' בחוץ ס' בפנים אם מותר משום איסור ז"ל או"ל וכו' וכו' עיין עליו מה שציין שם המגיה דש"ן).

ג אי שרי להוציא ז"ל לידע אם הוא מוליד ע' בנד' אות א"ב ובמילואים או"א. ועתה נתכבדתי מאת הג' אריה ליב כדורא נ"ר אב"ד דק"ק לבוב והגליל במנחה טהורה בספרו מצפה אריה תניינא וראיתי לו באה"ע סי' ו' דעמד באורך על פתגם דנא ואחר שנו"ן בהלכה והעלה דשרי כתב דאופן ההוצאה לא יעשה ע"י משמוש ביד באבר ממש אלא ע"י הרהור או ע"י חימום באברים הסמו' לאבר עי"ד. ואח"ז בא לידי ס' פאת השדה ח' אסי' דינים ובמע' אישות אות י"ג הביא משם ס' דברי מלכיו שהחמיר דחלילה לחפש קולות בענין זה ושם באות י"ב הביא פוס' שעמדו בזה ולא העלו להתיר.

ד מי שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים ואמר רופא א' גדול ומומחה שיתן לו זרעו בתוך צנצנת והוא יקלח הזרע בתוך רחם האשה ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד וכו' מצד חומר האיסור יש לחקר עוד מרופא מומחה גדול ואם גם הוא יסכים לזה יש להקל אם יסכימו עוד ב' רבנים יראי ה' וגם בזה אין להתיר רק בשהה יו"ד שנים ולא ילדה ויבאו לידי גירושין והתורה התירה למחק את ה' בעבור השלום. מוהרש"ם ח"ג סי' רס"ח.

ה לשמש במוך עמ"ש בנד' או"ד ובמילואים או"ב ועתה ראיתי בתשו' מוהרש"ם ח"א סי' ח"ן שכתב דבמקום פיקו"ן שאם תתעבר יצמח לה סכנת מות פתאומית כדאים הם רש"ל והרדב"ז לסמך עליה' ובפרט לפי מה ששמע שבז"הז נותנים הרופאים לנשים האלה כעין כסוי של גומא רק שמכסין בו פי האם והוא המקור מסביב שלא יקלט ההריון ואפ' התשמיש כמו שאר הנשים אלא דכמו מעוברת סגור פי המקור כן ה"ן בזה ואינו דומה

כלל למשמשת במוך דהוי כמשליך זרעו על המוך משא"ך בנ"ד וי"ל דכ"ע מודו להקל במקום סכנה עי"ד והובאו הדברים ג"ך בח"ג במפתחות לסי' רס"ח וע' מחנה חיים:
ח"ב אה"ע סי' כ"ג שהאריך בע"ז ויחד לו אופנים איזה מהם לאיסור ואיזה מהם להתר ושו"ר בס' פאת השדה. מ' א"ד ובמע' אישות או"א הביא ג"ך מרבני האחרו' אשכנזים שהתירו לשמש במוך באשה המסתכנת מהלידה:
עי"ש ובתשו' יאודה יעלה יו"ד סי' רכ"ב וע' בסמוך.
ו אשה חולנית במחלת האם והרופאים אמרו שאם תתעבר מסוכנת למות ולכן ציוה לעשות לה בכל יום קילוח מים חיים לתוך הרחם וגם תכף אחר תשמיש תעשה כן ע" קנה חלול שתשים תוך פי הרחם ועל ידו יכניס הקילוח אחר שרמז להפ"ת ס"ק כ"ג ולהשד"ח מע' אישות סי' א' אות ל"ב כתב דהחת"ם ורע"א שהובאו בפ"ת הסכימו להתיר לקנח אחר תשמיש בסמוך וכן העלה בס' נדרי זרוזין ובס' יד אפרים הנדפס בס"ס טיב גטין בהגה לאה"ע סי' כ"ג והוכיח מתשו' הרא"ש להקל. תשובות מוהרש"ם ח"ג סי' של"ו.
ז שם ש"ע ולא ישא קטנה וכו'. ע' יאודה יעלה (אסאד) אה"ע סי' ג'.
ח ס"ה ש"ע אשה שיש לה אוטם ברחם אסור לשמש עמה. מדברי ה' הלבוש משמע שאסור מדאורייתא ובממ"כ אינו כן דער ואונן היו מכונים לכך אבל הכא דשא"מ הוא ופסיק רישיה דלא ני"חל דהוי איסור דרבנן וכמ"ש ה"ה רפ"א מ"ה שבת ומג"א סי' ש"ך ס"ק כ"א ואפ' דגם הרא"ש רק מדרבנן אוסר היינו באוטם דוקא דהו"ל פסיק רישיה אבל ברחמה צר דלא הוי פסי"ר כלל אפי' להרא"ש מותר גמור הוא דהא בוגרת פתחה פתוח וכל שתתגדל תהיה יותר פ"פ ולאו פ"ר הוי וה"ט דריצב"א בת' מי"י ה' אישות סי' ה' והריב"ש סי' קכ"ז. יאודה יעלה יו"ד סי' רל"ח.

סימן כה

א ס"ב בהגה ובא עליה בין כדרכה ובין שלא כדרכה אשה שנשברה מ"ב עבריה והרופאים מומחים המליצו שאם תתעבר ותלד היא בסכנה אסור לבעלה לשמש עמה שלא כדרכה כדי שלא תתעבר אך יש תקנה אחרת שתתהפך תכף לשימושה כדי שיצא הזרע מבית הרחם. והמעו' שבתקנות שתשתה כוס עיקרין וכמ"ש באה"ע סי' ה' סי"ב. דלצורך הצלת סכנה לכ"ע שרי ומוסכם בלי חולק יאורה יעלה יו"ד סי' רכ"ב.

סימן כו

א ס"א ש"ע אין האשה נחשבת א"א אלא ע"י קידו' שנתקדשה כראוי. אדם הנשוי אשה ויש לו בנים ממנה ונמצאו הקידושין שלא היו ש"פ מה קפידא יש בדבר הבנים ראויין להיות כ"ג אם היא אשת כהן דאפי' מביאה של זנות ראויין הבנים להיות כ"ג וכו' תשו' הר"ש בר אברהם בתשו' דשייכי בס' נשים סי' י"ט.

ב שם ש"ע ואפי' בא עליה לשם אישות בינו לבינה אינה נחשבת כאשתו. זה ימים בהיותי במרחצאות בא לידי בתו' שאלה ס' תשובות רשב"ן לאה"ע (והם תשו' להרב שלמה שיק נר"ו ובאותם הימים חלי"ש) וראיתי לו בסי' ע"ו שכתב על ישראל וישראלית שנתקשרו זע"ז דרך חיתון בדרך ציויל ואח"ך נפרדו זה מזה מה יעשו באשה זאת שתבא אח"ך להתקדש כדת תוה"ק וכי יש מקום לסדר לה קדושין א"א היא יען דמוכח מכל הפוס' במקום דהיו עדי יחוד צריכה גט וכל זמן שלא קבלה גט אסורה לישראל כשאר א"א. וכן אם ימות הבעל בלי בנים ואח"ך תקח שנית בן ישראל ע"פ החוקים האלה והיא היתה זקוקה ליבם ודאי הבנים הנולדים ממנו דין ממזרים יש להם וכו' ושוב בסי' צ"ו דמה דין זה לתשו' מוהר"ם שיק סי' פ"א דדמהו לדין מומר ומומרת בתה"ד סי' ר"ע ואיהו גופיה כתב דא"ץ חליצה דלא עדיף מפלגש שכ' הלח"מ פ"ג מה' מלכים שא"ץ גט וה"ה לחליצה את"ד והעתקתים מאז בהיותי שמה בלי ספרים.

הן עתה בשובי למקומי אנכי הראה דקמחא טחינא היא:

זו וכבר ענין זה נפתח בראשונים והיוצא מדבריהם דאשה זאת אינה א"א כלל ומאליו דהיא נפטרת לשוק בלי גט ובלי חליצה וכאשר אבאר בעה"י הנה לשון הטור וב"י וש"ע לפנינו דכדי שתחשב א"א אפי' שיבא עליה לשם אישות צריך שתהיה בפני עדים דהו"ל מקדש בביאה הלא"ה איננה א"א וכ"כ מוהרד"ך בית כ"ד דצ"ב וז"ל מכל הא דלעיל הוכחנו דאפי' שבא עליה לשם קידו' ולא היו עדים לפחות בשעת היחוד אין לחוש לקידושין ואפי' נתיחד עמה בפני עדים ולא היו שניהם כאחד וכו' ודין מקדש בביאה מפורש בש"ס לקמן סי' ל"ב דאומר לה בפני ב' עדים הרי את מקוד' לי בביאה זו ומתיחד עמה בפניהם וכ"כ ה' הלבוש בסי' פ"ז וז"ל ואע"ג דביאה אחת מדרכי ההקנאות היא ה"מ אם בועלה בפני עדים ואומר דלשם קידושין הוא בועלה וכו' מוכח מינה דאפי' נתיחד בפניהם ולא אמר כלום לא מהני היחוד לבד בפני עדים וכ"כ להדייא מוהרשד"ם אה"ע סי' ס"ה אחר שהביא דברי הטור הנ"ל וז"ל הרי בפי' מכל מה שאמרנו שאפי' נתיחד עמה בפני עדים אם לא אמר לה הרי את מקו' לי או אחד מהלשונות שמשמעותן לשון קידושין לא הוי כלום וצריך שיאמר לעדים שלשם קידו' מתיחד עמה ואז אמרינן הן הן

עדי יחוד הן הן עדי ביאה ובלא"ה לא חיישי' לקידושין כלל וכו' ונרגש מדברי הגאונים שהביא הרמב"ם פי"וד מה' גירו' והטור בסו"ס קמ"ט דס"ל דבכל אשה דעלמא כל דאיכא עדי ביאה אמרי' דבעל לשם קידו' וכתב דסברא זאת כל האחרו' דחאוה מהלכה ונקטי ס' הרמב"ם דצריך שיפרש לשם קידו' וקי"ל הלכה כבתראי וכו' ורמזו הכנה"ג בסי' ג"ל הגהב"י סעג"ד. וכבר בא ענין זה בעצמו ר"ל קידושי ציויל הללו בהריב"ש סי' ו' ופסקו מרן בשלחנו לקמן סי' קמ"ט ס"ו שנשאל על אשה שנגמר הזיווג בינה ובין האיש אלא שלא קדשה בעדים ולא נשאת לו בעשרה אלא עם גויים בחוקות דתם ובכהני במותם וישבה בביתו עמו כאשתו לכל דבר בחזקת אישות ועתה הבעל איננו מה יהיה משפטה והשיב הרב דאין בהם חשש קידושי' אף אם היו עדים כשרים דלא נתן לה כלום וכו' ומה שיש לעיין הוא מה שנתיחד עמה בפרסום וכו' וע"ז הביא ההיא דגטין דפ"א המגרש אשתו ולנה עמו בפונדק אחד דצריכה המנו גט ב' משום שמא בעל וכתב דדוקא במגורשת שלו אמרו כן אבל בשאר נשים אמרו בתוספתא כל ביאה שהיא לשם קידושין ה"ז מקודשת וכו' ומפשטו משמע דבעיל שתהא בפי' לשם קידו' וכל שאינה בפ' לשם קידושין אינה מקודשת ולפי דעה זו שנדחה נכון וראוי לסמוך עליו בנדון זה שלא אמר בפי' לעדים כשנתייחד עמה שהוא מתייחד עמה ע"ד לבעל לשם קידו' אין חוששין לה כת'יי יש"ב וכ"כ התשב"ץ בח"ג סי' מ"ז וז"ל אי קדשה בעדים אנוסים אין חוששין כלל לקידושיו וכן אם נשאת בחזקת העכו"מ הרי היא אצלו כפלגש ואין לחוש כלל לבעילותיו שאין בעילותיו דרך אישות ומה שיש לחוש לזה הוא אם קדשה בעדים אנוסים ונשאת בחוקות העכ"ום בעיר שיש בה ישראל שאפשר דגמר ובעל לשם קידושין וכו' דכיון דגילו דעתם דלאו כתורת זנות נסבי להו כיון דמקדשי ובתר הכי נסבי וכו' יעו"ש ומוהרד"ך שם בתשו' הוסיף וכתב דכשאין העדים לפנינו אין לאסרה ולומר דלמא איכא עדים וכו' עי"ד.

הנה נא ספקו של רשב"ן מבואר בפוס' המפורסמים ועד אימת נצטער וניזיל מה יהיה באשה זאת:

וכמ"ש הרב ומתוך דבריו שכתב דמוכח מכל הפוס' דבמקום דאיכא עדי יחוד צריכה גט נראה דבנ"ד הוי כאן עדי יחו'. ומ"מ לא סגי בזה דצריך שיהיו כשרים ויבאו ויעידו בפנינו שא"ל כן בשעת היחוד ואם הדבר כן הלא היא מקודשת גמו' ומה מקום להסתפק ואיך בסי' צ"ו העלה דא"ץ לא גט ולא חליצה ודמהו למומרת ופלגש הלא יש לחלק הרבה ביניהם וכמובן.

עוד זאת אנכי אדרש בתשו' רשב"ן הלזו שכתב דאם ימות זה בלי בנים ותנשא לאחר הרי היתה זקוקה ליבם והבנים הנולדים ממנו דין ממזרים יש להם ומשמע דהיינו ממזרים ודאים מן התורה וז"א דאנא מצא דזקוקה ליבם שנשאת בלי חליצה דהבנים ממזרים הלא הם מחייבי לאוין ולא קי"ל כרע"ק דהיה עושה ממזר מחייבי לאוין רק כשמעון התימני דאין ממזר אלא מח"כ ומב"ד וכמו שפסק מרן סי' ד' סי"ג ואפי' לס' החיל' שהביא הטור בסי' קנ"ט גבי יבמה שנשאת אינו אלא ממזר דרבנן משא"ך דעת הרי"ף והרמב"ם וסתם לן מרן כוותייהו שם. מה גם לפי מ"ש הרדב"ז ז"ל ח"ג סי' תקמ"ה לסניף בעלמא והובא בפ"ת לקמן סי' קמ"ט סק"ד דאפ' לדעת המחמי' שמא בעל לשם קידו' ה"ד גבי א"א דחמירא וצריכה גט מספק אבל גבי יבמה לשוק באיסור לאו הוא לא מחמירינן כולי האי עי"ד והרב קיצר בכל זה. ובאמת עגמה נפשי כי לעת כזאת אין הספר תחת ידי לשוב ולראות היטב נדון הרב אם לא הביא איזה מהפוס' הנ"ל.

ודע דאמרינן דצריך לפרש בפני עדי יחוד דהוא בועל אותה לשם קידו' וכמ"ש הרי' ב"ש ומוהרשד"ם והוא ע"פ לשון הטור דסי' ל"ג ס"ד היכא דהם פנוי ופנויה שלא היה ענין קידו' כלל ביניהם אבל בסוגים אחרים דבעינן שיהיו שם עדי יחיד וכגון לקמן סי' מ"ג גבי קטן שהגדיל ונתיחד עמה בפ"ע וכן גבי מגרש ע"ת לקמן בסי' קמ"ח וגבי מגרש את אשתי וחזר ובעלה בהני מילי לא בעינן אלא עדי יחיד שהם עדי ביאה מיהו לא בעינן שידבר עם העדים שמתיחד עמה על דעת אישות. וה"ט דבהני מילי אמרו חכמים דמסתמא אין אדם עושה בב"ז ולכן בעינן עדות על הביאה וכשנתבאר על ידי עדים שבא עליה מסתמא היה ע"ד קידושין אבל בפנוי ופנויה דל"א בהו אין אדם עושה בב"ז בעינן עדים שיע דו על הביאה דאפי' ידענו שבא עליה מאן מפיק לן מידי חשד דהביאה לא היתה לשם אישות ומטע"ז הוא דפסק מור"ם בסי' קש"ט דכל שגלוי לכל שבא עליה כגון שנשאה לא בעינן עדי יחוד והוא ברור דהתם חסר לנו הידיעה אם בא עליה וכל שנתבאר לן שבא עליה ליכא למימר דהיה ב"ז דכן שיערו רבנן דבכי האי אין אדם עושה בב"ז משא"כ בפנוי ופנויה וק"ל.

כי מן הבא"ר לא יכולתי להבין דברי הב"ש בסי' זה סק"א דעמ"ש מרן ואפי' בא עליה לשם אישות בינו לבינה אינה נחשבת כאשתו כתב וז"ל ע' סי' קמ"ט כל שנשאה וגלוי לכל הוי כאילו היו עדים בעת הביאה לפ"ז אם היה גלוי שנושא אותה לשם אישות הוי קידושין בביאה אלא איירי כשלא היה בגלוי ע"כ וק' דמה דמות יערך הך דהכא דהוו פנוי ופנויה עם ההיא דהתם דהוי מחזיר גרושתו לפי מה שאמרנו דהתם בעינן רק ידיעה שבא עליה ובהכי סגי כשגלוי לכל שנשאה אבל הכא בעינן שתהא ידיעה לשם

קדושין ומה יועיל מה שידוע לכל שבא עליה כנז' ומאן גברא רבא כהריב"ש שכתב דאפי' שיושבת בניתי ימים רבים וכו' וגם מרן בהעתיקו ת' הריב"ש בש"ע כתב אע"פ שמתיחדים זע"ז בכל יום לעיני הכל וכו' ומן התימא על ה' ב"ש איך העלים עין מתשו' הריב"ש הנ"ל. וכבר ראיתי בס' שערי רחמים ח"ב אה"ע סי' ט"ז דע"א שהובאה שם תשו' פוסק א' שתמה על הב"ש בסגנון אחר. ואחד הישוב מעט נוכל לומר דאין כאן קו' כלל וכ' ב"ש רוח אחרת איתו בשנדקדק בדברי הב"ש שכתב לפ"ז אם היה גלוי שנושא אותה לשם אישות הוו קידושין בביאה דשינה לשונו ולא כתב וה"ן אם היה גלוי שנשאה ותו לא וכמ"ש שם אבל הענין הוא דהב"ש רצה להשמיענו דהגילוי לעיני העם אינו הביאה לחידה אלא הגילוי הוא שנושא אותה לשם אישות וידעו דהאיש הזה אינו מקדש אותה בכסף רק בביאה והיינו דקאמר אם היה גלוי שנושא אותה לשם אישות כלומר דכל העם אשר בשער יודעין שזה לוקח אותה לשם אישות והו"ל כעדים וזה הוא בפנוי ופנויה דעלמא שלא בקשו ארחות עקלקלות מה שאין אנחנו יכולין לומר כן בנדון הריב"ש דהלך חשכים אצל הגלח ומראה לכל העם דאין רצונו לקחתה דרך אישות כדמו"י רק דרך אישות בדתיהם כל כי האי לא סגי לן בסתמא אם לא כשיפרש בפי' גמור דהוא מקדש אותה בביאה כדמו"י. וכדברים האלה באו בפירוש בדברי הריב"ש שכתב דכיון דהתנו בנישו' בחוקות העכו"ם ובבית במותם וכו' הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשום קידו' כדמ"י אלא כדרכי הגויים שאינן בתו' קידושין וגטין ואכ' אינה כנשואה אלא הרי היא אצלו כפלגש בלא כתו' וקידו' וכו' עי"ד וע"ע שערי רחמים שם סי' י"ז דע"ה ע"ד ודוק.

ואחרי כתבי כל האמור נשאתי עיני בס' שבט שמעון הנד"מ וראיתי לו בדמ"ד שעל מדוכה זו ישב וז"ל והנה עתה בזמננו ברוב מדינות איברופא יכולין לישא אשה בערכאות לילך לשר העיר והוא גומר הנישואין בנימוסם ואחר גמר הנישואין כותב בפנקס המיוחד שאיש פ' נשאת את פ' לאשה גמורה וע' בריב"ש תשו' ה' וכו' הנה מ"ש הריב"ש שלא נתן הטבעת לידה כי אם הכומר ע' באה"ט סי' ל' סק"ח דאם נתן על הקרקע ונטלתו משם לשם קידו' מקודשת ולפ"ז נהי דאין שליחות לנכרי אם הטבעת שנותן לאשה הוא של האיש ובעדו הוא מוסר לה הטבעת לקידו' לא גרע מהניחו ע"ג קרקע. ומ"ש שאין שם עדי קידו בציויל הרבה פעמים הם יאודים ועוד זאת. ילכו עם האיש והאשה יאודים אוהבים לעדים ואף אם אינם מיוחדים לעדים אף שלא אמר אתם עדי מקוד' וכש"ע אה"ע סי' מ"ב ולמה לא ניחוש לק"ג שתהיה כא"א הצריכה גט מה"ת וכו' וע' בריטב"א קידו' מ"ג ע"א דצריך ליחד עדי קידו' בעבור הפיסו' דאי לא"ה כל העדות בטל אך עי"ש

שהביא דעת החול' דיש לחוש לקידו' גם אם נמצאו פיסולין וכ' ולפ"ז י"ל אי ליכא חשש קידו' בציויל הוייא כפלגש בלי קידו' את"ד עיניך תראנה דהר' פתח בקידו' גמו' וסיים בחשש קידושין יראה דלא ברירא ליה עלתא מה שאמר דהיא מקו' גמו'. ומלבד דכפי כל האמור אין כאן אפ' חשש קידושין עיד בה דגם ע"פ מדותיו הדין נותן שלא יהיה כאן שום חשש כלל.

ותחילה אומר דמה שהביא הרב בתו"ד דהכומר ניתן טבעת לכל אחד שאלתי לבקיאים בענין זה והם אמרו שעכשיו המנהג שלא לתת מאומה רק הולכים לפני השר וכותב בפנקס שפו"פ נתקשרו זה בזה לאיש ואשה ועושה חמה דהיינו שטר התנאים ביניהם איך יתנהגו בנולדים ותו לא. ומ"מ אפי' לפי מ"ש הרב ודמהו לטלי קידושין מעג"ק עכ"ז יש להקל דבכל החלוקות שהזכיר הרב מידי מחלו' לא יצאנו יהיה חלוקה זו דטלי קידושין מעג"ק יהיה החלוקה דיחיד העדים בעבור הקרובי' וכמו שיראה המעין בספרי הפוס'. ותו איכא הכא ספק ג' דלא ברירא לן שהיו עדים כשרים שם רק ס' אם היו שם עדים ואיכא הכא תלתא ספקי ואלו הן ס' אי מהני נטילת הטבעת מיד הכומר דהוי כטלי גיטך מעג"ק ואיכא פוס' דס"ל דלא ואת"ל דמהני דלמא הל' כהפוס' דס"ל דכל דאיכא קרובי' ופסו' צריך ליחד עדים ואי לא"ה בטל כל העדות ואת"ל כהמכשי' ס' אי אעיקרא היו כאן עדים ומתהפך שפיר מה גם אם נצרף ג"ך ס' מוהרד"ך הנזכרת ברישׁ אמיר' דכל דליכא עדים לפנינו ל"א דמסתמא היו כאן עדים ולא מצינו חילק עליו. ולפ"ז דתא נפקת דאם יבא איזה אשה לפנינו אשר היא היתה נשואה בדרך ציויל ולא נתברר לנו בירור גמור שהיה ביניהם קידושין כראוי מותרת היא להנשא לכל גבר די תצביין בלי גט ובלי חליצה כנלע"ד וה' יצילנו משגיאות.

ג לענין קידושין בלילה ע' בנדפס או"א. וע"ע יאודה יעלה (אסאד) סי' כ"ג שתמה על הפוס' דנעלם מהם לשון הרמב"ם פיו"ד מ"ה אישות דין י"ד שמותר לארס כל ימי חול בין ביום ובין בלילה.

ד שם בהגה אבל אם מוחד אליו אשה וטובלת י"א שמותר וכו'. ע' מה שרמזתי בנדפס או"ב וג' וע"ע ס' שבט שמעון חלק בית משתה אות א' מה שמפלפל בדברי הפוס' וע"ע לו שם בסי' ג'.

ה שם וי"א שאסור ולוקין ע"ז וכו'. אשה שראתה דם מחמת תשמיש ג"פ גם מן הראשון גם מן הב' ורוצה להנשא לג' אך הג' אינו חפץ לקחתה אם לא יבעל אותה תחילה בלא קידושין ג"פ ואם לא תראה אז יקדש אותה לגמרי יצא לדון מדברי הרמב"ם פ"ח מאישות שכתב כמה פעמים הנח להם מה הבועל אשה לשם זנות לוקה דמשמע דכל שבעילתו

אינו לשם זנות אך היא לנסיון מותר ולבסוף כתב דיותר טוב לקדש אותה על תנאי ואם תראה יהיו הקידושין בטלים. מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' ב"ך.

סימן כז

א עיין בנדפס אות שהבאתי הסכמת הרבנים שלא לקדש בפחות מעשרה. ושם באות ד' כתבתי משם הבאמ"ח ח"א א"ע סו"סי י"ג שכתב שלא נתפשטה הסכמה זאת בגליל המוריאה וגם בלארסו י"ש. עתה פה הראוני בתשו' מוהרש"ך ח"ד סי' ג"ן שכתב שיש הסכמה בקהלות ארטה (שהיא מהמוריאה) שלא יורשה שום אדם לקדש בת ישראל בלי יו"ד אנשים והוכרזה פעמים רבות בס"ת במיקו ובקנס נח"ש ואם יקדש שיהיו קידושיו כחרם הנשבר וכו' ונתקנה הסכמה זו ע"פ חכמים שלמים ותיקים וכו' ובכללם הרב שמואל קלעי ז"לה"ה והסכימו שתהא הסכמה זאת נמשכת מעו"ע עכ"ד ונעים דבר מהרב באמ"ח ז"ל.

ב ס"א ש"ע בכסף וכו'. עמ"ש בנדפס אות א' אודות מסירת הטבעת לאשה בעודה בבתי ידים הנה הבאתי להקת הפוס' שנחלקו בזה. והן עתה קבלתי מכתב מידי"ן הרב רפאל סאבאן נר"ו מקושטא יע"א ובתוכה הודיעני שבתשו' הרא"ש (לה' יצחק אייזיק שור) סי' כ"ו כתב שצריך שתסיר הבתי ידים ויש למחות ביד הנוהגות שלא להסיר והפריז על המדה לומר כיון שע"פ הדין צריך להסירם אם לא הסירם צריך לחזר ולקדשה כיון קי"ל כ"מ דא"ר לא תעביד אי עביד ל"מ (מי יתן ידעת אנא אמר רחמנא המגיה דש"ן) אלא כיון דכבר עשן שכבר נעשה עכ"ל ואין הספר הזה תחת ידי לראות טעמו דהפריז על המדה וכמה פעמים עשינו מעשה שלא להסירן וכס' כמה פוס' הנ"ז. וע' ליה שלום לה' מוהרא"ח ז"ל בה' קידו' אות ל"ד שהביא מנהג זה וכתב דלא מצא מקום לחששא זאת וכמו זר נחשב בעיניו י"ש ואחר ז"ר האיר אל עבר פנינו ס' נהר מצרים להרב רפאל בן שמעון נר"ו ובחלק חופת חתנים דקפ"ג ע"א כתב דהמנהג במצרים להזהיר החתן והכלה שיסירו בתי ידיהם מעל ידם הימנית כדי שהחתן ישים טבעת הקידושין מידו לידה או כסף הקידו' בלתי דבר חולץ בין יד ליד והביא דברי ה' כר"ש ומ"ש ה, מוהרא"ח ז"ל ותמה עליו על אשר כתב דכמו זר נחשב דאתו הס"ר דנהי דגבי האשה אין בדבר כ"כ קפידא שצריך ליתן בידה שאפי' זרק לה בתוך חיקה היא מקודשת אכן לגבי החתן המקדש מקום יש להקפיד שלא יהיה דבר חוצץ בין ידו לכסף הקידו' שהקידו' הם מ"ע מה"ת שנא' כי יקח איש אשה ומהכא יליף פ"ק דקי' שהם בכסף דיליף קיחה קיחה והחתן המקדש הוא מקיים מ"ע מה"ת שנאמרה בה קיחה וכיון שכן יש להקפיד שתהיה

הלקיחה בעצם האיש ולא ע"י חציצא כדק"ל בכל המצות שנאמר בהן לקיחה דבעינן לקיחה תמה לא ע"י חציצא וכו' וה"ן צריך שהאיש הלוקח את האשה תהא הלקיחה ע"י עצמו של איש ולא ע"י דבר אחר וכו' ובודאי שהוא מבזה את מצות ה' ועי"ז נענש יששכר איש כפר ברקאי וכו' וכן הוא לפשט של דברים אכן אם לסודו תדרש וכו' וחוצפה היא כלפי שמייא לגשת אל הקדש בידים מכוסות הם כי לא להזכיר וכו' את"ד ואהמ"ר הפריז על המדה ועבר הגבול. והנה מצד הסוד איני מאנשיה ואשרי העם יודעי. אמנם מצד הדין אמינא ולא משתפינא דאין דינו עולה יפה דמה דמות יערך קיחה דקידושין שהוא קנין עם נטילת לולב שנאמר בו לקיחה דבשלמא אם היה נאמר לשון לקיחה באשה שפיר דאז היינו דורשין דבעינן לקיחה תמה והיה צריך שיקח אשה מיד ליד בשר בבשר אכן כאן לא נאמר אלא לשון קיחה שהיא קניית דבר אטו מי שיקנה איזה דבר צריך שיקחנו בידו ממש מבלי שום חציצה לא ראינו ולא שמענו דבר זה ולא עוד אלא שהמציא לנו דבר חדש והחמיר בחתן יותר מהכלה מה שלא דברו הפוס' והלא ראש המדברים בזה שהוא ה' כר"ש לא דבר באיש כ"א באשה וכמו שהביא דבריו ה' פ"ת ודוק.

ג שם ש"ע ואומר לה הרי את מקו' לי. בהחסיר תיבת לי עמ"ש בנד' נ"ב ול"ד. וע' כת' שבט התרס"ח או"ה והיא בסי'.

ד שם ש"ע בזה. נתן לה כלי וא"ל בטבעת זו כיון שפניה מגולות סו"ק. כ"כ אני עני במילואים או"ב משם הרשב"א בתשו' סי' אלף קפ"ו עתה חזרתי על המקר"א וראיתי דברי הרשב"א במקומם ונראה דאינן קידושין ודאין שסיים וכתב וז"ל ומ"מ נכון הוא לחזר ולקדש כדי לצאת ידי ספק שמא תפשט ידה ותקבל קידו' מאחר ויבא ב"ד אחר ויקלקלנה אחר שאין לנו ראיה מוכרחת שהיא מקוד' ודאית ע"כ מבואר דאין לדונה כמקו' ודאית וע' פ"ת סק"ג משם הג' חת"ם סו"סי פ"ה שהביא משם תשו' רמ"א שאם נתן לה כלי ואמר לה בטבעת זו מקוד' ולא ידענו איה איפה תשו' רמ"א הלזו כי אין ס' חת"ס כעל עמדי ונראה מדבריו שהיא מקוד' גמורה וה' משכנות הרועים במע' ק' אחר שהביא ת' הרשב"א הלזו כתב וז"ל ונשכין חברייא דע"כ ל"א הרשב"א אלא כשמכר לה החפץ ושינה בלשונו ואמר טבעת זו אבל אם החפצים היו כבר בידה וא"ל בטבעת זו לא סמכא דעתה להתקדש בחפצים שבידה אלא בטבעת שאמר לה והוא לא נתן לה טבעת וסברא נכונה היא בטעמא עכ"ד עתה בא לידי ס' חת"ס וראיתי שרמז תשו' רמ"א סי' אלף קפ"ו והוא ט"ס ובמקום רמ"א צ"ל הרשב"א וברור.

ה שם בהגה ונוהגין לקדש בטבעת וכו'. ע' בנד' אות י"ח ובס' החינוך סי' תקנ"ב כתב נהגו ישראל לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת ואע"פ שבש"פ אפשר לקדש מן

הדין ע"כ ובת' הגאונים הנדפסות ע"י החכם קורוניל בש' תרל"א בסי' ס"ה צד 30 הוזכר מנהג הקידו' בטבעת זהב עי"ש,
ו שם בש"ע ואם היה מדבר עמה וכו'. דוקא שהיה הוא המדבר אבל אם היא היתה המדברת ונתנם לה בשתיקה במחלו' הוא שנוי בין הראשונים ולס' הרי"ף והריטב"א אין כאן אפי' ספק קידו' מדאורייתא רק חששא דרבנן ה' משנת ר"א ח"ב סי' י"א ומבואר מדברי הרב שם דהגם דבנ"ד לא דברו לא המקדש ולא המתקדשת כלום שהיו קטן וקטנה עכ"ז מה שאבי הנערה היה מדבר חשבו הרב כאלו דברה המתקדשת והטעם נראה דכיון דהיא קטנה דבורו של אב הוא כאילו היא המדברת.
ז הא דמהני מדבר עמה עע"ק היינו שיש עדים שדבר עמה אבל כל שלא יש עדים רק דבר עמה תחילה בינו לבינה והעדים לא שמעו ברור דלא מהני וראיה מהש"ס קידו' דס"ג האומר לאשה קדשתיך דפריך בגמר' אי דליכא עדים למה אסור בקרובותיה וכ' וק' דמשכחת דין המשנה דלא ראו העדים רק הנתינה בשת קה והוא חומר שדבר עמה תחילה ושפיר הוו קידושין אלא ודאי נראה דכל שלא שמעו העדים ל"מ. אבן יקרה סי' ב"ך.
ח ס"ג ש"ע ה"ז מקו' מספק. אי מקלינן להתיר אשה בלי גט בס"ס ע' בנד' או"ל ובמילואים או"ד. וז"ל ה' משכנות הרועים במע' ק' או"ל דרצ"ן נתועדנו יחד והסכמנו הסכמה גמו' דבתלתא ספקי דישתכחו בקידו' או בפלוגתא דרבוואתא מקלינין לכתחי' יעו"ש ובאות פ"ה.
ט איש ואשה שדברו ביניהם ע"ע שינשאו זל"ז ועשו מכתב פתוח' משניהם ואיתו המכתב נעשה בפני עדים וקראוהו וחתמוהו כולם ובעת הקידושין אחד מהעדים למדו שיאמר במקום הרי את מקו' ברוך מחדש חדשים בפני מו"י ובמרמה עשה מלבד דהעד הב' מכחישו ואומר שאמר ה"א מקוד' כדמו"י אפי' יהיה האמת כהעד הא' קידושיו קידו' כיון שדברו מקודם על עסקי קידו'. כ"כ אני עני בת' כסלו פר"ת בס"ד ושם כתבתי ולא גרע מידי רמאות העד כי שנהם לקידו' נתכונו י"ש והיא בכ"י.
י ס"ד ש"ע א"ל הא"מ ולא אמר לי. ע' בנד' אות ל"ב הבאתי חבל נביאים שעמדו ע"ז ויש מהם שהחמירו. וע' ע' בס' משה האיש הנד"מ א"ע סי' ז' שעמד ע"ז והעלה בנ"ד להקל שהיו ריעותות אחרות באותן קידוש. י"א ס"ה אם כשנתן לה הכסף א"ל הריני וכו' אמר לאשה טי לו דו וכו'. ע' בנד' אות מ"ד ואם אמר לה לייו טי לה דארי אי טומאלה פור קידושין פ"י הדברים הוא לפי שהיתה היא רוצה לקחת המצנפת א"ל לייו טי לה דארי כלומר טו נון לה טומיס וכו' וקרוב הדבר ליכנס בספק שהוא כמו תנאי פלו' אני אתננה

אם תקבלנה לקידושין. מוהר"ש הלוי (אזמיר) בס' לב שלמה סי' כ"ח ד"מ ושם פלפול ארוך על תשו' הריב"ש באומר הריני.

י"ב העיד העד האחד ה"א מקו"ל בטבעת זו כדמו"י והב' העיד שנתן לה הטבעת ואמר הברכה כ' בנדפס או"ז שכתבתי דהוו קי"ג דמסתמא גם העד הב' על הנוסח שאמר הא' כיון י"ש. וכן מצאתי להג' מוהרש"ם בתשו' ח"ב סי' קל"ה במי שהעיד שהבחור קבל את ידה ושמע הברכה ושאלו הב"ד אותו מהו הברכה והשיב שאמר הרי את ויותר אינו יכול לומר עי"ש.

י"ג שם בהנה וצריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא. ע' בנד' אות מ"ה משם הכנה"ג הגב"י ס"ק פ"ב דהגם דהשמיטו מרן בש"ע עכ"ז דעתו כן מדכתב בפי' דברים אלו בשם רבו והגם דהכנ"הג כתב זה ע"ד מוהר"י ב"ד הראשונות הכל ענין אחד וכמ"ש כן להדייא בתשו' שבס' עדוב"י סי' י"ז רמזה הידי"א בס"ק פ"ח דאחר שהביא דברי הרשב"ץ כתב דלזה הסכים הרב ז"ל בב"י וה' המפה ומוהר"יא והרח"ש ע"ד. וע' בס' כסא שלמה הנד"מ למוהר"ש לאנייאדו בע"ס בית דינו ש"ש מה שפלפל בכל דברי הב"י בשם מוהר"י ב"ד ובדברי ה' החבי"ב בתשו' הנז'. והגם שמצא למוהרח"ש סותר דידיה אדידיה דבסי' ל"א כתב דכ"ע מודו לס' הרב דוראן ואילו בתשובתו הבאה בס' פני יהושע למוהר"י חאנדאלי כתב דלמעשה יש להחמי' עכ"ז סיים וכתב דאנן בתריה דמרן גרירנן לפסק כמותו בין להקל ובין להחמיר ע"ש וע' בנד' אות מ"ו.

י"ד ע"ב ל"ק ה' דוראן דבעינן לשון המוכיח להבא אלא בנ"ד דלאחר שהגיעו המעות לידו אמר קידושין על בתך דאין כן לשון המוכיח להבא אבל אם בשעת מתן מעות אמר כן הוי להבא. יד"א ס"ק פ"ט משם מוהר"א קובו ז"ל בס' אדרת אליהו סי' יו"ד וע' בנד' אות מ"ו מה שיישבתי בזה אך מוהר"ש לאנייאדו שם סתר חילוק זה מדברי מרן ב"י שקצר דברי ה' דוראן והעתיק מי שאמר קח טבעת זה קידו' על בתך שאינו כלום הרי בהדייא דגמר קיחה ולשון הקידושין בבת אחת ואמר דל"מ מוכח דלא ס"ל למרן חילו' מוהרא"ק ז"ל.

מ"ו אמר המקדש האדא קדושין לבנתך לבני יעקב שבלשון עברי פירושו זה קדושין לבתך לא אמר כלום שאינו מוכח שהוא מקדשה עכשיו ולהבא. ה' כסא שלמה שם משם מוהר"י פינטו בתשו' כ"י ושהסכימו עמו מוהר"ח רובא ומוהריט"ץ רק שהרב סולימאן חלק וכתב עליו מוהריט"ץ ז"ל דאי ידע שהנערה הזאת עומדת על פרק הנישואין היה שם לדרך פעמיו ומטפל בקידושיה ומזה דן ק"ו מוהרש"ל שם לנ"ד שאמר זה קידושי' בעד

בתך דהאי לישנא גרע טפי דחסר הלמד דפשיטא דמותרת להתנסבא לכל גבר יעו"ש וע"מש בנד' סוף אות מ"ו משם ה' שערי רחמים ח"א סי' כ"ג.

ט"ז היכא דלשון הקידו' הוא גרוע והיו מדברים מקודם ע"ע קידו' כתבתי בנד' אומ"ו משם מוה"ר בשע"א סי' ל' דצ"א שאסף וקבץ אמבוהא דרבנן דס"ל דמהני הדבור מקודם דל"ד לשדיך ולפי דבריו לא ראה מי שחילק בזה ואנכי העירותיהו דהאיכא פוס' דחלקו ע"ז בפירוש י"ש. וראה זה חדש אשר ראיתי לה' כסא שלמה שם דנפק ואשכח ב' תשו' כ"י למוהר"י פינטו ולמוהריט"ץ שנתוכחו בזה ואסופא דמלתא העלו שכל שהלשון מעוקם וגרוע כגון שאמר זה קידושין אינו משלים החסרון מה שהיו מדברים מקודם ונרגש מתשו' מוהרח"ש סי' י"ג שכתב להפך וסיים דאת"ל דפליג הא הו"ל רובא מוהרי"פ ומוהריט"ץ ומוהרח"ש הוא יחיד ואזלי' בתר רובא ואף דאיכא אחרינא בהדיה הוא רב א' הפוס' הא' מ"מ נראה וכו' ותו שמוהריט"ץ והרי"פ קדמאי ולא ראה מוהרח"ש דבריהם ואילו ראה דבריהם אפשר שהיה מסכים לדעתם כידוע בפוס' שאו' כן.

ומה מאד ישבתי משתומם על הדברים האלה דמלבד דנעלמו ממנו להקת הרבנים דקיימי בשיט' הרח"ש עוד בה איך אזר חיל לומר דאילו היה רואה מוהרח"ש דברי מוהריט"ץ והרי"פ דהוו קדמאי אפשר דהיה מודה לסברתם דכלל זה לא נאמר אלא כשנמצא איזה אחרון שכתב הפך דברי הראשון אשר קדם אליו טובא ולא באו דבריו בדפוס אזי אמרי' אילו היה רואה דבריו לא היה חונק אבל ברבני הדור שההפרש ביניהם כמו ארבעים שנה או חמשים מאין לנו לומר כן דמי סני לומר דהיה חולק עליו וגדולה מזאת כ' ה' תפארת אדם באה"ע סי' מ' ד"ע ע"ג דאם אנו רואים להרש"בש או הרשב"ץ שכתב מוהרש"ך הפך דבריהם ל"א אילו היה רואה מוהרש"ך דבריהם לא היה חולק ושפיר אמרי' קי"ל כמוהרש"ך עי"ד עם שהיה ביניהם קרוב למאתים שנה כ"ש בין מוהרח"ש למוהריט"ץ ומוהרי"פ ונעים ממנו תשו' שלמה למוהרח"ש בס' תורת חיים ח"ב סי' ל"ב שנתוכח עם מוהרי"טץ וחלק עליו בזרוע רמה ונשין מדברת דברים קשים שא נא עיניך וראה והרואה בתשו' מוהרח"ש ימצא כי כמה פעמים לא השיב ידו מנחנק על מוהריב"ל ורשד"ם דקדמו אליו והוא פשוט. והאמת אגיד דה' כסא שלמה שם עם שמצא להר"ש בן בנו של הרשב"ץ בס' יכין ובועז ח"ב סי' א' דקאי בשטת מוהריט"ץ והרי"פ עכ"ז נרתע לאחריו להקל מכח דברי הרשב"ש בס' תקכ"ג והר' מוהרש"ך בח"ד סי' ס"ז והעלה לענין דינא דאם היו מדברים עע"ק אף כי מגרעות בין מטעם דקידושין שם דבר ובין מטעם דבעינן להבא עכ"ז הויין קידושין גמורים עש"ב.

סימן כח

א ס"א ש"ע המקדש בגזל וכו'. (א) האותיות שאלוני על ר' שהלך אצל מוכר מרגלייות וקנה ממנו טבעת זהב או חפץ אחר וקצב המעות ולא נתנם לו תכף רק שלקח החפץ וקדש בו את האשה קודם נתינת הדמים אי הוייא מקוד' לגמרי או דוקא מקוד' מדרבנן או אפי' מדר' אינה מקודשת. (וכבר בנדפס או"ד רמזתי הפוס' המדברים היכא דקדש המוכר וקצרתי י"ש).

והנה אמת דבדין זה ספרין פתחו ואינו אלא לשנו"ת את הידוע אך לרגל המלאכה אשר לפני אעלה ואגידה דברי הפוס' המדברים בזה ואגב גררא אכתב מה שזכני ה' לחדש. וז"ל הטור בח"מ סי' קצ"ח דבר תורה מעות קונות ככל המטלט' שכיון שפסקו שיעור הדמים ונתנן למוכר חזר המקח לרשות הלוקח ואין אחד מהם יכול לחזר בו לפיכך משקבל המוכר המעות הן שלו מה"ת ואם קדש בהן את האשה מקוד' וחכמים תקנו שלא יהיו מעות קונות עד שימשך וכו'. וז"ל רש"י ז"ל ב"מ מציעא דמ"ח ע"א על מאי דאיתא בש"ס שם דברים ואיכא בהדייהו מעות קאי באבל כתב וז"ל ומ"מ לענין איסורא כגון אם קדש בו את האשה לרי"ו הוו קידושין דמדאור' קנייה ודידיה הוא לר"ל לא הוו קידו' ע"כ מבואר דרש"י קאי כס' הטור ואע"ג דאיכא הפרש בין לשון הטור ללשון רש"י דלדברי רש"י היינו שקדש הקונה בחפץ זו בלי משיכה כגון שאמר לאשה התקדשי לי בחפץ שלי שביד פ' ולדברי הטור הוא שקדש המוכר במעות מ"מ הכל הולך אל מקום אחד והיסוד הוא דבענין קידוש' שבקינן אדיניה דמעות קונות אע"פ שלא משך. וכבר ראיתי בשטמ"ק למציעא דהעתיק לשון רש"י אם קדש בהן את האשה וכלשון הטור וע' בס' מקרא סופרים דר"פ ע"א וג' מ"ש בזה.

וחובה עלינו לדעת על מה זה? דאם האמת דקי"ל כר"י דרבנן עקרו דינא דאורייתא דמעות קונות ותקנו דלא יקנו וכמ"ש הפוס' בח"מ שם מדוע תהיה האשה מקוד' כל שקדשה במעות שאינם שלו ומבואר מדברי הטור ורש"י ז"ל דהוייא מקוד' ודאית מדאור' והא ודאי טעמא בעי וכבר ה' פרישה שם ובסמ"ע סק"ג נרגש בזה וכתב ע"ד הטור דבא ללמדנו דאע"ג דחכמים תקנו שלא יקנו המטלט' במעות אלא במשי' מ"מ אם קדש אשה מקוד' דקנין מעות מה"ת לא זז ממקומו לענין קידו' דהוי מלתא דאיס"ו ולחו' א"ד וכונתו מבוארת דכיון דאם נלך אחר תקנתם שרינן א"א לעלמא לא רצו חכמים לעקר דבר מה"ת ולהתיר א"א רק הם בחרו לילך לחומ' ולומר שהיא מקוד'. אולם לפק"ד מה נשתנה ענין זה משאר מילי דאמרינן דחכמים רשאים לעקר הקידו' אע"ג דחיילי מדאור' ומתי' א"א לעלמא ולא חיישי לאיסו' הלא תראה בכתובות ד"ג ע"א דעל ההיא דאמר רבא אין אונם

בגטין ואי אמר אי לא אתינא מכאן ועדל"י להוי גיטא ואפסקיה מברא דעכ"ז הוי גט קבעו בש"ס ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גט ומשום פרוצות או צנועות שרינן א"א לעלמא אין כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקיעיניהו רבנן לקידו' מיניה ופרש"י דמדאור' לא להוי גיטא דמצינו טענת אונס מה"ת שנאמר ולנערה לא תעשה דבר. כל המקדש ע"ד שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה שיהיו קיימים הקידוש' לפי דברי חכמים ויהיו בטלין לפי דברי חכמים ע"י גטין שהכשירו חכמים ואפקיעיניהו רבנן לקידו' כשיבא גט בזה אחריהם ע"כ הרי דמה"ת עדיין אגידא בבעלה ואינו גט אתו רבנן ואמרי דהוי גט ושרו א"א לעלמא. וכזאת איתא בגטין ל"ג ע"א לגבי ההיא דאמר רשב"ג דאם בטל הגט אינו מבוטל דא"כ מה כח ב"ד יפה שתקנו שלא יוכל לבטל הקשו בש"ס ומי איכא מידי דמדאור' בטל גיטא ומשום מהכח ב"ד יפה שרינן א"א לעלמא. אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעיניהו רבנן לקידושי מיניה וע"ש בפרש"י. עוד אחרת היתה בגטין ע"ח אמרו במשנה היתה עומדת בר"ה וזרקו לה קרוב לה מגורשת ומפרש בש"ם דהיינו תוך ד"א ופסקוהו הפוס' באה"ע סי' לק"ט והלא מה"ת בעינן ונתן בידה וקניית ד"א אינן אלא מדרבנן עכ"ז אלמוה רבנן לתקנתייהו דד"א של אדם קונות לו בכל מקום שהוא ועשאוה מגורשת וה"ט דהפקיעו הקידושי' מעיקרא דעשו אותם מעות הקידו' הפקר ב"ד הפקר מה"ת וכיון שהפקירו מעות הקידו' נעקרו הקידו' מעיק' ונעשית פנויה אוף ה"ן נימא הכי בנד"ז דאע"ג דמה"ת מעות קונות והמעו' הם שלו ונמצא שקדשה המוכר בשלו מ"מ חכמים מכח תקנתם שתקנו משיכה עקרו דינא דאורי' והפקירו מעות הקידו' ואינה מתקדשת ומדוע נלך לחומ' משום איסור א"א ובדברי הסמ"ע. וזכני ה' ובחפש"י מצאתי בשיטה מקו' למ' מציעא על דמ"ו ע"ג שהביא בשם הריטב"א שכתב וז"ל רש"י פי' לקמן דנ"מ לענין קידושי' דלר"י כיון דמעות קונות מה"ת אם קדש בהן את האשה מקו' וכו' ואינו מחוור דכיון דמדרבנן אינן קונות הפקר ב"ד, הפקר ואף לר"י אינה מקוד' למ"ד דלית ליה רשות למוכר לאנפקיניהו ע"כ הרי תנא דמסייע לן דמטעם הפקר ב"ד פסק להל' דאם קדש אשה במעות אלו אינה מקו' וכמ"ש לתמוה על רש"י והטור.

איברא דה' בני יעקב בתשו' סי' ב' דקפ"ז עמד בזה ויישב על נכון וז"ל איכא למידק אמאי לא חשש רש"י ז"ל לה"ט דהפקד ב"ד הפקד דטעמא תריצא היא וכדאמרי' בכמה דוכתי כל המקדש וכו' התיר פשוט דכיון דהפקר ב"ד הפקר הוי מדאור' ודאי יש כח בידם להפקיר היכא דהוצרכו להפקיר אף גבי קידו' כההיא דבטלו דע"כ להפקיע הקידו' כדי שלא יעמד כל איש שיבטל שלא בפניו ונמצאו בנות ישראל עגונות אבל במשיכה דעיקר

תקנתם גבי ממונא ומשום גזרה דנשרפו לא הפקידו אלא בממונא אבל גבי קידו' אוקמוה אדאוריי' דמה להם להפקיע הקידו' כיון דמקיימא תקנתייהו גבי ממון וכו' עש"ב. מ"מ מדברי הריט"בא הנ"ל מבואר דלא ס"ל לחלק בהכי ולדעתו אם קדש המוכר במעות הללו את האשה אינה מקוד' כלל. והשתא לגבי דידן דבמחלו' הוא שנוי בין רש"י והטור והריטב"א אי שייכא הכא דינא דהפקר ב"ד יוצא לנו דבין אם קדש המוכ' במעות ובין אם קדש הלוקח בחפץ הז' ס' מקוד' מה"ת מחמת פלוג' דרבוואתא הנ"ל שו"ר ל"ה ממנה אפרים בה' מכירה סי' י"א דעמד בחקי' זו היכא דקדש הלוקח חפץ זה ולא העלה דבר יברור (וע' קול אליהו ח"א דפ"א דהק' דאיך יצוייר שקדש הלוקח בחפץ בלתי משי' וע' הון יוסף סי' י"ט דב"ך ע"ג).

האמנם ראיתי לה' מוהר"י בן בורנה ז"ל בתשו' כי באה בס' בני יעקב שם דרוח אחרת אתו בדעת רש"י והטור ז"ל וחלק בפי' על הסמ"ע וכתב דדבריו הם הפך כל הראשונים והאחרו' ולדעתו לאו מטעם חומר' קידו' אתו עלה רש"י והטור כי אם מחמת הדין אשר ע"פ דבריו אם הלוקח עמד וקדש באותו חפץ גם רש"י והטור מודו דלא הוו קידושין והיה טעמו דבדקכ"ב ע"ד כתב ליישב דברי רש"י מכל מאי דקשה עליו ומר קאמר דדעת רש"י הוא דעקרו בתקנתן דבר תורה אך איהו קאי בשיטת הפוס' דס"ל דיש רשות למוכר להשתמש באלו המעות וכתירוצא בתרא של התוס' בפ' המפקיד דע"ג ע"א ד"ה מאי אירייא הוציא דהגם דר"י ס"ל דחכמים אמרו דמשי' קונה ול"א מעות קונות מ"מ לא הפקיע' חכמים הכח שיש למוכר להשתמש במעות וכיון דקונות מן התו' הוי שואל עלייהו ולז"א דאם קדש בהן אשה מקוד' דמלוה להוצאה נתנה וה"ז קדש במלוה ומ"ש רש"י דנ"מ לאיסו' ולא קאמר דאף לענין להתחייב באחרייותן עדיפא מינה נקט וסיים דלפ"ז בין לרש"י בין להרמ"בם והרי"ף והתוס' והטור בסס"י קצ"ח דס"ל דיכול המוכר להשתמש במעות זהו דוקא לגבי מוכר דהוי שואל עלייהו אבל גבי לוקח לא קנה אף במקום איסור דאורייי' וכו' וש"ב דברים נאותים. והגם דלא הונח ל"ה בני שם בדקפ"ז ע"ג ישוב זה בדברי רש"י והכריע מסוגייא דמעילה דלוקח מעל דלא כוותיה יש לדחות כמ"ש הרב דה"ט דכיון דיש למוכר רשות להשתמש בעבור זה מעל וכמו שכ"ר לה' מחנ"א בה' מכירה סי' י"א שכ"כ. גם מר בריה דה' מחנ"א כ"כ שם בדעת רש"י דלאו מטעם חומרא הוא רק משום דהמעות הם שלו לכל דבר. ולפי סברא זו דיכול להשתמש במעות דאיכא רובא דרבוואתא דסל"ה ע' ב"י סו"ס קצ"ח ובס' לחם שלמה דק"ב ע"ב נמצא דקדש בשלו ולאו מטעם חומרא אתינן עלה ונתפשטו כל הקמטין דל"ש הכא לומר הפקר בד"ה דעל מה ועל מה יפקיעו הקידו'. ומ"מ בהא ודאי דמקו' ודאי לא הוייא

כיון דאיכא מרבוואתא דס"ל דאינו יכול להשתמש במעות והו"ל קדשה בממון שאינו שלו וכשקדשה לוקח בחפץ שלקח במעות לבד בלי משיכה לפי כל הסברות הנ"ל אינה מקוד' כלל והיא מותרת לעלמא וכן ראיתי להג' חת"ס בחידו' לסוכה על ד"ל שכתב דמי שקנה בכסף בלתי משיכה לא קנה הלוקח ומפקיעין עי"ז אפי' איסור דאורי' כמבואר בש"ס ע"א דס"ג ע"א וכתוס' שם. אמנם כל זה בלוקח שלא קנה החפץ רק בכסף אבל המוכר קנה הכסף להוצאה וכמ"ש בתוס' מציעא דמ"ג וכו' עי"ד.

שבתי וראה דגם בקדש הלוקח בחפץ שקנה בלי משיכה מידי ספקא ל"ן דחזינא להרשב"א ה"ד הרב"א בשטמ"ק למציעא על על דמ"ח ע"א גבי ההיא דאמרו בש"ס נתנה לבלן מעל שכתב וז"ל וא"ת כיון דתקנו רבנן משיכה ואמרו מעות אינן קונות מאי ק"ל לר"י דמדינא לא מעל כיון דלא קנה והפקר בד"ה והם עשו מעות אלו כמי שאינן שלו לענין קניה וי"ל דלענין מעילה דאור' לא תקנו ע"כ מבואר דגם איהו סובר דנגד איסו"ת לא העמידו דבריהם ואזלא הא כפשטיות דברי רש"י וכמו שהבינם ה' פרישה דמטעם חומרא אתו עלה ואחריו החזיק בדעתו ה' בנ"י ולא רצה לסבב דעת רש"י דמדינא קאמר וכדעת ה' מוהר"י ב"פ ועל מאי דק"ל למה לא נאמר הפקר בד"ה ובכמה מילי דאמרי' בעלמא הרשבא אזיל לשיטתיה שכתב בתשו' אלף קפ"ה דאע"פ שאמרו כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקיעיניהו רבנן לקידושי מיניה אין זה הכלל לכל מה שאמרו חכמים שלא יעשה כן שאם עשה אינו עשוי דאין לך אלא מה שאמרו בפירוש וכו' ולא בכל מקום אנו אומרים כן אלא היכא דאמור אמור היכא דלא אמור לא אמור ומדנפשין לא אמרינן ע"כ וזה יהיה דעת רש"י ולפ"ז הרי לפנינו שלשת הגבורים רש"י והרשב"א והטור דחוד' על ס' הריטבא וס"ל דלא שייך כאן דינא דהפקר בד"ה כיון דלא אמרוהו חכמים בהדינא ודידה הוי דבמלתא דאיסו' אזלינן לחומ' וכפ"ז ל"ש קדש המוכר במעות אלו ל"ש קדש הלוקח בנתינת המעות דוקא בלי משיכה כיון דהוי מלתא דאיסו' שבקינן אדינא דאורייתא ולסברתם הוייא מקוד' ודאית אך לדידן כיון דבמחלו' הוא שנוי הוייא ספק מקוד' וכדאמרן מעיקרא.

ומאחד (ב) עיו"ת דטעם האומרים דהוייא מקוד' היינו משום דהוי מלתא דאיסו' דא"א ואזלינן לחומ' אתה תדין דאם המוכר קדש אשה באותו חפץ הנמכר דלקח המעות ולא משך הלוקח דאם נלך אחר דבר תורה הקידו' הם בטלין כיון דמה"ת החפץ הוא של הלוקח והוי קולא משא"ך אם נלך אחר תקנת חז"ל דאמרו דעד שלא משך הוא של המוכר אזי הוו קידו' וה"ז מקו' גמורה דלפי האמור דינא הוי דמטעם איסו' אזלינן לחומ' ואמר"י דתקנת חז"ל עיקר ועדיין לא יצא החפץ מרשות המוכר והאי היא מקודשת ואית.

איברא דה' תנא בס' מש"ל פ"ה מ"ה אישות דין ז' נסתפק בזה וצדד צדדים והעלה דכיון דמן התו' מעות קונות הו"ל קדשה בגזל ואם בא אחר וקדשה יש לחוש לקידושי ב' ולפי האמור אין הדין כן דיש לילך לחומ' ולומר דכיון דלא משך הוי החפץ שלו ולא תפסי קידושי ב' הא לא תברא דאה"ן דהוו קידו' לגבי המקדש הראשון אך אם יהיה האופן דקדשה אחר אחר זה בכה"ג לא עקרינן קנין דאורייתא לומר דלהוו קידושי הא' קידו' ומקלינן בקידושי ב' רק מחמירינן וחיישינן לקידושי ב' וכן מצאתי לה' מט"ש בסי קצ"ח הגה"ט ססק"ח שפירש כן דברי המש"ל ז"ל אבל אם לא בא אחר וקדשה מודה הר' ז"ל דלגבי הא' הוייא מקוד' גמור'. ואל תשיבני מדברי ה' בנ"י ז"ל דסבר דלעולם אזלי' בתר המקדש הא' וז"ל בדקפ"ז ע"ג ומשים דלא תפסי בה קידושי ב' אין לנו לומר שלא תהא מקו' לראשון דמאי חזית הרי סו"ס אתה מקל בקידושי א' ועובר על איסור תורה דמקוד' לראשון ולא לב' וליכא למימר דלהוי ספק מקודשת דכיון דלגבי קידו' הוצרכו תקנתם אוקמוה אדאוריי' דמקוד' גמורה עי"ד דזהו דוקא כשקידושין הראשונים הוו דאור' אבל כשקידושי הא' הוו קידו' מדרבנן מטעם חומרא או אם קדשה אחר בודאי דתפסי בה קידושין דאין כח ביד חכמים לעקר קנין דאורייתא ולהקל בקידושי ב' ודוק. וע' עפרא דארעא אות תי"א מה שפלפל בדברי המש"ל ז"ל וע"ע להג' חת"ס בחיו"ד סי' שי"ד שכתב דאם קדש המוכר בחפץ וזה הוו קי' גמו' דלא כה' מש"ל ז"ל ובס' שדי תמד ח' הכללים מע' ה"ך אות צא'.

ובכן (ג) עלה נעלה לענין חקירתינו שקנה החפץ במשיכה ולא במעות וקדש את האשה אי הוו קידושין שהרי כתב בפרישה שם דצרי' דמעות קונות דוקא מעות ולא משיכה ומסירה ושכן מוכח בסי' קצ"ט ס"ג וכ"כ ה':

לח"ש בה' קנין כסף דע"ט ע"ג וכפ"ז כל שקדש בחפץ שקנהו בקנין דרבנן אי אמרי' דלא הוייא מקוד' כיון דמה"ת לא אהנייא משיכה כלל או"ד ביון דמדרבנן קנה ה"ז מקודשת תלוי במה שנחלקו הפוס' אי קנין דרבנן מהני לשל תורה או לא וכמו שכ"ר לה' מחנ"א בה' קנין משיכה סי' ב' דחקר חקירתנו והעלה דאינה מקודשת אלא מדרבנן ומר בריה הגיה אורו דדבר זה אינו מוסכם ובמחלו' הוא שנוי וע' לה' מט"ש שם מ"ש ע"ד המחנ"א ונראה דנעלם ממנו לשון ה' פרישה הנ"ל דמה"ת דוקא מעות קונות אבל לא משיכה ודוק נמצא דנ"ד במחלו' הוא שנוי והו"ל ספק מקוד' אלא דה' מחנ"א שם פתח לה פתחא לעשותה מקוד' ודאית מה"ת בעבור דאיכא שינוי רשות בנתינתו לה.

ובהיותי חופש בהפוס' אשר תחת ידי לראות הנמצא כזה בדבריהם דרבנן עיני ראתה בס' אור לי סי' ל"א דא"ך ע"א אות י"ח הביא מ"ש הנוב"י מ"ב סי' ר"ג סל"ג שכתב

וז"ל אבל לא מצינו שאם אחר התקנה שהמשיכה קונה אם קנה הלוקח במשיכה ולא נתן דמים וקדש הלוקח אשה בחפץ זה שלא תהיה מקוד' מה"ת הדבר הזה אין השכל מקבלו שכיון שכבר קנה החפץ הרי הוא שלו ממש וכו' יעו"ש. וכזאת וכזאת כתב הג' חת"ס בחידו' לסופה על ד"ל וה"ד ה' אור לי שם בסוף אות כ"ז דפש ט"ל דמי שקנה במשיכה בלי כסף מועיל אפי' לענייניים שהם של תודה מטעם דנהגו הסוחרים במשיכה הוי כקנין של תורה ממש ע"כ גם בס' דין אמת דמ"ג ע"ב כתב להדייא דבמשיכה לבד קונה לגמרי וה' אור לי סבב דעת ה' שער המלך לזה וכן דעתו שם דל"ג ע"ג דבכי האי הוייא מקודשת מה"ת ובסוף אות ל"ה הביא דברי החת"ס פי"יוד סי' שי"ד שכתב דגם סיטומתא קנין דאורייתא הוא אפי' לס' הפופ' דקנין דרבנן ל"מ לקנין דאוריי' היינו קנין דלא נהגו הסוחרים מרצונם אלא אנן ניכוף להו מדין הפקר בד"ה בזה י"ל לא אלימי דברי רבנן לענייני תורה אבל מנהג הסוחרים מרצונם הלא כל תנאי שבממון תנאו קיים מדאורייתא ע"כ דלפי זה דהא:

נפקת למאי דקמן דהאשה הזאת היא מקוד' לגמרי מה"ת וכן עוד ממה שהביא עוד ה' אור לי שם בדל"ז ע"ג דברי הא"ח שכתב להדייא גבי לולב דבעינן לכם דכל שלקחו בהתר אף שלא פרע דמים שהדבר נקנה לו לגמרי לכל דבר עי"ד וה"ה בקידושי אשה שי"ל כן וה"ז מקו' גמ"ו מה"ת וכאמור.

ודע ש"ה מוהרי"ן ז"ל בס' גט מקושר בקונט' הפקר ב"ד כתב בשם ה' נאות יעקב סי' ד' דלא עקרו חכמי' הקנין מעות רק כשחזרו מהמקח אבל אם ברצונם לקיים המקח לא עקרו הקנין מעות ונקנה המקח למפרע משעה שקבל המוכר המעות וה"ד אלה פוסק א' כי רב הוא בתשו' כי באה בס' שאל האיש מ"ת סי' ט"ו שכ"ד הנוב"י מ"ב אה"ע סי' נ"ד והג' נפש חיה י"ש דמינה נפקא לנ"ד וכמבואר.

ב ס"ד ש"ע נתן לה בקרון וכו' א"ל קודם שנטלתו אע"פ ששתקה ה"ז מקודשת. ע"כ ל"א הכי אלא שגלתה דעתה שנתרצית לעשות רצונו אבל אם שלחו צערה פנויה אצל איש אחד שיתן לה לבוש פ' שרוצים לראותו ובשעת הנתינה ח"ל ה"א מקו"ל אפי' שתקה אינה מקוד' כנה"ג הגה"ט סק"ל משם מוהרי"א ומוהרש"ך וע' קול אליהו ח"א א"ע סי' ח' דנ"ט שכתב שאין דברי מוהרש"ך ענין לזה.

ג מי שהיה מחלק מעות פורים ובאה נערה א' וא"ל קחי פרוטה זו ממעות פורים ופשטה ידה לקבל ובשעת נתינה א"ל ה"א מקו"ל בפרוטה זו והיא קבלתה בשתיקה ותרץ הנערה ותגד לבית אמה כדברים האלה שהשכן נתן לה זה במעות פורים והאיש אומר שלשם קידו' נתן מתחי' וע"ס. ע' לה' קו"א שם כמה ארכן הוא בדין זה והוא הצד צדדים וצדי

צדדין לומר דאין כאן קידושין עש"ב. וכבר בנדפס אות י"ז הבאתי כן משם ס' שערי רחמים סי' ב"ך ופניתי שם וראיתי שלא הזכיר דברי מו"ה שעמר בזה באריכות והוא תנא דמסייע ליה וע' בס' ישמח לב שרמזתי שם.

ד ש"ע שם אם אחר שנטלתו וכו'. בנתן לה סתם ואח"ך אמר התקדשי לי בו ע' בנד' אות יוד דבמחלו' הוא שנוי ושרבני האחרו' התירו מטעם ס"ס. וע' במילואים או"ב וע"ע משכנות הרועים מע' הק' אות נ"ה שהביא דברי הראשו' ודברי ה' אמרות טהורות המובאות בנד' ורמז לה' קו"א אה"ע סי' ז' שכתב דהמקל בזה אינו אלא מן המתמיהים י"ש.

ה בשתיקותא דלאחר מתן מעות ע' פלפול עצום בתשו' מוהרש"ם ח"ב סי' ר"כו.

ו ס"ח ש"ע א"ל התקדשי בשט"ח וכו'. נתן לה באנקאנוטא מנייר לא הוו קידושי ודאי כ"א ספק דמייא לנתן לה שט"ח שיש לה על אחרים. ונייר זה הוא שטר שיש לו על הבאנקבעריין' ה' שבט שמעון בחלק בית משתה אות ה'. ובדבר הזה השב"ח השבי"ח הרב מה שאמר לו רבו ה' חת"ס בחיו"ד סי' קל"ד ה"ד ה' פתחי תשו' ביו"ד סי' ש"ה סק"ז דהני באנקאנעטע יש להם דין כסף גמור אפי' לקדש בו האשה רק לענין פדיון בכור נסתפק י"ש וה' מצפה אריה תניינא נר"ו בחי"וד סי' ע' תמה עליו וכתב דגם לפדיון בכור כסף גמור הוא עי"ד ופשוט דלענין קידושין ג"ך כסף גמור הוא. וע' מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' כ"ו דפקפק על הוראת החתים ועכ"ז כתב דאין לזוז מפסקו עי"ש ובסי' ז"ך. אך בס' חיי אריה סי' א' האריך וכתב דלענין פדיון בכור הפודה בבאנאנעטע לא יצא י"ח ועמר ע"ד השיב משה. עי"ד ובהשמטות שם הביא עוד אחרונים דנחלקו בזה.

ז סי"ג ש"ע קדש בחוב שיש לו על אחרים במע"ג עמ"ש לקמן על ס"ל בס"ד וע' בס' רב ברכות ה"ד ידי"ן רב חמ"א נר"ו בס' שאל האיש דק"ד ע"ד ומ"ש על דבריו.

ח סט"ו ש"ע א"ל התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך וכו' ע' בלבוש פה ובח"מ סי' רע"ח ס"ב גבי הניח להם אביהם פרה מושכרת וכו' מ"ש ה' הלבוש שם ומ"ש א"ה בתשו' אדר ב' התרע"ג.

ט סי"ט ש"ע השואל חפץ מחברו וכו'. הם דברי הרא"ש בפסקיו ועי' מה שפלפל בזה בס' זל"א אביגדור סי' ו'.

י אם הכלה מסרה הטבעת שלה לחתן בסתם ולא אמרה לו כלום וקדשה הוייא ס' מקודשת ומקור דין זה בגטין ך' ע"ב אשה לא ידע לאקרויי ומסקינן דידעה כן משמע מרש"י שם אכן הרשב"א בחידושיו שם כתב דלא נפשטה בעיין. תשו' רשב"ן א"ע סי'

ל"ה ולא הזכיר שכבר קדמו בזה הג' חת"ס אה"ע ח"א סי' פ"ה וכתב דאין ודאן של שאר פוס' נדחין מפני ספקו של הרשב"א עש"ב ורמזו הפ"ת ס"ק פ"ח וע' זל"א שם.

י"א סכ"א ואם בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן וכו' ע' מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ד'.

י"ב שם בהגה קהל שתקנו ועשו הסכמה ביניהם וכו' אע"פ שהקהל התנו בפי' שלא יהיו קידושיו קידו' והפקירו ממונו אפ"ה יש להחמיר לענין מעשה. המציין ציין פה למוהריק"ו ש"ו פ"ד ואינו כן והן הנה דברי הריב"ש סי' שצ"ט שכתב דכל שמפקירין כסף הקידו' ל"מ הקידו' כלל אלא שכתב דכנ"ל להלכה וי"א למעשה ואילו במוהריק"ו לא נזכר ענין הפקר כסף הקידו' רק שהחרים שלא לקדש בפחות מיוד' ואפשר דכל שהפקירו כסף הקידושין מודה גם מוהריק"ו דמהני וכמ"ש להדיא הכנה"ג בהגב"י ס"ק ג"ן דאינו ענין תשו' הרשב"א לתשו' מוהריק"ו דהרשב"א מיירי בשפירשו בפי' שלא יהיו קידושין מטעם הפקר בד"ה ומוהריק"ו איירי בקהל שעשו תקנה בחרם שלא יוכלו לקדש בפחות מיו"ד אבל לא פירשו שלא יהיו קידושין וכו' ואף הריב"ש שלא סמך דעתו למעשה הינו משום שלא ראה מה שהעיד האשל הגדול הרשב"א משם רב שרירא גאון שנהג הוא כן ואבותיו ופשיטא דאילו ידע הוא זה גם הוא היה מסכים לזה וכמ"ש ה' משפטי שמואל סי' כ"ג דפ"א ע"ד ויעו' יד"א הגב"י ס"ק נ"ה וכבר עלתה הסכמת האחרו' דכל, שהסכימו כל רבני המדינות ושריה להפקיר כסף הקי' ונתקדשה דא"ק גט וכמ"ש בנד' או"מ ויעו' עוד בס' שמחה לאיש סי' ך' הסכמת רבני ירוש' ע"ז וכעת אמ"א לא ס' נדיב לב ולא תעלו' לב לחזר ולשנות לדוד בשנות"ו.

ואבא היום למה שראיתי בס' ציון במשפט הנ"מ לא מרבני צפת ת"ו ושמו מרדכי לורייא נר"ו (אשר נזדמן לי בתו"ש בהיותי בשלוניקי ש' התרע"ד ולפי שאין הס' מצוי הוצרכתי להעריך בהעתקתו) וז"ל שם בחה"מ סי' קצ"א הן עתה ראיתי ס' שו"ת הנ"מ שמו ומצוף דבש אה"ע סי' ו' בדין הפקעת הקידו' אריכות גדולה וכו' אמנם לא אכחד כי בעיוני שם עמדתי מרעיד ותסמר שערות ראשי שפסק בסכינא חריפא הל"מ דמהני תקנת הקהל להפקיע קידו' בהפקר כסף הקידו' אך לצאת דעת המחמיר בתקנה זאת מצא עוד תקנה לפסל עדי קידו' וכתב וז"ל שאחר שעשינו הסכמה הפקרת כסף הקידו' הפקר גמור עוד הוספנו שאנחנו פוסלין עלינו כל מין עדים אשר יעידו שאיזו בת ישראל ממלכות מצרים נתקדשה בפניהם נגד חוקי הסכמ' הזאת פיסו"ג וש' ואפי' אם יהיו העדים ת"ח וכו' וכמ"ש הרשב"א בענין עדי פיסול המודעא בגט ע"כ ופליאה גדולה בעיני שימצא חכם בדורנו ובמדינה הסמוכה אצלנו שימצא עוז בנפשו להפקיע הקידו' לגמרי מכח תקנתא שחידש. זאת ועוד והיא העיקר דהלא מדברי הרשב"א (ח"א סי' תקע"ג) שכתבנו

מפורש נגד זה דהא הרשב"א כתב דאינו יכול לפסל העדים לבטל המודעא שיעשה בין כתיבה לנתינה ונאמנות אינו מועיל אלא בממון אבל לא באיסור ופיסול עדי מודעא בגט אינו אלא מטעם דכשאומר כן הוא גומר בלבו לבטל המודעא וליתן הגט מרצונו הטוב כמ"ש וכן מה שכותבין בשטרות פיסול עדי מודעא הוא מטעם דנאמנות מועיל לגבי ממון הואיל דניתן למחילה והודאת בע"ד כק' עדים דמי ובמ"ש הטור אבל באיסור מה מועיל הודאתו שלא נתקדשה לו ואמירתו שעדים המעידים ע"ז נחשבים אצלו כפסולים כיון שבאמת המה כשרים ומעידים שנתקדשה לו בודאי שהיא מקודשת לו והאיש הבא עליה אפשר לומר דחייב מיתה לדעת כמה גדולי הפוס' ראשונים ואחרו' וכו' ואין רצוני להאריך בביטול פס"ד הנז' מאחר דכבר פסק רמ"א סו"סי כ"ח דחיישי' להסוברים דאינו מועיל הסכמת הקהל להפקיר הקידו' אפי' בהפקר ממון וכו' א"כ אינו נחוץ לסתר פסקו כי ממילא לא יתקבלו דבריו בזה ולא יתירו א"א לעלמא בלא גט וגם הבנים שיהיו מהבעל השני לא יתחתנו כי לא יסמכו על תקנה דלא שעשו את"ד וש"ב.

מבואר מסוף דבריו דכונתו לאסר ולהצריך גט גם היכא דהתקנה היתה להפקיר כסף הקידושין והרואה יראה דמרוב כעשו ושיחו פנה דרך כרמי"ם ודבד סרה עלי ס' ומנוף דבש אשר לא ידעתיו ולא ראיתיו עד הנה רע ואם יוכל להשיגו בתקנה אשר המציא לפסל את העדים אין בו כח להשיגו בתקנת הפקר כסף הקידו' כי מדברי הראשונים נחצבו וכנז' ורבני האחרונים ארזי לבנון נטו אחריהם רבני אזמיר ורבני ירושלם ועל צבאם הרה"ג גאון ישראל מוהר"א אשכנזי זלה"ה. הן עתה בא לידי ס' נהר מצרים והוא ספר מיוחד למנהגי מצרים אשר חבר הרב מוהר"ר בן שמעון נר"ו ושם בדף קע"ב ואילך באה ההסכמה שעשו רבני מצרים בש' התרס"א על הפקעת הקידושין בהפקר הכסף יש"ב שו"ר בהמאסף לשנת תרע"ג כרך א' סי"ל הובאה שם תשו' רב א' ובתו"ד אחר שחילק בין תשו' הרשב"א למוהרי"ק דשאני היכא דהב"ד עשו הממון הפקר דהתם מהני סיים וכתב דאע"פ שהתנו בפירוש לא עשו מעשה להפקיע בלא גט כמ"ש בתשב"ץ ח"ב סי' ה' ובלבוש אה"ע וכו' יעוש'. ואין כל חדש דה"ר החבי"פ בס' חו"ש ח"ב סי' כ"ו שרמזתי בנדפיס כבר ראה דברי התשב"ץ וכתב דכל שהוא למגדר מלתא גם התשב"ץ יודה יעו"ש.

סימן כט

א ס"ט ש"ע האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה. אם לא הזכיר כוס כלל אלא אמר תבור דא כלו' קח זה איפשר דתיבת זה קאי על היין ואפי' לס' ר"ת והרמב"ם הוו קידו'. יד"א

בשם הר"ן אה"ע סי' א' וראיתי בס' כסא שלמה הנ"מ למוהר"ש לאנייאדו ז"ל בסי' ז' בנדון שלקח ש' כוס מלא מי צימוקים ונתן לר' וא"ל האדא קידו' לבתך שפירושו זה קידושין שכשאומר אדם קח זה אומר כוד האדא ואחר שכתב שזה תלוי במחלו' הרמב"ם ורשי הביא משם מוהר"י פינטו בתשו כ"י שכתב דהאדא בסתם אינו כאומר כוס זה אלא בו ובמה שבתוכו וכיון שהכוס לא היה שלו אין בדבריו כלום ושכ"כ מוהר"ר חייא רופא בתשו' כ"י והגם שה' ד"ן כתב שאם לא הזכיר כוס אלא קח זה איפשר דתיבת זה קאי על היין ואפי' לס' הרמב"ם הוו קידושין אין דבריו של אחד היא הד"ן עומדים במקום ב' הרי"פ ור"ח רופא ועוד דהוו קדמאי ע"כ. ולדידי מידי ס' קידו' ל"ן דמה כח יש לנו לומר דהרי' פינטו ור"ח רובא הוו קדמאי נגד הר"ן דהלא ב' הרבנים הנז' היו קרובים לדורו של הד"ן ולא נאמר כלל זה כי אם היכא דקדמו אל הפוס' שנים הרבה ע' כיו"ב לעיל סי' כ"ז אות ט"ו וגם ה' כסא שלמה לא סמך ע"ז בנ"ד רק דהיו לו טעמים אחרים.

ב ס"ו ש"ע א"ל התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון וכו' ע' כנה"ג הגה"ט סק"ג מ"ש משם ה' בנימן:

זאב והובא בבאה"ט סק"ז. וע' לב מבין ה' אישות ד"ס ע"ג ואילך מ"ש ע"ד.

סימן ל

א ס"ד ש"ע היתה עומדת בסימטא או בצדי ר"ה וזרקם לתוך ד"א מקו'. סוגיית הש"ס בגטין לענין קידו' ולענין גט ע"ש בדע"ח ע"א ובטעם הדבר נחלקו הפוס' דהרמב"ן בחידו' כתב טעמא דמתני' משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דהא ד"א גופייהו בכל מקום ד"ת אינן קונות וכו' ותקנת עגונות התיר להם כדאמרי' לגטין אמרו ולא לדבר אחר אלמא תקנתא דרבנן היא בגטין ומשום ליתא דידהו תקון בקידו' משום ויצאה והיתה ע"כ והר"ן בנימוקיו על הרי"ף כת' וז"ל אע"ג דד"א לכ"ע אינן קונות מה"ת כיון דר' תקינו ואמרו שיהיו קונים הרי הקנום לו ועשאום כחצרו והפקר בד"ה ע"כ וכ"כ באס"ז למציעא בדל"ד ע"ד מהספר וז"ל ק' דבד"א היכי מתגרשת בתקנ"ח ומדאורייתא לא הוי גט עד דמטי לרשותה וכו' י"ל כיון דתקנו חז"ל ד"א שלו הם מדאורי' דהפקר בד"ה והוי כמו ירושה ע"כ והריטב"א בחידו' לגטין מביא ב' הטעמים בשם רבו וז"ל אע"ג דד"א של אדם לכ"ע משום תקנה איכא למימר דמגור' דכל דמקדש וכו' א"ן כיון דרבנן אמרו ד"א ש"א קונות לו עשאום כחצרו ממש ה'פקר בד"ה וכו' ורבנן הקנום לו וכיון שכן מדינא מגורשת א"ד וז"ל השה"ג אשר סביב המרדכי פ' הזורק כדת מו"י כדאיתא פ"ק דכתו' כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש גבי מי שמגרש ע"ת דאם לא באתי (כתובות

ד"ג) ואמרו גט כזה מבטל הקידו' ג"ך נוכל לומר דכל מאן דמגרש אדעתא דרבנן מגרש וחכמים נתנו שיעור לאשה ד"א דהפקר ביד"ה והוי חצרה ואי לאו כדמו"י לא הוי חצרה דד"א לא הוייא חצרה רק מדרבנן וכו' מוהרש"ק וכו' עכ"ל ר' שמשון מקינון ז"ל ועפ"י הדברים האלה מצינו עוד למוהרש"ק והר"ר שמשון והש"הג דס"ל דמשום דקי"ל הפקר בד"ה נעשו הד"א כרשותה מדאור' ומהני בין לקידו' ובין לגירושין.

ואתה (א) תבאר' באר היטב מן האמור דבמקום שאמרו הפקר בד"ה ל"ד להפקיע הממון מן בעליו אלא דגם לזכות לאחרים ג"ך דהכא הד"א הפקיעום מן הבעלים והקנום לאשה וחשבום כחצרה וכמ"ש להדייא הרבנים הנ"ז והפך מזה כייל לן הג' מחנה אפרים ז"ל בה' קנין משיכ' סי' ב' דטעם הפקר בד"ה לא סגי לן רק להפקיע ממונא מרשותא דבעלים אבל לעשות שאינו זוכה כזוכה כאילו הגיע לידו ממש לא עי"ש והא הכא לענין גט וקידושי' עשאוה כחצרה ממש והקנוס הד"א לעצמה והיינו מטעם הפקר וכמ"ש הפוס' הנ"ל הר"ן והריטב"א ורבו והשה"ג ומוהרש"ק והרר"ש ותלמידי הרי"ף וכבר בסה"ק חושן האחד בחה"מ סי' ב' רמזתי לה' חיד"א בקונ"א שבבר"כי (ד' ליוורנו) חה"מ סי' ב' שהביא ס' הפוס' ז"ל ולה' שדי חמד ח' הכללים מע' הה"א אות נ"ט שהאריך הרחיב והביא שם הפוס' דס"ל דטעם הפקר בד"ה לא סגי אלא לאפקועי ממונא אבל לא לזכות לאחר וחובה עלינו לדעת מה יענו בהך סוגייא דגטין וקידושין דאי לאו דזיכום לאשה הד"א והקנום לה היאך מתקדשת ומתגרשת. ברם ראיתי ל"ה שד"ח שם בד"ה ונראה שהביא משם החת"ס בא"ח סי' קי"ז שכתב דמלתא דא תלייא במחלו, הידוע אי קנין דרבנן מהני לשל תורה או"ל דלמ"ד לא מהני ס"ל דאין כח בחכמים להפקיר מזה ולזכותו לאחר ומיד דמהני סובר דיש כח גם לזכותו לאחר ושכ"ד הג' שו"מ יעו"ש ומתוך זה מצאתי ישוב לקו' הנ"ל עפ"ד הרמב"ן בחידו' לגטין הנ"ל בראש דברינו דמשום עיגונא תקנתא דרבנן היא דוקא בגטין ומשום ליתא דגטין תקין נמי בקידו' ע"כ והוא הטעם הראשון שהביא הריטב"א והטעם האחר שהוא משום הפקר ב"ד לא כתבו הרמב"ן ומדוע נייד מטע"ז ולפי האמור ניחא משום דאיהו קאי בשיטת החומרים דקנין דרבנן ל"מ לדאורייתא וכמו שיבא קמן בעה"י ומשו"ה בחר בטעם האחר ולא מטעם הפקר בד"ה דאי הוא מה"ט לא היו קידושין וגטו גט דלזכות לאחר לא נאמר והיינו כמ"ש שתי צנתרות הזהב הנ"ל החת"ס והשו"מ. עוד יש ליישב דלא תקשי להו מהך דקידו' וגטין ע"פ מה שהביא ה' שד"ח שם בדק"ז ע"א משם הא"ז לבתרא על ד"ך וז"ל וכל היכא דאמרי' הפקר בד"ה בעל הנכסים אבד זכותו ע"י הפקר והרי הן כדבר שאינו שלו ויש לחברו רשות להחזיק בו ברשות ב"ד אבל אינו זוכה בו ברשות ב"ד עד שיחזיק וכו'

וכשהחזיק מיהא קנה וכו' י"ש ומעתה ל"ק מהך דקידו' וגטין דהתם קיימינן בשבאה היא תחילה וכבר החזיקה ובהא פשיטא דקנתה דהוי כחצרה ודוק וע"ע בע"ז בתשו' לאה"ע בתמוז התרע"ח בש"ד.

והנה לעיל בסי' כ"ח סי"ג גבי קדשה בחוב שיש לה על אחרים במעמד ג' דמקוד' הביא הרב"י בשם רי"ו דהיא מקו' מדרבנן וכתב עליו דלדעתו היא מקו' מדאור' דכיון דתקינו רבנן נקנו לה המעות וכיון שנתנו לה הו"ל כאילו נתן לה הכסף והיא מקוד' מדאורייתא ע"כ ולכן כתב הח"מ בסי' זה סק"ה דלדעת רי"ו אף קידו' אלו דתוך ד"א הוו דרבנן וחזינא לה' מחנ"א בה' קנין משיכה סי' ב' שכתב דלדעתו גם דעת הרמב"ם כרי"ו שכתב בה' לולב דלא ליקני אינישׁ לולבא לינוקא ביומא קמא משום דקטן מקנא קני מה"ת ואקנויי לא מקני אלא מדרבנן מוכח דאע"ג דתקינו רבנן קנין לקטן שיוכל להקנות אפ"ה לא קנה הקונה ממנו כ"א מדרבנן ואנן בעינן שיצא מה"ת גם דעת הרמב"ן בחידו' פ' הספינה על דמ"ז ע"א שהק' למ"ד דמכי' שטרות מדרבנן מההיא דאמרינן בפ' האיש מקדש התקדשי לי בשט"ח דאחרים רע"א מקוד' ואי ס"ד דמכי' שטרות דרבנן לא תהא מקוד' גמו' ותירץ דמאי מקו' דקאמר לחומ' ע"כ ונעלמו דברי הרמב"ן הללו מה' ארעא דרבנן באות ת"ח י"ש שו"ר שכבר השיגו בזה ה' דרך המלך בדק"א ע"ג וכפי דברי ה' מחנ"א דהרמ"בן והרמ"בם קיימי בשיט' רי"ו לדידהו קידושין הללו דד"א הוו דרבנן וזהו פלא דאם נאמר דקידו' הניתנין בד"א הוו מדרבנן יוצא דגם בגט אם זרקו לה בתוך ד"א לא הוייא מגורשת כ"א מדרבנן ומלבד דבמתני' סתמא קתני והכי נקטי לה הפוס' דסי' קל"ט עוד בה דהיה להם ללמדנו בגט דהיא א"א דאוריי' עדיין וצריכ' גט.

ולדידי חזי לי דבהך דינא דזרק לה קידושי' תוך ד"א כ"ע מודו אפי' רי"ו וסיע' דהוו קידו' גמ"ו מדאור' ויגיד עליו רעו הגירו' דאל"ה הו"ל לאשמועי דצריך גט להתירה לעלמא וכמ"ש (וכ"כ ה' קול אליהו חא"ח סי' מ"ד) וה"ט דהך קנייה דד"א איברא דהוי הקנאה שחידשו רבנן אבל הם עשאוהו כודאי דאוריי' או מטעם הפקר ב"ה או מטעם דכל המקדש וכו' והם אמרו בפי' דלהוי מקוד' או מגורשת אבל באיזה הקנאות דתקנו חז"ל ולא אמרו בפי' שיהיה הקנאה במקום דמה"ת צריכה הקנאה אין אנחנו יכולין לומר מדעתינו דלהוי הקנאה גמו' כל היכא דהם לא פירשו דבריהם,

וכבר (ג) השמיענו הרשב"א בתשו' ח"א סי' אלף קפ"ה דאע"ג דקי"ל הפקר בד"ה ובעבור זה אמרי' דרשאין ב"ד להפקיע הקידו' ולהכשיר הגירו' מ"מ ה"ד היכא דאמרו כן הם בפירוש אבל כל שהם לא אמרו כן בפי' אין בידינו כח לומר כן וראיה מהמקדש בפיסו"ע דרבנן דחששו לקידושיו ולא אמרו דיהיו הקידו' נעקרים (ויעו' לעיל סי' כ"ח על ס"ז

מש"ש) ולכן בהך דקידו' וגירושין תוך ד"א כיון שהם אמרו בפי' דלהוו קידו' אין שום בריה יכולה לחלוק עליהם ופשוט דגם ריי"ו ודעי' יודו דהוו ק"ג שלא יחלוקו על התלמוד ובמחילת כבודו של הח"מ דהשון אהדדי לא ראי זה כראי זה דבהקנאות דרבנן בעלמא דלא אמרו דלהנו אף באיסור תורה אה"ן דלא מהנו תדע דהרמב"ן גופיה דהוא מהסופרים דהקנאה דרבנן לא מהני לשל תורה וכנ"ז מצינו להרב גופיה בחידו' ל"פ הזורק שכתב ד"א שלה זהו קרוב לה ומהני וכמש"ל משמו ושוב מצאתי להג' דברי אמת בקונ' ז' סי' ג' ד"ה ועפ"י שכ"כ בפי' וכפ"ז אתה תדין דריי"ו אינו חולק אהך דינא דד"א ולדעתו ג"ך הוייא מקוד' או מגורשת מדאורייתא ודלא כהח"מ ז"ל,

קושטא (ד) קאי דאי הקנאה דרבנן מהני לדאורייתא היכא דלא תקינו רבנן להדייא הוא סוג אחר דנחלקו הראשו' מערכה לקראת מערכה וכבר בא חכם בס' אור לי סי' ל"א וסדר סדר המערכה בפלפול עצום רח"ב רח"ב עי"ש נפלאות מתורתו תורת חח"ם מקור חיים וע"ע שערי רחמים ח"ב א"ח סי' ל"ג. דרך המלך דין ע"א ודק"א ואילך. פ"ת חה"מ סי' רל"ה סק"ד. שאל האיש הנ"מ חה"מ סי' ט"ז. ושם האריך הרחיב בזה רב רחומא"י רב חמ"א נר"ו מר בריה דה' המחבר ע"ע ואכמ"ל רק מהם אקח השייך למאי דקמן ואביא דבריהם. דבר דבור על אפניו.

אולם בההיא דמע"ג דכתב על המרן ב"י דהוו קידו' מדאור' יש להפליא עליו מדברי הרמב"ם ד"ה לולב שהביא ה' מחנ"א שכתב להדייא דהקנאה דרבנן ל"מ לדאורי' ואיך הרב"י חלק ע"ד ריי"ו על בלי הגיד:

דדעת הרמב"ם הוא להפך. ואמר החיפוש ראיתי גדולה מזאת למוהריי"ע בקונ' עפרא דארעא אות תי"א שהביא משם ה' חיד"א ז"ל שהק' למרן דסותר דידיה אדידיה. דאילו בא"ע סי' כ"ח אזיל בתר דינא דרבנן ומשוי ליה קידו' דאוריי' ואילו בסי' תרנ"ח פסק הוא עצמו כהרמב"ם דלא לקני איניש יומא קמא לולבא לתינוקא דמשמע דלא מהני הקנאה דרבנן לדאור' והצ"ע וקו' זאת באה ונהיתה בברכ"י סי' תרנ"ד וכבר האריכו הפוס' הנז' לבא לכלל ישוב אותם שעמדו על שורש דין זה.

וחזה הוית לה' אור לי שם באות י"ח שהביא משם הג' נוב"י מ"ב אה"ע סי' נ"ד סל"ג שכתב דמ"ש ריי"ג דמע"ג אינה מקו' מה"ת רק מדרבנן היינו שהבעל קדם האשה ומעות הקידו' שהוא מקדשה אינו ניתן לה מידו לידה אלא מקנה לה מעות אלו במע"ג שקנין המעות והקידו' באין כאחד בזה סובר ריי"ו דכיון שהאשה אינה קונה מעות אלא רק מדרבנן לכך גם היא אינה מקודשת:

אלא מדרבנן אבל אם ר' הי"ל פקדון אצל לאה ואמר ללאה תן פקדוני לנחשון במע"ג ושוב אמר נחשון ללאה הרי את מקור"ל בפקדון זה ואמרה הן הרי לאה מקוד' לנחשון מה"ת אף שנחשון קנה הפקדון הזה במע"ג שהוא קנין דרבנן מ"מ כיון שקנאו הרי הוא שלו ויכול לקדש בו אפי' קידושי תורה אפי' לרי"ו עי"ד וה' אור לי שם עם שהביא תנא דמסייע ליה לה' נוב"י הוא הקדוש הג' חת"ס ביו"ד סי' שי"ד עכ"ז תמה על שניהם ומר הוא:

דקאמר דאפי' דקנה בתקנתא דרבנן ומטא לידיה עכ"ז לא פלטינן מס' מ"ד דקנין ל"מ לשל תורה. ועוד הוסיף. שנית ידו שם באות נ"ה לעמד על דבריהם ולא אחד בהם. שנרגש דהך דינא דרי"ו הוא הפך הך דינא דזרק לה. קידושי' תוך ד"א דהוייא מקוד' גמו' ש"מ דלא דמו זל"ז כלל וע' דרך המלך דק"ב ע"ד שכתב להדייא דאין שייכות:

לדינו של רי"ו עם הך דינא דקידושין דבהא גם רי"ו מודה דהוייא מקוד' מה"ת. ובלמדי ענין זה ראיתי בפוס' שציינו ס' אבני מילואים שכתב הרבה בזה ועגמה נפשי כי אמ"א להתבסם מתור'. ומן (ה) האמור לעילא מן כל למדנו דרז"ל יכולין להכשיר גט אע"ג דהוא פסול מה"ת אתו אינהו ותקינו דיהיה כשר או מטעם דמקדש אדעתא דרבנן מקדש או מטעם דהפקר בד"ה ומפקיעינן ממון הקידו'. ומלבד כל הכתוב לעיל מצינו ג"ך בההיא דגט ע"ת (דכתו' ד"ג) דאם לא באתי דהגם דמה"ת אינו גט דהוא אנוס אתו רבנן והכשירוהו וכמו שממנו הביא ראיה השה"ג וההיא דגטין דל"ג גבי בטלו אינו מבוטל ע"ש בפרש"י וכבר רמזתי סוגייות אלו בארוכה לעיל סי' כ"ח על ס"ז לך נא ראה. ומה מתוק לפ"ז מאי דכתבינן בגט בסופו כדמו"י לומר דאע"ג דיהיה איזה פיסול מה"ת ח"ו יהיה נידון כדת ישראל דהיינו רז"ל שמכשי' וה"ז כמו דכתבי' בכתו' הוי לי לאנתו כדמו"י להפקיע הקידו' על ידי גט שהכשירו חז"ל או לקיימם.

והוצרכתי לזה לפי שראיתי להג' יד המלך אשכנזי בה' גירושין דין י"ד שכתב וז"ל נוסחא זו של כדמו"י אין הכונה דמגרשה אדעתא דרבנן וכמ"ש בקידו' כל המקדש אדד"ר מקדש דא"כ ק' משנה ד"ג גטין פסו' ואם נשאת הולד כשר וכו' ואמאי לא להוי גט בטל מדאו' ואף אם נשאת יהיה הולד ממזר משום דמגרשה אדעתא דרבנן ורבנן פסלו להוא גיטא א"ו דכדמו"י לא קאי כלל אדעת המגרש וכ"כ הרשב"א בסי' אלף קפ"ה דל"א כל דמגרש אדע' דרבנן מגרש (ושוב הביא דברי השה"ג אשר בראש דברינו והק' עליו) דדברי השה"ג צ"ע דכיון דחכמים מצד עצמם אין להם כח להכשיר גט אשה אשר הוא פסול מה"ת מאי מהני מה שמגרש אדעתם כיון דד"א אינם זוכות מדאור' ולא הוי גיטא כיון שלא בא לרשותה וכו' ודוקא בקידו' אמרי' שאם לא ירצו חכמים אינה מקוד' דהוי כמי שקדשה

בפי' ע"מ שירצו חכמים וכו' וכן בגירושין ג"ך שייך לומר להפך היכא דהגט כשר מה"ת וחכמים פסלוהו שוב אינה מגור' מדאור' דהוי כמו גרשה ע"ת משא"ך היכא דמדאור' פסול הגט מאי מהני דעתו שמגרשה ע"ד חכמים הא אם ירצה להכשיר הגט אין בידו לעשות ולשנות דבר מד"ת וצע"ג עכ"ל העתקתי רוב לשונו כי אין הס"פ מצוי) הנה הרב הצ"ע דברי השה"ג ולא פירש לנו למה כותבין בגט כדמו"י. אך לע"ד אהמ"ר כדחזי לא צדק במאמרו דהנה אמת דלא נמצא בדברי רז"ל בשום מקום שיאמרו כל המגרש אדע' דרבנן מגרש וכמו שאמרו במקדש בעבור שאינו שייך לומר כן וכדמפרש הרב אך עכ"פ הרי הוא כלול במאמר כל המקדש אדד"ר מקדש דהרצון הוא לומר דהכח ביד רז"ל לעקר הקידו' בגט שהוא פסול מה"ת וכמ"ש רש"י בכתו' שם כל המקדש אשה ע"ד שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה שיהיו קיימים הקידו' לפי דברי חכמים ויהיו בטלים לפי דברי חכמים על ידי גט שהכשירו חכמים ואפקיעיניהו רבנן לקידו' כשיבא גט כזה אחריהם ע"כ וכן הרמב"ן והריטב"א בההיא דד"א נ"ט דכל המקדש וכו' וכפי דעת רמב"ן מאמר זה הוקבע מעיקרא לגבי גטין ומשם תקנוהו לקידושי'. באופן דיש כח ביד חכמים להכשיר גט פסול מה"ת וכההיא דבטלו וההיא דאם לא אבא ויעו' שאל האיש בסי' ט"ו דק"ד ע"ג. ואין להק' מההיא דג' גטין דאעיקרא כך פסלום רז"ל לכתחי' אבל לא לאם נשאת דאפי' במאמר כל המקדש אדד"ר מקדש לאו כללא נמרצת הוא דאיכא דוכתי טובא דלא רצו להעמיד דבריהם וכמ"ש הרשב"א בתשו' שם וה"ה בהך דג' גטין לא רצו להעמיד תקנתם גם לאם נשאת. ומעתה שפיר כתבינן בגטין כדמו"י וזה פתרונו דאף אם מדינא דאורי' יהיה הגט בטל מ"מ אם רבנן הכשירוהו הוא מגרש אדעתם ודוק. (אמר המגיה דש"ן:

מאי מהני דמגרש אדעתם אם הגט בטל מדאו' אי לאו דאמרינן כל דמקדש אדעתא דר' מקדש וכו' וא"כ כדמו"י הכתוב בגט עדיין צריך ביאור).

סימן לא

א ס"ג ש"ע וי"א שאם קדש בתבשיל וכו'. ע' מוהרש"ך ח"ד סי' ל"ח משנת ר"א ח"ב בזכרו' מע' הק' אות פ"ה.

ב ס"ד הא דאמרי' שהיא מקוד' מספק וכו' צריכה גט להתירה לעלמא ע' לה' ברכ"י באו"ב שחקר במקודש' דרבנן ונשאת לאחר אי אמרינן דתצא מזה ומזה עי"ד וע"ע למוהרד"ח ז"ל בתשו' כי באה בספר אחי וראש סי' ט' ובדברי ה' המחבר שם פלפלא' ואריך על חקירה זו.

סימן לב

א ס"א ש"ע ונותנו לה בפני עדים. כתב יד שנתנו לה בינו לבינה. ע' יד"א סק"ז דבמחלו' הוא שנוי ודינינן לחומ' וע' משנת ר"א ח"ב סי' כ"ג דע"ז ע"ב שהביא מחלו' הראשונים בזה.

סימן לג

א ס"א ש"ע בביאה כיצד אומר לה בפני ב' וכו'. ע' לעיל בסי' כ"ו על ס"א מ"ש א"ה בזה.

סימן לד

א ס"א ש"ע כל המקדש אשה בין ע"י עצמו וכו' ע' ברכ"י. או"ד. כסא אליהו ס"א ודבריו הצ"ע מר ידידנו נר"ו בס' נהר מצרים בד' ק"א. בקונט' שלולית הנהר י"ש. ב שם בהגה וי"א דאחר מברך וכן נוהגין. ע' ל"ה לב מבין בה' אישות דנ"ח דחקר לדעת מאין יצא המנהג דברכה זו מברך החזן ומצא להגהמי"י פ"ג מ"ה אישות שכתב דהיינו לצאת ידי מחלו' הראב"ד והרמב"ם ודן מינה דאם החתן הוא הש"ץ דאינו יכול לברך הוא בעצמו ברכת אירוסי' דמכניס עצמו בספק י"ש וע"ע במה שפלפל באורך בעיקר מחלו' הרמב"ם והראב"ד וע"ע לה' שדי חמד במע' חתן וכלה אית י"ח דהעלה דאינו יכול לברך לא ברכת אירו' ולא ז"ב רק בדליכא אחר.
ג שם בהגה נהגו להסדיר ברכה זו על כוס של יין וכו' בענין הטעימה ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק משם הב"ש דישתה החתן רביעית וכתב הוא דאין כן מנהגנו אלא כ' שטועמין טעימה א די וע' יד"א סק"ח משם התשב"ץ דהראוי שיטעמו חו"כ. ובס' שבט שמעון דמ"ז ע"ד הביא משם הרוקח סי' שכ"א שהמברך ברכת אירוסין ונישואין וגם החתן והכלה שותים וכפי דבריו שם ראוי שהמברך לא ישתה כדי שלא יטעו דהוו ברכת הנהנין עי"ש וז"ל רשב"ן בתשו' לאה"ע סי' קי"ב מה שנהגו שמסדר קידושין מברך על הכוס והחתן והכלה שותים הפנ"י בקו"א לקידושין מסיק כיון דעיקר היין בסידור הקידו' לאו ליהנות מכוין חשיב כברכת המצות וכו' ולא היה אפשר לנהג שהרב המסדר ישתה מן היין באשר חששו שאם יהיה להרב לסדר הרבה קידושין יבא להשתכר ומנהג ישראל תורה את"ד. ושוב מצאתי בס' מפתח לתשו' הגאונים צד 144 שהעתיק תשו' לגאון הלא היא כתובה בס' חמדה גנוזה סי' קי"ח וז"ל כוס של חתן וכלה המברך צריך לשתות ואם מקפידין יטיפו ממנו מעט ואם יש בני אדם שמקפידין שותה חתן וכלה וכו' שהמברך אין צריך לטועמו הוא בעצמו אף כאן אע"פ שברך המברך ושותה אותו החתן ש"ד א"ד וע' שדי

חמר בקונ' פאת השדה מע' ברכות אות ל"א שהאריך לתת טעם לנוהגים לטעם הש"ץ ואח"ך החתן וכלה ולנוהגים שלא לטעם הש"ץ וניתנים לחו"כ דוקא.

סימן לה

א מ"א ש"ע האיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה. ה"ג נוב"י מ"ק סי' ס"ד ומ"ב סי' מ' חקר איך האיש יכול לקדש ע" שליח הא הו"ל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים וכו' וחדש דאין שליחות לקרוב לקדש קרובתו לאחר משום דפסולה לשליח ונעלם ממנו מ"ש הר"ן בפ' האיש מקדש דיש שרצה לדקדק שיכול להיות שליח להוליך קידושין לקרובתה בעד אחר תשובות רשב"ן אה"ע סי' פ"ד כ"כ אצלי בזכרונותי מעת שהיה הספר הזה בידי בתור שאלה ועתה תשו' הנוב"י מ"ב אינם אתי אבל אתה תראה במ"ק שם שכתב להדייא בלשון תימה וז"ל ולפ"ז לא יוכל שום אדם לקדש אשה ע"י שליח אלא מטעם מגו דזכי לנפשיה ומעתה אם האשה היא ערוה עליו אינו יכול להיות שליח לקדשה לאחרים וזה לא שמענו בדברי הפוס' ע"כ וכפי הדברים האלה הנו"ב לא חידש דין זה ואדרבא הוא כתב דליתא להא ומה לו כי יצעק דנעלם ממנו לשון הר"ן והרי דעתו כן הוא דסבר דאין האב יכול להעשות שליח לקבל קידו' בעד בתו בוגרת וחלקו עליו כל הפוס' והי"ל לתמוה על הנוב"י דלמה כתב דדין זה לא שמענו בדברי הפוס' מאחר שהוא מפורש להפך בטוש"ע והיל"ל דהפוס' הסכימו להפך וצ"י

ב ס"ג א"ץ עדים במינוי האיש שליח וכו'. ע' בס' היכל מלך די"ד ע"ב ואילך פלפול עצום במחלו' הרמב"ם והראב"ד הזה.

ג ס"ב בהגה י"א דשליח א' יכול לעשות שליח ב'. ע' שמן רוקח מהדו' ג' סי' ד'.

ד ס"ז ש"ע וכן בכל מה ששינה. ה"ה אם השליח התנה מדעתו שכל החוזר בו יתן לשכנגדו בתו"ק סך פ' כיון שרשות זה לא ניתן לו בהרשאה הו"ל שינה מדעת משלחו וקידו' אין כאן קנס א"כ בן ידיד ד"א.

ה כתוב בהרשאה להיות שלוחי לקדש לי את משודכתי בזהוב זינגירלי אשר אני שולח ליד שלוחי ע"י פ' והזהוב לא בא ליד השליח והלך ושאל מאחר טבעת לא הוו קידושין דאפי' לקדשה משלו הוי הקפדה כ"ש בשאלה מאחר דהוי הקפדה וע"כ לא כתבו בתוס' רי"ד דאם נאבד החפץ דיכול לקדשה משלו אלא דוקא היכא דעשאו שליח בסתמא אבל לא היכא דפירש בטבעת זאת או בזהוב זה ה' בז ידיד ה' אישות ד"א ע"ג ועפ"ז העלה דשרייא לעלמא בלי גט ופוסק א' הו"ד שם חלק עליו דאין להחליט בזה לא איסור ולא התר וה"ז ס' מקודשת. וה' המחבר אחר שחזר לקים דבריו עינו ראה תשו' ה' עדוב"י סי'

צ"ו (רמזתיו בנדפס אות י"ב) דאפי' נגבו המעות ונתן לה משלו אחרות אין קפידא ועם דסבר לחלק דכל שהיו מאחרים הוי קפידא עכ"ז אסיק להל' דהוייא ס' מקודשת ובעיא גיטא י"ש.

ו גם לס' ה עדוב"י דבנאבדו הקידו' יכול לקדשה משלו ה"ד במעות דטבעא חדא הוי לא כן בטבעת שהוא לנוי כ"כ בנד' אות י"ד בשם מוהרא"ח ז"ל ודלא כמו שמצא בכ"י מאחד קדוש הן עתה נראה דאיכא תנא קמא דמסייע ליה לאותו קדוש ה"ה ר' ישעיה הראשון כפי מה שראיתי לה' משאת משה בא"ע דקוד' ע"ד שהביא משמו שכתב וז"ל חפץ הקידו' אם נאבד מצי (השליח) לקדשה משלו ע"ה וכן ה"ד ה' בן ידיד שם בד"א ע"ג הרי דאף בחפץ איתאמרא הא מילתא הגם שיש חילוק בין חפץ לחפץ הרי בהדיא כדברי אותו קדוש.

סימן לו

א ס"ע ש"ע האשה יכולה לעשות שליח לקבל קידושיה. אם גילתה דעתה דניח"ל להתקדש לזה יוכל לזכות לה שום אדם ולקבל בשבילה קידושין הרב"ש וע' בס' משנת ר"א ח"ב סי' ה' מה שפלפל בזה. ובמעשה שהיה בא' שאמר לשלוחו בפני עדים טומה איסטו אי לייבאלדו אי דאלדו אה פ' פור קידושין והכלה היתה מזומנת ומעותדת לקבל קידושיה והיא כסתה פניה כמנהג הכלות והשליח בעודו מוליך כסף קידושיה חזר בו ולא מסר הטבעת ביד הכלה ונסתפקו חכמי הדור דכיון דהיא עשתה כל ההזמנות לקבל קידושיה א"כ השליח בעצמו נעשה שליח קב לה ובמסירת הטבעת ליד השליח נתקדשה האשה ועמד הרב על הענין והעלה להתיר אי מטעם דכיון דבלשון הזה איכא תן והולך אין כאן זכייה כלל ואי מטעם דאע"ג דתן כזכי לאו כזכי ממש הוא וכן עשו מעשה ע"ד ב ס"א ש"ע אם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת השליח. במחלוקת זה אם פשטה ידה מקבלה קידו' מאחר צריכה גט מזה ומזה אע"ג דאיכא ס"ס אך אינו מתהפך. משנת ר"א בזכרו' מע' הק' או' ך'.

ג ס"ו ש"ע מי שקדש ע"י שליח לא יקדש פעם אחרת בשעת החופה. ע' בנד' או"ב ולעיל סי' ל"ד או"א ובעיר שהיו נוהגים כס' הריב"ש לחזר ולקדשה ב' בעת הנישו' ובא חכם א' ורצה לבטל המנהג לחוש לס' מוהריקו' אין שומעין לו. עולת שמואל קונפורטי אה"ע סי' ב' עש"ה.

ד ס"ז ש"ע האומר לשלוחו קדש לי אשה. ע' בנד' אות י"ג משם ה' עדות ביעקב ז"ל על מי שנתן מעות לשלוחו לקדש לו אשה ונגנבו. וע"ע משנת ר"א ח"ב סי' ך' מה שפלפל בתשו' זו.

ה שם ש"ע וכן בכל מה ששינה. ע' דרך עץ החיים מד"ה ואילך מה שפלפל בזה

ו סיו"ד ש"ע יש מי שאומר שאין לאב להעשות שליח לקדש בתו. ע' כנה"ג הגה"ט סק"ה והנמש יד"א סק"ה והלמש'. זכר לאברהם דרצ"ג. לעיל סי' ל"ה או"א. משנת ר"א ח"ב סי' נ"א.

סימן לז

א סכ"ו ש"ע אב שאמר שקדש את בתו וכו'. ע' בנ"ד ואות י"ב מ"ש. וע"ע משנת ר"א ח"ב סוס"י ט'. אור לי סי' קכ"ט אות.

סמן ל"ח א ס"ב ש"ע כל תנאי צריך שיהיה בו ד' תנאים וכו' התנאי בטל ותהיה מקוד'. אין לחלק היכא שאבי הבת שאל התנאי לכשיתרצה לתת לבתו והודה המקדש לעשות כך דא"ץ לכפל תנאו דהא לאו מלתא היא דלא שאני לן בין כשהתנה המקדש או המתקדשת והודה המקדש שבכולן צריך לכפל תנאו דמבני גו"ר ילפינן והתם כששאל בכי גו"ר לתת להם את הארץ אמר להם משה משה אם תעשה את הדבר הזה והסכימו בני גו"ר הרי ששאל מהם מרע"ה דבר זה והודו בתנאי ועכ"ז לא נתרצה עד דכפליה לתנאיה. מוהר"י פינטו ז"ל בתשו' כ"י ה"ד ה' כסא שלמה הנ"מ סו"סי ז'

ב סי"ח ש"ע ע"מ שאראך מנה א"מ עד שיראנה מנה שלו. קדש את האשה ע"מ שיקנה לה צמידים ואין ידו משגת ולקח מעות ברבית וקנאם אינה מקוד' דאדעתא להביא משל עצמו קאמר ולא נתקים התנאי ואין כאן קידו'. ה' משא"מ ח"ב מאה"ע סי' ה ומר בריה ה' קו"א בראשון מאה"ע סי' א' תמה עליו דהן לו יהא שלא נתקים התנאי הי"ל לחוש לס' מ"ד דאף בע"מ בעינן משפטי התנאים והתנאי בטל והמעשה קים. ובנדון כיו"ב שנשאל במי שקדש אשה ע"מ שיקנה לה תכשיט והלך הבחור ולקח מעות ברבית וקנה התכשי' וקודם שנכנס לחופה מת הבחור ופסק הרב דצריכה חליצה או יבום מתרי טעמי חדא דהרי נתקים התנאי ותו דכיון דלא כפל תנאו הו"ל התנאי בטל והמעשה קים עי"ש.

ג סל"א ע"מ שאני צדיק וכו' ה"ז מקוד' מספק. אם אמר ע"מ שאני צדיק גמור והיה ביום הכפורים אינה מקוד' עד יעבר יוה"ך ה' חסדי דוד בסוף יומא. ולדידיה ה"ה אם עבר על כריתות ומב"ד דקי"ל יסורין ממרקין א"מ עד שיבאו עליו יסו' וכן בחילול השם ולע"ד הך מלתא צריכה רבה דיש צדדים לכאן ולכאן. ה' קול אליהו ח"א אה"ע סי' ב'.

סימן לט

א ס"ד בהגה י"א דנכפה וריח הפה אין חילוק בין מרחץ בעיר וכו'. ומטע"ז בריח הפה אין לו בדיקה אע"פ שנתרעם הבעל לאחר החופה אינה יכולה לטעון דראה ונתפיס רק היא צריכה ראיה דידע ונתפיס. אור נעלם סי' כ"ו.

ב ס"ה ש"ע המקדש אשה סתם וכו' ה"ז מקוד' מספק. אם רצה הבעל לקימה אי צריכה קידושין מחדש במחלו' הוא שנוי בין הפוס' הב"ש עם הגאו' פ"מ לקמן סי' ס"ח ומ"מ גם לדעת הרמב"ם דא"ץ קידו' מחדש היינו משום שידע הבעל עתה וקבל דדמי לקידושי קטן אבל אם לא ידע הבעל כלל אין כאן קידושי ודאי והרי היא תמיד בספק קידו'. רב פעלים ח"א אה"ע סי' ב'.

ג מדברי מרן בש"ע משמע דאם הם מומין גדולים א"ץ גט. ולפ"ז אשה שהיתה רחמה צד באופן שא"א לבא עליה בדרך כל הארץ ועתה עסקה ברפואות ונתרפאה והבעל טוען מאיסא עלי מחמת מום הנ"ל אף שכבר נתרפאה ורצונו לגרשה בע"כ בלי כתובה כי אין לאל ידו פשוט שהוא מום שמבטל הקידושי' אף בלי תנאי דאיך יעלה על הדעת שיקח איש אשה שאינה ראויה לאישות כלל ואינה צריכה גט. אמנם כל זה בצווח תכף אבל שתק ואחיך צווח פשוט במהני נתרפאה. משיב כהלכה סי' ז'.

ד ס"ו ש"ע הלכה אצל רופא ורפא אותה אינה מקוד'. ע' ח"מ וב"ש דאם בשעת הקידושין כבר נתרפאה מקודשת. אך אם היתה מצורעת או נכפית אפי' קודם הקידושין יש לחוש שמא תחזר עמ"ש ע"ד בתשו' לאה"ע בסיון התרע"ג אות ט' והיא בסי' ג'.

סימן מ

א ס"ב בהגה אבל אם מת הב' וגרשה תוך ל' חזרו קידושי א' לפי דעה זו היה נראה לדון באשה שעשתה שליח לקבל קידושין ואח"ך פשטה ידה וקבלה קידו' מאחר ונתארמלה או נתגרשה דהשליח יכול לקבל קידושין בעדה. אך יש לחלק דהכא כבר תלו מעשה הקידו' של הב' לאחר ל"י וע"י קידושי הב' היו נפקעין קידושין הראשונים וכיון שמת נסתלק סיבת ההפקעה וממילא חלו קידו' הראשו' משא"ך הכא דעדיין לא נעשה שום מעשה של קידו' רק שליחות בעלמא וכשנשאת נסתלק ענין השליחות. מצפה אריה תניינא אה"ע סי' כ"ד.

סימן מב

א ס"ב ש"ע ואפי' בע"א אינם קידו'. מאן דמחמיר בקידושי ע"א אי הוי דאור' או דרבנן ע' בנדפס או"ה הנה הבאתי דבמחלו' הוא שנוי בין האחרו' עתה באו לידי תשו' מוהרש"ם ח"ג וראיתי לו בסי' נ"א שכתב וז"ל רו"ם הביא מתשו' אמרי אש סי' ל"ו שתמה דהסמ"ג שסובר להחמיר ודאי דהוא מה"ת דאל"כ אמאי פסק כר"פ הרי בבדרבנן הלכה כמקל ורו"מ הביא מתשו' דברי אמת סי' ו' שהביא משם האחרו' דדבר שבערוה גם בדרבנן ל"א הלכה כמקל בד"ס אבל לע"ד יש סתירה לזה מהירוש' פ"א דגטין הל' א' בהא דר"א ה"ל כר"מ והוה ר"ז מתמיה עליו דהא ה"ל כמקל בד"ס וכו' וגם בתשו' ב"י סי' ו' צדד דלר"פ חוששין מה"ת לקידושין בע"א וע' תשו' מוהרי"א אה"ע סי' ח"י שהביא ראיות נכוחות לזה את"ד.

ב אפילו למאן דמחמיר בקידושי ע"א אם אותו העד הוא מגלח זקנו בתער יש להקל בכה"ג אף לדעת רעק"א שהביא הפ"ת בסקי"ח דהכשיר עדים הללו דלא גרע מריקים ופיסו"ע דרבנן. תשו' מוהרשם שם.

ג אם האשה מכחיש את העד ע' בנד' או"ח מ"ש שם וע"ע עולת שמואל קונפורטי אה"ע סי' ז' מ"ש בע"ז ושם כתב עוד דה"ד כשהיא מכחשת ואומרת שלא קבלה לשם קידו' אבל אם אומרת שלהד"מ ואיכא ע"א המכחיש אותה הא אמרי' האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי וכאן נמי באומרת היא להד"מ הוי כאומרת לא כיונתי לשחק ואם יש ע"א שקבלה קידו' הוי כאומר לא פרעתי וכ"כ מוהר"ם מפדואה סי' ל"ב וכו' עי"ד ולא זכיתי לירד לסוף דעתו דכיון דאין כאן אלא ע"א המעיד שקבלה קידו' והיא אומרת להד"מ למה לא תהא נאמנת ומה דמות יערך לההיא דהאומר לא לויתי ולההיא דמוהרמ"פ דהתם קאי בדאיכא תרי סהדי דמעידין דאוזפיה:

ופרעיה התם אמר רבא דכיון דהוא אמר לא לויתי והעדים. מכחי' אותו שלוה אלא שפרע בעבור זה אינו נאמן וכן בההיא דמוהרמ"פ איכא תרי סהדי ודוק וצ"י.

ד קדשה בע"א והיא אומרת שלא הבינה לא מהני כלל וכו' דנהי דבב' עדים ל"א שלא הבינה הקידושין מ"מ בע"א שאפשר עכ"פ שלא הבינה אמרינן כיון שעל הקידו' אין כאן עדות ברור רק ע"א וכו' והע"א לא מצי למטען בריא שהבינה יפה רק מכח אנן סהדי ואנן לא ידעינן כלל שנתקדשה וכו'. ס' חכמת שלמה שבפ' הר המר אשכנזי סי' י"ט.

ה אפי' למאן דחושש לקידושי ע"א דוקא שנתקדשה בפניו אבל אם הודית בפני ע"א שנתקדשה אפי' להסמ"ג אין חוששין. כנה"ג הגב"י סקי"ט בשם הרא"ם ומוהריב"ל וה' משנת ר"א ח"ב סי' כ"ג נתקשה מאד בדברי הכנה"ג דהך הוראה היכי דמייא אי ההודאה

הוי שנתקדשה בפני ב' נכנסנו במחלו' אחר בין הראשו' הובא בח"מ סי' ל"ב וסי' פ"א. ועוד דאין תשו' מוהריב"ל ענין לזה ולכן הגיה בדברי הכנה"ג דכצ"ל אבל אם הודית שנתקדשה לפני ע"א אפי' להסמ"ג אין חוששין ועכ"ז לא נתיישבו אצלו דברי הכנה"ג ע"ש בדמ"ו ע"ד אך אסיק לענין הלכה דכל שלא ראה העד מעשה הקידו' לית דחש לה ועפ"ז דן את הדין לנ"ד דהודה הבעל לפני ע"א דבעל לשם קידו' דליכא למיחש בהו כלל עי"ש. ו שם בהגה ואין חילוק בין אומר העד שנתקדשה לפניו או לפני ב'. ע' בנדפ' או"ט וע' מה שהארכתי בזה בתשו' שבט התרע"ח בס"ד והיא בסי'.

ז ס"ד בהגה וצריכים העדים לראות הנתינה ממש בידה. ע' בנד' אות י"ד. משנת ר"א ח"ב סי' נ"ג מ"ו ע"א.

ח שם כל עדות שלא נחקר בב"ד. קב"ע על קידושין אי צריך בפני המקדש והמתקדשת או אפי' שלא בפניה. ע' בנד' אות ט"ז. לב שלמה אה"ע סי' כ"ג דכ"א ע"ד ושם העלה כסב' הפוס' הסוברים דקב"ע שלא בפניהם הוי שו"ק וע' בתשו' כסלו פר"ת בס"ד והיא בסי' ב"ך.

ט עדי גטין וקידו' אי צריך שיעידו כאחד ע' בנד' אות כ"א. וע' לב שלמה שם דכ"ו ע"ד שצירף זה לס"ס וכדברי מוהר"ש הלוי שהבאתי בנדפ' וע"ע בתשו' שבט התרע"ח הנ"ל ושם כתבתי דאם יש אופן שיבאו עוד הפעם בפני ב"ד ויעידו עדותם ש"ר וכן אם יהיה האופן שדי לנו בעדות אחד מהם גם זו לטובה שיועילו הקידו' עש"ב באות וז"ח והיא בסי' י"ד.

י עדות מוכחשת בקידו' בבדיקות עמ"ש בנד' אות כ"ב דבמחלו' הוא שנוי וע' תשו' מוהרש"ם חר"ג סי' ץ' דאסף מחלו' זה באורך וכפי הפוס' שהביא שם הוא דלרוב לא נפסל העדות וע' תע"ל ח"א סכ"ח.

י"א אם ע"א מעיד שא"ל הרי את מקו"ל כמשפט וע"א אומר שנתן לה וא"ל זה הקידוש' שלך אין לך הכחשה גדו' מזו וליכא למימר זה שמע לשון זה וזה לא שמע לשון זה. תעלומות לב ח"ד סי' י"ג וע' בנדפס אות ז"ך ובתשו' כסלו פר"ת בס"ד והיא בסי' ב"ך.

י"ב ס"ה ש"ע המקדש בפיסו"ע דאורי' אינם קידו'. הק' המ"ץ בח"א סי' ג"ם למה ל"א דיהיה ס' מקוד' להצריכה גט וכדקי"ל גבי המקדש האשה ע"מ שאניצ"ג דאמרי' שהיא ס' מקוד' דשמא הרהר תשובה וע"ש מה שיישב וע' היכל מלך ה' אישות דט"ז ע"א מ"ש בזה.

י"ג שם ש"ע אבל בפיסו"ע דרבנן. קרובים מצד האם או אישות אם פיסולן דרבנן או דאור' ע' בנד' אות ל"ה וע"ע לב שלמה מדפ"ג ואילך שמחה לאיש אה"ע סי' ב"ך. שאל האיש אה"ע סי' ה' ולקמן בסי' ק"ל על סטו"ב מ"ש שם.

י"ד אם קדשה בפני עדים והיה בהם קרוב או פסול ע' בנד' אות מ"א. לב שלמה אה"ע ד"ך. וע' משנת ר"א ח"ב בזכרו' מע' ק' אות כ"ו לכשלא ידעו הרחוקים בקורבתו דלדעת הרי"ף לא נתבטל העדות אי אמרינן הכי בקידושין דבמחלוקת הוא שנוי עי"ש וז"ל מוהרש"ם בתשו' ח"ג סי' נ"א. בתשו' בשמים ראש סי' ל"ז בתשו' מוהרימ"ט העלה דגבי קידו' לא שייך כלל דין נמצא א' מהם קו"פ עדותן בטלה אבל בתשו' הר"י בן הרא"ש סי' פ"א פ"ב הובא תשו' כמה גדולים שנחלקו בזה וע"ע עבודת הגרשוני סי' ל"ד באמצע התשו'. תשו' רעק"א מ"ב סי' פ"ה. כתב סופר סי' ט"ל. מוהרא"ל צינץ סי' י"ט. שו"מ מ"ת ח"ב סי' ל"ז ועכ"פ יש מזה סניף גדול לצרף להקל את"ד.

ט"ו מקדש בפני ב' אחים עמ"ש בנד' אות מ"ג וע"ע בס' תעלומות לב ח"ד סי' י"ג דנקט בפשי' דהעדות בטל אף אם נצטרף א' מהם באיש זר עי"ד.

ט"ז קב"ע של קידו' שהיה בין הדיינים פיסול מחמת קורבה אפי' הם מאה פסולין ה' מוהר"ש הלוי בספרו לב שלמה אה"ע סי' כ"ח דל"ז וכבר בסה"ק חושן האפד סי' ז' או"ג רמזתי דברי הפוס' המדברים בזה.

טו"ב מקדש שייחד עדים פסולים אי אמרי' תתקיים העדות בשאר ע' בנדפס אות מ"ד וע"ע רוב דגן בה' כתובות סי' א' דל"ג ואילך.

ח"י שם בהגה החשוד על העריות פסול לעדות אשה בין לענין קידו' ובין לענין גירושי. משמע דוקא בקידו' וגירו' אבל לעדות מיתה הכשירוהו כמו אשה ועבד אבל רש"י וכו' ח"מ ס"ק ט"ו וע' להג' עטרת חכמים באה"ע סי' ח' שאחר שפלפל ע"ד אסיק להלכה שלתק"ע יש סמיכה אדברי רמ"א כי בלא"ה שיטת ר"ת ורש"י והאלפסי וסיעת רבים מהקדמונים כל הסוגייא דחשוד על העריות לא מיירי רק כשבא על הערוה ובחשוד בעלמא אף מדרבנן לא נפסל ואף לעדות אשה לא נשמע לדידהו שיהיו פסו' וכו' עי"ש.

י"ט שם או בעדים שהם ספק פיסולי תורה. ע' במילואים או"ב שפירשתי דברי מרן באמרו ס' פיסולי תורה דהיינו שעשה עברה שיש ספק אי לקי אי לאו או מחמת פלוג' דרבוואתא או מחמת ד"א ודהכי פירש מוהריב"ל בח"ד סי' ט' אבל אין הכונה לומר דיש ס' בעברה שעשה אי איסו' מדאור' או מדרבנן ולאפוקי דאם העברה היא גופה אסו' מדראור' דנפסל מדאור' דהא ליתא דכדי להפסל צריך שיעשה עברה דאור' שחייבין עליה מלקות ושוב מצאתי כן להג' פמ"ג בספרו שושנת העמקים יש"ב.

ועל זה היתה עלי יד הרב המו' כמוהר"ר יצחק אשכנזי נר"ו מחו"ר ירושת"ו במכתב למר' דלא יתכן לפרש כן דדברי מרן הן הנם דברי הרמב"ם והרואה כדברי מוהריב"ל יראה דפירש כגון שבו' ביטוי וחרם שגוזרין הקהל דהוי פלוגתא דרבוואתא וזה לא יתכן לפרש בדברי הרמב"ם דאיהו פסק בפ"ב דה' טו"ן דהוי חשוד וכ"ד ר"ת וכו' והריב"ל לא קאי אדברי הרמב"ם אלא איהו ניהו דקאמר דכיון דאיכא פלוג' דרביו' רש"י ור"ת א"כ הוייא ס' מקו' וכו' ותימה יקרא עלי דלמה לי להכניס בדוחקים וימה לא פירשתי בפשיטות בב' כתי עדים המכחישים זא"ז שהעידו על איש אחד שעבר עברה שנפסל לעדות והכת הב' מכחשת שלא עבר שפסק הרמב"ם פי"ב מה' עדות ומרן בש"ע סי' ל"ה שהוא פסול ועוד אופן אחר בטומטום ואנדרוגינוס שהם פסולים מספק וכו' ופלפל בחכמה ע"ד הג' שושנת העמקים שהבאתי שם ועל יתר דברי ומ"מ אסיק להלכה דכל שעבר עברה דאורי' אע"פ שאין בה מלקות או עברה דרבנן ואין עליה מ"מ עכ"ז פסול מדרבנן והאריך בזה כיד ה' הטובה עליו.

ואני עני השיביתיהו בקצרה דזועתי היתה לחדש דמאי דקי"ל דאפי' עשה איסור ודאי דאורי' אינו נפסל מה"ת כל שאין בה מלקות הוא אמת ויציב. ויען דהיה מקום לטעות בכונת הרמב"ם להפך כתבתי דכונת הרמב"ם היינו דעשה איסור ודאי אך יש מחלו' בפוס' אי לקי וה"ה נמי דיקרא ס' פיסו' תורה מחמת שתי כתי עדים דמה לי חרי ותרי ומ"ל פלוגתא דרבוותא. ומה שנסתייעתי מדברי מוהריב"ל גם אנכי ידעתי דלא על הרמב"ם היו דבריו רק כי מדברי מוהריב"ל ידענו דספק פיסולי תורה היינו בעשותי עברה דאורייתא דיש מחלו' עליה אי לקי אי לאו ודוק כי קצרתי.

סימן מג

א ס"א ש"ע קטן שקדש וכו'. ע' בנד' או"ד מ"ש משם ה' שמחת יו"ט סי' יו"ד דכשיגדל חייב לעשות לה כתובה וע' רב פעלים ח"א אה"ע סי' ב'.

ב שם ואפי' שלח סבלונות וכו'. ע' משנת ר"א ח"ב סי' י"א

ג קטן בן י"א שנה שקדש לו אביו אשה. ע' בנדפס או"ב. זל"א אביגדור סי' ד'. ובתשו' ה' מוהר"ש חיים ז"ל בע"ס שמן המשחה שהובאה שם בס' זל"א סי' ד' באורך. ולה' שרשי הים ח"ב דקפ"ב שהעתיק שם לשון ס' הפדס לרשי' בדפ"א שהובא שם מחלו' הראשו' בזה בארוכה.

ד שם ואסור להשיאו אשה בעודו קטן. נחל נובע מדברי הרמב"ם פ"א מ"ה איסורי ביאה ממימרא דש"ס סנהדרין ע"ו ע"ב ויבמות קי"ב ע"ב דמשמע דהוי בעילתו ב"ז. וראה זה

שראיתי במכילתא ס' משפטים ע"פ אם אחרת יקח לו מכאן אמרו חייב אדם להשיא את בנו קטן ובמקום אחר הוא אומר והודעתם לבניך ולב"ב אימתי אתה זכאי לראות בני בניך בזמן שאתה משיא בניך קטנים ע"כ וזה דלא כהש"ס וכמו שכן ראיתי בס' תורה תמימה הנד"מ ע"פ זה דעם שהביא מירוש' דקידושי' פ"א הל' ז' דיליף מדרשא אחרת דמצוה להשיא בנים קטנים כתב דהוא הפך הבבלי. אך הג' מלבי"ם בס' התורה והמצוה בביאורו על המכילתא כתב דהמכיל' מיירי בבן י"ג וקראו קטן מפני שסמוך ע"ש אביו ומצד שסומך ע"ש אביו קראו קטן י"ש וע' עטרת חכמים סי' י"א מ"ש בדין זה דקידושי קטן עי"ש.

ו אב שקדש בתו הקטנה עם נער אחד ואחר עבר ג' ימים שקדשה נתחרט וטוען אבי הנערה שהנער הוא בן י"ג שנה וקידושיו קידושין וקרובי הקטן אומרים שאינו אלא בן י"א שנה והביאו עדים והעידו שהוא קטן היא אסורה מטעמא דשוייא חתיכה דאיסורא מוהרש"דם אה"ע סי' ט' וע' כנה"ג יו"ד סי' א' ס"ק ב"ך דהצ"ע דבריו במה שהביא ראיה מתשו' הרשב"א וע' עולת שמואל קונפורטי חה"מ סי' ד' שיישב דברי מוהרשד"ם שכונתו שהאב אינו יכול לקבל עוד קידושין בעדה אבל אה"כ דבהתגדל הנערה תוכל לומר דהיא אינה מאמנת לדברי אביה רק לדברי העדים ולא בעייא גט עי"ד ונכון הוא.

ז קטן וקטנה שנישאו זה עם זה. ע' מה שהאריך בזה בס' דברי רב משולם הנד"מ סי' י"ט.

ח ס"ב בהגה מי נאמן על קטן וקטנה שנתגדלו. ע' כנה"ג הגב"י סק"א דהביא משם ה' עצמות יוסף דהאב נאמן לומר על בנו שהוא גדול לענין קידושין להחמיר להצריכה גט אבל לא להקל בלי חליצה וכיוצא י"ש. וע' לה' דברי אמת בתשו' סי' ז' דט"ו שהאריך בזה ואייתי בידיה מחלו' הראשו' ורמז לן תשו' הרשב"א הובאה בב"י סי' מ"ב דס"ל דנאמן האב אפי' להקל בקידו'. וגם אנחנו ראינו לה' פ"ת לקמן סי' קס"ט סקי"ג שכתב משם השה"ג סוף קידושין שהביא משם ריא"ז דהאב נאמן על תולדת בנו לומר שבזמן פ' נולד בין להעיד עליו בממון ובין להעיד עליו לפוסלו וכן בשאר איסו' להחזיקו בגדול לכל דבריו חוץ ממכות ועונשין וה' פ"ת שם השיגו להנוב"י סי' צ"ג דחלק על הגדולים מסברא יעו"ש.

ותבט עיני לה' משנת ר"א ח"ב אה"ע סי' ט' שנשאל על ר' ששדך בתו עם בן ש' שאמר שבנו הוא גדול שכבר השלים י"ג והשידוכין היו בסבלונות כמנהג קושטא ואח"ז נעדר בן ש' ונשארה הכלה זקוקה ליבם ובא ש' ואמר שבנו היה קטן בעת הסבלונות ואפי' בשעת העדרו ומה שאמר בעת הסבלונות שהיה גדול שקר ענה והרב ז"ל אחר שהביא סברות הראשו' דלהחמיר נאמן האב כתב דצריכה חליצה או יבום מכח עדותו של אב

ואע"ג שעתה חוזר בו דבריו הראשו' עיקר ובסוף תשובתו כתב וז"ל וכ"ת הא קי"ל כל היכא דהגדה הראשו' היתה חוץ לב"ד סמי בידיה למהדר ביה ולהעיד הפך עדותו פ"א וא"כ בנ"ד דעדות הראשון היה חוץ לב"ד שאמר דבנו גדול אהנייא לן עדותו האחרון דאומר דבנו קטן היה וממילא לא חלו הקידו' ואינה זקוקה ליבם עכ"ד ולא זכינו לסוף דבריו דכפי ריהוט הלשון הוא דדעתו להחמי' ומ"ש בסו"ד הוא סתירה גדולה דכיון דעיקר העדות היה שלא בפני ב"ד יכול לחזר ולהעיד ותהיה האשה מותרת וכבר רא תי להרב המסדר המפתחות ד"ו שנרגש בזה אכן נראה דהחילו' פשוט דאפי' שנאמר כאן דיכול לחזר ולהעיד עכ"ז עדותו מגן שוייא דעדות זה הוה מהני אם בנו לא היה נושא אשה עדיין אבל כל עת שע"פ דבריו הראשו' הוחזק הבן לגדול והאשה לא"א שוב אינו נאמן להתירה דהו"ל ע"א נגד חזקה דל"מ כלל. וכזאת כתב מוהרימ"ט בחידו' לקידו' על דס"ג וה"ד ה' דברי אמת שם בדי"ח ע"ב שאם האב העיד על בנו שהוא גדול והוחזק ע"פ ואח"ך אכל חלב שהורגין אותו על מה שהוחזק וכו' ולמדו מהירוש' עש"ב והגם דמוהרימ"ט לא איירי כשחזר בו האב מ"מ למדנו מדבריו דכל שהוחזק ע"פ האב אע"ג דאי בה שעתא היה חייב מלקות או עונשין אין עדות האב מועיל כלום מ"מ כל דמעיקרא הוחזק ע"פ אביו שוב אינו יוצא מחזקתו דכוותא ה"ן בנדון זה כיון דע"פ אביו הוחזק לגדול ושדך אשה שוב אין האב נאמן לומר שאינו גדול דלו יהיה שיבא איש אחר ויעיד מחדש שאינו גדול לא מהני עדותו להפקיע הקידו' כיון דהוחזק לגדול והאשה הוחזקה לא"א זה נראה שהיה בדעת המשר"א לכתב ולא הספיק לכותבו.

אולם כשאני לעצמי היה נ"ל דיש איתנו להפך בזכות האי איתתא לפוטרה מחליצה ויבום באשר השידוכין הללו היו ע"י סבלונות וכבר ידוע דחששת הסבלונות אינו אלא מדרבנן יהיה לטעם רש"י ז"ל דהסבלונות עצמם הן קידו' או לטעם ר"ח דחיישי' שמא קדש מקודם עכ"פ אינו אלא חששא דרבנן זולת להריטב"א ז"ל ואפי' דמצינו מאן דקאי כוותיה וכמ"ש בנד' סי' מ"ה או"ב מ"מ אינו ודאי דאורייתא רק ספקא דאור' ומצינו פוס' דס"ל דאין האב נאמן על בנו כי אם בהקדשות וחרמים וכיוצא אבל לא לשאר מילי א"כ איכא הכא ס"ס ס' אי נאמן האב לומר על בנו גדול האם דלמא הלכתא אזלא כמ"ד דאינו נאמן ועדיין הוא קטן שאין קידושיו קידו' ואת"ל דנאמן דלמא הלכה כר"ח דהטעם הוא שמא קדש וא"כ הוא ספק ושפיר אמרי' שמא לא קדש ומתהפך שפיר. מצורף לזה דבעיקר חששת הסבלונות איכא פוס' דס"ל דהוי מדרבנן והו"ל ספקא דרבנן דשמא קטן היה דאשכחינן לה' דברי אמת בסוף תשובתו שם דעשה בקיצור ס"ס זה וז"ל ומ"מ גבי

סבלונות דנ"ד הכל מודים דהו"ל תלתא ספקי ואשכחן דבתרי ספקי סגי כגון ס' קטן ס' גדול ואת"ל גדול ספק לא קדש והו"ל ס"ס המתהפך א"ד ז"ל ודון מינה לנ"ד.
ברם כד הוינן בה במעטקט עיון תחזנה עיניני דס"ס דנא אשתכח חסיר דהא ליכא מ"ד דלהחמיר אינו נאמן האב ולכ"ע נאמן וכל הגדולים שהובאו בב"י סי' קס"ט דהסירו הנאמנו' מן האב היינו שאם היינו מאמינים אותו היינו מתירים לחלץ או ליבם ואתו אינהו ואמרו דאינם נאמנים אבל להחמיר לכ"ע נאמן ולא מצינו חולק בזה ובכן איך הפה יכולה לדבר ולומר דדלמא הל' כמ"ד דאינו נאמן וקטן היה נמצא דכיון דאיכא הכא עדות האב שגדול היה לא נשאר עוד מה להסתפק רק אם קדש או לא קדש ובחד ספקא לא סגייא ואינו דומה להההיא דה' דב"א דהתם האב מעיד שהיה קטן והאיכא סוברים דהאב נאמן ודוק. וע' בנדפס אות י"ד וט"ו דאע"ג דסבלונות קושטא הם קידושי ודאי דרבנן עכ"ז בתרי ספקי לא רצו להקל כמה פוסקים עי"ש.

סימן מד

א ס"א ש"ע חרש וחרשת אינן בני קידושין מה"ת. פקחת אשת חרש או חרשת אשת פקח שזנתה אם מותרת לבעלה ע' בנד' או"ג משם מוהר"י באסאן וה' מש"ל ונעלם דבר זה מה' בירך יצחק אה"ע סי' ו' שנסתפק בזה י"ש ומה שרמזתי שם להחק"ל אה"ע סי' כ"ט היינו ששם הצ"ע למעשה וע' למר בריה מוהרד"ח ז"ל בתשו' כי באה בס' אחי וראש סי' ס' דל"ז ע"ג דהעיד דהרב מ"א דהצריכה גט היינו על צד החומרא אבל הולד הוא כשר ואין לחוש לשום פגם דהו"ל כפנויה שזנתה יעו"ש והסכים עמו ה' אחי וראש שם בדמ"ה ע"ב וחדשים שבזמננו שמלמדין אותם לדבר ולכתב מה דינן בקידושין כתבתי בתשו' סי' ט"ו והמה בכתובים וע' לקמן בסי' קע"ב או"ד מ"ש בזה.
ב ס"ט ש"ע ישראל מומר שקדש קידושיו ק"ג וכו' ז"ל הג' מנחת חינוך ס' אחרי סי' ג"ר ידוע שיטת קצת גאונים באה"ע סי' מ"ד דמומר שקדש אינם קידושין דהוי כמו נכרי וע' בה' יבום (סי' קנ"ז) ג"ך קצת שיטות דאינה זקוקה כלל למומר א"כ לפי דבריהם אינו יכול לגרש ג"ך וא"כ היאך הלכה רוחות בישראל דמומר מגרש וג"ח לחומרא דא"א להנ"ל אך לפי דעת רש"י ביבמת ע"ט ע"ב גבי מימרא דאביי דהכל מודים בבא על הסוטה דאין הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין דפרש"י דאי אמרינן דלא תפסי בה קידושין בסוטה א"כ כשנעשית סוטה תחת בעלה לא יהיה צריכה גט רק יפקעו הקידו' וכ"ד הנמק"י בספ"ד דיבמות דכל היכא דלא תפסי קידושין אם עושה זה תחת בעלה אינה צריכה גט רק נפקעו הקידו' ממילא א"כ ניחא דמם"ן לשיטת הגאו' דלא תפסי קדוו' מומר א"כ

ממילא דאם נעשה מומר נפקעו הקידו' וא"ק גט עכ"ד וה"ג מצפה אריה תניינא בא"ע סי' כ"ד חלק עליו וכתב דהרכיב ב' דברים שאינם מתקיימים ייחד דרש"י לא ס"ל הך דהגאוני' כדאיתא להדייא באה"ע סי' קנ"ז בב"י והגאונים לא ס"ל הך דרש"י וכמבו' ממ"ש הרב"י שם דלדעתם לא נפקעה הזיקה ע"י המרתו יש"ב ועוד לו בסי' מ"ח.

ג אם קידושי מומר הוו קידו' גמו' או קדושי ספק. בנדפס או"ח רמזתי מ"ש בתשו' א"ע סי' ט"ו דבמחלו' הוא שנוי. הן עתה ראיתי להי' מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' כ"ג שהביא דברי הג"פ סי' קכ"ט ס"ק ב"ך ושהפ"מ תמה עליו והוא יצא לישע הג"פ והעלה דהוו קידושי ספק קידושי מומר ומחלל שבת בפרהסי' ואפי' בעבודת קרקע יעי"ש.

ד בן ישראל שלא מלו אותו אבותיו בזדון והוא ממאן לקיים מצות מילה אם קדש אשה אי חוששין לקידושיו הג' שו"מ ח"ג מ"ת סי' ס"ד פסק הלכה למעשה דישראל שלא נימול אינו יאודי כלל ולדעתי הפריז על המדה כי ע"פ הדין הוא יאודי ואם קדש אשה קידשיה קידו' ובש"ע סי' מ"ש ישראל מומר שקדש קידו' קידו' ואפי' הזרע שהוליד משהמיר אם קדש אותו זרע ישראלית קידושיו קידושי' ע"ש בטור ובב"י ובד"מ וע"כ צריכין אנו לומר שאותו בן לא נימול כדת ש"ת דא"כ פשיטא שקידו' קידו' מאחר שאמו מישראל וכו' וצריכין אנו לומר שהמומר לא הניח למול את בנו עכ"ז הקידו' הם גמו' תשו' רשב"ן א"ע סי' ס"ב.

ומעיני העד"ה נעלם תשו' הרדב"ז ח"ג סי' קט"ו וז"ל אין המילה מעכבת מלבא בקהל שהרי אם קדש הם קידושי' וגם לישא אשה ישראלית מותר שהרי אינו בן נכר כיון שחזר לדת ישר' והוא כמומר לעברה א' דהינו מילה והוי כישראל לכ"ד לזמן עליו ולצרפו ליוד' וכו' וה"ד ה' תעלו' לב ח"ג קונ' הליקו' דצ"ג אוי"ג. איברא ר"ה תע"ל גופיה שם בסי' נ"ז נשאל ע"ז והשיב דאם היות דאין המילה מעכבת וכדברי הרדב"ז מ"מ קשה מאד להתירו לכתחי' לישא ישראלית כל זמן שבידו לקים המצוה וראוי לעשות סייג לתורה מ"מ מודה דאם קדש הוו ק"ג מה"ת וכן מצאתי אח"ך להתשב"ץ בח"ג סי' מ"ז שכתב וז"ל וכבר זה ברור במשו' ואפ' בן משומדת שהוא ערל אם קדש ישראלית הוו ק"ג כישראל גמור וכו' ע"כ.

סימן מה

א ס"א ש"ע מקום שנהגו לשלח סבלונות וכו'. ע' תשו' הריב"ש סי' ה' כי הובאה ב"י אודות מי שגרש אשה כפי נימוס הנוצרים ואח"כ שלח סבלונות וע' מ"ש על תשו' זו ה' משנת ר"א ח"ב א"ע סי' כ"ג דע"ז.

ב שם שיע ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה. ע' בנד' או"א שרמזתי דעת הפוס' כשיטת רש"י אי בעינן עדים ואיזה אופן של עדים. וע"ע משנת ר"א ח"ב א"ע סי' ו' ז'.
ג שם ש"ע חוששין שמא נתקדשה. ע' בנד' או"ב אי חששא זו היא דרבנן או דאור'. עתה בא לידי ס' רוב דגן וע"ש בדל"ב ע"ג מ"ש בזה. ולעיל סי' מ"ג אות ח'.
ד יתומה שנשתדכה ע"י האפוטרופוס והיא היתה קרובה לי"א שנה ושלח החתן סבלונות ונתנם לאשה ולא היו עדים לא בשעת מסירה לאשה ולא בשעת נתינה ליכא למיחש לא לדעת רש"י ולא לדעת ר"ח משנת ר"א שם סי' ה'.
ה שם בהגה וכל היכא דחיישי' אפי אמרו שניהם שלא כיונו לקידו' וכו'. ע' בנד' אות ג"ד וה' רוב דגן בה' קידו' סי' א' האריך הרבה בזה ובפרט על תשו' מוהרימ"ט וה' בנ"א שרמזתי שם ע' בדכ"ח ע"ג שצירף סברות אלו לסניף להתר גם עמד שם בענין היכא דאין עדים על הסבלונות ואיכא מגו אי נאמנים שכתבתי בנד' אות ו' דברי מוהרימ"ט וה' בנ"א ועוד האריך בזה לצדד לומר דאפי' נגד ע"א או עדים פסו' איכא למימר דמהני מגו יש"ב.
ו כל שבא המשו' לערער מחמת הסבלונות ואיהו גופיה מודה שלא היו שם קידושין ואין כונתו אלא למתנה בעלמא לכ"ע ליכא למיחש כ"כ בנד' אות ו' משם הפוס' וע' משנת ר"א שם שכתב דסברא זו היא מוסכמת מרובן של גדולי האחרו' ותמה על הבנ"א בתשו' סי' ט' עי"ד שם ובסו"ס ז'.
ז היכא שיש ס"ס בנדונות אלו נסתפק הבנ"א סי' ס' אי שרינן בס"ס כיון דכל הספקות הם משם אחד אי דמי למ"ש התוס' שם אונם חד הוא ע' בנד' אות ט"ו ובמילואים. והמר"א שם כתב דכל כה"ג שפיר שרינן בס"ס כיון דהספק הב' יש איזו הוספה להתר מהספק הא' עש"ה.
ח שם בהגה אבל לקלא דשבלו' ל"ח כולי האי. בקושטא אי חיישי' לקלא דסבלו' ע' מר"א ח"ב בזכרו' מע' הק' אות כ"ג דבמחלו' הוא שנוי.
ט ס"ב ש"ע זולתי בקושטא שחוששין להן. ע' רוב דגן שם דל"ב ע"א מ"ש בזה.
י שילוח סבלו' בקושטא הוא באופן זה כפי מ"ש הפ"מ סי' י"ח בדברי מוהרש"ג המובאים שם והעתיקם ה' בני דוד דז"ך ע"א דבשעת הסבלונות הם מתנים ומשפיעים שיקדשנה בזמן הקצוב ביניהם קידו' תורה ויותר מבואר בא בדברי מוהר"י קצבי כי הובאו בס' פני משה שלטון דמ"ז ע"א דמשביעין את הארוס בשעת הסבלונות שלא יארס שום בת ישראל חוץ מזו ואומרים לו בכלל שבועתו שכשיכינו לו צרכי החופה שיקדש אותה בקידו' דאורייתא ע"כ ושוב נהפך המנהג דלא היו מזכירים שבועה רק

החכם המסדר הסבלונות אומר לחתן שיאמר לכלה אלה הם סבלונות דרבנן ובעה"י בעת החופה אתן קידושי תורה וכמ"ש מוהר"ש חיים ז"ל בתשו' כי באה בס' זל"א אביגדור סי' ה' ד"ל ע"ג. ועד אחרן ה' מר"א ח"ב אה"ע סי' יוד הביא הנוסח דהחתן אומר לשליח טומה איסטו אי לייבאלדו אי דאלדו אין מאנו די פב"פ פור סבלונות פארה מי כמנהג המדינה ובשעת החופה אקדש אותה קידושי תורה בע"ה ע"כ וסיים הרב שם דלפי נוסח זה ליכא למיחש לדעת ר"ח לקידושין שקדמו דהא מודה ובא ומתפלל על עצמו דבשעת החופה יקדש אותה קידושי תורה ואם נאמר לקידושין דרבנן שקדמו א"כ למה לו לאהדורי עכשיו לקדשה קידו' דרבנן עי"ש וכפי הנוסח הזה דהיה מזמן הפ"מ עד עתה ולא נשתנה רק לענין השבועה מבואר דלכ"ע הם קידושין דרבנן דכך הוא מבטא בשפתיו אלא הם קידו' דרבנן ובה"י אקדש אותה קידושי תורה וכמו שכן ביארו הפוס' ז"ל ויותר מהמה והוראת פיו הוי יותר מק' עדים.

האמנם ראיתי להיד"א דהגב"י סק"ג שכתב וז"ל סבלונות קושטא בזה"ז הם קידושין גמורים וכל מ"ש אם הם קידושי ספק או קידו' דרבנן עדיין לא היתה תקנה זו ע' בני דוד דכ"ח ע"ד ובס' כהונת עולם סי' מ"ה וסי' נ"ב ע"ב וס' כהונת עולם אמ"א אך בהביטי בס' בני דוד ראיתי שם שהביא משם מוה"ר א"א (נראה שהוא מוהר"א אלפאנדארי ולא ידעתי איכה כ"כ) שכתב להדייא דסבלונות קושטא הם קידו' מדאור' ומה שאומרים שבשעת החופה יתן לה קידושי תורה איפשר ששוביש לשון הוא שיכנס עתה לחופה לבד וכל מ"ש האחרונים מוהריב"ל ומוהרש"דם והרא"ם ומוהר"א ב"י עדיין לא היה תקנה זו ואח"ך תקנו שיתנו סבלונות בפני קהל ועדה והם קידושין ומה שקורין להם קידו' דרבנן משום דבאו ע"י תיקון רבנן אבל לעולם שהם קידו' גמו' (והאריך בזה) וכתב ע"ד ה' בני דוד דאין כן דעתו ובמה שאומר כמנהג המדינה בא להחליש כחם שלא יהיו קי"ג יותר מהלשון שאומר אח"ך שיקדשנה אחר זה בשעת החופה קידושי תורה וכו' עי"ד באורך והיד"א הביא בשם ה' בני דוד דברים סתומים והיה לו להאריך הלשון. איך שיהיה סב' מוהרא"א ז"ל רובא דרובא דהפוס' לא עיילוה לבי מדרשא וראשו' ואחרי' מרבני קושטא העלו להלכה דאינם אלא קידו' דרבנן ע' בנדפס אות י"ד וט"ו.

שבתי וראה לה' מר"א שעמד בזה ואחר שהביא משם ה' דברי אמת בתשו' ד"ה ודיו"ד שכתב דעכשיו נהגינן שהחכם המסדר הסבלונות מפרש לחתן בהדייא דבעת הנישו' יקדשנה קידו' תורה דזה מורה דאין עתה שום חשש לקידו' תורה עכ"ז לדעת מוהרימ"ט והזק"א ודעימייהו הם סוברים דסבלו' קושטא ספק קידושי תורה יש להם וכו' הוא הצד לומר דעתה בזמננו דמוסיף החכם המסדר ואומר לחתן שיאמר לה שלעת הקידו'

יקדשנה קידושי תורה והני סבלונות הם מדרבנן א"כ הרי גילה להדייא דאין כאן שים חששא מדאורייתא דבשלמא בלישנא גרידא שלעת הקידושין יקדשנה קידו' תורה איפשר לצדר שלעת הקידו' יהיו קידושין גמו' מדאור' וכו' אמנם במה שמוסיף הח' המסדר דעתה הם דרבנן מה ספקא שייך וכו' ואף דה' דב"א משמע ליה דאף בהך לישנא ס"ל למוהרימ"ט ודעי' דהן ספק ק"ת מ"מ אנן בדידן דלא לאפושי פלוגתא אמרינן דעתה בזמננו נתחדשה הלכה דליכא שום ספקא דאורייתא ויהבינן להו דין קידושין דרבנן א"ד ז"ל.

י"א הגם דרבני קושטא חששו לסבלונות ה"ד לענין איסור ערוה להצריכה גט ברם לענין ממונא לא תקנו ובעבור זה אם אח המקדש בסבלונות האלה ייבם את ארוסת אחיו אינו קם תחתיו לירושה וכן אם בא זמן הנישואין והארוסה תובעת מזונות אין מחייבין המשודך ליתן לה ה' מר"א שם והביא דברי ה' בנ"א סי' א' ד"ה וה' בני דוד דכ"ח וה' מש"ל פ"ו מה' זכייה וה' דב"א ואסיק דכן עשו מעשה רבני קושטא וזיכו לאב שהוא יורש מה"ת י"ש. ולפי מש"ל משם מוהרא"א דלדעתו הגם דמפרש דהם קי' דרבנן הכונה דבאו ע"י תיקון דרבנן אבל הם קידו' גמו' מדאורי' ונלוה עמו דעת ה' דברי אמת לדעת מוהרימ"ט והזק"א דסבלונות קושטא הוו ס' קידו' תורה ומאי דקאמר ה' מש"ל בלשון איפשר נראה דאם היבם מוחזק בירושה יכול לומד קי"ל כמ"ד דאני יורש מה"ת. וכן אם הארוסה מוחזקת יכולה לתפס בעד מזונותיה מטעם קי"ל ודוק.

י"ב מי ששלח סבלונות למשודכתו ע"י שליח והמשלח אמר לו כנימוס לייבאלדו וכו' כמנהג העיר והמנהג הוא לקדשה ע"י עדים והלך הוא ומסר הטבעת ביד המשודכת בינו לבינה והורה המורה שיקח השליח הטבעת מיד המשודכת ויחזר ויתננו לה בפני עדים וחכמי העיר פקפקו בדבר דמאחר שהשליח שינה משליחותו יצא מתורת שליח ושוב לא מהני מה שעשה אח"ך וה' מר"א ח"ב סי' יוד נפק דק ואשכח דשפיר עבד המירה וה"ז מקודשת גמו' מדרבנן ואם קבלה קידושין דרבנן מאחר אינה מקודשת עי"ד.

י"ב אפי' לדעת ר"ח דחייש שקדמו קידושין אם איכא גילוי דעת שלא היו קידושין לא חיישי' ולכן בנדון שבשעה שניתן לה הסבלונות ענתה ואמרה סי מי דה ליסינסייה איל סי' רב אי סינון נון גם ר"ח מודה דמוכחא מלתא דלא קדשה קודם דאי כבר קדשה מאי אהנייא תנאה ס' שמן המשחה סי' ס"ח דמ"ה ע"ד וע' בנדפס או"ז מ"ש משם ס' בנ"א סי' ט'. י"ד אפי' לס' ר"ח ז"ל כל שלא שדך מקודם ליכא למיחש. השה"מ שם דפ"ז דהכי ס"ל לרובא דרובא' קמאי י"ש. ט"ו ס"ד שו"ע סריס שקדש וכו' הוו קידושין. ה"ד היכא דידיעה זו שהוא סרים בעת שנתקדשה וא"ן בסריס דמצי בעיל אבל היכא דלא ידעה בו

שהוא סריס ולא מצי בעיל לא חלו אותם קידו' כיון דהוו קידושי טעות דהכל יודעים כלה למה נכנסת לחופה ה' חות יאיר בתשו' סי' רכ"א הובא לציו"ן ביד"א הגה"ט ס"ק וה' מוהר"ש מטאלון ז"ל (בעים עבודת השם) בתשו' פ"י הביא דה' שבו"י ח"א סי' ק"א כתב בפשיטות דהך דינא דה' חות יאיר הוא מופרך ונגד משמעות דברי הפוס' ודינא הוי דאפי' דלא הכירתו האשה ולא ידעה בו כלל דאתתא בכל דהוא ניח"ל ונפק רק ואשכח בתשו' הר' אמונת שמואל סי' ג"ל והובא שם דברי חכם א' שכתב על הרמב"ם דס"ל דקידושי אילונית הוו קידו' גמו' דה"ד בהכיר בה אבל בלא הכיר בה הוייא ס' מקודשת מדרבנן דומייא דקידושי סרים וכו' וממ"ש דומייא דקידושי סרים משמע דהסריס הוא המלמד לא הנלמד וכ"מ בתשו' הר' המחבר שם בסי' ד' את"ד ואמ"א לא ס' שבו"י ולא אמונת שמואל לראות הדברים בשרשן,

וכתב עוד ה' מוהרש"מ שם דלס' ה' חו"י דהוו קידושי טעות אפי' היכא דשתקה אח"ך ל"א סברה וקב"י וכ"ש היכא דצוחה מעיקרא והקפידה האשה על אותו מום דאפי' מחלה האשה אא"ך ל"מ לקים הקידושין דכל שהקפידה פעם אחת אחרי ידיעת המום ל"מ מחילה דאח"ך וכמ"ש הר"ן בכתו' פ' המדיר וכ"ך הב"ש סי' נ"ל סק"ה ועוד שם סק"ב. ואין לחלק בענין זה בין היכא דהוו קידושי טעות ובין היכא דהוו קידושין על תנאי בפי' כנדון הר"ן והב"ש ועדיין צריך לעיין בתוס' אם ימצא חולק ע"ד הר"ן והב"ש דס"ל דלא מהני מחי' דאח"ך וכו' וע' בס' דרישת ארי שי' ט"ל סק"ה ובסי' ח"ל סק"ח וט' א"ד ז"ל וגם ס' דרישת ארי אמ"א

סימן מו

א ס"א ש"ע פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה וכו' ה"ז ספק מקוד'. הרמב"ם פ"ט מאישות כתב ה"ז בחזקת מקו' וגדול אחד הובא בתשו' הרא"ם ח"ב סי' ל' דקדק דהוייא מקודשת ודאית מדלא נקט ס' מקודשת ותמה עליו המר"א בזכר"ו מע' הק' אות כ"ד מדברי הרמב"ם עצמו בפיו"ד מה' גירושין דין ך' עש"ב.

ב משודך שהוציא קול דמשודכתו כבר נתקדשה לו וטוען דיש לו שטר חתום בעדים דנתקדשה לו אמנם ליתנהו במתא ואינו רוצה לבטא בשפתיו מי המה העדים אי אזלינן בתר פומיה לעגן את המשודכת ע"פ טענתו. ה' מר"א שם אות י"ד רמז בזה להרא"ש בתשו' כלל ל"ה סי' ג'. הריב"ש סי' קכ"ג הריב"ל ח"ג סי' צ"ט עדוב"י סי' י"ט ע"ע. והיוצא מדבריהם דלא צייתינן ליה ליה ותמיהני דלא רמז דברי הכנה"ג בסי' זה הגה"ט סס"ח

ו"ט ע"ע. וע' בנדפס או"א מ"ש ע"ד הכנה"ג ותשו' הרשב"א שהבאתי שם מכ"י וגם אני תמה על הכנה"ג דלא רמז תשו' הרא"ש והריב"ש הנ"ז.

סימן נ

א ס"ב ש"ע המקדש אחותו במעות מתנה. המש"ל פ"ו מ"ה זכיה דין ך' הביא משם הריב"ש סי' תע"ח דפסק כרב דהמעות הזו פקדון. ולכאו' נראה דהיא ס' יחידי אך המר"א בזכרו' מ"ע ק' אות כ"א מצא רעים אהובים.

ב ס"ג ש"ע השולח סבלו' וכו'. השולח סבלו' לארוסתו והיא בבית אביה הרי הוא כמי שמסרם ביד האב כנה"ג הגה"ט סק"ו משם מוהרש"דם וכמ"ש בנדפס או"א דבמחלו' הוא שנוי וע' כוכב מיעקב א"ע סי' ח' מ"ש בע"ז והן עתה נדפסו תשו' מוהר"ח א"ז וע"ש בסי' רנ"ט בהערות מוהר"ם יפה מה שפלפל בזה.

ג שם ואם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה וכו' משלמת הכל. כל היכא שהמתחייב פטור מהקנס מצד שהבן או הבת אינם רוצים דחשיב כאונס וכמו שיבא קמן אי חייבים על ההוצאות במחלו' הוא שנוי בין ה' שב יעקב עם ה' שבו"י ה"ד הפ"ת בס"ק י"ד ומוה"ר בס' כוכב מיעקב אה"ע סי' ח' מצא שמחלו' זה הוא בין הרב"י עם מוהריק"ו סי' זה ומ"מ לחלק יצא דע"כ לא נחלקו אלא כשהצד התובע ההוצאות הוא היה הסיבה לפרוד הזיווג מצד מעשיו דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה אבל אם התובע הוצאות לא פשע מאומה כי החזרה הוא מצד שכנגדו נהי דלגבי הקנס פטור אותו הצד דאינו מחויב ליתן תרקבא דדינרי לפייס לבנו או לבתו מ"מ על ההוצאות חייב לכ"ע י"ש. ובס' מטה לחם סי' ז' נשאל על נדון זה בעצמו וע"ש בדי"ג ע"א דהביא משם ס' נוכח השלחן אה"ע דפטר גם מההוצאו' כל שהחוזר יש לו טעם והשיגו מדברי ה' שבו"י הנ"ז ואסיק דמידי פלוג' ל"ן וע' בנדפס אות ג"ד מ"ש בזה.

ד ס"ד ש"ע המשדך בתו לחברו וכו'. בנד' או"ז הנה הבאתי תשו' ה' ישמעל הכהן ז"ל בע"ס ז"א שהובא בס' מקור ישראל. עתה ראיתי שהיא כתובה ג"ך בס' חיים שאל ח"א סי' יו"ד וה' חיד"א ז"ל שם בסי' י"א הסכים עמו. ה ס"ה ר' שדך בתו בקנין ושבו'. ע' כנה"ג ס"ק כ"א דבתשו' הרא"ש לא הוזכר שבועה וע' בנ"ד או"ח וע' משכנות הרועים דש"א ע"א דגם הוא הלך בדרך מרחוק:

ו שם ש"ע ואח"כ אירע שהמירה אחות המשודכת. ע' להג' עטרת חכמים אה"ע סי' כ"ו מה שפלפל בדין זה.

ז אם נשמע קול רנון בעיר שהמירה או שזנתה אי פטור מהקנס ומן השבו' ע' יד"א הגה"ט ס"ק ב"ך דהוא שנוי במחלו, דלס' מוהרש"ך ומוהרימ"ט פטור ולס' הב"ח חייב דאין בקול ממש ע"ש ומן התימה דלא זכר שמעשה זה בא לפני הכנה"ג ככתוב בהג"הט ס"ק כ"ו דהכנה"ג רצה לפוטרו ושלשת הגבורים שבימיו חלקו עליו עי"ש ומ"מ אסיק הכנה"ג דהיכא דהוי קלא דל"פ אליבא דכ"ע יכול לומר אדעתא דהכי לא נשבעתי וע' מר"א ח"ב סי' ל"ח מה שפלפל בדברי הכנה"ג וגם הוא לא הזכיר להיד"א ז"ל י"ש.

ה מי ששדך אשה בקנס ושבו' ושוב נמצאו בה מומין כתבתי בנד' או"ט דפטור מהקנס והשבו' דלא דייק המשו' לחזר ולבדק רק קודם הקדו' אבל לא קודם השידוכין ואע"פ שנרפאית יש לחוש שיחזר לה החולי י"ש ובמילואים או"ג. עתה ראיתי למוהר"י קצבי בתשו' סי' ד' דגם איהו קאי בשיט' הפ"מ דהיכא דנשבע שלא לקדש אשה אחרת זולתה עדיף מקידושין י"ש. אמנם ע' משכנות הרועים מע' הק' אות י"ח שגם הוא מסכים לכל הנ"ל. וע' בתשו' סיון התרע"ג או"ט מ"ש ני"ד הבאמ"ח והיא בסי' ג'.

ט מי שנשתדך עם אשה וקודם ההתקשרות הלך עמה לטייל הרבה ועשו תנאים ואח"ך נודע לו שהיא חיגרת מרגל אחד ותקנו לה דף של עץ והיא טוענת שנודע לו ממקום אחר אחר שטייל עמה הרבה. החתן נאמן בשבועה שלא נודע לו מקודם וראיה מתוס' תענית ד' ע"א ד"ה שלשה הג' מוהרש"דם נר"ו בתשו' ח"ב סי' רכ"ה.

י במקום שיש שבועה וקנס אם בפרוע הקנס נפטר מהשבו' אף שאין לו שום טענה לחזר בו בנד' או"ט כתבתי דאנן בדידן דייניגן עובדא דאס פורע הקנס אף בלי שום טענה אין כאן חומר שבועה דמפרשינן כונת השבו' שנשבע לקחתה או לתת לה סך פ' בתו' קנם עי"ש עתה ראיתי לה' משכה"ר מ"ע הק' אות מ"ד דש"ב שכתב דכן נהגו במתא תונס ושבמנהג זה משכי ואזלי כל הרבנים ואין פוצה פה. (אמר המגיה דש"ן ועין להר' חק"ל חיו"ד ח"ב סי' ז"ן דקל"ז ע"ג הביאו הר' רו"ח דכתב דלכ"ע בנ"ד בפרוע הקנס פטור מהשבועה יען כי תקנו זה היינו שיפטר לגמרי בקנס גם מהשבועה וכיון שנשבע ע"ד מנהג העיר. ל כאילו התנה אם לא יתן הקנס ונפטר משבועתו בנתינת הקנס וא"כ בנ"ד כיון שנתן הקנס הרי נפטר משבועתו בלי נתינת רשות כלל יעוי"ש ושם ציין להר' נודע ביאורה ח"א חיו"ד ס' ס"ז ופרי חקקי לב חיו"ד סי' ט"ו דקי"ד ע"ג).

י"א אם נתינת רשות מאבי המשוי מהני להפטר מהשבו' כל שהוא בלתי ידיעתם ע' בנר' אות ט"ז ובמילואים ובתשו' סי' י"ט. וע"ע רוב דגן באה"ע ה' יבום סי' א' מדל"ו ואילך כמה ארכן הוא בע"ז ובחי' דינים הנאמרים באמת.

י"ב חנם השידוכין הוא לאביה אבל אם היא יתומה הקנס שלה. יד"א הגה"ט ס"ק ט"ל בשם ה' בית יאודה וע' שביתת יו"ט א"ע סי' ג' שהעלה כך ובתשו' הנדפסות סי' י"ט ובמילואים לאפד אות ה'.

י"ג ר' שדך את בת ש' וקבעו זמן הנישו' ובבא הזמן טען המשודך שאינו יכול ליכנס עמה לחופה שדעתו בל עמו מפני שיש לו ממון רב בליורנו ונכנסו שוללי החיילים והוא לא ידע מה נעשה בממונו ולשמחה מה זו עושה פטור משבועתו וליותר טוב ישאל התרה, מוה"ר מוהר"י בן יעיש ז"ל בס' יוסף למר שבס"ס בן לאברהם חיו"ד סי' ח' וע"ש בדכ"ו ע"ג מש' מוהר"א אישטרושה ז"ל לחלק עליו ובנה אצלו ציו"ן לס' שפת הים ביו"ד סי' י"ז שעמד ע"ע זה ופסק דאין מתירין את הנשבע בשביל אונם זה והסכימו עמו ה' מוהרי"ח ומוהרי"ט דאנון י"ש.

י"ד בחור שנשתדך עם בתולה וקבעו זמן הנישו' וטרם בא הזמן נסע החתן לאמעריקא ועתה רוצה המחותן לעשות שידוך אחר לכן אם אפשר לשלוח שליח ב"ד שיבא תכף מה טוב ואם לאו עכ"פ תכף תקבל הכלה בחרם שנסע שלא בהסכמתה דשמא הוא יטעון כן ואז יש להתיר להם שיעשו שידוך אחר. תשו' מוהרש"ם ח"ג סי' ש"ל.

ט"ו מי ששדך את בנו עם יתומה אחת בשבועה ובקנס כראוי וביאר דבריו עם השדכן דאינו חפץ בשידוכין אא"כ היתומה היא בת ס' שנים דוקא דהוא רוצה להשיאו אשה סמוך לפרקו וכן א"ל השדכן שהיא בת ט' שנים ואח"ך נודע שהיתומה היא בת שבע פטור המשדך מהשבועה ומן הקנס ה' שמן המשחה סי' ס"ב.

ט"ו שם ש"ע וכן אם קלקל המשו' מעשיו וכו'. באו לפנינו לדון משודך עם משודכתו היא טוענת כי המשודך אינו מתנהג כדרך כל הארץ וכל מדות רעות בו. שקרן. עצל במלאכתו. ומלבד זה אינו מניחה לילך ולעבד עבודה אשר היא מרותחת בה ויוס אחד הרים יד עליה להכותה בשוק בעבור שהיתה הולכת למלאכתה וגם הוא גנב שהעלים סחורות אחרים ורוצה לקלקל הזיווג ולהפטר עצמה מהשבועה והקנס. המשודך מכחישה ואומר כי הכל שקר ודבר כזב וע"ז הביא עדים לאמת דבריה. ע"א העיד בפני המשודך שנתן לו כמה מלבושי' לתפר והחזירם לו חסר איזה מהם ובתחילה כחש לו ואמר שכבר החזירם בשלימות ושוב על ידי אייומים וגיזומים הודה שהם אצלו ופייסו לשלם לו המעות ועדיין לא שילם והמשודך כבש פניו בקרקע והודה על דבריו. גם הביאה שתי נשים מקרובותיה והעידו שיום אחד אשר היו הולכות למלאכתן עם המשו' הנז' בא המשודך בשוק ומיחה בה שלא תלך עד שהרים יד להכותה ולא הניחתו אחת מהן וע"ז טוענת המשו' שאם עד עתה שלא נישאו הורגל בזה להרים יד להכותה מה

יהיה באחרית הימים כשינשאו ובעבור זה רוצה לקלקל הקשר דאדע' דהכי ל"ן והיא לא היתה מכירו מקודם. המשודך מכח ש את השתי נשים ע"ע ההכאה כי לא הרים יד רק מיחה בה בפיו ושקר ענו והן קרובות ופסו' לעדות.

ואנן בדידן זיכינו להנערה ואמרנו דהדין מה ופטורה מהשבועה והקנס דמבואר בחה"מ סי' ל"ו בהגה סי"ד דאפי' אשה יחידה או קרוב או קטן נאמנים בענין הכאה ושאר קטטות ומסירות לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים ובפרט היכא דהוי דבר פתאומית וכבר הארכנו בזה בתשו' לאה"ע כ"י בסיון התרע"ג אות יוד וי"א וי"ב והיא בסי' ג' וכ"ת הרי קי"ל דכל פסולי עדות חשיבי כחד נגד הכשר וכמ"ש בא"ע סי' י"ז סל"ז וכיון שהוא מכחיש אותן הו"ל ע"א בהכחשה דלאו כלום הוא. וכזאת וכזאת כתבנו אנן בענייותין בתשו' בסה"ק אבני האפד סי' ו' דקע"ט ע"ג על אשה שבאו עדים גויים שראוה שזנתה והיא מכחיש אותם כתבנו שם דאע"ג דיהיו כל התנאים הנצרכים לנאמנות העד עכ"ז כיון דחברתה בצדה דהאשה מכחשת את העדים אין נאמנותו של בעל מועיל לכלום וכמ"ש הרשב"א בסי' אלף רל"ז דע"א בהכחשה אפי' בעלמא לאו כלום הוא וכו' כ"ש בדבר שבערוה וכו' עש"ה הרי דלא חילקו בע"א בהכחשה בין שיהיה ע"א כשר לכשיהיו הרבה עדים. והן עתה ראיתי שהדבר מבואר מדברי רש"י ז"ל ביבמות כ"ח ע"ב ד"ה ועשו שתי נשים וז"ל אבל היכא דאמרה האשה בריא לי שאין זה בעלי דל עד קמא מהכא אין פיסולי עדות נאמנים להעיד על אדם כשר אפי' הן אלף שכל אדם נאמן על עצמו באיסו' בדבר הברור לו אא"כ יש עדות ברור בדבר הלכך כמאן דליתנהו דמו ע"כ מפורש דהכחשת בעל דבר אפי' נגד ק' עדים פסולים מהני וכבר האריך כזה ה' עבודת השם א"ע סי' ז"ך מדק"ן ואילך.

וגדולה מזאת ראיתי לה כאמ"ח ז"ל ח"ב אה"ע סי' ד' די"א ע"ד שהקשה על הב"ח בתשו' סי' צ"ח דחשב עדות נשים הרבה כע"א וכתב וז"ל היכן מצינו אד כהאי סימנא דלא מצינו אלא בעדות הרבה קרו' דכי שדית לכולהו ושקלת חד מנייהו יש כשר ובאופן שלא נתבטל העדות וכו' ואדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי וכו' ע"כ דמבואר דעת הרב דעדות הרבה נשים לא חשיבי אפילו כחד. והאמת דלשון מור"ם שבהגמ"ר פ' מ"ח ובתשו' דשייכי לה' נשים דממנו חפר אוכל מור"ם בסי' קט"ו ס"ז אין כתוב שם רק קרובים ולא כמו שהעתיק ה' עבודת השם דכתוב שם קרובים וכיוצא דתיבת וכיוצא איננה שם. אך אנן מה נענה למ"ש ביבמות קי"ז ופסקה מרן בסי' טו"ב דנשים רבות כחד חשיבי וכנ"ז. וכ"ת דשאני עיגונא דהקלו בה. הלא גבי טומאת אשה נמי נאמר כן בסוטה ל"ד ע"ב ושם נאמר דבין לקולא בין לחומרא נשים רבות נגד איש

כשר כחד חשיבי רק דהיכא דכולם נשים ואיכא הכחשה ביניהם אזלינן בתר רוב דעות ע"ש והדבר פלא בעיני ולא זכיתי לירד לסוף דעתו מה היתה כונת הרב בזה איך שיהיה למאי דאתאן עלה אפי' לדידן לא מצינו אלא דחשיבי כחד וכיון דהמשודך מכחישן לאו כלום הוא.

הא ודאי בדותא היא דיש לחלק ביניהם דכל היכא דקא מגבינן העדות בעבור קולא שהקלו בה חכמים ואמרו דמהני וכגון בעיגונא וכיוצא והיינו דלאו מטעם עדות וכמ"ש רש"י ביבמות שם קודם לזה התם אפי' ק' כחד חשיבי. אכן היכא דחכמים הכשירו העדות לגמרי מדין עדות וכגון במקום דלא שכיחי אנשים דהאמינו לנשים כאנשים ואפי' לאפוקי ממונא אז עדותן של כל א' ואחד הוא עדות וכשהיו כאן שנים יש להן דין שתי עדים והכחשתו של בעל דבר כלא חשיב וכמו שכן מצאנו לה' קול הרמז בפ' המדיר גבי הוחזקה נדה בשכנותיה וה"ד הדב"מ בח"ג סי' יו"ד דבדבר המסור לנשים נאמנות ב' נשים כנאמנות ב' אנשים והאריך בזה ה' עה"ש שם ורמזתיו בנדפ' סי' קט"ו אות מ"ג ומסתמיות דברי מורם בהגה נר' ברור כן דנשים כאנשים ובשתיים לא עלתה לו הכחשתו.

ובר מן דין יש להמשודכת טענה אלימתא לבטל הקשר שנתברר שהוא גנב וכאשר נסתם פיו מלדבר נגד העד רק אחיו טען בעבורו שמפני האיום וגיזום שאוימוהו הודה על הגזלה והם דברים בטלים וכיון שהוא גנב אין לך קלקול המעשים גדול מזה ופטורה הכלה מהשבו' והקנס כנלע"ד.

טו"ב אם העידו על המשודך שהוא מתפאר לעיני העם על העברות שעבר אע"ג שהמשו' אומר שמעולם לא עבר על שום דבר רק שפתיו נעות מהשפה ולחוץ פטורה המשוד' מהקנס. משכה"ר מע' הק' אות מ"ו ובאות מ"ה עמד אם אומר שעשה תשו' מה דינו ח"י יתומה שנשתדכה לבחור ואח"ך ירד מנכסיו. ע' בנד' אות י"ג דפטור מהקנס. וע' משכ"הר מע' ק' או"ם על כי"וב דהבחור נולדו לו חובות מחמת שהפסיד במו"מ כתב דאין המשו' פטורה מהקנס שכן דרכו של תגר עולה ויורד ובכ"הג דאינו לא פגם משפחה ולא ענייות גמור ל"א אדד"לן י"ש ועמד שם בעיקר הדין אי ענייות הוי מלתא דלא שכיחא והו"ל לאתנויי עש"ב.

י"ט קצבו זמן לנישואין ובבא הזמן אחד מהזיווג רוצה להאריכו עמ"ש לקמן בסי' נ"ז בס"ד.

ך' ס"ו ש"ע כשרוצים לעשות הבטחות לשידוכין וכו'. ע' שביתת יו"ט אה"ע סי' ג'.

כ"א שם ש"ע עושין שטר שחייב לחברו מנה וכו'. תיקון זה שמתחייב כסף כך בהחלט ואם יקיים תנאו מחולים לו כל שלא קיים תנאו אפי' באונס חייב לשלם. כנה"ג הגב"י סקי"ג משם מוהרא"ג ז"ל וע"ש וביד"א הגה"ט ס"ק כ"ח וע' באה"ט ס"ק י"ח מ"ש בשם הטו"ז וע' מר"א ח"ב סי' ח' דפתח לה פתחא מההיא דהר' המגיה בס' מש"ל פי"א ממכירה שהביא כן משם מוהר"א רוזאניס וצירף עמו למוהרמ"א בסי' ל' ולמוהרימ"ט בסי' קל"א ושוב הביא דברי הבאה"ט בשם הטו"ז ופירשם דהטו"ז לא כ"כ אלא בשטרי ממרני וסו"ד העלה דמידי מחלוקת לא פלטינן י"ש וע' לקמן אות פ"ז.

ב"ך ע"כ לא כתבו גדולי האחרו' בחייוב החלטי אם אירע אונס דח יב אלא דוקא היכא דבגופן של חתן וכלה לא איתיליד בהו שום ריעותא ושום דבר הגורם מיאוס ברם היכא דאיתיליד ריעותא בגופה של הכלה והמשודך והריעותא הוא דבר המביא לידי מיאוס בכה"ג לכ"ע פטור מהקנס. ה' מר"א שם.

כ"ג שם בהגה ודוקא אם כבר נכתבו שערי הקנסות וכו' וכן הסכים ה' משכ"הר מע' ק' אות מ"ח. מיהו אם השידוכין נעשו בקנין ושבועה נהי דיכול לחזר בו מצד הקנין אבל השבו' שנשבעו זל"ז להיכן הלכה וצריך להתישב לענין מעשה.

כ"ד שם בהגה י"א דמי שפסק על בתו וכו' הפוסק פטור מהקנס יע' ב"ש סקט"ו דכתב דבמרדכי פ"ק דב"מ לא משמע הכי וה' מצפה אריה תניינא נר"ו באה"ע סי' ל' כתב דלא פליג המרדכי אהרש"בא דהמעין במר' שם יראה מבואר דבשטר היה כתוב דאפי' אם תסרב בתו נתחייב ליתן ס"מ. וע' בנדפס אות ד' מ"ש משם ה' דברי שמואל א"ע סי' י"ד וגם רמזתי שם דברי הפ"ת משם החת"ס דעכ"פ אסור האב ליתן נדן להמשו' הב' וע"ש במצפה אריה מ"ש ע"ד החת"ס הנ"ל ועתה בא לידי ס' תע"ל ח"א ובא"ע סי' ב' הביא משׁ' ה' פני יצחק ח"א סי' טו"ב שכתב שדברי הרשב"א מוסכמים להלכה שהרי ה"ד מרן ב"י ופסקו מורם ז"ל והוא חלק עליו ופלפל הרבה בתשו' הרשב"א הלזו י"ש. כ"ה בשנוסח השבועה הוא שלא לקדש את בתו עם שום נברא זולת עם בן פ' והיא מסרבת ע' בנדפ' אות כ"א משם המרי"א ח"ב יו"ד סי' ל"ז שיכול אביה להטפל בנישואיה. וכ"ד ה' שערי רחמים ח"ב חיו"ד סי' כ"א.

כ"ו אפי' היה החייוב בשטר גו"ש והיא מסרבת פטור ע' ח"מ וב"ש ואם היה הקשר באופן שתקנו חכמי ספרד וכתוב בשטר שלא יהיה לו ביטול בשום צד ואופן זולת בהכנס הכלה עם המשודך לחופה אפי' שמת אחד מהם ולא נכנסה לחופה חייב לשלם לשכנגדו דכל שהחייוב גמור טענת אונס אינו פוטרה. ה' תע"ל שם והאריך בזה רח"ב

רח"ב לבטל דברי ה' פני יצחק שכתב לפטר ומני"ר כתב דלא מצי המוח' לומר קי"ל ישיב נפלאות מתורתו והסכים עמו מוהר"א מאני בסי' ב' ג' י"ש וע' לעיל אות כ"א.
כ"ז בחזרת השידוכין מי נקרא תובע ע' בנד' אות כ"ג וז"ל הג' מוהרש"ם בתשו' ח"א סי' רס"ב בדין השידו' מי נקרא תובע הצד הממאן או הצד המקיים בחיבורי משפט שלום סי' ר"ז מחלו' המחברים בזה ובתשו' ד"ח ח"ב סי' פ"ה הסכים דהצד המבטל הוא התובע ולעומת זה בעל תוי"ק ובל כנסי"ח פסקו הל' למעשה דמבטל הקשר הוא הנתבע א"ד.

סימן נא

א ס"א ש"ע איש ואשה שהיו ביניהם שידוכין. ע' יד"א הגהב"י ס"ק ט"ו. שרשי הים ח"ב ר"ס
ב שם בהגה ואין חילוק בין נישואין ראשונים לשניים ע' פ"ת סק"ב מ"ש משם הנ"מ והשע"המ מר"א ח"ב א"ע סי' כ"ה.
ג שם ש"ע עמדו וקדשו קנו אותן הדברים. ל"ד כשהתנו כן בשעת קידו' דה"ה בשעת נישואין. הריב"ש סי' שמ"ה והובאה בב"י ושכ"ן מלשון הרמב"ם וע' יד"א הגב"י סק"ג. שרשי הים ח"ב דנ"ט שפלפל בדין זה.
ד דוקא עמדו וקדשו אבל עמדו ושדכו לא מהני יד"א הגב"י סק"ך משם מוהר"ש הלוי ושהרדב"ז חולק וע' מר"א ח"ב אה"ע סי' כ"ד שהביא דברי הרדב"ז ח"א סי' רל"ד שחילק דבאתרא דנהיגי לכתב שטרי שדוכין בקנין ושבו' משמך סמכי וחיזק חילוקו והק' ע"ד ה' כהונת עולם סי' ס"ט עי"ש וע' במילואים או"ב. שד"ח כללים מע' ד' אות ס"ו שכתב דהריט"בא קאי בשיטת מוהר"ש הלוי ורמז להמר"א הנ"ז.
ה שם בהגה י"א דבעינן עמדו וקדשו מיד. ע' בנדפס או"ד. שרשי הים שם. ו רו"ש ששדכו ביניהם וכתבו בשטר אני ר' נתחייבתי לתת לחתני בתורת נדונייא אלף פרחים וש' אבי החתן כתב בשטר אני נתחייבתי בעצמי לזון את בני ולאשתו ולבניו שיהיה לו ואם יהיה שאיני רוצה לזונם מחמת קטטה שיהיה נתחייבתי לתת להם בשביל צורך מזונותיהם ב' פרחים מידי שבוע בשבוע כל הימים שאני חי ע"פ האדמה וקנו מידם ואח"ז נישאו והיו אוכלים על שלחנו זה כמה שנים אח"ז חזר בו ר' ואינו רוצה לזונם בטענה שכיון שלא קצב מזונות הוי דשא"ק וגם טוען דמה שנתחייבתי לתת ב' פרחים לשבוע איני חייב כיון שלא קצבתי זמן. ע"ז נשאל אא"ז הרה"ג כמוהר"ח פיפאנו זצוק"ל בתשובה כ"י ואחר שערך מחלו' הפוס' בזה בדש"ק דלס' הרמב"ם אינו מתחייב ושיכול המוח' לומר קי"ל וגם מחלו' הפוס' אי בעינן עמדו וקדשו מיד הביא דברי הרב"י בסי' קי"ד

בדעת הרמב"ם דבחברו אפי' בקנין ל"מ ובשטרי פסיקתא בשעת קידו' באמירה סגי ושלא בשעת קידושין צריך קנין וכו' סיים דודאי חייב אבי החתן לזון ולפרנס את הזוג יהיה למ"ד דל"ד עמדו וקדשו אלא אפי' שדכו ואח"ז קדשו יהיה למ"ד דבעינן קדשו מיד דהא כתב הריב"ש דאם התנאי היה בשעת שידוכין ל"ק עד שקנו מידו ה"ן בנד"ז אפי' שהיו בשעת שידוכין כיון שהוא בקנין מתחייב. אך עמד לנגדו מה שנתחייב לתת משב"ש שני פרחים כל הימים אשר היא חי על האדמה וזה אינו קצוב ומצא תרופה לזה מתרי טעמי חדא מטעם האמור דהכא הוי שטרי פסיקתא בקנין לתת לו מנה בכל שנה כל ימי היותו חזן או סופר שנקרא קצוב כיון שהמנה הוא קצוב ואע"ג שאין קצבה לשנים את"ד אא"ז הרב בתשו'.

ולי אנ עבדו יש לי לדון בהך סיפא דמבואר מדברי מז"ה ז"ל דתשו' הרשב"א הלזו היא מוסכמת וכמו שעל האמת כ"כ ה' חש"ש בסי' ס' הגהב"י ס"ק ב"ך וה' שמן המשחה בסי' צ"ז דע"ו ע"ב דאתייא כך"ע ולכן כתב דאפי' בלי הך טעמא זכה החתן מכח דינו של הרשב"א. ואהמ"ר כרב גדלו לא כן אנכי עמדי דאנכי הראה דהך דינא ג"ך בפלוגתא מתנייא ועיניך תראנה להכנה"ג בח"מ סי' ס' הגב"י ס"ק כ"ח דהביא דמוהר"א בן עקר ס"ל דהרמב"ן פליג אהרשב"א וס"ל דאפי' קצץ המנה כל שאין קצבה להמשכת השנים דשא"ק מקרי והגם שהכנה"ג חלק עליו מ"מ האיכא ס' מוהר"א ב"ע ז"ל וה' דרך אברהם בח"מ ח"ב סי' י"ט די"ט ע"ד הפריע דהרמב"ן חולק אהרשב"א ומצי לומר קי"ל דכל שאין קצבה להמשכת השנים דשא"ק מקרי וע' שדי חמד כללים מע' הדלת או"א דגם הוא אסף איש טהור כמה מרבני האחרו' דסברי דמצי המוח' לומר קי"ל ומהם ה' ראש יוסף עש"ב

הגם הלום בחפשו"ן יצאתי ומצאתי לה' ארח משפט בסי' ס' הגה"ט סק"ו שרמז לה' בירך יצחק די פאס בח"מ סי' א' שנשאל על נדון כזה בעצמו שנשאל אא"ז הרב (רק דבנדון מז"ה היה קנין) והוא על איש שנתחייב בשידוכי בנו לזונו ב' שנים (והאר"מ העתיק לזון את חברו) וכתב אח"ך דאם לא יאותו שניהם על שלחן אחד שנתחייב לתת לבנו סך פ' לשבוע כל ימי משך הב' שנים וכו' ועתה טוען המתחייב דמה שנתחייב לזונו הוי דשא"ק וקי"ל כהרמב"ם ורבותיו ואתי עלה הרב מצד אחר דהנה אמת דאיכא הכא קצבת השנים וקצבת הסך דבהא אפי' מוהר"א ב"ע יודה מ"מ כיון דעיקר הסך הנה זה בא על חייוב המזונות ומזונות לא קייצי בתר עיקרו אזלינן וכיון שהוא פטור מהמזונות הוא פטור ג"ך מהחייוב דחייוב מזונות אין כאן גם חייוב הכא מכחו אין כאן וכההיא דמוהריב"ל דס"ל דקנין א"כ שבוע' א"כ ונסתייע לזה מדברי מוהר"א ב"ע האחרו' שהביא עוד שם הכנה"ג

ד"ה וראיתי ומלבד דהכנה"ג לא חלק אעיקר דינו דמוהר"א ב"ע אפי' תימא דחלק יכול לומר קי"ל כמוהר"א ב"ע נגד הכנה"ג עי"ש וכפי דברי הרב ה"ן נסת"ר פסק דינו של אא"ז הרב דה"ן עיקר החייוב בא על המזונות וכיון דהמזונות גופייהו לא קייצי גם החייוב שעליו בא פורח הוא. ולכן נלקע"ד דמחוורתא כמו שפסק אא"ז הרב פרישא דבכג"וד דאיכא קנין והוא בשטרי פסיקתא גם הרמב"ם יודה וכמ"ש הרב"י באה"ע סי' קי"ג ג' סוגים בדעת הרמב"ם בזה דאפי' דלדעתו אין אדם מתחייב בדבר שא"ק אפי' בקנין ה"מ לאיניש דעלמא אבל לבנו ולבתו בשטרי פסיקתא חייב וכ"כ בתשו' לה' כתובה בדנ"ה סע"ג ובדנ"ט ע"א דקנין בלי קדושין עדיף מאמירה בקידושין. ולפ"ז מוכרחין אנו לומר בנדון ה' ברך יצחק דלא היה שם קנין ולכן פטרו.

וזאת מן המודיעית דמ"ש בנדפס או"ג משם ה' כפ"א דבדש"אק ובאסמכ' גם דעת מרן דמהני ועדיין צריך להתיישב בזה ע"כ תיבת בדש"אק כדי נסבה ואגב שיטפא כתבתי כן דבש"אק אין כאן מחלוק' דאם עמדו וקדשו אפי' באמירה סגייא ואם לא עמדו וקדשו ואיכא קנין זכה.

עוד אחרת היתה בנדון אא"ז הרב לחייב את אבי החתן אפי' שלא היה שם קנין ע"פ מ"ש אני בעניי בסה"ק אבני האפד בתשו' סי' ב' משם ה' המבי"ט ויתר פוס' דהיכא דנכתבו התנאים בשטר אפי' פסקו ועבר זמן עד שעת הקידו' חייב לשלם י"ש. ובנדון אא"ז היה כאן שטרות שנתנן מצד לצד ובעבור זה יש מקום לומר שחל עליהם החייוב ומזה אני תמה על ה' ברך יצחק דמדבריו שם נראה שהחייוב היה בשטר ולא פנה לסייעו מצד זה ונ"י. ז שם וש"ע וכן שאר קרובים וכו' רבני צרפת הו"ד בהגמי"י פכ"ג מה' אישות כתבו דאפי' כל אדם דמי. ועיין שרשי הים שם ד"ס ע"ג שכתב דסברא זו דחויה היא מכל הפוס'.

ח שם פסק האב וקנו מידו הוי כשאר תוב. ע' בצר' או"ה מ"ש משם מוהרימ"ט שנסתפק בפסק לבתו מעות ונפלו לה מעות בירושה ע' לה' שעות דרבנן בסי' ה' שפשט ספקו של מוהרימ"ט דהוא שנוי במחלוקת. וע' בסה"ק חושן האפד בתשו' סי' טו"ב דע"כ לא נחלקו אלא באבי הבת אך לא באבי אביה.

סימן נב

א ס"א ש"ע אבל אם פסקה היא על עצמה וכו' אשה שהכניסה לבעלה בתורת קונטאנטי אלפיים שהיו לה לריוח היום ביד אחיה ואיש ואשתו עשו כל המועיל וכל טצדקי דמצו למעבד ולא יכלו להפרע ועתה הבעל טוען שתביא שטר כתו' וינכה אותם ב' אלפים

גם רוצה לגבות הב' אלפים ממעות נ"מ שיש לה כיון שהיא פסקה על עצמה ולא אביה יכול הבעל לגבות מהם או להורידם מכתובתה שעות דרבנן סי' ז' וע' בנדפס או"ב ולקמן סי' פ"ח.

סימן נג

א ס"ג ש"ע הפוסק מעות לחתנו בשעת קידו' ונתנם לו קודם החופה. ע' בנד' מ"ש ע"ז וע"ע מר"א ח"ב סי' י"ט שעות דרבן סי' ז'.
ב שם בהגה הפוסק מעות לחתנו וכנסה ואח"ך מתה הבת. ע' בנד' וע"ע שעות דרבנן סי' ז' דגם הוא כתב דבכל האופנים לא זכה החתן.

סימן נה

א ס"א ש"ע ויחוד זה נקרא כניסה לחופה. ע' בנד' או"א מה נקרא חופה וע"ע שבט שמעון בקונ' בית משתה או"ט דאסף וקבץ דעות הפוס' בזה.
ב ס"ג ש"ע המארס את האשה וכו' ואם מת או גרשה גובה עיקר כתו' מב"ח. ע' בנד' וע' שאל האיש חא"ע סי' י"א שעמד בזה מר בריה דה' המח' חיים לעולם נר"ו והעלה דאף אם כותב לה כתו' באחרי' אינה גובה ממשעבדי דהלקוחות יכו' לומר קי"ל עי"ש.

סימן נו

א ס"א ש"ע המארס את האשה ושהה כמה שנים וכו' נותנים לו יב"ח. ל"ד בשקדשה דאפי' בשידוכין לבד בלי קידו' וכמ"ש בהדייא מוהרימ"ט ז"ל בראשון סי' קל"א וז"ל ואע"ג דהתם בארוסה שנינו דאגידא ביה בקידו' אף זו אגידא ביה בשבועה ובקנס גדול וכיון דסתם ארוסה אע"פ שלא כתבו זמן לנישו' הכי דינינן ליה משום דמסתמא אכח ארעא בהכי וכו' אף כששדך סתם ונשבעו זל"ז ושמו עליהן קנם כייפינן להו בהגעת זמן דכל זמן דאגיד בה לא יהבי ליה אחריתי וכן לדידה יש"ב. וגדולה מזו כתב הב"ש בסק"ד דבז"הז דאין קיד' ואינו אלא שידוכין מ"מ כיון שהגיע עת הנישואין והוא מעכב חייב ליתן לה מזונות אלא שלא נהגו כן ע"כ מבואר דאין חילוק בין נתקדשה ללא נתקדשה רק שעשו ביניהם שידוכין בקנס ושבו' וכ"כ ה' שביתת יו"ט אה"ע סי' ד'.
ב שם אם עברו עליה יב"ח בבגרותה ואח"ך נתקדשה אין נותנין לה אלא ל"י מיום התביעה. בזמננו זה דכל בתולות המשתדכות הם בוגרות וכבר עברו עליה כמה שנים פשיטא דאין ליתן להם יהיה לאיש או לאשה יותר מל"ו וכן מתבאר מדברי מוהרימ"ט שם וה' שביתת יו"ט שם נקיט בלישניה יב"ח ולא יעיר אם היתה נערה או בוגרת ואפשר

דנ"ד היה דלא בגרה עדיין. וכתב הכנ"הג סק"ח משם מרן בתשו' סי' י"ב מדיני נישואין דז"ד בשלא קבעו זמן לנישואין אבל אם כשנשתדכו קבעו זמן והגיע אפילו אם היה קצר מהזמנים הנז' חייב במזונותיה ע"ש והנה הנם דברי הריטב"א והביאם הרב"א בש"מ על דנ"ו וכ"כ גם הנמק"י בחידו' לכתובות אשר בס' אישי ה' והביאו היד"א בהגה"ט סק"ד רק דאינו כתוב בשיטת הרב"א שלפננו כמו שהעתיק היד"א וגם בחידו' הריט"בא לכתו' ליתנהו להני מילי שא נא עיניך וראה.

ועובדא אתא קמן בבחור ובתולה שנשתדכו זל"ז בקנין ושבו' וקנס וקצבו זמן הנישו' ובבא הזמן תבעה המשודכת שרוצה להנשא והחתן אומר שהוא חולה ושתמתין עד שיבריא וביני וביני כבר עברו קרוב לט"ו חדשים מזמן הקצוב והיא גדולה בשנים וטוענת שאינה יכולה להמתין עוד ופסקנו דשניהם פטורים מן הקנס ומן השבועה החתן מצד שנחלה והו"ל אונם והכלה בעבור שאינה יכולה להמתין עוד ונהי דבאונס דחלה חשיב אונס לגבי החתן דהגם דהעכוב בא מצדו אינו חייב לזונה וכמ"ש מרן זהו דוקא אם אינה חפצה ליפטר ממנו ותובעת מזונות אבל כיון שהיא תובעת ממנו או כנוס או פטור והוא אינו יכול ליכנס היא נפטרת מהחייוב וגדולה מזאת כתב הנמק"י בחידו' לכתו' שם משם הריט"בא דהגם דהוא נותן לה מזונות כשהגיע זמן ולא נישאו מ"מ אינו יכול לעגנה זמן רב דאם מבקשת או לכנס או לפטר חייב י"ש וכ"ש הכא דאין לה מזונות כלל ומי יודע מתי יתרפא וביני ביני שערה הפך לבן וכזאת וכזאת מצינו לה' פ"מ בראשון סי' ע"ז (העתקתי לשונו מס' כוכב מיעקב סי' ז' כי אמ"א) שבטל שבועת השידוכין שהי"ל להכניסו בזמן פ' וגם שאבי הכלה טוען שלא הי"ל לתת מה שפסק לחתנו ואומר שימתין לו קצת זמן עד שירויח ודבר פשוט הוא שכשם שמחי ומסי כך מוריש ומעשיר עכ"ז התיר הרב דע"ד לישב ובטל עד שירויח לא נשבע.

ואחר זמן באו לידי תשו' מוה"ר מוהר"י בן יעיש ז"ל הנדפסות בס"ס בן לאברהם ושם ראיתי לו ביו"ד סי' ח' שכתב דשבו' השידוכין קאי על עיקר הזיווג ואם שואל האיש שירויח לו זמן אינו נקרא עובר על שבועתו י"ש ופנאי לא היה לי לעמד ע"ד הרב היטב דכרגע נראה לי האמנם אינו סותר מה שכתבנו דאה"ן דלא יקרא עובר על שבועתו אם יראו הב"ד דטענתו נכונה מ"מ האשה ג"ך היא פטורה מן הקנס ואינה חייבת להמתין יותר וק"ל וע' בנדפס לעיל סי' ן' אות ט"ו מ"ש משם מוהר"י שאראנבי ז"ל בתשו' שכתב הפך דברי הרב.

סימן נח

א ס"א ש"ע צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו וכו' ע'
בנד' או"א ובמילואים שם שעמדתי בזה אי הוי דאוריית' או אסמכתא וע"ע בתשו' אהל יוסף סי' ו'. לב חיים ח"ב סי' קס"ו מה שפלפל באורך בזה

סימן נט

א ס"ב ש"ע יחד לו בית קנה כלי הבית. תכשיטי זהב וכסף אשר נותן האב לבנו או לכלתו ביום חתונתו אי הוייא מתנה גמורה ע' בנד' או"א דרבני שלוניקי הסכימו שהם של הבן. והלום רואה אנכי לה' משכה"ר במע' השין אות כ"ו שנשאל על כו"ב והביא דברי הפוס' שעמדו על פתגם דנא וסבר לחלק בין כשנתן ליד בנו או ליד כלתו והפך דברי ה' ידי דוד שהבאתי שם דלכ"ע אין לחלק בזה) וכן כשנתחייב האב מקודם ושוב כתב דרוב הפוס' ס"ל דאפי' נשלחו בסתם סתמו כפירושו דלשם מתנה איכון וזכתה האשה אף אם בגדי נדוניתה בבית חמיה יש"ב וע"ע בנדפס סי' צ"ו אות כ"א ובמילואים שם.

סימן סא

א שם בהגה י"א לעשות חופה תחת השמים. ע' שבט שמעון חלק בית משתה אוט"ו. וע' במילואים היה הבאתי מחלו' האחרו' רבני זמננו אודות עשיית החופה וז"ב בבה"כ ובשבט שמעון שם האריך הרחיב בזה והעלה מדברי הפוס' דהחופה וז"ב צריכות להיות בבה"כ ובתו"ד הביא משם מוהר"ם מינץ ישן בסי' ק"ט דמעמידין חופ' סמוך לארון הקדש בשעת החופה י"ש,
ב ס"א ש"ע בד"א כשהיתה ראויה לביאה. ע' מה שפלפל בזה בש' שבט שמעון שם סי' י"א ומ"ש בנד' משם תשו' ריצב"א דאפי' אם הוא אינו ראוי לביאה וכגון שאין לו גבו' אנשים עכ"ז חופה לבדה אינה קונה ורשמתי שם הפוס' המדברים בזה. וע"ע בס' שבט שמעון שם שהביא כן משם ה' שער המלך בקונ' חופת חתנים סי' ד' והוא תמה ע"ד ודקדק מתשו' ריצב"א בעצמו דחופה בכה"ג קונה רק דתוספת אין לה י"ש,
ג שם אבל אם היתה נדה וכו' ע' בנד' או"ב ו"ג מ"ש בזה משם ה' עדוב"י סי' כ"ט דחידש מדנפשיה טעם חדש שאין לזכות לבעל בתפיסתו משום דהוו תרתי דסתרן דאם יורשה צריך להטמא לה והוא אינו יכול להטמא וחזינן בה דזהו הפך תוספתא ערוכה פ"ב דיבמות י"ש, הן עתה אנכי הרואה דטעם זה שכ' העדוב"י מאיש לוקח הוא הרב מוהרש"ג ז"ל בסי' ל"ו וה"ג מוהר' בשע"א חה"מ סי' כ"ו התנפל עליו כארי דמדברי

הראשו' הרמב"ן והרש"בא והריט"בא והרב המאירי מבואר דלאו הא בהא תלייא ומר הוא דקאמר דליכא מאן דפליג דענין טומאה לא תלייא פירושה כלל ואפי' בירושה דרבנן והעלה לענין דינא דאם יורשי הבעל תפוסים שפר מהני תפיסתם אף לכ"ע וכן להפך ושכן דעת מרן. וע"ע אבני שוהם דפ"ג ברין זה.

סימן סב

א ס"א ש"ע צריך לברך ברכת חתנים וכו'. בנוסח
הברכה בצלם דמות תבניתו. עמ"ש בנדפס אות א' משם ה' חמ"י והרד"א ז"ל פירוש הדברים. ונעים דבר מבעל ספר פניני שד"ל צד 274 שהרס ובנה ללא צורך.
ב אם בירך ברכת חתנים קודם ברכת אירוסין אי חוזר ומברך ב"ח אחר בר"א נחלקו הפוס' והביאם הכנה"ג בהגה"ט סק"ז ושם הביא מדברי הריב"ש סי' ס"ב דא"ץ לו"ל אח"ך אפי' בר"א וע' נוה שלום אות י"ט מה שתמה על הכנה"ג והעלה דסב"ל. ומר ידידנו כמוהר"א בן שמעון נר"ו בס' נהר מצרים דקפ"ו ע"א כתב דה"ד אם כבר גמר ז"ב אבל אם התחיל לברך הברכות וכגון שברך בפה"ג ואחר שהכל ברא הזכירוהו שעדיין לא נתקדשה הכלה דינא הוי שיפסיק ויאמר
בשכמלו ובפה"ג עולה לבר"א יש"ב ג שם ש"ע אם שם יין מצוי מברך על השכר. אם אין שכר מצוי כפי דעת הרמב"ם יברך בלא כוס ולדעת הרא"ש והטור לא סגי בלי כוס כן מבואר בטור ולענין הל' כיון שהדבר שנוי במחלו' אם אין כאן שכר או שאר דברים המשכרים לא יברך ותנשא בלי ברכות כנ"ל. ושוב מצאתי הדבר מפורש להר' שדי חמד מע' ברכות סי' ג' או"ז שכ"כ משם ה' חינא וחסדא דתנשא בלי ז"ב וכשימצא יין או שכר יברך ז"ב. והא דכשאין יין מצוי מברך על השכר פירש הטא"ח בסי' ער"ב דהיינו דאין יין גדל מהלך יום סביב כל העיר והובא במג"א סי' קפ"ב סק"ב וכתב דאם גדל מעט יין סמוך לעיר אין בכך כלום וכלומר דמקרי מצוי. (אמר המגיה דש"ן ולי נראה להפך דמקרי אינו מצוי וכדמוכח שם במג"א מהאין בכך כלום הראשון ודו"ק).
ד כוס של אירוסין ונישואין צריך לשתת מלא לוגמיו ה' טהרת המים מע' הך' או"ג משם הב"ש במפתחות סי' מ"ט והשיגו דתינח בכוס של נישואין דהוי מן הדין אבל בכוס אירוסין דהוי מחמת מנהג מהיכא תיתי. וע' פאת השדה חלק אסי' דינים מע' ברכות אות ל"א.
ה ס"ד ש"ע אין מברכים ב"ח אלא בעשרה גדו' כשא"א למצא יו"ד אלא בטורח גדול ע' בנד' או"ג דיעשו הנישו' בלי ברכות ובמילואים רמזתי דברי הג' שד"ח במע' חתן וכלה

שהעלה כן. עתה ראיתי עוד לו במע' ברכות סי' ב' או"ז שהעלה כן ובכלל דברי דבריו. ובא לידי ס' יד המלך (אשכנזי) ובפיו"ד מ"ה אישות דין ח' עמד עמ"ש הרב"י בשם הריטב"א דהברכות מעכבות ומר הוא דקאמר דהרשב"א לא מיירי רק על ברכת אשר ברא אי צריכה עשרה אבל לא על העכוב וכמ"ש א"ה בנדפס וששתי וראיתי עוד לו שם שהביא משם מז"ה דאף לדעת האומרים דהברכות מעכבות הנישו' מ"מ אם עבר ועשה הנישו' בלי עשרה וברך בדיעבד עלתה לו הברכה והוא חלק עליו ודחה ראייתו וכתב דאם ברך בפחות מעשרה אף בדיע' לא עלתה לו וע"ע למוהרח"מ ז"ל בקונ' פאת השדה ח' אד' מע' ברכות אוט"ו מ"ש עוד בזה.

ו ס"ו בהגה ואלו ז' מתחי' מיד לאחר ז"ב. ע' יד"א הגב"י ס"ק ב"ך מ"ש משם ה' כנס"י. פ"ת סקי"ב. זכו"ל אה"ע דרס"ו ע"ב. עולת שמואל קונפורטי א"ע סי' ד' טהרת המים מע' הב' אות ע"א.

ז ס"ט ש"ע י"א שאין לומר ז"ב על כוס בהמ"ז. ע' זל"א אביגדור אה"ע סי' ז' מה שפלפל בזה.

ח סיו"ד ש"ע וכן לפעמים שהולכים חו"כ לעיר אחרת. אם החתן הולך לדרכו אין מברכים ז"ב בבית המשתה אפי' שהכלה יושבת שם. יאודה יעלה (אסאד) אה"ע סי' י"ב

סימן סד

א ס"א ש"ע הנושא בתולה צריך לשמח עמה ז"י. אי חייוב זה הוי דאור' או דרבנן עמדתי בזה בחיבו' על יו"ד סי' שפ"ב בס"ד ושם עמדתי ביו"ט דחתן ויו"ט דמילה איזה מהם עדיף עי"ש.

ב ס"ב ש"ע הנושא את הבעולה וכו'. במחזיר גרושתו אי מברכין ב"ח כתבתי בנד' או"ב דהרדב"ז סותר את עצמו. עתה חזרתי על המקרא' וראיתי דאין כאן דבר סתר דמ"ש הרדב"ז דאין מברכין ב"ח היינו בסעודה וכמ"ש בדברי דוד שם וכן מפורש בדברי האחרו' שהביאו דבריו וה' יצילנו משגיאו' ובא לידי ס' נהר מצרים ובחלק חופת חתנים דקפ"ו ע"ב הביא משם ס' מנהגי מצרים דהמנהג שם מזמן הנגידים שמברכין ב"ח גם ביום הראשון במחזיר גרושתו ורמז להרדב"ז ד' פיורדא סי' תקס"ז ומני"ר נר"ו קא מתמה דאין זה מנהג שהרי ה' שיו"ב כתב דמסתמיות דברי הרי"ף וכל הפוס' נראה דיברכו ז"ב למחזיר גרושתו גם ברעודה ראשונה ושכן הוא דעתו. ומר ידידנו נר"ו הוסיף עליו וכתב וכ"כ מוהרי"קש בהגהותיו וכן ראיתי להגו"ר אה"ע סי' י"ז מכלל ס"א שכתב כן והביא דברי הרדב"ז ומוהריק"ש ושכ"כ ה' מזבח אדמה בה' כתובות ס"א בפשיטות לדינא וגם

הרדב"ז באותה תשו' דסי' תקס"ז הביא ראיה מדברי הרמב"ם לברך ז"ב גם במחזיר גרושתו ופסק דינא הוא ולא מנהגא לברך ב"ח במחזיר גרושתו גם בסעודה ראשונה עכ"ד ותס' אני לא אדע שכ"ל איך כתב על הרדב"ז הפך דעתו וההיא דסי' תקס"ו איירי בשעת נישואין וכדמפרש לה הגו"ר בהדייא ותמה על מוהריק"ש ואיך הרב נר"ו צרפן זה בזה והיו לאחדים' בידו וצ"ע. וספר מזבח אדמה אמ"א כעת.

ג ס"ג ש"ע י"א שאין נושאין נשים לא בע"ש ולא בא' בשבת. ע' בנד' ובמילואים. שבט שמעון בחלק בית משתה דכ"ו ע"ג שכתב דעתה נתפשט המנהג לישא ביום א' בעבור דהוא יום חגם ושובתים מעסקם ויש פנאי לחוג את יום הנישו' בלי הפסד ובלי ביטול עסק עי"ד וכן המנהג פה סופיאה.

ד ס"ד ש"ע אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה וכו' כופין אותו. משמע דאם קרובי הכלה מסכימי' עם החתן שלא לעשות סעודת נישואין הרשות בידו אך מכמה דוכתי יש להוכיח דמן התורה בעי סעודה ועתה חדשים מקרוב אחר הקידו' נוסעים החתן והכלה למרחקים ואינם עושין סעודה ויש שעושין סעודה במאכלי חלב עוגות עם קאב"י ועושים שלא כדין ושלא כדת והנכון לשמח חו"כ ולברך ז"ב עכ"פ בסעודה ראשונה של נישואין ה שבט שמעון בחלק בית משתה סי' טו"ב ה ס"ה ש"ע והאלמנה אין חופה קונה בה אלא יחוד של ביאה. ע' יד"א הגה"ט סק"ו משם ה' שבו"י ופנ"י שכתבו דיחוד של אלמנה אפי' נדה קונה אותה ומותרת לטבל בתחי' בשבת וע' פ"ת סק"ה והזל"א ח"ג דקכ"ח שנטה אחר האוסרים. וע' טהרת המים מע' הך' או"מ שעמד בזה ופלפל בעיקר הדין ואסופא דמלתא כתב דמוה"ר מוהרא"ק ז"ל העלה להתיר.

סימן סה

ס"א בהגה מבטלין ת"ת להכנסת כלה. הפירוש העיקרי להכנסת כלה הוא שמסייע לנדן לתכשיטין ולהוצאת החתונה שתכנס לחופה. תש"ו רשב"ן אה"ע סי' קכ"א.

ב שם ויש מקומות שנהגו לשבר כוס אחר ז"ב. אנשי עי"ת רוסגוק רצו לבטל המנהג הזה וצעק אליהה מרה איש' ירושלם רל"ץ ז"ל ובאה תשו' בס' שאל האיש הנ"מ מא"ח סי' א' והעלה דחייובא רמייא לשבר את הכוס באין פוטר עי"ש ובדברי הרב בנו נר"ו שם בהערה,

סימן סו

א ס"ג ש"ע שאסור לאדם לדור עם אשתו בלי כתובה. מבואר בב"י דאיסור זה אינו אלא מדרבנן וייפו כל כך חקנתם עד שאמרו דכל בעילותיו בעילת זכות. ובקונט' המילואים הנה הבאתי מחלו' הרש"ט עם הכנה"ג במוחלת כתובתה מחמת שהבעל רוצה להוכיחה לפי שראה בה דבר כיעור דדעת הרש"ט הוא דאינו אסור להיות עמה בלי כתובה והכנה"ג כתב עליו ואינו נ"ל. ואני בעניי כתבתי שם דלא זכיתי לירד לסוף דעתו של הכנה"ג דהטעם שאסרו חז"ל לשהות עם אשתו בלי כתובה הוי מטעם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ובכה"ג תהא ותהא כי שנא שלח ולמאי ניחוש לה י"ש.

על אלה קבלתי מכתב מאחד חכם מחכמי קושטא יע"א הרומ"ץ ר' יעקב ארגואיטי נר"ו ואיתיה בהשג יד דניחוש וניחוש ע"כ בעילותיו מכאן ואילך שיהיו בעילות זנות דהן אמת דשורש דברי חז"ל נאמרו אסור לשהות ובלי כתובה טעמא הוי כדי שלא תהא קלה בעיניו אבל אם יבוטל הסיבה לא בעבור זה הותר לשהות עמה רק צריך לגרשה כדי שלא יכשל באיסור זה דיהיו בעילות במ"ז ולפי דעתי גם דעת הרש"ט הוא דעדיין כתובתה עליו דלא תהיה קלה בעיניו אף דמחלה לו משום דכל מגמתה למחל הכתו' הוי כדי שלא יגרשנה משום הכיעור דנראה בעיני בעלה ודין גרמ"א לבא במחולו"ת אבל מ"מ אם יגרשנה ס"ד דצריך ליתן לה כתובתה במשלם ולא תהא קלה בעיניו דאמר תאמר לו כלום לא מחלתי כתובתי לך אלא כדי שלא תגרשני וכו' אבל אם יהיה האופן שיחיו בלי כתובה לגמרי אף דבטל הטעם לא אמרו אדם מעולם וכו' ולעולם אמרו דאסור להשהות עם אשתו בלי כתו' ולא חילקו בדבר ול"פ רבנן וכו' והאריך בזה.

ולדידי חזי לי דאין כאן השגה כלל דהנה אמת דרז"ל הפליגו בדבר במשהה אשתו בלי כתו' ואמרו דבעילותיו בע"ז כדי לחזק תקנתם היינו היכא דשייך התקנה התם אמרו דכל שאינו עושה כן בעי' ב"ז אבל לא היכא דלא שייך התקנה וא"כ ברואה באשתו דבר כיעור דהדין נותן דצריך לגרשה ואין יועצין אותו להחזיקה רק דאין כופין וכמ"ש האחרו' בסי' י"א א"כ ממילא נפקא דאין לנו לעשות טצדקי שלא יוציאנה אדרבא חובה עלינו לעשות טצדקי שיוציאנה ומשו"ה איכא למימר דלא אסרו מעיקרא בכגו"ד להשהותה בלי כתובה וכיון דבטלה הסיבה בטל המסובב ולא עשו בב"ז ודוק ומה שהעמים בדברי הרש"ט לא ירד בני' עמו דאין דבריו סובלין כן והמעין יבחר.

ב סי"א ש"ע ומה שהאשה מכנסת וכו' אבל לשאר דברים אין דינו ככתובה. ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק כ"ג. יד"א ס"ק כ"ו. ומ"ש אני הדל בתשו' טבת עזרת"ה לי בס"ד והיא בסי' ט'.

ג ביאור הכתובה ח"ב

א שאנו מונין. ע' בנד' או"ב. עתה אחד חכם נר"ו מחכמי קושטא ערך אלי מכתב בענין זה ובאמצע דבריו כתב וז"ל ונהירנא שזה כמה שנים בראותי דברי הרבנים הנ"ז וגם מ"ש ה' ברכת המים עלה ע"ד לקראת הכתובה שאנו מנין בחולם וה' מארי דאתרין כמוה"ר שלום הכהן זצ"ל א"ל שא"כ אתה מוציא לעז ע"כ הרבנים שקדמונו שכולם היו קורין בכתובות ובגטין שאנו מנין בפתח וע"כ הדרי בי ויצאתי לחפש"י ומצא חיים בס' חיים לעולם ח"ב ובמימר חיים שם בסי' ז"ן אות י"ג שכתב וז"ל מנין כאן כתב הנח"ש וכו' מנין בלא ויו כ"כ בכל כו ומוהרמ"מ ושאר אחרו' וכתב הלבוש וכו' וכ"כ בסי' קכ"ו סז"ך וכו' וע' למוהר"ם ב"ח שם בס"ק ע"ה ושמדברי כולם מבואר שאפי' שנכתב חסר ויו מ"מ יש לקרות בחולם וכן ראיתי בס' ברכות המים וכו' עכ"ל הצד השוה דנה מני"ר ס"ל דצריך לקרות בחולם וכן הסכים מרן החבי"ב בגופו של גט ומו"ה מוהרי"ך ומה מאד גדלה תמיהתי דמיום היותי ראיתי לכמה רבנים מסדרי גטין וכמה ש"ץ שקורין הכתובה ברוב עם ורובה חכמים מופלאים וכמה מהם נמנו למ"ת וכולם קורין את המה בפתח ולא היה מי שקרא ערער אפי' חד עכ"ל (ה' מימר חיים) ועלה ע"ד להליץ בעדם דבכונה מכוונת שינו וקראו קריאת המס בפתח משום דאם היו קוראים בחולם יבאו סופר הגטין לטעות ויכתבו מונין וכו' ולכתחי' איכא עיכובא אם יכתבו מונין וכו' לכן שינו הקריאה ובזה סרה תלונת ה' מימר חיים. ועתה נבא למ"ש רו"מ שיחי"א ומשמע מלשונם וכו' דלעד"ן מכל מ"ש למעלה מכל הרבנים נראה בהדייא מלשונם שהיו קורים בחולם עכ"ד נר"ו. ובתחי' אפריין נמטייה דהביא לנ"ד לשון ה' מימר חיים שאינו מצוי אצלנו והנאני הרבה. אך במה שתמה עלי עמ"ש בנדפס ומשמע מלשונם וכפי דעתו הוא ברור בהדייא. אנא לא חזינא כי האי סימנא בדברי הרבנים שכולם לא נטפלו אלא על אות הויו אבל לא על הקריאה ויד הדוחה נטויה לומר דאינהו היו קורין המם בפתח ולא עליו תלונותי כי זו אינה משלו שהן הנה דברי ה' מימר חיים שכתב כן ואהס"ר לדבר הזה יסלח האדון ואם לפניו גלוי לפני אינו גלוי.

ב פנויה שנתעברה וילדה בן. ע' בנד' או"ג עתה ראיתי בס' אחי וראש סי' ס' דנ"א ע"ג דהעד העיד בנו ה' מוהרד"ח ז"ל דעשו מעשה באזמיר לכתב ע"ש אביו הבועל כיון דהודה שהוא ממנו וכן קורין אותו לס"ת עי"ד.

ג לענין היפום הכתו' בכתו' ע' בנד' אות י"ט וע' בתשו' טבת התרע"ז והיא בסי' ס' מה שהארכתי בזה. (ד) המנהג בגלילותינו לכתב בכתובת בתולה ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי וכו' כסף זוזי מאתן ידחזו ליכי מדאורייתא (וכן היה מנהג שלוניקי כמ"ש מוהרש"דם סי' פכ"ז וקכ"ט אח"ך נשתנה שאין כותבין תיבה זו כלל ע' בנדפס בביאור

הכתובה או"ט) ובכתובת אלמנה כותבין כסף מאה זוזי דחזו ליכי מדרבנן. ויש מקום לפקפק בהאי מנהגא דלכאו' אין בזה מובן דכבר ידוע מה שנחלקו הראשונים דאית מנייהו דסברי כתובה דאורייתא והק"ר הם כסף צורי בין לבתולה ובין לאלמנה ואית מנייהו דסברי כתובה דרבנן והק"ר הם כסף מדינה לזו ולזו ומ"ש בכתובה דחזו ליכי מדאורייתא טעותא הוי ואית מנייהו דאע"ג דס"ל דכתו' דרבנן מ"מ הכסף יהיה כסף דאורי' ומ"ש בכתו' דחזו ליכי מדאור' אינו קשור עם תיבות דחזו ליכי רק קאי על משקל הכסף וכמבואר כל זה בב"י ובמורם בהגה. והנה בעלמא במקומות דלא כתבי לא זה ולא זה רק כותבי' סתם שפיר אך להנהו אתרותא דכתבי הכי והכי ק' ממ"ן אי תיבת דאור' קאי אעיקר כתוב' לא יתכן דנקטי כס' מיעוט הפוס' דס"ל דכתובת בתולה היא דאורי' ושבקי רובא דרברבא דרבוואתא דס"ל דהיא מדרבנן ובפרט דאפי' אותם דסברי הכי לא איפסיקא הלכתא בהדייא פרש"בג ע' שיטה מקוב' על דף זה מהש"ס. ואי תיבת דאורי' כתבי בכתו' קאי אכסף א"כ תיבת דרבנן דכתבי בכתו' אלמנה קאי ג"ך אכסף וז"א דמ"ד דהוא כסף דאורי' אינו מחלק בין אלמנה לבתו' ומ"ש מור"ם בהגה דהמנהג לכתב לבתו דחזו ליכי מדאורי' אבל לא לאלמנה לא בא לומר דבאלמנה כותבין דחזו מדרבנן רק דבאלמנה כותבין סתם דחזו ליכי וכמתבאר מדברי ה' הלבוש דוק בדבריו וא"כ ק' לכאורה דמאין נתפשט לכתב לאלמנה תיבת מדרבנן דהוו תרתי דסתרן. אך באמת מתבאר מדברי ה' הלבוש גופיה לקמן בנוסח הכתו' בש"ו כתב להדייא דאם אינה בתולה כותבין מאה זוזי דחזו ליכי מדרבנן עי"ש וצ"י איך יתכנו ב' מקראות הללו ודוחק לומר דהאי לחודיה קאי דבכתובות שדינן תיבת דאור' רק אכסף ובאיזה כתובות שדינן תיבת דרבנן אעיקר כתובה.

ובחפש"י מצאתי לה' נח"ש סי' י"ב אות ל"ב שהביא משם הדרישה שנרגש בזה דאי מדאור' לא קאי על הכתובה רק על הכסף א"כ גם באלמנה שגובין החצי יכתב ק' זוזי דחזו ליכי מדאור' ולא תירץ קושיא זאת אך מר ניהו יישב בדרך נכון. והיה בהניח דאליבא דכ"ע כתובת בתולה היא מדאור' מקרא דכסף ישקל כמוהר הבתולות ובהא רשב"א ורשב"ג דנחלקו בכתובות דיו"ד יודו ומחלוקותם אינו אלא על השיעור דרש"בא ס"ל דמדאור' בפרוטה סגי ובאו חכמים ונתנו השיעור מאתיים ורש"בג ס"ל דמדאו' הוא השיעור ושכן מצא במרדכי סוף כתובות בשם הירוש' דבין רשב"ג ובין רשב"א ס"ל כתו' דאורייתא ואחר שכן שפיר כתבי' בכתו' דחזו ליכי מדאור' דממרן אי הוייא הלכתא דהסך ג"ך מדאוריי' א"כ תיבת דאור' קאי על השיעור ועל הסך ואי הלכתו כמ"ד דהסך הוא דרבנן תיבת דאורייתא קאי על המוהר שלפני פניו מש"אכ באלמנה

דאין לה מוהר דאי כתיב דחזו ליכי מדאו' הוה משמע בפשיטות דהלכתא כרשב"ג והא לא איפסיקא הלכתא ובשום פנים אינו יכול לכתב מדאו' את"ד יש"ב והגם שהוא דרך חריפות נתפשטו כל הקמטין והמנהג הנה נכון לכל הסברות.

ולדידן לא נ"מ מידי אם הוא דאור' או דרבנן דידוע ס' הפוס' הובאו בכנה"ג הגב"י ס"ק כ"א דבמקום שנוהגים שלא להגבות הקו"ר מנהגם מנהג יען שהוא כלול בכלל התוס' ואע"ג דדבר זה מידי פלוגתא ל"ן הלא כתב מוה"ר ב"ד ז"ל באה"ע סי' ס"ט דס"ו ע"ד דבשלוניקי המנהג שלא להגבות קו"ר. ע' בנדפס בביאור הכתו' אות כ"ז. הגם דבסופיאה לא ידעינן מנהגא כי עובדי דאתו קמן רובם ככולם עניים ואינו מספיק עזבון הבעל אפי' לכתובה וכשהגבייה היא מחמת גירושין הם משתוין ביניהם על הכתובה והתוס' הן חסר הן יתר ולא באו לידי מדה זו מ"מ מנוסח הכתובה נראה שהמנהג הוא שלא להגבות שהרי בשלוניקי שכותבין בכתובה שעלה בין הכל נדוניא ותוס' סך פ' ומאתן זוזי דחזו לה עכ"ז כתב הרב"ד דהמנהג שלא להגבות כ"ש בסופיאה דאינן נוהגין לכתב כן דפשיטא דלא מגבינן ע' בביאור הכתו' שם אות י"ז וע"פז מאי נ"מ אם הוא כסף דרבנן או דאוריי' ולא מתנייא הך מתניתא כי אם למקומות שגובין וק"ל.

ה בכתובת אלמנה כותבין ויהיבנא ליכי כסף ארמלותייכי זוזי וכו', ובגרושה כסף מתרוכתייכי ובחלוצה כסף הליצותייכי. נח"ש סי' י"ב אות כ"ט ובאזמיר נוהגין לכתב מוהרייכי. ע' שבט בנימן סי' ע"ה דקיים הגירסא.

ו והוסיף לה מדיליה בנח"ש הביא הנוסח מן דיליה וכ"כ ה' שבט בנימן שם משם מוהר"ם מינץ.

ז בנדפס אות י"ב בד"ה אך מנהג סופיאה נכתב בטעות ובשיטה ח' אחד תיבת נמצא שעלה יש דילוג התיבות הללו. נמצא שעלה בין הכל המטלט' מאתיים וסך ק"ן מהמדודים הרי שלש מאות וחמשים מוסיפין עליהן עוד קע"ה ועולה בין הכל נדוניא ותוס' ס"ה תקכ"ה וכו' כצ"ל והנה שם הבאתי מדברי הזל"א שבשעת גבייה מגבין אותה רק מה שהוא האמת. ועכשיו לא נהגינן הכי יען שבכתו' אשר באו לפני היה כתוב המלבו' ושימושי דערשא הסך מבלי העמסה כלל וכלי כי האי אין לנו להוריד מאומה לבד מהזהב כנהוג שעדיין המנהג להוסיף המחצית ושיימינן מה שהוא האמת ממדודין ונדוניא ועל הכל אנו מוסיפין את המחצית דהיינו שליש גם על המטלטלין. עתה באו לידי כתבי ח"ר שבתי הכהן ז"ל אחד מהדיינים שבדור הזה וראיתי שבזמנו נעשית תקנה הלזו לכתב מבלי העמסה ולכן אין כאן הורדה כי אם בזהב כנהוג ואחר עלות סך

המדודין והנדוניא מוסיפין עליו עוד המחצית ע"כ באופן שמוסיפין שליש על הכל כנ"ז שם ובסיון התרע"ט אנשי הועד רצו לשנות עוד בנוסח הכתו' ע' בתשו' סי' י"ט

ח בחיי ובתר חיי. ע' בנד' בביאור הכתו' אות ב"ך על פירוש תיבות הללו. עתה ראיתי בכנה"ג ח"מ סי' ק"ז הגב"י סקי"ז שהביא בשם יש מי שכתב דלכך כותבין כן כדי שתגבה מהראוי ושמוהרי"ל בתשו' סי' ע"ד חלוק על זה והוא מצא בתשו' הגאונים דכותבין כן כדי לשעבדה לאחר מיתה עי"ד,

ט והכל היה ע"פ התנאים וכו' ע' בנדפס אות כ"ג מה שרשמתי בזה וע"ע למוהרח"ש ז"ל באה"ע סי' ל"ד שכתב דלשון זה מועיל לשיפול אחריות הכתוב בדף הזה להההשבון הכתוב בדף הב' ששם אין כתוב אחריות מפורש. ומר הוא דקאמר דאם לא היה כתוב כן בדף הא' כיון שבדף הב' כתוב לבסוף ואחרי' וכו' נמצא דיש אחריות גם על ההשבון עי"ד וע' ירים משה סי' קי"ג הגה"ט אות ו' ולפ"ז בכתובות של סופיאה שאינם כותבים לא זה ולא אותו לא בדף הא' תיבת והכל ע"פ התנאים וכו' ולא אחריות בדף הב' א"כ אין כאן אחריות על ההשבון ולא נשתעבדו המטלט' עי"ש בתשו' מוהרח"ש ז"ל.

י כדת מו"י אם לא נכתבו תיבות אלו אין לפסל הכתובה מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ג"ל וע' בנד' אות ו' מה שהקשתי על ה' נח"ש וישבתי. עתה ראיתי לה' הנז' נר"ו שגם הוא הקשה ויישב כמ"ש אני עני.

י"א בנדפס בנוסח הכתו' בדף ה"ב דע"ז ע"ד מהספר אחר תיבות שום סך מסכי כתובתה הנ"ל קרא שמטה תיבות ולא שום תנאי מתנאי הכתובה הנ"ל ויש לדון עליהם הרבה ע' צל הכסף ח"א סי' ו' דכ"ח עג"ד ובתשובתי של סיון התרע"ג והיא בסי' ג'.

י"ב והאמין החתן הנ"ל עליו ועב"ך וכו' בנוסח הכתובות של סופיאה אינו כתוב נאמנות בדף הב' כלל לא ובדקתי אחריהן עד ש' התק"פד ולא מצאתי שכתוב בהן נאמנות בדף הב' ועמ"ש בזה בתשו' הנ"ז אך בפיליבי כותבין נאמנות בב' דפין.

י"ג) ע"ע שבועת הכתובה שכותבין בדף הב' כתבתי בנד' אות מ"ד שהרב ידי דוד סי' ט"ו וה' שבט בנימן סי' ש"א כפי מה שהביא דבריו ה' ידי דוד שם הוא דהושוו שניהם לדעת מוהרח"ש דהשבועה אינה אלא עמ"ש בדף הב'. עתה ראיתי בס' ירים משה סי' קי"ג סק"ו שכתב להפך משם ה' שבט בנימן ומי שיש בידו ספר זה ישים עיניו בו. ומ"מ ע"פ דרכנו למדנו דהרב ירים משה הוא משלנו.

ד לפנינו ב"ד נתיצבה אשה א' לגבות כתובתה בשטר שבידה כתובה בעיר אורוסגוק יע"א והיא נעשית ככל הכתובות אשר עשו עתה מחדש הכל בדף אחד. וראיתי שערוריה בזה כי לאחד שסיימו כל נוסח הכתו' יש חלק בין הכתיבה לחתימת העדים והחתן קרוב

לעשרים שיטות משורטות בשריטת דיו משעת הדפוס שנסדרו לכתב שם המלבושים והצדונייא מה שאנו קורים רול ומקום שכלו רשימת המלבושים משרטין שריטה אחת באלכסון מלמטה למעלה עד שיטה אחרונה ששם בסוף השיטה כותבין הזמן וחותמין העדים. ורע עלי המעשה כי ע"פ הדין כתובה זו פסולה שהרי פסק מרן בחה"מ סי' מ"ה ס"ו וז"ל ידקדקו העדים שלא ירחיקו מהכתב רוחב ב' שיטין ואם הרחיקו ב' שיטין פסול אפי' כתב שו"ק אפי' ידוע שלא הוסיף ולא זייף בו שום דבר ואפי' טייטוהו בדיו פסול שלא יאמרו חתמו על הטייוטא ולא על עיקר השטר וכתבו הש"ך והסמ"ע דאפי' מלא אויר הב' שורות נקודות ושריטות והילוכן נראה בין נקודה לנקודה עכ"ז פסול והוא מהראשו' כי הובאו ב"י ושזהו פי' דברי מרן שכתב אפי' טייטוהו בדיו והוא מוסכם מכל הפוס' והרש"ך בסי' מ"ם ובסי' מ"ו ס"ק פ"ז לא כתבו אלא לפי' הש"ס ולא לעיקר הדין ועכ"ז בספק אמרו ואין ספקו מוציא מידי ודאן של הראשונים וע' כנה"ג שם הגה"ט סק"ו שכ"כ משם מוהר"ם אלשיך ז"ל דדן הדין בשטר קידושין וכ"כ בהגב"י ס"ק י"ד ולא ידעתי מי עשה כן ומי גזר כן להשהות אותם בכתובה פסולה דהו"ל כמי שאינה וכבר דברתי עם ידי"ן המו"ץ של שם פה אל פה ופצו שפתיו דהוא יתקן המעוות הלזה

סימן סז

א ס"ט ש"ע נשא חרשת או שוטה. בנד' או"ב רמזתי לה' שבט בנימן שתקן נוסח כתובה לפקח שנשא חרשת עתה בא לידי ס' נהר מצרים לרב חביבא כמוה"ר רפאל בן שמעון נר"ו וראיתי לו בדר"ט שתקן הוא נוסח חדש בלשון ב"ד וחלק על ה' שבט בנימן וגם עמד על נוסח הג' מוהריט"א שהובא בס' שפת הים סי' י"ג י"ש וע"ע משנת ר' אליעזר ח"ב בזכרונות מע' ה"ך אות ד' דכשאין ב"ד יכולין להלך רשאין למנות ג' אנשים ועי"ש בעד הנוסח.

ב סיו"ד ש"ע חרש או שוטה שנשאו נשים וכו'. עתה שנתיסד בית חינוך לחרשים בא מעשה לידי בחרש שלמד לדבר באופן זה דכשכותבין על הנייר הוא קורא אותם התיבות אך איננו שומע איך יהיו אופן הקידו' ונוסח הכתובה וסדרתי פסק ע"ז ושם עמדתי ע"ד ה' נהר מצרים נר"ו בנוסח שתקן ע' באורך בתשו' תמוז התרע"ח בס"ד והיא בסי' ט"ו.

סימן סח

א סיו"ד ש"ע עד מתי יש לו לטעון טענת בתולים אם נסתרה עמו מיד וכו' אם האיש טוען שהטעוהו באותה הלילה בדם צפור ועכשיו נתגלה קלונה שילדה ולד ש"ק בשלשה

חדשים לנישואיה לא נאמר דין זה דה"ז דומה לאם אינו מצוי ב"ד כל שטען בב"ד הא' שמצא נאמן. חק"ל אה"ע סו"סי פ"א דקע"ד ע"ד.

סימן ע

א ס"א ש"ע חייב במזונותיה. בנד' או"א הבאתי ס הרא"ם דכשהוא רוצה לגרש ואינו יכול מחמת התקנה פטור ממזונות ושיש חול' ורבני אשכנז הפ"מ והשע"י כתבו דאין לומר קי"ל כס' הרא"ם ואנן בדידן דיינינן להפך י"ש. עתה באו לידי תשו' מוהרש"ם ח"ג ושם בסי' שכ"ג אחר שהביא דברי רבני אשכנז הנ"ל והחת"ס בסי' קצ"ח כתב דהוא מצא בא"ז הגדול בשו"ת שכת"א בסו"סי תשל"ט דמתבאר מדבריו דקאי בשיטת הרא"ם ז"ל וכיון דגם איהו ס"ל כרא"ס בודאי דיכול המוח' לומר קי"ל את"ד וע"ע לה' שמחה לאיש סי' ט"ז דנ"ד ע"א שכתב דלפי דברי ה"ה דעת הרמב"ם ז"ל כהרא"ס

ב בנדפס או בכ' הבאתי משם ה' פנ"י שעשה ס"ס להחמיר בענין מזונות האשה והקשתי עליו דלענין המזונות אין כאן שבועה עי"ש ובקונט' מילואים. עתה קבלתי מכתב מאחד מאוהבי מעיר שלוניקי והוא עצו"ר כש"ת ר' פנחס ברזלי נר"ו ההוא אמר דאפשר דבמקומו של ה' פנ"י נוהגין לכתב הכתו' בדף אחד דקאי השבועה גם על המזונות ושוב כתב שמצא לה' מר"א ח"ב חה"מ סי' מ"ד שכתב כדברי דאין כאן ס' שבועה להחמיר לחייב במזונות דהשבועה היא שלא לגרש בע"כ ולא שייכא גבי מזונות אלא דבח"מ סי' ל"ו סתר את אהלו והצ"ע את"ד נר"ו ואין ס' מר"א ח"א עמדי לראות הדברים בשרשן אך פניתי לראות בח"ב ואיני רואה דבר סת"ר כי התשו' דסי' ל"ו איננה בח"מ כי אם באה"ע ושם בדר"ה ע"ג אחר שעשה הס"ס כתב ובשבועה דואנא אזון אף הכנה"ג יודה ולא עסיק שם אלא בשבו' דשלא לגרש והן הן הדברים הנאמרים בחה"מ סי' ע"ד דקל"ג ע"א ואף הרב עצמו בא"ע סי' ל"ו רמז תשו' זו ודוק.

ג אם יש לחלק בין זיווג א' לזיווג ב' כתבתי בנד' או"ג דיש הרבה פוס' דס"ל דאף בזיווג א' אמרה הרא"ם וע"ע לה' מר"א בחה"מ שם דסל"ה וגם הוא מהחולקים על ה' ידש"מ עי"ש.

ד כתבתי בנד' או"ד משם ה' ידש"מ דבכתובות של קושטא שכותבין המזונות והשבו' בדף א' אינו יכול לומר קי"ל כס' הרא"ס כיון דמצד השבועה חייב עי"ד ור"ל דספק שבו' להחמיר ואת זה תמיהני על ה' פורת יוסף ז"ל באה"ע סוס"י ע' בנדון שחל להיות בחשבונו שרצה הבעל להפטר ממזונות ופטרו הרב דאף דלא יהיה אלא ספק אם הפיטור שפטרו אשתו מועיל מצד הדין הרי הוא מוחזק בכסיו ומאן מפיק ליה מידיה וחתר להוכיח דהבעל מקרי מוחזק גם במזונות דלהבא עי"ד והלא מר באתריה קושטא קאי

מה יועיל לפוטרו מצד הדין בטענת קי"ל הנה אשה לקראתו באה בטענה דהוא חייב מכח השבו' הכתובה בשטר הבאה בדף א' וכדברי אלוף עיר"ם ה' ידש"מ וצ"י. וכ"כ ה' מר"א בח"ב סי' ל"ו וסי' מ"ד. ובעיקר דינו של הרא"ם ע' בתשו' לה' שמ"ח גאגין ז"ל היא באה בס' תעלומות לב ח"א סי' ב':

ה ס"ג ש"ע צמצמה והותירה הוא של הבעל. ע' בנד' או"ב דבצמצמה מחמת קמצלות כתבו רבני אשכנז והו"ד בס' פ"ת שהוא של הבעל לכ"ע וע"ע לה' מש"ל פ"ב מאישות דין י"ג ושנוב' ה"ד ספ"ת שם כתב דלאו מטעם קי"ל אתינן עלה רק דזה מוסכם לכ"ע וע' בית יעקב להה"ג מליסא בסי' זה שכתב דזהוא מחלוקת ומטעם קי"ל הוא. וע' להג' יאודה יעלה באה"ע סי' יו"ד דעמד בזה והעלה להפך דאין כאן מתלו' דלכ"ע הוא של הבעל ואין כאן מקום לומר קי"ל וכל זה שצמצמה מהסך שקצבו לה ב"ד אבל אם הבעל היה נותן לה כל הצורך וצמצמה ע"י טוב השגחתה לכ"ע הוא של הבעל וכ"כ בס' בית יעקב שם.

ו רב אחד שהתנדבו ונתחייבו העם ליתן לו שנה בשנה ס"מ לזמן עשר שנים ונח נפשיה ונשארה אלמנתו והיא עשתה כל ההשתדלות שלכבוד בעלה יתמידו בנדבתם וקמצה והותירה ממה שהיו נותנים לה ויורשי הבעל טוענים דהו"ל כמותר מזונות דהוי ליורשים ויורשיה טוענים שהוא שלהם יען הם לא נתנו מכיסם כלום הדין עם יורשי האשה. מוהר"י בורלה ז"ל בתשו' כי באה בס' היכל מלך דמ"ו והרב המחבר שם כלביא יקום על דבריו והאריך בזה הרבה והעלה דהדין עם יורשי הבעל ע"ש ותשו' מוהרי"ב אשר באה שם בקצרה קצר אמיץ הנה באה בס' מקור ישראל חא"ה סי' ב"ך ושם ארוכה' ל"ו עלתה והזכרתיה בנד' אות ח'.

ז מ"ח בהגה מיהו אם היו חייבין לבעל וכו' ל"ד חייבין ה"ה אם לקח מנכסי הבעל ופרנס אשתו ע"ג דלא הודיע לבעל תחילה. ב"ש וח"מ. ועיני כל חי תחזנה משרים דל"א דזכה המפרנס אלא דוקא כשזן את האשה מחוב שבידו אבל כל שזנה מכיסו ולא מהחוב או מהפקדון גופיה על סמך שאח"ך יקח מהפקדון לא זכה המפרנס. מוהר"א לאנייאדו ז"ל בס' דגל מחנה אפרים הנד"מ אה"ע סי' ג' אלא דשוב מצא להש"ך ח"מ סי' קכ"ח סק"ח דגבי פורע חובו של חברו ס"ל דאף אם אחר שפרע חובו ש"ח תפס דזכה בתפיסתו וכתב שבמקומות שקבלו דעת מרן לא נ"מ מידי דמרן פסק דמוציאין המשכון מיד הפורע מינה דלדידן דמצי לומר קי"ל אף שתפס אח"ך מה גם לפי מ"ש הרש"בא והובא בב"י דל"א דהניח מעותיו על קה"ץ אלא במפרש שמחמת מזונות נתן אבל פרנס סתם חוזר וגובה והגם דמרן לא ס"ל כוותיה וכמ"ש זה הרב בהר הכי יעו"ש וע' בנד' אות כ"א. ומוהר"ש

הלוי בספרו לב שלמה סי' נ"ה כתב בפירוש דהא דמנכים לו מחובו היינו אם היה חייב לו מקודם אבל אם תפס אח"ך לא ע"ד.
ח שם בהגה ואין חילוק בין אב לאחר שפרנסה. המעין בתשו' מוהר"ם שבמרדכי יראה דהר"ס לא פסק שם דאב שפרנס סטור אלא משום דאיפליגו בירוש' ואיכא מאן דס"ל הניח מעותיו על קה"ץ אלא אחר אבל האב גובה ואיכא מאן דס"ל דגם האב הניח מעותיו על קה"ץ וכיון דלא איתמר בירוש' הלכתא לא כמר ולא כמר מספקא לא מסקינן ממונא מודים דבעל ומינה דאם תפס האב אח"ך לא מפקינן מיניה כיון דבירוש' איכא מאן דסבר דשאני אב מאחר א"כ הא דמוהר"ם לדידן לא הלכה דמוהריק"א בתשו' סי' ק' מדיני כתובה ס"ל להפך ואנן בתריה דמרן גריסנן ה:
דגל מחנה אפרים שם ידון מינה לדידן דאם תפס האב שפיר מצי למימר קי"ל ובתשו' מוהר"ם שבהגמ"ר לא הזכיר ירוש' הלזה עי"ש. ט סי"ב בהגה אם היתה לה קטטה עם בעלה והמניעה ממנו וכו'. אשה שהמירה וניתן רשות לבטל שישא אחרת ואח"ך חזרה לדת יהודית ובעלה אינו חפץ לגרשה והיא תובעת או פרנסני או גרשני אם חייב במזונות ע' בתשו' שהשבתי בחשון התרע"ז אות ז' והיא בסי' ח'.

סימן עא

א ס"א ש"ע חייב אדם לזון בניו וכו'. מזונות האב לבנין אי הוו מה"ת או מדרבנן ע' בנד' אות א'. וע"ע בתשב"ץ ח"ב סי' י"ט דמבואר בדבריו דלא הוי אלא מדרבנן עי"ד.
ב כתבתי בנד' אות ה' דאבי האם ואחי האב החייוב מוטל על אחי האב. וע"ע בס' פאת השדה מ"ע בית אוי"ח.
ג ס"ד ש"ע הבא על הפנויה וכו'. ל"ד פנויה אפי' נשואה אם הבעל אומר שהולד אינו ממנו פטור מהמזונות. ע' מה שהארכתי בתשו' ניסן התרע"ג והיא בסי' ג'.
ד שם אם הוא מודה שהולד ממנו וכו. אם בתחי' הודה בפני עדים או ב"ד ואח"ך חזר בו אי יכיל לחזר ע' בתשו' מנחם התרע"ה והיא בסי' ו' ושם כתבתי דדין זה דמרן אינו מוסכם דלס' הר"ן אף אם מודה יש לו מקום פטר ועוד כתבתי בזה כתשו' אדר התרע"ז והיא בסי' יו"ד.

סימן עד

א ס"יוד ש"ע וכן היא שאמרה אין רצוני שיבאו לביתי וכו'. בנד' או"א הבאתי מאלו' הפוס' אי נאמנת האשה לומר שמצערין אותה אי צריכה להביא עדים וכתבתי שם דאם

אין לה בירור והיא אינה רוצה ללכת לבית בעלה דיש מקום לומר דאין דינה כמורדת מאחר דאיכא פוס' המסייעים לה וכתב הב"ש בסי' קנ"ד סק"ב דכל דאיכא שני פוס' המסייעין לה אין אנו כולן לדונה כדין מורדת יעו"ש שתמהתי על מו"ה מוהריק"ו ז"ל, עתה עלו דבריו על מה"ד בספרו כוכב מיעקב אה"ע סי' ה' ושם ראיתי דהאריך בזה ומר הוא דקאמר דהגם דה' דר"ח כאב סתם דמעשים בכל יום דכשהיא טוענת דמצערין לה היא' נאמנת שהיינו שלא להושיב אשה ביניהם אבל צריך שיתברר הדבר בירור גמור שמצרין ומריעין לה ושכ"כ כל הפוס' ודלא כמו שהבין הרד"ק בדבריו ולפ"ז צשאר הרד"ק יחיד בדינו ולא מצי מימר קי"ל והאריך עוד שם להוכיח ולנתש ולנתץ שרשי המנהג דלפי דעתו אין כאן מנהג עש"ב. הגם הלום ראיתי אחרי ראי לה' אוזן אהרן מע' הדלת אות דירה דל"ו זכר שר להקת הפוס' דסברי דכל שאין לה בירור בעדים אין מחייבין אותו להפרד משלחן אביו ואם ממאן דנין אותה כמורדת שכ"כ הג' מוהר"י אב"מ ז"ל בתשו' סי' ק"א ושכן עשו מעשה בעה"ק ירו' תז"ב עי"ד ואלא אמינא דהא לא תברא לדידי דהם דנו כן ע"פ יסוד מוסד דמרן סל"ה וכיון דאינהו יתבי בעה"ק ירו"ת דאין אומרים קי"ל נגד פסק מרן בעבור זה דנו כן ואה"ן דבמקום דיכולים לומר קי"ל יודו גם הם דאין דנין אותה כמורדת וק"ל וע' נהר מצרים הנ"מ ה' כתובות אות כ"א שכתב דבמצרים ג"ך נוהגין בעה"ק ירוש' י"ש.

ב אם אביו ואמו דרים במקום מושכר להם והוא פורע עמהם חלק בשכירות טענתה הבחירה בידה. הג' מוהר"י אבן מיגאס בתשו' שם וזהו אפי' לדעתו דכל שאין לה בירור אינה נאמנת עש"ה.

סימן עו

א ס"ז ש"ע ואינו יכול לכוף אותה לדור בחצר אחד. בנדפס או"ד רמזתי דברי הי"א מ"ב בסי' א' הגה"ט סק"ט שהביא משם הריטב"א דיכול לשהות שתיהן בבית אחת ואינן יכו' לעכב ושמו"הר בס' צה"כ ח"א דפ"ג כתב דס' הריט"בא היא יחידאה ואנכי בקשתי דין זה בהריט"בא ולא מצאתיו ע"ש עתה היתה עלי יד שנים אנשים מרגלים מחי"ר קושטא יע"א וכתבו אלי כדברים האלה ידענו ומצאנו דברי הריט"בא בחידו' לכתו לד"ב ע"ב בעובדא דההיא אתתא שכ"כ להדייא והו"ד גם בא"ז לשם ושהרד"בז בח"ג סי' תקס"א קאי כס' הריט"בא הובא לציון בס' דעת קדושים אה"ע מע' האלף אות כ"ח ובע"הש א"ע סי' א' אי"ד ורמזו דברי ה' חינא וחסדא ח"ג דק"ץ ע"ד ואילך שהאריך הרחיב בזה את"ד העי"א. ולדאבון נפש אין גם אחד הספרים האלו מצויין אצלי לראות הדברים בשרשן

סימן עז

א ס"ב ש"ע אם אמרה מאסתיהו וכו'. בטוענת מאיס עלי כתבתי ובנד' או"ג משם מוה"ר בס' צה"כ ח"א סי' י"ג. דש"ז ע"ד דהוא היה מונה דרבים הם הסוברים דכופין אותו לגרש ובתוכם דכן דעת רש"י לס' הסמ"ג והריט"בא. עתה דרך לימודי ראיתי להריט"בא בחידו' לגטין פ' הנזקין דל"ד ע"ד מהספר שכתב וז"ל מהא שמעינן דאשה שאמרה מאיס עלי ואין כופין אותו להוציא דא"כ מצינו מוציא שלא לרצונו וכו' ושלא כדברי הרמ"בם שכתב דכופין אותו להוציא דליתא ע"כ ולפ"ז צ"ל דהתם לדעת רש"י קאמר וליה לא ס"ל. ב שם אם רצה הבעל לגרשה אין לה כתובה כלל. ע' לה' פאת נגב דמ"ד שכתב דאע"ג דבמחלו' שנוי אין הבעל יכול לומר קי"ל ואינה מפסדת כתו' ע"ד שתשהה יב"ח וה' שמן המשחה בדס"ה תמה עליו והעלה דאם הבעל הוא מוחזק יכול לומר קי"ל י"ש.

ג אשה כזאת דהוייא מורדת דמאיס עלי ובאה באמתלא ברורה כתבתי בקונ' המילואים עמ"ש מור"ם לקמן דאין כופין אותה להיות אצלו דמ"מ אינו חייב במזונות דכל היכא דאין מחייבין אותה להיות אצלו ואין מחייבין אותו לגרש אין מחייבין אותו למזונות ויען דבהג"מר דכתובות סי' ר"ן כתוב בשם מוהר"ם דהטוענת מאיס עלי בלתי טענה אין לה מזונות ומשמע דאם הוא בטענה יש לה מזונות כתבתי דמוהר"ם בא לומר דכל שהיא בלי טענה דיינינן לה כדין מורדת גמורה וכל שהיא בטענה דיינינן לה כדינא דמתיבתא מיהו לענין מזונות אפי' דיש לה טענה יהיה פטור אבל אין לו' דמוהר"ם בשיטת האומ' דאמאיס עלי באמתלא אין כופין וכמ"ש הטור ומור"ם משמו את"ד שם. ועתה אנכי הרואה דמ"ש באין לומר לפום ריהטא הוא האמת לדעת מוהר"א אבן טוואה ז"ל בתשו' שבס' תשב"ץ סי' ל"ה שכתב להדייא בדעה הששית שאע"פ שאין כופין לגרש בטוענת מאיס עלי באמת לא כופין ושזה דעת מוהר"ם מרוטונברק ז"ל ע"ע. ואם היה כדבר הזה ג"ך אין דבר סת' מתשו' מוהר"ם לנדון דמוהר"ם דחייב אותו במזונות היינו משום דס"ל דכופין אך להפוס' דס"ל דאין כופין אה"ן שפטור ממזונות אך דברי מוהר"א אבן טוואה בדעת מוהר"ם הם תמוהים וכמו שאכתב לקמן בעה"י אות. דדעת מוהר"ם הוא דאין כופין ופטור ממזונות וכנ"ז. וכן מתבאר מתשו' הרדב"ז פיורדא סי' ת"ו שכתב וז"ל לא דיינינן לה כדין מורדת דהא סבורה היתה לקבל וכו' ואין כופין אותו ליקח לה בית בפ"ע שהרי התנה עמה שתדור עם צרתה וגם אין לחייבו במזונות כיון שיצאה שלא מדעתו י"ש. מבואר דכל היכא שאין מחייבין אותה לדור אצלו ואין מחייבין אותו לגרש אינו חייב במזונות וכמו שכן עשיתי מעשה אז וכי תאמר אלי שא נא עיניך וראה להג' מוה"ר אג"ן ז"ל בס' צל הכסף ח"א סי' ט"ו דחייב לבעל במזונות דהתם קאי למה שנחלקו הפוס'

באותן שחייבין להוציא אך אין כופין אותו לגרש אי עבדינן להו הרחקה דר"ת שיש מהפוס' שהחמירו דל"ע להו דחיישי' לגט מעושה וכמבואר בפוס' סי' קנ"ד והוא היה מהמחמירין וכמ"ש שם בסי' י"א ד"ס ע"ד בדין נכפה שהגם שחייב להוציא ל"ע להו הרחקה י"ש. על זה בסי' ט"ו הד"ר הוא וכה אמר דזה היה בחשבו דבטוען מאיס עלי היו רבים האומרים דאין כופין אבל בעמדו על כור הבחינה ואשכח שהרוב הם הסוברים דכופין בטענת מאיס עלי וכ"ש בנכפה דאיכא מרבוואתא דסוברי' דכופין אע"ג דהם עצמם ס"ל דבטוענת מאיס עלי אין כופין א"כ נמצא דהוו רובא דרבוואת' לצד אחד דכופין וא"כ הגם דלכופו לגרש אין אנו רשאין עכ"ש להרחיקו הרחקה דר"ת דסבר דאין זו כפיה היכא דאיכא רוב סברות דכופין אין ספק דהרשות בידינו להרחיקו הרחקה דר"ת. ושוב עמד על ענין מזונות וכתב דכל זמן שלא גרשה חייב במזונות והביא ראיה מתשו' מוהרימ"ט ח"א סי' קי"ג מ"ץ ח"א סי' נ"ט וה' פרי צדיק סי' י"א כתב להדייא דבטוענת מאיס עלי חייב במזונות עש"ב ומבואר מדבריו דטוענת מאיס עלי ונכפה דין אחד להם דבכל חד דינא הוי דלא כייפינן ליה לגרש ולא כייפינן לה שתשב עמו בביתו ועכ"ז מחייב הרב לבעל לזונה כל עת שאינו מגרשה,

ידוע תדע כי כבר אני בעניי באסיפתי הראשונה בנד'

סי' קנ"ד אות טו"ב עמדתי על כיו"ב על אשה שטוענת על בעלה שאין לו ג"א שהסכמת הפוס' היא שאין כופין אותו לגרש וגם אין מחייבין אותה שתשב עם בעלה אי חייב במזונות והבאתי אמבוהא דרבנן ובתוכם ה' עדוב"י סי' ל"ה שמחייבין אותו במזונות ושכ"כ ה' ס"ת בסי' קנ"ה ס"ק ט"ז משם נו"בי דבמשך הזמן הזה יהיה בפ"ע והיא תהיה בפ"ע והבעל יספיק לה כל צרכיה בעת ההיא אך לעומתם רבני ירוש' בתשו' בלי בנימן ח"א סי' ל"ו ול"ז מצווחין ואומרים דפטור הבעל ממזונות. והגם דה' פני יצחק בח"ב דפ"ב צווח עליהם והביא עוד רבנים דס"ל דחייב הבעל במזו' מ"מ מידי מחלו' לא יצאנו וה' מטה לחם בסי' י"א כתב דהוא מחלו' ישנה בין רבני קושטא ואסיק להלכה דיכול הבעל לומר קי"ל לך נא ראה דברי שם בארוכה ורמזתיהו בקצרה בנדפ' סי' קנ"ד אות ט"ו וקח עמך דדינו של מוה"ר צה"כ לענין המזונות במחלו' הוא שנוי

והנה בעת"ה נדפס ס' כוכב מיעקב ושם בסי' ט' נשאל ע"ז מאת ה' מוהר"י ישראל ז"ל (בע"ס בית היין) ויהי כמשיב וז"ל אם באנו לדון להאשה הלזו מדין מאיס עלי ק' למצא מזור להעלובה כי אין בידינו לכוף לגרש וכו' וגם מאי דחידש לן בטובו לחייבו במזונות בטענת מאיס עלי בכה"ג מדין קנסא כדי לכפותו על הגט תמורת הרחקת ר"ת שהי"ל לעשות בדין מ"ע צריכה רבא ולישר"י לן מר מאי דפשיט"ל לעשות הרחקת ר"ת במאיס

עלי לא פסיקא מילתא דאיכא כמה מגדולי אחרו' דהרחיקו הרחקה הלזו וחשו בה לגט מעושה יעו' בס' צה"כ ח"א דס' ע"ד. גם לחייבו במזונות מדין קנסא מלבד כי צריך כח גברא להוציא ממון מתורת קנס עוד בה כי אם המזונות אינן מדינא ויבאו כדי לכפותו על הגט לא ניצולנו מערעור גט מעושה וכו' י"ש. והנה תשו' מוהרי"ש ז"ל אינה לפנינו לידע מה כתיב בה ותרי תמיהי חזינא הכא חדא מאי דברירא ליה למוה"ר ובא בהשג יד דאין לעשות הרחקת ר"ת ומטי בה מתשו' ה' צה"כ נעלם ממנו דהרב גופיה משוי אנפשיה הדרנ"א ואסיק להלכה דבטועת מ"ע שפיר עבדינן ליה הרחקת ר"ת וככל הנ"ז והכי אסיק הרה"ג מוהרי"א ז"ל בס' בני בנימן ח"א סי' ל"ז דס"ה ע"א וזאת שנית לענין המזו' דינא יתיב וספרין פתיחו דשפיר מצי הבטל לומר קי"ל ולא אחד בהם בדברי שני המאורות שעלו על שפתם מחלוק' זה איברא דעמ"ש מדין קנסא:

טמון ברמז דמדינא פטור מ"מ הי"ל להכריע דינו מדברי ה' מוהרי"א בס' בני בנימן דאע"ג דהסכים לעשות הרחקת ר"ת במאי דקאי עכ"ז לענין מזונות לא חייבו לא מדינא. ולא מקנסא ויש להפליא איך נעלם מעיני מוהרי"ש ז"ל דברי אלוף עיר"ם וצ"ל. שו"ר בס' מטה לחם סי' ח' דנשאל על נדו' בעצמו שנשאלו הרבנים הנ"ז והביא שם. דברי מוהר"י ישראל יותר בהרחבה ושמה תראה דנרגש מוהרי"ש ז"ל מדברי רבני ירו"ש דפטרו את הבעל ממזונות ולחלק יצא דשאני נ"ד דהבעל השליכה מעל פניו ואינה נקראת מורדת מתשמיש דהוא אינו רוצה שישמשנו וכו' והיינו הדרך האחרון שברר מו"ה הרי"קו ז"ל אך לא הובא שם ענין זה דהרחקה כלל. שוב התבוננתי על הדבר וראיתי דמו"ה דבר ה' בפיהו אמת דמו"ה צה"כ חזר בו בסי' ט"ו היינו לגבי נכפה דשם מצא רוב הפוס' דס"ל דכופין בצירוף דעת האומ' דבנכפה כופין אבל בטענת מאיס עלי לחוד עדיין הוא מחלו' שקול וכמ"ש שם סי' ט"ו דקי"ב ע"ב ודוק.

ד אם הבעל טוען מאיס עלי מחמת מום ע' בנד:

או"ד דהיכא דהאיסור הוי מחמת שבועה ולא מחרגמ"ה במחלו' הוא שנוי בין רבני אחרוני זמננו ובסיון התרע"ג בא מעשה לידי על פתגם דנא ועמדתי ע"ז באורך הלא היא כתובה בסי' ג' ע"ש אות ו' ושם העלתי דדברי המתי' נכונים ודברי מוהרי"ץ אשכנזי נר"ו אשר הבאתי בצד' אהמ"ר אינם עולין להלכה אמנם אם:

כתוב בשטר הכתו' רק בלתי רשות ב"ד בכה"ג מתירין לו הב"ד לכ"ע י"ש באות ז'.

ה אפילו נתרפאה מהמום יכול לטעון דמאיסא עליה מחמת מומים שעברו. ע' בתשו' שם או"ח

ו סי"ב ש"ע הריני מצער אותו מפני שעשה לי כו"ך וכו'. זהו דוקא אם טוענת על העבר שא"א לתקנו אבל אם צועקת על העתיד והם דברים הנוגעים לשאר כו"ע אינה נקראת מורדת. מחנה חיים ח"ב א"ע סי' כ"ח.

ז שם ותטול בלאותיה הקיימים וכו' המדודין שנתן לה אביה אי ליתנהו בעין אינה נוטלתן ע' בנד' אות ז' ואחז"ר מצאתי למוהראנ"ח ח"א סי' ק"ד שכתב וז"ל המדודין הניתנין בנדונייא כמלוה הם אצל הבעל ולהוצאה ניתנו ואין להם דין סבלונות אלא הרי הם כשאר נכסי הנדונייא וגריעי מהם וכו' עי"ד והרי הוא תנא דמסייע לה' משכ"הר שהבאתי שם וע"ע בנדפס לקמן סי' קט"ו אות כ"ז.

ח שם ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו וכו'. בנד' או"ט הנה הבאתי מחלו' הפוס' כשמשימה גבול למרדה אם נקראת מורדת י"ש וע"ע בס' כוכב מ עקב סי' ו' דל"א שכתב דאפי' לס' ה' עדוב"י ודעי' היינו היכא דטענתה היא בדין ומשפטים מדברת בתביעתה אבל אם בעיקר טענתה אין בדבריה ממש גם איהו יודה ונרגש מדברי ה' עדוב"י בעצמו שם ועמד ע"ד י"ש

ט שם ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה. אפי' לאחר יב"ח הב"ש הובא בבא"הט ס"ק טו"ב והיינו משום דאינהו אזלי לשיטת הרא"ש ודעי' דפליגי על רשב"ם וס"ל דכל שמתה מחמת קטטה חין בעלה יורשה (ע' לקמן סי' ץ' בנדפס) ה"ן אין בעלה יורשה ואע"ג דבנדון הבעל אינו חפץ לגרשה וגם היא אינה רוצה להתגרש כבר כתב ה' מוהר"י חיים ז"ל רב מבבל בתשו' כי באה בס' מעשה איש אה"ע סי' ח"י דע"ב ע"ב דמדברי רשב"ם והאגודה מתבאר דכל שמתה מחמת קטטה אינו יורשה ויש. וכן ראיתי בס' שאל האיש הנ"מ להג' רל"ץ מוהר"י אלישר ז"ל בא"ע סי' ד' שנשאל על אשה שמרדה בבעלה וביד הבעל מעב"ד שהיא מורדת גמו' והרשוהו לישא אחרת ואם ירצה לגרשה תטול בלאותיה הקיימין ושוב בא מורשה האשה ותובע לבעל בבני ב"ד לעשות מה שהדין נותן עם אשתו לקרב או לרחק ולא רצה הבעל לגרשה ומתה ובעודה בחיים עשתה איזה הקדשות אם הצוואה שו"ק. ומר ברישא אחר שהביא ס' רשב"ם דכל שמתה מחמת קטטה אין הבעל יורשה והחילוקים שנאמרו בזה פסק את הדין דהצוואה קימת ואף שבנד"ז היא היתה מורדת מתחילה כמו שנראה מהמע"בד שנתנו ביד הבעל שפטרוהו מן הכל וגם נתנו לו רשות לישא עליה מ"מ כיון דלבסוף אחר כמה שנים היא חזרה בה ותבעה מבעלה לרחק או לקרב ונמצא עתה הוא המורד על אשתו בזה בלי ספק דכ"ע יודו דאין הבעל יורשה ול"מ נ"מ אלא אפי' נצ"ב כל שהיא תפוסה בהם חל ההקדש וזכו בהם מי שניתן להם ואין לבעל זכות בנכסיה א"ד.

אולם לא נכחד דלפק"ד הרב הפריז על המדה באמרו דלכ"ע אין הבעל יורשה והיה זה ע"פ היסוד שהניח דכיון דלאחר כמה שנים חזרה בה ותבעה מבעלה לרחק או לקרב והוא לא רצה לא זה ולא אותו נמצא עתה איהו ניהו המורד על אשתו וכמו שבא בתוך דבריו דמור"ם הוא מכת בחול' על רשב"ם וכמ"ש בסי' ץ' ועכ"ז כשהוא מורד כתב שם דאינו יורשה. ולפי דעתי המעט אהס"ר מונח זה הוא הנחה' שוברית דמאחר דפסק מור"ם פה דאם חזרה בה לאחר יב"ח לא מהני חזרתה ואבדה כתובתה ואם ירצה לקיימה צריך כתיבה אחרת איך נוכל לתת לא דין מורד מאחר דהיא פתחה בקלקלה תחילה ולא סר מעליה דין מורדת ועדיין היא בדינה הראשון. ומורד דכתבו הפוס' דאס מתה אינו יורשה הינו דהוא מרד בו תחילה וע"ס וכל לגבי דידי עדיין מחלו' במקומה עומדת דלדעת החולקים על רשב"ם בכגו"ד בעלה יורשה. וע' בנדפס לקמן סי' ץ' מה שהבאתי באות ב"ג משמיה דה' שערי רחמים אה"ע סי' כ"ג מח"ב דמדבריו יוצא לנד"ז דאליבא דכ"ע בעלה יורשה עש"ה.

י שם בהגה וי"א דכל זה באינה נותנת אמתלא למה אומרת מאיס עלי וכו'. והוא דעת מוהר"ם כי הובא בטור ובהגמ"י פי"ד מ"ה אישות ובהגמ"ר דכתובות. וע' בנד' או"ך. מיהו ה"ד לענין הממון אבל לענין כפיה לגרש גם מוהר"א אבן טוואה ז"ל בתשו' חוט משולש שבס"ס תשב"ץ כתב בדעת מוהר"ם דבנותנת אמתלא לדבריה כופין אותו לגרש. והג' מוה"ר בס' צל הכסף ח"א סי' י"ג דפ"ו ע"א כתב דנגרר אחר מ"ז הרשב"ש בסי' צ"ג והוזכרה בב"י מקודם דהבין כן בדעת מוהר"ם והאמת הוא דדעת מוהר"ם דאין כופין אותו לגרש וכמו שביאר דבריו הראש' בתשו' כלל מ"ג סי' ח' ומי לנו בקי בדעת מוהר"ם יותר ממנו בשגם תשו' מוהר"ם שהביא המר' בס"פ אע"פ כתב בפי' שלא נהגו לכופו לגרש י"ש והמעין במרדכי שם ידו נטויה לדחות ולומר דהרב קאי במור' גמורה לא במורדת דמאיס עלי יעו"ש.

ומ"מ אף להסוברים דאין דעת מוהר"ם לכופו לגרש אפי' שבאה באמתלא ה"ד ב מתלא כי האי שאינו הולך בדרך ישר ומכלה ממונו אבל אם ב"ה בטענה דמאיס עלי מחמת. חולי או מום דמאיס גם מוהר"ם מודה דכופין אותו לגרש וכמ"ש הג' מוה"ר מוהרא"ק ז"ל בס' שער אשר אה"ע סי' מ"ה דנפק דק ואשכח למוהר"ם פ"פ דמדבריו בתשו' דסי' ק"ץ מוכח דס"ל הדעת הרא"ש דכופין לנכפה לגרש והבאתי דבריו בנד' סי' קנ"ד או"ר ואם ראה תראה למו"ה בס' צל הכסף שם שהביא משם מוהר"א אבן טוואה שכתב דבאמתלא מפורסמת וגלויה כ"ע יודו שכופין אותו לגרש לאלתר והשיגו ממחלו' הראשו' בטוענת מבעלה שיגרשנה מחמת שהוא נכפה ואיכא בינייהו מאן דסבר שאין כופין וחשיב

למוהר"ם בהדייהו היינו דאזיל לשיטתיה דהכי ס"ל למוהר"ם וכמ"ש ה' אמונת שמואל ולא ראו תשו' מוהר"ם שהביא המ"ר בשע"א ודוק כי קצרתי ובתשו' סיון התרע"ג באות אבג"ד כתבתי בזה באורך והיא בסי' ג'.

י"א אשה הטוענת על בעלה בפני ב"ד ובפניו כי מביא לה גוים ובעלה מכחישה אם יש לה דין מורדת ע' בנד' אוכ"א. עתה נדפס ס' שאל האיש ומר בריה דהרב חיים לעולם יחיה ירד להציל למ"א מכל מה שהשיגו ה' שערי רחמים ומסיק לדינא דלא מקרייא מורדת ע"ש בסי'.

י"ב ס"ג בהגה וכ"ז בנצ"ב אבל נ"מ היא נוטלתן. נפלו לה נכסים בירוש' ומרדה על בעלה ואח"ך הוציאה שטר כתוב שהודה בפני עדים שחייב לאשתו כו"ך וזקפן עליו במלוה והדי הם כנצ"ב וטוען שגם נכסים אלו נעשו צ"ב ולא ישלם אא"כ תפסה נסתפק ה' חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות כ"ה מה דינה והעלה בצ"י,

סימן עט

א ס"ג ש"ע אם ראה הבעל שהחילו ארוך וכו'. אם הרופאים נאמנים לומר שלא יהיה תרופה עוד כתבתי בנד' או"ט אם יש לסמך עליהם י"ש ובס' ציון במשפט הנ"מ בסי' פ"ז בשייך לח"מ סי' ס"ח כתב וז"ל ואך יש קצת להעיר שלא הביא דברי החת"ס ביו"ד סי' קע"ג וקמ"ה ועוד בכ"ד שכתב דעל עדות הרופאים אין סומכים בתו' ודאי כשמעידים על גוף פרטי כ"א בשמעידים על טבע המציאות כההיא דנדה דכ"ב ושאלו לרופאים והא דסומכים עליהם לגבי שבת ויו"הך בחולה אינו אלא ע"ד ספק דספק פי"קון להקל וכו' וכבר קדמו בזה בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' י"ב יש"ב. ומו"ה מוהרש"א ז"ל בס' דברי שמואל אה"ע סי' ט' דקנ"ב הביא מחלו' הפוס' בזה למאי דקאי שם דהרופאים אמרו שתוכל להתרפא ושעל פי זה חומר השבועה במקומה עומדת, ומר ידידנו המגיה נר"ו רמז שם דברי הפוס' המדברים בזה וה' המחבר ז"ל לחלק יצא לנ"ד דאפי' מאן דס"ל דיש להאמין לרופא מורה בנדון שלו דאין להאמינו בעבור דזה כמו ה' שנים שהרופאים הללו המה השתדלו ברפואות וסמים ולא הועילו ויעצו שתלך האשה למקום ב' להתרפאות ולא מצאה האשה מנוח ובכ"גוד אליבא דכ"ע אין לסמך על אמירת הרופאים והאריך בזה י"ש ואח"ז באו לידי תשו' מוהרש"ם נר"ו בתו' שאלה ובח"א סי' י"ג אחר שעמד אם יש לסמך על הרופאים בז"הז וצדד להקל ולהחמיר וערך מחלו' הפוס' כתב משם המ"ן (נראה שהוא ס' משיב נפש אשר אמ"א) מ"ק בקונ"א בסופו ברופאי ישראל בזה"ז שמחללים שבת בפרהסייא י"ל שאינם נאמנים ומ"מ נראה דאם אמרו ב' זה שלא בפני

זה בצירוף דלא מרעי אומנותם יש לצדד בזה ובפרט בצירוף רגל"ד ע"כ וע"ע בס' האיש משה הנ"מ בחיו"ד סי' כ"ח וכ"ט שהאריכו בזה הוא ורב אחר עמו והעלו שם דבמחלו' הוא שנוי עי"ד וע"ע שמחה לאיש סי' ט"ז דנ"ד ע"ד ואילך מ"ש על דין זה דמר"ן.

סימן פב

א ס"ו ש"ע אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות. בכתובות ק"ב נאמר ג"ך הטעם דחיישי' לרציחה ע' בנד' או"ב וע' פני אהרן א"ע סי' ט' שרפא שבר זה מש' ה' המבי"ט בשם הרשב"א שאם הקרוב משתלק מהירושה ליכא למיחש לרציחה וכבר הובאו דברי המבי"ט בכנה"ג הגה"ט סק"ז.

ב שם אלא כופין את אביו ונותן לה מזונות. בנד' אות ו' כתבתי דבגרושה אם אין אביו רוצה לתת לה מזונות לא מצינן לכופו דמצי מימר קי"ל כס' הראב"ד והרא"ם דס"ל דלא נאמר זה בבן. עתה מצאתי להתשב"ץ ז"ל בח"א סי' מ' שכתב וז"ל ולפ"ז אחר שנמלתו אמו יכול האב לומר אני אגדלנו והרמב"ם שכתב שיעמד עם אמו עד שיהא בן ו' שנים דחה דבריו הראב"ד ע"כ מצאנו תנא דמסייע לן בזה.

ג שם בהגה אבל אם נראה לב"ד שטוב יותר לישב עם בית אביה. ע' בנד' אות י"ב ובס' בני אהרן שם שהעלה כן.

ד אם הקרוב רוצה להוליכה עמו לא"י. ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק כ"ג ול"ד ובנד' אוי"ד ולה' פני אהרן שם שהסכים דהדין עמו.

ה אם יש נכסים במקום היתו' ורודה רוצה להוליכה עמו לא"י צריך שיוליך עמו מנכסיו כדי מעותיו של היתו' ויהיו אפותיקי למעו' היתו' דאם יארע איזה קלקול הרי יש שם ממון דודה שהוליך עמה בעבו ה' פני אהרן שם.

סימן פג

א ס"א ש"ט אינו יכול לתבוע חלקה אלא בהרשאתה. ע' לה' ב"ח ופרישה מה שהקשו וע' אבני שוהם דכ"ד.

סימן פה

א ס"ו ש"ע וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה. אם האשה חייבת לאחרים אם יכול הבע"ח לגבות ממתנה זאת ע' מר"א ח"ב בזכרונותיו מע' הבית או"ד ומה שהביא שם מתשו' הרא"ש כלל ט"ל סי' ו' וע' בנר' א"ש.

ב סי"א בהגה נתן לה אביה מתנה והתנה וכו' זוכה בה הבעל וכו'. לא כ"כ הרשב"א כי אם היכא דלא הקנה לאחר מעכשיו אבל היכא דהקנה לאחר בענין שבהתבטל המתנה קנוי להאחר מעכשיו ונטל קנין ע"ז מזה לא דבר הרשב"א. ה' פורת יוסף בחה"מ סי' ך' ושכנגדו חלוק עליו שם בסי' פ"א ובסי' ביך חזר הרב לקיים דבריו י"ש.

סימן פח

א ס"ג ש"ע אם היא אומרת כלי אני נוטלת שומעין לה. הגם שחז"ל תקנו זה משום שבח בית אביה עכ"ז אין לה אלא שעבוד ואין טענה מועילה להחשיבה מוחזקת והבעל הוא מוחזק. ובמעשה שהיה שהכניסה לבעלה חנות וקרקע וכו' בעד מדודים ובאו לידי גירושין והיא רצתה ליטול מעות ופירשה בשטר שאין לה עוד שום זכות בחנות וקרקע ואחר שנים באה וערערה כי היא היתה קטנה בשעת נישואין ואין במעשיה כלום דהו"ל כבן שמכר בנכסי אביו פחות מבן עשרים ופסק ה' משנת ר"א בח"ב סי' ל"ז דזכה הבעל בטענתו דהיא חשיבא לוקחת י"ש.

כב ע"כ לא חייבו חז"ל בטענת שבח בית אביה אלא דוקא היכא דהכניסה לכלותם אבל היכא דלא הכניסה לו אלא שיעשה הבעל כאדם העושה בשלו להחליפם ולקנות לה בהם מלבושים ותכשיטים מידי דחזי לה להתלבש ולהתקשט אם באה בטענת שב"א לא צייתי' לה וכמ"ש הי"א הגה"ט ס"ק י"ג ה' מר"א שם וע"ש דיישב תמי' הי"א על הרשב"ש ז"ל.

סימן צ

א ס"א ש"ע הבעל יורש את אשתו. בכל ספק הנופל בירושה הבעל והנכסים ביד שליש. ע' בנד' או"ב ואות יוד ונשמט מלרשום שם תשו' מוה"ר בשער אשר חא"ע סי' ל"ז דק"א ע"א דהסכים כס' החק"ל דיש לילך אחר הרוב וכמסקנת רבני האחרו' המצויינים בנד' ואין זה נכנס בסוג ספק וודאי לשנאמר אין ספק מוציא מידי ודאי י"ש וכל זה דלא כה' קדושת יו"ט בסי' נ"א דכתב מדנפשיה דהוי כמו ספק וודאי ויורשי האשה חשיבי ודאים וכמ"ש ג"ך ה' ערך השלחן דסברא זאת דחאוה כל האחרו' וכנז' וע' בס' שאל האיש הנ"מ אה"ע סי' א' דנ"ג ע"א דנטה אחרי סברת ה' מו"מ ולא נחה דעתו מסברת החק"ל ז"ל.

ב בנדפס או"א הבאתי הסכמת רבני שלוניקי יע"א שאם האשה מתה והניחה בן או בת ויש לו שום דבר מהנדונייא שנותנין אותה ביד שליש לבתו וכו'. עתה מצאתי בכתבי חר"ש הכהן ז"ל שאין כן מנהג סופיאה יע"א.

ג שם ואינו יורש מלות אשתו. ע' משנת ר"א ח"ב סי' א"י.
ד שם בהגה אפי' היו משועבדים לכתו' אלמנה נקראים מוחזקים אצל הבת. ע' בנד' אוח"ט שרשמתי דברי הפוסקים שעמדו בסתירת דברי מוהר"ם וע"ע שביתת יו"ט אה"ע סי' ד'. מוהר"ם לדידי בתשו' כי באה בס' בני אהרן ח"מ סי' ל"ה מדקכ"ו ואילך. לב מבין ה' נחלות מדרי"ג ואילך. ארח משפט סי' רע"ח סק"ד קדושת יו"ט שם צל הכסף שם. האמנם בנדפס קרא שמטה תשו' הג' מוה"ר מוהרא"ק ז"ל בשער אשר סי' הנ"ל שבנועם שיח שפתי קדש אסברא לן דרובא דרבוואתא ורבים בחכמה ובמנין קיימי לעזרת הבעל דבירושת הבעל חשיב להו מוהר"ם מוחזקין וכן לגבי בכור ולא נאמרו דבריו כי אם לענין כתובה ולכן בנדון שלו (דהוא הנדון הנ"ז בנדפס או"ט) כתב דכיון שכל הנכסים הם בבית שלקחו בשכירות מממון המורישׁ נמצא דאין שום אחד מהם מוחזק יותר מחברו וכמ"ש בתשו' הריב"ש סי' רס"ד ובתשו' שמחת יו"ט סי' כ"ו ודאי דאזלינן אחר הרוב וזכה בהם הבעל עי"ד וע"ע בס' שערי רחמים ח"ב סי' יו"ד חח"מ כי באה שם תשובת פוסק אחד ימ"ב כמה ארכן הוא בתשו' מוהר"ם הלזו ובדקמ"ג ע"ד הושג מהר' המח' דלדעת רו"מ ורו"ב דינא יתיב דלגבי בכור לא חשיב שעבוד המזונות ראוי ורמז למ"ש הוא עצמו בשע"ר ח"א אה"ע סי' יו"ד ולמו"ה שע"א הנ"ל ולהרב ויאמר יצחק אה"ע סי' קנ"ד שהסכימו כן:
וש"ב אח"ז ראיתי בס' מעשה איש דבח"המ סי' א' הובאה שם תשו' הרב הפסק הנ"ז וה"מ בסי' ב' אסף אי"ש טהור רבני הפוס' ראשונים ואחרונים שעמדו על תשו' מוהר"ם הלזו ועד אחרן מו"ה מוהרא"ק ז"ל ע"ש ה ר' מת והניח אלמנתו ובן אחד נשוי והיתה אלמנתו ניזונית מנכסיו של בעלה והשאיר אחריה בית אחד ומטלטלין ועוד חביוות של יין מלאות. ואחר מיתת האב הבן היה נו"ן בנכסי אביו ומכר ממה שהניח אביו ואח"ך מת הבן והניח אלמנתו ובן קטן ובאה לב"ד אלמנת הבן לגבות כתובתה ותובעת ג"ך מזונו' לצורך בנה הקטן דינא הוי דאלמנת הבן גובה כתו' אפי' בחיי הזקנה. ה' שביתת יו"ט סי' ד' והאריך בטעמים.
ו שם ש"ע וכן אם הי"ל מלוה ביד אחרים כשנשאה וכו'. ע' בנד' אות יו"ד וע"ע שאל האיש הנ"מ א"ע סי' א' ובדברי הרב בנו נר"ו שם. ועמ"ש שם משם ה' נחפה בכסף דאין לומר קי"ל כמוהר"י אב"מ דלהלכה אמרו ולא למעשה ובדברי הרמב"ם לא איתפרש להדייא. עתה ראיתי למוהר"ש הלוי ז"ל בס' לב שלמה סי' ל"ו שכתב כן בפי' בדעת מוהר"י אב"מ ועל דעת הרמב"ם הביא פוס' דס"ל בדעתו דאין הבעל יורש מלות אשתו ע"ש

ז ס"ה ש"ע מי שנתגרשה ס' גירושין ומתה אין הבעל יורשה. ה' באה"ג כתב דה"ד נ"מ אבל נצ"ב שהן בחזקת הבעל אין מוציאין מידו דאין ספק מוציא מידי ודאי. והח"מ וב"ש כתבו דאעיקרא חלקו על הרמב"ם וא"כ שפיר מהני תפיסת הבעל וע' יד"א הגה"ט ס"ק כ"ו ופ"ת סק"ז. ויש ביניהם נפקותה דכפי כל הפוס' הנ"ז דעת מרן הוא דאינו יורשה ואפי' נצ"ב ובכן אם המוחזק הוא ממקומות שקבלו עליהם דעת מרן אינו יכול לומר קי"ל אך לדעת ה' באה"ג הוא דגם לס' מרן נצ"ב חולקין. והג' מוה"ר בס' שע"א חה"מ סי' כ"ו ד"ן ע"א כתב בפשיטות דבספק נשואה ובס' מגורשת נצ"ב דקבלם עליו הבעל על אחרייותו הרי הן בחזקתו או לפחות בחזקת שניהם ויחלוקו וכמ"ש הח"מ בסק"ד וה' באה"ג ושכן מצא להדייא בה' בעל העיטור ד"ב ועריב ותני לה באה"ג עם הח"מ וגבא טורא ביניהו דהכא"ג כתב כן גם לדעת מרן. גם לא גילה אוזן בזה דיש פוס' אחרים דהבינו בדעת מרן להפך ודוק ומ"מ אפי' באי' המוחז' יכול לומר קי"ל כהב"הג שהבין כן בדעת מרן ז"ל,

ח שם בהגה אבל כל זמן שלא נתגרשה אע"פ שנתן עיניו לגרשה יורשה. ע' בנד' אות טו"ב והנה שם הבאתי דברי ה' שע"ר בח"ב סי' כ"ג שכתב שדעת מרן דלא כרש"בם מדפסק דס' מגורשת אינו יורשה דמשמע הא לא נתגרשה כלל אף שדעתו לגרשה אינו יורשה וראיה זאת קדים אמרה הרה"ג איש' ירושלם בס' בני בנימן ח"א סי' טו"ב ודחאה וע' בס' כוכב מיעקב אה"ע סי' יוד מדמ"ט ע"א ואילך ושם הביא דברי מי שגדול מוהר"א בן שמעון נר"ו דהכריע מדברי הרמ"בם דס"ל הפך ס' רשב"ם ונתץ והרם רא"יותיו עש"ה. עוד כתבתי שם באות ך' משם ס' עבודת השם חיו"ד סי' ט"ז דאף בז"הז דאיכא חרג"מה ושבועה איתיה להא פלוגתא ודלא כס' רבני האחרו' שכתבו דבז"הז בטלה מחלו' ונסתייע מדברי ה' שבו"י ח"ב סי' ק"ב עי"ד עתה נדפס ס' שערי רחמים ח"ב ושם בחי"וד סי' ז"ך עמד ע"ד ה' עה"ש בכל מכל וישב בסתר' עליון על דבריו ושלדעתו אין ראיה מדברי ה' שבו"י דהתם מיירי במורד על אשתו דאף לדברי החול' על רשב"ם אינו יורשה י"ש מה שהאריך בזה ולא זכר שר לשני שרי צבאות ישראל רבני ירוש' ת"ו בס' בני בנימן ח"א סי' טו"ב (הזכרתים שם) שגם הם לא הסכימו לחילוק זה. וע"ע בקונט' זה לעיל סי' ט"ז מ"ש בזה וכן ראיתי בס' כוכב מיעקב אה"ע שם דחלק על ה' עה"ש ודחה ראייתו מדברי רש"ל והשב"וי וגם הוא לא זכר לרבני ירו"ש דנקטי הכי בפשיטות.

ט היכא דהושוו להתגרש לכ"ע אינו יורשה. ה' יש"א ברכה בתשו' בני בנימן סי' ט"ז והזכיר הסכמתו בס' שאל האיש אה"ע סי' ד' והוא הפך הפוס' שהבאתי בנדפס אות כ"א. וגם בס' כוכב מיעקב דמ"ח השיגו דגם בהושוו להתגרש מחלו' במקומו עומד,

י בערי איטלייא ע"פ חוקי הממשלה ונימוסיה א"א להתגרש האשה מבעלה בשום אופן וכי יהיה ריב בין איש לאשתו עושין סיפאראסייון וע"פ ערכאותיהם מחייבים את הבעל לתת לה מזונות והיא יושבת בבית הוריה עד אשר ישובו להתאחד. והוה עובדא שמתה האשה ונסתפק ה' מוהר"א ב"ש נר"ו אם יורשה הבעל ודרש מאת מוהריק"ו ז"ל דינה ש"ת וכמו שתראה בס' כוכב מיעקב שם ומני"ר אחר שעמד בכל החילו' הנז' העלה דבכה"ג אפי' לדעת רשב"ם יורשה דמלבד דה"ז כיש ביניהם חרגמ"ה דלכ"ע לא אמרו רשב"ם (לפי דעתו ע' לעיל או"ח) עוד בה דעכוב זה הוא יותר חזק מעכוב חרג"מה דהתם איפשר שהבעל מסיח דעתו מהירושה בחשבו שאפשר כי ברבות הימים תתפייס להתגרש משא"כ כשהעיכוב הוא מצד המלכות שלא יש אופן שיבאו לידי גירושין לכ"ע יורשה וחלק על מוהרא"ח ז"ל בס' תע"ל ח"ג סי' ך' (ובספרו נוה שלום חיו"ד דנו"ה) שכתב שגם בנד"ז במחלו' הוא שנוי ולא ירד לחלק דבכגו"ד דהעיכוב מצד המלכות לכ"ע יורשה יש"ב באופן דהשתא הכא כל הנדונות במחלו' הם שנויים ויד המוחזק עה"ע.

וכשאני לעצמי רואה אני הפרש גדול בתנאי הסיפאראסייון כמ"ש בספרים הנ"ל דמוהרא"ח ז"ל בס' תע"ל ד"מ הודיענו כי משפטי הסיפאראסייון במלכות צרפת הוא שכותבים לפני הערכאות שהם נתפרדו זה מזה הפרדה גמ"ו בגוף ומסון והוא פטור ועתור מכל חייוכי הבעל. לאשתו ואינו חייב בקבורתה ולא במזונותיה ואינו יורשה לפי חייוב ומשפט המדינה י"ש. בעוד כי בס' כוכב מיעקב כתוב כי במלכו' איטלייא ע"פ משפטי הערכאות מחייבים את הבעל לתת מזונות לפי כבודו והיא יושבת בבית הוריה עד אשר ישובו להתאחד ע"ש והרואה יראה דגבא טורא ביניהו דנדון מוהרא"ח כיון דע"פ נימוסי הממש' נסתלקו זה מזה ואין להם שייכות אפי' למזונות ולקבורה כל תנאי שבממון תנאו קים וכמו שכן בא בדברי מוהרא"ח שם ואילו בנדון ה' כוכב מיעקב עדיין הוא חייב במזונותי' ויש לו קשר עמה וכמ"ש שם בד"ן ע"א ודוק.

י"א ס"א ש"ע נפל הבית וכו' ובין שניהם חולקים נצ"ב. ע' בתשו' טבת התרע"ז אות י"ד.

סימן צב

א ס"א ש"ע הכותב או האומר לאשתו וכו'. ע' דרך עץ החיים מדי"א ואילך.

סימן צג

א ס"א ש"ע הכתו' הרי היא כחוב וכו'. האשה שגובה כתובתה בין באלמנות בין בגרושי' כמו שגובה תוספ' גובה בעיקר כתובתה אא"כ יש תקנות הגונות וכו' יד"א הגה"ט סק"א וע' בחידושינו לקמן סי' קי"ח איזה נדונות דשייכי הכא.

ב ס"ב ש"ע שאין מוצאין מיד היורש מספק. כל היכא דאיכא פלוגתא אי חייבין היורשין במזונות כ' בנד' אות י"א דהסכמת האחרו' היא דהיורשי' מוחזקין ודלא כמוהרש"ך ז"ל וע"ע לה שביתת יו"ט אה"ע סי' ד' דט"ל ע"ד שהסכים כן ועוד לו שם בדמ"א וע' יד"א הגה"ט סק"ו מ"ש משם התשב"ץ. וע' אבני שוהם דכ"ה דחלק עליו דאין זו כונת התשב"ץ והדין הוא להפך י"ש.

ג ס"ה ש"ע אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד וכו'. אם התביעה היתה בטעות כי היתה סבורה שיפרעו לה כל סכי כתובתה עם מה שנתן לה בעלה ושוב נתברר שאין לה דין לגבות רק סיכום כתובתה במחלוק' הוא שנוי אי אבדה מזונותיה ע' בנד' או"ז וע' משנת ר"א ח"ב סי' ט"ל שהסכים לס' האומרים דאבדה מזונותיה י"ש.

ד שכיב מרע שציוה שתגבה אלמנתו כתובתה משלם כל זמן שתרצה לגבותה. ועוד פירש שיתנו לה במזונותיה כל ימי מיגר אלמנותה זהוב אחד לשבוע וחלי"ש והאשה רוצה להיות ניזונית אחר שגבתה כתובתה באמרה דכונת הבעל היתה לזה ומתנה הוא דיהיב לה אין בדבריה כלום דבמזונותיה דקאמר היינו הראויים לה מתנאי כתובה. בן ידיד ה' זכיה ומתנה דע"ב.

ו בהגה הנשבעת על כתובתה וכו' לא הפסידה מזונות ע' בנד' או"ח וע' תעלו' לב ח"א סי' ט"ז שעמד ע"ז ואסף איש טהור דעת הפוס' ראשונים ואחרו' דכולם הסכימו כן וכן עשה הרב מעשה.

ז סי'וד ש"ע אבל המוכרת או מוחלת סתם מכרה ומחלה התוס' עם העיקר. זהו לשון הרמ"בם פי"ח מה"א ומבואר דזהו דוקא אבל לא הנדונייא לפי מה שהשרישנו הרמ"בם בפי"ו מה"א דנכסים שהכניסה עמה והם נצ"ב אינם נקראים כתובה אלא נדוניא שמם וזה שלא כדעת הרש"בא והובא בה"ה שם שכתב דמי שאומרת כתובתי מכורה לך או מחולה נכלל גם הנדונייא שהכל נקרא כתובה י"ש וע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ל"ו שכתב משם מוהרי"ו סי' י"ט וז"ל המוחלת כתובתה לבעלה סתם אין במחילתו זאת אלא עיקר ותוס' אבל לא הנדונייא אא"כ אמרה בפי' אני מוחלת כל מה שכתוב בשטר הכתו' ע"כ ואמ"א תשו' מוהרי"ו לראות התשובה במקומה דכפי הנראה גריר ואזיל אחר ס' הרמ"בם ולא חייש לס' החולקים. ואם נאמר דאיהו קאי היכא דהנדונייא בעין דבהא גם הרמב"ן

ודעימיה יודו דדין חוב יש לה מה נעשה לפשרת הרשב"א דבמחילה נכלל גם הנדונייא בכלל כתובה ומשמע אף דאיתנהו בעין. אך במאי דסבר לחלק דהא דכתב הרמב"ם דאין הנדונייא בכלל היינו במוחלת סתם שאמרה כתובתי מחולה לך אבל אם אמרה בפירוש כל מה שכתוב בשטר הכתובה אני מוחל לך מהני אזלא הא כההיא שכתב הריב"ש בתשו' סי' שמ"ט בנדון שהבעל ציוה לשלוחו שלא יתן הגט ליד האשה כי אם אחר שתמחל לו כל זכות שיש לה אצלו מחייוב כתובתה שכתב הרב דבנד"ז נראה דהנדונייא בכלל אפי' לדעת הרמ"בם אע"פ שדעתו דבמוחלת כתובתה אין הנדונייא בכלל רק התוס' לפי שבנדון זה האריך לומר כל זכות שיש לה אצלו מחמת חוב כתובתה ולשון זה מורה כונתו על כל מה שנתחייב הוא לה בשטר כתובתה עי"ד ושוב ראיתי לה' לב מבין בדע"א ע"א שהביא דברי מוהרי"ו ועל החלוקה הראשונה תמה עליו כאשר תמהנו ורמז להרב"ד באה"ע סי' ס"ט ולה' קהלת יעקב בדקמ"ג ע"ד דתמהו על מוהרי"ו כמ"ש והרב כתב עליהם דאישתמיט מנייהו מלכי דמור"ם לקמן סי' ק"ה ה"ד מוהרי"ו והב"ש ס"ק כ"א תמה עליו בזה עי"ד.

אמר מעתה דבאומרת לבעלה כתובתי מחולה לך לס' הרשב"א אף הנדונייא בכלל וכ"ד הר"ן ר"פ. אע"פ מיהו אע"ג דכתבנו לעיל דנראה דעת הרשב"א דאף אם הנדונייא בעין איתיה בכלל המחילה אין הדבר ברור כ"כ ואין הכרע בדבריו אי הוי גם בדאיתנהו נצ"ב בעין דיש לדחות דבאיתנהו בעין איפ' דמודה הרשב"א להרמב"ן דאינו נכנס בכלל המחילה רק כונת הרשב"א לחלק על הרמב"ן במאי דקאמר דלכל מילי הנדונייא הוי כתנאי כתובה ע"ז קאמר דלאו הכי וכמו שבאמת כן מפורש בדברי הריב"ש סי' קמ"ט דהרשב"א קאי בשיטת הרמב"ן דהיכא דאיתנהו בעין ומחלה כתובתה בסתם אין הנדונייא בכלל. וגם הג' מוה"ר בשער אשר אה"ע סי' ל"ח דק"ג ע"א בא בהשג יד על רב הפוס' שבימיו שהבין בדעת הרשב"א דגם בנדונייא שהיא בעין אמרינן דמחי' מהנייא בהו והק' להריב"ש אסי' ק"ה סקי"א דסבר דגה הרשב"א קאי בשיטת הרמב"ן ומר ניהו רבא דעמיה נפק דק ואשכח מפירש כן בדברי שיטתו לפ' אע"פ שכתב דבמוחלת כתובתה דאמרינן דגם נדונייא בכלל אינו אלא היכא דליתנהו בעינייהו אבל היכא דאיתנהו בעינייהו אינו בכלל כתובה ושכ"כ מוהרי"ב בסי' ק"ז בהדייא בדעת הרשב"א י"ש אלא דשם בע"ג פקפק בזה מוה"ר בעבור דמצא להרשב"א בתשו' ח"ד סי' קנ"ב ד"ל ע"ג דנראה מפורש מדבריו דגם נדונייא שהיא בעין הרי היא בכלל מחילת הכתובה י"ש ואנן בדידן חזינן עתה דלפ"ז הרשב"א סותר את עצמו מחידושיו לתשובותיו וא"כ ליכא למנקט סברתי בשום צד. האמנם לפי ענ"ד במאי דקמן יכולין אנו

לומר דדעת הרש"בא הוא דאפי' דאיתנהו בעין נכנסין בכלל המחילה. דמלבד דהיכא דסותר הרשב"א מחידושיו לתשובותיו רבים מהפוס' ס"ל דכתשו' עבדינן וכמו שאסף איש טהור בשדי חמד כללי הפוס' סי' יו"ד אדב. עוד בה דכבר הראנו ה' שד"ח שם אות א' אמבוהא דרבנן שכתבו דחידו' הרשב"א לכתו' איננם להרב בן אדרת כי אם להרמ"בם וגובה להם הבר"כי באה"ע סיו"ט צוו"ה ובי"וד סי' שס"ט או"א ונעלם דבר מהגאון מו"ה ז"ל (כלדאבון נפש אינו נמצא איתי לא חידו' הרשב"א לכתובות ולא תשו' הרשב"א ח"ד לראות דבריו בשרשן).

ח הגם שיש לפקפק ולומר דגם נדונייא שהיא בעין לדעת הרשב"א הרי היא בכלל מחילת כתו' וא"כ לפי דעתו עדיין לא נתקיים תנאו של בעל מ"ע כיון דלרוב הפוס' רובם ככולם ס"ל שכבר נתקים התנאי פשיטא דאזלינן בתרייהו ואיסורא בתר ממונא גריר והגט הוא קים וכמו שכ"ב ה' קהלת יעקב בדמ"ב וכו' ואע"ג דלדידן דקי"ל הדר דינא וא"כ הרי הגט תלוי ועומד מ"מ היכא דלפי דעת רוב הפוס' זכתה האשה איפשר דלכ"ע בכה"ג ל"א הדר דינא והרי הוא גט גמור וכו' ובפרט היכא דאינו בודאי דמיעוט הפוס' חולקים וכו' מוה"ר בשער אשר שם דק"ג ע"ג וע' לחתן תורה מוהרי"קו ז"ל בס' כוכב מיעקב סי' ו' דמ"ב ע"ד מה שחדש בזה

ט היכא דשמין המלבושין ועושין אותן ממון וכותבים בכתו' הכניסה הכלה המלבו' שנערכו בסך כורך אליבא דכ"ע נכלל זה בלשון הכתובה והוייא מחילה גם נדונייא שהיא בעין וכדברי הריב"ש שם וה' ב"ש בסי' ץ' ס"ק ס' וס"ו ה' עזרא בן ערולייא ז"ל הו"ד בס' שע"א שם. ומו"ה אחר שסתר דברי הב"ש שאין ראיה מדברי הרי"בש דאיהו מיירי במי שלא הביא מלבושים ותכשיטין כי אם מעות מדודין וכך נכתבו בכתו' אבל היכא שהכניסה מטלטלין והם קיימים הגם ששמו אותם במעות מ"מ כיון דכשבאה לגבות נוטלת אותם משום שב"א שפיר חשיב שהם בעין ואינם נכללים בכלל המחילה והוכיח לחכם דגם ה' ב"ש בסי' ס"ז צ"ו סק"א הדר ביה מר משמעתיה וכמ"ש הרב"ד בסי' ס"ה עש"ה.

י סי"א ש"ע תבעה נדונייתה ונפרעה לא הפסידה מזונותיה וכו'. אם רוצים היורשים לסלקה במחלו' שנוי בין מוהר"א ומוהרש"ך ודעימייהו ע' כנה"ג הגב"י סק"ל יד"א ס"ק וכתב המר"א ח"ב סי' ט"ז דלא נתברר בזה דעת מרן דאע"ג דפסק דלא אבדה מזונותיה מ"מ ברצו היורשים לסלקה אי גביית כתובתה דמייא למכרה דסיו"ד לא גילה דעתו והמוחזק יכול לומר קי"ל אפי' כ"א ע"ש עוד.

י"א סי"ג ש"ע יש מ"ש שאם אין בפירות נכסי המת וכו' לעולם היא ניזונית והולכת וכו'. אלמנה האומרת לבע"ח איני רוצה לקבל כתובתי רק אני רוצה להיות ניזונית ותפסה אם הב"ח מוציאין מידה במחלו' הוא שנוי ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק כ"ג כ"ד. יד"א סקי"א י"ב. וע' זכור לאברהם אביגדור סי' ט' מה שפלפל בדברי הפוסקים.

י"ב ס"ך ש"ע ומיהו אם תפסה מטלט' וכו'. ע' בני' אוט"ו משם הפוס' שאם היורשי' טוענים להוציא מידה ולתתם ביד שליש שאין שומעין להם עתה ראיתי בס' שמן המשחה סי' ץ' שעמד על מחו' הפוסקי' הנז' והעלה כן דיכולה לומר קי"ל ואין מוציאין מידה עי"ש.

י"ג סכ"א ש"ע הניח מטלטלין ולא תפסה אותם. ע' בני אברהם אה"ע סי' מ"ה ובזכרו' שבס' מר"א ח"ב מע' הג' או"ג.

י"ד שם ש"ע והיא ניזונית מדמי הקרקע שבידם. ע' בנד' אות י"ח י"ט. וע' שביתת יו"ט סי' ד' ד"מ ע"א.

סימן צה

א ס"ה ש"ע צמצמה והותירה הכל ליורשים. דוקא צמצמה והותירה בידה אבל צמצמה עצמה והאכילה לבניה ממה שהיתה צריכה לתת לתוך פיה הוא שלה. כנה"ג הגה"ט סק"ב משם המבי"ט סי' שי"ב ומשמע דדוקא בעבור שהאכילה לבניה אבל אם היה תחת ידה אע"ג שהמותר היה בעבור שישבה בתענית והיתה מסגפת עצמה עכ"ז הוא ליורשים וזהו הפך מאי דמתבאר מדברי התוס' דנזיר דכ"ד ע"ב והרב המאירי שם. ה' מר"א שם מע' המ' אות ק"ה וע"ש וע' לעיל בסי' ע' על ס"ג.

סימן צו

א ס"א ש"ע אין אלמנה גובה כתו' וכו' אלא בשבועה. אם אין בנכסים לגבות כל כתובתה אי משביעין אותה במחלו' הוא שנוי בין הגאו' הבאתי דבריהם בנד' אות ח"י עתה ראיתי בתשו' הרדב"ז כ"י הביאה מוהר"י באסאן בסי' מ"ו ורמזו ה' ראש משביר ח"א ע"ע סי' כ"ו שכתב דאפי' מקצת כתובה אין להם להגבותה עד שישביעוה י"ש.

ב שם בהגה אלמנה שנשתתקה ורמזה קודם מיתתה וכו' הוי כאלו נשבעה. ע' ב"ש. ח"מ. יד"א הגב"י ס"ק יע' אחי וראש א"ע סי' יו"ד מ"ש בדין זה. וע"ע עבוה"ש בא"ע סי' ט"ז מדקי"ט ואילך עמד על שבועת אילם י"ש.

וה"מ במטלטלי וכו'. בנד' או טו"ב נפל ט"ס וכצ"ל וע' משכנת הרועים מע' המ' דרכ"ג שהביא תשו' הרי"ף והיא בתשו' הנדפסות סי' כ"ה שמתבאר מדבריו להדייא דאפילו במקרקעי וע"ש מה שתמה ע"ד
ד שם ויש מי שאומר שצריך שיגבו לה ב"ד. ע' בן ידיד ה' אישות דיו"ד ואילך.
ה סי"ב ש"ע כשהיא רוצה לישבע אם היא חשודה על השבו' וכו'. ע' ז"לא אביגדור אה"ע סי' ח' מה שפלפל בזה.

סימן צט

א ס"א ש"ע אלמנה שבאה לגבות כתו' שמין כל בגדיה. היינו כל מה שעשתה לה בעלה בין בסתם בין מה שקנה לה בהדייא בין בגדי חול בין בגדי שבת. כנה"ג הגה"ט סק"ב. ובגדים ותכשי' שעשה לה אבי הבעל ע' בנד' סי' צ"ו אות כ"א ובמילואים שם דבמחלו' הוא שנוי בין האחרו'. וע"ע מר"א ח"ב בזכרו' מע' הטית אות כ"ו מה שרמז בזה וע"ע בס' שמן המשחה דס"ח שהובאו שם דברי מוהר"ק שהבאתי בנד' ומ"ש עליו ה' המח' ז"ל.
ב ס"ב בהגה ודוקא שעשאן לה הבעל וכו'. ע' בגד' או"א. וע' מר"א ח"ב אה"ע סי' מ' מה שהאריך בזה והעלה לדינא דכל שהמתנות ניתנו לכלה מצד קרובותיה ובפרט מצד אביה ואמה שהאשה נוטלתן בין באלמנות בין בגירושין. ועוד לו שם בסי' י"ג דכל מאי דיהיב אבי החתן לכלה דיינינן כאילו באו מיד החתן לכלה ובפרט היכא דהנכסים שהכניסה הכלה אינו מספיק להלבישה כראוי והחתן חסורי מחסרא ליה דבודאי אביו עשה כדי שלא יתביש בנו ולמתנת בנו קמכוין עי"ד.

סימן ק

א ס"ב ש"ע אין עיקר כתיבה ותוס' נגבין אלא מהזבורית וכו'. עכשיו שנהגו לכתב בכתו' שקבל עליו החתן כמלוה ורשו להתפרעא מכל שפר ארג נכסין גובה מעידית. כנה"ג הגה"ט סק"ו. ע' בנד' או"א ובסי' ס"ו בביאו' הכתו' אות י"ט ואנכי עשיתי אר"ש רחבה בענין זה בתשו' שהשבתי בטבת התרע"ז והיא בסי' ט' ע"ש באות יו"ד.
ב שם ואינם נגבים מהשבח שהשביחו נכסים אחד מותו. ע' ח"מ וב"ש שכתבו דאפי' שבחא דממילא כגון שנתיקרו הנכסים וה' לב מבין בה' אישות פט"ז דס"ו תמה עליהם דמסוגית הש"ס בבכורות דנ"ד מבואר דשבחא דממילא כגון פרה מעוברת וילדה או נתיקרו הנכסים דלכ"ע אשה נוטלת מהשבח והצ"ע דבריהם וכ"כ ה' פ"ת סק"ד משם הג' ב"מ. ועמ"ש בתשו' שם ע"ד ה' לב מבין.

ג כדין הכתובה כן דין המזונות. כנה"ג הגה"ט סק"ו משם מוהרי"ו סי' ע'. וה' לב מבין בדע"ב ע"א צווח עליו דלמה הביא דין זה ממוהרי"ו והוא מתורתן של ראשונים ובפרט דהמר' בפ' מי שמת סי' תר"ו כ"כ להדייא והובא במור"ם סי' צ"ה ושוב נפק דק ואשכח להרי"ף ז"ל בפ' אלמנה ניזונית שמבואר מדבריו דמזונות נגבין מהשבח והרשב"א בתשו' ח"ד סי' קנ"ט קאי בדעת הרי"ף א"כ יש כאן שני מלכים דקיימי בזכות האשה ואי תפסה שפיר מצייא מימר קי"ל עש"ב ועוד לו בדטעו"ב. וע' משנת ר"א ח"ב אה"ע סי' א"ך.

ד שם ואינן נגבין אלא מהמוח' ולא מהראוי אם לאחר תקנת הגאונים דגובה מהמטלט' גובה גם מהראוי שנוי במחלו' ויכולה האשה לומר קי"ל אם היא תפוסה ע' במה שהשבתי בתשו' הנ"ל. וע' בעי חיי אה"ע סי' כ"ב דחקר מדוע הרמב"ם לא הזכיר דין המשנה דאין האשה גובה כתובתה מן הראוי ע"ש.

ה ראובן שדך את בתו לבן ש' ופסק עם חתנו ס"מ ומסרם בידו בשעת השידוכין ומת ר' ואח"ך מתה הכלה והיה לה אח קטן וחזרו המעות לאפוט' היפים ושוב אח"ז מת היתום ובאת אלמנת ר' לתבוע כתובתה מאותם הנכסים ויורשי היתום באים לירש כיון דלא זכתה הכלה שכל הפוסק דעתו לכנס כמ"ש באה"ע סי' ג"ן נמצא דזכות היתום בא מכח אביו ולא מכח אחותו א"כ שפיר מצייא האלמנה לגבות מהני נכסי רק דהו"ל ראוי ובאנו למחלו' הפוס' אי מקרי זה ראוי יעו' במרדכי פ' מי שמת בשם מוהר"ם ובתשו' מוהר"ם הארוכות סי' תתקפ"ה והמוח' מצי מימר קי"ל. ה משנת ר"א ח"ב אה"ע סי' י"ט ועש"ה.

ו שם בהגה שכר פעולה שלא היתה בידו מעולם מקרי ראוי. ע' במה שהשבתי בחדש אדר ב' התרע"ג ששם הארכתי בדין שכירות הבית הבא לאחר מיתת הבעל אי מקרי ראוי והעלתי דל"מ אם הבית מושכרת דמצי מימר המוכר קי"ל כמ"ד דהשכירות דין ראוי יש לו ואין לך לגבות המתן עד שיכלה זמן השכירות דין ראוי יש לו ואין לך לגבות המתן עד שוכלה זמן השכירות וכסברת האומרי' כן אלא אפי' שתהיה הבית חפשי שאינה מושכרת לשום אדם ורוצה היא להשכירה לאחרים כדי לגבו' כתוב' אינה יכולה לכוף אותם כי מצו מימר לה קי"ל כמ"ד דהשכירות דין ראוי יש לו ע"ש בסי' מ"ד משה"ק חושן האפד.

ז שם ש"ע ומלוה שחיבים לבעל הוי מוחזק ע' בנד' או"ה והארכתי בזה בתשו' דסי' ט' הנ"ל ושם עמדתי אם האשה גובה מהסיגוריטה שנבטח בעלה בעודו בחיים לך נא ראה וע"ע מר"א ח"ב סו"סי י"ט שכתב משם ה' שמן המשחה דהעיד דגם בקושטא המנהג להגבות כתיבת אשה מהחובות יהיה מחיבות ישראלים או מאחרים וע"ע לו שם באותו דף ע"א ודוק.

ח ס"ו שיע אלמנה אם אין שט"כ יוצא מתח"י וכו'. ע' בנד' אות י"ד וע' משכנות הרועים מע' המ' דרכ"א.
ט כתבתי בנדפס אות ט"ו ובמילואים או"ג דמנהג שלוניקי לגבות ע"פ הוכחות ואומדנות כמה היה סך כתובתה וע' בן ידיד ה' זו"מ מדס"ח ואילך על שכ"מ שלוה שאלמנתו תגבה כתי' משלם כל זמן שתרצה לגבותה הגם שאין שטר כתובתה מצוי בידה עכ"ז כל אשר תאמר כי הוא זה סכי כתובתה ינתן לה עספ"א ידה על העליונה וכל אשר תאמר ינתן לה ע"כ.

סימן קא

א ס"א ש"ע אלמנה כל זמן ששטר כתו' בידה גובה לעולם וכו' ואפי' אחר שנשאת. כתב ה' שבט בנימן סי' רט"ו מה שאומרים העולם דאין אשה אלמנה יכולה להיות לאיש אחר אם לא שתגבה כתו' מקודם הם דברים בטלים שהן אמת דהרמב"ם בפי' המשנה דר"פ השולח כתב דאם נשאת בלי שבו' דאבדה כתו' משום שהיתומים אומרים אנו רוצים להדירה הרי הביא שם תשו' לר"ה ז"ל וכתב שהוא נכון וכ"ן ממ"ש בס' היד וכו' וה"ד מוהר"ש מטאלון ז"ל בכ"י ותמה עליו דנר' לכאו' דאישתמיט מיניה ס' ה' בעל העיטור ובע"הת שהובאו בטור דס"ל דאינה נאמנת עוד בשבועה ולדידהו מה שאומרים הרבים דאין אשה אלמנה יכולה להיות לאיש אחר וכו' היינו שלא תפסיד כתובתה שהיא זכות יורשיה וכו' את"ד. וע' זכרינו לחיים ח"ב אה"ע ע' כתובה אות ח'. שרמז להפר"ח בס' מים חיים דח"י ע"א דפסקו ר"ץ גאון וכל הגאו' והר"ם מורמיש דאבדה כתו' וציין ג"ך לה' מראה הנוגה (ואמ"א) בדכ"ח ע"ג עי"ד. ולענין דינא כבר כתבתי בנד' דהסכמת גדול הדור האחרון מו"ה מוהרי"מ ז"ל בס' באה"מ סי' דגובה כתו' ואין היורשים יכולים לומר קי"ל ודהכי נקטי' ע"ש הטעם.

סימן קה

א ס"א ש"ע הכותב כל נכסיו לבניו וכו' בין בריא וכו' אבדה עיקר כתו' וכו'. בבריא הוא בעייא בש"ס וסלקא בתיקו ופסקו כל הפוס' דעל האשה להביא ראיה ע' ב"י וכנה"ג הגב"י סק"ב הביא בשם ר' ברוך דעל הבעל להביא ראיה ורמז תשו' מוהרימ"ט דכל הראשו' והאחרו' חולקים. וע' מר"א ח"ב בזכרו' מ"ע הג' או"ד:
שהביא בשם הרמ"ה דקאי בשיטת ר"ב ואם האשה מוחזקת מצייא מימר קי"ל ע"ש.

ב שם בהגא אבל לא בנדוניתה. המציין ציין מ"מ פ"ו מה' זכייה ונמשך אחר לשון הרב"י המוצג לפנינו וע' לה' ב"ד סי' ס"ט מה שתמה על מרן ב"י דאינו כתוב כן במ"מ וע' לב מבין ד"מ שהגיה בדברי הב"י כדי להצילו מקושייא זאת אך עמדו לנגדו דברי מוהרשד"ם בסי' שכ"ט ולא עלה על שפתיו המציין בדברי מור"ם ובעיקר הדין ע' כנה"ג הגב"י סק"ו. יד"א סק"ה לב מבין שם.

סימן קו

א ס"א ש"ע המוחלת כתו' א"ץ לא עדים ול"ק וכו' ע' יד"א הגה"ט סק"ט. שער אשר אה"ע סי' ל"ח דק"ה ע"א.

ב אשה שקרעה כתו' אי הוייא מחי'. ע' בנד' או"ח שכתבתי משם ה' באמ"ח בא"ע סי' ס"ז שכתב. דהוייא מחי' ואנכי העירותיהו מתשו' הר"י אב"מ סי ח"ן ומדברי ה' המבי"ט דקריעת השטר לא הוייא מחילת:

החוב רק מחי' השעבוד דהדר הוייא ליה מע"פ עש"ב עתה דרך למודי מצאתי להריב"ש סי' שי"ז שכתב וז"ל אע"ב שתקר"ע הכתו' קב"ד או לכמה קרעים בענין שלא תוכל לתבוע לבעלה בשטר הכתו' עדיין תוכל לתובעו בגט כיון שלא מחלה אותו שאין קריעת הכתו' ראיה על פריעה ומחילה אלא ראיה להפסל מדין שטר אבל עדיין נשאר לה זכות עליו כדין מע"פ י"ש והוא פלאי איך נעלם מעיני הרבנים שהבאתי שם ת' הריב"ש הלזו.

סימן קט

א ס"ג ש"ע אם אמר תנו ק' לאשתי. ע' חה"מ סי' גר"ן ס"ח ומה שרשמתי בסה"ק חושן האפד שם.

סימן קיא

א סט"ז בהגה י"א דאין כתו' ב"ד נוהגת האידנא וכו'. ע' בנד' אות ו' כתבתי דבשלוניקי ואזמיר ונ"א ואגפיה נוהגין שלא להגבות וע' ראש משביר ח"א סי' ל"א דכפי הכתוב שם הוא דבזמנו היו נוהגים להגבות אך בח"ב סי' ס"ח נסתפק בזה ואותה תשובה מלאה טעיות כמו שיראה הרואה. ובסופיאה לא ידעתי היאך נהגו רבנים הקודמים ומדברי החס"ל א"ע סי' א' שהבאתי בנד' נראה דבדובניצא נהגו להגבות אם היו תהיה התשובה לעירו ואם פנים אנחנו בזה רגלים לדבר דבסופיאה ג"ך נהגו כן כיון שהכל גבול ומחוז אחד. אך מצאתי בפי' למע' תר' שבתי הכהן ז"ל אחד מדייני העיר הזאת שכתב דמנהג

סופיאה שלא להגבות כתו' ב"ד והביא מ"ש בס' אוזן אהרן דמנהג ירוש"תו שלא להגבות ורמז לה' אהל יצחק בדקצ"א מ"ש בזה.

סימן קיב

א ס"ב ש"ע בת הניזונית מנכסי אביה אחר מותו מעשה ידיה לעצמה. אם יש לה מזונות ממקו"א אי חייבים האחים במחלו' הוא שנוי ע' כנה"ג הגה"ט סק"ו. פ"ת משם הנו"ב מ"ק א"ע סי' צ"ה וע"כ ל"פ אלא היכא שהי"ל מזונות ממקום אחר בדרך חסד ואהבה אבל אם היא הלכה לשרת בבית אחרים ובזתה את עצמה בכגו"ד איפשר דיודו החולקים שהאחים פטו' דבהרוחה כי האי שבזתה עצמה לא ניח"ל לאב. תע"ל חיא סי' טו"ב.

ב סי"ח ש"ע מי שמת והניח בנות גדו' וקטנות וכו' כולן חולקות. ע' בנד' או"ג שכתבתי דה"ד כ"ז שאין כאן אלמנה אבל אם יש להן עיכוב בירושה מחמת מזונות האלמנה יש להם גם מזונות מחמת תנאי כ"ד. עתה ראיתי לה' בע"ס תפארת אדם בתשו' כ"י שכתב דמסתמיות הש"ס והפוס' משמע דאין חילוק בזה כין אם יש אלמנה שם לאין שם ושכן מתבאר מתשו' המבי"ט ח"א סי' שכ"א אך מדברי התש"בץ ח"ב סי' קס"ב (רמזתיהו בנדפס) מבוא' להיפך ותמה עליו דלמה לא יוכלו לחלק בתורת יו"ד ויתנו כל אחת לאלמנה חלקם ובמקום שהן יורשות הכל ליכא תנאי כתובה ורמז לעיין בס' זקן אהרן סי' ק"א ורש"י כתובות דנ"א ע"א ומתני' דסו"פ יש נוחלין ע"כ וס' זק"א אמ"א ובדברי רש"י לא מצאתי שום גילוי. והרד"ק ז"ל המובא בנדפ' דקדק מדברי רשב"ם בב"ב שם כדברי הרשב"ן ע"ע.

סימן קיג

א ס"א ש"ע עישור נכסי וכו'. בנדפס או"א כתבתי דמנהג שלוניקי וסופיאה דאם הנכסי' מועטין נותנין הכל לבת ובמילואים שם והיד"א ס"ק כ"ג כתב הסכמת הפוס' דצריך שיהיה מנהג ע"פ ותיקין ואף בזה פקפקו הפוס' וע' לב מבין דכ"א ע"ג דהוטב בעיניו מנהג שלוניקי וע' מה שהאריך שם עמ"ש מור"ם דאף אם האב בחיים אין לו ליתן יותר מעי"ן.

ב ס"ב ש"ע ויש לה לגבות עישור זה משכי' הקרקע. ז"ל הטור ז"ל ושכירות הבתים חשוב כמקרקעי ואפי' מה שעבר כגון השכיר בית לשנה ודר בו השוכר חצי שנה מגבין אותה אפי' מחצי שנה שעברה ואפי' עלה השכירו' בחיי האב דכיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף חשיב כקרקע אבל אם כבר גבו אותו היתומים הוי כשאר מטלטלי' וכן

העתיק ה' הלבוש ולשון זה צריך ביאור דכיון דבתחילה השמיענו דאפי' משכירות שעבר גובה ומשמע דהיינו דעבר בחיי האב מהו זה שכתב אח"ך אפי' עלה השכי' בחיי האב דאם כונתו דעלה כל זמן השכי' בחיי האב אך לא הגיע זמן הפרעון בחיי האב היינו בבא קמייתא דאמר ואפי' מה שעבר. ואם כונתו לומר דעלה כל סך השכירות בחיי האב אך לא גבו אותו ובא לומר דעדיין זוכה הבת מאחר דעדיין לא גבו אותו היורשים ולכן קאמר בשלילה אבל אם גבו אותו היתומים הוי כשאר מטלט' דדוקא גבו הא לא גבו לא זה לא יתכן דמלבד דלא משמע הכי מהטעם שנתן דכיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף חשיב כמקרקעי טעם זה מספיק דוקא לכשלא הגיע זמן הפרעון אבל כשהגיע לא עוד בה דאין סברא לומר דבעבור שלא גבו תזכה היא.

ושא נא עיניך וראה להב"ש בסק"ז שכתב בהדייא דאם הגיע זמן הפרעון בחיי אביהם נעשה מיד מטלטלי י"ש והאמת כי בדברי הרא"ש בשרשן אינו כתוב תיבות ואפי' עלה השכירות בחיי האב גם בדברי הר"ן כתוב ככה וכיון שלא הגיע זמן השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הו"ל שכירות שכנגד מה שנשתמשו בחייו בפירות המחוברין לקרקע וכו' ובקיצור פסקי הרא"ש פ' מציאת האשה סי' י"ט כתוב להדייא ושכירות בתים אפי' מה שעבר אלא שעדיין לא הגיע זמנו לגבות דינו כמקרקעי מבואר דאם הגיע לא. וכן מבו' בדברי הרשב"א שהביא ה"ה פ"ך מ"ה אישות דין ה' וכ"כ ה' נימוקי יוסף פ' המוכר את הבית וכ"כ הרמה ז"ל בפריטיו לבתרא פ"ד סי' מ"ז וז"ל משכירות הבתים דכיון דמחמת קרקע קאתי כקרקע דמי להא מילתא ודוקא מאגרא דאתי לאחר מיתת האב דקרקע במזקת בנות קיימא ואגרא דאתי מיניה כקרקע דמי לדידיה דקרקע דידיה אשבח אבל אגרא דסליק בקרקע בחיי אבוהון כשאר מטלטלי דמו דהא אכתי קרקע בחזקת אבוהון קיימא דאכתי לא זכו ביה ברתיה הלכך אגרא דסליק ביה נמי דידיה הוי וכיון דמת נעשה מטלט' אצל בניו וכו' והא קמ"ל דעמלא דבתי לאחר מיתת האב כקרקע דמי וכן הלכתא ע"כ והובא לשונו ג"ך בש"מ לכתובו' על דס"ט וכ"ד הרא"ה הובא בש"מ לשם. ואין ספק דמ"ש הרמ"ה דסליק בקרקע בחיי אבוהון היינו דנשלם הזמן בחיי אביהם ולא בא לומר דמה שעלה במה שדר השוכר בחיי אביהם דהוא מהבנים אע"פ שלא בא לידם עדיין דלא יחלוק הרמ"ה אכולהו רבוואתא שכתבו להיפך ויהבי טעמא למלתייהו דשכי' א"מ אלא לבסוף.

באופן דכל הראשו' בשיטה אחת קיימי דכל דסליק זמן השכי' בחיי אבוהון אע"ג שלא גבו המעות כמטלט' דמו ולא אחד בהם שיחלוק על זה ובכן לשון ואפי' עלה השכירו' בחיי האב שכתב הטור אחר שכתב ואפי' מה שעבר כגון אם השכיר לא זכיתי להבינו.

ואילו היה כתוב בלשון הטור השכירו בית לשנה בלשון רבים וכדברי התוס' היה לי מקום ליישב כונתו דבתחי' דבריו השמיענו דאם השכירו בית לשנה דהיינו האחין ודר בו השוכר וכו' דמגבין אותה אפי' המחצית שעבר מקודם תביעתה ולא זו בלבד אלא אפי' מה שעלה בחיי האב כלו' שהשכיר האב ועלה סך מה בחייו ומת ובאת לגבות גובה גם המחצית שעבר דמבבא קמייתא לא הוה ילפינן להא דהו"א דדוקא בכה"ג שכבר קדם חייוב פרנסת הבת לשכירות דאע"ג דפרנסת הבת אינה נגבית אלא בשעת נישו' מ"מ החייוב קדים ואתי משעת מיתת האב לא כן הכא דהשכי' קדם ולכן הוצרך להשמיענו דאפי' עלה בחיי האב עכ"ז כיון דשכי' אינה משתלמת אלא לבסוף גבייא מיניה והיה מתיישב לשון הטור אך אין בי כח לש בש הספרי' והמעיין יבחר ובתשו' לחה"מ שהשבתי בחדש אדר ב' התרע"ג והיא לו' נדפס"ה בסה"ק חושן האפד סי' מ"ד כתבתי עוד בזה והני מילי בהני שייכי לך נא ראה.

ג שם ש"ע ומן הראוי כ"כ הטור בשם אביו הרא"ש וכתבו מרן הרב"י והד"מ דכ"כ המר' ס' מציאת האשה. אמנם הנמק"י בפ' המוכר את הבית גבי האי סוגייא דאפי' מעמלא דבתי כתב דאם השכירוהו היורשי' לאחר מיתת האב ראוי הוא וכתו' ועי"ן לא שקלי מן הראוי עי"ד וע' בתשו' הנ"ל דכתבתי שם דהיה נראת דהרא"ם והריב"ש שהביא בש"מ לבתרא וכתובות קיימי בשיטת הנמק"י ושוב כתבתי דהפוס' נחלקו על ענין אחר אי חשיב מטלט' או קרקע דלמאן דחשיב ליה קרקע יכו' לגבות ומאן דחשיב שכי' קרקע כמטלט' אינה גובה אבל לכ"ע אית להו דין ראוי וגובה מהם אילו לא יהבינן לשכי' דין מטלט' אשר לפי המבו' שם לדעתי הוא דהתוס' ורשב"ם והרמ"ה ומוהר"א ממיץ והריב"ש קיימי בשיטת הרא"ש דעי"ן גובה מן הראוי י"ש.

עתה ראיתי בתשו' מוהרשד"ם אה"ע סי' רמ"א וחה"מ סי' ש"ך שכתב דבודאי לא עבדינן כהרא"ש לגבות עי"ן מהראוי שהרי ההגמי"י (בפ"ך מ"ה אישות) גבי ההיא דפרנסה אינה גובה ממטלט' הביא בשם מוהר"ם דכתב וכ"ש מחוב וחוב הוי כמוחזק שאין אשה גובה כתיבתה מהראוי וגובה מחוב ואם מוהר"ם פליג על הרא"ש נכסים בחזקת יורשים קיימי וכו' עי"ש. ואחר השטתח תחת כפות רגליו אומר דאין ראיה מזה דחולק מוהר"ם אהרא"ש דטעמיה דמוהר"ם דכתב דאינה גובה פרנסה מחוב היינו משום דהוי מטלט' ולא מטעם ראוי והרי הרא"ש גופיה ויתר הפוס' כתבו גבי שכירות גופיה דאם נשלם הזמן בחיי האב אינו גובה מאותם המעות משום דנעשו מטלטלי' וכמש"ל באות הקודמת אבל לענין ראוי שנייא פרנסת הבת ואילו היה דמוהר"ם חולק לא היו כותבין הרא"ש והמרד' הפך דעת רבם על בלי הגיד כי דעת רבם הוא להפך. וע' בנד' או"ד שרמזתי דברי

המשנ"ל בפ"ך דאישות ולפי מה שפירש שם דברי המר' נראה חולק בהדייא אדברי מוהר"ם רבו י"ש.

ד שם בהגה אם היו כאן בע"ח וכו'. היינו בע"ח של אביהם שהם קודמים לפרנסת הבנות שהן בע"ח של האחים באה"ט סק"ט ומדברי הרדב"ז בישנות סי' רנ"ה (ה"ד הכנה"ג הגה"ט ס"ק מ"ו) משמע דהיכא דאיכא ב"ח שעדיין לא הגיע זמנם לגבות ויש בת הבאה לגבות עי"ן לא ממעט עי"ן ושכ"ב הרמ"ה ודבר זה חידוש הוא כיון דשעבודו מחיים וכיון דחידוש הוא מפרשינן דברי הרמ"ה בדלא הגיע זמנו. מר"א בזכרו' מע' ע' אומ"ז.

ה בהגה כשאומדין דעת האב י"א דוקא למעוטי מע"ן. ע' בנד' או"ה מ"ש שם וביד"א ס"ק כ"ו מה שהביא משם הרשב"ץ בח"ג וע' לב מבין ה' אישות דע"ו מה שפלפל בדברי הפוס' הנ"ז.

ו אם כבר נשאת הנערה ואמה או קרוביה נתנו לה יותר מעי"ן אי מפקינן מהבעל במחלו' הוא שנוי בפוס' רמזתי דבריהם במילואים או"ד וה' לב מבין שם עמד בזה והעלה דאם בא לימלך אמרי' לנותני' דאינם יכולין לתת יותר לת מהעישור ואם נתנו לא מפקינן מיניה דגדול כח המוחזק ואפי' שלא נשאר ליתומי' חלק כסף שנטלה היתומה.

ומצאתי בחפישה' בכת"הק אשר לאא"ז ארב כמוהר"ח פיפאנו ז"ל שנשאל על יתומה שנשארה היא ואחיה אח"ך נפטר אחיה והשאיר בן קטן והשיאוה ב' אנשים מהמשפחה ונתנו לה כל אשר נמצא בבית אחיה הכל כאשר לכל וכשהגדיל בן אחיה צווח ככרוכייא שמלבד שהיה בבית גם מנכסי אביו עוד בה דנתנו לה את הכל ומה גם שמנהג המקום לתת לבת קצבה ידועה ואחר שעמד עה"ע והביא כל דברי הפוס' הנ"ל כתב דאף שנאמר שהכל הוא מנכסי אביה ויתברר הדבר כן מ"מ המטלט' שהן ביד האשה כל שהוא יותר מהעישור או מהאומדנא או מהקצבה גזל הוא ביד הבעל ומוציאין ממנו בדינא ודיינא וכו' ומינה בנ"ד דליכא חדא מהני טעמי דכתיבנא דהכא ליכא שוב אומדנא וגם לא השיא בת בחייו וגם היתום היה קטן בשעת נישו' וגם הקרובים לא היו אפוטרו' וכו' אפי' ה' נאמן שמואל יודה דמפקינן מיד הבעל בלי שום פקפוק והאריך בזה והסכימו עמו ה' מוהר"ח מוצירי ז"ל בע"ס באמ"ח וה' מוהר"ח מודעי ז"ל דשפיר מצי היורש טוען מהבעל ומוציא מידו אשר ניתן לו יותר על העישור או על האומדנא אשר נתבאר בשאלה נכתבו ע"ז באורך.

ז אפי' למ"ד דאין הולכין אחר האומדנא כי אם לגרוע אבל לא להוסיף ה"ד כשלא פירש ואין אנו יודעין דעתו אבל אם בחייו נדר לתת לה כו"ך או שצוה מחמת מיתה נותנין

לה כאשר ציוה. כנה"ג הגה"ט סק"ל יד"א ס"ק כ"ו וע' לב מבין שם שעמד בזה וכתב דלדידיה צריכה רבא י"ש וע' במילואים לאפד סק"ג

ח ס"ד בהגה משערין כפי הממון שהניח בשעת מותו הניח הלואות והקפות ונתמעטו הנכסים משעת מיתה עד שעת גוביינא אם באו לידי גבייה ביד האחים ואח"ך נאנסו ברשותם על ידי עסקם הא ודאי דנוטלת כשעת נפילה. ברם היכא דהאחים גבו המעות ונאנסו בידם או שלא הספיקו לבא לידי גבייה עד שהמלוים אין בידם לפרוע בכגיוד משערינן כשעת גוביינא. מר"א ח"ב ססי' ח"א והסכימו עמו ב' רבני הדור.

ט ס"ח ש"ע מי שמת וכו' חולקות בשוה. מי שצוה בשעת פטירתו שתטול בתו מנכסיו כו"ך ולא הזכיר לצורך נישואיה כ' הרשב"א בח"ג סי' קכ"ג ה"ד מרן ב"י בח"מ סי' ר"ן דל"א ויתרה משום דאית לה רוח ביתה דל"א כן אלא פירושת נכסים כבן אבל רווח ביתא מחמת מתנת האב לא שאין מתנה זו אלא בנכסי' שבאו לה ממקו"א ופסקה מור"ם בחה"מ סי' גר"ן סוס"ח וע' שערי רחמים ח"ב ח"מ סי' ח' מ"ש בששו' הרשב"א הלזו. ובנדון שכ"מ שאמר שיתנו לשתי בנותיו הקטנות אלף לירא לכל א' מהם העלה דזכו הבנות ליטול עי"ן מלבד המתנה אך אם רוצות ליקח מעכשיו המעות אין להם על היורש מזונות ועי"ן ע"ש. ובסוג זה האחרון מסייע ליה ה"ג מוהר"י אב"מ שהבאתי דבריו בנדפס אות י"ד.

סימן קטו

א ס"א ש"ע אלו יוצאות שלא בכתו' וכו'. אף אם בא עליה אחיך ל"א ראה ונתפייס דדוקא לענין מומין אמרי' כן אבל גבי מלתא דאיסו' מה מועיל מה שנתרצה אח"ך הלא היא אסו' להיות נשואה. דרך עץ החיים בתשו' סי' ג' ושכ"כ הב"ד בסי' פ"ח.

ב שם שהאכי' את בעלה דבר שאינו מעושר. הכשילתו בדבר שהוא ס' איסור ע' בנד' או"א דסברת המשא"מ דאם האכילתו בשר שאינו מנוקר דלא מקרי עע"ד והבאתי חולק עליו. וע' בס' תע"ל ח"א סי' י"ב שחלק הוא ג"ך על הרב והביא מהריט"בא הביאו הש"מ שכתב בפי' דמאכילתו בשר שאינו מנוקר מקרי מע"ד עי"ש.

ג שם ש"ע או ששמשתו נדה. אשה הכשילה לבעלה באיסור נדה והבעל רוצה לגרשה והאשה בוכה והודית לבעל' שהאמת אתו אך היא היתה סבורה שאין איסור בדבר מפני שהיתה מעוברת כמו ששה חדשים ומצאה כתם בבגדה וסברה שאינה טמאה נדה בכך. גם סברה שאיסור נדה אינו חמור כ"כ ועכשיו שהכירה טעותה היא רוצה לקבל תשובה אף אם תהיה התשו' חמורה ביותר. אין הבעל יכול לגרשה בע"כ כיון שהיא היתה שוגגת

ול"ד לאשה שזנתה בשוגג דאינה מותרת לבעל דהתם אסו' לו מדאור' מצד הזנות דאסו' לבעל ואסו' לבועל משא"ך שמשתו נדה אינה אסורה לו מדאור' בשביל שעברה עד"מ רק הוא קנס חכמים ובפרט דלא התרו בה. אור נעלם סי' ז"ך ושם בסי' כ"ח הסכימו עמו ג' רבנים אך שם בסי' כ"ט רב א' חלק עליו ודעתו דמצוה לגרשה בע"כ והבעל לא יתן לה רק מה שהכניסה והוא בעין עי"ד.

ד דוקא כשהיא מודה שא"ל טהורה אני או ששמעו עדים שאמרה לבעלה שהיא טהורה אבל אם מכחשת ואומרת לא נבעלתי או אמרתי לו טהורה אני היא נאמנת. ה' תעלומות לב ח"א סי' י"א:

ה ס"ד ש"ע איזוהי דת יאודית וכו'. לפי מאי דמשמע בש"ס ופוס' עוב' עד"י ה"ד שעברה אחר הנישו' אבל עוברת קודם נישואין אף שזנתה קודם נישו' זה לא נחשב רק כאילו עברה על שאר איסו' ומשום שזנתה קודם נישו' אין לחוש שמא תזנה אחר הנישו'. חדא דאיסור א"א חמירא עלה ועוד דאימת בעלה עליה וכו' שמן רוקח ח"ג סי' א'.

ו ס"ד בהגה ורגילה בכך. לא כ"כ הרשב"א אלא להפסידה כתובתה אבל לגרשה בע"כ א"ק להיות רגילה. ה' עה"ג סי' ל"ו וה"ד הרוב דגן באה"ע דמ"ח והסכים הוא לזה וע' פ"ת סק"י שהביא משם הג' רעק"א להסך.

ז בדברים שאין שייך לומר בהם דרך מקרה אפי' בפ"א מקרי רגילה כ"כ בנד' אות י"ב וכ"כ הרוב דגן דמ"ח ע"ג.

ח שם ש"ע או שהיתה מקללת אבי בעלה ע' פורת יוסף חה"מ סי' כ"ה דק"ך שכתב משם ר"ב כא"ז שכתבו חר"י משם הר"י מטראני דאפי' לא היתה הקללה בשם וכנוי תצא שלא בכתובה כיון שלא חששה לכבוד חמיה ואישה ונעלם דבר מה' פ"ת סק"י שכתב משם הפוס' דבעי' שו"ך וכדין מקלל עצמו וחברו עי"ד.

ט הרמב"ן בתשו' והובאה בב"י כתב דה"ה אם מקללת לבעלה חינם וכתב עליו דאם למדו ממקללת יולדיו בפניו יש לחלק דהתם שאני דיש להחמיר בכבוד האב וע' פורת יוסף שם שהביא דדעת הרא"ה כדעת הרמב"ן וע' רוב דגן בה' עע"ד סי' א' דמ"ו שעמד בזה והעלה דה"ה במקללת בעלה י"ש

י שם ש"ע אם יש עדים שהתרה בה ועברה. ע' בנד' אומ"ז אי צריכה ההתראה להיות מפורש' או די בהתראה לבד דבמחלו' הוא שנוי. וע"ע בס' רוב דגן שם דמ"ט שהאריך בזה.

י"א הא דצריכה התראה ה"ד להפסידה כתו' אבל לגרשה בע"כ אף בלי התראה יכול לגרשה. רוב דגן שם דמ"ח ע"א משם הפוס' וע' בנד' אות ב"ך

י"ב שם בכל אחת מאלו תצא שלא בכתו' אם יש עדים אם יש ע"א ע"כ דבר ודבר אי מצרפינן חד לגבי חד כיון דלדברי כולם הרי היא עע"ד אם הבעל מוחזק יכו"ל קי"ל כמ"ד דמצטר' פורת יוסף שם.

י"ג שם ואם אין עדים תשבע שהיא כדבריה וכו'. זהו דוקא כשהבעל טוען שהתרה בה בינו לבינה והיא מכחישתו ואין עדים בדבר תשבע אבל אם הבעל מודה שלא התרה בה מעולם אפי' יש עדים שעברה ע"ד אינו יכול לגרשה בע"כ אף שרוצה לתת לה כתו'. ג' רבני אשכנז האור נעלם סי' כ"ח.

י"ד שם אין כופין אותו להוציאה וכו' ע' יד"א סקכ"ג כ"ת סקי"ג משם מוהר"י הלוי סי' ט"ל. וע' רו"ד בה' עע"ד סי' כ' מה שהאריך לה' ע"ד,

ט"ו שם ומ"מ מצוה עליו שיוציאנה. ע' בנד' או"ך מ"ש על ת' המבי"ט סי' קכ"ו. וע' פורת יוסף שם דנקיט כהמבי"ט וע' רו"ד דע"ז ע"ב.

ט"ז שם בהגה אשה שגזמה לבע' שרצונה להשכיר גוי להרגו. וכ"ש אם הגזימה להשקותו סם המות דאינו יכול לשמר עצמו ממנה דעדיף טפי מהך. ה' פורת יוסף שם.

טו"ב ס"ה ש"ע ואם כלה או נגנב וכו'. מעות מדודין שפזרן אי חשיבי ככלה או נגנב ע' בנד' אות כ"ז וע' פורת יוסף שם שכתב דכיון דהוי פלוגתא יכול הבעל לומר קי"ל. וע' מר"א ח"ב בזכרו:

אות א' מ"ק נ"ד שכתב דמדברי מוהריק"ו שורש פ"א וצ"ב מוכח לכאו' דאפי' אכלן הבעל פטור י"ש. ה"י ס"ו ש"ע אין עדים שזנתה אלא שהיא אומרת שזנתה אין חוששין וכו'. אשה שהודית ששכב איש עמה כל הלילה וכך העיד עליה חמיה כתב כת"ר שדבור זה אינו הודאה שנטמאת ואין במשמע רק שכיבה. והנה בכל המקרא השכיבה היינו ביאה. הן שכבתי אמש. לשכב עמה. לשכב את בת יעקב. שכבה עמי כי ימצא איש שוכב ארור שוכב. וכן מורה תיבת עם שר"ל שכיבה בדבוק גוף בגוף (בודאי לשון שכב אצלה י"ל שכיבה לחודה אבל שכב עמו אינו כי אם ביאה) וא"כ נהי שאם היתה מפרשת דבריה תכ"ד להודאתה דשכב ר"ל שכיבה בלי ביאה איפשר דהיתה נאמנת לפרש ולתקן דבריה אף בפירוש דחוק כדאיתא בב"ב ל"א אבל מאחר דלא פירש דבריה תכ"ד או אינה נאמנת וכו' וא"כ משפט זו הזונה שאסו' לבעלה מדאור' וכו'. הג' מוהר"ם בנטע ז"ל בס' גדולת מרדכי סי' ל"ג כן נמצא אצלי מועתק כשהיה הספר אצלי. ויש לעמד במה שהחליט שאסו' לבעלה מדאור' ואמאי ל"א שמא ענ"ב וצריך לראות הדברים בשרשן.

י"ט שם דשמא עיניה נתנה באחר. היכא דהיא אינה רוצה לקבל גט ורוצה להשאר עם בעלה אי נאמנת. ע' פ"ת ס"ק כ"ה בד"ה והנה שהביא מחלו' בין ה' נוב"י ובין ה' ברית

אברהם. וע' בס' משה האיש הנד"מ לרב חביב"א כמוהר"ח אלישר נר"ו אה"ע סי' א' בתשו' הרב מר ידידנו ה' בצ"ע נר"ו שהובאה שם בדק"ח ולה' המח' שם סי"ב דקי"א.
ך הנה הבאתי בנד' אות ל"ג משם ה' באמ"ח ח"ב שהעלה דבין ע"י שאלה ובין שלא ע"י שאלה בין הודית בב"ד ובין שלא בב"ד לכ"ע לא מהימנא לעולם וכן הסכים אא"ז הרה"ג כמוהר"ר חנוך פיפאנו ז"ל בתשו' כב"י על נדון הבאמ"ח בעצמו. גם המר"א בזכרו מע' ההא אול"ד כ' דמתבא' ממוהריק"ו שופ"ב דאפי' דההודאה היתה ביגיעה רבה חיישי' כ"א אפילו אומרת דפעמים הרבה זנתה עכ"ז מותרת לבעלה דחיישי' שענ"ב. כן דקדק ה' משר"א שם אול"ג מדברי ה' או"ג סי' קכ"ח והצ"ץ סי' ג"ן.
כ"ב שם בהגה אבל אם יש רגל"ד נאמנת. ה"ד היכא דהרגל"ד היו עם הנואף הזה בעצמו אבל אם מה שהודית שזנתה הוא בנואף אחד והרגל"ד הוא בנואף אחר דהעידו בדבר מכוער איפשר דלא מהנו הני רגלים להודאה זאת דאפי' בעדי טומאה כתב מוהרא"ש בסי' י"ז דאם ע"א מעיד על בעילה א' וע"א מעיד על בעילה אחרת דעדותן בטלה והיד"א בסי' י"א כתב משם ה' עה"ג ומוהר"י הלוי ושאג"א דעד המעיד שראה דברים המכוערים ביותר ל"א כיון שהפקירה עצמה כמה פעמים גבי זה יש לחוש שהפקירה עצמה גם לגבי אחר ועשה מעשה וכו' ואף שכפי הנראה יש ויש חולקים ע"ז וכמו שהביאם שם היד"א מ"מ כיון דפלוגתא דרבוואתא היא באומרת טמאה אני לך אי הוייא איסורא מדרבנן או מדאור' א"כ נוכל לעשות ס"ס אם הוא מדאור' ואזל"י בתר המחמי' דס"ל דהו רגל"ד לגבי אחר או הוי מדרבנן ואזלי' בתר המקלין דס"ל דל"ח ואת"ל דהוא דאור' ס' אי הלכה כמ"ד דל"מ רגל"ד דאחד לגבי אחר וכיון דאין כאן רגליים נשאר בידינו רק מאמרה דאמרה שנטמאה ואינה נאמנת. אא"ז מוהרח"פ בתשו' כ"י שם ואני אגיד ולא אכחד דבס"ס שעשה מז"ה יש לגמגם דכשאמרו בצד הב' דדלמא ה"ל כמ"ד דאיסורו הוי מדאור' מה הועילנו בזה אם לא דכונתינו לומר דכיון דהוי דאורי' אזלינן בספקו להחמיר ודינא הוי כמ"ד דרגל"ד מאיש אחד מהני להודאה דזנתה עם איש אחר ושוב אין אנחנו יכולין לומר דלמא הלכתא כמ"ד דל"מ. אך ס"ס זה נוכל לעשותו באופן זה ס' אם ה"ל כמ"ד דרגל"ד מאיש זה ל"מ לאיש אחר ואז מותרת לגמרי ואת"ל דה"ל כהחול' וסוברים דמהני דלמא אעיקרא איסור זה אינו אלא מדרבנן והדרינן לספקא קמא דדלמא ה' כהחול' והו"ל ספקא במילי דרבנן והו"ז כס"ס של דהרילגאס הידוע ס' לא נמלחו ואין כאן איסור כלל ואת"ל נמלחו דלמא לא היה בהם שומן וליכא איסור תורה ולא נשאר כי אם איסו' דרבנן הדרינן לספקא קמא ואמרי' דלמא לא נמלחו וכבר הארכתי בס"ס כזה בכללי ס"ס אשר לי בס"ד. ובעיקר דברי מור"ם ע' מחנה חיים ח"ב א"ע סי' כ"ט.

כ"ג העידו עליה שראו אותם שוכבים במטה אחת לא הוו רגל"ד דרגלים האמו' בש"ס הוא כההיא דאמרי' רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר וכמו שהכריע ה' מוהר"ח מוצירי נר"ו. מז"ה שם ודברי מוהרח"מ עלו ובאו בבאמ"ח שם.

כ"ד אי לאו דמסתפינא אמינא דמ"ש מור"ם דהאומ' טא"ל ויש רגל"ד דנאמנת לאו למימרא דאסו' מה"ד אלא ר"ל דבבא לצאת יד"ש נאמנת ואמינא לה כדי לקרב הדעות דלא ליפלוג מורים עמ"ש הנמק"י ביבמות וז"ל כל הנהו עובדי דשלהי נדרים דאסירי כולהו כשרצה לגרש ובא לצאת יד"ש אבל כשטען ואמר ששתו מותרת ומכחיש הדבר אין אוסרין אותה אלא בעדי טומאה ממש וכו' ומטי בה משם התוס' והרמב"ם והרא"ה והרשב"א וכ"כ מוהרשד"ם בסי' קס"א ומוהרא"ש בסי' כ"ד. אא"ז הרב בתשו' שם והכריע הדבר ורמז לעיין בס' אורים גדולי' סי' קכ"ח.

כ"ה שם ש"ע אבל אבדה כתו' עיקר ותוס'. ע' בטור וב"י. וע' שרשי הים ח"ב דנ"ז דהציע דברי מרן ב"י ז"ל.

כ"ו שם אבל אם נאנסה לא הפסידה כתו'. אשה שהודית שנאנסה מאחי בעלה בביתו. הג' מוהר"ם בנעט ז"ל בס' גדולת מרדכי סי' ג"ל דכ"ט אחר שפלפל בדברי הרמב"ן בפי' התורה והמש"ל פ"ב מה' א"ב ה"ב העלה דאשה זו מותרת לבעלה אך אם הבעל אינו מקפיד כלל אם תהיה עמו או"ל אמרינן לה את ידעת אם היה ברצון או באונס עי"ד וע' פ"ת לעיל סי' ו' סקי"א.

ז"ך ס"ו בהגה אמר אחד על חשה א' שזנתה עמו נאמן עליה כע"א. בנד' אול"ח הבאתי תשו' הרשב"א דסי' רל"ו דחילק באמרו אני זניתי לאמרו אשה פ' זנתה עמי ושם רמזתי לה"פת ס"ק ל"ב שהביא משם הנו"ב דדחה חילוקו של הרשב"א ושנפל מחלו' בין האחרו' ומלבד מה שרמזתי שם לה' שד"ח ע"ע לו באותם מערכה אומ"ד עתה בא לידי ס' רב פעלים ח"א בתו"ש ושם ראיתי בחא"הע סי' ג' שהובאה שם תשו' הרב מ"א שנטה אחד חילוק הרש"בא ומר בריה דהרב שם אחר שהביא דברי הנו"ב והחול עליו הביא משם הג' דברי חיים ח"ב א"ע סי' ל"ה שכתב דחלקו על הנו"ב כל האחרו' וכבר נעשה מעשה בזמנו במעשה שאמר הזונה שהוא זינה עם אשה פ' והתירו את האשה הגאונים שבזמנו עי"ש. הגם הלום ראיתי אחרי רואי בתשו' הרב יצחק דלטש שהיה בזמן מוהריק"ו הנ"מ בצד 75 שכתב וז"ל ואני אומר עוד שאם הודה הזנאי שעשה כיעור או טומאה או סתירה יועיל עדותו להצטרף עם אחר ואע"פ שמשים עצמו רשע וכו' ומשמע שאע"פ שאמר בעדותו שהוא עשה כיעור ולא אמר שפ' עשתה כיעור או טומאה עמדי וזהו כס' החול' על הרשב"א ומן התימה שלא בא בפיו ת' הרשב"א הלזו. וע' שאל האיש

הנ"מ חא"ע סי' ב' שנטה אחר חילוק הרשב"א ומר בריה ה' המגי' נר"ו שם או"ג עמד ע"ד ה' נדיב לב ח"ב סי' י"א ורמז להרב עצמו בס' ישרי לב אה"ע אות ע' שחזר בו ממ"ש בס' נדיב לב וכתב דרוב רבני האחרו' נגררו אחר פשט דברי הרשב"א להקל ועע"ש ובתשו' מנחם התרע"ט והיא בסי' ך' כ"ח לולא דמסתפינא אמינא דלא כתב הרשב"א כן אלא בהעדאת הנואף דאז שייך לומר פלגינן דבוריה אבל אם שאלו את החשוד אם היה לו עסק עמה והודה ואמר הן דליכא דברים רבים לפלוגיליהו אזי אנו אומרים שמה שהודה ואמר הן הכונה היא שפלו' זנתה ואף אם שאלת אחרים היתה לאמר אתה זנית עם פ' והוא השיב הן אנו אומרים שמה שהשיב הן הוא על זנות פלו' ולא עמו כיון דאין אמע"ר זה נ"ל הגם שהוא דוחק. תע"ל ח"א סי' י"ט.

כ"ט אם האשה מכחשת אי מהני נאמנותו. ע' בדד' אות מ"ב. תע"ל שם. ובתשו' ה' שמ"ח ז"ל, שהובאה שם סי' ך' ובה"מ שם סי' כ"א.

ל כשקדם עדות העד שנטמאת האשה ואח"ך אמר הבועל שבא עליה ע' בנד' או ל"ו וע' שאל האיש שם.

ל"א כשהמעידים הם הנואפים עצמם ע' בנד' אול"ז. וע' שדי חמד מע' אישות אות מ"ד שכתב דזה פשוט בעיניו וע' שאל האיש שם דבעינן עדות מיוחדת דשניהם ראו זה את זה וע' בדברי הרב בנו שם או"ב.

ל"ב אם העדות הוא דרך תשובה. ע' שאל האיש שם בדברי הרב בנו נר"ו ד"ה וראיתי.

ל"ג שם בהגה ואם הודית לפני ע"א שנטמאת הנחשד מצטרף עם האחר לאוסרה. ע' ח"מ וב"ש שכתבו דה"ה היכא דאיכא רגלים לדבר וע' פ"ת סקל"ד מ"ש משם הג' רעק"א והג' ב"מ שחלקו עליהם וכן תמה ה' באמ"ח ח"ב דיו"ד ע"א וע' מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ל"ב דיצא לישע הב"ש וחלק על הגאונים עי"ד.

ל"ד ס"ז ש"ע מי שראה באשתו שזנתה וכו' חייב להוציאה. ע' בלד' אות מ"א ומ"ש בתשו' שבט התרע"ח ובס' יוסף למר אה"ע סי' ד'.

ל"ה איש אחד שמע על אשתו שזנתה והוברר הדבר ונאסרה על בעלה ויען יש לו בנים קטנים אינו רוצה בעלה לגרשה והיא רכה בשנים עמד בזה מוהרא"ח ז"ל בס' תעלו' לב ח"ד סי' ד' דפ"ח והנה הוא צוד"ה לומר שאם נותן לה מדור בפ"ע ולא יתיחד עמה דש"ד. אך אם היא אינה חפצה מוטב שתתגרש ורמז להברכ"י סי' י"א. ואח"ך כתב דרבני ירוש' נשאו ונתנו בדבר והסכימה דעתם לחייב את הבעל שיגרשנה וכן עשו מעשה ורמז למ"ש הוא עצמו בס' ישרי לב אה"ע או"ז י"ש וע"מש לקמן על ס"ח אות

ל"ו כשהאשה מכחשת דלא מהני נאמנותו וכמ"ש בנד' אומ"ב יע' בזה ל"ה שאל האיש ובדברי בנו שם או"א ובמש"ל על סי' ז' ס"ה.

ל"ז שם ש"ע ואסור לו לבא עליה. ראיתי בס' רב פעלים ח"א אה"ע סי' א' שכתב משם הג' שו"מ ח"א סי' רס"ב דיש פוסקי' ראשונים שסוברים שאם לא זנתה האשה בעדים אינה נאסרת על בעלה ואין בעילתו עמה נקראת בעילה של איסור ושה' בני אהובה פכ"ד בה' אישות האריך בזה. וע"פ יסוד זה חלק על הג' נוב"י בח"א סי' ל"ה שנשאל באחד שנכשל בא"א וחזר בתשו' אם מחוייב להודיע לחמיו שיפריש מאשתו או שתיקותו יפה והעלה דלדעת הרמב"ם חייב ומני"ר סתר דבריו וכתב דכיון דהאיש בעצמו אינו יודע מזנות אשתו והיא זנתה בלי עדים אין זה הנואף מחוייב להגיד לבעל דיש לו לסמוך על ס' הגאו' דסברי דאין כאן איסור לבעל כל שלא היו שם עדים וכ"ש בצירוף הטעמים דאיכא ביזוי משפחה וטעם דגדול כבוד הבריות. ועוד שהוא אינו רואה בעיניו שהבעל בועל את אשתו וגם אינו ברור לו שיאמין ויפרש ותמה על הג' נודע ביאודה שלא זכר ענין זה ושנ"ה תמיהתו על ה' חיד"א ז"ל בס' חיים שאל ח"ב סי' מ"ח שהביא ספק מוהרח"א באונס שראה שזנתה אשתו ואין עדים בדבר שהעלה שאינו נאמן לאוסרה עליו ואיך לא זכר מדברי הראשו' שהביא הג' שו"מ בנ"ז א"ד.

ועלי לבי דוי כי ס' שו"מ וס' בני אהובה שרמז הרב ז"ל אינם מצויין אצלי לראות בדבריהם מי המה אלה הפוס' דס"ל דאין האשה נאסרת לבעלה כשזנתה בלתי עדים ובמאי קיימי. אי הוי כשאיש אחד אומר לבעל שזנתה אשתו עמו והוא לא ראה. או קיימי בראה הבעל בעצמו שזנתה. ומדברי ה' רב פעלים נראה דלא שנא דמדבריהם השיג לה' נו"ב דקאי באומר לו אחר שזנתה אשתו והשיג לה' חיים שאל דקאי בראה הבעל שזנתה מוכח דאין הפרש ביניהם ל"ש ראה הוא בעצמו ל"ש אמר לו אחר ואין זה ענין לס' הרמב"ם והרי"ף שהביא מוהר"י הלוי ז"ל אחיו של הטו"ז והו"ד בפ"ת ס"ק ל"ז דסברי דכל זמן שאין עדי טומאה או קנוי וסתירה אין כופין אותו בב"ד להוציא דהא כתבו בפירוש דמ"מ חייב לצאת יד"ש ואסור לו לבא עליה ע"פ דבורו והגדולים הנ"ז ס"ל דאין בעילתו עמה נקראת בעילת איסור. ובכן אנכי לא ידעתי מה כחו יפה להתיר על סמך הפוס' הנ"ז באיסור דאורייתא מאחר דהרמב"ם והרי"ף לפן ז"ל כתבו לאיסור לבא עליה ואם באים אנו להתיר מטעם דשמא לא יאמין לדבריו אין בנו כח להתיר רק בההיא דהנו"ב דהבעל לא ראה אך בההיא דאונס שראה הוא בעצמו שזנתה אין בנו כח להתיר מטעם זה ובההיא דהנו"ב אם נרצה להתיר היינו מטעם ס"ס ס' אי הלכה כהאומ' דאסור לבא עליה דלמא הלכה כמ"ד דכל שלא יש עדים שזנתה אינו אסור לבא

עליה ואת"ל דהלכה כהאוסרים ס' אם יאמין לדבריו דאפשר שלא יאמין (אמר המגיה דש"ן בזה נכנסנו במחלוקת הפוס' בספק שיכול להתברר ודו"ק) ולמה לו להנואף או לשומע ליכנס עצמו בספק. סו"ד לע"ד יש להתיישב בדבר ואחז"ר בא לידי בתו"ש ס' מחנה חיים ח"ב אה"ע וראיתי לו בסי' כ"ט ל"ב שהאריך להוכיח דאינו מחו' הנואף להגיד לבעל י"ש ועוד לו בסי' נ"א.

ר"ח רופא שהעיד על א"א שזנתה תחת בעלה ולא שראה אותה רק שמתוך דבריו יוצא כן והיא מכחשת אי אמרינן דרופא נאמן ולא מהני הכחשתה. ע' בתשו' מנחם החרע"ט והיא בסי' ך' שכתבתי דלא עדיף רופא מאיניש דעלמא.

ר"ט שם בהגה הרבה קרובים כולם אינם רק כע"א ע' בנד' אומ"ג ובקונ' זה לעיל סי' ן' על ס"ד.

מ שם וי"א שלא יוכל לומר שמאמין לעד וכו'. ע' בנד' אומ"ה. וע' כנה"ג הגב"י ס"ק ל"ה מה שחילק בזה והראה הדברים לפני רבו וא"ל איישר. וע' ל"ס שמ"ח גאגין ז"ל בתשו' כי באה בס' תע"ל ח"א סי' ך' שתמה עליו מדברי מוהרימ"ט גופיה באה"ע סי' א'.

מ"א ס"ח ש"ע האומר לאשתו אל תסתרי וכו' וכופין אותו להוציאה מביתו. ז"ל מוהריק"ש ז"ל בהגהו' בסי' י"א א"א שזנתה יכולה לישב תחת בעלה ותשמשנו כשפחה ול"ח שמא יבא עליה דמאוסה היא לגביה יעו"ש ותשו' הרא"ש הלזו מנגדתו ע' פורת יוסף בליקו' אות י"ט דקמ"ו שחשב לחלק בין ודאי זנתה דהתם מאיסא ליה להיכא דהוי ספק זנתה ושוב כתב דמדברי המש"ל פ"כ מה סוטה ה' ח' נראה דלא ס"ל לחלק בהכי וא"כ דינו של מוהריק"ש במחלו' הוא שנוי ע"ש ועמש"ל בסמוך אות ל"ה.

סימן קיז

א ס"א בהגה וכ"ש אם זנתה תחתיו דמאיסא ליה דשרי בכה"ג. ע' פ"ת סק"ב. ועמ"ש בתשו' חשון עזר"ת או"ד והיא בסי'

ש"ע אשה שנבדקה ע"י נשים ואינה ראויה לאיש וכו'. בנ"ד או"ג הבאתי תשו' רה"ג ז"ל שבס' שערי צדק ח"ד ש"ד סי"ל שנשאל על מי שטוענת אל בעלה שאינו יכול לבעול ושעדיין היא בתולה והוא טוען כי בעל והוציא דם דאף אם יבאו מילדות ויבחנו אותה ויאמרו כדבריה אינם נאמנות לחייב את האיש ליתן כתובה דאין הדין לשמוע לנשים ונאמנות להחמיר אבל לא להקל וכו' וכבר ידענו כי בדיני ממונות חומ' לתובע וקולא לנתבע וכו' ושזה חולק על הרא"ש ז"ל שכתב דנשים נאמנות ואם אמרו שהיא ראויה לאיש חייב לתת לה הכל יעו"ש. הן עתה ראיתי למוהרי פורמון ז"ל בתשו' כי באה

בתשו' מוהרש"ך ח"ב סי' ק"ס שנשאל על זה באשה שטוענת על בעלה שאין לו ג"א והוא טוען שנשאה בתולה והיא עתה בעולה והביא עדות נשים שהעידו שיצא מגופה כחתיכת דם כמות ב' או ג' אצבעות וגם ראו שהשליכה השלייא וכשהעידו ע"ז שאל הרב אם היה נפל ואם היתה חתיכה מדם או מבשר והשיבו כי לא ידעו מה הוא והאשה אומרת כי היה בימי וסתה ופעמים יקרה לה כן והשיב הרב דדינא הוי דכופין אותו להוציא ותטול כל מה שהכניסה לו. ומה שהעידו הנשים אין עדותן עדות דאין אשה כשרה להעיד עכ"ל ומלבד דנדון הרב היינו נדון ר' האיי רק דהעדות דנדון הרב היינו לטובת הבעל דהיינו הנתבע ועכ"ז קפסיק מר דאין הנשים נאמנות על כך הפך דברי ר' האיי ז"ל דמבואר בדבריו דמה שפטר את האיש היינו אם יעידו שהיא עדיין בתולה שאז הוי להוציא ממנו ממון אך אם היו מעידים כדברי האיש היינו שומעין אותן משום דהוי קולא לנתבע. אלא דאין אנחנו יכולין להקשות עליו מדברי ר' האיי כי תשובתו לא נראה בעליל בימיו. אך מדברי הרא"ש קשייא שפסק דאם הנשים אומרות שאינה ראויה לאיש פטור מהכל וכיון דבנ"ד העידו שכבר נבעלה והוי לסיוע ולפטר אותו מהכתובה איך חייבו הרב לתת לה כתו' וצ"ע. ובעיקר הדין דנאמנות הנשים הארכתי בתשו' לא"ע בסיון התרע"ג אות י"א והיא בסי' ג' ועמדתי על תשו' מוהרי"ף הלזו בסגנון אחר ושם כתבתי שליש ישוב.

ג אם הבעל טוען שתבדק ע"י רופאים והיא מסרבת לא בדרך ישר רק כלאחר יד בדחייות הנראות לב"ד שהן דחוייות כתבתי בתשו' הנ"ל שהדין עם הבעל וי"ש באות כ"א וב"ך. שם בש"ע וכל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה ע' משנת ר"א ח"ב סי' ל"ה.

ד מי שטוען על אשתו כי בבא אליה יש קושי שמונע הכנסת גשם בגשם. ע' בנד' או"ד מ"ש בזה. וע"ע למוה"ר מוה"ראן ז"ל בס' הו"ר אה"ע סי' ט' שגם הוא נשאל ע"ז והעלה דהרשות בידו לגרשה ואם היא רואה דם בכל פעם שתובעת בעלה מחמת הרתת והבהלה שיבא עליה ה"ז חייב לגרשה ופטור מק"ר והתוספת רק מה שהכניסה מבית אביה והוא בעין חייב ליתן לה י"ש ובנד' או"ז. וכתב עוד ההו"ר שם דאם תמאן לקבל גיטה יש לו רשות לישא אחרת עליה וימנע ממנה שכ"ו י"ש. ה ס"ה בהגה טען על אשתו שהיא מצורעת הוי מום. עיקר הדין הוא בב"י ומה שלא העתיקו בש"ע לפי שסמך אמה שהעתיק תשו' ה"ראש בנכפה ק"ו למצורעת וחייש"י לשמא תחזר אף בנתרפאית וכמ"ש הח"מ והב"ש. יאודה יעלה (אסאד) סי ע"ט וע' להג' מליסא ז"ל בספרו בית יעקב סי' זה שכת' דדוקא בצרעת וכפייה שדרכן לחזר אבל בסתם מומין מבו' בש"ם דדוקא במומין שנתרפאו אחר הקידו' אבל קודם הקידו' אין מבטלין הקידו' עי"ד.

ו ס"ה ש"ע היו בה מומין שנולדו אחר האירוסין על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה. ראיה זו היינו בעדים וכמו שפרש"י במשנה ובודאי דבעינן תרתי וכשרים ואם יש הפרש בין איש ואשתו והביא הבעל ע"א שמקודם היו לה או עדים פסולין הרבה דכחד חשיבי אינו נאמן כיון דקי"ל דע"א באיסו' אינו נאמן לאסר במקום דאיתחזק היתרא ובנד"ז חזקה הוי דברשות הבעל נולדו כיון דאית לה חזקה דגופא והעד בא להוציאה מחזקתה אז ודאי דאפי' בע"א כשר ל"מ וכ"ש היכא שהאשה מכחשת את העד ואומרת להד"מ דאז הוי ע"א בהכחשה ולאו כלום הוא ומה גם להוציאה מחזקתה. כוכב מיעקב אה"ע סוס"י י"ב. ולא הבנתי דבריו במ"ש דע"א בהכחשה לאו כלום הוא דלשון זה מאי בעי הכא דזה נאמר דוקא לענין איסור דכל שבעל דבר מכחיש ע"א אינו נאמן. אבל בנד"ז דאיכא דררא דממונא דעל הבעל להביא ראיה דהעמד ממון על חזקתו בכי האי כלא חשיב וכמ"ש רש"י שם בדע"ו ע"ב וכל היכא דאמרינן ראיה היינו בעדים וכמו שהוכיח הג' מוה"ר בס' צל הכסף ח"ב אה"ע סי' יו"ד מכמה דוכתי פשיטא דע"א ל"מ אפי' אם לא היתה מכחישתו ובעי' עדים כשרים והדין דין אמת ופשוט.

ז סיו"ד ש"ע בא אל אשתו ושהה כמה ימים. ע' מה שהאריך בזה בס' דרך עץ החיים סי' ג' מדל"ח ואילך.

ח שם חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו. מוה"ר מוהריק"ו ז"ל בס' כוכב מיעקב באה"ע סי"ז בסוג הד' בעוצם פלפולו ורוב חריפותו המציא לנו דהא דכתבו הפוס' דכל שבעל ושהה עמה אמרינן דמסתמא בעל ה"ד במומין שהיו לה קודם נישואין אבל במומין שנולדו לה לאחר נישו' אפי' בעל ושהה עמה כמה שנים אין כאן מחילה שיכול לטעון טענת מומין והאריך בזה להטעים הדבר ודקדק כן מדברי מוהרש"ך ומוהרח"ש ז"ל ודרך בדרך ארוכה ושם אתה רואה דעמד על ת' הח"ן ויתר הפוסקים שהבאתי בנדפס אות י"ד ט סי"א ש"ע מי שאשתו נכפית וכו' כופין אותה לקבל גט וכו' ימנע ממנה שכ"ו וכו'. ע' ח"מ וב"ש פ"ת סק"ה ובתשו' סיון התרע"ג הנ"ל אות כ"ה. מצפה אריה תניינא אה"ע סי' יו"ד.

י אשה נכפית דלא קביע לה זמן דהוי כמומין הגלויין והחולי הזה היתה לה קודם שנשאת ועכ"ז נשאה ונשבע שלא לגרשה בע"כ אח"ך בא טעון' שסבור היה שיכול לקבל אי מצי לגרשה. ה' תומת ישרים בסי' לק"ט כתב שיכול לגרשה בע"כ דאע"ג דהוו מומין שבגלוי וחזקתו שנתפייס ה"ד לענין שחייב לתת לה הכל אבל שלא יוכל האיש לגרשה ושיכריחנו להיות עמה אין הדין כן וכו' וכל שאינו יכול לקבל כיצד נעכב על ידו מגזר' רגמ"ה דבכ"הג לא תיקן יש"ב. וה' בני יעקב בתשו' סי' ח' הביא גם תשו' הפ"מ בח"א

סי' ע"ו דס"ל דיכול לגרשה בע"כ וגמגם עליהן מלשון חזה התנופה שהביא שם ה' תו"י וסיים וכתב דאפשר דלא אמרו הנהו רבוואתא שיכול לגרשה הגם דאיכא טענת מחילה אלא דוקא היכא דלא אתינן ע"ה אלא מכח תקנת רגמ"ה וכו' אבל בנד"ז דאיכא אריא דשבועתא רביע עליה וכו' נהי דאיכא למימר אדל"ן היכא דליכא טענת מחילה אבל היכא דאיכא טענת מחילה דידע ומחיל לאו כ"כ להוציאה דהרי נתרצה בזה וחייל עליה שבועתא וכו' ובפירו' אמרי' בגמרא בנכפה דלא קביע ליה זמן דכמומין שבגלוי היו והו"ל ידע ונתפייס וכיון שהי"ל מום זה קודם הנישו' הא ודאי ידע ונתפייס ואדעתא דהכי נשאה ואדעתא דהכי נשבע א"ד ז"ל וכ"כ ה' בני אברהם סי' ח"ו וז"ל ומה גם בנ"ד דחולי זה הי"ל קודם שנתארסה ולא קביע לה זמן דהוי כמומין. שבגלוי וידע ומחיל וע"ז נשבע וכו' ובכ"הג כ"ע מודים דאינו יכול לגרשה בע"כ וכמו שכ"כ ה' בנ"י ע"כ (אלא דבתוך דבריו כ' משם ה' תו"י דס"ל דאי ידע ומחיל אינו יכול לגרשה ואהמ"ר לא כן אבי והתו"י חלק על ה' חה"ת וכנ"ז וכמו שהתלונן ה' כוכב מיעקב בסי' י"ב על ה' בנ"י דלדידי בדברי ה' בנ"י אינו כ"כ מפורש שכ"כ בדעת התו"י ודוק) גם ה' פאת נגב בסי' ח"י כתב וז"ל אם לא היתה השבו' הדבר פשוט דהיה מגרשה בע"כ אך מה שמעיק הוא שנשבע שלא לגרשה דחזקתו דידע וע"ז נשבע ולא מצי לגרשה הרי לך שלשת הרועים ה' בנ"י ו"ה בנ"א והפ"ן דס"ל לחלק בין חרגמ"ה לשבועה דמפאת חרגמ"ה יוכל לגרשה ומפאת השבו' אינו יכול לגרשה. אך מדברי מוהר"א בן שאנגי ז"ל בהסכמתו שבס' בני יעקב שם נראה דאפי' בשבועה אע"פ שידע הנשבע עכ"ז מצי לגרשה שכתב על נדון הבנ"י וז"ל האיש הלזה אינו יכול לגרש את אשתו ולא לישא אחרת עליה כל זמן שלא יפרע לה כתובתה ותוס' משלם וכו' דמבואר דבפרוע' פרעות' יכול לגרשה אע"ג דמקודם נישואי' ידע' דהוי כמומין שבגלוי וככל אשר דבר ה' בנ"י וכבר ראיתי לה' בארת המים בסוס"י א' דנרגש בזה ומה שיישב אהמ"ר איננו שוה לי וחזינא למו"ה בס' כוכב מיעקב בסי' י"ב דאחר שכתב משם הפוס' דבנכפה דקביע ליה זמן הוי כמומין שבגלוי דעכ"ז יכולה אשה שתאמר סבורה אני שיכולה לקבל (ובהו"ד כתב דבאיש ס"ל להרא"ש דאפי' ידעה מקודם יכולה לומר סבורה הייתי וכמ"ש בש"ע סי' קנ"ד ע"כ ולא חזינא כי האי סימנא בש"ע ומעיקרא לא נקט דין הנכפה ונראה דכונתו דגבי מומין שכופין אותן להוציא כתב מור"ם ואם ידעה בהן קודם שנשאת אין כופין אותן להוציא דסברה וקבילה וזהו דעת הטור בשם הרמ"ה אבל יש חולקין וכמ"ש בב"י וסבר הרב דמדסתם בש"ע מוכח דאפי' ידעה מקודם יכולה לומר סבורה הייתי) אחר זה הביא תשו' ה' בני יעקב ופלפל עליה דלפי דעתו מה חילוק יש בין חרגמ"ה לשבועה ואדרבא שבו קילא

וכמ"ש הפ"מ ח"ב סי' קי"ז בשם רש"ל ומוהרשד"ם ואח"ך הביא תשו' הפ"ן דגם איהו קאי בשיטת הבנ"י דבחרגמ"ה שרינן אבל לא בשבועה וגם עליו תמה דמ"ש חרגמ"ה משבו' ורמז לה' שבט בנימן סי' ש' דהעלה דגם לגבי שבו' יכולה לומר סבורה הייתי וכו' לבסוף כתב דכיון דהוי ספק פלוג' דרבוואתא מי יקל ראשו בספק שבועה י"ש. והנה בחקי' זו אי חרגמ"ה קיל משבו' או חמיר או שוין אנכי עמדתי בזה בתשו' סיון התרע"ג הנ"ל ואספתי שם דברי הפוס' ראשו' ואחרו' והעלתי לענין דינא דילפינן זה מזה חרגמ"ה משבו' ושבועה מחרגמ"ה יש"ב. ולפום ריהטא דהר' בנ"י והפ"ן ס"ל דחמיר שבו' מחרגמ"ה כפי דברי מוה"ר הנ"ל. אולם אהמ"ר אנא דאמרי הרבנים הללו אינם ענין לסוג זה דמבואר הוא דגם אינהו ס"ל דהסכמת הפוס' דלמדין זה מזה אך כונתם דנדון שבועה זו אין לה דמיון לכל שבועה דעלמא דמקלינן בה דהא דמקלינן בשאר שבועות היינו דאמרי' אדל"ן יהיה במומין שאח"ך נולדו יהיה במומין שהיו לה מקודם והוא לא ידע וה"ז דומה כמו דאמרי' בחרגמ"ה אדעתא דהכי לא החרים אבל הכא כיון דדינינן לה כמומין שבגלוי דהו"ל ידע ונשבע היאך נוכל לומר אדל"ן ואינו דומה לתרגמ"ה דאמרי' אדעתא דהכי לא החרים כיון דדיינינן דעת רגמ"ה אבל הכא הוא בעצמו ידע ונשבע וזה מפורש בדברי הבנ"י שכתב וכיון שהיה מום זה קודם הנישואין הא ודאי ידע וכו' ואדעתא דהכי נשבע אדעתא דהכי נשאה. גם ה' פ"ן דעתו כן דחזקתו דידע וע"ז נשבע וכו' עי"ד באופן דאינו שייך לומר אדעתא דהכי לא נשבע אבל בעלמא היכא דשייך לומר אדל"ן וכגון בהמירה וכיוצא דבחרגמ"ה אמרי' א"ד לא החרים ה"ה דאמרי' אדל"ן ודוק כי החילוק ברור וכדברים האלה' כתבתי בתשו' שם לענין אחר עי"ד ומ"מ לענין דינא הדין דין אמת כמו שהעלה ה' כוכב מיעקב ז"ל דכיון דבהך מלתא גופא מצינו מחלו' בנשבע אי בידע המום מצי מימר אדל"ן מי יקל ראשו להתיר ומאחר דטענת מום אזדא לה בעבור דקדמה לו הידיעה לא נשאר כי אם טענת מאיסא עלי לחוד ובהא אפי' הרחקה דר"ת לא עבדינן וכמ"ש הג' מו"ה אג"ן ז"ל בס' צה"כ ח"א סי' ט"ו דקי"ב סע"ג. איברא דמדברי הרב שם יש ללמד זכות דמצי לגרשה אפי' בכה"ג דערך שם באיש הנכפה ג' מחלוק' האחד המחלו' הידוע דבטענת מאיס עלי אי כופין אותו או"ל ב' בידע במום דלס' הרשב"א והרא"ה והטור כל שלא התנה עמה שיש לה מום זה אע"ג דידעה יכולה לומר סבורה הייתי שאוכל לקבל ולס' הרמ"ה והרמ"בם והר"ן בידעה לחוד סגי שלא תוכל לומר סבורה הייתי וכמבו' בטור וב"י סי' קנ"ד מחלו' הג' בנכפה דלס' הח"מ והב"ש אפי' התנה ל"מ דיש סכנה ודלא כמוהריב"ל. ומעתה איכא למעבד תלתא ספקי דמתהפכי ס' אי בטוענת מאיס עלי כבר כופין ואת"ל דהל' כמ"ד דאין כופין דלמא כל

שלא התנה בפירוש אע"ג דידעה יכולה לומר סבורה הייתי ואת"ל דאפילו בידעה לחודה אינה יכו' לומר סבורה הייתי דלמא הלכה כהב"ש ודעימיה דבנכפה דהוי חולי שיש בו סכנה ל"מ אפי' התנה ומתהפכי שפיר והתם קאי באיש הנכפה וגם אנחנו נלמד מדבריו לאשה נכפית וידע במום קודם דשייכי הכא תלתא ספקי הנ"ל. אלא דראיתי לה"ג מוה"ר שם דעם דהיה לו ג' ספקות הנ"ל עכ"ז כתב דזה מהני לשנוכל לעשות לו הרחקה דר"ת אבל לא לכופו לגרש ע"ש. ועם כי צריך טעם למה לא יהנו ג' ספקות לכופו לגרש מי יבא אחרי המלך אשר גזר דאין לכופו והיה נראה דכיון דאנן עסקי' באשה נכפית ואפשר דבכי האי אהנו הנך ג' ספקות לגרשה בע"כ דבאיש שאני דהו"ל גט מעושה דהוא פסול מה"ת משא"ך באשה. אולם כשנעין לא שייכי הכא הנך ספקי דהכא אם באים אנו לעקר השבועה מעיקרא היינו בהניח דאדל"ן וליכא אנפא אחרינא לעוקרה ולפ"ז אם יטעון האיש דמאיסא עליה והגם דידע דהיה בה מום המאוס ונשבע ליכא למימר דכיון דלא התנה בפי' ל"מ הלא לענין השבו' לא מעלה ולא מוריד דהא ידע ונשבע וכינשבע היה ג"ך אדעתא דהיא נכפית והיה בו סכנה באופן דליכא צד לפוטרה מכח המחלוקייות הנ"ל. הא אין לנו אלא מחלו' אחד בין הבנ"י ודעימיה עם ה' שבט בנימן ודעי' דסבר דאפי' בכגו"ד אמרי' אדל"ן כיון דהוי ספקא בדאור' אזלי' לחומרא. ודוק.

וי"א אם אחר שנתברר שמום זה היה לה מקודם הנישו' אך נפל ההפרש ביניהם וכגון בנכפית אם היה לה זמן קבוע או לא דהבעל טוען שהי"ל זמן קבוע והו"ל מומין שבסתר אז על אבי האשה להביא ראיה שלא הי"ל זמן קבוע. כן מתבאר מדברי מו"ה הג' שער אשר חאה"ע סוס"י מ"ה וע' כוכב מיעקב שם בדר"ג מה שפלפל בחקי' זו והעלה כן. י"ב הא קאמרי' ביש לסמוך על הרופאים (ע' בנד' סי' ע"ט אות ט') היינו בדבר דלא אפשר על ידי אחרים והדבר תלוי בהם דוקא לא כן במומים שאנו צריכים לידע אם היו מקודם או לא דזה יכול להתברר בעדים או בשכנים ובקרובים היכן מצינו שיהיו הגויים נאמנים אפי' היו רופאים דזה הוי דבר דאינו נוגע בענין החולי והא ודאי לא ניתן להאמר שיאמינו חכמים לפיסו' עדות. כוכב מיעקב שם.

סימן קיח

א על מנהג יאנינא וטריקולא ולאריסא דהיכא דיש זש"ק מהבעל לא גבייא האשה התוס' אי אזלי' אחר שעת המיתה או אחר שעת גובייא כתבתי בנד או"ג דבמחלו' הוא שנוי ע"ש וע' שביתת יו"ט אה"ע סי' ה' דדעתו כדעת הרב"ד. וה' פני אהרן ס' ו' העיד דהמנהג לילך אחר שעת גובייא וכדברי ה' מ"א אך כתב שם דבשי התפ"א חידשו ההסכמה

הנ"ל וכתבו שאם יפטר הבעל קודם האשה ויניח זש"ק שלא תגבה האשה התוס' כלל בין אם תגבה נדונייתה בחיי הזרע בין אם לא תגבה בחיי הזרע כי אם אחז מותו לא תגבה התוס' כלל כיון שבזמן שנפטר הבעל היה הזרע קיים י"ש ועפ"ז לא אדע שכ"י מה שהעיד מוהרי"ן בס' אשדת הפסגה סי' כ' שהבאתי שם דמעשה בא לפניו ולפני מוהרי"א בש' התקכ"ב ועשו מעשה לגבות לה התוס' וכן נראה ברור מדברי ה' משה אמארילייו ז"ל שם בסי' י"א דמנהג זה היה עדיין בחייו וכיון שהוא היה זמן רב אחר ההסכמה הזאת איך עשו ההפך ואולי דוקא בעיר יאנינא החליפו ההסכמה הישנה אך לא בארצות אשר סבבותיה.

והנה שם כ' פני אהרן נשאל ע' אשה שהיתה נשואה מש' התניה קודם שחידשו ההסכמה ובאה מנתה לגבות כת בתה ויורשי הבעל רוצים לזכות בתוס' מכח כהסכמה הלזו א' זוכים בדין אז"ל ופסק הרב דל"מ אם בהסכמה החדשה כתוב דאינה אלא מהיום ואילך דודאי דאין זה צריך בשש דלא פקע זכות האשה שהיתה לה מקודם ההסכ' אלא אפי' לא פירשו כלל עכ"ז אין נגרע כח האשה ממה שהיתה לה קודם לכן דכל הסכמה שעושין בני העיר אפי' בסתם ל"מ הסכמתם אלא מאותו היום ואילך ולנ"ד הביא ראיות לדבר מתשו' מוהרימ"ט אה"ע סי' מ"ח ומתשו' הרשב"א:

הובאה בב"י סי' מ"ו וקי"ח י"ש ולפי דעתי יש מקום לעמד בענין זה מההיא דכתב הרא"ש פ"ק דחולין על ההיא דאיתא התם בעי ר' ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל לארץ מהו מי אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי וכו' ופרש"י דלענין דרש וקבל שכר בעי לה והרא"ש בפסקיו שם כתב דנ"מ לדידן אם רצו ב"ד לאסר דבר אחד כעין גבינות העכ"ומ וכיוצא אם אסור מה שיש לו ממנו מאותו המין ביד ישראל או"ל והתה"ד בסי' פא"ר הביא שפעם אחת עשו תקנה שלא למכר בשר ביותר מן הערך שקצבו להם והיה לאחר בשר ששחט כדי למכר קודם התקנה והורה א' מהגדולים למכר ביותר הואיל והיה בידו מקודם התקנה ונסתייע מדברי הרא"ש הנ"ל דמ"ל לענין אכילה ומ"ל לענין שאר מעשה וכיון שעיקר הבעייא בש"ס לא הופשטה כתב הרב דאם התקנה היא עשויה בחרם או באלה אזלי' בספקו להחמיר ואם אינה רק תקנה בעלמא אזלי' בספקו להקל י"ש ובמור"ם יו"ד סי' רי"ח ובטו"ז סק"ד וש"ך סק"ב וע"ע נוב"י מ"ב חיו"ד סי' ס"ד דלפי דעתו אף במידי דרב' און להקל כיון דאיכא ס"פ להחמיר דאף בדרבנן אזלי' לחומרא וע' שיבת ציון סי' ז'.

אמר מעתה כיון דבעייא זו נשארה לנו בספק אנן דקיימינן השתא במידי דאית ביה דררא דממונא דקי"ל חומרא לתובע וקולא לנתבע דינא הוי לכאו' דיורשי הבעל זוכין

בדינם ויכלי מימר דההסכמה היא גם על מה שעבר. אולם אחר ההתבוננות לאו מילתא היא דאמרי ואדרבא מכאן ראיה לזכות את האשה דמן הדין היא בעלת חוב ואתינן להרע זכותה מכח ההסכמה והתקנה דאינה אלא תקנה בעלמא ב"י שום חרם דלא שייך בזה חרם ואלה וכ"ן מדברי הרב"ד באה"ע סי' פ"ה דהובאה שם קצת מנוסח ההסכמה הישנה ולא הוזכר שם שום חרם ואין ספק שגם ההסכ' החדשה ע"פ אותו נוסח לסדרא ונתוספה וכיון דיורשי הבעל באים מכח התקנה וההסכמה הרי קי"ל יד בעל התקנה עה"ת ושבקינן אדינא ודתא נפקת כמו שפסק ה' פני אהרן ז"ל וע' לה' שביתת יו"ט שם דהאריך בזה אם נאמר בכגו"ד יד בעל התקנה עה"ת וכפי מ"ש שם בדמ"ד ע"א ד"ה ואין יוצא בדימוס דינו של ה' פנ"א ז"ל,

ב מי שהוציא שטר הודאה שנתפרעה אשתו חצי כתו' לבד חמשת אלפים ששיירה מכתובתה ומתה בלי זש"ק. מוהרש"ג ז"ל הובאה תשובתו בפמ"א ח"א סי' י"א כתב דאינו חייב הבעל להחזיר המחצית שנשאר ויכול הבעל לומר אדעתא לפרוע רובא ולהשיב ליורשיה המחצית לא נתחייבתי ומה שנראה מתשו' מוהרח"ש סי' ך' דחייב להחזיר המחצית ממה שנשאר היינו שהבעל היה רוצה לפרוע ולא איתשיל לכשאין הבעל רוצה והפמ"א הגם דבח"א שם סי' יו"ד כתב דחייב להחזיר ע' לו בח"ב סי' יו"ד דכתב בפשיטות כמוהרש"ג וכתב דאנן דכתבינן מחצית ממה שהכניסה גם מוהרח"ש יודה וכן פסק ה' משמ"א ח"א חאה"ע סי' ל"ב ואפי':

במקום שבועה יד"א הגב"י סק"ד. ושא נא עיניך וראה לה' בני אהרן בתשו' מא"ע סי' ז' שנשאל בזה ונגרר אחר תשו' הפמ"א בח"א ונסתפק אי יכול הבעל לומר קי"ל וכיון דמוהרש"ג יחיד בדבר נגד מוהרח"ש והפמ"א עש"ב והוא פלאי איך אישתמיט מיניה דמר תשו' הפמ"א בח"ב דמסכים עם מוהרש"ג וכתב דאף מוהרח"ש יודה ואין כאן מחלו' וכ"ש דאיכא ס' המשא"מ וצ"ע. והנני יוסיף להפליא על עיקר השאלה דנראה דהמעשה הזה דעליה איתשיל הבנ"א היה בשלוננקי וכבר ידוע דיש תקנה והסכמה בשלוניקי וכותבין כן בתוך שטר הכתו' וז"ל ואף אם יוציא החתן כתב הודאה מהכלה הנ"ל שקבלה כתו' בין כולה בין מקצתה לא יועיל לו זולת אם יהיה חתום בו אחד מהחכמים הרשו' שבעיר ושיבאר שם טעם ואמתלא למה נעשה הכתב ההודאה ההוא. ויסוד תנאי הזה הנה הוא מזמן ה' חסדאי הכהן ז"ל וסיעתו וכמ"ש בשה"ק אבני האפד בביאור הכתו' או' מ"א והם היו חמשים שנה קודם המעשה הזה וכבר נתפשט המנהג באותם הימים לכתב כן תוך הכתו' יעו' להרב"ד סי' פ"ד שהעתיק הנוסח בשלמות ואיך יצוייר שה' בני"א לא יעלה על שפתיו הפקפוק הזה וכפי המוצע שם בשאלה נראה ונכר

שהשובר הזה נכתב ביניהם מבלי היות שם יד אדם חשוב דאילו היה כן היה כותב הכל בפירו' וכמו שעשה הרב"ד ז"ל שהביא שם שהוא בעצמו כתב השובר ומאן יימר דלא היה חתום הרב שם או אחד מהב"ד וביאר הטעם למה נעשה הכתב הזה וע' להב"ד בסי' ס' שעשה תיקון זה על כיו"ב אשר ע"פ האמור אם יבא' מעשה כזה לפנינו נראה דהיורשים יכו' לתבוע המחצית מכל הסך הכתוב בכתיבה וצ"י

ג תקנת ההשבון בקושטא אם הוא מחמת תקנת טוליטולא ע' בנד' אוי"ד ואוב"ך. וע' מר"א ח"ב סי' מ"ד דאזיל בשיטת מוהראנ"ח ח"ב סי' ן' דהווייא מכח תקנת טוליטו' ואינם חולקים אלא במצוי אבל לא בכלה ונאבד ומכח זה דן דינא דאם הוקרו התכשי' שקנה הבעל תמעית מדודן ויורשי האשה תובעים שיש להם ח"ק בנותר הדין עמהם דהו"ל כשותף אבל במקומות שנוהגין דיוקרא וזילא הוא לבעל (כמו שלוניקי ודובניצא וסופיאה) אזי יוקרא וזולא הוא על הבעל עי"ש.

ד חדשים מקרוב התחילו לנהג בנישואי איש ואשה שאם מכנסת ד"מ סך חמשים אלף ליבום בתו' מדודין ונדונייא אינם כותבים כל הסך בכתי' רק מחצה או שליש או רביע ועל השאר עושים ביניהם שטר חיב או כ"י מהאיש לאשתי בלתי קצבת זמן והוא מפני סיבה שלא לשלם הקצבה שעולה לסך רב ויש לעמד באופן שמתה האשה בלתי זש"ק אם יורשי האשה יגבו המחלות ממה שכתו' בכתי' דוקא או יכולין לגבות גם מה שכתוב בסט"ח כיון דעל האמת אלו הן ממעות שהכניסה. ומקום הספק הוא לכתו' סופיאה שכותבין שנתחייב החתן להחזיר המחצית מכל מה שהכניסה דאילו בכתובות שלוניקי שכתוב בהן שנתחייב להחזיר מחצית הסכום הכתבי הנ"ל ואם נלך אתר לשון הכתו' הלא לא נתחייב כי אם על מחצית סכום הכתוב בכתובה ומה שאינו כתו' בפירושה לא נתחייב דלא מקרי הכניסה. אך אם נלך אחר טעם התקנה דהיינו משום ותם לריק. וכו' שורך טבוח לעיניך וכו' הלא גם הסך הכתוב בשט"ח נכלל בזה יען הוא יגיע כפיו וזיעת אשו וראוי להשיבו וכמו שכ"ר לאחד מרבני קושטא האחרו' הוא הקדוש מוהר"י המון ז"ל היד ה' שמן המשחה סי' ל"ה שכתב וז"ל כשנתן אבי הכלה יותר ממה שכתוב בכתובה חולקים דכיון דטעמא משום שורו טבוח מ"ל נכתב ול"ד לנ"מ שנפלו בירושה ממקויא וכו' דלא טרח בהו האב משא"כ בזה כי מכיסו וממונו היו התקנה שוה בהם וכו' י"ש.

אולם כאשר נאמר על שורש הדברים עין בעין נראה שפטור הבעל מלהחזיר מחצית השט"ח הנ"ל ודברי מוהר"י המון אינם משלנו. והוא דעיניך תראנה דברי מוהראנ"ח ז"ל ח"א סי' ב' שהסכים דשטר זה דין נ"מ יש לו ואע"ג דהרב אסיק לדינא שהכל הוא

מיורשי האשה היינו דלפי דעתו אין הבעל חילק בנ"מ כאלו שהיו לה קודם הנישו' אבל רוב הפוס' וכמעט כולם פליגי עליה וס"ל דאין הבעל חולק בנ"מ רק הכל הוא משלו יעו' כנה"ג הגה"ט ס"ק כ"ט יד"א סקי"ח וכמעט שסברתו יחידאה וה' שמן המשחה שנגרר אחריו גלי דעתיה משום דהוא מארי דאתריה אכן מנהגנו שאינו חולק בנ"מ וכמ"ש בס' ידי דוד סי' ך' וכן מתבאר מדברי הזל"א דרס"סי מה גם דמוהרנא"ח גופיה יודה לדידן דבסוף התשובה שם אסיק דדין נ"מ הללו שוה למתנות שנותנין לחתן וכשם שהן נוהגין דמתנות כאלו הן כולם ליורשי האשה ה"ה בנ"מ כאלו ומינה לדידן דנהגינן דהמתנות הם של הבעל וכמ"ש ה' ידי דוד שם ה"ה נמ' גם למוהרנ"ח. ותו דמוהראנ"ח לא דבר כי אם אל ארצו קושטא יע"א דחזרת המחצית הוא מכח התקנה ושייך שפיר גם בנ"מ כאלו וכמ"ש מוהר"י המון ואע"ג דבמחלו' הוא שנוי הלא רבני האחרו' הסכימו דהוי מכח התקנה וכמ"ש בנר' אות י"ב וב"ך ולעיל בסמוך משא"ך למנהג שלוניקי ולמנהגנו דלפי רובא דרבוא' הוא מחמת תנאי וכמו שרמזתי שם א"ו י"ב וכ"כ הפמ"א ח"א סי' קי"ט פשיטא דאף מוהראנ"ח יודה דאין ליורשי האשה כלום דעל מה שהתנו התנו ועל מה שלא התנו לא התנו ושבקי' אדין תורה דהבעל יורש א"א.

ה מנהג ירושלם ת"ו בהשבון המדודים דאם טוען הבעל שנאבדו דנשבע שהפסידם וליתנהו ברשו' לא הן ולא חליפתן ופטור ה' חיים שאל ח"א ס' ע"ד אונ"ז וכ"כ הפא"ה רמזתיהו בנד' אות כ"א ומעשה היה בא' שהכניסה לו אשתו זוג צמידים במשקל ידוע ובעת פטירתה השיב כי אין כל מאומה בידו לחלוק עם יורשיה ואח"ז נלב"ע ונכנס א' מיורשיה בביתו וראה הצמידין ותפסן וטוען כי אלו הצמידים הן הם אשר הכניסה האשה בנדוניתה נשאל בזה מוהר"י לבטון נר"ו ופסק דאין מוציאין מיד התופס ותשובתו הנה באה בס' שאל האיש אה"ע סי' ט' והסכים עמו רב חמ"א ינר"ו בסי' יו"ד ושו"ט בדברי הראשונים

ו מי שהשיא בתו ונשאר חייב לחתנו סך מהנדונייא ונתן לו שט"ח וכתוב בתוכו שבו ביום שיתפרע החתן מחמיו נתחייב להכתיבם בכתו' אשתו ושוב נתפרע החתן הסך אך לא הספיק להכתי' בכתו' אשתו עד שמתה האשה בלתי זש"ק ורוצה הבעל לזכות בכל שהם נ"א אין טענתו טענה ויחלק הסך עם אבי האשה. יוסף למר אה"ע סי' ג'.

ז ס"א בהגה תנאי השייור א"א אם מתה האשה בחיי בעלה ע' בנד' אוכ"ד. לב שלמה סי' ל"ז ול"ח.

ח ס"ו ש"ע שדבר שאינו מפור' בתקנה וכו'. לדיד דכתבינן בכתו' שנשבע החתן וכו' ויש מחלו' אם חייב להשיב אי מצי מימר קי"ל יע' לב שלמה אה"ע סי' כ"ט דדעתו

להחמיר. וע' בנד' אוכ"ו כתבתי משם רבני האחרו' דמ"מ היכא דהריעותא איתיליד אח"ך יכול הבעל לומר קי"ל אליבא דכ"ע י"ש וכן ראיתי עתה לה' משנת ר"א ח"ב חה"מ סי' מ"ד שכתב דאע"ג שבקושטא נהגו היכא דאיכא שבו' לילך אחר המחמיר מ"מ כל שהריעותא איתיליד בהמשך הזמן לא ידעינן שום מנהג ולא מפקי' מעו' אלא אמרי' הוא יחוש לעצמו עי"ד

ט ס"ח ש"ע אם נתנם האשה לבע' או לאחר וכו' ע' בנד' או כ"ז ואם האשה הנעדרת היתה חייב' בחוב בקגומ"ך במדל"ב ובא בע"ח לגבות מההשבון אם יכול לגבות כיון דבעיקר הדין אם יכולה לתת איכא מחלו' מערכה לקראת מערכה ודאי דיכול המוח' לומר קי"ל פורת יוסף בליקוטים דקמ"ה ע"א.

י סי"ב ש"ע הנוהגים שהאשה מכנסת וכו'. במקומות שנוהגין דכל מה שמכנסת לה אינן כותבי' בכתובה אם לא עד סך פ' שכך הסכמתם והשאר כותב לה שט"ח מהסך הנשאר ומתחייב לפורעם לה בזמן גביית הכתו' ומתה האשה בלי זש"ק חייב הבעל להחזיר גם המחצית מהשטר אע"פ, שאינו כתוב בכתובה כיון דאנן ידעינן האמת שמנכסי נדוניתה נינהו. מר"א ח"ב אה"ע סי' ט"ל וכתב שם שכן דנו ב"ד רפא של קושטא עי"א. ע' לעיל או"ד מ"ש שם י"א סי"ח שיע אלמנה אינה חייבת בקבו' בעלה. ע' בנר' אול"ב. וע"ע בזה בס' משכנות הרועים מע' ה"ק או"ז.

י"ב סי"ט ש"ע המתנה שאם תמות בלי זש"ק וכו' בנד' אול"ד רמזתי מה נקרא זש"ק. ע' לב שלמה אה"ע סי' כ"ט שהאריך בזה.

י"ג שם בהגה בזמן שהנכסים חוזרין מכח התקנה י"א שחוזרין לנותני הנדוניא. ר' שהשיא בנו עם יתומת בת בתו ומלבד מה שהכניסה עשה לה ר' סך גדול וכתוב בכתובה דהנעלת ליה מבית אביה וכו' ומתה בלתי זש"ק ויורשי האשה תובעין מחצית ממה שכתוב בכתיבה מי שהוא תפוס ומוחזק מצי מימר קי"ל (ע' בנדפס אות ל"ד) ואם הנכסים הם ביד שליש כיון דרוב הפוס' ס"ל דחוזרת ליורשיה נתונים נתונים המה למשפחת בית אביה מטעם דיורש ר' הוא החתן והוא יורש ודאי בנכסים הללו דהבעל יורש את אשתו והללו באים לירש מכח התקנה מוקמינן הנכסים ברשות הבעל. וא"ן דאם היו הנכסים חוזרין לנותן דהיה איש זר ובא ליטול איהו נמי מכח התקנה היה שייך מחלו' האמור אמנם כיון דהנכסים חוזרין לבעל שהוא יורש ודאי הגם דמטעמא דירושת אביו הוא דבא סו"ס למאן דשייך ודאי בירושה מוקמינן ליה הנכסים. ה' מר"א ח"ב אה"ע סי' י"ג.

ואנכי הדל לא ירדתי לסוף דעתו ולא נתיישב אצלי דמה טעם הוא זה דאיהו יורש ודאי מצד דהבעל יורש את אשתו הלא אין המחלו' בינו ובין יורשיה רק המחלו' הוא בין מקבלי ההשבון יהיה מי שיהיה הוא חייב ודאי להחזירם ואילו היה אביו חי ובא טעון' דאליו שייך המחצית הזה הוה דיינינן דיחזיר המחצית ליורשי האשה מטעם רובא ומה יוסיף תת כח בעבור שהוא בנו ויורשי אביו הלא לא עדיף איהו מגברא דאתי מחמתיה. גם אילו היה שהמעות תחת יד הבעל היה זוכה מטעם אחר דכיון דהוא מוחזק היה דוחה לכל אחד מהם בזיל הכא קמדחי לה וכמ"ש בנדפס סי' ץ' אות ו' משא"ך עתה ולפק"ע דברי ה' משנת ר"א צריכין הבן ואם רק הוא ממני

סימן קיט

א ס"א ש"ע לא יגרש אדם את אשתו. אם איסור זה הוא אפי' בארוסה ע' בנד' או"ב. שדי חמד כללים מע' ג' אות ס"ג. וע' ספרי דבי רב דרע"ט ע"ג ואילך מ"ש בלשון הש"ס והרמב"ם. שמחה לאיש אה"ע סי' כ"ז.

ב שם ש"ע ראשונה. אי לאו דמסתפינא אמינא דע"כ לא אסרו בתלמוד לגרש בזיווג א' אלא דוקא היכא דכבר קדם לבעל ולאשה אהבה עזה ונפלאתה אהבתם ביניהם אלא דבהמשך הזמן נפלה קטטה ומריבה ביניהם ובאים לגירושין בכה"ג מזבח מוריד עליו דמעות וכו' ברם היכא דמתחילה לא היתה להם ישיבה א בעולם ומעולם היו שונאים זה את זה ולא שלטא בה עין הבעל לראות את עצמם פנים בפנים בכה"ג ליכא לא בכיה ולא דמעה וכו' אלא שה' ירש"מ (בא"ע סי' ח') לא ירד לחילוק זה. משנת ר"א ח"ב חה"מ סי' מ"ד דקל"ד ע"ד.

ג שם ש"ע אא"כ מצא בה ערות דבר. הגם דהרשב"ש בתשו' סי' קי"א כתב דקי"ל כב"ש דהיינו חשש זנות ומר בריה בתשו' יכין ובועז סי' קכ"ב כתב בדברי מ"א וכן נוטין קצת דברי מרן וע' ח"מ סק"ג מ"מ הא ודאי ליתא דב"ש במקום ב"ה אינה משנה וכל הפוס' פסקו כב"ה וכ"כ ב"י בעד הרי"ף והרא"ש ורש"י דמ"ש בס"ה ערות דבר ר"ל או וע' ב"ש סק"ב. חק"ל ח"ג מיו"ד דצ"ג ע"א והתימה על ה' דברי דוד קו"ק סי' ב' שנגרר אחר תשו' הרשב"ש בהיות דסברא תמוהה היא. טוב לישראל בתשו' דט"ז ע"ג.

ד חקרו הפוס' לס' ב"ש דאינו יכול לגרשה אא"כ מצא בה ערות דבר היך יתכן מחזיר גרושתו ע' בנד' אות ד' וע"ע שדי חמד שם אות י"ז. וע' מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ה' דאחר שהביא דברי הפנ"י בגטין שתירץ כמ"ש א"ה שם שם בסתיר תירוץ זה ובסוף הפסק הביא קו' זו ע"ש חכם א' בסיגנון אחר והוא דלב"ש איך יפרגם מקרא שכתוב

ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה ושבה אל בית אביה הרי זונה אסורה לאכל בתרומה ושו"ט בזה ומה הוא דקאמר יישוב לזה היכא דגרשה ע"פ עדי זנות ואח"ך הוזמו העדים דהגט הוי גט ופלפל ע"ד הירוש' שהביאו התוס' יש"ב. ובס' תורה תמימה הנ"מ בסד' כי תצא פסקא כ"ד אות י"ב כתב מדנפשיה דמשכח"ל כששניהם רוצים וכמ"ש אני הדל ולא זכר דשל כת הקודמים היא. וע' פני מבין ח"א דס"ז מ"ש בזה שעות דרבנן סו"סי ח'. ה שם בהגה אם מגרשה מדעתה מותר. ע' מר"א ח"ב סי' מ"ז.

ס"ו בהגה ר"ג החרים שלא לגרש אשה שלא מדעתה. הג"פ בס"ק כ"ט כתב דרמיזת חרשת יספיק לגרש אשה לבל יחול תקנת רגמ"ה והנו"ב אה"ע סי' פ"ד נבוך בזה. ומיהו ה"ד בחרשת מיום קטנותה דלאו בר דעת לעולם שאף אם תתרצה נחשב לבע"פ. אבן יקרה סי' ב'. כן נמצא רשום אצלי וכעת אין הספר בידי כי דבריו תמוהים אצלי דדברי הג"פ הנה הנם תשו' מוהר"ם מפדוואה סי' ח' והתם מיירי בנתקדשה קידושין דאורייתא ע"י אביה בקטנותה דבכי האי ודאי דחייל עליה תרגמ"ה ולכן כתב דאם רמיזותיה יהיו כאין מ"מ אם אינו נקרא רצון אך גם לא נקרא כפייה ומה ענין זה לספקו של הנו"ב שהו"ד בפ"ת סק"ח דהתם קאי בחרשת שנתקרשה עצמה דהוו קידו' דרבנן וע"ז נסתפק הנו"ב אי בכה"ג גזר רגמ"ה באופן דגבה טורא ביניהו ואיך כ' דהנוב' נבוך בזה ומה שיש בידו הס' הנז' יעיין בו.

ו שם בהגה עבר וגרשה בע"כ בזה"ז. ע' כנה"ג הגהב"י ס"ק ט"ז שהביא משם מוהר"ם מינץ דאין הגט כלום וע' יד"א ס"ק ט"ו וט"ז. ועובדא הוה באיש א' שגרש את אשתו על ידי ערמה שהוציא קול שהוא נוסע למרחקים ויניחה עגונה והיא נתיראה ועשתה כל המועיל לקבל ממנו גט זמן ואחר שמסר הגט ישב לבטח בעיר ולא הלך אנה ואנה רק אחר עבר כחמשים יום הלך לכפר אחד וכראות האשה שהכל היה ערמה ותחבולה וכמו שהודה גם המגרש היא האשה טוענת שעדיין קשורה עמו והגט לא יהיה גט מעשה זה בא לפני מוהר"א שלטון מ"ד בעיר ברושא הו"ד בס' פורת יוסף אה"ע סי ז' וכתב דהגט הוא בטל מעיקרו והיה טעמו דכיון דאיכא אומדנא דמוכח טובא דרצה לרמותה אמרינן אנן סהדי שאם היתה יודעת לא היתה מתגרשת ונמצא שלא קבלה את הגט מדעתה ורצונה וכיון דיש חרגמ"ה שלא לגרשה בע"כ חזר הדין להייות כאיש שאינו מוציא אלא מדעתו וכבר כתב מוהר"ם מינץ דאם גרשה בע"כ אין הגט כלום ובא רעהו ה' פורת יוסף שם סי' ח' וחלק עליו ופסק דהגט הוא כשר דס' מוהר"ם מינץ היא בנויה על אדני ס' המרדכי דאמרי' אפי' על איסו' שבוע' שבודה אדם ע"ע מלתא דא"ר ל"ת אי עביד ל"מ ואין כן דעת רובא דרבוואתא מהפוס' מ"ג דאיכא כמה ספקי על חרגמ"ה וכו' עי"ד.

ולפי קו"ד אין צורך לזה דהנה ע"פ מאי דקי"ל דמן הדין אשה מתגרשת בע"כ הגט הזה הוא גט כשר לא נשאר בלתי חרגמ"ה שלא לגרש אשה בע"כ רק מדעתה ורצונה הגירו' הללו לא היו בע"כ אלא מטוב דעתה ורצונה רק שהיה כאן מרמה וזהו ענין דמבחוץ דאילו היתה יודעת לא היתה מתרצי' ועיקר הענין נעשה כמצותה וכל כי האי אפי' מוהרמ"מ יודה. והגם שה' פ"ת בסק"ו הביא משם שו"ת שבס"ס בית מאיר באחד שגרש אש אשתו ע"י תחבולה בע"כ שכתב דלא אהנו מעשיו (דאיהו אזיל בשיטת האומ' דגם זה שייך בסוג כ"מ דא"ר ל"ת) יעו"ש אני אומר דהרב קאי להיכא דלא נתרצית מעיקר וע"י תחבולה ניתן לה הגט מעי' בע"כ (ואין הספר אתי לראות הדברים בשרשן) אבל היכא דרמו אותה על ידי תחבו' והיא קבלה הגט מרצונה בנדון כזה לא שייך חרגמ"ה כלל ודוק כי חילוק זה נכון בעיני ואחז"ר פגשתי החילוק הזה בס' שד"ח מ"ע גירושין סי' ב' או"ב ד"ה וראיתי. אולם ע"פ מה שחידש לנו ה' ברית אברהם ה"ד הפ"ת בסק"ד דבגט על תנאי מן הדין אין האיש יכול לגרש את אשתו בע"כ עי"ד יש מקום לחזק הוראתו של ה' הפוס' הנ"ל דאין הגט כלום מאחר דהיה ע"ת ואינה מתגר' בע"כ מדינא לא מפאת התקנה ודוק.

ז אם עבר על חרגמ"ה וגרש אשתו בע"כ ע"י שליח. הנו"ב מ"ק א"ע סי' ע"ה הודה דאין כאן גירו' דאין שליח לד"ע והמעשה בטל. ותמהו עליו חכמי הדור וערערו עליו. ע' פ"ת סק"ו שרמז מחלוקת זה אך כתב שם משם הנו"ב בעצמו במ"ב היכא דהגט הוא בעודה ארוסה או אשה שזנתה תחת בעלה שנאסרה עליו יכול לעשות שליח לגרשה בע"כ עי"ד. וזאת מצאתי בס' רוב דגן דנ"ח ע"ג אות ר"ח שכתב וז"ל ונתן רשות לשליח אם תרצה לקבלו ברצונה טוב ואם לאו יתנהו לה בע"כ ע"כ וזה היה בש' התקי"ב נמצא דרבני קושטא עשו מעשה לגרש אשה בע"כ ע"י שליח. ודוחק לומר דהמעשה היה באשה שזנתה תחת בעלה דהי"ל לפרש. וע"ע בתשו' נו"ב סי' צ"ב הובאה בפ"ת סי' ק"מ סק"ח ודוק.

ח אי מותר לכתב גט לאשה על הספק אם תרצה לקבלו. בתשו' בש"ר סי' שפ"א אסר דשמא יתנו לה בע"כ ואם היא במרחק וא"א לעמד על רצונה בנקל כי אם אחר זמ"ר מותר לשלח שליח נאמן ומוחז' בכשרות ול"ח שיתנהו לה בע"כ ואחר שפלפל הרב בזה העלה דאם יהיו בטוחין שלא יבא לידי מכשול לגרשה בע"כ יכו' לסדר הגט ולשלחו ביד הב"ד של מקום האשה וכשתתרצה תקבל גיטה תשו' מוהרש"ם ח"ג סי' מ"ז.

ט שם ש"ע אבל אם נשטתית ואינה יודעת לשמר את עצמה אינו מוציאה עד שתבריא. מע' יד"א הגה"טו ס"ק צ"ד מחלו' הפוס' אי יכול לעשות שליח הולכה ושיהיה בידו הגט

והכתובה עד שתשתפה ע' שד"ח מע' אישות סי' ב' דנ"ה שגם הוא הביא המחלו' אך ראיתי בס' יפה ללב ח"ח ד"ך ע"ד דעשו מעשה רבני אזמיר ליתן לה גט ע"י שליח הולכה ושתהיה בידו עד שתבריא יעו"ש.

י שם ומאכילה ומשקה משלה. ע' שמן המשחה סי' ק"ט דצ"ו ע"א.

י"א ס"ז ש"ע מי שגרש את אשתו מן הנישואין לא תדור עמו בחצר. ה"ז כלשון הרמב"ם פכ"א מ"ה אי"ב דין כ"ז וכבר כתב הר"בי דלכל הגירסאות דירה בחצר אסור בכל אפי' פנויה ובס' תורה תמי' פסקא כ"ד אות ס"ד העתיק לשון הרמב"ם לא תדור עמו בשכונתו וכתב דמוכרחים אנו לומר דמ"ש הרמב"ם לא תדור אשגרת לישן הוא וחסר לפרש פרט זה דדוקא אם נשאת וסיים וז"ל וממוצא דבר תראה כמה קשים דברי הש"ע שהעתיק דין זה בלשון הרמב"ם בעוד שסוגיית הגמרא בבלית וירושלמי וספרי וברייתא ורי"ף ויתר הראשונים כולם כנגדו הם וצע"ג א"ד אתה תראה דהעתיק לשון הרמב"ם מה שלא כתב ועפ"ז הרעיש את העולם ולשון הרמב"ם הוא כלשון מרן אשר לפנינו לא תדור עמו בחצר ודירה בחצר לכ"ע אסור ואין כאן שום עיון וק"ל איברא דבמ"ש מרן ב"י דלכל הלשונות דירה בחצר אסור בכל אפי' פנויה ק"ט דאיכא כמה מהראשו' סמ"ג והריט"בא והרא"ש ורבים אשר איתם דס"ל דאף בחצר מותר ומטו בה מהירוש' ומש"ס שמחות וגם הרב"י בלשון אפשר אמרו. מ"מ שלמים וכן רבים ס"ל כס' מרן וכמו שכולם נקבצו באו בס' ידי דוד סי' ק"א אשר רמזתי בנד' ובכן אין לראות דברי מרן בקל.

סימן קכ

א ס"א ש"ע הגט צריך וכו' הטעם שנקרא גט שמצינו בירוש' אבן אחת יש בכרכי הים וגסא שמה ומגרשת כל חברותיה מסביבותיה כנה"ג הגה"ט סק"א משם שה"ג והיד"א סק"ג כתב משם מוהר"ש ויטאל ז"ל שהוא לשון שבר כדאמרי' בירוש' הני עכברי רשיעי דגייטי פ"י ששוברין וגט זה הוא כורת ושובר בין איש לאשתו רמזם הלח"ש בדלק"ט והז"לא ח"ג דקט"ו רמז תשו' הרשב"ץ ח"א סי' ו' ושמה תראה דנ"ט שיש בו י"ב שיטות כמספר גט והתו"יט בריש גטין כ' וז"ל ולא תשמע למ"ש התשבי שהתוס' נותנים טעם שנקרא גט לפי שיש בו י"ב שיטות לא כן הוא רק שנהגו לכתב כמספר גט עי"ש ונעלמו ממנו דברי הרשב"ץ והר"ב רוח אמרת איתו ומר הוא דקאמר דכל שטר אקרי גט ע' ברביו"ר דב"ב על משנת גט פשוט עדיו מתוכו ע"ש ומסייע ליה מתני' דתנן בפ"א דגטין מ"ה כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגטי נשים וכו' והתו"יט שם בריש גטין נטמן ברמז במה שציין דברי הר"ב והמשנה הנ"ל וכל הטעמים הנ"ל לא שייכי בשאר שטרות.

וחזה הוית להג' הרא"ם ז"ל בתשו' מ"א סי' ס"ו דקט"ו ע"ד שכתב דלא אשכחן בשום דוכתא דגט איקרי שטר י"ש ותמיה מלתא טובא ממאי דגרסי' בגטין פ"א הנ"ל כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם אע"פ שחותמיהם עכו"ם כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ואי קי"ל כהאי כללא דגט לא אקרי שטר ל"ל למתני חוץ מגיטי נשים כיון דתני כל השטרות וגט לא אקרי שטר וכמו שכן ראיתי אחר החיפוש בתשו' הריב"ש סי' ש"ך שכתב בפירוש דגט ג"ך אקרי שטר והביא ראיה ממשנה זו ועוד ראיות אחרות ע"ש שמח לבי שכיונתי לדעת רב וגדול ודברי הרא"ם צ"ע.

הגם הלום ראיתי אחרי רואי להריב"ש שם שכתב דהא דאמרי' דגט אקרי שטר היינו בלשון התלמו' ומשנה אבל בלשון בנ"א גט לחוד ושטר לחוד ולכן כתב דבעיר שהסכימו שכל שטר שאינו חתים עליו הסופר לא יועיל אין גט בכלל דבלשון בנ"א אינו נכנס גט בכלל שטר וה' החסיד מוהרי"אל זל בס' קה"י בקונט' לשון חכמים דקכ"ו הביא דברי הרא"ם הנ"ל ותשם בצ"ד דברי הריב"ש הנ"ל ולא שת לבו לפרש דהא דכתב הריב"ש כן היינו בלשון בנ"א אבל בלשון הש"ס אינו כן ואילו הרא"ם קאי ללשון התלמוד וכמבואר שם ואילו היה רק זה היינו יכולין לפרש דכונתו דבנדון הריב"ש גם הרא"ם יודה אבל אין הטעמים שוים אולם זוהי שקשה דבקונט' לשון בנ"א דלק"ט ע"א כתב וז"ל כ' הריב"ש שאם הסכימו הקהל שכל שטר שאינו מכי' הסופר שבעיר לא יהא לו דין שטר אין גט בכלל והטעם כתב הרא"ם דאע"ג דמצינו דשטר אקרי גט לא מצינו דגט אקרי שטר א"ד והדבר פלא שהביא אותם אל עמק שוה וגבא טורא בינייהו דאילו לס' הרא"ם בשום דוכתא לא אקרי הגט שטר ואילו לס' הריב"ש רק בלשון בנ"א הוא דלא אקרי שטר וכמבו' למעיין וע' כנה"ג יו"ד רי"ז הגה"ט ס"ק ח"י שרמז שם ושם כתוב בסגנון אחר ודוק וצ"י.

ב שם נהגו כשהבעל מצוי שיתן לו הקלף והדיו. עמ"ש בנד' או"א דאף בגט מומר עבדינן הכי' וכה הראני רב רחומאי ארי דור"ס במכתב יק"ר סהדות"א מה' מוהרש"ח ז"ל בע"ס שמן המשחה והובא בס' שלחן המלך דמנהג קושטא ג"ך לגמר הדבר בהקנאה בכל מגרש דעלמא א"ד.

ג שם במתנה קודם כתיבה. כתב מרן ב"י בשם הקונדריס ויגביהם הבעל לקנותם וכ"כ בש"ע לקמן סי' קנ"ד סי"ג והק' ה' דברי אמת בקונט' ז' דס"ט ע"ג לס' הרמב"ן שהו"ד בא"ז למציע' דק"ך דמתנת מטלט' לרי"ו לא קני אלא בחליפין או בחצר או באגב וכן דעת רש"י נמצא דהגבהה במטלט' במתנה אינו קונה אלא מדרבנן ע"כ וכונתו ברורה דאיך מהני קנין דרבנן לשל תורה. ואחר גלגו' מחילות נראה דאין כאן קושיא דהכא כבר איכא קנין

תורה דהיינו השכר שנותן לסופר דשם נכלל שכר עמלו ושכר הקלף וכיוצא רק דכדי לצאת י"ח חכמים דעקרו קנין כסף ואמרו דלא יקנה אלא בהצטרף אליו המשיכה או הגבהה הם אמרו דצריך שיגביהם וכמו שכ"ר להג"פ סק"ד שכתב וז"ל דמטעם זה כתבו המחברים והנהיגו שיתן הסופר הקלף והדיו לבעל שיקנה אותו בהגבהה כי חכמים תקנו שלא יקנו המטלט' בכסף וא"כ היאך יקנה שכר הגט בפשיטי דספרא ע"כ. איברא דלשון במתנה שכתו' בש"ע קשה וכמו שסיים בדבריו הג"פ שם דלמה אמרו שמקנה לו במתנה והלא במכר הוא בפשיטי דספר"א אלא דהגבהה צורך הקנין היא ע"כ וע' בס' דרך המלך ה' גולה ד"ץ ע"ג שיישב קו' ה' דב"א דמרן קאי בשיט' הסוב' דקנין דרבנן מהני לשל תורה וגם דלס' הרמב"ן אעיק' בגט אינו צריך הקנאה וכמ"ש בב"י. וע' בחידו' לח"מ סי' קצ"ח וב"ס אור לי סי' ל"א אות צ"ג דהביא דברי הדב"א והצ"ע דבריו ולא זכר שכבר קדמו ה' דרך המלך.

ד שם והבעל נותן שכרו. ע' שמן המשחה סי' קי"ב.

ה ס"ג ש"ע והוא שיהיו העדים שחתמו בו מכירין ויודעים וכו'. אם חתמו העדים בגט ולא הכירו ששמם כך אבל האמת דכן הוא נראה דכשר בדיע' וכו' ח"מ סק"ח וב"ש סק"ד וע' רוב דגן ה' גטין דכ"ד שאסף מחלו' האחרו' כזה דאף בדיעבד פסול ומשם מוהרי"ן בג"מ כתב שבמקו"ע יש להכשיר ע"ש.

ו שם בהנה וי"א דגם הסופר ע' פ"ת סק"י וע' רוב דגן שם ע"ב מה שהאריך בזה וסו"ד אסיק להל' דלכתחילה יש לחוש לסב' רוב הפוס' דגם הספר צריך להכיר ובדיע' יש לסמך על המתי' וע' כוכב מיעקב סי' י"ד פלפול עצום בזה.

ז אם במקום כתיבת הגט אין גם אחד שיכיר שם האשה והוא ע"י שליח עשו מעשה רבני שלוניקי וכתב בתוך ההרשאה שב"ד שבמקום הנתינה יבררו אם אשתו של פב"פ המגרש היא פב"פ ע' יד"א הג"ט ס"ק י"ג בשם ה' באה"מ סי' ל"ה וכ"כ הדב"מ ח"א סי' ס"ד. וע' בס' כוכב מיעקב שם פלפל"א ואריך בדין זה כי ע"פ הדין אינו מעלה תיקון זה ואסו"ד קאמר מר דבזמננו שבנקל לידע שמותם ע"י דלוג רב אפילו מארץ רחוקה מה טוב לעשות כפן לצאת מדעת כולם עש"ב.

ח ס"ג בהגה וצריך להכיר שם האיש והאשה. כשיש הכחשה בין הבעל והאשה על שמה היא אומרת ששמה ריינא ובעלה אומר ששמה לאה וכ"כ בכתובה סבר רב אחד לומר דנאמן הבעל וקיהיב טעמא דהגט הוא לשון הבעל ולאו בדידה תליא מלתא והו"ד בס' כוכב מיעקב במזה"ג אות ק"פ ונסתייע מדברי הג"פ סו"סי קכ"ט והרב המחבר ז"ל לא הונח לו וכתב דצריכה רבא י"ש והאמת דראייתו מהג"פ יש לדחותה בקל דהתם בין

האיש ובין האשה מודים דשמה פירלא רק דהאשכנזים כותבין אחר הפא ע' והספרדים כותבין יוד ודאי דאזלינן אחר קריאת הבעל משא"ך בנדון זה ומה שהביא ראיה מהכתו' ע' פ"ת סקי"ב.

ט שם ובשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין. ע' יד"א הגה"ט סס"ק י"ד דמקום ע'גון אינו כשעת סכנה וע' פ"ת סקט"ו שהביא משם תשו' ב"ח החדשות סי' צ"ב דמקום ע'גון כשעת סכנה דמי ורמז למ"ש הוא עצמו בסק"ח משם הנו"ב דכתב הפך דברי הפ"מ וע' בס' רוב דגן ה' גטין דנ"ה ט"א ומדברי הח"מ סק"ח וה' צ"מ בסי' ק"ך ססקי"א נראה דבדיע' חשיב כשעת הסכנה י"ש. י ס"ד ש"ע לא יכתבנו הסופר ולא יחתמו העדים עד שיאמר להם הבעל אחד סידר גטו הבעל ציוה לסופר לכתב ולעדים לחתם כנהוג ואחר שכתב הסופר שיטה א' הלך לו א' מהעדים ובאמצע הכתי' נודע שהעד חזר בו מלשוב ולחתם הגט ונודע דבר זה לסופר ואמר הסופר שאם לא ירצה לחתם העד הגט פסול ועכ"ז לא פסק מלכתב וגמר הגט והעד לא רצה לחתם בשום אופן ובעת מינוי הסופר והעדים היה שם בבית עוד איש אחר אחי העד הקדום ואמר המסדר לבעל שיצוה לאיש הזה לחתם הוא עם העד הב' וכן עשה וכבר ניתן הגט וערערו עליו מאיזה טעמים וחד מנייהו הוא דהנה אמת דהא דנהוג לכתחילה שיהיה הכל בבת אחת שלא יהיה חצי דבר לצאת י"ח דעת הרי"ף פ' מז"ה ובדיע' אין חשש מטעם הנ"ל אבל י"ל דבמה שציוה הבעל לאחי העד לחתם לא ביטל מינוי העד הקודם וכו' והו"ל כאומר לג' שיחתומו ונמצא א' מהם קו"פ דעדותן בטלה וכו' והשיב ה' המחבר דכיון דהבעל ציוה לאחר שיחתום בעבור שהעד הא' לא רצה לחתם ממילא הוא היה מכוין לבטל שליחות הא' כיון דאם היה גם הוא עד יהיה נמצא קו"פ ויתבטל העדות וכו' וכה"ג כתבו הרשב"א והטו"ז סי' קל"ד סק"ד לענין פיסול עדי מודעא בגט וכו' ועוד דבנ"ד הרי לא נצטרפו כלל לא בראייה שהרי מתחילה בכתיבת שיטה א' לא נתכון הב' לשם עדות והא הלך לו תכף ובשיטה א' נכתב רק הזמן ובשאר כתי' הגט לא היה הא' כלל ומדוע יתבטל העדות עוד היה ערעור אחר דכיון דהסופר אמר דאם לא יחתום העד הא' יהיה הגט פסול א"כ לא כתב לשמה והביא ראיה מהגיפנסי' קכ"ד ס"ק י"ז וכתב הרב דאין לו דמיון כלל דהתם היינו משום דלפי דעתו הוי ממו"ק אבל כאן מתחילה אחר שהוא כותב לשם הבעל והאשה ולא נכבסל דבורו במה שאמר שאם לא יחתם העד שיהיה הגס פסול דמ"מ הוא היה כותב לשמה שהוא סובר שמסתמא יכפוהו לחתם יפסל הוא כותבו לשמה ולכן אין מקום לפסל הגט ואם איפשר להשיג גט אחר בנקל אין להקל זולת בשעת הדחק. תשו' מוהרש"ם ח"ג סי' רנ"ה (העתקתי דוב דבריו כי אין הס' מצוי אצלינו).

י"א מ"ה שיע אפי' כתב בכתי' לסופר ולעדים וכו' ע' בנו' או"ט ובמזה"ג אשר לי סי' נ קפ"ו הארכתי וע"ע שמן המשחה סי' קי"ז.]

סימן קכא

א סיב ש"ע: היה בריא בשעה שציוה לכותבו וכו' ואם ן. לאו אינו גט בנד' או"א הבאתי משם ה' פלי יהושע בגטין ד"ע ע"ב דכתב דכיון דא"ק וכתב ונתן בעינן שיהא בשעת כתיבה ראוי לנתינה וכתבתי דאף כיוו לסברתו אינו אלא אסמכתא בעלמא ולא דרשה גמו' דהא הסכימו האחרו' דלדעת הרמב"ם אין פיסולו אלא מדרבנן וא"א דיהיה מה"ת דרשא זו עי"ד וע"ז קבלתי מכתב מא' מחכמי שלוניקי יע"א חביב עדיף דלדעתו ק' הדבר לומר כן דהן אמת יצדק לומר אסמכתא על דרשה ראינוה בש"ם וכו' אך כל קבל דאנן לא חזינן כי האי סימנא אלא דעיקר דינא ק"ל מ"ט אמור רבנן הכי ובא חכם:
וקאמר משום דכתיב וכתב ונתן מה מקום לומר בזה. אסמרתא. האמנם קושטא קאי דלדעת ה' פנ"י הא מילתא דאורייתא היא כלומר כל היכא דלא חזי לנתינה בשעת כתיבה ל"מ ול"מ אלא דעכ"פ למאי דאנן קיימין לפי דעת הרמב"ם ודעימיה וכו' א"כ מדאור' גם לנתינה חזי שוב אין מקום לדרשה זו לפסל הכתיבה מדאור' ומ"מ הדרשה תדרש ונ"מ למילי אחרנייתא וכו' ושוב כתב דגם אני לא כתבתי אלא למאי דאנן קיימין וכו' את"ד נר"ו.
ואני ענית"י דכל לגבי דידי משנה שאינה צריכה היא דכונתי מבוארת דלדעת האומ' דאינו פסול אלא מדרב' מוכרח אתה לומר דדרשה זו אינה אלא אסמכ' דרבנן והיינו למאי דאנן קיימין והראיה לזה דעמ"ש הרמב"ם כ"ג מה' גירושין דין ו' דאינו גט והיינו מה"ת ועליה קאי ה' המבי"ט דדריש נמי דטעמא הוי מדכתיב וכתב ונתן וכמ"ש הג' שושנת העמקים שם לא דברתי דהוי אסמכתא. והן בלשוני מיל"ה דחף לדברי הפנ"י וכו' וכונתי דהפנ"י קבע דרשתו על דין זה כפי מה שהעתיק לשונו ה' שושנת העמקים (כי ס' פנ"י אמ"א לא אז ולא עתה לראות תנא היכא קאי) וד"ב וכשנתבונן מעט בדבר תחזנה עינינו דמוכרח הדבר לומר כן דהא דרשה זו דוכתב ונתן הפנ"י הוא היולדה והמחזיקה ואיך יוכל להיות כדבר הזה דכבר ידוע מ"ש מוהריק"ו בשור' לק"ט דאין לנו לעשות דרשות מעצמנו אחר שנסתם התלמוד (וכבר אנכי הדל זה למעלה מארבעים שנה אנכי עשיתי אר"ש על פתגם דנא ורמזתי דברי האחרו' בזה) וכמו שכן ראיתי עתה לה' שדי חמד מע' אישות סי' ב' או"ח שהביא משם ה' שם אריה שהתלונן על ה' פנ"י בזה. אך יש לי להשיב על תמיהה זאת דהא דכתבו מוהרי"ק ורבים אשר אתו דאין לדרש שום דרשה

אשר לא היתה דרוש"ת איש מאחד מחכמי התלמוד היינו דוקא כשאנו באים להוציא דין מחמת אותה דרשא אשר עין לא היה אבל כשהדין ההוא הנו נצב בדברי הפוס' ואנחנו כונתינו לסמך הדין ההוא אל אחד מהכתו' ולהוציא הדין משם לא דברו וכמו שכבר יצא זה מפי כ"ג הי"ד מלאכי באות קמ"ד. ומ"מ במאי דקמן יוצא לנו נפקותא לנ"ד דאם נאמר דהוייא דרשה גמו' מה"ת א"כ הגט, בטל מה"ת והיא מותרת לכהן דאין כאן אפי' ריח גט וכמ"ש ה' הלבוש. משא"כ אם נאמר דהוייא אסמכתא בעלמא לא חידש דבר ושפיר קדרשינן לה ועפ"ז מוכרח אתה לומר דהדרשא תדרש היכא דשייך וכגון דהדין מבורר דמה"ת פסול אבל לא בכה"ג דבריא ונשתפה לא הוי אלא מדרבנן. אך מה שהבאתי בנ"ד בסוף האות דברי הג' שושה"ע שכתב ע"ד הב"ש בסק"ה דגם הטור יודה הוא ט"ס וצ"ל גם הרמב"ם יודה והתלונן רב חביב"א הנ"ז עלי דמדוע לח העתקתי סוף לשונו של הג' שושנת העמקים שם דקיים הגירסא בטוב יליי"ן מר ואין ספק דהיה זה השמטת הקולמוס.

ובעיקר מחלו' הפוס' בדעת הרמב"ם דלמאן דס"ל דפיסולו מדרבנן ק' לכאורה דכל מילתא דל"מ עביד ל"מ משוי שליח ע' מה שהאריך בזה בס' מטה אהרן ח"א דקכ"ו ובתשו' חשון התרע"ד והיא בסי' ד'.

ב ימלל פי עמ"ש בנדפס או"ב דברי הג' שושנת העמקים שסייע לה' פנ"י מההיא דכתבו על קרן הפרה וקצץ דפסול מה"ת משום דא"ק וכתב ונתן שאינו מחוסר אלא נתינה ולא מחוסר קציצה ולמה לא נאמר כן גבי גט דאם נשתטה בשעת כתיבה הגם שהיה שפוי בשעת אמירה מ"מ הוי מחוסר מעשה בין כתיב' לנתינה וזה מחוסר רפואה הוא וכו' עי"ד ואני הדל הצ"ע דבריו דיש לחלק בין מחוסר מעשה בגופו של גט למחוסר מעשה בגופו של מגרש עי"ד. וע"ז רב חביבא נר"ו (הנ"ל באו"א) כתב אלי דחילוק זה מבואר בדברי הר"ן בהלכות פ"ב דגטין אמתני' דהאשה עצמה כותבת את גיטה ובאמת לדינא כן היא דעת הרמב"ן כמבו' בב"י סי' ק"ך ושכ"כ הריטב"א בחידו' לגטין. ויותר רחב בא בדברי הידי"א סי' קכ"ד הגה"ט או"ט שכ"כ משם הרמ"ה ז"ל את"ד ואפריין נמטייה דאנהריניהו לעייניו כי זכיתי לדעת גדולים ותעלזנה כליותי. ושוב אחז"ר ראיתי בס' אמרות טהורות סי' זה שהביא משם ה' פנ"י שהק' כן ומני"ר יישב עפ"ד הר"ן הנ"ז והוא פלאי כי ס' אמ"ט רמזתיהו שם קודם לזה. הגם הלום ראיתי אתרי רואי להחק"ל אה"ע סי' מ"ח דק"מ ע"ג שרמז לה משא"מ אה"ע סי' י"ט שהאריך בזה ומר יישב באופן אחר. אולם בתו"ד כתב החכם הנז' דעלה ע"ד לומר דלמאי דקס"ד דהר"ן ז"ל לא מצאנו ידינו ורגלינו בבה"מ לפי דעת רבותינו האחרונים דסברי דגם גבי גט אמרי' אומן קונה בשבח

כלי א"כ לאחר כתיבה אינו ראוי לגרש בו דהא לאו של בעל הוא עד שהסופר מוסרו לידו וקונה אותו והקנאה זו תחוץ בין כתיבה לנתינה וכו' איברא דהא ל"ק לפי מ"ש הר"ן גופיה גבי כתבו על עלה של עציץ נקוב דכל שאין המעשה ניכר לא מקרי מחוסר מעשה הין הסופר שכותבו ומוסרו לבעל נהי דאי נימא דהאומן קונה בשבח כלי הבעל קונה אותה במסירה זו אך אין כאן מעשה חדש יותר מאילו לא היה האומן קונה וכו' את"ד בקיצור נמרץ. ותמיה לי מלתא טובא איך נעלם מעינא דשפיר חזי דברי ה' חק"ל באה"ע סי' מ"ז וה' קול אליהו ח"א חה"מ סי' ל"ח דחקירה זאת חקרוה שרים ולפיהן לא תתיישב החקי' גם אם נאמר כדעת הר"ן דההקנאה לא מקרי מחוסר מעשה דלפי דעתם אם נאמר בזה דאומן קונה בש"כ ל"מ מידי ההקנאה שעושה הסופר אח"ך ואין תקנה לצאת מידי פקפוק זה אם לא שיתן לסופר השכר מקודם עי"ד ודו"ק.

ג שם בהגה אבל לאמר שנתרפא כותבין ונותנין אפי' מיחה בחלייו. הג"פ בסק"י כתב דהטעם דהשמיטוהו הרמב"ם ומרן משום דאנן לא בקיאינן ולכן אין לכתב אם לא ימלכו בו פ"ב וע' מאמר מרדכי קרישפין דק"ך ע"ד דחלק עליו ולענין הלכה כתב דהואיל ויצא הדבר מפ"ק יש להחמיר והמגיה שם רמז לה' ג"מ נבון דט"ל ע"ג דבדי"ע ובשעה"ד יש לכתב לכתחילה י"ש.

ד ס"ג ש"ע מי שהוא ע"ח ע"ש וכו'. היינו כשידוע הזמן שהוא חלים ב"ש בסק"ד. וע' פ"ת סק"ב שהביא משם מוהר"ם מבריסק שדברי הב"ש אינן מוסכמים יעו"ש. גם הג' מנחת משה באה"ע סי' ח' או"א הביא דבריו וכתב שהדברים פשוטים ושוב כתב באו"ג וז"ל מ"ש הב"ש בשידוע הזמן שהוא חלים אינו מוכרח כונתו שיהיה לו וסת קבוע באותו יום דלא קאמר שנקבע אלא כשידוע והיינו כשידוע וניכר לעין המורה שהוא חלים באותו העת ואינו עושה מעשה שיטות א"כ מקרי חלים באותו זמן וגם הטיב אשר דבר כת"ר דהב"ש לא מיירי רק אם ביום א' יש לו ע"ח ע"ש ולא ידעינן השעה קבועה משא"כ היכא דעוזב מעשה שטותו של כל היום מה בכך דלא הוי יום קבוע עכ"פ הוחזק כל היום לעזב שטותו הנז' וכו' י"ש ואני הצעיר בחשון התרע"ד נשאלתי על כיו"ב ועמדתי ע"ד הב"ש דבעינן וסת קבוע והעלתי שם להכשיר אפי' דאין לו וסת קבוע מכח ס"ס והארכתי שם בדיני שוטה וגם במי שיש לו מרה שחורה אם נכנס בגדר שוטה יעוש"ב לך נא ראה בסי' ד' מה עמדי ונח לך.

ה עתים שוטה וע"ח ובשעת חלימותו הוא מגרש ע"י שליח אם יש לחוש לזה כתבתי בתשו' שם

סימן קכב

א ס"א ש"ע אמר לסופר ולעדים לכתב ולחתום. ע' במזה"ג סי' ג"ר אות בג"ד ובתשו' טבת התרפ"א או' בג"ד והיא בסי'.
ב הא דאם נמצא הגט פסול דיכו' לכתב גט אחר מבלי ידיעתו היינו היכא דהטעות היה מחמת התופ' והעדים אמנם אם הבעל שינה שמו ושם אביו אינם יכו' לכתב גט ב' דלא עשאם שלוחים כי אם על אותו שם ג"ש ס"ק ס"א ע' בתשו' שם אות ה' שכתבתי דדבר זה מידי פלוגתא ל"ן ומ"מ כיון דגט שנכתב בלתי ליווי הבעל הוא פסול מדאור' הו"ל ספקא במידי דאור' ולחומרא עי"ש.
ג עמ"ש הפר"ח שאפי' לא נמצא בו פיסול אלא שלא ינתן לכתחי' חספא בעלמא הוא. ע' שמן המשחה סי' קי"ז.

סימן קכג

א ס"א ש"ע הכל כשרים לכתב הגט. אי בעינן שליחות בכתיבת הגט ע' בנד' או"ג ובמילואים או"ב מ"ש משם ה' חק"ל דחקר דלמ"ד דבעי שליחות היאך מצינו יו"ר דרוב המגרשים אינם יודעים לכתב י"ש הן עתה ראיתי להג' מוהר"י אסאד בס' יאודה יעלה סי' קע"ב שחקר חקי' זו ומצא נחת מכמה אנפי ורמז שם להפוס' שעמדו ע"ז וע' שמן המשחה סי' קט"ו מה שפלפל בעיקר הדין אי בעינן שליחות בכתיבה.
ב ס"ג ש"ע אבל אם לא כתב אלא הטופס וכו' ע' שמן המשחה סי' קי"ח.
ג ס"ה ש"ע הכותב גט בשבת ויוה"ך וכו'. ולעיל בס"ב כתב דאם כתב ישראל מומר או שהוא מחלל שבת בפרהסייא אע"פ שכתבו בחול בטל ולמה לא הזכיר יוה"ך אך הענין דמי שמחלל שבת אע"פ שכתבו בחול בטל הגט אבל ביוה"ך דוקא אם כתבו ב"ב בטל דמסתמא אינו נאמן שכותב לשמה אבל אינו נעשה מומר בשביל חילול יוה"ך. ע' בשמלה חדשה סי' ב' סע"ז דס"ל דיוה"ך כשבת לענין זה. והפמ"ג בפתיחה כוללת ח"ד או"ג. חתים ח"ה סי' פ"ג. ישועות יעקב יו"ד סי' ב' סק"ב האריכו בדין ופלא שלא העירו על הבדל זה מתנה חיים ח"ב מא"ע דע"ב ע"ב מתורת בנו ועמ"ש בזה בנדפס אות ה' ובס' יאודה יעלה יו"ד סי' ל"א אחר שהביא לה' פמ"ג וה' פנ"י בחידו' פני אריה על ב"ק דע"א דעמדו ע"ז כתב וז"ל ולע"ד נראה פשוט דמומר לחלל יוה"ך דומייא דלנסך יין קתני וא"כ נכלל במאי דתנן במתני' אלא שזה זדונו וכו' עי"ד.
ד ס"ה בהנה אין לגרש בלילה. ע' תה"ד סי' רמ"ח שכתב דלמאן דפוסל נתינת גט בלילה היינו מגזרת הכתוב ולא ביאר לנו היכן רמיזא. אבל נראה דכיון דהפוסלו הוא מטעם

דהוי תחילת דין והא דאין דנים בלילה אפקוהו בש"ם סנהדרין דל"ב מטעמא דאיתקש לנחלות דהתם כתיב והיה ביום הנחילו את בניו א"כ ה"ה דפסול מה"ת נתינת גט בלילה. שו"ר בס' ברכת המים לה' מיכל בביאור סה"ג או"ד שכ"כ וה' שמחה כהן ז"ל במ"ש שמות הגטין בתשו' כ"י כתב דשמא קרא אחרי' אשכח ודרש ולאו מטעם דין גם הק' מההיא דכתבו התוס' בסנהדרין דמ"ד ונדחק ליישב וכבר קדמו הרדב"ז בסי' פ"ד ונעלם ממנו. וע' פורת יוסף אה"ע סי' ה' דמ"ו שעמד בשו' דין זה וכתב ד"ג סברות בדבר א' דאף אם נמסר בלילה כשר ב' דיש להחמיר ג' דיש תקנה שיבאו העדים לפני ב"ד ויעידו עדותן ביום ע"ש וע"ע שאל האיש הנ"מ באה"ע סי' א' דאחר שרמז לכל האחרו' שדברו בזה הביא כמה עובדי דבשע"הד כתבו ונתנו גט בלילה י"ש ובס' שד"ח מע' גט סי' א' אות כ"ה. ומבואר בג"פ ס"ק כ"א דהפוס' רובם בכולם כתבו דלכתחי' אין לגרש בלילה כ"א בשע"הד ובתוכם מרן הקדוש. ועפ"ז לא זכיתי להבין דברי הה"ג מוהרי"ך ז"ל בסה"ג דע"ז ע"ב שכתב וז"ל רוב הפוס' גדולי האחרו' העלו להתיר נתינת גט בלילה וכו' והרי כמה גדולים הכשירו אפי' לכתחי' לתת גט בלילה וכו' עי"ד ואהמ"ר אין אלו אלא דברי תימה דאדרבא רוב הפוס' אמרו ולא התירו אלא בשכ"מ או שעה"ד וכמבו' ומלה בצל"ע. ה שם בהגה ולכן לאחר שהתפללו הקהל ערבית אע"פ שעדיין היום גדול אין לגרש. הלא המה דברי בעל תה"ד שם וכמו שציין המציין. וכ"כ להדייא בסה"ג למוהר"י מינץ ז"ל או"ע וז"ל וכן לענין גט ראיתי שהחמיר מוהר"ם ס"ל ז"ל וז"ל אפי' אחר תפלת הקהל אע"ג דהוא לא התפלל עדיין בבה"כ שלו והיה עוד היום גדול החמיר שלא ליתן גט תשו' מוהרי' מולין ז"ל עכ"ד והובא בח"מ סקנ"ד. ודע דמורם ביו"ד סי' קל"ז ס"א אחרי הביאו דברי התה"ד לענין נדה דאם התפללו הקהל ערבית אינה יכולה ללבש לבנים להתחיל למנות מיום המחרת כתב עוד וי"א דמותר אפי' עשו הקהל שבת ונרשם אגור בשם מוהר"י מולן ז"ל. והרב מוהרי"ן בס' ג"מ סי' זה ס"ק ב"ך כתב דהם דברי האגודה בשם מוהרי"ל (והוא טעות הניכר דהאגוד' קדם בזמן למוהרי"ל וכמ"ש השה"ג במע' גדולים אות מוהרד"ך דהיה בזמן הריב"ה ז"ל ולכן צ"ל אגור) וע"פ דברי מור"ם הללו עשה מחלו' בין הפוס' דלס' האגודה ומוהרי"ל הוא דמותר ליתן הגט אחר שהתפללו הקהל ערבית דלא כמ"ש מור"ם בא"ע. ואין לומר דהאגודה ס"ל כאותה ס' שהביא התה"ד שחילק בין נדה לגט דהך סברה דחויה היא ואדרבא בגט י"ל טפי דאין הפיסול אלא בלילה ממש וכו' וכיון דאשכחן ליה בנדה דהקל כ"ש בגט. ולכן נלע"ד בדין זה דיש להקל אפי' שלא במקום עיגון מטעם ס"ס ס' אי מגרשים בלילה ואת"ל דאין מגרשים כיון דעדיין יום הוא אפשר דהל' כמוהרי"ל והאגודה דלא חשיב לילה אף שהתפללו הקהל ערבית

והוא מתהפך וכו', אלא דמ"מ טוב להחמיר לצאת ידי ספק לכ"ע ומיהו אהני האי טעמא לשעה"ד שלא במקום עיגון דאפשר להקל מהך טעמא וא"ק לעכב הדבר אף שאין כאן עיגון א"ד ז"ל ואהמ"ר כדחזי לא ירד בנ"י עמו ואין הדבר כן ובעבור כי הג"מ חשב דמוהרי"ל ומוהר"י מולן הוו תרי גברי רברבי עשה מחלו' ביניהם דאף דמוהר"י מינץ הביא בשם מוהר"י מולן דאין לגרש אחר שהתפל' הקהל ערבית מ"מ האיכא מוהרי"ל דלענין נדה הקל ומר קסבר דה"ה וכ"ש לענין גט. אולם לא כן אבי דמלבד דדברי מור"ם בהגה המה באו מהאגור בשם מוהר"י מולן וכאשר נרשם שם עוד בה דאף לפי גרסתו דגרים בשם מוהרי"ל הלא מוהרי"ל איהו ניהו מוהר"י מולן והוא באחד וכמו שהכריע הרה"ג חיד"א בשה"ג מע' גדולים ע' מוהרי"ל וכפ"ז מוכרחים אנו לקבץ נדחים ולמר דהוא סבר לחלק בין נדה לגט וכסב' אותו גדול שהביא התה"ד ודחאו נמצא דגם דעת מוהרי"ל או מוהר"י מולן דאין לגרש אחר שהתפללו הקהל ערבית והאגור לא חידש דבר מדנפשיה רק הביא ס' מוהרי"ל נמצא דאין כאן שום סברא דאחר שהתפללו הקהל ערבית יוכל לגרש ואין כאן ס"ס להקל וק"ל.

וראיתי אני בס' ירים משה במז"הג סי' י"ג שמעשה אירע בב"ד רבא של שלוניקי יע"א שהוצרכו לכתב וגט ב' בעבור שנפסל הגט הראשון ונמשך כתיבתו וחתימתו ונתינתו של ב' עד עשרה דקים אחר הכאת הי"ב באופן שניתן הגט ביה"ש ואח"ך התפללו מנחה וכדי להכשיר הגט ה' ירי"מ יחד אר"ש בחכמה דיש כאן ג' מחלוקיות ולס' הפוסלין נתינת גט אחר שהתפללו הקהל ערבית מצא מקום פתו"ר בס"ס הנ"ל שעשה הג"מ ובכן בנד"ז שניתן הגט בבה"ש איכא ס"ס אחר ס' אי הל' כהאומרי' דנתינת גט בלילה כשר ואת"ל דפסול דלמא כשניתן הגט עדיין היה יום דבה"ש היה וכו' עי"ד ורמזתיו בנד' או"ז ולפי האמור אתמ"ר עדיין מידי ערעור לא יצאנו. דהא כיון דליכא מאן דמכשיר נתינת גט אחר שהתפללו הקהל ערבית לא נפק"ל מידי אם הוא יום או לילה ולא נשאר רק ספקא חדא אם הלכה כהמכשי' נתינת הגט בלילה או"ל וסמי מכאן ס"ס. לולא מה שצירף עוד הספק שיש בפוס' והזכירו הג"מ שם דאיכא מ"ד דכשבאים הבע"ד בעצמם דהוי כקבלו עליהם בפי' ודנין בלילה וכמ"ש שם ורק בס"ס זה יכולין אנחנו להכשיר את הגט.

וכד הוינן בה גם הספק הזה נראה דאינו לפי מה שראיתי לה' ג"פ בסי' זה ס"ק כ"א שכתב שמה שרצה הרדב"ז לתת טעם למנהג מצרים שמגרשים נשיהם בלילה ממ"ש הפוס' שאם קבלו עליהם עדות לילה כשר אינו לפי מ"ש הכנה"ג בח"מ סי' ה' סק"ט משם מוהר"ם בתשו' דהא דמהני קבלתם היינו בד"מ אבל בד"ן אינם שומעים להם וה"ה

בכל דיני גטין וקידו' וכל דיני נשים דדמו לד"ן בזה אפי' למ"ד דדמו לד"מ בדברים אחרים ושכ"כ הרשב"א בתשו' וכו' עי"ד ולפ"ז אזדא לה מעלה או דהוי כקבלו שניהם ומוהרי"ן בגמ' דח"ן ע"ג הביא דברי הג"פ הללו וכתב דהכי מסתברא ונסתרו דברי הרדב"ז בטעם זה ומעתה לא נשאר עוד ספק רק אי מגרשין בלילה או"ל ומן התימה על ה' ירי"מ שנעלם ממנו לפי שעה לשון הג"פ הלזו. והיותר קשה כקורת בית הבד הוא דבס"ס הזה בהצטרפות ס' האומ' דכשבאים הבע"ד בעצמם הוי כקבלו עליהם המולידו הוא מוהרי"ן בס' ג"מ שם דט"ן ע"ב ואילו איהו גופיה לעיל בדח"ן ע"ג הסכים דבדיני גטין לא נאמר וצ"ע.

תו חזינא לה ירי"מ שם בסוף הפסק שכתב משם הכנה"ג בסי' קל"ו ס"ק ט"ז שכתב וז"ל גט שניתן בין השמשות והתפללו אח"ך מנחה כשר מוהר"ם מפדוואה בתשו' מוהרמא"י ז"ל סי' ד"ה ע"כ וזה הוי תנא דמסיי"ל לנ"ד דהכשיר הגט בדיע'. ואנא עפר וקטם אמינא דאין ראיה משם ואדרבא מוהר"ם פאדווה קאי לעומתו ודין גרמ"א ליה להרב שלא הביט עין בתשו' מוהרמ"מ בשרשה כי אם ע"פ מה שהעתי' הכנה"ג וז"ל מוהרמ"מ בתשובתו אלופי התורה הודו מקצתם להתירה וכו' וגם אנכי כבר הורתי להתיר בדיע' ובודאי אם היו המגרש והמתגרשת לפנינו והיה נקל להשיג גט אחר הייתי נותן גט אחר מאחר שעברו על הגט הא כבר מלתא דתיוהא אכן לאשר ברור שהמגרש הוא רק ופוחז ורשעתו בפניו יעדה וקשה להשיג ממנו גט אחר אם לא ברצי כסף הרבה ותשאר עגונה לכן העמדתי הדבר על קו הדין להכשיר הגט בדיעבד ע"כ הרי דלא הכשיר הגט אפי' בנדון שכבר ניתן אם לא בעבור שהיה הדבר חשש עיגון מה שלא ראינו כן בנדון ה' ירי"מ ולא עלה על שפתיו זה. ומעתה לא נשאר מקום להכשיר הגט הנכתב בב"ד של ה' ירי"מ כי אם זאת שכתב דדעת מרן להכשיר גט הניתן בלילה ואנן קבלנו הוראותו וכל שכבר ניתן ביד האשה הו"ל דיעבד הגם שהבעל לפנינו ועלה על דעתי לחלק דע"כ ל"א דכשקבלו הקהל ערבית נחשב ללילה אע"פ שהוא לא התפלל אלא דוקא היכא שדרך בני העיר להתפלל כולם יחד בשעה אחת ויש להם שעה קצובה בכל יום אכל אם הדרך הוא שבני העיר מתאספין קהלות ומתפללים זה אחר זה משעת זמן ערבית ואילך וכמנהג ארץ שלוניקי יע"א והעיר הזאת אזי יכולין אנו לומר שלא לילך אחר בני הקהל שהתפללו כיון דאיכא עדיין בני אדם שלא התפללו. וראיה לזה מדברי הכנהג בא"ח סי' רס"ג והובא בבאה"ט סקי"ח דאם רוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט נמשכים אחריהם ע"כ דאם יש בעיר ב"כ הרבה אין אחת נמשכת אחר חברתה עי"ד. ובזה היה עוד פתח פתוח להכשיר הגט הנז' מבלי היות שם ס"ס כי דרך בני העיר להתפלל אנשים הרבה

כתות כתות זו אחר זו ומדלא הלך ה' ירי"מ בדרך זו נראה דלא ס"ל לחלק בהכי. ומדברי מוהר"י מינץ ז"ל הנז"ל בראש דברינו מתבאר זה שכתב דאע"פ שהוא לא התפלל עדיין בבה"כ שלו והיה היום גדול החמיר י"ש הרי דאע"ג דהוא ואנשי עדתו לא התפללו מ"מ כיון דאנשי הקהל התפללו הרב חשבו ללילה והחמיר שלא ליתן את הגט. וכן מתבאר מדברי מוהרמ"מ שהובאה תשובתו בתשו' מור"ם סי' נ"ו דנ"ד היה שהיה קרוב לחשכה ובשאר ב"כ שבפראג התפללו מנחה וערבית רק באותו בה"כ שהיו הרבנים מסדרי הגט עכבו העם מלהתפלל בזמנם בעבור נתינת הגט וכו' התפללו מנחה אחר נתינת הגט ופלפלו בעבור זה ואסיק להיתרא הרב שם כי היה ענין עיגון י"ש.

סימן קכד

א ס"ב ואם כתב וחתך אינו גט. עמ"ש בנד' או"ד ע"ד החק"ל והשיו"ב. וע' בקונט' זה לקמן סי' קכ"ו על סמ"ע דהדרי בי מהחילוק והעלתי דדינו של החק"ל במחלו' הוא שנוי וע"ע במזה"ג שלי סי' רמ"ה אות גד"ה.

ב ס"ג שיע טוב לחתך הנייר למדת הגט שלא יצטרך לחתך ממנו אחר הכתי'. גט שבא ממקום רחוק ולמען תת סימן על הגט חתכו מהגליון של מטה חתי' נייר כמו ג' קצוות והניחו תוך המכתב גם התתיכה הנ"ל ולאשר עושין בשאר ערי עיירות שבמחוז אמעריקא סי' כזה בהרשאה השכיל לעשות כן בגוף הגט והמגרש כבר נסע מיום ההוא ובודאי הוא מקום עיגון צדד צדדים לפסל ולהכשיר הגט דאם המנהג שם לחתך חתיכה מהגט לסימן חשוב מחוסר קציצה בין כתיבה לנתי' אך אולי נעשה קודם כתי'. ותו איכא דאם לא נעשה כן בידיעת הבעל יש חשש שהשליח שינה בדעת הבעל שהוא מסר לה הגט למסרו שים והשליח שינה ונתנו להפסדר לקוצצו ולכן התקנה לחזר ולדבק החתיכה אל הגט ע"י דבק דאיכא דעת הרשב"א דאם בין כתיבה לנתינה נעשה מחובר ותלשו כשר ואפשר יש לצדד דאפשר שחתכו קודם כתיבה. מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ט"ל ושם האריך לפלפל בשיטות הראשו' בהא דמחוסר קציצה יש'ב

סימן קכה

א בשייך לסימן זה כתבתי בקונט' הגטין פרק השישי

ב ס"ו ש"ע נהגו להחמיר שיהיו האותיות מוקפות גויל ע' שמן המשחה סי' ק"ך וקכ"א

ג סי"ג ש"ע נוהגין לעשותו שיהיה ארכו וכו שמן המשחה סי' קי"א רצ"ז

ד סט"ו ש"ע לא יהא בו שום טשטוש וכו' ע' פ"ת:

ס"ק כ"ו מ"ש משם הנו"ב מ"ק סי' פ"ה על גט שנפל למים מיד השליח קודם מסירה ליד האשה דאם עדי מסירה לפנינו ומעידים שלא היה בו שום תנאי או שלא נזכר שום תנאי בהרשאה הגט כשר עי"ד ועל תשו' זו מוהריק"ו ז"ל במז"הג הג שבס' כוכב מיעקב סי' תקנ"ח בנדון גט דאחר שנמסר לשליח ראו כי נמחקו קצת אותיות מחמת הדייו שלא במקום תורף ובעבור שהיה דחק ועיגון בדבר עשו שיצוה הבעל לסופר לתקנם וקבלו עדות מעדי מסי' שלא היה שום תנאי בדבר וכתבוהו בהרשאה אחר קיום הב"ד ע"ש. אך ראיתי בס' רוב דגן בדס"ו ע"א אות קמ"ט בנדון כזה שאירע קלקול בגט אחר שנמסר ביד השליח והוצרכו לגרשה ב"כ אחר ג"ח:

יען שהיתה ספק מגורשת וככתוב שם באות ק"ט ומדוע לא עשו התיקון הלזו ואיפשר דהטעם חדא מתרתי או דלא היה שם עיגון או שהיה בתורף. אולם בעובדא דמו"ה מוהרי"קו נשאר אצלי להבין למה הוצרכו לכך לקבל עדות. מחדש ע"פ עדי מסירה כיון דלפי הנראה זה היה בפני הב"ד עצמם שסדרו הגט והם ידעו בטיב שלא היה שום תנאי בדבר והן הן עדיו וכמו שכיו"ב מצינו למוה"ר דב"מ באה"ע סי' ס"ט על שליח שלא אמר בפ"ן ובפ"ן והב"ד של המסי' היו הב"ד של הכתי' ואמר הרה"ג מוהרי"ד ז"ל שאין קפידא בדבר דכיון דהם הם הב"ד בעצמם שסדרו הגט וידעו שנכתב ונחתם כראוי לא איכפת לן מידי עש"ה ודוק מינה ואוקי באתרין.

ה סי"ח בהגה ואם לא עירה י"א שהוא פסול. ע' באה"ע ס"ק ל"ב. פתחי חשובה ס"ק ל"ד. מצפה אריה תניינא אה"ע סי' י"ד ויש לעיין בזה לעת הפנאי בין.

ו ס"ך ויש מי שפוסל בקרוע ש"ו. ע' בנד' אות י"ב. שמן המשחה סי' קכ"ג

סימן קכו

א בנוסח הגט וביאורו קבעתי לו מקום בקונט' הגטין:

פ"ה שא נא עיניך וראה.

ב סכ"א ש"ע יום ד' היה כא' שבט וכתב ך' כשר וכ' מור"ם וי"מ. ע' חיי אריה סי' ל"ז שהאריך בזה והעלה דבשעה"ד יש להכשיר להל' ולא. למעשה. וע' בקונט' הגטין פ"ד או"ה מ"ש שם.

ג סמ"ט בהגה וה"ה אם היו אותיות יתרות כל שאין הענין משתנה אבל אם נשתנה הענין פסול דין זה הוא מתשו' הריב"ש סי' ר"ה וז"ל שם וכ"ש בתוס' האלפין בתיבת ולאתראי ולאתריאון דאבהתי שאין בהם שנה גריעות שהרי א"א לשנות בסילות ההן ממשמעותן בשביל התוס' ההוא ע"כ. ואחשבה דע"כ לא הכשיר הריב"ש אלא בתוס' אותייות אבל

ביתרון תיבה שלמה שכתבה ב"ב בכגו"ד אף הריב"ש יודה דלשון חסרות ויתרות מן הסתם משמע יתר על האותיות וכמו שנראה ממש בקידו' ל' ע"א גבי ואו דגחון. הגם דעל תיבות יתרות או חסרות שייך לשון זה ג"ך והכי נקיט בלישניה מור"ם ז"ל שכת' היו בו אותיות יתרות ולמה שינה מלשון מרן דכתב חיסר תיבה אחת מן הטופס וכו' וגם הוא הי"ל ה"ה אם היו בו תיבות יתרות א"ו דס"ל לחלק בין אותיות לתיבות. אך הדרי בי באשר ראיתי לרש"י במנחות ל"ב ע"ב גבי מ"ש בש"ס כתבה כאיגרת פסולה מ"ט אתייא כתי' כתיבה מספר פרש"י ז"ל כאיגרת בלי שום שרטוט ולא דקדק בחסרות ויתרות וכו'. כתיבה כתי' וכתבתם על מזוזות ביתך וכתב לה ס' כריתות וכו' דמבואר מדברי רש"י דגט נפסל בחסרות ויתרות והתוס' חלקו עליו דהא חזינן דכמה חסרות ויתרות שיש בג' דיתיהויין דימיצביין חמשה יודין וגם חסרות כגון למהך וכו' עי"ד ואם איתא דיש חילוק בין תיבות לאותייות מאי מייתו להק' על רש"י דלמא חסרות ויתרות דכ' רש"י היינו תיבות יתרות א"ו דס"ל דאין לחלק בין תיבות לאותייות דאי אמרי' דאין הגט נפסל בחסרות ויתרות אפי' בתיבות נאמר דין זה ובלבד שלא ישתנה הענין ומינה דהריב"ש ומור"ם קיימי בשיטת התוס' דאין הגט נפסל בחסרות אפי' בתיבות.

ואשא עיני להג' חק"ל ז"ל באה"ע סי' מ"ח דקי"ג וראיתי לו שם בע"ג דעלה על דעתו לומר דהתוס' לא חלקו על רש"י אלא באותייות אבל מודים בחסר או יתר תיבה דנפסל הגט ושוב בתר הכי כתב דלהתוס' לא קפדידן בגט משום חסר ויתר תיבה ושכ"ד הרמב"ן בתשו' והש"ע בסי' קכ"ו דגם כי חסר תיבה בטופס כשר ושרש"י נשאר יחידי ואין לו חבר בסברתו ושכ"ד הרשב"א והרא"ם בח"א ואחר כל הכבוד הזה העלה דיתרון תיבה בטופס אינו פוסל הגט בדיע' כל דא"א לתקן אבל באמצע תיבות התורף או סמוך להם לפניהם ולאחריהם לבו מהסס הרבה וכו' ומי לא יחוש לספק ערוה ע"ש ואנכי הרואה דרבני האחרו' נמשכו אחר שברתו וחומרו אפי' בטופס לפי מה שהביא בס' מטה לחם סי' ך' או"ב דבב"ד של מוהר"א די טולידו ז"ל אירע שכתבו תיבת יומא ב"פ והוצרכו לסדר גט אחר ע"פ הוראת החק"ל דלא כמו שעשה ה' שמן המשחה במזה"ג סי' צ"ח דאירע שכתבו תיבת ושלטאה ב"פ והכשירו הגט עי"ש. איברא דאעיק' קשייא דבכגו"ד גם החק"ל יודה דהיה תיקון אחר דהיינו שיגרר תיבת יומא הב' ויניחוהו חלק וכבר כ' החק"ל גופיה שם בדקי"ג ע"ב דהא דלא שרי לכתחי' למחק היינו כשרוצה לכתב על המחק אבל כל שאינו כותב על המחק אף לכתחי' ש"ד רק דבנדון החק"ל לא היו יכולין לעשות כן יען היה המחק אצל שם אביו וכפי דעתו חשבו לתורף עש"ב באופן דלפ"ז אין לו שייכות עם נדון החק"ל. ומ"מ מבואר דסברו וקבילו ב"ד של מוהר"א די טולידו ז"ל

דתיבה יתרה פוסלת בגט. עוד הביא שם ה' מטה לחם דבס' ויקר"א בקונט' שדה מגרש סי' ל' כתב שטעה הסופר וכתב ב"פ בשבת וכתבו אחר וכבר רמזמיהו במזה"ג שלי סי' קי"ט או"א גם בנדון שכתבו ב"פ כאן האריך לכתב גט אחר ומה שפירש ה' מט"ל שם בדברי ה' ירי"מ דס"ו ע"ג אהמ"ר אין דעתי נוטה בזה רק דה' ירי"מ רמ"ז על האר"ש דהחק"ל חולק על ה' שה"מ. איך שיהיה נקטינן דרבני האחרו' נקטי להלכה לפסל הגט ליתנו לכתחי' היכא דנכתב בו תיבה יתרה וכדעת החק"ל ז"ל ולפי דעתו אע"פ שכבר ניתן הגט יש לו לגרשה בגט אחר כשר היכא דאיפשר עי"ש בדקי"ג ע"א.

ובכן אבא נא למ"ש א"ה בנד' סי' קכ"ד או"ד והנה שם הבאתי דינו של החק"ל ז"ל דאם כתב בגט תיבה יתרה והניחה עד שנגמרה כתיבת הגט ע"ד לקוצצה ולהניח הכתב דפסול דהו"ל מחוסר קציצה בין כתי' לנתי' ושכ"כ ה' פאת ים בדנ"ט ע"ד והרואה בדברי ה' פאת ים שם דזה היה דעתו של מוהר"ח מודעי ז"ל דמוה"ר שמביא שם היינו מוהרח"ם ז"ל וכתבתי שם דמדברי ה' שיו"ט בדנ"ג ע"א מתבאר דאין כאן בית מיחוש שכת' דע"כ ל"א דכל שמחוסר מעשה בין כתי' לחתי' ל"מ אלא דוקא היכא דמחוסר מעשה דמבחוץ כעין חסרן קציצה והקנאה שאינן באין לתיקון הכתי' אבל כשנכתב איזה פיסול בגט דכשנעשה התיקון אשר הוא עושה במחיקה וכיוצא בין כתי' לנתי' לא חשיב מעשה אחר דבכלל מעשה הכתי' היא להשלים כתיבתו שאותו הפיסול שנכתב בו חשיב כאילו לא נכתב כלל ובתיקון נגמר מעשה הכתי' לגמרי את"ד. וא"כ בנדון החק"ל ליתכשר דהוי בתיקון הגט. וכדי לתווך השלום ביניהם אני אמרתי דבנדון החק"ל והפא"י יודה גם השי"וט כיון דתיבה זאת הנותרת אינה נצרכת לגט וכו' וכונתי לחלק דהיכא דהגט הוא פסול גמו' התם מעשה התיקון לא מקרי מעשה אבל היכא דהגט הוא כשר לפי הדין רק דהוא רוצה לעשותו כשר גמור לכתחי' וכגון ביתרון אות אז כיון דהכתי' נשלמה לפי הדין מקרי הפסק בין כתיבה לנתינה והא גרמא לי דהייתי סבור דיתרן תיבה אינו פוסל את הגט ביתרן אות וכס' מוהר"ם ורוב הפוס' ולא פניתי לדעת אם יש חילוק בין יתרון אות ליתרון תיבה. אולם עתה שחזרתי על המקרא' וראיתי דהסב' האחרו' היא דיתרון תיבה פוסל הגט ובפרט לדעת החק"ל דאיהו מארי דהך שמעתתא מורה דדברים שאמרתי טעות הם בידי ואין כאן מקום לחלק ועדיין מחלו' במקומו עומד דלד' השיו"ט לא מקרי מחו"מ.

ברם כשנתבונן בדברי ה' שיו"ט תחזנה עינינו דיש הפרש גדול ביניהם דהשיו"ט לא קאמר אלא כשבכתי' גופה יש פיסול דהיינו דלוג או יתור ובאים לתקנו בכתי' או במחיקה התם בכה"ג לא מקרי מתוס' מעשה כיון דהכל הוא עסוק בכתיבה ומינה

למד להיכא דהוחזק שמו בין כתי' לנתינה דל"מ מחוסר דענין השינוי בכלל גמר תיקון הכתיבה הוא אבל כל שהתיקון אינו ע"י כתיבה רק ע"י קציצה הגט שהוא לתקן את הגט מחוסר מעשה מקרי כיון דבכתיבה גופה אין שום חסרון ולכן פסלו שני המאורות החק"ל וה' פאת ים הגט. ותדע שחילוק זה הוא אמיתי שהרי כתבו הפוס' דהטעם שמביאין את הגט לפני המסדר קודם כתי' כדמו"י היינו כדי שאם יש בו איזה תיקון דלוג או יתרון יתקננו קודם חתימה ע' להרב מיכל בסג"ר אות קנ"ד ואילו גבי קציצה אם כתב קצתו במחובר ובא לקוצצו אח"ך ל"מ כל שכבר כתב התורף וכמ"ש מרן בסי' קכ"ד ס"ה מוכרח דיש לחלק בין קציצה דהתיקון בא לתיקון הגט להיכא דהמעשה בא לתיקון הכתיבה. ואחז"ר ראיתי להחק"ל באה"ע סי' נ"ב דקכ"ב ע"ב דמתבאר שם דדעתו כדעת ה' שיו"ט כשנתפרסם השם בין כתי' לנתי' עי"ש וזה מאמת החילוק שחילקנו.

באופן דהיכא דכתב תיבה יתרה ודעתו לקוצצה ולא למוחקה מקרי מחוסר קציצה לכ"ע אפי' לדעת השיו"ט ז"ל וכן מצאתי להדייא בתשו' מוהר"י אלמידה בסי' מ"ו שנשאל על סופר שטעה וכתב שרה במקום רחל ושוב נזכר שאין שרה שמה כי רחל שמה וכדי לתקן את אשר עיוה גזזיה לשם שרה במספרים וכתב בצד הנקב רחל וגמר הגט כדינו העלה הרב דהגט פסול ואם נתנוהו צריכין לכתב לה גט אחר ואין להכשיר רק במקום עיגון והיה טעמו דבעינן וכתב ונתן והכא הוי מחו' קציצה קודם הנתינה וכתב עוד וליכא לדמות ולומר דש"ה שלא נכתב אלא מקצת הגט וכשהרגיש הטעות מיד חתכו לא כן כתבו במחובר ותלשו דהתם כתבו כולו דהא ודאי בורכא היא דכל שכתב במקום התורף במחובר מפסל ולא בעינן שיכתבנו כולו ה"ן כבר כתב שמו וש"ע והזמן דהיינו התורף ואם כתב כזה במחובר כל אנפין שוין דפסול וזה פשוט א"ד. הרי הוא תנא דמסייע להחק"ל ז"ל דמבוא' מדבריו דאפי' דהחתך היה בתלוש והחתך הוא דבר מועט עכ"ז מחוסר קציצה מקרי וכדאסברא לן החק"ל בדקי"ג ע"ב דכל שהקציצה מוכרחת דא"א בלא"ה דא"א במחיקה כיון דהוא אצל השם דהוי כתורף אף לס' האומ' דקציצה בדבר מועט אין לחוש וכן לדעת האומ' דכל שלא היה דעתו מתחילה לקוצצו לא חשיב מחוסר קציצה הכה"ג דהקציצה מוכרחת חשיב מחו"ק והגט בטל.

ועל פי הבאר הנה מקום איתנו ליישב מאי דהוה ק' לכאו' דבנדון כזה רבני אזמיר הקודמים להאק"ל עשו מעשה להפך דהכי איתא בס' אגורה באהלך דמ"ג בגטין שנתנו לפני ה' המוב' מוהרח"א ב' דוד ומוהר"י אלבעלי וז"ל שם הוה עובדא בגט שכתב הסופר דיל ושוב נזכר וכתב די תיצביין והניח הג' אותיות הנ"ל כמות שהן וסיים הגט והיה גט מומר והכשרנו אותו ע"פ מ"ש ה' רב"א ועשה הסופר חתך ואם לא היה עשה הסופר

חתך היה די במחק כיון שהיו עדי מסירה ויודעין דלא היה תנאי עכ"ד והשתא ק' תינח דלא איכפת לן משום הנקב היה להם לחוש להך דמחו"ק ואיכא הפסק בין כתי' לנתינה וכדחשו לזה הרבנים הבאים אחריהם וכנ"ז אולם ע"פ האמור הנה נכון דלא הוי מתו"ק כיון דאין הקציצה מוכרחת דהטעות היה בטופס ויכול למוחקו אפי' לכתחי' וכמ"ש החק"ל שם כיון דאין כותבין כלום על המחק הגם שהיו שם עדי מסירה וק"ל.

עוד תשוב ותראה בנד' שם בסי' קכ"ד או"ד שכתבתי משם ה' שמעון פסח ז"ל בפי' דעשה מעשה להכשיר כשקצץ קודם כתי' להלן עי"ש וכעת אין הכתב תחת ידי לראות במאי קעסיק מר דאם הטעות היה בתורף מה הרויח שקצצו מיד עכ"ז ל"מ וכמ"ש מוהר"י אלמידה. ואם הטעות היה בטופס אפי' שהיה מניח הקציצה לאחר גמר הכתיבה לית לן בה כיון דיכול למוחקו ולהשאיר המקום חלק וכדעבדו עובדא רבני אזמיר בס' אגורה באהלך ומשטת הלשון משמע דהאי דהכשיר היינו משום דחתכו קודם כתיבה להלן וצריך לראות הדברים בשרשן. וע"ע בזה במז"הג שלי סי' רמ"ה מ"ש בזה.

סימן קכז

א ס"ב ש"ע נכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו פסול גט שכ"מ שבעבור שלא יגמר הגט באותו יום סידר הגט ביום והניח המקום של יום השבוע והחדש ובלילה נגמר כתי' הזמן יש להכשיר הגט דכיון דדעת הרב היה שלא להכשיר הגט עד שיכתב הזמן של החודש והיום וכל זמן שלא נעשה באופן שיוכשר לדעת הרב אינו כשר הוי שפיר כנכתב ונחתם בלילה וע' בתשו' בנ"י ח"ב סוס"י פ"ב דאפי' אם הגט כשר ע"פ הדין אם הרב מצד חומ' אינו מסכים להכשירו הו"ל כלא נעשה שליחותו וכו'. תשו' מוהרש"ם ח"ג סי' רל"א.

סימן קכח

א ס"ה בהגה וכותבין בארת חסר בלא ויו. ע' להמאסף לש' תרע"ד כרך א' סי' מ"ז שהובאו שם דברי רב א' שהצ"ע דברי מוה"ם היכי תיסק אדעתין להצריך לכתחי' חסר דעלינו לכתב מלא ככל המקומו' שבפה"ק המדברים מבארות של מים שכולם מלאים י"ש.

ב ס"ז בהגה יותר יש ליכנס בספק חסרון מלספק שינוי ה' מכתם לדוד בתשו' כי באה בס' ברפת המים (מיוחס) דק"לד ע"א יצא ללמד מכאן להחסיר אות האלף בשם קאדין שלא יקראנה הקורא נעה עי"ד. ותהי בה הרב כמוהר"ר בכמוהר"ם ז"ל בתשו' כי באה בס' חו"ש ח"א סי' ל"א דכ"ה ע"ד דלא נאמרו דברי מוהרי"קו אלא על דלוג שם הנהר דטוב לדלגו אבל לא לענין שמות ומוהרח"פ ז"ל בסי' ל"ב דע"ו ע"א הליץ קצת בעד

מוהרד"ב ז"ל וע' שד"ח סוס"י ל"ב שהביא משם צ"ץ החדש שדעתו כדעת מוהר"ר הנ"ל שלא נאמרו דברי מוהרי"קו בשמות וכן דעתו ומכח זה תמה על ה' גדולי טהרה דסבר דגם בשמות אמרו הרי"קו.

סימן קכט

א ס"א ש"ע אם כתב חניכתו וחניכתה כשר. מי שבעת מילתו ניתן לו שם משה אבל בגדלו אין מי שיקרא לך בשם משה זולת כנוי משפחתו וחותם כן בכל כתבי הרפואה וכמעט אין מי שיודע שמו העיקרי ורק אם יעלה לתורה פ"א בשנה יש לכתב משה המכו' מארץ ודמתקרי מרגלית ע"ש משפחתו מוהרש"ם ח"א סי' פ"ג ובעיקר הדין ע' יד"א הגה"ט סק"ד. מים החיים בקונ' מי השילוח סי' ג' בתשו' מוהר"א ד"ט הבאה שם ובדרי ההמ"ח.

ב שם בהגה וכ"ש אם כתב עיקר השם לבד דכשר וי"א וכו' ואפי' נכתב הגט אין לגרש בו וכו' עד שיכתב ב' השמות וכו'. הסכמת האחרו' דבל שם שנכתב שם העיקר בוכל שום ולא נכתב שם הטפל וניתן הגט ביד האשה דכשר וא"ץ לטרח ולכתב גט אחר אפי' שהבעל בפנינו כן העלה מוה"ר בס' שער אשר אה"ע סי' מ' וכ"כ ה' ישמח לב בא"ע סי' כ"ד דח"י ע"ב ולמד מזה דה"ה אם יש לנו איזה ספק על שם הטפל אם ראוי לכותבו דדי לנו לכתב השם המורגל בתיבת דמתק' ולכוללו בוכל שום ע"ש ובמזה"ג שני סי' נ"ג אות יו"ד. ושם בסי' צ"ד או"ב כתבתי דגם אם לא נכתב הכנוי אין להכשיר כי אם היכא שכבר נמסר הגט או היכא שנודע קודם נתינה ואיכא עיגון גדול הלא"ה אין להכשיר י"ש ובפ"ת סק"ה. וע"ע שם בסי' ק"מ או"א ובסי' קו"ס או"ז.

ג ס"ב ש"ע אבל אם הב' שמות וכו'. ע' במזה"ג סי' פ"ז

ד אפי' לדעת המחמי' באיחור העיקר לטפל ה"ד בכי האי דרובא מרים ופורתא שרה או בחניכא שהבל קורין אותה שלדעת רוה"פ אפי' לכתחילה סגי בחניכה לבד אם כתב החניכא ואיחר את השם כשר לכתחי' ולכן מי שנקרא בפי כל מענדיל ובס"ת קורין אותו מנחם מענדל וכתבו בגט מענדל דמת' מנחם מענדל כשר גמור להנתן לכתחילה. אבן יקרה סי' ל"ב.

ה ס"ג שינה שמו או שמה. ע' בנד' או"ג אם השינוי פוסל מדאו' או מדר' וע' בתשו' אייר התרע"ט והיא בסי' טו"ב ובכתיבת שמות אנשים ונשים אנכי עשיתי אר"ש רחבה בקונ' מיוחד בס"ד לך נא ראה לעת הצורך.

ו שם אע"פ שכתב וכל שום ע' בנד' אות ו' ובתשו' הנ"ל טבת התרפ"א והיא בסי' כ"ו.

ז בשנוי שם האבות ע' בנד' אות ד'. פ"ת לקמן ס"ק כ"א. ובתשו' הנ"ל אות וזחט"י הארכתי בחילוקי דינים בזה ובס' אבן יקרה מ"ת סי' צ"ח כתב דהם נהגו לפסל כל שינוי גם בשם אבי המגרש אפי' בדיעבד י"ש.

ח אם לא שינה שמו לגמרי רק שהשם נכתב בטעות האותיות דעל ידן משתנה משמעות הענין אך לא משתנה לשום איש או אשה אחרת או עיר אחרת אי גם בזה פסלינן דחיישי' שמא יש איש או אשה אחרת ששמם כך או"ד כיון דאנן לא ידעינן שיש איש או אשה אחרת ששמם כך לא פסלינן ליה בזה נחלקו גדולי האחרונים דהרא"ם בח"א סי' ס"ו ס"ל לפסל בין באיש בין באשה ובין בשם העיירות ה"ד הג"פ בסי' קכ"ח סק"ג. ואנא קחזינא למוהר"א מוטל ז"ל בס' תורת הנזיר בכמה שמות אשר קצרה היריעה מלהזכירם דדעתו דכל שאינו משתנה לשם אחר אע"ג דהענין משתנה לית לן בה וזו היא שקשה ממ"ש איהו גופיה בשם מידאד דכתבו יו"ד אחר המם שאם יחסרו יוד יהיה משמעותו לשון מדידה כמו מי מדד בשעלו מים ע"ש ומשמע מדבריו לפסל ולפי מאי דכייל לן בכמה דוכתי דכל שאינו משתנה לשם אשה אחרת הגם שמשתנה הענין לית לן בה מ"ש הך דמידד. וראיתי לגדול הדור האחרון מוהרמ"ק ז"ל בס' ירים משה בקונט' הגטין אות קכ"א דעמד בזה ומד הביא לנו משם הר"ד אישטרושא בשה"ג שבס' ירך אברהם ד"ג ע"א שהלך גם הוא בדרך מוהר"א מוטל ז"ל דדוקא כשאנו באים לטעות בשם אשה אחרת יש קפידא אבל אם אינו נוגע על אשה אחרת אף שמשתנה על משמעות אחר דע'מא לא איכפת לן. ומני"ר אייתי לן מתשו' המבי"ט ח"א סי' ק"ך ומדברי מוהרימ"ט בס' שמות ומוהרא"ש בסי' ל' ומדברי מוהריב"ל דעכ"ז הגט פסול הגם דידעי' דליכא במקו"א אשה אחרת ששמה כך י"ש ונעלמו ממנו דברי הג"פ דהביא דגם הרא"ם קאי בסברא זאת לפסל וע' יד"א בש"ן בשם מלוך שכתב משם הגו"ר ח"א סי' ח' שאם יכתבו מלוך בלא דגש משתנה הענין שיש מין ירק שקורין אותו מילוכיא ומחזי כחוכא י"ש אע"פ שאינו משתנה לשם אשה אחרת. הגם הלום ראיתי לה' שד"ח בסי' ל"א או"ז שרמז המקומות שדבר בהם מוהר"א מוטל בס' ת"ה וקבצם כעמיר וכתב דצריך התבוננות להבין דעתו דבאיזה מקומות כתב דאין קפידא אפי' דליכא שעה"ד ובאיזה מהם נראה דדוקא בשעה"ד ובאיזה מקומות תלה הדבר בעיני הב"ד וצ"ע לחלק בין הנושאים ובקש להחזיק דעת מוהרא"מ אך שם ובאותות אחרות הביא לנו מרבנים אחרים דפסלו הגט הגם דאין השינוי לשם אחר עי"ד וע' מזה"ג סי' ס"ה או"ד. ואני בעניי בתשו' אייר התרע"ט והיא בסי' טו"ב הארכתי וכתבתי דגם היכא דליכא משמעות אחר כל שיש

שינוי בכתי' השם חסיר או יתיר או חליף במחלו' הוא שנוי בין הפוס' מער' לקראת מער' לך נא ראה.

ט ס"ד ש"ע אם עומד במקו"א ושולח גט למקו"א וכו' כותב שם מקום הנתי' וכו'. ה"ד היכא דהם ב' שמות ממש אבל אם שם דמקום הנתינה הוא כנוי אז צריך להקדים שם מקום הכתיבה יען הוא שם העצם אף דאינו מקום שם הנתינה. כוכב מיעקב במז"ה אות ת"ף וסמך עצמו אתשו' מוהר"מ ד"פ סי' ט"ל ולא זכר שר תשו' מוהרע"י כ"י הובאה בס' אדמ"ק ח"א סי' ע"ג דק"ד שפסל אפי' דיעבד רמזה היד"א בהגב"י אות"ח אכן נראה דרוב הפוס' ס"ל להכשי' וכ"ן דעת ה' בני דוד דל"ה ע"א שרמז היד"א שם.

י שם בהגה אבל אם עשה שם מקום הכתי' עיקר וכו' פסול. הג"פ בס"ק פ"א כתב החלוקות שיש למפרשי' בזה וסיים דיש לחוש לכל הפירושים בכל ד' חלוקות ואפי' אם נתגרשה לא תנשא ואם נשאת יש לסמך על ס' המכשי' ואומרים שלא תצא עי"ש וע' שדה הארץ ח"ג א"ע סי' י"ג שהציע דברי הרב דהן' נסתר' מחמתו' למ"ש במ' עזין דכ"ט ע"א בשם ביין ויניידא דיש צד להקל ולסמך על רבוואתא דמכשרי כל שכבר נכתב הגט אע"פ שלא ניתן עדיין י"ש וע' פ"ת ס"ק מ"ש משם הג"מ אשכנזי י"א אם נשתנה שמו מחמת חולי ובמקום הנתי' אינם יודעים והמסדר כתב למקום הנתי' דנשתנה שמו מח"ח יש להכשיר מטעם ס"ס וה"ד היכא דבשעת כתי' היה דעתם להודיע למקום הנתי' שנשתנה שמו מח"ח אבל אם לא היה דעתם להודיע נמצא דנכתב הגט בפיסול ול"מ מה שהודיעם אח"ך ה' גט מקושר בסי' מ"ט דקכ"ז ע"א וע' בנדפס או"ז דיש מכשי' בגדולה מזאת.

י"ב העודר לנו ציצים ופרחים בהפרשייות דמקום הכתי' למקום הנתי' בקונט הגטין אשר לי פ"א או"ד ואילך. י"ג ס"ה שיע מתנכר אין לו לגרש בשם עכו"מ וכו' על לה' חסד לאברהם ז"ל בא"ע סי' ה:

דא"ך דאסף איש טהור דעות הפוס' וסיים דהסכמת האחרו' שלא להזכיר שם דגיות כלל וכן עשו מעשה רבני אחרו' ע' ירים משה במפתח הליקוטי' דס"ה ע"א: מה שרמז בזה.

י"ד ס"ז ש"ע גר שכתב שם גיותו כשר וכו'. עמ"ש בזה באורך א"ה במז"הג סי' רל"ה אות דה"ו.

ט"ו ס"ט ש"ע אם לא הזכיר שם אבי האיש או האשה כשר. דין זה הוא מתשו' הרא"ש ז"ל וע' פ"ת סקי"ט שהביא משם הנו"ב דאין להכשיר כי אם במק"ע ומדברי הש"ע מבואר דבדיע' כשר אפי' שלא במקו"ע וע' בנד' או"ח ושם באו"ט כתבתי דאע"ג דדין זה אמור לבדיע' למדו הפוס' דה"ה היכא דיש לנו ס' בשמות האבות דמשמטין את השם אפי'

לכתחי' כדיע' דמי ואבוהון דכולהו הוא הקדוש מוהרש"ך בח"ג סי' ע"ח והובא בכנה"ג הגב"י ס"ק נ"ט שכ' וז"ל היכא דאנו מסופקים בשם אבי המגרש או בשם אבי המתגרשת אנו כותבים שם המגרש או המתגרשת לבד והעתיקו הבאה"ט בסקי"ג והכין נקטי כל רבני האחרו'. רבני שלוניקי ע' צל הכסף ח"ב במז"הג אות י"ב. ירים משה בליקוטים דכ"ה ע"א. דברי שמואל במזה"ג אות י"ג ס"א ס"ב והרבה מקומות. רבני אזמיר ע' גנזי חיים ע' גט סי' ג' ס"ב ושם נרשם בהרבה מקומות. רבני קושטא ע' רוב דגן דע"ו ע"א אות ל"ז ויתר האחרו' אין די באר.

עתה באתי על מה שראיתי להרה"ג מוהרח"פ ז"ל בס' גנ"ח ע' גט אות מ"ג על מעשה שבא לפניו דאבי המגרש היה נקרא גרשון ונסתפקו אם הוא גרשון במם או בנון ולא נתברר מחתי' ידו יען אינו יודע לחתום כתב דבכה"ג הלכה רווחת דצ"ל ב' גטין הגם שיהיה ספק זה בשם האבות דהגם דמצינו כת הפוס' דכל שיש ספק בשם האבות דיכול לדלגם זהו כשיהיה ספק מחמת חסרון ידיעה שלא נוכל לידע אבל בספק שהוא מחמת ספקא דדינא כגון בשם גרשון או גרשם או בשם דניאל אם הוא חסר יוד או ביוד בהא חששו רבני עירנו לכתב שם האבות אפי' אם יצטרכו ד' גטין וכו' עכל"ל. ובטרם אקרב לחפש אם החילוק הוא מוסכם מהפוס' את אשר עם לבבי אשימה דלא ידעתי איך יקרא ספק דגרשון או גרשם ס' דדינא דבשלמא בשם דניאל דהוא שם אחד שייך לומר ס' דדינא דיש פוס' סוברין דצריך ב' גטין א' ביוד וא' בלתי יוד ויש פוס' סוברים דדי באחד מלא אבל בשם גרשם וגרשון דהם ב' שמות דאס הוא גרשם הוא חסר ואם הוא גרשון לכ"ע צ"ל מלא ויו ובנון מה שייך לומר כאן ס' דדינא הלא זה הוי ספק הבא מחוסר ידיעה ממש דאין איתנו יודע שמו האמתי ומה נשתנה זה ממ"ש שם באות ס"ט דהשמיטו שם אבי המתגרשת משום שנסתפקו בו אם שמו יאושע או ישועה ע"ש. והן אני נשארתי נבוך בדבר עד שמצאתי לה' נח"ש בסי' מ"ה בשם גרשון שהביא מח וקת היכא דיש לנו ספק מה שמו דהתה"ד כ' דבספק אם גרשם או גרשון אדם גדול נתן ב' גטין וע"ש עוד שם בנח"ש משם מוהר"י פולק שכתב דמעולם לא ראה מימיו דעל ספק כזה נתנו ב' גטין ומ"ש הנח"ש על דבריו. באופן דכשם דנחלקו על שם דניאל אי צריך ב' גטין או די באחד כמו כן נחלקו בשם גרשון ובזה יתיישב מאי דקרי ליה הרב ספקא דדינא שוב ראיתי דד"ת עניים במקו"א ועשירים במקו"א דמוהרח"פ ז"ל בס' חיים ושלום ח"ב סי' ז' האריך בזה ואמר שהביא אמבוהא דרבנן ומהם רבני אזמיר שחל להיות לפניהם ספק זה ושום א' מכם לא אזר חייל להשמיט. שם האבות רק ה' מוהרי"מ ז"ל באחד מגטיו ומוהר"ש חכים ז"ל בב"י והצ"ע דבריהם ונרגש דעל מה זה עשו כן בשם גרשון

מאחר. דקי"ל דכשחל ס' בשם האבות משמיטין אותן ויישב כמ"ש בס' נכ"ח וז"ל ונ"ל דזהו דוקא כשחל הספק מחמת חסרון ידיעה איך הוא נקרא אליהו או אליה וכדומה אבל אם יהיה הספק בשם שקורין. דניאל אם הוא ביוד או חסר או בשם גרשון אם במם או בנון אז אנחנו נוהגין לכתב ב' גטין זולת כשיהיה דוחק השעה עי"ש ואף כי גם פה לא גילה לנו איך נקרא ספקא דדינא מ"מ הן הראנו כמה רבנים אשר באו דבריהם בדפוס ובכתי' שנהגו שלא להשמיט שם האבות בכגון זה (ולא אכחד תחת. לשוני מה שיש להרגיש בדברי הרב דאילו בסי' זה כתב דיש להשמיט שם האבות על ספק אליהו ואליה וכמו שכן עשה כמה פעמים ע' גנ"ח או"ד וכ"ה וכו' ובס' בית אהרן קריספין, הובא בשד"ח ואילו לקמן בסנ' נ"ב דק"ב ע"ג דימה שם אליה לגרשון ולדניאל עי"ש לכן אומר דאין ספק שהוא השמעת הקולמוס שלא מדעת בעלים. אך עדיין לא נתברר לי מנהג אזמיר היכא שיש להם ספק במגרש אם שמו אליה או אליהו וא"א להתברר האמת היאך נוהגים בזה אם כותבין ב' גטין או די להם באחד וכפי הנראה מדברי ה'. נל"ח בפי' נ"ח וק"ח הוא דכשיש להם ס' בשם המגרש כותבין ב' גטין ואם היה תהיה השערתינו אמת כפי יסוד הרב לא היה להם להשמיט שם האבות, והדבר צריך בירור).

באופן דלפי מה שנתבאר אין כונת הרב לומר דהיכא דמספק"ל באופן כתיבתו היאך נכתב אם חסר או מלא אם בויו או ביוד דהתם אין משמיעין שם. האבות דבהא גם מוהרח"פ יודה דיש לנו להשמיט מפני הספק וכמ"ש הלח"ש בדקכ"ו ע"ר (ויעו' במזה"ג סי' קי"ז אות ז') רק כונת הרב לומר דבדבר דמפני הספק שנחלקו הפוס' בשדה כתיבתו ויש מהם שאמרו דבעבור זה צריך ב' גטין מדינא' ויש מהם שאמרו דדי באחד וכשהוא בשם המגרש עבדינן תרי גיטי כשיבא הענין באבי המגרש עבד נן תרי גיטי ואין משמטין השמות בעבור זה. והנה מכל הפוס' שהביא ה' ח"ש דהחליטו דבספק גרשון או גרשם דצריך ב' גטין מבואר דסברו וקבילו חילוק הרב הנ"ז דמשום צורך ב' גטין אין להשמיט שם האבות וכן ראיתי לאחד מרבני זמננו אחרון חביב כמוהו"ח מנחם ז"ל בס' מטה לחם סי' ך' או"א דנמשך אחר דברי מוהרח"פ והסבה דעת מוהריי"ד ז"ל שבס' רוב דגן סי' ד' אות י"ג שהוא כן עי"ד.

ט"ז הא דכתבו הפוס' שאין להשמיט שם האבות בעבור הצורך לב' גטין ה"ד היכא דכתבינן ב' גטין מדינא אבל אי מאי דכתבינן ב' גטין הוא מחמת חומרא. אז יש לדלג שמות האבות כן יש ללמוד מדברי הג"פ הגיסייישי' קכ"ו ס"ק כ"ב וה"ד הג"מ בסי' נ"ה ס"ב ויעו' בלח"ש דקנ"ז ע"ד וכ"כ להדייא מוה"ר בס' צל הכסף ח"ב אות י"ב דאחר שהביא חילוק מוהרח"פ שבס' חו"ש הנ"ל ולא קרא עליו ערער סיים וכתב וז"ל באופן

דבשם שנשתקע דמה שנהגו לכתב ב' גטין אינו אלא משום חומרא הדבר פשוט לדלג שם האבות ויעו' במזה"ב סי' קי"ז אות ז'. י"ן אם בשמות הללו דצריכין ב' גטין אירע דיש בו כמי שצריכין רבה שהם צריכין עוד ב' גטין והו"ל ב' שהם ארבע והכנוי מצד עצמו נשתקע יותר טוב להשמיט שם האב לגמרי ולא ליכנס בכמה ספקות חיים ושלום ח"ב דקי"ד ע"ב וע' שד"ח מע' גט סי' ג' דקמ"ג ע"ב

ח"י אפי' לפי חילוק מוהרח"פ ה"ד למקומות שנוהגין לכתב ב' גטין אבל במקומות שאין נוהגין לכתב ב' גטין וכמנהגנו פשיטא ודאי דמשמטי' ע' גט מקוש' נבין דקנ"ג ע"ב שכ"כ לעה"ק ק ירוש' שאין כותבין ב' גטין

י"ט אם יש טורח לב"ד לכתב ב' גטין חשיב כדיעבד ומשמטין שם אביו כוכב מיעקב במז"הג אות קכ"ד ובס' בית אפרים סי' נ"ג ה"ד בס' ט"ב שמות גטין אות י"ד כתב דאין להשמיטם מחמת הספק שיש הוצאה מועטת לברר ע"כ משמע דאם יש הוצאה מרובה לכתב ב' גטין משמטין ע' שד"ח דקמ"ה.

ך אם צריך להשמיט שתי שמות האבות אבי המגרש ואבי המתגרשת אינו מבואר בפוסקי' אמנם ממה. שהביא הרב"י תשו' הרשב"א להוכיח דאם לא כתב שם אבי הבעל כשר וכו'. משמע דגם אם השמיט שם האבות שניהם יחד דכשר ג"ך דהגע עצמך אם שניהם גרים או שניהם שתוקים היאך יכתבו בגט. הג' מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ל"ה וכן עשו מעשה ה' מוהר"א עזריאל ז"ל וב"ד ככתוב בס' אוזן אהרן די"ג ע"א אות ט' ומוה"ר, מוהרי"קו ז"ל במז"הג שבס' כוכב מיעקב אות רס"ג ורכ"ה. ותכ"ג ותקכ"ו. ורבני אזמיר ע' יפה ללב ח"ח דפ"ג

כ"א בענין השמטת שם האבות ע' במפתחות מזה"ג שלי שכתבתי חילוקי דינים בזה כ"כ סי"וד ש"ע יוסף בן ש' ששינה וכתב בן שמואל פסול. אם ע"א מעיד ששינה שם אביו פסול. ב"ש וט' פ"ת ס"ק כ"ד דהרחיב הדברים דאפי' אחר הנתינה ואפי' יש לו חזקת מגורשת עי"ש אך ה' מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' נ"ו כתב משם ה' תורת גטין דאם כבר הוחזקה האשה למגורשת ובא ע"א ואמר ששם אבי המגרש היה נקרא פ' אינו נאמן דהוי דבר שבערוה ואין פחות מב' ואיהו מדידיה כתב דכ"ש אם אומר העד כמדומה לי ששמו היה כן וביותר אם הוא אחת מחמש נשים ע"ד.

כ"ג אם יש לחב ב' שמות וכתב האחד ע' בנדפס אות י"ב דיש לחלק בין היו לו בשעת לידה לניתוסף לו אח"ך וע' פ"ת ס"ק כ"ד שהביא משם הרב"ד (אשכנזי) דאפי' הי"ל משעת לידה אם במקום כו"ן הוחזק בשם האחד וכתב אותו השם בגט כשר והרב תלה ליה כיפי ע"ש וכ"כ ה' מחנה חים ח"ב שם דאם נכתב בגט אותו השם. שהוחזק במקום

דירת ובן זה אינו נקרא שינה שם אביו דבאמת שם אביו היה אותו שנכתב בגט הגם שיש לו שם אחר העם יאמרו שנשכח לכתב בגט השם השני ע"ד.
כ"ד גט בא מאמעריקא שבקושי גדול נתרצה הבעל לשלוח לה גט ונכתב שם אבי הבעל אברהם שמשון וש"ב נודע כי שם אבי אברהם היה שמשון ויען שנקרא בפי כל אברהם שמשונם וסבב הטעות ורב אחד הורה. להקל. הנה בשינה שם האב האריכו האחרו' להתיר בשעה"ד כדעת עה"ג ויש לנו עמודים גדולים לסמך עליהם ולפי מ"ש הרא"ש דעטם הפיסול היכא דשינה שם האב הוי משי' לעז. בכה"ג שהיה נקרא בפי כל אברהם שמשונם. יכירו הרואים כי הוא זה ויתלו בט"ס ויש להקל בשה"ד.
אך אם לא נקרע הגט אחר שנמסר ליד האשה יש לשלחו ביד המסדר ויצוה לסופר שכתב הגט שיעשה מהנון פשוטה נון עקומה ע"י רגל שבסוף סמך או תיו בנתים ויחזר וישלחנו ע"י שליח הא' ליד השליח שני אך שמקודם תחזיר האשה ותתנהו לבעל ע"י אחר שיהיה הגט של הבעל. ואם כבר נקרע הגט יכתב לשם שיחזר הסופר ויכתב גט אחר בשם אברהם לבד ויתנהו ליד השליח ראשון ויזכהו מקודם ע"י אחר לבעל והוא ישלמנו לשליח ב' ויתנהו ליד האשה ואף שהבעל איננו שם מ"מ הרי הוא צוה לכתב גט אפי' מאה גטין עד שיהיה א' כשר. ואף שכבר מסר הגט ליד השליח כבר העלה בתשו' פנ"י אה"ע סי' ב' והובא גם בתשו' ב"א א"ע סו"סי צ"ט להקל וגם בתשו' כת"כ סוסי' ס"א ותשו' מוהר"י מסאמילא אה"ע סי' ד' דגם בכה"ג יש להתיר בשעה"ד וע' בנין ציון סי' קמ"ב ותשו' מראה יחזקאל סי' פ"א שלא ידעו מזה לכן כה יעשה והנני מצטרף להתיר האשה מכבלי העיגון. כה דבר האיש הג' מוהרש"ם בתשו' ח"ג סי' צ"ח. ושם במפתחות האריך עוד בזה וכתב דהשליח הא' יחזר ויעשה שליח למסר הגט לאשה כיון שלא עשה השליחות שהגט הא' נפסל ואף שהבעל אמר בתחילה הולך גט זה. והגם דה' מראה יחזקאל חילק דאם הגט הא' נפסל רק מדרבנן אין להקל אלא כשלא נמסר הגט הא' ביד האשה י"ל דכיון דבכל ציווי הבעל אומר שיעשה עד שיוכשר לדעת הרב והרי פסלו הרב יש להקל יש"ב ועוד לו בסי' רנ"א.
כ"ה סי"וד בהגה ודוקא אם הוחזק בשם הב'. הג"פ ס"ק נ"ג רמז תשו' המבי"ט ח"ב סי' נ"ב באיזה אופן יחזיק עצמו בשם. ועמ"ש במז"הג סי' ע"ד על תשו' ה' מי באר שכתב דדי בשיקבץ יו"ד מישראל קודם סידור הגט ויכריז לפניהם שזהו ת' עש"ב.
כ"ו סי"א ש"ע אם לא כתב שם האיש והאשה בגט. עמ"ש בתשו' אייר התרע"ט והיא בסי' טו"ב.

ז"ך סי"ד ש"ע מי שיש לו ב' שמות כותבין ר' דמתקרי שמעון וכו'. וכן ג"ך בשמות שקורין לגעגוע כגון שרה שרולה אשתר אסתרולה וכיוצא בהם כותב שם העיקר שרה דמת' שרולה וכו' ה' כנה"ג הגהב"י ס"ק פ"ט משם מוהרימ"ט ז"ל ח"ב חאה"ע סי' י"א. וע' משא"מ ח"ג סי' ח' דל"ב ע"א שכתב וז"ל בעלמא כל הנקראת שרולא שמחולה רבקולה נתנו ליכתב בגט שרה שמחה רבקה ולא חשחין אנחנא לאדכורי לשם נערות כלל והולכין בהם אחר העיקר וכן באנשים וכו' עי"ש ולא זכר שר דברי הרה"ג מוהרימ"ט ז"ל וזו מן התימה דבתר הכי ציין תשו' מוהרימ"ט הלזו לענין אחר וגם מנהג פשוט הוזכר בדברי האחרו' דאם בשעת לידה נקראת שרה וכו' ואח"ך הוסב שמה שרולה וכו' כתבינן שרה דמת' שרולה יעו' במז"הג שלי סי' ס"ג או"ט וזה פשוט דכן מנהגנו וכמבו' אצל עין רוג' אספרי מסדרי גטין.

אכן דא עקא שמצאנו ראינו להלח"ש דקנ"ד ע"ב שכתב וז"ל אנו רואים מעשים בכל יום למי ששמו אברהם וקרו ליה אבראמאצי או אבראמוגו וכן ליצחק יצחקוגו וכיוצא וכן בנשים שרה שרוגה רחל רחלוגה וכיו"ב בכל השמות כי מעולם לא נכתבו אלו השמות בגט וכ"כ מוה"ר מוהרי"מ ז"ל בס' באה"מ סי' פ"ה או"ג דמעולם לא נכתבו בגט געגועין כאלו דאבראמאני ושרוצה עיר ואחר אחרון אני בא הג' מוה"ר במזה"ג אשר לו בס' שער אשר אות ק"ו כתב וז"ל ונכתב בגט שם הבעל יצחק ולא יצחקוגו וכן בשם האשה בילייא ולא ביליוגה כי כן אנו נוהגים פה עירנו יע"א וכן נהגו ברוב עיירות גדולות בישראל וכן נהגו באינדירני וכו' עי"ד וע"ע בס' ישמח לב ח"ב סי' י"ג דהביא משם הזל"ח דהעיד דרבני קושטא שינו המנהג ואין כותבין. ומתבאר מדברי ה' ישא"ל שם דכן מנהג עה"ק ירוש' תובב"א וכתב שם משם מוהר"ם פארדו ז"ל דכן עשו מעשה תוככי ירוש' בתמוז התרכ"ז י"ש ועינינו הרואות בס' נחפה בכסף ח"ב סי' טו"ב ה"ד ה' קנין פירות אות הח'. דהיה המנהג בירוש' לכתב הגעגוע והעלה לכתב חכמאני גם בס' אוזן אהרן ע' גט אות כ"ד בטבת התרל"ג עשו מעשה לכתב קלארוגה עפ"ד ה' לח"ש וזה דבר פלא דבקרב שנים חזינן שינוי מנהגים ואין ס' הוראה דב"ד שרמז ה' וישמ"ל מצוי אצלי לראות הדברים בשרשן. גם ה' חס"ל באה"ע סי' ה' דא"ך ע"ג כתב חורו דמת' אורוגא באופן דלדידן קשייא דכתבינן לה כגון שרולה וכיוצא ולא כתבינן ג"ה וג"י וכבר נתעורר בזה מו"ה בס' באה"מ שם ורמז לה' לח"ש שירד לחלק ביניהם ומני"ר הצריך ישוב. ופוק חזי להלח"ש שם שכתב דהא דאינן כתבים ג"ה וג"י וגו"ן הוא בעבור דכל הגעגועים הללו הן בזמן קטנותם וכשנעשן ן גדולים אין קורין אותם באלו הכנויים ולפיכך אין כותבים אותם דהו"ל שם דקטנות ונערות אבל היכא דגם בגדלות קורים אותם כל העולם

כן אה"ן דכן יש לכתב עי"ד ועל האמת דאהמ"ר החילוק הוא חלוש מאד דמדוע נחלק בתיבות ג"י וג"ה בין נתגדל עמו לתיבות ולה דשרולה ורבקולה דשם אין אנחנו מחלקים בכך ואפשר דבעבור זה לא הוטב בעיני ה' באה"מ החילוק והניח הדבר בצ"י ולע"ד אין החילוק מג"ה וג"י ללה רק החילוק הוא בין אנשים לנשים דבאנשים כיון דעולין לתורה ויש להם חתימה והדרך הוא שבעלייתו לתורה קורין אותו רק בשם אברהם ויצחק וכן הוא ג"ך דרך החתי' בעבור זה אין כותבין אבראמאגי יצחקוגו. אבל בנשים כיון דאין להם עליית ס"ת וכן רובן אין להן עסק ואין להן חתימה נשאר רק קריאת העולם על כן כותבין כמו שקורין אותה שרולה רבקולה או שרולה וכיוצא. ועד בשחק נאמו שאחר שעלה בדעתי חילוק זה דרשתיהו פגשתיהו בס' שד"ח סי' ל"ד אות י"ג ע"ש שהאריך בענין זה.

וצא ובדק בדברי הג' מוהר' בשע"א אה"ע סי' ט"ל דעם שנגרר אחר חילוקו של הלח"ש שחילק בנתגדל עמו דאז כתבינן שם הגעגוע והחזיק דבריו מתשו' הפמ"א ח"ב סי' ל' דאם שם הגעגוע קורין אותה אף כשהיא גדולה דודאי כתבינן ליה. בדק"ז ע"א בד"ה ואולם כתב משם מוהרח"ש דאם בכתובה כתיב שמה העיקרי ולא הגעגוע יש לכתב שמה העיקרי דהו"ל בשם שקורין לס"ת ומשוה הרב שם הכתוב בכתובה לעיקר כמו שם האיש שעולה לקרות בו לתורה עי"ד דמבואר מהם דכל שיש אופן לברר שמו העיקרי על ידי קריאת ס"ת אזלינן בתריה וזהו טעם נכון למה שאין כותבין אבראמאגי או יצחקוגו. שזה טעמו של מוה"ר במז"הג אות ק"ו הנ"ל ה"ן בכתי' דהוי חניכא שהכל קורין בו. שם האיש או האשה דבדקו בכתובה והיה כתוב בה בילייא לבד. וע' ירים משה בקונ' הגטין אות צ"ו. וע"ע בס' כוכב מיעקב אות קנ"ט דהלך אחר החתימה בין באיש בין באשה ולא כתב ג"ו או ג"ה הגם דכולם היו קורים אותם כן.

כ"ח אם על ידי הגעגוע שאנו מוסיפין על השם אינן משתנות אותיות השם כגון מסול סולגי. אורו אורוגה אין צריך לכתב אות יות הגעגוע אע"ג דהמנהג לכתב בנשים. שער אשר סי' ט"ל ואני בעניי במז"הג סי' קי"ז הבאתי אמרי קדוש וכתבתי דיש חולקים על חילוק זה. וגם מני"ר לא אמרו כי אם בג"ה ונ"י שיש נקודה ע"ג הגימל אך בנעוגין משאר אותיות לא סל"ה לך נא באה.

כ"ט שתי שמות משעת לידה והעולם אין קורין אותו בשניהם רק מהם קורין אותו בשם האחד ומהם בשם השני אע"פ דאינם רובא ומיעוטא יש לכתב שניהם יחד בלי דמתקרי ביניהם. מטה לחם סי' ע"ט וכ"כ בס' אם הדרך סי' י"ד. וע' אור לי סי' מ"ה.

ל היה שמה מעריסה חיה שרה וכן נכתב בכתובה ובפי הכל נקראת שארקה שהוא קיה"ש משרה יכתבו רק. שארקה דכיון דשם חיה נשתקע וא"א לכתב ב' השמות אין לכתב שרה לבד דאם נכתב שרה ע"כ קאי אשם עריסה שנקראת אז שרה ובאמת אז נקראת חיה שרה ואין חולקין השטות וכו' וא"כ עדיף לכתב רק שם שארקה יד יוסף אה"ע סי' ס'. ולשיטתיה אזיל דכתב בס' י"א וי"ב דאף אם נכתב השם בכתובה מקרי נשתקע וכדעת הטיב גטין בלק"ש אות ט"ל וע' חק"ל אה"ע סי' ב"ן דקכ"א ע"ג דערך המחלו' מערכה לקראת מערכה. וע' במז"הג סי' ע"א וקכ"ח ורצ"ו. ולדידי חזי לי לכתב דמת' שרה ודמת' שארקה וכמ"ש ה' שד"ח בסי' ה' אות ח' היכא דנשתקע שם אחד מהב' שמות שנקראו בשעת לידה עי"ש משם כמה פוסקים

ר"א לפי מ"ש בסמוך דהיכא שנכתב בכתו' יש פוס' דס"ל דל"מ נשתקע. אם כתוב השם בפאסא פורטו לא מקרי נשתקע וחשיב טפי מכתוב בכתובה. פאת השדה סי' מ"א או"ג. ר"ב נשתקע שם הא' והשם הב' דומה וראשון ל"מ נשתקע שד"ח סי' מ"א או"ג ובתשו' נאות דשא מסי' א' עד סי' יו"ד נחלק עם גדול אחד באין מנוחה נוחה ודעת גדול אחד דאם כל אחד הוי שם בפ"ע הוי נשתקע גם בדומים ולכן בנדון שהיה שמו טוביה ולא ידע אם שמו טוביהו ומלמד א' העיד שבהיותו בעיר המגרש היה קורהו לס"ת טוביהו ובעבור זה כתבו בגט טוביה דמת' טוביהו אך נודע אח"ך דנשתקע שם טוביהו.

בויו ולבן פסק דיש לגרשם שנית כיון דסתם טוביה הוי חסר ויו ואין הוכחה מקריאת הקורא וע' בתשו' מוהר"ם מרוטונבו' האחרונים אה"ע סו"סי י"ז שהעלה ג"ך דאם הם ב' שמות אף שקרובים במבטא מ"מ נחשב לנשתקע. תשו' מוהרש"ם ח"ג סי' ס"ט.

ל"ג אם נקרא משעת לידה ר' שמעון אם יכתב ראובן דמת' שמעון נ"ל דפסול ב"ש ס"ק כ"ד. ג"ס ס"ק ס"ג. נסתפקו אם הם משעת לידה א"ץ לכתוב דמתקרי דממ"נ אם הם משעת לידה הא א"ץ לכתב ואם הם בזה אחר זה אם לא נכתב תיבת דמתקרי הגט כשר.

יפה ללב ח"ק ח' דח"י. ל"ד משפחת הקאלאבריזיס שהאב נקרא ר' והבן נקרא שמעון ראובן צ"ל שמעון ראובן. ג"פ שם וכבר תמהו עליו כל הבאים אחריו. ע' יד"א הגב"י סק"ע. ג"מ סי' ן' או"ב והג"מ נבון יישב דבריו ומ"מ העלה לענין הלכה דצ"ל ששמעון בן ר' יעו"ש.

ל"ה נקרא בשעת לידה ראו' ש' וכתב להפך שמעון ראו' הגט פסול. ג"פ שם וכן הסכים הג"מ נבון בדצ"ט ע"ד וע' פ"ת סס"ק ל"ה שהביא משם ה' גליא מסכת שהכשיר בדיעבד והצ"ע דבריו וע' במז"הג סי' פ"ז מ"ש היכא דברור לנו דיש לו ב' שמות ואיכא למיקם עלה דמלתא איך רובא דאיכא דק"ל ראו' ש' ואיכא דק"ל שמעון ראובן היכי כתבינן

ולהנהו אתרותא דכתבי ב' גטין צ"ל ב' גטין אחד ראו' ש' ואחד שמעון ראובן אך להיכא דקפדי. אב' גטין מה לעשות ובזה לא העלתי דבר ברור.

ל"ו אשה שמעריסה קראוה בב' שמות שרה רבקה ויש אנשים שקורין אותה כן אך רובא ק"ל שרה יש לכתב בגט שרה דמת' רבקה. מי באר להרב מבוקורעשט סי' מ' או"ד וע' בס' יד יוסף אה"ע סי' ט' שכתב בהדייא להפך והטעם דבשמות הלידה מה שנשמע השם האחד בפי העולם אינו רק לקיצור ואין כאן יתרון ועילוי להקדימו וא"כ אף אם נקרא לתורה בב' השמות ובפי הכל נקרא בשם אחד אין להקדימו אף דהמתי' ג"ך בשם אחד לבד ומקדימין ב' השמות וע"ש האחד כותבין דמתי ע"כ וע' פ"ת סס"ק ל"ו שכתב בשם גליא מסכת כדעת ה' יד יוסף וכ"כ בס' טיב ש"ג בש"א אות אלף או"ק י"ש משם ס' לק"ש וכ"כ בס' אכן יקרה סי' צ"ד,

אמנם אנכי הרואה דבדבר הזה נחלקו עוד רבני האחרו' פנים בפנים דהרה"ג כמוהר"א עזריאל ז"ל הו"ד בס' מקור ישראל אה"ע סי' ל"א על איש שמשעת עריסה נקרא חיים בנימן וכן עולה לס"ת אך בפי ההמון הורגל להקרא רק חיים ועשה מעשה לכתב חיים דמת' חיים בנימן וה"ה מוהר"י בורלא חלק עליו וכתב דלדעתו צ"ל חיים בנימן דמת' חיים עי"ד ועוד לו בסי' ל"ב עוד ראינו דעה ג' בזה הוא הקדוש מוהריט"א ז"ל כפי מה שהביא משמו המקור ישראל שם בסי' ל"ב באיש שהיה שמו מלידה נהוראי אברהם וכן עולה לס"ת ונקרא בפי הכל נהוראי לבד והורה הרב לכתב נהוראי אברהם ולא עוד. ויש דעה ד' לעשות כתיקון מוהרימ"ט ולכתב אנא דמת' השם המורגל והוא דעת הרב החרי"ף ז"ל בס' שערי רחמים אה"ע ח"ב סי' ל"ד. אך תיקון זה עלה על דעת ה' מקור ישראל שם סי' ל"א ול"ב ודחאו י"ש. ותס' אנכי על הרה"ק מוהר"א עזריאל ז"ל דאיך עשה מעשה באותו נדון הפך מ"ש הוא עצמו בס"ה כפי אהרן אה"ע ח"א סי' י"ד דכבר פשטה ההוראה בעה"ק ירוש' מזמן ה' מוהר"מ סוזין ז"ל לכתב רק הב' שמות בלי תיבת דמתקרי והיינו כהוראת מוהרימ"ט וע' שד"ח סי' ל"ו או"א דאסף סברות הפוס' ועלה דכבר הורגלו לכתב ראו' שמעון דמת' ראובן כי זוהיא דרך ישרה. וכן עשה מעשה מוהריק"ו ז"ל ככתוב בס' כוכב מיעקב במזה"ג אות י"ג וע' במזה"ג שלי סי' י"ט וסי' קמ"ה או"ב.

ודע כי מחלוקת זה אינו אלא כשלא נשתקע לגמרי השם האחד מב' שמות הלידה אבל אם נשתקע לגמרי דכ"ע ק"ל בשם האחד ועלייתו וחתימתו בשם האחר הוא סוג אחר ומחו' ו' אחר וכבר פשטה ההוראה לכוללו בדמת' ולכתב שם הרגיל ע' מז"הג סי' פ"ו או"ז מ"ש שם. ובס' חח"ס ח"ב סי' ך' על מי שהיה שמו מעריסה שמואל הירץ וכך

היה חותם אך בעלייתו לתורה ובפי כל העם היה קרא בשם שמואל והסכים לכתב בגט שמואל דמת' שמואל הירץ עי"ש ונראה טעמו דכיון דהעליה והחתי' סתרי אהדדי קריאת העולם מכריע וכמ"ש לקמן בס"ט אות ה' ודוק,

סט"ו ש"ע מי שיש לו ב' שמות והשם הב' יוצא זכו' כגון יצחק חאקין א"ץ לכתב שם הנערות כלל. ע' ג"פ סק"ע דשם דנערות כולל בין קיה"ש ובין אריכות השם ומורם כתב דאם רוצה לכתב אינו מזיק. וע' ג"פ שכתב דהכרעת מרן שכתב א"ץ תכריע שאינו מזיק אם כתבו גם כתב עוד שם דלדידן דכתבי' וכל שום אין לחוש אם אינו כותבו והובא ג"ך בס' ג"מ סי' מ"ח אות י"ג. ושם באות י"ד הביא משם ס' שמות בד"פ דאם יש ספק אם הוא קיה"ש או אינו קיה"ש וכן היכא דאיכא פלוגתא יותר טוב לכותבו אך היכא דאיכא ספק באופן כתיבתו כיצד כותבין אותו יותר טוב שלא לכותבו וע"ז סמך מוה"ר בשער אשר סי' ט"ל דק"ה ע"ג דהיה ס' בכתי' הקיצור אם בצדי או בשין ולכן השמיטו ושכ"כ הפה"א ח"ג דל"א ע"ד ויעו' בס' שד"ח סי' ח"ב אות ח' מ"ש בזה וגם הוא העלה דאם ירצה לכותבו אינו מזיק לבד אם יש ס' בכתיבתו וכ"כ החס"ל באה"ע סי' ה' דא"ך ע"ג. וחזינא לה' ירים משה בקונט' הגטין אות קע"א על יצחק דק"ל איזאק שכ' וז"ל ועי' מש"ל באות ב' משם ה' ס' שמות דהיכא דיש מחלו' אי הוי קיה"ש או"ל דש"ד לכותבו וע' יד"א ד"א ע"ב ע"כ וכונתו עמ"ש בס' הגטין להרד"א ז"ל שהובא בס' י"א שכתב משם מוהרי"ו על מגרש שהיה שמו אייזק וכתב בגט יצחק ולא כתב אייזק ע"ש ואה"מר בכגו"ד דיש ספק בכתיבה אי צ"ל איזק או איזאק או יזאק גם הס' שמות יודה דיותר טוב שלא לכותבו וזה יהיה טעם הדבר. וכבר כתבתי ע"ז במז"הג סי' קס"ט או"א. עוד תשוב ותראה שם בסי' ס"ג אות הוח"ט. צ"ד או"ה. קי"ב או"א. קכ"ז אות יו"ד. קל"ג או"א. קנ"ה או"א. חי' דינים בדין זה דקי"הש לך ואספת.

ל"ח כשחותם או עולה לס"ת בקיה"ש וכ"ע ק"ל בקי"הש צריך לכותבו וכותבין אותו בדמתקרי. ג"פ ס"ק ס"ו וע' בקונ' השמות שלי בשם עמנואל ובס' שדי חמד סי' מ"ב או"א. ל"ט לא נתבאר באחד מהפוס' המפורסמים שאם ידוע ונקרא בפי הכל בקיה"ש וכתב הקיה"ש לבדו שיהיה פסול בדיעבד דאין לחוש כלל שיאמרו איש אחר הוא כיון שהוא ידוע בשם זה לבדו והוא רגיל בשם הזה לכל המכירין אותו. ה' שיבת ציון סי' פ"ו.

מ' שם ש"ע אא"כ יש אחר ששמו יצחק. כיון שהוא לסימן אז כותבין על קיה"ש דמתקרי ע'. ג"פ ס"ק ע"ב ובס' עז"ן בשם ישמעאל.

מ"א סט"ו בהגה וה"ה ליעקב יעקל וכו'. חדשים מקרוב הורגלו כמעט כל הספרדים להחליף שמותיהם שמות הקדש בשמות לעז כמו יצחק אייזק. איזאק. איסק וכיוצא. וכן

יעקב גאק זאקומו וכן יוסף. זוזיף. פיפו. משה מוריץ או מואיז. מאיר. מאריו. מאריוס. ופעמים הרבה באו נדונות כאלו לפנינו והיינו נבוכים מה לעשות וכמו שעיניך תראנה במזה"ג שלי (וארמוז לקמן איש על שמו).

א יצחק דק"ל אייזק כתב הרד"א ז"ל במזה"ג שלו שבס' י"א באות האלף משם מוהרי"ו סי' ק"ך שכתב בשם גאון שסדר גט בשם יצחק דוקא. וכ"כ מוהר"א מוטל ז"ל בס' תו"ה אות א'. וכן עשו מעשה רבני אשכנז ראה בס' משה לוי קונט' השמות סי' א' אות ד' אכן ה' נח"ש באות היוד כתב ע"ש הרב דפדווא דכותבין המ' אייזק בב' יודין וכ"כ. במע' האלף גם הב"ש במע' הא' כתב דצ"ל המכו' אייזק משום דיש לכנוי זה שה"ק אחר או מטעם דיש ליצחק כנויים אחרים וכל שיש לשה"ק כנויים אחרים צ"ל הכנוי וכן הסכים הג' ברכות המים בד"ל ע"א דיש לכותבו וכ"ש כשהוא כנוי לשאלתיאל ולאהרן. וכ"כ עוד במע' היוד. ה' חת"ס בח"ב סי' כ"ה ה"ד הפ"ת בסג"ר אות י"ט או"ק טו"ב והיה טעמו דכנוי אייזק שאני וכמ"ש הב"ש וכ"ן דעת צמח צדק החדש הו"ד בשד"ח סי' ח' או"א עש"ה ומאחר עלות דכל הנביאי' פה אחד הסכימו דצריך וכן הסכים לכותבו אין לנו לזוז מהם רק שהם כותבים המ' אייזק ואנן בדידן לפי מנהגנו צ"ל דמת' ע' שד"ח סי' ו' אות י"ג. מה גם שראיתי בס' רוב דגן דע"ה ע"ד באיש א' אשכנזי דבשעת מילה קראוהו אייזק וכן עולה לס"ת האמנם עדת הספרדים ק"ל יצחק הסכימו בב"ד של מוהר"א די טולידו לכתב דמת' אייזק לחוש לבני ספרד דק"ל יצחק וקיהיב טעמא דבין האשכנזים יש קורין שעת המילה לשם העצם אייזק עי"ד וכיון ששם זה איננו כנוי לעולם דלפעמים קובעין אותו לשם העצם מה"ד לכתב דמתק' מה גם למ"ש השד"ח בדרכ"ח ע"א כי שם אייזק. בב' יודין הוא שם בפ"ע.

והא (ב) דכתבינן הכי היינו כשקורין האלף בפתח אבל אם קורין האלף בחיריק יש לכתב איזק ויש לכתב גם הכנוי ומ"ש רש"ל (וה"ד ג"ך בס' נח"ש) שחין כותבין איזק ה"ד כשהיאודים קוראים האלף בפתח כ"כ ה' ברכות המים דל"ד ע"ג אך בס' ירים משה בקונט' הגטין אות קע"א הביא בשם ס' שמות דבמחלו' הוא שנוי וע' בסמוך ד"ה אולם. וכן אי ק"ל איזא כ' ה' בר"ה שם דצ"ל גם הכנוי י"ש. ואי ק"ל איצחק או איצק או איסק א"ץ לכותבו כי סתם איצק הוא יצחק. הנחש וב"ש וכן הסכים הג"פ בסי' קכ"ט ס"ק ס"ד לעשות שלום בין הרמב"ן והרא"ש וכן הסכים הרה"ג מוהרח"פ ז"ל בס' גנזי חיים ע' גט או"ב וכ"כ בס' חו"ש ח"ב סי' ס"ד דקט"ו ע"ג והזכרתים במז"הג סי' קכ"ו או"ט. אך הג' בר"ה כתב דכנוי איסק יש לכותבו וכ"כ בס' טיב גטין מע' האלף סקנ"ב וקיהיב טעמא דשם איסק מצאנוהו בש"ס מרי בר איסק וכ"כ עוד במע' היוד סק"א וכ"כ בס' ט'ב ש"ג

מע' היוד או"ב ומשם הד"ח כתב דאם ידוע שם העריסה שהוא יצחק א"ץ לכותבו ועוד לו שם באו"ז בשם חא"ש שכתב המכו' איצק. וע' במז"הג שלי סי' קס"ט בנדון שבא לפני על איש ששמו יצחק וכן עולה לס"ת אך חתימתו היא איסק או איסקו ובין היאודים נקרא יצחק או איסק כתבתי בגט דמתקרי יצחק לבד לכלל הנז' ע"ש.

אולם (ג) אי קריאתו בפה העם וחתימתו היא בשם הלעז ולא נתברר לנו עלייתו לס"ת נדון זה בא לפני מו"ה מוהרי"קו ז"ל וכמ"ש בס' כוכב מיעקב אות תקצ"ד ויען שהיה בשם אבי האשה דלגוהו וז"ל שם חששנו דלמא נקרא כן בפי כל העולם ואולי חותם הכי בשם לעז ואזי אם נדון שם ייזאק בקי"הש מיצחק צריך לכותבו כמתבאר מדברי ה' שד"ח סי' מ"ב ס"ב ושע"א סי' ט"ל ובאופן זה דנקרא וחותם בשם הקיצור אם כתב שם יצחק לבד איכא מהפוס' דס"ל דפסול והגם דיש לעמד אי הוי בקי"הש או"ל יעו' בס' תע"ל ח"ב בשם יצחק ובס' מימר חיים דכ"ט ע"ב ירי"מ וטיב גטין וצריך ישוב ומתון אי גם בנקרא בפי כל בשם ניזאק וחותם ג"ך הכי נאמרו דברי הפוס' בשאר קיה"ש גם בשם ייזאק ומ"מ אם היה ברור לנו כתיבת שם ייזאק כיצד נוהגין במח"ק לכותבו אם באלף בתחילה או ביוד אחת או בב' יודין היינו כותבין יצחק דמתק' ייזאק או איזאק וכו' את"ד וס' תפ"ל ומימר חיים וס"ב גטין שרמז אמ"א ומצא תיקון לדלגו בעבור שהיה בשם האב אך אם היה בשם המגרש והיה נקרא וחותם כן היה צריך לכותבו וכמו שמצינו לו בסי' תע"ה שכתב יצחק דמתקרי יזאק ונסתיע מה' תע"ל ח"ב סי' י"א י"ש ונעלמו ממנו דברי ה' בר"ה הנ"ל דכנוי איזאק צ"ל אפי' אם אינו חותם וכמש"ל בסמוך או"ק ב' וגם בסדר כתיבתו נעלם מיניה דברי הרב הנ"ל שכתב באלף יוד' זיין ק' וכ"ן נוסח הנח"ש ע"ע ובס' פאת השדה ע' גט סי' י"ט יצחק דמת' איזאק עי"ש.

וכזאת (ד) וכזאת י"ל במי ששמו משה וק"ל עלמא מואיז או מוריץ דהו"ל כמו יצאק חאקין דא"ץ לכתב הכמי וז"ל הטש"ג אאות כ"ו יש משה שהיאודים קורים אותו מוזיס ולס"ת משה א"ץ לכתב הכנוי עש"ב וה"ז כמו מואיז שלנו וכבר ראינו לה' עז"נ והי"דא ע' מוסה שכתבו דמי ששמו משה וק"ל מוסה בערב או מוסי דא"ץ לכתב הכנוי אם לא שיש לחוש דעיקר שמו כך עי"ד או דחותם בכנוי ולא ידעינן איך עולה לתורה וכמ"ש מוהרי"קו ז"ל בס' כוכב מיעקב אות שכ"ח שהיה חותם באיגרותיו מואיז ולא נתברר עלייתו לס"ת דבכל כה"ג יש לכתב הכנוי וכתב משה דמת' מואיז (ט' לקמן על פט"ז או"ה מה שנרגשתי על שהקדם שה"ק) ונסתייע מתשו' מוה"ר שע"א סי' ט"ל והתע"ל ח"ב סי' י"ג עי"ש וע"ע תע"ל ח"ג סי' כ"ג וח"ד סי' ס"ו וכן עשיתי אני מעשה במי שהיו קורין אותו לתורה משה ובפי העם היה נקרא מאריץ וכך היתה חתימתו שכתבתי משה

וכנוייו מאריץ ע' במז"הג סי' ס' אך אם לא היה חותם או עולה לס"ת בכנוי לא היה נזכר דהו"ל כיצחק מקין. וע' ק"פ ד"ך. ירי"מ בקונ' הגטין אות קע"ב משם ס' הוראה דב"ד דאפי' דק"ל כ"ע מושון כתבי רק משה. גם ה' גנ"ח בע' גט אות ב' במי שק"ל מושי שאין כותבין רק משה ע"ע,

הגם (ה) הלום חזה הוית בס' כוכב מיעקב במזה"ג אות תקצ"ב בשם מאיר שהיתה קריאתו בפי העולם וחתימתו בשם מאריו וכתב מאיר דמת' מאריי"ו י"ש. ואין זה דומה למ"ש במזה"ג שלי סי' קכ"ו או"ט משם הפוס' בשם מאיר דאע"ג דהמון העם קורין אותו מאייר דא"ץ לכתב רק מאיר דש"ה דהשינוי הוא בקריאה שקורין אותו מלעיל וכבר כתב ה' גנ"ח שם דאע"ג דמשה דק"ל מושי א"ץ לכותבו אמנם אם יהיה שמשתנה שם הקיצור משם העיקרי יש לכותבו בדמתקרי,

ומינה (ו) אתה דן ליוסף שקורין אותו פיפו או זויף דאם חתימתו וקריאתו בפי העולם הוא כן צ"ל יוסף דמת' פיפו או זוזיף. ובס' ברכת המים דל"ב ע"א כתב וז"ל יוזפו הוא כנוי ליוסף ואין לכתב הבנוי ע"כ ובדמ"ב ע"ד כתב דלמעשה אם הכל או הרוב קורין לו כן יש לכתב המכוי יוזפא. ובס' פ"ת בקוה"ש כתב משם החת"ס דצ"ל יוסף המ' יאזעף ע"ש ולא בא בפיהם ענין החתימה. ועמ"ש במזה"ג סי' קכ"ו אות יוד משם הג"פ ובס' ק"פ די"ג הביא משם תשובה מאהבה דאם שם המגרש יוסף א"ץ לכתב הכנויין שיש לו כגון יוסף או יוספא או יוזפא ע"ש אך בטיב ש"ג כתב וז"ל אם נקרא בפי הכל יוזפא או יוסף בפא דגושה לעולם יש לכתב הכנוי ובפרט אם חותם יוזפא יש לכתב כן ואם חותם יוזף יש לכתב כן ובמדינתנו שהקריאה בפא דגושה צ"ל יוזפ אפי' שאין ידוע חתימתו ואם נקרא יוזף בפא רפה וס"ת קורין אותו יוסף א"ץ לכתב המ' יוזף וגם אם אין ידוע שנקרא לתורה יוסף כותבין יוסף ואפי' חותם עצמו יוזף א"ץ לכתב יוזף כפי הקריאה ואף בדיעבד צ"ע את"ד.

שוב אאז"ר באו לידי תשו' מוהרש"ם ח"ג בתו' שאלה לימים מועטים וראיתי לו בסי' רל"ב שכתב וז"ל שמות המתחדשים איגנאץ. אדאלפ. מאריץ וכדומה וכן בנשים באניא. מאטילדא וכדומה שדעת מא"ש סי' קמ"ב שלא לכותבם כלל דהוי שם גיות ודעת החת"ס ח"ב סי' ל"ח ושו"ת ד"ח ח"ב לכותבם וכיון דהוי ספקא צדד רו"ם לכתב וכל שום כמ"ש הטו"ז סי' קכ"ט סקי"ג לע"ד אין בזה שום ספק וברור דיש לכותבם וכו' ובכל סדרי גטין מצינו שמות רבים כאלה בלא מספר וכו' בתשו' הר הכרמל סי' מ'. אבני צדק א"ע סי' קי"א. כתב סופר אה"ע סי' צ"ח וגם בתשו' הר המר מבואר בפשיטות דיש לכותבו וצדד

דיש להקדי' לשם עברי ובס' אהלי שם חלק עליו בדין שם העברי אך כעת בפשיטות דיש לכתב שמות הללו וכו' ובתשו' מוהר"ם שיק אה"ע סי' ק"ד וכו' את"ד יש"ב.
מ"ב סי"ח ש"ע אבל אם אין קורין אותו בשם ב' כלל וכו'. לא חשיב נשתקע אפי' אם אין קורין השם הא' זולת כששינו' השם היה מחמת חולי או שאר סיבה חזקה אבל במקום שמניח השם הב' לא היתה כונתם לעקר השם הא' רק שיקרא גם בשם האחר שנמנו לו בזה לא נעקר ממנו שם הא' ואף אם כל העולם קורין אותו בשם הב' עוד שמו הא' עליו ולכן אם נכתב בגט אין לפוסלו משום שנכתב בו שם שנשתקע אבן יקרה סי' מ"ז.
מ"ג סט"ז בהגה (א) מי שיש לו שם עברי וכו' ז"ל מרן פ"י אשה שנקראת שמה שמחה בעת הלידה ואח"ך נקראת אליגריאה נראה דאזלינן בתר השם דק"ל רובא ואותו כותבין עיקר ועל האחרון דמתק' וכתב עליו הד"מ ואין נוהגין כן אלא לעולם כותבין שם העברי קודם ופסקנן בהגה לפי דעתו והג"פ בס"ק פ"א עשה שלום ביניהם דלא כ"ב מור"ם כ"א היכא דיש לו ב' שמות וליכא למיקם עלה הי מנייהו רובא אבל היכא דאיכא למיקם עלה דמלתא דרובא ק"ל בשם לעז ופורתא ק"ל בשם עברי עושין שם הלעז עיקר אע"ג דבשעת לידה נקרא בשם עברי כמ"ש מרן בב"י וכ"ד הלבוש ומוהרי"בל וכו' עי"ד והג"מ סי' מ"ז או"ז סתר חילוקו מדברי מורם בד"מ דמפורש בדבריו דלדעתו אע"פ דרובא דעלמא ק"ל בלשון לעז לעולם מקדימין שם העברי והעלה דפליגי מרן עם מורם. וזה זמן שנראה לי כרגע ס' תעלו' לב ח"ד ובדס"ו ע"ב כתב וז"ל ויען ששם מוריץ הוא שם בפ"ע צ"ל משה דמת' מוריץ ע"כ וכעת אינו בידי לראות באיזה אופן מיירי דאי כ"ע ק"ל מוריץ הוי הפך דברי מרן ז"ל דס"ל דיש לכתב שם לעז בתחילה בב' שמות חלוקים ודוק וע' בסמוך באו"ק ג' דמוריץ הוא כנוי. ולפום (ב) ריהטא נראה דע"כ לא נחלקו מרן ומורם אלא היכא דמשעת לידה נקרא שם לה"ק ואחר הוסב שמו ללעז אבל אם בשעת לידה נקרא בלשון לעז ושוב הוסב השם בלה"ק בלי סיבה היה נראה ברור דשם העריסה הוא העיקר להקדימו הגם שהוא לעז וגם מור"ם יודה. ואם כנים אנחנו בזה תמיה לי על מה שראיתי בס' אוזן אהרן ע' גט אות יו"ד על אשה שמשעת לידה נקראה פריחה וכן בגדולתה ומהנישואין ואילך ק"ל הספרדים אנשי בעלה שמחה באופן דרוב"א ק"ל פריחה ומיעוטא שמחה וכתב דהגם דשם שמחה הוא לה"ק של שם פריחה והיה מקום לומר ששם שמחה עיקר עכ"ז עשינו שם פריחה עיקר יען רובא ק"ל הכי וגם שהוא שם העריסה ע"פ הוראת מרן בשם שמחה ואליג' וכו, עי"ד ולא ירדתי לסוף דעתו דמה הלשון אומרת ע"פ הוראת מרן דבכ"הג דמשעת עריסה ק"ל לשון לעז אחשב דליכא מאן דפליג בזה ואפי' מור"ם יודה. אך בהשקפה מועטת נראה דנימוקו עמו דתיבת לעולם

שכתב הד"מ מבואר דל"ש לן בין נקראת מתחילה בשם הקרש לנקראת מתחילה בלשון לעז לעולם שם העברי עיקר לדעת מור"ם ז"ל.
עוד (ג) כתב הג"פ בס"ק פ"א דדברי מור"ם אמורים אפי' ששה"ק ושם הלעז חלוקים זה מזה כגון דאיכא דק"ל אברהם ואיכא דק"ל וינטורא או בידאל ועכ"ז סובר מור"ם דמקדי' לה"ק וכ"ן דעת הב"ש ס"ק ל"א שהניע דברי מורם בתשו' סי' פ"ד שכתב בשם בעסלין ואשתר דמקדימין שם בעסלין משום דרובא דעלמא ק"ל הכי וזהו הפך מ"ש בהגה עי"ד האמנם בזה שפיר קאמר הג' תורת גטין והובא בפ"ת ס"ק מ"ג דע"כ לא כתב רמ"א דמקדימין שם העברי רק בשם ולעז שהוא שי' השם העברי כגון יאודה דמת' ליאון דאף אם רובא ק"ל ליאון מקדימין שם העברי כיון שהוא יוצא משה"ק וכן בשמחה פריידיל (אליגריאה) שהוא הלעז של שמחה אבל בב' שמות שכל אחד הוא שם בפ"ע מקדימין השם שקורין הרוב אע"פ שהוא שם לעז וכההיא דפעסלין אסתר ושכ"כ הג"מ אשכנזי יעו"ש ובאמת דחילוק זה הוא ומוכרח בדעת מור"ם כי היכי דלא להוי נסת"ר מחמת"ו ונמצא לפ"ז דמחלו' מרן ומורם אינו אלא בב' שמות שהב' תרגומו של ראשון כגון יאודה ליאון. חיים ביבאנטי. משה מוריץ. שמחה אליגריאה. ובהא הוא דנחלקו כיון דבכתי' שם הראשון אע"ג דמיעוט הם הקוראים אותו מ"מ ממילא נשמע דהוא שם העיקר והשם הב' הוא שלו אבל בשתי שמות חלוקין כגון יעקב וליאון או אברהם ווינטורא אע"ג דהב' הוא שם לעז כיון דרובא קורים שם הלעז גם מורם יודה דכותבין אותו תחילה. וכמעט שעברתי ע"ד ה' המכח"ס בשער ה' סי' ו"ו דנ"ד ע"ג וד' ראיתי לו שגם הוא דרך בדרך זה בדעת מוהרש"ל והרא"ש ומוהראנ"ח ומוהריק"ו דכל שהשם הב' הוא תרגומו של א' יש לכתב השם הא' עיקר והב' דקיל רובא בדמתקרי ומר הוא דקאמר דגם מרן יודה בזה דחזר ממ"ש בב"י והראיה דבש"ע סי"ו כתב שתם וכתב חיים דמת' ביבאנטי ואילו הדין האחר שכתב בב"י להלן וחיים ביבאנטי ושמחה אליגריאה לילך אחר השם דק"ל רובא לא הזכירו בלל בש"ע כנראה בהדייא דמה שפסק לכתב חיים דמת' ביבאנטי בכל גוונא הוא ואפי' דק"ל רובא והעלה כן הרב המכת"ס להל' ולמעשה עי"ד. והיה נלע"ד לומר דבכה"ג כבר פשטה ההוראה לכתב שם העברי עיקר וכס' מורם מדחזינן דלמי ששמו ליאון אע"ג דכ"ע ק"ל הכי כתבינן יאודה דמת' ליאון ואין אנחנו הולכים אחר רובא דעלמא וכמ"ש הג"מ שם משם ה' מקור ברוך סו"ס ע' דמדסתמו הפוס' משמע דאפי' דקורין לעולם ליאון צ"ל הכי י"ש. אך הידי"א ז"ל השיבני אחור שכתב בהגב"י ס"ק נ"ו דיש לחלק קצת בין יאודה ליאון לשמחה אליגריאה או חיים ביבאנטי דשם הוא לעז השם אבל ליאון אינו לעז של שם יאודה רק כנוי ע"ש גור אריה יאודה ולכן כותבים

השה"ק עיקר עי"ש ומ"מ נר' למנקט לענין הלכה בזה דבשה"ק ולעז והוא יוצא משם הא' דיש לכתב שה"ק לעיקר השם והלעז לטפל. שו"ר בס' שד"ח מע' גט סי' ל"ה אות י"ז שכ"כ וה"ה בשם הכנוי וכגון יצחק דכ"ע ק"ל איזק או משה דכ"ע ק"ל מוריץ או מואיז דיש לכתב משה דמת' מואיז כיון דמואיז או מוריץ הוא כנוי למשה דוקא כמו ביבאנטי לחיים ואליגריאה לשמחה. וכזאת וכזאת ראיתי להג"פ בס"ק צ"ח שהביא לנו תשו' הלח"ר סי' ל' במי שנקרא שמואל בשעת הלידה ושוב נקרא מולי וכן חותם אך לס"ת עולה בשם שמואל דאע"ג שכל העולם קורין אותו מולי ואיכא עס"ת וחתימה דסתרי אהדדי הייתי כותב שמואל דמת' מולי וטעמא טעים הג"פ שם דשינוי השם דשמואל למולי לא היה מחמת חולי רק דהעולם ק"ל כן לקיה"ש ולפיכך ראוי לעשות עיקר משם שמואל י"ש וה"ה במשה ומוריץ כיון דכנוי מוריץ הוא למשה דוקא והוי כמו אליגריאה לשמחה וכ"ר בס' כוכב מיעקב במז"הג אות רל"ד שכתב וז"ל משה דמת' מוריס להיות שבפי הכל ובחתימה נקרא וחותם בשם מוריץ לבד אלא דמשעת העריסה נקרא משה וכיון דחותם מוריס גם אי הוי קיה"ש צ"ל גם הקיצור כנלמד מסהפוס' והו"בד בס' שע"א סי' ט"ל וכתבנו בסמך הגם שראינו באיגרת מעכ"ת שכתבו בצדי נראה בעינינו לכתב בסמך וגם דחותם בסמך עכ"ד.

יחזה (ד) הוית להפ"ת בס"ק מ"ג שכתב עוד משם ס' תו"ג דהיכא דשם הלעז יוצא משם העברי דאז לא אזלינן בתר קריאת העולם לכ"ע וכדאמרן אם יהיה הדבר שחותם ועולה לתורה בשם הלעז משוי ליה לעיקר להקדימו והביא מעשה שהיה בימיו בגט א' שנכתב זיסקנד ליב דמת' אלכסנדר יאודה והרב המסד' כתב בהרשאה דהטעם שנכתב שם החול זיסקנד ליב קודם שה"ק אלכסנדר מה שיש להקדש קדימה לכנוייו הוא מחמת שחותם תמיד במכתביו זיסקנד ליב ונקרא כן כפי כל הבריות לכן הוקדם שם החול לקדש וסיים הפ"ת דאילו לא היה חותם כן היה צריך להקדים שה"ק אף שנקרא בפי כל בשם הלעז דשם זיסקנד ליב אינו שם בפ"ע רק יוצא משם אלכסנדר יאודה ואפשר דאפי' היה שם בפ"ע היה צריך להקדים שה"ק בעבור שהיה עולה לתורה בשה"ק ע"כ. ראה בעיניך מאי דחדית לן דאפי' דאסיקנא דכל שהוא שם לעז היוצא משה"ק אע"ג דכ"ע ק"ל הכי דמקדימים שה"ק ה"ד היכא דאין כאן חתי' או עלייה לס"ת אבל היכא דאיכא חדא מנייהו שם החתימה או העלייה עיקר והנה הנם דברי הג"פ ס"ק פ"א ד"ה אמנם. וע' שד"ח סי' ל"ה או"ה דהאריך בזה וזו הלכה העלה דביש לו ב' שמות והעולם קורין לו באחד אי איכא עלייה או חתימה אזלי' בתר העליה או החתימה ועוד לו שם באות י"ח. אשר לפ"ז ק' על ההוא עובדא דאייתינן לעיל משם מו"ה מוהריק"ו ז"ל שכתבו בגט

משה דמת' מוריס אע"ג שהיה חותם בשם מורים והי"ל לכתב מורים דמת' משה לפי דברי הפ"ת הנ"ל ודישרן סמיכין עלוהי. מיהו אם נדון מוה"ר היה דהיה חותם מורים אך היה עולה לס"ת בשם משה דאז עלייה לס"ת והחתימה סהדי אהדדי בכה"ג דהוא כנוי היוצא מהשם עצמו היה ראוי לכתב משה דמת' מורים ואפרש שוחותי

דהנה (ה) ביש לו ב' שמות ועליית ס"ת וחתימתו סתרי ורוב העולם קורין אותו בשם האחד אם השינוי הוא מחמת חולי השם שמח"ח הוא העיקר ובתר דידיה גרירנן לכותבו ראשון יהיה שחותם כן או שעולה לס"ת כן ואע"ג דרובא דעלמ' לא ק"ל בשם שנשתנה מח"ח. אבל אם השינוי היה לסיבה קלה אזי קריאת הרוב תכריע לתת לו משפט הבכורה כ"כ הג"פ בס"ק צ"ח והשד"ח סי' י"א או"ח הרבה עליו רעים ומוהרי"ן ז"ל בס' ג"מ בדק"א ע"ד הכריע בדעת הג"פ והסכים להלכה דבסוג הא' ל"ד רובא דעלמא אלא אפי' כל העולם כולו קורין אותו בשם הא' ולא בשם הב' שנשתנה מח"ח והעלייה לס"ת והחתי' סתרי אהדדי השינוי מח"ח הוא העיקר ומקדימין אותו והיכא דנהיגי לכתב ב' גטין ורוצין לצאת י"ח כל הסברות יכתבו ב' גטין ובכל א' יקדימו האחד ומיהו ה"ד היכא דליכא למיקם עלה דמלתא הי מנייהו רובא אבל אי איכא למיקם עלה דמלתא דחזינן דהוא רגיל לחתם הרבה יותר ממה שקורין לס"ת אזלי' בחד החתימ' וכן להפך אם רגיל יותר לעלות לס"ת אזלי' בתר עליית ס"ת ואף היכא דישינוי השם הוי מח"ח ודוק בדבריו. ומוהרמ"ב ז"ל בס' ג"מ סי' מ"ג אות י"ג וחזר וכפלו באות י"ד כתב דכל שהעלייה והחתי' סתרא"י נינהו איזה מהם שירצה יקדים. מיהו החק"ל בסי' נ"ב האריך בזה ואחר שהביא דברי הרבנים הנ"ל העלה להלכה דכל דהשינוי מח"ח לעולם אזלינן בתריה להקדימו אף דהעליה והחתי' סתרי אהדדי ואף דכ"ע ק"ל בשם הראשון י"ש בדקכ"א ע"א וה' ישמח לב ח"ב סי' ס"ב רמזו בשד"ח סי' ל"ה אות י"א כתב דהכי נקטי רבנן בתראי וע' ירי"מ בקונט' הגטין אות ס"ד וקל"ב שהעלה כן בכיוצא בזה עי"ד באופן דבשינוי השם דעלמא שאינו לסיבה חמורה לא נחלקו דלכ"ע היכא דהעליה והחתימה סתרי אהדדי קריאת רובא דעלמא היא העולה וכף מאזניים שלה תכריע,

ומיהו זהו דוקא בשתי שמות עצמיים מחולקים אכן בשם, ואיה"ש וכגון מי שנקרא בשעת לידה שמואל ושוב קראוהו העולם מולי וחותם כן ועולה לתורה בשם שמואל הביא לנו הג"פ שם תשו' הלח"ר סי' ל' דאע"פ דהעליה והחתימה סתרי אהדדי וכל העולם קורין אותו מולי דעכ"ז צ"ל שמואל דמת' מולי וקיהיב טעמא הג"פ דשם מולי הוא קיה"ש משמואל ולפיכך ראוי לעשות עיקר משם שמואל אע"ג דכ"ע ק"ל מולי עי"ד וכ"כ מוהר"שם בח"ג סי' קמ"ה על מי שקריאתו לתורה יצחק אריה ונקרא בפי כל איצק

לב וכן חותם דצ"ל יצחק אריה המכו' איצק ליב י"ש. ואחרי הודיע אלקים אותנו דיש חילוק כזה בין שתי שמות מחולקין לשם וקיה"ש חובה עלינו לדעת היכא דהוא שם ולעז שלו כגון חיים ביבאנטי אי דמי לשם וקיה"ש דאז צריך להקדים:

שה"ק אע"ג דכ"ע ק"ל בשם הלעז או דמי לשמות חלוקים וראיתי להג"פ עצמו בס"ק פ"ז שלמדנו להועיל דגם בזה אזלי' בתר רובא דק"ל עלמא שכתב וז"ל אם אין ידוע שם המילה א"ן אם בשעת המילה ק"ל ב' שמות חיים וביבאנטי ועלייתו לס"ת וחתימתו סתרי אהדדי באופן דאין לנו הכרע אחתימה או ס"ת אז נראה אם רוב בנ"א ק"ל חיים יכתבו חיים דמת' ביבאנטי ואם רובא ק"ל ביבאנטי כותבין ביבאנטי דמת' חיים אע"ג דשם הלידה חיים ואי ליכא למיקם עלה דמילתא אז שה"ק הוא העיקר ע"כ והג"מ בסי' מ"ג אות י"ג ה"ד בקצרה וע' שד"ח סי' ל"ה אות ל"ה שהעלה כן בשה"ק ולעז. אשתכח השתא דכשהשמות הם נפרדים יהיו על האופן שיהיו או שם ולעז שלו והחתימה סתרי אהדדי אזי אזלי' בתר רובא דעלמא אך בשם וקיה"ש או שם וכנוי כגון משה מוריק. יצחק איזאק. יעקב גאק בכג"וד אי חתי' ועלייה סתרי אהדדי אפי' דרובא ק"ל בשם הכנוי מקדימין שם הקדש וכ"כ להדייא הפ"ת בסה"ג למוהר"ם או"ד משם הג"מ והובא בס' שד"ח סי' ל"ה או"מ. ובזה הוא נכון סדרו של מוהרי"קו ז"ל אשר כתבנו בראש אמיר'. וע' פ"ת סק"ה מ"ש משם תשו' חמדת שלמה ואין משם דבר סת"ר כי אינו ענין לנ"ד כמו שיראה המעין. ובמז"הג סי' ס' כתבתי משה לעיקר ומורין לטפל ובסי' קכ"ו כתבתי יצחק דמת' איזידור' ע"פ מה שהעידו ששם איזידור הוא כנוי. ובסי' רכ"ח כתבתי יעקב דמת' גאק.

כי מן הבאר' אם יהיה האופן שנקרא בשם יעקב בשעת המילה וכן עולה לס"ת אך אח"ך בלתי שום סיבה נקרא בשם ליאון והכי ק"ל כ"ע וחותם כן דהדין נותן לכתב ליאון דמת' יעקב כיון דהעליה והחתימה סתרי וליכא למיקם עלה דמילתא הי מנייהו רובא והם שמות מחולקים. אע"פ ששם ליאון בעלמא הוא כנוי ליאודה ואריה בכה"ג יש לו דין שם נפרד וכיון דהם שני שמות חלוקים דינא הוי דאזלי' בתר רובא דק"ל עלמא ואפי' מורם יודה וכדאמרן. ואין לומר דכיון דליאון הוא כנוי יש לו דין שם וכנוי דאז אפילו דכ"ע ק"ל ליאון כתבינן פ' דמתקרי ליאון דהא ליתא דשם יעקב אין לו שייכות עם שם ליאון דבשלמא אם היה נקרא זאק דהוי כנוי של יעקב שפיר קאמרת אבל כיון שנקרא בשם יעקב אין לו שום שייכות עם ליאון דהגע עצמך מי ששמו ליאון בשעת מילה והכי ק"ל הנאמר דנקרא כנוי הא ודאי לא ע' במז"הג סי' קע"א או"ב מ"ש בזה דנקרא שם העצם וה"ה הכא וא"כ ראוי לכתב ליאון דמת' יעקב או שמעון וכיוצא. וראיתי בס' רוב

דגן בדנ"ח ע"א אות קנ"ט שכתב גירש אברהם המ' ליאון על בלי הגיד כיצד היה חותם וכיצד נקרא לתורה וכיצד ק"ל עלמא. ומ"מ ק' דלמה כתבו המ' ולא דמתקרי דהא בשם יאודה אינהו נהיגי לכתב דמת' אצלאן וכמ"ש בדע"ט ע"א אע"ג דהוי כנוי ממש וע' מזה"ג שלי סי' רי"א.

מ"ד אפי' לפי דברי מור"ם היינו כשהם שמות בפ"ע שיש קורין אותה שמחה ויש קורין אותה אליגריאה חבל אם נקראת בב' השמות יחד וסדר השמות הוא אליגריאה שמחה כ"ע מודו דצ"ל שם הלעז תחילה. שד"ח סי' ל"ה אות ט"ז.

מ"ה שם בהגה כל כנוי משפחה אין לכותבו כלל. היינו האלקונייא כגון אבראבאניל קמחי וכו' ע' ג"פ סק"ב. ואם נכתב אין לפסל הגט אחר שנתגרשה. מיהו היכא דצריכין לפרסם מי הוא המגרש כותבין כנוי המשפחה לסימן ואין כותבין המ' כ"א דמתק'. אברהם דמת' אברהם פינצי. שד"ח סי' ז' אות י"ב וי"ג משם רבני האחרו'. וכן דעת מוהר"א ד"ט בתשו' כי באה בס' מים החיים בקונ' מי השילוח סי' ג' דמ"ו עג"ד ובסי' ו' דב"ן.

מ"ו שם בהגה כל כנוי שהוא גנאי למגרש אין כותבין בגט. ע' להג"פ ס"ק פ"ד שרמז ת' מוהרמ"מ סי' ק"כ והעתיק דבריו הג"מ בסי' ג"ן אות י"ח מ"ש בזה ולפי הבנתו הוא דה' מוהרמ"מ מפרש דלאו בהקפדה תלייא מילתא כי אם בגנות דאם הכנוי הוא מגונה אין לכותבו אע"פ שהוא אינו מקפיד וכן הבין ה' אשדת הפסגה בסי' י"ב אך רבני האחרונים נחלקו בזה דמוהר"ח בן ארולייו ז"ל בס' מים החיים בקונ' מי השילוח סי' ב' דמ"ג כתב בכונת מוהרמ"מ דדעתו דבהקפדה דמגרש תלייא מילתא ודייק הוא מדברי מור"ם שכתב כנוי שהוא גנאי למגרש להורות לנו דבתר דידיה דמגרש תלייא מלתא דאפי' אם הכנוי הוא לשבח ומקפיד בו המגרש לא כתבינן ליה ונסתייע מדברי הפה"א ח"ג בדל"ב בכנוי קאראנביל' י"ש וחלק עליו מוהר"ר בכמוהר"ם בתשו' כי באה בס' חו"ש ח"א סי' ל"א דאין כונת מוהרמ"מ כן רק כאשר הבין ה' אשדת הפסגה דבגנות תלוי הדבר והסכים עמו מוהרח"פ ז"ל שם בסי' ל"ב ד"ע ע"ג דכיון שהוא גנאי אין לו לכותבו הגם שהוא אינו מקפיד. אך הרב מוהר"א די טולידו ז"ל בתשו' מים החיים שם בסי' ג' דמ"ז הסכים עם מוהר"ח ב"א דבדידיה תלוי ועוד לו שם בסי' ה' דב"ן ע"א. וראיתי לה' שד"ח בסי' ז' או"ט דאחר שהביא סברות הפוס' הנז' כתב משם ה' חו"ש ח"ב סי' די"ל שכתב דכיון שהשם בעצמו הוא לגנאי לא משגחינן במה שאינו מקפיד וצבי איהו והוסיף מדיליה וז"ל וכן בהפך אם השם בעצמו אינו שם גנאי אלא הוא לשבח והמגרש מקפיד בשם זה וכו' עי"ד. ועל האמת דתחי' דברי פי מוהרמ"מ מורים כן דאם הוה מקפיד אף שאינו

גנאי אין כותבים אותו אולם סו"ד מוהרמ"ם אינם מורים כן ושם הביא משם ה' חו"ש שם בח"ב שכתב להדייא דכל שהכנוי אינו גנאי אע"פ שמקפיד לא צייתינן ליה יעו"ש. ואתה תראה שם בשד"ח אות י"א שכתב בשם הפוס' הנ"ל דאם נכתב כנוי של גנאי אין לפסל הגט בדיעבד אף שלא ניתן כ"ש כשכבר ניתן ודלא כדעת הפוס' שהובא בס' חו"ש ח"ב שם (איהו ניהו מוהר"ר בכמוה"רה) ושכ"כ להדיא ה' ברכת המים להיכא שכבר ניתן עי"ש וכ"כ מוהר"א ד"ט בתשו' כי באה בס' מים החיים סי' ג' דמ"ז ע"א ובדב"ן ע"ב להיכא שכבר ניתן. וכ"כ שם מוהר"א ד"ט דכל שהכנוי בא לו מחמת מורישיו ולאו מיניה וביה דהמגרש אפי' של גנאי כתבינן ליה וכ"כ עוד שם בסי' ו' ב"ן ע"ב.

עוד כתב מוהר"א ד"ט שם בדמ"ו דכל ששם העצם של המגרש אינו ניכר לרובא דרובא דמתא כי אם ע"י הכנוי אפי' של גנאי כתבינן ליה דמוכח מתוכו בעינן מי הוא המגר' וכ"כ עוד שם בסי' ו' דכ"א.

מ"ז סי"ח ש"ע מי שנשתנה שמו מח"ח וכו' עמש"ל בס' ט"ז או"ה.

מ"ח שם אבל אם אין קורין אותו בשם ב' כלל וכו'. מנהג שלוניקי לכתב ב' גטין לא שנא נשתקע שם הראשון ל"ש נשתקע שם ב' וכמ"ש בס' לח"ש דקנ"ה ע"א. ומ"מ זה אינו אלא בשמות המגרש או המתגרשת אך בשמות אביהם אין להצריך ב' גטין כי אם אחד בלבד בשם הראשון. שע"א במז"הג אות כ"ה.

אם נשתקע שם העצם לגמרי ואין מי שיודע היאך היה נקרא ואף המגרש עצמו לא ידע שמו עשו מעשה רבני קושטא לכתב דמתקרי אף שהוא כנוי וא"ץ לכתב המכו'. זל"ח ח"א ע' גט או"ג ובהשמטות דקע"ז ה"ד אלו ותמה דכל הפוס' כתבו דמי שיש לו כנוי כ"ע ידעי דיש לו שם העצם ולכן צ"ל שמו והמכו' על כנוייו וכתב דהדברים הנז' לא עלו כהוגן י"ש. ולדידי אין הנדון דומה לראיה דבעלמא כשידעינן שמו כ"ע יודו דכות' שמו וכנוייו אבל רבני קושטא קיימי בלא נודע שמו היאך היה ומה יכתבו וע"ז חידשו דיכתב ודמת' ובו תרמ"ז השם שהי"ל ולא המכו' כי אינו רומז לשם הנעלם וע' גנ"ח ע' גט אות כ"ד במעשה שבא לפניו באשה שהיה ספק בשמה די"א דשמה קלארה וי"א ששמה רבקה ועלה ע"ד לכתב המ' מירקאדה לרמז על שמות אחרים וחזר לאחוריו דאין כתיבת המכו' ככתי' דמת' ולכן תקנו ב' גטין ובכגו"ד דיש לנו ספק בשמה ולא ידעינן איזה הוא האמתי מדוע לא נמצא מזור בכתי' דמתקרית דכתיבה זו נכללים כמה שמות ואי מטעם דהוי כנוי הלא גם על הכנוי מצינו דכתבו דמת'. וע' שע"א בסה"ג אות ק"ע שכתב המכו' מירקאדה לכלל שם אחר. שו"ר בשד"ח סי' ה' או"ה ואות י"א שהביא דברי הזל"ח הנ"ל והביא עוד מכמה רבני האחרו' דעשו מעשה לכלל בהמכו' שם שנשתקע אע"ג דהוי

כנוי וכמה מהם כתבו דמת' ציליבי או קומפראדו וכו' עי"ש ועמ"ש בזה במזה"ג שלי סי' נ"ה או"ט וסי' רל"א.
ן נשתקע שם הכנוי אי כתבינן דמת' לכלל שם הכנוי נפל הפרש בין רבני קושטא דאיכא הכי ואיכא הכי ע' משנת ר"א ח"ב אה"ע סי' ל"ב.
נ"א סי"ט בהגה אין לתת ב' גטין אלא מדוחק. ע' פ"ת ס"ק נ"ה. מזה"ג סי' נ"ד או"ד וי"א. קל"ה או"ה י"ב ך'.
נ"ב באתרי דנהיגי לכתב ב' גטין בעבור הספק ואירע ספק זה בשם האבות אין להשמיט שמם בעבור זה עמ"ש בסי' קכ"ט על ס"ט.
נ"ג בהנהו אתרותא דנהיגי הכי או בעבור הנקודה או בעבור נשתקע. פעמים הרבה הורו המורים להקל בגט אחד בעבור שיש דוחק. ואפי' שהדוחק הוא שאין להמגרש יכולת לשלם שכר ב' גטין וכ"ש שלש. ע' במזה"ג שבס' שע"א אות ל"ח וקצ"א ר"א. ר"ד רפ"א רפ"ז ורפ"ח. גם הקלו כשהוא בכנויין של אבי המתגרשת עי"ש באות קל"ב וקנ"ח וקצ"ד. וע"ע בקונ' שמות הגטין אשר לי בשם צלור מה שרמזתי בזה. ובס' יפה ללב ח"ח ד"ך ע"א הקל בגט אחד בעבור כי היום קצר ויום המעונן והם מעיר אחרת ולא יכלו להתמהמה ועשו כהוראת מוהר"אח אשר יבא בסמוך ועוד שם בסי' ס"ג.
נ"ד ידוע ס' מוהר"א בן חסון ז"ל להקל בגט אחד בב' מסירות כמו שבאה בכנה"ג הגב"י ס"ק מ"ב לח"ש דקס"ב ע"ג. ירי"מ בלקוטיו. אי שייכא תקנה זו בגט ע"י שליח. ה' שמן המשחה סי' קמ"ב בסה"ג או"ס ואות קכ"ט עשה מעשה זה פעמים בגט ע"י שליח ויש לעמד בזה יפה ללב ח"ח דטו"ב ע"א.
ב"ה ס"ך ש"ע בגט גר כותב פ' בן א"א. היינו כשלא יש שום סיבה המעכבת אבל אם יש דבר המעכב מלכתב גר או בן א"א יכולים אנו לסמך ע"ד הרשב"א וכפשט דברי הש"ע ס"ט להשמיט שם האב לגמרי ולכן במעשה שהיה באיש ישראל שנולדו לו בנים מגויה ומל אותם בזמנם ואח"ך טבלו ונתגיירו ובהיות כי מצד הממשלה צריך עדות מהב"ד שהבנים בניו הוכרחו לכתב פב"פ שהכירו לבנו וכ"כ בכתובה וכשבא לגרש כתבו שמו דוקא. תעלומות לב ח"ד סי' ח:
נ"ו פנויה שנתעברה וילדה בן ע' בנד' סי' ס"ו או"ג ובקונט' זה לעיל שם.
נ"ז ספ"א ש"ע מי ששמו גרשם וכו'. ע' בקונט' השמות אשר לי בשם זה.
נ"ח סכ"ח בהגה שם שדינו להיות חסר וכתבו מלא אינו מזיק. שמות אהרן ומשה ויעקב אם כתבן מלאים כתב הג"פ בס"ק קכ"ה דאם נתגרשה בו בדיעבד כשר וה"ד הג"מ סי' מ"ה אות יו"ד והדב"מ בח"ג סי' י"ב או"ה הביא בסתם משם הג"פ דשמות הללו אם כתבן

מלאים כשר ולא הגיד לנו דה"ד היכא שכבר נתגרשה אבל אם לא נתגרשה עדיין אינם יכולים לגרש בו. וע' יד"א ש"א בשם אהרן שכתב דבשם יעקב דוקא איפשר להכשיר בדיעבד כשנכתב יען כי לפעמים כתוב מלא בתורה משא"כ בשם אהרן ומשה דאפי' בדיעבד אין להכשיר והגאון ה' ברכות המים בשם אביגדור דיש ספרים שכתוב חסר וי"ו ויש מלא דאם רגיל לחתם חסר וכתב מלא או איפכא יש להכשיר אפי' אם לא ניתן ואינו שעה"ד וזהו הפך דברי הג"פ ודישרן סמיכין והשד"ח בסי' ג"ל או"ה בעבור שלא ראה דברי הג"פ בשרשן כי אם מה שהעתיק הדב"מ עשאן רעים אהובים לה' ברכות המים עם הג"פ והרואה יראה דגבא טורא ביניהו דהג"פ לא התיר אלא בשכבר נתגרשה.

נ"ט סל"א בהגה כל מקום שיש להסתפק אם כותבים חית או כף רפויה כותבין כף הג' חק"ל באה"ע סי' ד"ן נמשך אחר סברתו. אמנם מר נכדו מוהרח"פ ז"ל בס' גנ"ח ע' גט סי' ס"ח השיגו בכח וכתב דדין זה של מור"ם שהוא מהתה"ד איננו שייך לגבולנו כי אם לערי אשכנז שהם קורין לחית הא ולכן כותבין כף משא"כ לנו הספרדים שאנו מדברים התיבה כתיקונה לכ"ע כתבינן חית י"ש וע' באה"ע סי' קכ"ט ס"ק מ"ג דמסייע ליה ואדרבא לדידן אם כתב כף במקום דצריך חית נסתפק מוהר"א מוטל בכמה מקומות אי יש להכשיר יעו' בשד"ח סי' ל"א אות י"א ועוד דבר אחר ראיתי להג' ברכת המים בביאור סה"ג ד"מ ע"ב ו"ג שכתב דאף התה"ד לא אמרו אלא כשהוא באמצע תיבה או בסופה אבל בתחילת התיבה גם הוא יודה דיותר טוב בחית ע"ש הטעם.

ס סל"ד ש"ע המנהג בשמות הנשים וכו' יש לכתב באלף ע' במז"הג סי' ס' או"ד וסי' קט"ו או"א.

סימן קל

א ס"א בהגה לכתחילה אין לחתום בגט אפי' קרוב ונתרחק וכו' ע' יד"א הגה"ט סק"ה שכתב דרבני ירוש' עשו מעשה אפי' לכתחי' בקרוב ונתרחק ולא היה להם בנים ע"ע וכן הסכים לדינא א"אז הרב מוהר"ח פיפאנו ז"ל בקונט' כ"י.

ב ס"ז ש"ע דבק ב' עורות ביחד ע"י דבק וכתב עליהם גט פסול מספק. ה"ה אם תפרן ד"מ והב"ש בסק"ח הצ"ע דבר זה וע' פ"ת סק"ו. וע' תורה תמימה ס' כי תצא סי' כ"ד אות כ"ד שתמה מההיא דגטין ס' ע"א דמשנו בש"ס לבתר דאידבק דמפורש דתפירה נקרא ספר והצ"ע י"ש. וע' מחנה חיים ח"ב אהע"ז סי' ל"ח ול"ז מה שפלפל בדין זה ובדברי רש"י והתוס' בסוטה ח"י ומנחות ל"ג ע"ש.

ג סטו"ב ש"ע גט שחתמו בו עדים פסו' וכו' אפי' יש כאן ע"מ ה"ז פסול. ה"ד כשעדי מסיר' הם כשרים אבל אם עדי חתימה הפסולים הן הן ע"מ הגט בטל ולא תידוק ממ"ש אפי' יש כאן ע"מ דהכונה ל"מ אם אין כאן ע"מ דהוא פסול אלא אפי' יש כאן ע"מ פסול דכל שאין כאן ע"מ הוא בטל לגמרי. וכך מפורש בדברי הרמב"ם פ"ג מה"ג שכתב וז"ל וכן אם היה אחד מעדיו פסול וכו' אע"פ שנמסר בעדים הז' גט בטל ולא יראה לי דבר זה אלא במזוייף וכו' הואיל ונמסר בעדי מסירה כשרים ה"ז פסול מדבריהם. מבואר דאם אין כאן ע"מ כשרים ה"ז גט בטל וכ"פ מוהריק"ש בתשו' סי' פ"א.

והוה עובדא בגט א' שאחר ב' שנים נודע שאחד מעדי הגט היה ב' בשני עם המתגרשת בחד בעל כאשתו שהעד היה נשוי עם בת אחי אב המתגרשת ועמד ע"ז זה רב נהו"ראי הרב חיים אלישר נר"ו וכתב שהוא בטל לגמרי דאפי' דפיסולו הוא מצד קורבת אישות ולדעת הרמב"ם פי"ג מ"ה עדות פיסולו הוא מדרבנן מ"מ רוב הפוסקי' חלקו על הרמב"ם וס"ל דקורבת אישות פיסולו הוא דאורייתא והרי הוא בטל לגמרי והרי היא א"א גמו' והובאה תשובתו בספרא דר' אבה"ו שאל האיש אה"ע סי' ה' והסכים עמו הג' אי"ש ירוש' ז"ל והגם שלא פורש בשאלה מי היו ע"מ ברור הדבר דע"ח הם היו ע"מ וע"ז כתב דהוא בטל דאם היו שם ע"מ כשרים אין זה בטל אלא פסול וכפסק מרן ז"ל. הן עתה נד"מ ס' משה האיש להרב הנז' נר"ו ובחא"ט סי' ז' הביא לנו דאיתיה בהשג יד מרב רחומא"י ה' פנחס ברזלי נר"ו מחכמי עיר מולדתי שלוניקי יע"א דהק' אליו דאיך פסק דינו בסכינא חריפא דהגט בטל מאחר דאיכא כמה רבוואתא ראשונים ואחרו' דס"ל כדעת הרמב"ם דקורבת אישות הוייא מדרבנן והוייא ס' מגורש' ואין הגט בטל י"ש ומה נמרצו דברי יושר חשו' הרב המח' נר"ו שם בסי' ח' דבגט יודו הרמב"ם ומרן דהוו כפיסולי תורה ממש ונסתייע עצמו מדברי מוהריק"ש בתשו' הנ"ל יש"ב.

סימן קלא

א ס"ח ש"ע. היו שם ב' עדי החתימה וכו' מבואר בבי' דלכ"ע אינו אלא ע"ץ היותר טוב אכל אם לא היו שם עדים כלל כשר הגט וכ"כ הריטב"א בחידו' לגטין על ד"פ להדיא משם ר"י הלוי בן אחיו שהעדים יכולין לסמך על הסופר שאמר להם שכתב הגט לשמה והכריע הדבר יעו"ש. ב ס"ט בהגה ואם התחיל לחתם מקצת שמו ולא אמר לשמו ולשמה ואח"ך נזכר ואמר יש מכשירין. ע' ב"ש סקי"א שכתב דהרד"ך חולק וכתב עוד דמשמע מלשון רמ"א דאפי' היה כונת העד לשמו ל"מ אם לא הוציאו מפיו ומיהו במוהרי"ו מתיר אם העד אומר שהיה כונתו לשמה והעד נאמן ע"ז וכו' ע"כ ודקדוקו מלשון רמ"א הוא

מדכתב ואח"ך נזכר ואמר מדכתב ואמר משמע דלא סגי במחשבה. אך אינו מבואר אי ודאו של מוהרי"ו דחי משמעותו של רמ"א כלומר ודינא הוי לכ"ע דסגי במחשבה או"ד דמוהר"ם ומוהרי"ו חולקין אך בבאה"ט ק"ה העתיק בשם הב"ש דברי מוהרי"ו דוקא דמתיר נראה דהבין בדעת הב"ש דקי"ל כן להלכה ויש לדחות משמעו' מור"ם,

ומבואר דדין זה אין לו שייכות עם דין זה דהתחיל לחתם מקצת השם רק הוא ענין בפ"ע בדין חתימת העדים דצריכין לומר מקודם דחותמין לשו"ל דאם לא אמר וחתם במחשבה לשו"ל דדי בזה אם כיון העד במחשבה אע"פ שלא הוציא בשפתיו כנ"ל פשוט. והוצרכתי לזה לפי שראיתי לה' לח"ש שכתב בזה דברים משוללי הבנה וז"ל בדקמ"ו ע"א אם התחיל לחתם שמו אע"פ שעדיין לא חתם אלא מקצת שמו ולא אמר שהוא לשו"ל יש פוסלים ויש מכשירים מור"ם בסו"סי קל"א וע' ב"ש שם ולדברי הפוסלי' הוא אפי אם היתה כונת העד דשו"ל אפ"ה פסול וי"א דאם אמר העד דכיון בחתימתו חתם לשו"ל כשר ונלע"ד הלכה למעשה דאם אמר העד דכיון לשו"ל כשר וינתן לכתחי' דיש להקל מטעם ס"ס ס' אי הלכה כדעת המכשירין ואת"ל דהלכה כדעת הפוסלי' שמא הלכה כמ"ד דלא נחלקו אלא כשלא אמר העד דכיון לו"ל וכו' עי"ש. ומלבד דלשונו מגומגם דכפי מה שהעתיק בתחי' דבריו דיש פוס' ויש מכשי' מוכח דהכי כתיב בדברי מור"ם והא ליתא דבדברי מור"ם לא נזכר דעת הפוס' רק בד"מ הביא כן משם מוהרד"ך והועתק בב"ש עוד בה במ"ש דלדברי הפוס' אפי' היתה כונת העד לשו"ל משמע דלדברי המכשי' אינו כן אלא כל שהיתה כונת העד לשו"ל מהני והלא מור"ם דאיהו ניהו המכשיר כ' הב"ש בדעתו דל"מ המחשבה ועוד דמשמע מדבריו דבהא הוא דנחלקו היכא דחתם מקצת השם ונזכר באמצע ואומר דכונתו היתה מתחילה לו"ל הא אם גמר כל השם ולא נזכר בתחילה שהיה כונתו לשמה לכ"ע ל"מ וז"א דהא דל"מ אם גמר כל השם וכמ"ש הב"ש בסק"י היינו היכא דלא חתם אפי' במחשבה אבל אם אומר שחתם במחשבה לדעת מוהרי"ו מהני לגבי עדים. ומ"מ עיקר דינו אמת דכל שבתחילה התחיל לחתם בכונה לשמה ובעודו כותב מקצת השם נזכר שעד כאן לא הזכיר בפיו ומשם ואילך הזכיר בפיו לשמה יש להכשיר מטעם ס"ס וכדברי הרב ודוק.

א ס"א ש"ע צריך שיהיו ב' עדים בשעת מסירת הגט. אם יש בידה מכתב עדות מסירת הגט שמסרו לידה ובא עד האחד מהם לומר כי מסירה בטלה היתה אין לחוש לדבריו וכו'. כנה"ג הגה"ט סק"א בשם ת' הגאונים סי' קע"ח. ונראה לכאורה מדבריו דאם הב' עדים החתו' בכתב המסי' היו אומרים כי מסירה בטלה היא היה לנו לחוש וכו' אך לאו

דוקא בע"א דאפי' אם שניהם יחד אומרים דהמסי' בטלה היתה אינם נאמנים אלא דכך היה המעשה ה' פורת יוסף אה"ע דמ"ד ע"ב.
ב שם וכן צריך להחתים עליו עדים לכתחילה. מי שנלקח לצבא וקודם הליכתו אמר לאחד במעמד עדים ש תן גט לאשתו ויהיה ידו כידו וכו' הגם דמלשון העיטור שהביא הטור בסי' ק"מ מבואר דאין ליתן גט לכתחי' בלי עד חתימה וכך הם דברי הש"ע בסי' קל"ג עם כ"ז יש ביד הב"ד להמשך לדעת הב"ח בסי' ק"ל להקל במקו"ע. ולכן בנ"ד יכו' לעשות כמ"ש מע"כת שהשליח בעצמו יכתב הגט וימסרנו לפני ע"מ ומקו"ע כדיעבד דמי אך אם אמר שיתן גט לאשתו בהא דמשמע שנתכון לגט ע"י חתי' או שיכתב סופר אחר יש לראות בזה. הג' עטרת חכמים אה"ע סי' כ"ד.

סימן קלד

א ס"א ש"ע צריך שיבטל מודעא וכו' מגרש שמסר מודעא קודם כתיבת הגט וגם בין כתיבה למסירה ביד השליח מסר מודעא שמגרש אשתו מחמת אונסו שנטלו ממנו ממון ואינו מגרש אותה להיות מותרת לכל אדם רק לאחר ל' שנה וגם אחר שמסר הגט ליד השליח מסר מודעא כנ"ל האריך בזה ה' אבן יקרה סי' מ"ב ולא מלאו לבו להקל עש"ב.
ב שם שאם מסר מודעא בבני ב' וכו' הרי הוא בטל. ע' ב"ש דדוקא כשמסר מודעא אבל גילוי דעת לאו מלתא היא וע' פ"ת סק"א דבא למעוטי ס' הרב"ח דמחלק בין ג"ד דקודם מעשה לג"ד דאחר מעשה והביא כמה פוס' דס"ל דלא כהב"ח ורמז כמה פוס' דדברו בג"ד בגט. וע' אמרות טהורות לקמן בסי' קמ"ג דרצ"ה. ולמו"הר בש' שער אשר אה"ע סי' ל"ח. שאל האיש אה"ע סי' ג"ד. בר מיניה דמר הרב המגיה נר"ו שם בסי' ג' או"א שהביא דברי הרבנים הנ"ז וגם נדונות הרבה מדברי הפוס' בענין גילוי דעת בגט ופלפל בהם ע"ע.
ג ס"ב ש"ע לכן צריך שיבטל וכו' ויאמר כן. ע' מחנה חיים ח"ב א"ע סי' ט"ל פלפול עצום בנוסח ביטול מודעות. ד ס"ג בהגה ונהגו עוד לבטל קודם שיצוה לסופר וכו'. ע' בקונטריסי על סה"ג מ"ש בזה.
ה ס"ה אם נשבע ליתן גט צריך שיתירו לו וכו'. ע' כנה"ג סי' קנ"ד בסה"ג חלק מעשה רב אות כ"ד משם מוהראנ"ח ז"ל דצריך שיתירו לו גם אם נשבע שלא לגרש דאל"ה כ"מ דא"ר ל"ת אי עביד ל"מ וע' פ"ת סק"י שכ"כ משם הג' רעק"א וע' חת"ס א"ע ח"ב סי' מ"ג מ"ש בזה. וז"ל ה' ברכת המים בביאו' לסג"ר אות ט"ל עמ"ש בסי' קל"ד משמע שאין מתי' לו מספק אלא שמא נשבע לגרש אבל לא שמא נשבע שלא לגרש וכ"ן דעת מורי

מוהרל"ם שכתב אם יאמר שנדר שלא לגרש. יתירו לו רמ"י ז"ל וכן מצאתי בהגה ס"ג ושאר פוס' שראיתי לא כ"כ ובודאי טוב להתיר אם יאמר. גם צריך התרה אפי' שלא מטעם ההוא רק כדי שלא יעבר על השבו' אבל לשאל ע"ז לא מצאתי בשום מקום ולכן אין לנהג כן ע"כ גם ה' מחנה חיים ח"ב סי' מ"ג כתב דמה"ד א"ק לשאל ממנו אם נשבע שלא לגרש דממ"ן אם ראה בהדבר ערוה חייב לגרש ואם לא ראה בה דבר ערוה השבו' היא שבו' שוא והאריך בזה עי"ד. וכל מסדרי הגט סדרו דיש לשאל ממנו אם נשבע שלא לגרש ואפי' אם אמר שלא נשבע אומרים לו שמא שכח ומתירין לו.

אך אם שכחו הב"ד להתיר למגרש השבועות ונמסר הגט אי כשר או"ל. במז"הג של מוהרי"ד ז"ל שבס' רו"ד דע"א אות קל"ח כתב הסכמת האחרו' שאם לא התירו לנשבע שלא לגרש יש להקל בדיע' ומה גם במק"ע והביאו השד"ח מע' גט סי' א' אוי"ט. ותרתי אני לדעת מי המה אלה האחרו'. דהנה אמת דבכנ"הג סי' קנ"ד הגב"י ס"ק ב"ן הביא כמה מהאחרו' שהסכימו דבדיע' הגט כשר ויעו' בג"מ סי' כ"א או"א מ"מ הם המדברים בנשבע ליתן גט דמ"מ אינו עובר על שבועתו ואדרבא לדעת רה"ג ור"י בן הרא"ש כופין אותו לקיים שבוע' אבל בנשבע שלא לגרש דאיכא ס' המר' ומוהרי"ו דס"ל דגם בזה אמרי' אי עביד ל"מ לא דברו בזה לדיעבד. ואחר החיפוש ראיתי בסה"ג למוהרי"ב ז"ל שבס"ס ג"פ אות וי"ו שכתב על מסדר לחקר אם יש איזה שבו' בין לגרשה ובין שלא לגרשה להתיר לו ואם לא התירוהו בדיע' מותר ולא פורש טעם הדבר אמאי לא חיישינן לס' המר' ולא נחה דעתי עד שראיתי לה' דב"א בקונט' י"א סי' ג' שכתב דאילו כונת מוהראנ"ח שתיקן להתיר בנשבע שלא לגרש משום דעת המר' ומוהרי"ו דלדעתם אין האשה מתגרשת מדברי השוים דתמו' גבי כהן אונס שגירש. ומדברי הפוס' שם לא משמע הכי אלא דאף למ"ד דל"מ הגט חל דאיתקש גירו' למיתה ומ"ש התוס' שם דמי שנשבע שלא לגרש והוה קס"ד דל"מ והיינו שצריך להחזירה וע' מוהרשד"ם יו"ד סי' קט"ו דבקידו' אפי' רבא מודה וכו' את"ד. שו"ר להפ"ת בסק"ו שהביא משם הנו"ב שחילק דבהא גם המר' ודעי' מודו דהגט כשר. וכפ"ז בשכח איכא ס"מ ס' א' אעיק' נשבע. ואפי' ודאי נשבע דלמא ה"ל כהאו' דבקידו' גם המר' יודה דמהני ואת"ל דגם בזה חולק דלמא ה' כהתוס' והראש ודעי' דמהני. והגם שראיתי לה' ברכת המים שם אות מ"ג שכתב דאם נודע בבירור אחר נתינת הגט שנדר שלא לגרש ולא התירו לו מקודם לא הוי גט אבל אם לא נודע אח"ך אלא מפיו של הבעל שנשבע שלא לגרש נראה שאין מאמינין לו והוי גט אה"מ לדידי אע"ג שנודע אח"ך עכ"ז גיטו גט אף שלא התירוהו דמלבד דהפוס' שמביא בפ"ת כתבו להדייא להקל. עוד בה דאיכא הכא ס"ס וכדאמרן.

ו שם בהגה אם קבל עליו קנסות שלא לגרש ל"מ אונס. ע' בתשו' חשון עזר"ת בס"ד.
ז ס"ז ש"ע אנסוהו ישראל לגרש שלא כדין וכו' פסול:
אי הפסול הוי דאור' או דרבנן ע' בתשו' הנ"ל דבמחלו' הוא שנוי בין הפוס' לך נא ראה.
ח אפי' להרמב"ם דס"ל דפיסו' מדרבנן ה"ד באיניש דעלמא אבל לא בת"ח. יד"א הג"ט ס"ק י"ח ע"ש מוהריט"ץ סי' מ'. ע' אמרו"ט דרט"ו ע"ג שחלק עליו בכח דאדר' ת"ח גמר ומגרש מדעתו שלא להרבות ממזרי' בישראל ושכ"כ הרב"א בתשו' סי' י"ו.
ט אם ביטל המודעות מקודם כמנהגנו אי מהני במחלו' שנוי. כתבתי בתשו' שם או"ח. אנסוהו לגרש במקום מצוה ע' ב"י בשם הרשב"ץ. יד"א הגב"י ס"ק ל"ג ובתשו' שם או"ה. י"א גט מעושה היינו כשכופין אותו על גירו' גמו' אבל אם כופין אותו על גט לזמן לא שהרי בידו לבא אל ביתו לזמן שקצב ואם לא בא הרי הוא עושה כן מדעתי. שמן רוקח מהדו' ג' אה"ע סי' ב' ורמז לעיין ת' הרא"ש כמ"ג סי' י"ג ותשו' הריב"ש סי' קכ"ז.

סימן קלה

א ס"ג ש"ע הרי שלא קראו הגט תחילה וכו' ה"ז ס' מגורשת. ע' פורת יוסף אה"ע סי' ה' מדמ"ז ואילך דאסף איש טהור ס' הפוס' בזה וערך אותם מערכה לקראת מערכה.

סימן קלט

א סטו"ב וש"ע נתנו ביד העבד והוא ישן. ע' שמן המשחה סי' קכ"ח:

סימן קמ

א ס"א ש"ע מתנכר השולח גט לאשתו וכו'. ע' בנדפס אות ו' וע"ע חסר לאברהם אה"ע סי' ה' שהאריך ופרט כל דיני גט מומר אחד אל אחד עי"ש.

סימן קמא

א ס"ה ש"ע נשאת אין אביה יכול לקבל גטה. זה דעת רוב הפוס' וכ"כ בסי' קנ"ד בסה"ג סצ"ג אך יש חולקין ע"ז ה"ה רש"י והנמק"י הביאם ה' המכת"ם בשער ה' סי' א' ד"ע ושם הקשה על הטור דכאן כתב דאין אביה יכול לקבל גטה ואילו ממ"ש לקמן סי' קע"ג קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה ע"י אביה מבואר שגם הוא הולך בשיטת רש"י והנ"י וכתב דמ"ש פה שמתגרשת ע"י עצמה היינו אף ע"י עצמה ובדע"א ע"ד כתב דנוכל לומר כן בדעת הטור אבל כדברי הש"ע דכתב להדייא דהיא ולא אביה צ"ע אמנם צירף שם דגם דעת הרב מלונדריס בדעת רש"י וה"ד אלה הידיא בשי' זה הגה"ט פק"ד רק

שכתב דלדעת רש"י והנמק"י אחר נישואיה אביה ולא היא עי"ד. ולע"ד אהמ"ר הפריז על המדה דמי הגיד לו זה בדעת רש"י והגם דמוהרם פדוואה בסי' ט"ו כתב זה בלשון אפשר אמנם תכ"ד מוכח דחזר בו ולא כתב אלא דאביה יכולה לקבל גטה ועדיין יכו' אנו לומר בדעת כל אלה הראשונים דכונתם לומר דגם אביה יכול לקבל ולאפוקי מדעת רוב הפוס' ומרן מכללם דס"ל דדוקא היא ולא אביה וע' אמרות טהורות בדרל"ה ורל"ו דהאריך בזה ולדעתו דעת רש"י ודעי' הוא אם עבר אביה וקבל את הגט אבל לא בא לומר דיסו' להתגרש ע"י אביה ובזה יישב דעת הטור ומאליו יתיישבו דברי מרן ולבסוף הצ"ע למה לא גילו הרא"ש ויתר הפוס' דין זה באם עבר וקבל אביה את הגט מהו הדין עי"ד וראה זה מה שראיתי לה' פ"ת בסה"ג שבסי' קנ"ד ס"ק מ"ה שע"ד מרן שכתב שאינה מתגרשת בקבלת אביה כתב משם ה' דגול מרבבה ש"ע וז"ל הגם שה' המחבר סתם כן אין הדבר מוסכם ואם סתם כאן להחמיר צ"ע דחומרא דאתי לדי קולא היא כי לדעתי אם היא מתגרשת ע"י אביה אז אינה מתגרשת ע"י עצמה לדעת המחמי בסעיף שאח"ז עכ"ד ולא זכיתי לירד לסוף דעתו דהמחמי' בסעיף שאח"ז היינו בקטנה ארוסה חבל לא בנשואה ודוק איך שיהיה מידי ספקא ל"ן אם נתגרשה ע"י אביה ואחיך מת בעלה אם נקראת גרוש' או אלמנה ונ"מ להתירה לכהן.

ודע שראיתי למוהרי"ד ז"ל במזה"ג אשר לו בס' רו"ד סי' ד' אות מ"ג שכתב ז"ל גירש פ' את אשתו ע"י שליח ויען היתה ספק איילונית מחמת שלא הניחו לבדקה ולא עברו רוב שנותיה לדעת אם היא גדולה עשינו שתקבלנו ע"י אביה שיתפס בידיה יען אעיקרא איכא מ"ד דבמאמר אביה קטנה מתגרשת בגט א' כלפי דידיה ואפי' מאן דמחמיר להצריכה ב' גטין איכא מ"ד דבנשואה יצאת מרשות אביה ואינה מתגרשת אלא על ידה ועוד דאפשר דהיא גדולה ושפיר מתגרשת על ידה ולכן לא הוצרכנו להצריכה ב' גטין ושם בסי' ע"א וקע"ג במעשה כזה עשו שתקבלהו במעמד אביה שיאמר לה קבלי גיטך עי"ש. ולא ידעתי מה כל החררה הזאת דבשלמא במה שאמר שתקבלנו במאמר אביה החרשתי דלא נ"מ שום נזק אכן במעשה שעשו לקבלה בתפיסת ארבע הידות שלה ושל אביה נכנסנו בסוג אחר דידוע מ"ש מרן בסה"ג ספ"ב שיזהר שלא תסייע לה חברתה ולא שום אדם ופסקו מור"ם בסי' לק"ט. והגם דאינו אלא זהירות בעלמא מ"מ מה לנו ליכנס בספק זה מאחר דאיכא הכא תלתא ספקי להכשיר על ידה דוקא ספק אם היא קטנה ואת"ל שהיא קטנה דלמא הלכה כרוב הפוסקי' שפסקו דמתגרשת ע"י עצמה דוקא ואת"ל דה"ל כרשי' והנמק"י דס"ל דמתגרשת ע"י אביה דלמא הל' כהפוס' שפירשו דבריו דגם ע"י אביה ודלא כהי"דא שפיר' דדוקא ע"י אביה ופלטינן מהאזהרה שהזהירו

שלא יסייע שום אדם בקבלתה. וכ"ש לפי מ"ש הלח"ש בדקמ"ט באשה שסייע לה איש אחר בקבלתה והצריכוה לקבל גיטה שנית וה"ד הז"לא בדקכ"ג והפ"ת בסג"ר למוהר"ם ס"ק רכ"ב כתב דכן הוא מפורש בד"מ סי' קל"ט משם הגהות סמ"ק עי"ש ויעו' כמז"הג שני סי' ק"ה או"ב.

ב סי"א ש"ע אין שליח הולכה צריך עדים וכו'. זו היא ס' הרמבם' דסתם מרן כוותיה וס' החול' הביאם בשם י"א וע' יד"א הגה"ט סקי"ט דרבים מהראשונים ס"ל דא"צ עדים למנוי השליחות ושיש לסמך עליהם גם שלא בשע"הד אך הצ"ע שם על מרן דממ"ש לקמן בס"מ נראה דחשש לס' הרא"ש. גם הב"ש לקמן ס"ק נ"ז כתב דדעת מרן לחוש לדעת הרא"ש. ומצאתי בתשו' כ"י לה' מוהר"ש גאטינייו ז"ל (אחר מחו"ר הדור במאה הקודם ונדפס' קצת מתשו' בס' צל הכסף ח"ב) שמביא שם תשו' לרב אחד הרב ר' אברהם הכהן ז"ל מ"ד מעיר וידין שעמד על שליח הבא בלי הרשאה והגט יוצא מתחת ידו אי נאמן לומר שהבעל עשאו שליח וחשש להחמיר מכח דברי הב"ש הללו לדעת מרן ז"ל ובא רעהו ה' מזהרש"ג ז"ל וכתב דלדעתו יש סעד וסמך להתיר בפשיטות אף אם יהיה אמת שלא עשאו שליח בפני עדים כלל יען בעיקר מחלוקת זה מצינו ס' אמצעית היא ס' התוס' הביאה ריי"ו ומביאו מ' ב"י דמפרש לשון הירוש' דלכתחי' דוקא הוא דצריך עדים אך בדיעבד שלא עשאו בעדים מהני שליחותו וה' המכת"ס בדפ"ו ע"ד חיזק במסמרי' דלשון צריך לכתחי' משמע ולפי דעתו גם הרמבם והרא"ש מדעה זו וא"כ איכא הכא ס"ס ס' אי הל' כהרמב"ם דלא מצריך עדים כלל ודלא כהירוש' ואת"ל דהל' כהירושל' דצריך עדים דלמא האמת כמ"ש ריי"ו בשם התוס' דכונת הירו' היינו לכתחי' אבל בדיעבד מהני ומתהפך שפיר. ותו איכא לצרופי טובא נסחאות אחרות בלשון הירוש' הלזה שהובאו בתשו' הרשב"ש סי' תקע"ו אשר לפיהן גם הירוש' הוא כדעת הרמב"ם דא"צ עדים גם ה' המכת"ם הביא בשם הרשב"א דפירש לשון הירוש' דהיינו השליח דכשמוסרו לאשה צריך לאחזוקי לה בפני שנים וא"כ אין מהירוש' הזה סתירה לדברי הרמב"ם ובכן נתרבו צדדי הספקות להקל ולא להחמיר והלכה זו ברורה שלא לחוש לדברי המחמיר את"ד ז"ל, והנה הרב הפוס' מוהר"א הכהן ז"ל כתב להאי מילתא דלחלק יצא דע"כ ל"פ הרמב"ם והרא"ש אלא דוקא בעיקר מנוי השליחות אבל אם השליח המביא את הגט אומר דבשעת עשיית השליחות דעשה בפני ב' עדים לכ"ע מהני וכדברי מור"ם בהגה ומוהרשד"ם סי' פ"ב וסמך עצמו אדברי הטור בשם ר"פ (והובא בש"ע לקמן סכ"ד) דמה"ד א"צ שטר הרשאה אם לא שכך נהגו. אלא דפקפק משום ההיא דכתב מרן דאם המשלח כופר ה"ז ספק ומיהו ה"ד כד אתי בעל ומערער הא בסתמא ל"ח את"ד וע"ז מר שמואל הנ"ז

בא בהשג יד וכתב דאפי' אם יכחיש הבעל שעשאו שליח עכ"ז השליח נאמן וכמ"ש הרב"י דכיון דנפיק גיטא מתותי ידיה השליח נאמן ושכ"כ הד"ן בקידו' והרא"ש בפסקיו. הן אמת דמרן פסק דאם המשלח כופר ה"ז ספק והם דברי ההגמ"י וראבי"ה וכן הוא במרדכי פ' האיש מקדש משם ה' יעבץ ולפ"ז להרמב"ם אי אתי בעל ומכחיש אין השליח נאמן והוי גט ספק וכמ"ש מרן משמו מ"מ ע' ב"ש סקי"ד דפירש דברי מרן דמיירי דלא פירש השליח בשעת נתינת הגט ליד האשה דהוא שליח הבעל משו"ה יכול הבעל להכחיש אבל אם קודם מסירת הגט העיר השליח דנעשה בעדים אין הבעל יכול להכחישו. והרב המכת"ם דפ"ו אסף וקבץ דברי הראשו' דשליח הולכה שמסר הגט לאשה אע"ג דאתי בעל ומערער ומכחיש ליה דלא שוייה שליח לא משגחינן ביה כיון דנפיק גיטא מתותי ידיה ודקדק לומר כן דגם הרמב"ם גופיה הכי ס"ל י"ש וכיון דכמה וכמה מהראשו' ס"ל דהשליח נאמן הכי נקטי' ואף דאיכא מיעוטא דלא סל"ה ומה גם דהוי כעין ס"ס ס' אי הלכה כהרא"ש ודעי' דהשליח נאמן הגם דאתי בעל ומערער ודלא כהרמב"ם ואת"ל דה"ל כהרמב"ם לדעת מרן דלמא הל' כה' המכת"ם דאף הרמב"ם ס"ל כדעת הרא"ש את"ד. ולדידי חזי לי דאם יש לעשות ס"ס הכי עבדינן ס' אי הל' כמו שהבין מר"ן בדעת הרמב"ם דככופר המשלח אין השליח נאמן דלמא הל' כמו שהבינו ש"פ דדעת הרמב"ם דאף בכופר המשלח השליח נאמן ואתייא כך"ע ואת"ל דהל' כמו שהבין מרן בדעתו של הרמב"ם דאינו נאמן מ"מ האיכא חול' על הרמב"ם וס"ל דהשליח נאמן אפי' בכפירת המשלח דאילו עבדינן הס"ס כמו שעשאו הרב ז"ל ק' דכיון דאמרנו את"ל כהרמב"ם לדעת מרן תו לא נשאר לומר דלמא הל' כהמכת"ם דכבר פסקנו את הדין דהלכה כמו שהבין מרן והיינו דאינו נאמן השליח וממילא נפקא דאפי' לפי דברינו הס"ס הנ"ז לאו בר מיפך הוא ודוק.

איברא דזה כשלשים שנה בקראי להגיה כתבי ה' מוהר"ש מטאלון ז"ל עמדתי על מלתא דמייא להאי ועתה נדפס בס"ה עבודת השם חיו"ד סי' א' והוא דהתם קאי על בשר שנמלח בכלי שא"מ ועמד שם שיעור הרבה דבדבר הזה איכא תרי פלוגתי חדא ס' הרשב"א דס"ל דדם שפירש דאסור היינו אפי' פירש ממקום למקום וכל קבל דנא התוס' ודעי' ס"ל דכל עת שלא יצא הדם לחוץ רק שפירש בחתיכה עצמה ממקום למקום מותר ואיכא תו פלוג' אחריתי דהמנח"י ס"ל דכשם דנחלקו בבשר כך נחלקו בכבד אך ה' מעיל צדקה ס"ל דדוקא בבשר נחלקו אבל בכבד לכ"ע מותר. ומוהרש"מ שם בד"מ ע"ג ד"ה ולרווחא דמלתא כתב להתיר בס"ס והוא זה ס' הל' כהרשב"א וסיע' דס"ל דאם פירש הדם ממל"מ אסור או"ד ה"ל כהתוס' דכל שלא יצא לחוץ אלא באותה חתיכה

עצמה מותר דלא מקרי פירש ואת"ל דהל' כהרשב"א וסיע' דלמא הל' כה' מעי"ן דבכבד לכ"ע מותר כל שלא יצא הדם לחוץ ודלא כה' מנח"י וסיים וכתב דהגם דס"ס זה אינו מתהפך לית לן בה דכבר השרישונו רבני האחרו' דלא בעינן מתהפך אלו הם דברי הרב. ואני אמרתי דמתהפך שפיר באופן זה ס' אי אעיקרא הלכה כה' מנח"י דס"ל דבמחלוקת בבשר כן מחלוקת בכבד דלמא הל' כה' מעי"ן ודעי' דבכבד לכ"ע שרינן דם שפירש ממל"מ ואת"ל דהלכה כה' מנח"י דדינו כבשר ואין חילוק ביניהם עכ"ז בבשר גופיה לאו הלכתא פסיקתא היא דדלמא הל' כהרא"ש ורבים אשר אתו דכל שלא יצא לחוץ אע"ג שפירש ממל"מ מותר אלו דברי בהגהותי על ס' עה"ש שם. אח"ז יצא לאויר העולם ס' פני יצחק ח"ה לרב רמומ"אי הרב יצחק עשעל ז"ל אשר להבדיל בין החיים כבדני בספרו היקר ואשא עיני ואראה בח"אח סי' ג' די"א ע"א שבשפלנו זכר לנו ובתחילה נטה קו להסכים עמדי ותכף ומיד משוי אנפשיה הדרנא וכתב דהאמת יורה דרכו כמ"ש ה' עס"ש דהס"ס אינו מתהפך דהא דעת המנח"י לאסר בכבד מחמת דם שבתוכו ויליף לה ממ"ש בתו"ח בדין אם מלח בשר בכש"אם דה"ה בכבד וא"כ כי אמרי' בצד הב' את"ל דהל' כהמנח"י דדינו כבשר תו לא מצינן מימר הל' כהרא"ש דכיון דאמרנו ה' כהמנח"י הרי איהו אוסר בכבד והיכי מצי מימר תו ה' כהרא"ש אחר שכבר אמרנו ה' כהמנ"חי א"ד ז"ל ומאז תכף לקבלה בראותי השגתו זאת כתבתי על הגליון וז"ל אין כאן השגה דכן ראוי לעשות ס"ס ס' אי הל' כהמנח"י דנחלקו גם בכבד או כה' מע"ץ דלא נחלקו בכבד אשר לפי דעתו אין כאן איסור כלל לכ"ע ואת"ל דגם בכבד נחלקו ולסברתם איכא איסו' דלמא הל' כהמתי' ובר מן דין מקרי שפיר ס"ס ע' יאודה יעלה אה"ע סי' ג' ד"ע ע"א עכ"ל. ואתה תראה דה' מוהרש"ג ז"ל בכ"י הנז' עזרי ומגני ובמכ"ש נפקא דהא במאי דקמן כשנאמר דדלמא ה' כהרמ"בם לפי מה שהבין בדעתו מרן לא נשאר עוד לומר דדלמא הל' כהר' המכת"ם וכמו שיראה המעין ועכ"ז אחשביה לס"ס ובהא מודינא ליה לה' פנ"י ז"ל אך אם נעשה הס"ס כאשר אמרתי לא נשאר מקום לפקפק לבד זו דלאו בר מיפך הוא את זה כתבתי לפי דרכו של מוהרש"ג ז"ל שיצא לדון בס"ס.

אולם כשאני לעצמי איני רואה כאן שנוכל לעשות ס"ס וטרם אענה אומר דמ"ש מוהרש"ג דבדעת הרמ"בם נחלקו הפוס' דלדעת מרן הוא דאם בא הבעל ומכחיש דאינו נאמן ולדעת ה' המכת"ם גם הרמ"בם מודה דנאמן לא ידעתי אנא מצא בדברי הב"י שכ"כ משם הרמב"ם דמ"ש מרן בשה"ט דאם כופר המשלח נאמן אינו מתורתו של הרמ"בם כי אם סב' ההגמ"יי וראבי"ה כי הובאו בית יוסף ופסק כוותייהו לחומרא ואתה תראה כי בב"י לא צרף עמהם להרמב"ם רק ה' המכת"ם בתחילה שם חשב דמ"ש הרמב"ם

בה' אישות כ"ג אם השליח והמשלח מודים דבא לאפוקי אם כפר המשלח ושוב כתב דההיא דהרמב"ם לענין קידושין הוא דכתב כן אבל בגט מודה כיון דנפיק הגט מתותי ידיה נמצא כאן מחלו' בדעת הרמב"ם מאי דעתו רק דהמחלו' נערך בין ראבי"ה ור' יעבץ עם ש"פ. מעתה צא ועשה הס"ס וראה שאין כאן רק ספק א' אם הל' כראבי"ה ודעי' דהשליח אינו נאמן כשכופר המשלח או הלכה כהרא"ש ודעימיה וכשתאמר דשמא הל' כראבי"ה ודעימיה דהשליח אינו נאמן לא נשאר עוד מקום להסתפק ולא נ"מ מידי אם הרמב"ם קאי בשיטה זו או"ל דזה היה מהני רק אם היה המחלוקת בדעת הרמב"ם לבדו אך הכא בלתי הרמב"ם האיכא עוד פוסקים אחרים דסל"ה והם דברים פשוטים ולא זכיתי לירד לסוף דעתו של מוהרש"ג ז"ל בס"ס זה ולפ"ז צדק הרי הפוסק מוהר"א הכהן ז"ל במה שהבין דאם בא וערער ה"ז ס' מגורשת. אך מסתמא לא חיישינן ולכן בנ"ד העלה להכשיר שליח הבא בלי הרשאה לכל הסברות משום דהוי סתמא והכי אסיק ה' מוהרש"ג שם דבגט הבא בלי הרשאה הל' למעשה דכשר וכמ"ש הרא"ש והרשב"ש בסי' תקמ"ו ורדב"ז בחדשות סי' תר"ג והכי פשיט"ל לה' תו"י בסי' ג' דקכ"ז וקה"ט דלא בעינן לא שטר ולא עדות שעשאו שליח שהשליח נאמן ואין חולק בזה א"ד

ג סב"ד ש"ע מ"ש בתיקון שטרות שעד הרשאה בשולח גט וכו'. כ' הכנה"ג בהגה"ט ס"ק מ"א וכן לשליח העושה שליח ואם הביא שעד הרשאה נאמן לומר שליח ב"ד אני. הרלנ"ח סי' קכ"ט ע"כ ובצד' אות ו' כתבתי דלא היו בידי תשו' מוהרלב"ח ושיערתי בדעתי שהוא ט"ס וצ"ל אם לא הביא שטר הרשאה והיינו השליח. ב' לא הביא שטר הרשאה משליח א' לב' ועתה זכני ה' ובאו לידי תשו' מוהרלב"ח וראיתי כי השערתי נכונה דהשליח ב' לא הביא בידו שטר שליחות מהשליח א' אליו זולתי שטר שליחות מהבעל לשליח א' ושיוכל לעשות שליח ב' עכ"ז נאמן לומר שליח ב"ד אני בלי שטר שליחות עי"ד

ושם כתבתי דשליח ב' נמנה שלא בפניו אפי' שעיקר המנוי הוא ע"י ב"ד צריך שיהיה בידו השטר הרשאה שהוא ממונה ע"ז דאל"כ איך יוכל לומר שליח ב"ד אני כיון שגם הוא עצמו אינו יודע הדבר כי אם ע"פ הרשאתו. עתה בא לידי ס' אבן יקרה ושם בסי' מ"א כתב דכשמתמנה שליח ב' ע"י הבי דוואר צריך שיהיו בידו ב' הרשאות הראשו' והב' אמנם אין לעכב בזה מסי' הגט ובפרט במקום עיגון עי"ש וע"ע בקונט' הגטין פי"א או"ח מה שהארכתי עוד בזה וכת' הסכמת הפוס' דשליח ב' של"ב צריך הרשאה.

ד שליח שעשה שליח ב' השמש של ב"ד בלי הזכרת שמו ויש כמה שמשים בעיר ואם נכתב לשליח א' שיעשה שליח ב' לפי' יש לחוש שאין הגט ביד השליח א' והוו מילי דלא

ממסרן לשליח ומתייראים לשלוח הגט לשם. לכן הנכון שיתקבלו כל השמשים ויעשו כולם את השמש שהרוב הוא השליח ב"ד שליח ג' ובזה יצאנו מכל החששות. תשו' מוהרש"ס ח"ג סי' ש' וע' במזה"ג שלי סי' קנ"ח מ"ש על כיוצא בזה,

ה שליח א' הבא בלי הרשאה שנחלקו הפוס' אי נאמן לומר שהבעל נתן לו רשות למנות אחר בלתי אונם כתבתי בנד' או"ז דבמחלוקת הוא שנוי והבאתי שם דברי ה' פ"ת בשם הג"מ דיש להקל וכתבתי דאה"מר לא צייתינן ליה עי"ש כן ראיתי עתה בכת"הק לה' מוהרש"ג ז"ל דשני המאורות מוהר"א הכהן ז"ל ומוהרש"ג שם כתבו דמאן ספין ומאן רקיע לעשות מעשה נגד הנהו רבנן סבוראי להקל במקום איסור ערוה החמורה אם לא בהצטרף אליו עוד ספק אחר שנוכל לעשות ס"ס וכמו שעשה הי"א בהגה"ט ס"ק ק"ט ע"ע, ו שם אבל לכתחילה כותבין ההרשאה בדקדוק עמ"ס בנד' או"ט ובמזה"נ שלי סי' קמ"א או"ג הבאתי

ח' הג' מוהרש"ם דבשאר כתיבות חוץ מכתב אשורית אין להקפי' בדבוקים י"ש.

ז הרשאה שעדיה הם עדי הגט וכתוב בה ועדיו החתו' בו פב"פ והיינו שמות עצמם והי"ל לכתב ועדיו אנו הח"מ אין לפוסלה שיש לתלות בט"ס וכדומה ת' מוהרש"ם סי' קל"א וע' שמן המשחה סי' ק"ל על לדון כיוצא בזה וגם הוא הכשיר י"ש.

ח שטר הרשאה שנמצאו בו טעיות אי נפסל גם הגט ע' בנדפס או י"ב. ועתה בא לידי ס' אבן יקרה מהדו' תניינא ובסי' ו' כתב וז"ל הגם שההרשאה תהיה פסולה אין לפסל את הגט והשליח הא' ישלח לשליח ב' הרשאה חדשה ומ"ש בשם האחרו' דכל שאינו שולח הגט עם ההרשאה ביחד הו"ל מילי איני בקי בספרי האחרו' ולא אדע ממי יצאו הדברים וכבודם במקומם מונח דאין שייך הכא מילי לא ממסרן לשליח ואפי' לסברתם ישלח הגט לשליח א' והוא ישלח לשליח ב' הרשאה ארשה את"ד וע' מז"הג שלי סי' קנ"ח אות ג' שכ"כ במעשה שבא לידי.

ח כתוב בהרשאה שנייה שבראשונה כתוב שנתן לו הבעל רשות לעשות עד צ"ט שלוחי' והאמת אינו כן שבהרשאה הא' נאמר עד ק' שלוחים. ואף גם זאת שבהרשאה שנייה משליח א' לב' כתוב שנתן לו רשות ערצ"ט שלוחים ולפי ההרשאה הא' אין מקום להשליח ב' רק עד צ"ח שלוחים אין בכך כלום הרב הנ"ז שם ומלתא בטעמא עי"ש.

י הרשאה שכתוב בשם השליח פב"פ מעיר פ' וכשהגיע הגט שם נעקר השליח הבי דירתו משם כשרה דמלבד דאין כאן שינוי דאפי' אם היה שינוי גמור בשם מקום דירת השליח אין ההרשאה נפסלת בכך דכששינה בדבר שא"ץ לכותבו השטר כשר ובודאי

שא"ץ לכתב בהרשאה מקום דירת השליח שהרי רוב הפוס' שסדרו נסחי ההרשאות לא הזכירוהו כלל וא"כ אף אם שינה כשר. אבן יקרה מ"ת סי' מ'.
י"א שם ואם נמצאו עדי הרשאה פסו' בד"מ אוט"ו מבואר יותר דדוקא בעדים פסו' בטל כל השליחו' אבל בפיסול הנמצא בהרשאה אין השליחות בטל דהוי כמי שאין כאן הרשאה
י"ב ש"ע י"א שנכון להחמיר שלא לגרש ע"י ש"ק ע' ב"ש סק"מ בשם הב"ח על מעשה שהיה בעתים שוטה וע"ח שהתיר לעשות ש"ק. וע' פ"ת ס"ק ב"ך וע' בתשו' חשון התרכ"ד סי' ד' ובס"הק אבני האפד לעיל בסי' ל"ו או"ז ובמז"הג שלי סי' צ"ח או"ח.
י"ג ס"ל בהגה הגט עצמו פסול שמוכח שמסדרי הגט היו ע"ה. ע' בנד' אוב"ד. מנחת משה אה"ע סי' י"א או"ג. משה האיש הנ"מ סי' י"א י"ב דק"ל.
י"ד אם המסדר והב"ד לא ידעו שיש לה שם אחר וכתבו הגט בשם אשר קורין לה רובא דעלמא הגט כשר. משה האיש סי' י"ב וע' במז"הג סלי סי' זר"ע,
ט"ו סל"א ש"ע הכל כשרים לשליחות הגט עבד וכו' היה נראה לומר דדוקא בעבד שאינו שלה אבל בעבד שלה נעשה שליח לקבלה דאף דליתיה בתו' גטין מ"מ כיון דידו כידה חשוב כאילו קבלתו האשה אך אין כן דעת הפוס' וכו'. הלכות יום טוב דע"א ע"ד.
ט"ז סל"ה בהגה השולח גט לאשתו וכו'. וע' שמן המשחה סי' קכ"ט.
טו"ב שליח שמסר הגט ביד אשה שאינו מכירה במונח שאח"ך יתברר שהיא אשת המגרש אינו מועיל דכל הטעם דבעינן שיכירנה השליח הוא משום דשאינו יודע למי נותן אין בו תורת שליחות כמבואר בש"ם גטין דכ"ג דממנו מוצא הדין וא"כ אם בשעת מסי' הגט לא היה יודע למי נותן מה מהני מה שנתברר אח"ך להב"ד שהיא האשה הזאת הרי ניתן הגט לידה ממי שלא היה לו תורת שליחות כלל. אבן יקרה מ"ת סי' קי"ב. שמן ח"י סל"ח ש"ע או שפירש לו שיוכל לעשות שליח. אני נוהג בכל פעם שאני שולח גט על הפאשט משליח א' לשליח שני כנהוג אני אומר לבעל כי השליח א' מינה לשליח כנהוג ואני שואל להמגרש אם הוא מסכים לזה והוא משיב שהוא מסכים למינוי הב' ויש לי בזה טעמים נכונים. הג' מוהר"ש סלאנט ז"ל הו"ד בס' כפי אהרן ח"ב אה"ע סי' ו' דמ"ח ע"א. והרב ברוך פינטו הו"ד שם כתב דשמעתא דא בעיא צלותא כי בהסכמת הבעל על שליח ב' אז יהיה בטל ומבוטל השליחות הא' ולא ידעתי למה והכפ"א הסכי' עמו ושדבריו נכונים ושהוראת מוהרש"ס היא תמוהה ואדרבא הוראה זו מסוכנת היא י"ש. ואנכי הרואה שדברי מוהרש"ם יש להם שורש בפוסקים וז"ל הכהנ"ג בסה"ג חלק מי השילוח אות ב' אם הבעל בעיר אע"פ שנתן רשות לשליח לעשות שליח טוב הוא

שיעשה הבעל השליח ב' וכ"כ הי"א בדק"ס ע"א הרי דלדעת הכנה"ג והי"א יותר טוב שידע הבעל מהשליח ב' והגם שמוהר"ש הלוי ז"ל בס' לב שלמה בסה"ג דס"ג הביא דברי הכנה"ג וכתב דאין דבריו מובנים שהרי אין הב' יכול לומר בפ"ן ובפ"ן אלא שליח ב"ד אני י"ש מ"מ לא חלק מטעם רבני האחרו' הנ"ל ואפי' תמיהת ה' לב שלמה יש ליישב דכונת הכנה"ג היינו לומר שיהיה לו ידיעה לבעל ודוק. (אמר המגיה דברי הכנ"ג נראין מבוארים על מינוי השליח ולא על הידיעה). י"ט ס"מ ש"ע כשממנה השליח שליח אחר וכו' עמ"ש בזה בס"ד בקונט' הגטין פי"א או"א.

ך סמ"ב ש"ע אם מת שליח ב' וכו'. ע' בנד' אול"ב הנה הבאתי ספקו של המש"ל בפ"ו מה"ג דין י"ז אם שליח א' יכול לבטל שליח ב' ומה שנחלקו האחרו' עי"ש וע"ש להג' מצפה אריה תניינא בא"ע סי' ל"ח דאחר שדחה ראיית המש"ל מתשו' מוהרח"פ דאפי' אי נימא דשליח א' אינו יכול לבטל השליח ב' מ"מ כשהראשון חוזר משליחותו לגמרי ממילא בטל השליחות של ב' ובהא מיירי מוהרח"פ. כתב דמדנסתפק המש"ל בשליח א' ולא הוסיף להסתפק אי יכול הבעל לבטל שליח ב' משמע דבזה אין להסתפק ואצלו הדבר בספק דיש סברה לומר הכי והכי וגם אי נימא דבעל יכול לבטל שליח ב' לבד דמכחו קאתי יש להסתפק אם אינו רוצה לבטל שליחות הב' רק שליחות הא' אי יכול לבטל והניח הדבר בצ"ע עי"ד וע"ע בס' היכל מלך ה' גירושין ד"ך עג"ד מ"ש בספקו של המשנ"ל ז"ל.

כ"א סמ"ג ש"ע ש"ק אינו יכול למנות שליח אפי' נתנה לו רשות וכו'. הלא מראש בקונ' מילואים לאפד עמדתי בזה בהרחבה ואספתי שיטות הפוס' לך נא ראה. עתה חזרתי על המקר"א מפני היד שנשתלחה מידי"ן הרב ועצום כמוה"ר פנחס ברזלי נר"ו מהרשומי' שבארץ מולדתי שלוניקי יע"א אשר השיגני באיזה דברים שכתבתי שם. והן קדם אהלך בכתב ג"ק אערך שיחה על תשו' הרשב"ש סי' רס"ו הובאה בב"י סוף הסי' ורמזתיו שם. נשאל מלפני כסא כבוד הרשב"ש ז"ל על אשה שמנתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בארץ רחוקה ושליח זה עשה שליח וקבל וקרע וכו' מה דינה של אשה זו ואחר שערך מחלו' הפוס' אי ש"ק מצי למנות ש"ק אחר העלה דכיון שהרמב"ם והעיטור והאחרו' מסכימים להתיר ראוי לסמך עליהם כתב וז"ל ואע"פ דבשליח בעל תנן דאינו ממנה שליח אא"כ חלה ואמרינן בגמר' דחלה דוקא בנדון זה אע"ג דלא חלה היה יכול לעשו' שליח דבשליח דבעל הוא דמצריכינן הכי משום דחיישינן לקפידא דבעל אבל הכא אנן סהדי דניח"ל דיקבלנו כל מי שירצה ולא גרע ממי שאמר כל הרוצה להיות שלוחי דהוי שליח כמ"ש המפרשי' וכו' יעוש"ב.

ובדבר הזה דחידש לנו הרב דש"ק הוא קיל משליח הולכה דבעל ולא בעינן לא חלה ולא נתינת רשות דילה (דכן הוא נדון הרב דלא הוזכר שם חולי ולא נתינת רשות אנחנו תמהים דמדברי כל הפוס' מבואר להפך דהא הגאון שהביא הטור דמבואר שם דנתינת רשות מהני ה"ד היכא דחלה וכמ"ש בב"י שאלה לגאון אשה שעשתה ש"ק וחלה וכו' ועלה קאמר דנתי' רשות מהני וע"ז הביא הטור דהבע"הע סובר דלא בעי נתי' רשות דבמקום שהבעל משוי שליח ושלוחו שליח ה"ה באשה והא דמשוי הבעל שליח היינו בחלה או נאנס וכמ"ש רוב הפוס' מינה דבאשה ג"ך מיירי בחלה ואיכא בין בעה"ע וגאון דלגאון בחלה ג"ך בעינן נטילת רשות ולבעה"עי חלה לבד סגי וכמו שה"ה לגט בעל וכ"ש לס' הרמ"ה דלא מהני לא זה ולא אותו. וא"כ הרשב"ש דקאי באשה שלא נתנה רשות לשליח בפי' שישוה שליח ב' וגם לא חלה השליח מהיכא תיתי דיהנה שליחות הא' לשליח ב' שלא מדעת האשה. ואין לומר דהבע' העיטור פליג הגאון מן הקצה אל הקצה דלס' הגאון בעינן חלה ורשות ולס' העיטור לא בעינן לא זה ולא זה דהא כל עיקר חיליה דהעיטור הוא לדמותו לבעל ולא תהא הנלמד גדול מהמלמד והכין חזינא לה' אמ"ט בדרנ"ט שפירש מחלו' זה שהביא הטור דכל הפוס' מיירו בחלה וכמו שכן פירשו מוהראנ"ח ח"א סי' ב' ומאין ולאין הוציא דינו הרשב"ש ז"ל וצ"ע.

ובחפשי מצאתי לה' המכת"ם בשער ו' סי' י"ט דצ"ד ע"א דה' בעה"ע בדכ"ח ע"ג נחלק על הרי"ף הסכים לדברי ר"ח ושכן פסקו בעלי מתיבתא דבהולך סתם לא בעינן חלה י"ש ולפ"ז ברישׁ גלי יכולין אנו לומר דדעת העיטור הוא דאשה שמנתה ש"ק יכול אותו שליח למנות שליח אחר אע"פ שלא חלה ואף בלי רשות האשה וכמו שה"ה גבי בעל ויצא בדימום דינו של הרשב"ש דאע"פ שלא היה שום חולי ולא רשות עכ"ז מהני. אך כשנשים לב בדברי הרשב"ש בשרשן לא יתכן לומר כן דשם כתוב למר' אע"ג דבשליח בעל תנן דאינו ממנה שליח אא"כ חלה ואמרי' בגמ' דחלה דוקא בנד"ז וכו' משמע להדייא דהבין דאף בעהע"י לא אמרו אלא היכא דחלה ורצה להוציא את דינו אפילו למ"ד דחלה בעינן וחזרה הקושייא למקומה. ואין ספק דאילו היה רואה הרשב"ש דדעת העיטור דבבעל לא בעינן חלה ולא רשות ולפי דעתו הבעל והאשה שוין בזה והוא נגרר אחר דעת העיטור לא היה נצרך לחילוק זה ואת זה תמיהני על מוהראנ"ח שם שהביא ת' הרשב"ש וחילוקו ובקש לעזר עצמו מתשו' הרשב"ש הלזו ולא נרגש דמדברי הרשב"ש בעצמו נראה דבשליח דבעל בעינן חלה. מה גם דלפי דעתו הבעה"ע דקאי בשליח האשה ה"ד בחלה ובנדונו לא חלה ולא רשות איכא. גם על ה' המכת"ם יעבר כוס התימה שהביא תשו' הרשב"ש להל' דש"ק אפי' לא חלה ממנה שליח ולא נרגש מכל האמור.

איך שיהיה בהגלות לנו דדעת העיטור כפי מה שהביא המכת"ם הוא דשליח דבעל בהולך סתם לא בעינן לא חלה ולא רשות וכס' ר"ח ז"ל ובעלי מתיבתא דפסקו הכי מינה דה"ה בש"ק דאשה כיון דלפי דעת בעהע"י שוין הן ואין חילוק בין איש לאשה דדרשת ושלח ושלחה דקידו' דמ"א לשניהם נאמרה ודלא כהרמ"ה שה"ד הידי"א בהגה"ט ס"ק קי"ג דס"ל דדוקא גבי בעל הוא דרבי גבי איתתא לא רבי י"ש:

ודרך אגב ראיתי להיד"א שם דעמ"ש הטור בשם גאון דנהי דידו כידה שליח לא מצי משוי כתב משם ה' עצמות יוסף בד"ע שהק' דמה יענה הגאון להיא דקידו' דקאמר ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח ומניר יישב דאפשר דהגאון לא גריס ושלח ושלחה אלא ושלחה מלמד וכו' ונמצא שמה שאנו לומדין שהשליח עושה שליח אינו אלא לגבי בעל אבל לא לגבי אשה עכ"ד ולי אני עבדו תירוצו לא זכיתי להבינו דאי הכי מהיכא נפק"ל דבנתינת רשות יכול לעשות שלוחה שליח כיון דבש"ס לא איתמר הכי אלא לגבי בעל אבל לא לגבי אשה. אבל האמת קושייא זאת כבר הקשה אותה הרשב"א והריטב"א בחידו' לגטין לשם ואמרו דקרא אתי להיכא דגלי דעתא ע"ע וכמו שהבאתי דבריו בנד' וכתבתי דמזה מבואר דהריטב"א חולק אבעהע"י כיון דלסברתו אפי' בבעל בעינן גילוי דעת או חלה.

ומעתה הגיע עת לבא עם דודי ידי"ן הנ"ל ואתנהלה ע"פ סדר קונטריסו (א) דעמ"ש בנדפס דמדברי הריטב"א מוכח דס"ל דלא כבעל העי' ותמהתי על ה' עצ"י דכתב דהריטב"א קאי בדעת העיטור כ' וז"ל ואני בעניי לא ירדתי לסו"ד ומה זו תמיהה דגם לעיטור דמקל טפי מ"מ חלה בעי דאל"כ איכא קפידא דבעל וכמ"ש רשב"ג בגטין דכ"ט ופסקו הפוס' כוותיה זולת ר"ח וכמבו' כל זה בארו' בטור סי' קמ"א ודברי בעה"ע בחלה הם כמו שנראה ממ"ש הטור וגם מדברי הרשב"ש וכו' ועוד מדהשוה שם דעת הרמב"ם עם העיטור ודעת הרמב"ם מבואר דדוקא באונס א"כ דעת הריטב"א אע"ג דס"ל דא"צ נתינת רשות מ"מ גילוי דעת או חלה בעינן ולא משום מילי אלא משום קפידא דגם בשליח הולכה הדין כן וכו' את"ד נר"ו. ולפי מה שביארנו דדעת העיטור הוא כס' ר"ח דאפי' לא חלה ושדברי הרשב"ש ז"ל אין להם מובן מעתה א"א לומר דדעת הריטב"א הוא כדעת בעה"ע וחזרה תמיהתינו על ה' עצ"י למקומה ותמיה לי מלתא על ידי"ן דספר המכת"ם הזכירו כמה פעמים במכתבו ולא הביט עין שהוא גילה סוד דבה"ע דעתו כר"ח. הדעה השנית היא ס' הגאון שהביאה הטור דש"ק לא מצי משוי שליחא אחרינא עד דא"ל בפירוש כ' בנד' שהיד"א הביא משם ה' עצ"י דתו"ס רי"ד סבר דמצי משוי אך לא ידעתי אם הוא דוקא ברשות ושה' מלך שלם פשיט"ל בדעתו דברשות מהני. ע"ז כתב רב

אחאי הנ"ל (ב) וז"ל אישתמיט מנייהו מלכי מ"ש ה' המכת"מ בדע"ט ע"ב דריא"ז ותוס' רי"ד קיימי בשיטת הרמ"ה וכו'. הלא מראש אנכי הגדתי כמה פעמים דלא היה תחת ידי ס' המכת"ס וגם לא מחידושי הראשונים אלא יוכל לטעון לי טענת שמטה. אך הערת ידי"ן עשאני יפקח לראות עוד הפעם בס' יד"א וראיתי לו כי מ"ש דתוס' רי"ד קאי בשיטת הגאון והרמ"ה הדברים הללו אין להם מובן דהגאון והרמ"ה גבא טורא בינייהו דלס' הג' מהני רשות ולס' הרמ"ה ל"מ ואל מי תדמיון לרי"ד ז"ל ואין אנחנו יכולין לומר דכיון אל הגאון המובא בת' הרשב"ש כי לא בא זכרו בדברי היד"א איך שיהיה דעת תוס' רי"ד וריא"ז אינו מבורר דיש פוס' דס"ל דקאי בשיטת הגאון ויש דס"ל דקאי בשיטת הרמ"ה. והנה בחלה הש"ק הראשון אי יכול למנות שליח שני למ"ד דברשות מהני כ' בנד' דלא בא מפורש עדיין בדברי ר"י הא' שהביא השה"ג ר"פ האיש מקדש דשם מבואר דחלה לא הוי כנתינת רשות וע"ז רב רחומאי' הנ"ל צעק עלי מרה וכה אמר (ג) אני בעניי לא ירדתי לס"ד דבהדייא מבואר בכל הפוס' דבעי נתינת רשות וחלה ל"מ תיתי חדא הטור שאלה לגאון וכו' וא"כ גם דעת הטור והרא"ש דצריך נטי' רשות היינו בחלה וכן מוכח מדברי הרשב"א דלדידיה בעהע"י מיירי בחלה וכו' א"ד נר"ו ולפי הרשום בכתב לפנינו טעמו ונימוקו עמו אך נשמטו משם שתי תיבות הגאון ובדברי וכצ"ל לא בא מפורש וכו' רק בדברי הגאון ובדברי ר"י הא' ועד כה תבא ולא תוסיף דדוקא בדברי הגאון בא מפורש דחלה ל"מ אך במ"ש דגם דעת דרא"ש והטור כן אהמ"ר ז"א דלא מצינו רמז בדברי הטור אי חלה הוי כרשות או"ל. גם על בעה"ט כבר כתבנו דדעתו דלא בעינן חלה ולא רשות ועמדנו ע"ד הרשב"ש בכל הנז"ל ואין צורך לכפל הדברים. ועמ"ש שם עוד בנדפס דלא מצאתי בירור בדברי הריט"בא מאי דעתו ראו הביא לנו ידי"ן נר"ו דברי הריט"בא בחידו' לקידו' שכ' וז"ל והא דקי"ל שליח עושה שליח ל"ת למ"ש בגטין אליבא דרשב"ג דהתם הוא שלא מדעת משלחו וכו' אבל הכא מיירי מדעתו שנותן לו רשות בכך ולדברי הכל עושה שליח ואפי' לא נתן לו רשות אלא בדברים בעלמא וא"ץ קנין ל"ש שליח דידיה ל"ש שליח דידה שלא כדברי הרב אלברצלוני הרי להדייא דברשות סגי דלא כהרמ"ה ואפריון נמטייה כי חידושי הריטב"א לקידושין אמ"א.

ובמה שנסתפקתי בדעת הרמב"ן ז"ל בנד' פלפל בזה ידי"ן בדברי ובדברי המכת"ם וה' אמ"ט ובדברי הריב"ש סי' שי"ו והואיל ולא נ"מ לדינא כי המה הגבורים נחלקו בדעת הרמב"ן ונחנו מה להכריע איזה מהם דבר נכונה לכן אחריש ולא אדבר ועל מה שהבאתי בנד' דמדברי ה' החינוך בסי' תקנ"ב מבואר דשליח משוי שליח בנתי' רשות בזה כתב ידי"ן דכיון דהמכת"ם צרף דעת הרא"ה עם הרמ"ה י"ל דכן דעתו ושכן מוכח מדבריו שם

בחינוך דבשליח האיש האריך ובשליח האשה כתב סתמא וכן אשה גדולה עושה שליח לקבלה ולא כתב כמו בשליח דידיה. ולדידי נקל לדחות דהדוחה דוחה בקש ונוכל לומר דגם ה' החינוך הוא מכת הרמ"ה. וע"ד המחנ"א ה' שלוחין שהבאתי שם ותמהתי עליו איזה תמיהות בקש ידי"ן ליישבם ולא הרוה צמאוני אך זאת אומר דמה שהקשתי ע"ד המחנ"א מדברי הרא"ש תמה עלי דהטור לא גילה דעת אביו בזה רק מעצמו חלק עליו ודעתו של הרא"ש לא ידענו יפה כתב והדין עמו ואגב ריהטאי כתבתי כן מבלי משים לב וה' יצילנו משגיאות.

כ"ב סמ"ד ש"ע אם עשתה ש"ק וחזרה ועשתה ש"ק וכו' כל שהגיע ליד א' מהם מגור'. ה' המכת"ם בשער ו' סי' כ"ג דצ"ה ע"ד הק' על מרן והלבוש שפרשו בדבריהם שליח קבלה כנר' דאין הדין כן בשליח הולכה ולפי הנראה אין חילוק בין שליח הולכה לש"ק בדבר הזה ומהטעם שנתן הרא"ש בכמ"ה סי' ה' מתבאר דגם בשליח הולכה דינא הכי הוי עי"ש ומכותלי דבריו ניכר שדעתו להתיר גם בשליח הולכה כב' שלוחין ואנכי לא ידעתי באיזה אופן המצא תמצא ב' שלוחין להולכה בשלמא אם הם בבת אחת שפיר משכחת לה דמסר הגט לכולם ואמר להם כולכם תהיו שלוחים וכן בקבלה אמר לכל א' מהם איזה מכם שימצאנו לבעלי יקבל הגט בעבורי אבל בשלוחי הולכה זה אח"ז מה יעשה הב' בלי גט ואם כתב גט פעם ב' ונתן לשני ה"ז מודה ובא שאינו חפץ בשליחות הא' וכמו שכ"ר לה' אמרות טהורות בדרנ"ט ענ"ד שחלק על ה' המכת"מ ודעתו דבדקדוק נקט מרן שליח קבלה דלענין שליח הולכה כל שעשה שליח א' ואח"ך עשה שליח ב' ודאי דבטל שליחות הא' דממ"ן אם הולך הב' ונוטל הגט מהראשון ודאי שלא ילך האי על מגן ובטל ב' את הראשון ואם הבעל כותב גט אחר ונותנו לב' אין לך ביטול גדול מזה עי"ד באורך.

איברא דעדיין יכו' אנו לומר דבכותבו גט ב' אין זה מוכרע דכונתו לבטל את הראשון דאפשר דזה האיש רוצה לגרש את אשתו יפה שעה אחת קודם וכותב ב' גטין ומוסר כל אחד ביד שליח אחד כדי לגרשה מהר והרי לך אופן נאות בשליח הולכה בשנים. אולם ראיתי להחק"ל בא"ע סו"סי ב"ן אופן אחד בארש בב' שלוחים דהתם קאי כשנכתבו ב' גטין מחמת הספק ונתנום לאיש אחד. ושוב רבני הדור פקפקו דעדיין צריכין ב' גטין אחרים לצאת ידי ספק ולמנות שליח אחר מחדש על אלו ב' גטין ומר הוא דקאמר דהגם שנמצא שמתגרשת אשה זאת בב' שלוחי הולכה מ"מ אין בזה שום חשש דמה בכך אם מינה ב' שלוחים לב' גטין הרי אינה מתגרשת אלא באותו גט הכשר ובעשה ב' שלוחים להולכת הגט וכו' כבר ביאר ה' המכת"ם דאין לחלק בין עשה ב' שלוחים לקבלת הגט

לעשה ב' שלוחים להולכה וכו' עי"ד מבואר דדעתו כדעת ה' המכת"ס, ואין ספק דבנדון כי האי גם ה' אמ"ט יודה כיון דכל אחד עושה שליחות מיוחד ואין שייך לומר בזה ביטל ב' את הראשון ודוק. ועל ח' הרשב"א שהובאה בב"י בענין זה ע' יד"א הגב"י ס"ק ס"ז ולהרב אמ"ט שם.

כ"ג סנ"ט ש"ע השולח גט לאשתו ובטלו קודם שיגיע לידה וכו'. כתב הג' מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ל"ח וז"ל עוד יש לדון ולצדד לפי מה שאנו משביעין את הבעל בשעת סידור הגט שלא לבטל לא את הגט ולא את השליחות וכשהוא מבטל עובר על השבועה וא"כ ל"מ לדעת הפוס' בח"מ סי' ר"ח דאי עביד ל"מ נאמר אפי' באיסור שבודה מלבו דל"מ הביטול אלא אפי' לדעת הסוברים דאי עביר מהני יש סברא לומר דל"מ היכא דיכולים אנו לפרש דבריו דלצעורא קמכוין כדי שלא יהא עובר על השבו' דאין כאן ביטול אלא אפי' עומד וצווח הבעל דכונתו לביטול גמור יש מקום לומר דאינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע ואנן אמרי' דלצעורא קמכוין ויותר מזה אמרינן בכריתות י"ב ע"ב דאם הוא אומר לא ידעתי מצי למפטר נפשיה דכונתו לומר לא נתכונתי וכו' י"ש. ובס' ערך השלחן (אשכנזי שבא לידי לרגעים בתו' שאלה) בסי' זה אות ת"ס כתב וז"ל ואפי' נשבע שלא לבטלו ובטלו ביטולו ביטול ונשבע לשקר וכן מבואר מהראשו' שכתבו דבנהפך לא יסמכו על שבועתו ויעשה שליח לקבלה וכ"כ הרמ"א בסעי' זה ש"מ דמועיל הביטול גם בנשבע שלא לבטלו א"ד נד"ו והמעיין יראה דראייתו יש לדחותה דשאני מומר דלא שייך לומר גביה אין אדם מע"ר דהרי הוא רשע גמור ולכן לא סמכינן על שבועתו אבל באיניש דעלמא כל דאפשר לנו לתרץ דבוריה ולומר דלא קעבר על שבועתו שפיר מתרצינן אולם בעיקר הדין כבר עמדו עליו רבני אשכנז שקדמום והו"ד בס' פ"ת סי' זה ס"ק נ"ט ס' הפוס' אלה מפה ואלה מפה עי"ש ולא בא בפיהם של הרבנים הנ"ז שום א' מהפוסקי' הם המדברים בענין זה. גם ה' שד"ח במ"ע גט סי' אי אות פ"ב הביא משם ה' שם אריה תנא דמסייע ליה לה' מצפה אריה דאפי' על ספק אמרי' דמסתמא אינו עובר על שבושתו.

כ"ד סעי' ס"ב ש"ע בד"א שהוא בטל כשבטלו בפי' אבל לא בטלו בפי' אע"פ שגילה דעתו שחפץ בביטולו וכו'. אפי' למ"ד דגילוי דעתא בגיטא מלתא היא היינו כשגילה דעתו בשעת נתינה אבל אם לא גילה דעתו בשעת נתינה אע"פ שגילה דעתן קודם לכן ל"מ כנה"ג הגה"ט ס"ק קצ"ו משם הפוס'. וע' יד"א ס"ק קנ"א שכתב וז"ל הא דאמרי' ג"ד בגיטא לאו מילתא היא ה"ד גילוי דעת בביטול הגט אבל אם קודם שצוה לכתב הגט איכא ג"ד דאינו מגרש אלא עד"כ כל כי האי מילתא היא ע"כ וע' אמ"ט לקמן סי'

קמ"ג דרצ"ה ע"ב דתלא כיפי לחילוק זה ונסתייע מתשו' מוהר"ם אלשיך סי' מ"ח שחילק בהדייא כן. וע"ע למוה"ר בס' שע"א סי' ל"ח שהביא אמבוהא דרבנן דס"ל דל"ש מקודם מעשה לאחר מעשה ותמה ע"ד ה' אמ"ט דהעומד על תשו' מוהר"ם אלשיך בעינא פקיחא יראה דלא יצא מפיו דבר זה. אך היכא דגילה דעתו המגרש בשעת מעשה דנתינת הגט מידי מחלו' לא יצאנו עש"ב וע' שד"ח מע' גט סי' א' אות מ"ט.

כ"ה מי שבקש להמיר דתו וסדר ג"פ ומסרו לשליח הולכה וטרם שהספיק השליח למסר הגט ליד האשה נסע הוא עצמו למקום האשה וב"ד שלהם כפוהו ע"י הכאות וגם מסרוהו לערכאות עד שנתרצה לגרש וכן עש' וסדרו גט וניתן ליד האשה ואח"ך חששו לגט מעושה ולצאת ידי חשש רוצים עתה שימסר השליח הגט שבידו ליד האשה נשאל בזה הג' מצפה אריה תניינא באה"ע סי' כ"ד ואחר שפלפל בחכמה בההיא דפסחים צ"ח ע"ב בני חבורה שאבד פסחם וכו' והביא ההיא דהמר' בפרק השולח ע"ש רש"י באשה שעשתה שליח לקבל גיטה ואח"ך עשתה שליח אחר וכו' (ע' משא"מ א"ע סי' חט"ד פלפול עצום על תשו' רש"י הלזו) סיים דבכגו"ד ש"ד שתנתן הגט ע"י שליח דמ"מן אי ניחוש שהגט הב' נעשה ע"י כפיה ולא היה מרצונו לכתב גט ב' נמצא דלא ביטל הגט הא' ולא לשליחות הא' ואם הגט הב' היה מרצונו כבר נתגרשה האשה עי"ד מוכח מדבריו דדוקא בכי האי דעיקר הגט היה כשר ולא נמצא בו פיסול רק הכפייה הא אם יהיה הדבר דלא היה ע"י כפייה רק מרצונו ונמצא פיסול בגופו של גט אין תקנה ליתן גט הראשון והיינו מה שנסתפ' הרב מקודם והניחו בצ"ע, ולפי דעתי דבר זה תלוי במחלוקת הרמ"ה והרא"ש הובא בטור סי' זה ע' מכ"מ ש"ו סי' כ"ג. משא"מ שם. כפי אהרן מ"ב א"ע סי' ה' דע"ו וע"ז ע"ד ודוק.

כ"ו מגרש שאחר שנתרצה וציוה לסופר ולעדים והתחיל הסופר לכתב הגט. מפני סיבה כעם המגרש והתחיל לברח ואמר בכעס לאשתו מפני שהבאת אנשים אלו לא אגרשך ושוב חזר ונתרצה לגמרי. יכולין לגרש בגט זה דאם איתא דחזר בו משליחותו וכתיבתו לדידהו היה אומר שלא יכתבו ומה שאמר להאשה כונתו רק לאיים עליה. הג' מוהרש"ם ח"א סי' רי"ח. וע' שד"ח סי' א' אוכ"א שהביא שהג' שו"מ דעתו כך אך יש חולקים ע"ז ומחמי' ומר הוא דקאמר דאף לס' המקלם היינו שהיה לאחר כתיבה וחתי' אבל קודם זה יש להחמיר י"ש ואין כן דעת מוהרש"ם הנ"ל.

כ"ז נסתפק ה' המכת"ם אם ברמיזה מהני בטול והניח הדבר בצ"ע. רמזו הי"א הגה"ט ס"ק קנ"ב וע' אמ"ט דרס"ט דפשטה דברמיזה לא מהני י"ש.

כ"ה שם כגון שא"ל השליח לא נתתיו לו עדיין וכו' אינו בטל. סיים הרמב"ם פ"ו מה"ג דין נ"ה אלא יתן ותהיה מגורשת עד שיאמר לו בפי' לא תתן לו או יבטל בפי' ע"כ והכונה פשוטה דבאומר לו אל תתנהו עקר שליחותו ולא ביטל הגט והוא כשר ליתנו לה הוא בעצמו או ע"י עשיית שליח פ"ב וכשבטל הגט גם הגט פסול. והטור ומרן השמיטו דברי הרמב"ם אלו ויהיה הטעם מרוב פשיטותן. ובאומר לשליח או ששלח לו לאמר קרע את הגט בהא לית דינא ולית דיינא דלימא שיוכל ליתנו דאף דנימא דלא בטיל גיטא מ"מ עקריה לשליחותיה. אך היכא דשלח כן לאבי האשה באמרו דיקח הגט מהשליח ויקרעהו בזה נחלקו ה' משא"מ עם מוהר"ש קמחי דלס' ה' משא"מ בא"ע סי' ח' דקכ"ג ע"ד וקכ"ה ע"א הוא דזה הוי ביטול גמור אמנם מוהרש"ק שם בסי' ט' דקכ"ז ע"א ס"ל דכיון דדברים אלו נאמרין לאבי האשה ולא לשליח וגם לא כתב לאבי האשה לומר לשליח שיקרעהו אין כאן לא עקירת שליחות ולא ביטול הגט וה' משא"מ שם בסי' יו"ד דק"ל וקל"א החזיק דבריו הראשו' ורמזם הי"א בהגב"י ס"ק כ"ו. וע' מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ל"ח דלא נחית לבטל דברי הבעל בעבור שלא כתב כלום לשליח ודוק.

כ"ט שם בהגה אם אמר לשליח החזר לי גט זה ואני נותן לך גט אחר אינו אלא ג"ד ואינו בטל ה"ד באומר לו ואני נותן לך גט אחר דמוכח דמגוף השליחות לא חזר אלא שהבעל סבר דכיון שהוא שלוחו הרשות בידו ליתן לו גט אחר אבל אם אמר לו החזר לי הגט לחוד יש לחוש שהוא אינו מתרצה בשליחות וה"ז דומה למ"ש בהגה אח"ך דאם כתב לו שלא יתן הגט הוי ביטול. הג' מצפה אריה שם וכבר קדמו בחילוק זה ה' משא"מ שם בדקכ"ד ע"א ובא לציון ביד"א הגה"ט ס"ק קנ"ג וכן דעתו אלא דלפ"ד המשא"מ זה מקרי ביטול הגט אך לדעת מוהרש"ק שם בדקכ"ו ע"ג הוא דלאו מטעם ביטול אתי עלה רק מטעם עקירת השליחות והא אשמועינן דאפי' באומר לו כן יכול לגרש עוד הפעם בגט זה ובשליחו' מחדש אבל לענין ביטול אף שלא אמר ואני אתן לך גט אחר אינו בטל הגט הא' עש"ה והמשא"מ בדקל"א ע"ב החזיק דעתו דלענין ביטול הגט קאי. ומדברי ה' מצפה אריה מוכח דהבין דעיקר דברי המר' המה באו על ביטול השליחות ולא על ביטול הגט ודוק.

ל סעיף ס"ד בהגה אמר לא תצא לצמיתות הוי בטל וכאילו אמר היום אי את אשתי וכו' דבריו תמוהים דבדין זה קי"ל דהוי ספק מגורשת וכמ"ש בסו"סי קל"ז וכו' ובאמת במקור הדין בתשו' הר"ן משמע שפסק דהוי ספק וכו' ואולי דט"ס נפל בדפוס וצ"ל הוי ספק. ערך השלחן (אשכנזי) סי' זה אות קס"ג. ל"א אפי' באומר ואני אתן לך גט אחר דלא חשיב ביטול ה"ד בשליח א' שהנוסח הוא אני ממנה אותך להיות שליח להוליך גט

לאשתי ולפ"ז נעשה שלוחו על כל גט שימסר לו בדרך כלל. ובפרט למנהגנו שממנה השליחות בפי' עד ק' גטין אבל בשליח ב' שנתמנה משליח א' שאומר לו הולך גט זה והמינוי הוא בפרטרט על גט זה דוקא אם אמר הבעל לשלי' ב' להשיב את הגט י"ל דנתבטל השליחות לגמרי ולא סגי בשיאמר לו ואני נותן לך גט אחר הג' מצפה אריה שם. ולפ"ז גם בשליח א' אם אומר לו הולך גט זה לאשתי ואינו אומר לו מאחד ועד מאה ל"מ באומר לו ואני אתן לך גט אחר וק"ל, ל"ב שם בהגה השולח גט לאשתו ואמר לשליח אם תרצה האשה לבא אלי וכו'. ע' באה"ט ס"ק מ"ו בשם הט"ז דאיירי בשלח שליח סתם ואחר שעשאו שליח א"ל אם תרצה וע' פ"ת ס"ק ס"ג דהצ"ע דברי מוהר"ם מפריסק סי' ל"ח וע' להר' המגי' נר"ו בס' שאל האיש אה"ע סי' ג' או"א מ"ש על הפ"ת.

סימן קמב

א ס"א ש"ע ואומר בפ"ן ובפ"ן. שליח שלא ניתן לגירושין אי נאמן לומר בפ"ן ובפ"ן ע' כנה"ג הגב"י ס"ק י"ג. יד"א הגב"י ס"ק כ"א. רוב דגן בנימוקיו דקפ"ד ע"א.

ב שם בהגה י"א דאם יש לשליח הרשאה ונכתב בה מי הם עדי הגט זה מקרי נתקים וכו' ע' במזה"ג סי' ס"ז אות ו' ובקונט' הגטין פרק ח"או"ב ואו"ג,

ג אם נכתב בשטר הרשאה והגט הנז' נכתב ונחתם בפני השליח וכו' לכ"ע מקרי נתקיים הגט בחותמיו. ידי דוד סי' ק"ב דק"ה ואחר שפלפל בזה כל הצורך העלה כן מטעם ס"ס,

ד אם כתוב בשטר הרשאה ועדיו הם אנחנו הח"מ וכתוב עלה הנפק ובו כתוב דחתמו העדים בפניהם זה מקרי קיום הגט. מכת"מ בשער השלי' סו"סי ל"ג דק"ה.

ה מי שגירש אשתו ע"י שליח בהרשאה ושליח א' ימנה שליח ב' שליב ונכתב הגט עם הרשאה א' כדת ואח"ך נודע שהשליח לא היה בבית בעת חתימת העדים רק בעת שהעדים היו מתקנים איזה אותיות מחתימתן ורב א' ציוה להכשיר הגט לכתחילה כיון דהשליח ימנה שליח ב' בפני אותו הסופר ואותן העדים ואותו ב"ד ויכתבו סימנים שבגט בהרשאה. והרב עם שהביא תשו' ה' ברכת יוסף דהיכא דהב"ד שולחים הגט וההרשאה צרורים יחד וחתומים חב"ח ובהרשאה סי' מובהקים על הגט גם הריב"ש יודה דזהו קיום גמור וכו'. מ"מ כתב דאם הבעל שם יסדר גט אחר ויחתמו העדים בפני השליח. מוהרש"ם ח"ג סי' ל'. וע' במזה"ג סי' רנ"ב אומ"ו.

ו ס"ג ש"ע כשם שא"ץ לקיים הגט וכו' ע' בנד' או"ב שכתבתי משם הטו"ז על אשה שנתגרשה שצריכה מעב"ד שנתגרשה ואין הרב נאמן להעיד ע"ז יחידי וכתבתי שם שכן הסכמת הפוס' דאפי' כתב בב' עדים שנתגרשה בפניהם ל"מ ע"ש וכן ראיתי עתה לה'

פורת יוסף אה"ע סי' ה' דמ"ג ואילך דהאריך להוכיח דשטר הכתיב בו שבפנ' עדים מסר פב"פ גט לאשתו וכו' או מסר השליח פב"פ גט לאשה פב"פ ל"ח אם לא שיעידו לפנינו כי היכי דלהוי מפיהם ולא מפי כתבם יעוש"ב.

והנה הרדב"ז בחדשות ח"א סי' קס"ח על כתב היוצא לפנינו כתוב בזה"ל ראינו להגיד ולהודיע לכת"ר בתו' עדו"ג איך הבחורה הזאת היא מגורשת שנתגרשה בב"ד שלנו והרי היא מותרת לכל אדם וכו' פסק דאשה זו מותרת להנשא דמעב"ד הוא זה מה שכתבו שהרי אמרו נתגרשה בב"ד שלנו והרי היא מותרת לכ"א ואין זה לשון עדות וכו' וכפ"ז אם הרב כותב באתי להודיע שאשה זאת נתגרשה בפני וידעינן ביה דרב מובהק הוא ממונה מאנשי העיר דמהני. וכי היכי דלא לפלוג אטו"ז שכתב דאין הרב נאמן להעיד ע"ז יחידי מוכרחים אנו לומר דהטו"ז קא' היכא דהרב כותב לשון עדות מעיד אני שהאשה הזאת נתגרשה מבעלה התם הוא דל"מ אבל בכותב אני מודיע שנתגרשה בפני היינו מעב"ד וכדברי הרדב"ז ואע"ג דבנדון הרדב"ז היו חתומים בו ב' וכמ"ש שם הרב זה אינו מעלה ומוריד דמ"ל ב' או אחד הלא אם באים אנו להכשירו מצד דזה הוי מעב"ד צריך ג' או די באחד כשהאחד הוא רשום וכמ"ש מור"ם בחה"מ סי' מ"ו וכתבנו בחידושינו לשם משם ה' תע"ל ח"א ח"מ סי' ד' דהמנוי מאת המלך ברצון הצבור דינו כשלשה ודהכי נקטי רבני האחרו' להלכה יעו"ש.

אך אין נראה כן מדברי הפוס' ראשון שבראשון הדב"מ שהבאתי שם כתב מעשה באשה שהביאה בידה כתב בחתימת רב מפורסם שנתגרשה בפניו ולא האמינוה עד שהביאה מעב"ד של ג' דוקא ומסיים עלה שנמצא הדבר מפו' בס' ב"ש משם הטו"ז. ואחריו ה' ראש משביר בח"א סי' מ"א והביא דבריו ולא נרגשו דשנייא נדון הטו"ז מנדונם דאילו בנדונם הרב הוא המגיד שנתגרשה בפניו ומסתמא היה בב"ד שלו ואילו הטו"ז קאי במעיד שנתגרשה מוכח דלא ס"ל להא דחדית לן הרדב"ז ודוחק לחלק דבנדון הרדב"ז הוזכר ב"ד בלשון המכתב שכתוב נתגרשה בכ"ד שלנו ואילו בנוסח הדב"מ אינו כתוב בב"ד שלי דמאי נ"מ כיון דהרב הוא הכותב שנתגרשה בפניו ר"ל בב"ד שלו, גם הנדון שהבאתי ממוה"ר בש"עא סי' כ"א מכותלי דבריו ניכר שנתנו לה מעב"ד כהוגן וטרח להכשיר מטעם דחתימת אחד מהדיינים היתה נכרת י"ש מבואר דאף דחתי' הרב הוא בלשון מע"בד עכ"ז ל"מ אלא צריך ב"ד של ג' או תרי מגו חלת עי"ד.

ועוד אבא אעי"ר דלפי מ"ש בנד' משם הפוס' דצריך לכתב במעב"ד דבטל כל המודעות וכו' לא ראיתי כהנה בדברי הרדב"ז הנ"ל דאפי' נימא כל כמיניה דזה נחשב מע"בד מ"מ אין כתוב שם אלא שנתגרשה בב"ד והרי היא מות' לכ"א ואין כתוב שם הנוסח כפי מה

שהביאוהו הפוס' שהבאתי בנדפס וק"ל. עתה נדפס ס' פאת השדה לה' שד"ח ובמע' גט סי' י"א הובאו דברי רב א' שהעלה דמעב"ד על האשה שנתגרשה מהני בחתי' הרב המסד' לבד י"ש וע"ע לקמן בקונ' זה סי' קנ"ב או"ה. באומרת גרשני בעלי בפני ב"ד פ' והעדים פו"פ והוא במקום קרוב ודאי דנאמנת מטעם מלתא דעבידא לגלויי וכו' ה' פ"ת בסק"ו משם תשו' מנחת עני והרב חלק ע"ז בראיות יעו"ש ובשדי חמד סי' א' אול"ז. ובאות מ"ו הביא משם ה' שיורי טהרה שהסכימו גאונים להתיר. וע' בתשו' מוהרש"ם נר"ו ח"א סי' ד' דאחר שהביא דברי הפ"ת כתב וז"ל אבל נראה דבז"הז שהבי דוואר הולכת ומרכבת ברזל עוברת רחוקים נעשו קרובים. ועוד בתשובת משיבת נפש בזה"ז שאנו מתי מעט כשהאשה מקבלת הגט יוצא הקול יותר מזמן הש"ס וכו' וגם בספר יהושע חידש דבאמרה נתגרשתי בב"ד של פ' דמי להא דיבמות ע"ז הא שמואל וב"ד קיים וגם בתועפות ראם סי' ב' העלה כן וכו' את"ד וכ"כ עוד בח"ג סי' רע"ח וסיים דכשיש מכתב לבעלה לקרוביו שגרשה יש עוד להקל.

ח ס"ו ש"ע אומר בפ"ן ובפ"ן בשעה שנותנו לאשה או סמוך לו מיד תכ"ד. ראיתי לה' פורת יוסף א"ע סוס"י ה' אודות גט שנמסר לאשה בע"כ ע"י שליח אחר עשרים דקים מהלילה שכתב בדמ"ו ע"ב וז"ל והה"ן אם נמסר הגט מיד השליח ליד האשה בלילה אם הוא באופן שמבע"י כבר אמר בפ"ן ובפ"ן אינו מזיק מה שנמסר בלילה ושרייא ע"י שיעינו עם עדי מסי' ביום וכו' דנעשה כתחז"ל שאמר השליח קודם הנתינה מבע"י בפ"ן ובפ"ן אף שהמסי' לא היתה אלא בלילה. הנה הלילה אינו ענין כי אם לענין שאינן יכו' להיות ב"ד וכו' אבל ע"י עדות העדים ביום מהני ומ"ש הטור או סמוך לו מידת כ"ד היינו שלא יהיה מאוחר לנתינה לאחר כ"ד אבל מקודם שפיר מהני א"ד ז"ל ומשמע מדבריו דמקודם מהני אפי' שהה יותר מכדי דבור ולא משכח"ל בלא"ה דהאמי' תהיה ביום והיינו ודאי יום והמסי' תהיה בלילה דלא יעברו בנתים כמה כ"ד.

ואם כנים אנחנו בזה יש לתמוה הפלא ופלא איך יושב ודורש כמשה מפי הגבו' דבר דהראשו' נסתפקו בזה ה"ה התוס' בגטין ד"ו והובאו ב"י בסעיף זה כתבו דמספק"ל לר"י אי מהני לאחר כ"ד כל זמן דעסו' באותו ענין או"ל וקודם נתינה מספק"ל לר"י אי מהני וסיים הרב"י דכדברי התוס' כתבו הרא"ש והרשב"א והר"ן והמר' בריש גטין וההגהות וכו' ואפי לדברי הרדב"ז בתשו' רמזה הכנה"ג בהגב"י והיא מוצאת בחדשות ח"א סי' קס"ח והו"ד בפ"ת סק"ט שכתב דאם הקדים הדבור והיו עסוקין באותו ענין שאמר בעליך שלחני לגרש אותך בגט זה ובפ"ן ובפ"ן ונתנו לה אפי' אחר כ"ד כיון שלא מפסיק הענין סגי בהכי אבל אם הפסיק הענין ונתנו לה צריך לחזר ולקחתו וכו' עי"ד הא מיהא לדעתו

צריך שיהיו עסוקים באותו ענין ולא דבר הרב מזה כלל ובנדון הרב לא היה שום דבור מזה עמה קודם נתינה כלל וכמבואר בשאלה וכיון דאיהו אתא לאשמועינן דין זה היצ"ל דבעינן שיהיו עסוקין באותו ענין. ב"ש דגם בזה ה' פ"ת שם חלק על הרדב"ז בדברים נכונים סו"ד שדברי ה' פורת יוסף צ"ע וע"ע בס' קמ"ד דקמ"ז ע"ד רמזו הי"א. ודע דגם אמירת שליח ב"ד אני הוא כמו בפ"ן ובפ"ן. דצריך לאמרו תכ"ד לנתינה וכמ"ש בהגהות ד"מ אות ו' ויעו' בס' פורת יוסף שם דמ"ו ע"ד.

ט ס"ז ש"ע אם איחר מלאמרו וכו' אע"פ שנשאת נוטלו הימנה וחוזר ונותנו לה בפני ב'. השולח גט על תנאי ונתנו בלתי תנאי אם הגט קים חוזר ויטלנו ויתננו לה כנה"ג הגה"ט ס"ק ל"א ל"ב משם הפוס' ואין חולק ע"ז זולת הר"י מסעוד. וה' משנת ר"א ח"ב סי' יו"ד מצא רעים אהובים להרבנים הנ"ל ה"ה הפ"מ ת"ג סי' ע"ד ומוהר"ש פנחס שהובא שם אך כתב דמדברי המש"ל סכ"ו מגירושין וה' מחנ"א ה' גירו' די"ו מבואר דקיימי כשיטת ר"י מסעוד דכל ששינה נעקר השליחות ובעינן שליחו' מפורש י"ש.

י שם בהגה וי"א דצריך לאמרו בלה"ק בפ"ן ובפ"ן. הגר"א בהגהותיו כתב ע"ז וליתא שהרי הגט עצמו כשר בכל לשון. ובס' תורה תמימה הנד"מ ס' תצא פסקא כ"ד או"ך הביא משם הגאון מ"א דיש לדברי הרמ"ה מקור בגטין ג' ע"א דבפ"ן יתפלפל בשתי תיבות ובשאר לשונות לא יתפלפל בפחות מג' תיבות וחיישי' דאתי למגזייה עי"ש ועמ"ש הוא ע"ד.

י"א ס"ט בהגה וכך יאמר במקומי ובחריקאי. למותר לכתב בהרשאה בחריקאי או לשון במקומי כי אם יכתב בסתם שעשה שליח ב' ודי בזה. הג' מוהר"ש סלאנט ז"ל הו"ד בס' כפי אהרן ח"ב אה"ע סי' ה' דע"ח. והר"ב פינטו ז"ל הו"ד שם כ' לא חשב כן וה"ד המח' ז"ל שם כתב דא"ק לכותבו י"ש.

וי"ב סט"ו ש"ע אבל בחתימתו צריך לעמד עליהם מתחילה. וע"ס. שליח שלא קבל הגט מיד הבעל אלא שאמר לו לסופר ולעדים כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי ותנוהו לפ' שיוליכהו ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק י"א. רוב דגן בנימוקיו דקפ"ו אות י"ג. פ"ת סק"ט כ"ט.

י"ג סי"ט בהגה י"א דאם הביא השליח הגט מקוים בחותמיו וכו'. ע' בנדפס סי' קכ"ב מ"ש שם משנת ר"א ח"ב סי' כ"ו.

"ד אם אינם נכרות חתי' ב"ד של הקייום וחתמי תחותייהו תרין סהדי אנשים סוחרים שחתימתם נכרת במקום הנתינה והם מעידים שחתימות הדיינים הן חתימ' ידם אי מהני במחלוקת הוא שנוי. משנת ר"א שם.

סימן קמג

א ס"א ש"ע המגרש ע"ת וכו'. ע' בנד' או"א מ"ש משם הג' מוהר"י אב"מ ז"ל. וע' כנה"ג לעי' סי' קמ"א הגה"ט ס"ק קצ"ו מ"ש משם מוהרמ"א סי' ע"ח ויש לחלק ביניהם דנדון הגאון שאני דבשעת נתינת הגט דבר בפיו ובשפתיו ע"ת שלא. דהא לו אצלו קנס והוא פשוט.

ב אמר למסדרי הגט דאינו רוצה לגרש כי אם ע"ת זה ומסדרי הגט טעו. בנד' או"ב הבאתי תשו' הרדב"ז ח"א סי' תקע"ג והובאה בפ"ת סק"א. וע"ש עוד שהביא כ' תשו' להרדב"ז וכתב דצריך לעיין ולכונם יחד. ע' לה:

המגיה נר"ו בס' שאל האיש אה"ע סי' ג' דז"ן ע"ב דבקש לזוגם ולא עלה בידו לגמרי י"ש.

ג מי שנתרצה לתת גט לאשתו בטענה שתמחל לו כתובתה ושיתן לו סך כו"ך גרוש' ולא היה פנאי לסדר הגט ב"ב ואחר ג"י בעת הגירושין בא לפני הרב המס' ואמר שבתחילה יקח הסך ויניחם בחיקו ואח"ך יטפלו בענין הגירושין ולא בא בפיו ע"ד הכתו' וכן היה. ואחר שמסר הגט לידה לקח ה' המסד' הכתו' וקרעה וכיום המחרת בא המגרש וטען שנשארו ביד אשתו איזה מלבושים מנדוניתה והיא אינה חפצה לתתם לו נחלקו בזה ב' רבני הדור אם היא מגורשת או"ל והקריבו את משפטן לפני המאו' הגדול מו"ה מוהרא"ק ז"ל ומני"ר הכריע דהגט בשר והתירה לאשה שתנשא ע' שע"א חאה"ע סי' ל"ח מלתא בטעמא אך לא זכינו לסיים הפסק וע' לעיל סי' ק' וקמ"א על ס' ס"ב.

ד ס"ח. י"ד. כ"א. עי שמן המשחה. סי' קל"ב. קל"ג. קל"ד מ"ש על סעיפים האלה

סימן קמד

א ס"א ש"ע ה"ז גיטך אם לא אבא תוך ל"י. ע' יד"א הגה"ט סק"ו שהביא מחלו' מוהר"מ ישראל עם מוהר"א זאבי וע' פורת יוסף סי' ח' דג"ן ע"ג

ב שם שאין אונם בגטין. ע דרך עץ החיים מדיו"ד ואילך.

ג ס"ז ש"ע אם כשהתנה תלה ביאתו בעדים שלא יתבטל הגט. ע' יד"א הגה"ט ס"ק ל"ג מה שרמז על תשו' הרא"ש הלזו וע"ע לב שלמה סי' ל"ד מה שפלפל בזה.

סימן קמה

א ס"ב ש"ע ה"ז גיטך מהיום אם מתי או מעכשיו:

אם מתי ה"ז גט. ש"מ שנתן גט לאשתו בלשון זה והאשה הפקידה הגט ביד אחר ובשעה שנלב"ע הש"מ לא נמצא הגט ברשותה נחלקו הפוס' אי מותרת להנשא בגט זה די"א

דמותרת וי"א דחולצת ואינה מתיבמ' ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ז'. יד"א סק"י ובא לידי קונט' תשו' כ"י מהרבנים שהיו מש' תי"ו ואילך וראיתי שם על מעשה שהיה בש"מ שגירש ואחר שניתן הגט הסופר לקחו מידה לקבלו ואחר שקבלו שלח המסדר את ידו ולקחו מיד הסופר ושם אותו בבתי ידיו א"ל הסופר מה לך עם הגט והלא הגט צריך שיהיה שמור בידה בקמיע והשיב לא כי אלא אני רוצה לשמרו והאשה לא שמעה אלא הדברים כי הלכה אחורנית וע"ז ה' מוהר"א אמיגו ז"ל רב גדול בזמן הפ"מ וב"ד פלפלו בחכמה ע"ד מוהרשד"ם דהכשיר וכן דעתו ג"ך מטעם דשליח שוייה ולא שליח קבלה רק לשוויי ידו כידה והגם דהיא לא שמעה ש"ד דהא מיהא ידעה דהמסדר עכבו ואנן סהדי דניחא לה דלהוי שלוחה כיון דהוי במקום יבם ואסופא דמלתא נרתע לאחוריו מכח רבני הפוס' המחמי' וכתב דאין בנו כח לקולא ולהתי' בלי חליצה. ואחריו בא ה' שמחה ב' גרשון הכהן (בע"ס שמות הגטין) והאריך הרחיב בב' פסקים רח"ב רח"ב בשפה ברורה וישב בסת"ר דברי מוהרשד"ם וראייתיו והעלה דאפי' במקום עיגון יש לחוש לדברי מוהראנ"ח ז"ל ולא להקל וכ"ש בנדון שלהם דהאשה לא הפקידתו רק המסדר לקחו מיד הסופר ומה גם דנתברר לו דהמגרש מת בחצי שעה קודם חצות לילה בשעה שבני אדם שוכבים וישנים ומסתמא בההיא שעתא היה המסדר ישן ולא עדיף יד השליח מידה דאם נתנו לה והיא ישנה אינה מגורשת והאריך בזה בהכרעות בריאות וטובות למעין שם ברוך שחלק מחכמתו.

ואם צריכה לחזר על כל האחין כדין חליצה פסולה אחר שמוהראנ"ח בח"א סי' נ"ב ומוהר"י אשכנזי ומוהר"ח באסאן ז"ל שם הסכימו דאין זו חליצה פסו' הגם דאיכא מ"ד דזו נקראת חליצה פסו' כדאים שלשת הגבורים הנ"ל לסמך עליהם ואינה צריכה חיזור. כן העלה הרב הנ"ל שם. וע' כנה"ג לקמן סי' ק"ע הגה"ט ס"ק יו"ד ובסה"ק אבני האפד שם ובקונט' זה שם מ"ש בזה. ב שם ש"ע ויותר טוב שיאמר מעכשיו. ע' שמן המשחה סי' קל"ה מ"ש ע"ד הר"ן ז"ל.

ג ס"ה ש"ע ש"מ שרוצה לגרש כדי שלא תפל אשתו לפני יבם וכו'. ש"מ שגרש את אשתו בגט כדי שלא תפל לפני יבם ויען שהאשה היתה נו"ן בתוך הבית התיר הרב שתשאר אשתו בבית ע"י שומר שלא יתיחדו ואחרי מות המגרש קמו קרובי היבם והעמידו עדים שנתיחדו בפניהם אחר הגט. יש להתירה בלי חליצה שאף שנחזיק אותה שנבעלה מצינו לומר שלא רצתה להתקדש לו רק אדעתא שלא תזקק ליבמה כיון שהיו יכולים שניהם לעשות זה כמ"ש באה"ע סי' קנ"ז ומלבד זה יש לנו לעשות יסוד חזק דהוחזקה אשה

זו נדה ובהא לא שייכא חזקה דאין אדם עושה בב"ז ואין לחוש לקידושין. שם סי' מ"ד וע"ע לו בסי' מ"ה.

סימן קמז

א ס"א ש"ע ואצ"ל שלא יכתבו בתוך הגט על תנאי זה גירש. במדינות אמעריקא ואנגלי' שאין רשות לרבנים לפטר בגט את המגורשת נוהגים הרבנים לסדר גט ע"פ דייני ישראל וכותבים בפיטור שנותנים לאיש ולאשה כי אינם רשאים להנשא עם אחרים עד שישיגו רשיון ע"פ חוקי הארץ אין הגט נפסל בכך על ידי תנאי כזה מפני שאינו בגוף הגט וגם לא נעשה ע"י הבעל רק ע"פ הרב המסדר וז"ל הפיטור האשה פב"פ קבלה גט פיטורין מיד בעלה פב"פ כדין תוה"ק. אולם גם זה הוא רק ע"פ דת תותה"ק אבל אינה רשאית להנשא לאיש אחר עד שתשיג רשיון ע"פ חוקי המדינה כי ע"פ חוקי הארץ גט זה אין בו ממש. והפיטור להאיש נכתב בדרך זה. פב"פ גירש את אשתו פב"פ וכו' אולם גט זה הוא רק ע"פ דת תוה"ק אבל אינו רשאי לישא אחרת עד שישיג רשיון ע"פ חוקי המדינה וכו' ועל הפיטור חתום ה' המסדר. אוצר ישראל (אנטיקלופידיאה) הנ"מ אות גט.

סימן קמח

א ס"א ש"ע ותנשא בו לכתחי' וכו'. ע' שמן המשחה סי' קל"ו וקל"ז.

סימן קמט

א ס"ז ש"ע לא אמרו חזקה זו וכו' אבל שאר כל הנשים חזקה שבעל לשם זינות וכו' כתב בס' אבן יקרה מהדו' תניינא סי' ט"ל. מ"ש הדר"ג דבישראל וישראלית נשו' זל"ז רק על פי חק הציויל ולא כדמו"י אם רצונם להפרד זה מזה אינם צריכים גט דלא שייך בהא אין אדם עושה בב"ז. שפתיו ברור מללו וכל דבריו אמו"ץ ובפרט לפי מה שהעלתי בספרי אה"ע דבעילה אסורה לא קנייא וכו'. וכמ"ש דאין להצריך בנדון כזה גט מחמת חומרא יפה כתב וכן נלע"ד פשוט דבכל מקום שאין חשש קידושין מצד הדין אין להצריך גט מחמת חומרא משום דהוי חומרא דאתי לידי קולא דיש לחוש שמא תקבל קידושין מאחר טרם גרשה זה ואם נצריכה גט יאמרו דקמו רבנן עלה דמלתא שהיתה מקודשת לראשון שהרי הצריכוה גט ממנו ולא הצריכוה גט משני ובאמת קידושי ב' היו קידושין גמו' וכו' את"ד ובמ"ש דאין להצריך גט לרווחא דמלתא עמ"ש בנד' סי' ז"ך אות נ"א.

סימן קנ

א ס"א ש"ע ואם נשאת בו תצא וכו'. ע"ע הולד הנולד מהב' לאחד גירושי הא' כ' בנדפ' או"א דלכ"ע מדאורייתא אין כאן ממזרות אבל אם הוא ממזר מדרבנן הוא שנוי במחלוקת ותמהתי' מראות בתשו' הגאונים שבס' שערי צדק ח"א סי' ח' דמוכח מדבריו דהוי ממזר מדאור' והעלתי בצ"ע עש"ב ומה מאד הנאני מה שהשיבני במכתב רב רחומא"י ה' רפאל דוד סאבאן נר"ו א' מחו"ר קושטא יע"א וז"ל לע"ד רב המרחק ביניהם ולא ראי זה כראי זה דע"כ ל"ק הרב המאירי ודעי' כי אם בא"א שספר כריתות כורתה ומותרת לעלמא וכן מיתת הבעל מתירה ואין שם ציצין המעכבין בה לא כן אשת אח דהגט אינו מתירה כלל לאחיו ואפי' מיתתו אינו מתירה לו רק במקום מצוה דוקא משא"כ שלא במקום מצוה ה"ה אסורה עליו באיסור כרת וע"ז באו הגאו' והולידו לנו הדין שאם בא עליה הן בעודנו חי הבעל שנאסרה עלין (ע' ש"ע סי' קע"ג) א"כ בשעת מיתת הבעל הרי היא אסו' עליו וע"ז נאמר כל יבמה שאין אני קורא עליה בשע' נפילה וכו' וא"כ שפיר אמרי הגאו' לסברתם כיון שהנה מיתת"ו אינה של שלמה וחס"ר יבואנו ה"ה עליו באיסור כרת כי לא נעקר הכרת מעליו במיתת אחיו. אלא דגם את זה אנכי הרואה כי הי"ל למני"ר להקשות על הגאונים דתשו' הלזו היא סותרת תשו' אחרת שרמז הכנה"ג לעיל סי' ד' הגהט"ו ס"ק י"ו וסי' מ"ג הגה"ט סק"ד והיה העלמ"ה א"ד נר"ו ודבריו חיים וקיימים ועמש"ל בקונט' זה סי' ד'.

ב ס"ב ש"ע כל שהיא ס' מגורשת לא תנשא וכו'. ע' בתשו' מוהרד"ח ז"ל כי באה בס' אחי וראש אה"ע סי' ט' ובספרו נדיב לב ח"ב סי' ג'.

סימן קנב

א ס"א הבעל שאמר גרשתי את אשתי וכו' ע' פ"ת סק"א. שמן המשחה סי' קל"ח.

ב ס"ב ש"ע האומרת לפ"ע גרשתני. ע' שמן המשחה סי' קל"ט ובנדפ' לעיל רש'' טו"ב.

ג ס"ה ש"ע אמרו ב' ראינוה שנתגרשה וכו'. ע' דרך עץ החיים מדח"י ואילך קונ' ערוך בענין תרי ותרי.

ד ס"ח ש"ע היו לה ב' עדים שהיא גרושה וכו' ע' באה"ט סק"ב מ"ש משם תשו' הרדב"ז ח"א סי' מ"ה. וע' פ"ת סק"ד שביאר הדברים בארוכה. והגאון מנחת משה אה"ע סי' י"ב במעשה שבא לפניו על אשה שהיתה בחזקת מגור' מכמה שנים ואומרת שנאבד ממנה כתב התרה ואין עדות ברורה על הגירושין רק איש א' שהשתדל בעת נתינת הגט והתחילו לכתב אך לא היה בעת הנתינה וע"א מעיד ששמע מקרוביהם אז שנתגרשה

ויש עוד ע"א המעיד שאותה האשה שהאיש הנ"ל השתדל בעבורה נתגרשה בפניו אך אינו מכיר את האשה במראיתה העלה להתיר מכמה טעמי י"ש.
ה סי"ב ש"ע אשה שיש בידה מעב"ד וכו'. ע' בנד' או"א מה שרמזתי שם. עתה בא לידי כרגע ס' פאת השדה ובמע' גט אות י"א ד"ט כתב וז"ל מעשה ב"ד הניתן ביד המתגרשת אם הרב המסדר חותם בגושפנקא דמלכא שנתגרשה די בזה דהוי גילוי מלתא דאשה זו נתגרשה ותו אין אנו צריכין לב"ד או לעדים. גם יש להעיר דבז"הז שאין נותנים גט רק אחר שנרשם הגט אצל הרב מטעה"מ ונותן הרב הזה כתב ראיה לה שנתגרשה א"כ איגלאי מלתא דנתגרשה דאל"כ לא היה נותן לה כתב ראיה דענש יענש מצד הקידה וכו' אך באמת היכא דלית לן רק מטה"מ יש לעיין אם יש לסמך אך היכא דיש לה ג"ך מהרב המסדר יש לסמך וכו' וכמה רבנן קשישאי סמכו על הרב המסדר הגם שהפית חולק ע"כ ועמ"ש עוד בזה לעיל סי' קמ"ב אות ו'.

סימן קנד

א ס"א ש"ע אלו שכופין אותן להוציא וכו'. בכל הני שכופין להוציא גם אם הוא שוטה ע"פ סימני שוטה ורק שהוא חריף ויודע ענייני הגט שהוא פוטרה ומתירה לעלמא שפיר יכול לגרש דמה לנו שהוא שוטה ואין לו רצון כיון שגם אם הוא פקח היינו כופין אותו לגרש. ואף שלדעתי דבר זה נכון ויקר מאד מ"מ אין אני אומר דבר זה להלכה וכו' הג' מצפה אריה תניינא אה"ע סוס"י כ"ט.
ב שם בהגה י"א דמתנכר כופין אותו. ע' יד"א לעי' סי' קל"ד הגב"י ס"ק ד"ן. חס"ל א"ע סי' ה' דק"ך
ג שם בהגה מי שהוא רועה זונות. ל"ד עם זונות הרבה אלא אפי' אחת מיוחדת לו כופין אותו להוציא מחנה חיים אה"ע סי' מ"ה ופלפל שם ובסי' מ"ו עי"ד ס' אגורה.
ד ס"ה ש"ע איש המשתטה מידי יום וכו'. ע' בנד' או"ז דהך שוטה היינו טפש. עתה ראיתי להג' חת"ס באה"ע ח"ב סי' ב' דמוקי דהאי שטות היינו מרה שחורה דמחמת עצבון רוח ורגזנותו הולך להשתטות י"ש.
ה איש אחד נשא אשה ואמרו עליו שאין לו גבו' אנשים והוכרח לגרשה ונשא אחרת ובלילה הראשון היה דואג פן לא יוכל לבעל ולקח סכין ושחט את עצמו ולא. הספיק למות וחי ונתרפא וכששאלו ממנו מדוע עשה ככה והשיב מפני הבושה שחשב שלא יוכל לבעל. ועתה מתחרט ורוצה לעשות תשובה והאשה מואסת בו ואינה רוצה להדבק עמו שהיא חוששת כמו שפגע בעצמו מתוך שגעון וטרוף הדעת כן שמא יפגע בה מחמת

כעם. אינה טענה ואין לכופו לגרש כמבואר מתוך תשו' הרא"ש הנ"ל. אור נעלם סי' כ"א ועמד על תשו' הרא"ש.

ו ס"ז ש"ע אם טוענת שאין לו ג"א וכו'. ע' בנד' אוטו"ב וע' יאודה יעלה (אסאד) סי' קי"ו שכתב בטוענת שאין לו ג"א אפי' שהרופאים אומרים כן והוא מודה אין לנו לכופו על הגט י"ש.

ז הטוענת על בעלה ששוכב עמה בנדתה במחלו' הוא שנוי אי נאמנת ולכ"ע אין כופין אותו להוציא. ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ל"ו. בה"ט ס"ק ב"ך פ"ת ס"ק טו"ב שד"ח ע' גירושין סי' א' אות י"ב.

ח סי'וד ש"ע נשא אשה ושהתה יו"ד שנים ולא ילדה וכו' כופין אותו ד שיוציא. אם היא אינה רוצה רשאי לגרשה בע"כ אפי' הוא אשכנזי. פורת יוסף א"ע סי' ו' וע' נוב"י שהביא הפ"ת ס"ק כ"ה.

ט במקום שבועה שמשביעין לחתן שלא ישא א"א עליה כמנהגנו לא נאמר דין זה בנד' אות י"ט רמזתי מ"ש הפוס' בזה. ודע דה' מחנ"א בה' שבועות סי' ב' כתב דע"כ לא נחלקו הגדולים אלא בששהתה יו"ד שנים ולא ילדה ואין ידוע מאיזה מהם אתייא המניעה שהרי האשה היא ככל הנשים ומסתמא תלינן המניעה דהיא ממנו וכו' אבל כל היכא דהחולי הוא ממנה וגם הרופאים אמרו כן ואין האשה מכחשת נראין הדברי' שזה הענין הוי מק"ט והביא ראיה לדבריו ממ"ש הרמב"ם בט"ו מ"ה אישות דאם שהתה יו"ד שנים ולא ילדה והרי הוא יורה כחץ חזקה החולי ממנה ותצא שלא בכתובה וכו' והטעם משום דהוי מק"ט ובודאי דכל דהוי מק"ט. כל התנאים שהתנה עמה בטלים עי"ד ותבט עיני לאא"ז הרה"ג כמוהר"ח פיפאנו ז"ל בתשו' כ"י שכתב וז"ל ולבי מהססס בזה דמשמ' מדבריו דבמלתא דשכיחא נמי שייך אדעתא דל"ן בידוע שהחולי ממנה וזה לע"ד דבר שא"א לשמוע שהרי נדון מוהריב"ל (בח"ב סי' ב"ך) ומוהרח"ש (בתשו' א"ע סי' ג"ל) ושאר פוס' דחילקו במלתא דלא שכיחא נדונם היה במום שהחולי ממנה ולא ממנו דבזה מיירי מוהריב"ל באשה שנסתם פתחה וע"ז כתבו דאי לאו דהוייא האי מום מלתא דלא שכיחא לא מצו מימר אדעתא דל"ן דלא משתמיט לשום פוסק דלימא היכא שאין לה בנים ממנה שיוכל לומר אדל"ן ומינה דאי הוה מלתא דשכיחא אף דהחולי ממנה עכ"ז לא מצי מימר אדל"ן. ומה שהביא ראיה לדבריו ממ"ש הרמב"ם דאם שהתה יו"ד שנים ולא ילדה והרי הוא יורה כחץ חזקה החולי ממנה ותצא שלא בכתו' הרואה ירא' דל"ד לתא דשבו' דנשבע שלא לישא אחרת עליה ללייתא דשהה יו"ד שנים דכשהוא משום דשהה יו"ד שנים מותר לישא אחרת אבל בנשבע אין לו היתר עולמית ואין חילוק

לידוע שהחולי ממנה לאין ידוע אלא הדבר תלוי אי המום שכיח או לא שכיח וא"כ מאין הרגליים לומר דאם החולי ממנה מצי מימר אדל"ן במלתא דשכיח נגד כל הפוס' את"ד. ואנא חלא דחלא בר חמרא אחר בקשת הרשות ממ"זה נ"ל ליישב דברי המחנ"א דאה"ן אם באים אנו להתיר מטעם אדל"ן גם המחנ"א יודה דאפי' אם החולי ממנה אי הוי מלתא דשכיח לא שרינן ליה אך המחנ"א בא מטעם אחר ואפשר דמיירי דהחולי הזה היה לה מן הבטן ומן הלידה ולא אתינן עלה מטעמא דאדל"ן רק מטעם דהיה מקחו מק"ט וכמו שפירש דבריו ולא שייך לומר מק"ט אלא כשהחולי היה לה מקודם שנשאה ואז אין חילוק בין נשבע ללא נשבע וע"ז הוא שהביא ראיה מרמב"ם ז"ל דכשהוא ברור דהחולי ממנה והיינו שהיה לה מקודם שנשאת תצא שלא בכתובה והיינו משום מק"ט אבל אי אתינן עלה מטעם דאדל"ן וכנדון מוהריב"ל ויתר הפוס' דהחולי נולד לו לאחר הנישו' גם המחנ"א יודה דלא שרינן מטעם אדל"ן היכא דהוי מלתא דשכיחא ודוק. ואנא חזיתיה לה' אהל יצחק ז"ל בהשמטות לח"מ סי' ט"ל דמביא דברי אא"ז ז"ל והוסיף איהו ג"ך להביא דברי מוהר"ש פרימו ז"ל (בתשו' כר"ש אה"ע סי' ט"ו) שכתב דאפי' שהמניעה ממנה אין זה מספיק להתיר שבועתו. ואם תקח אמרי לך נא ראה בתשו' מוהרש"פ שם דהתם קאי דהחולי בא עליה בעודה תחתיו דהא ילדה פעם אחת לך נא ראה.

מנהג בתי דינים שבמצרים להודיע לאשה שבעלה רוצה לישא אחרת וליטול רשות ממנה דשמא מתוך פיוס שפייסה את בעלה מחל לאשתו על התנאי שהתנה שאם תשהה יו"ד שנים ולא תלד יקח לו אחרת ונשארה השבו' לעולם ג"ר ח"א כ"ד סי' כ"ב וה' קול אליהו ח"א אה"ע סי' י"ד פקפק הרבה בזה דכיון דבשעה שנשבע היה ע"פ תנאים לא חלה השבו' כ"א ע"פ התנאי והשתא הגם דנימא דמחל לה התנאי איך נשארה השבו' במקומה הרי עכשיו לא הזכיר שבו' מפיו והיה ראוי לבטל המנהג הזה שאם לא תאבה האשה לתת לו הרשיון נמצא מתבטל ממצות פו"ר. ושוב העלה דאין לבטלו כי ע"פ ותיקין הוקבע וכו' עי"ד וע' זכרנו לחיים ח"ב חיו"ד ע' שבועה או"ח שהביא דברי ה' קו"א וסייעו מדברי מוהרשד"ם סי' ק"ה וכבר העירותי עליו בחידו' ליו"ד סי' רכ"ט שכבר ראהו מוהריק"ש וחלק עליו. אך יש לתמוה על ה' קו"א דהגו"ר יהיב טעמא אחרינא למנהג דאפשר יש לה איזה טענה דבאמצע היו"ד שנים היו בהן שנים שאינן עולין למנין מחמת איזו מקריים דעפ"ז המנהג הנה נכון. וכזאת וכזאת ראיתי לה' מוהר"א ביש נר"ו בס' נהר מצרים ה' כתובו' אות כ"ו דהביא משם ס' מנהגי מצרים שהביא דברי הגו"ר ותמה עליו דלמה תצא הדבר במנהג דמדינא נמי אין להתיר לו כ"א בידיעת האשה דצריכין אנחנו לשמע מפיה כמה טענות וכו' עי"ש רק דאנכי לא ידעתי מה לו כי יזעק

על ה' מ"מ דהוא העתיק הדברים כמות שהן בס' גו"ר כאשר יראה הרואה. ומ"מ אתה תחזה דתשו' הקו"א היה העלמה מעיני מוהראב"ש נר"ו דהי"ל להזכירה ולתמוה עליו. י"א סכ"א בהגה ומ"מ יכולין לגזר ע"כ ישראל שלא לעשות לו טובה. ע' בנד' אוט"ו וכו' כוכב מיעקב סי' ט' ובקונ' זה לעיל סי' ע"ז אות.

י"ב שם או למול את בנו. ע' בנד' אות כ"ח ובמילואים או"ג. ובשנה הזאת התרע"ד בהיותי בא"מ שלוניקי יע"א באו לידי תשו' הרשב"א חלק הששי שהדפיסם ה' מרדכי לוריא נר"ו באה"ק ירוש' חובב"א עם הגהותיו הנק' בשם ישיר משה בסי' כ"ח (בתשו' הנ"ז הנדפסות על ידי היא בפי' ז') וראיתי שם בהגהותיו דע"ד הרשב"א שכתב שלא ימולו לו בן אפי' נולד אחר הנדוי הביא הרב נר"ו דברי הפ"ת דסי' של"ד ורמז תשו' ה' בית יצחק בא"ח סי' ט"ל שהאריך בזה והעלה דלא כהרשב"א ושוב הביא תשו' ה' בית יעקב אלמושנינו ח"א סי' ל"ה שעמד בדין זה והביא כמה פוס' דס"ל כהרשב"א ושכן דעת הריב"ש בסי' קע"ג יש"ב גם באו לידי ג"ך תשו' הרב יצחק דלאטאש ושם בצד 17 הובא טופס כתב מעשרה רבני צפת מש' השכ"ב ועל ראשיהם מרן מוהריק"א ז"ל ובסדר הנדוי ששם כתוב ויהיה מובדל מקהל ישראל ולא ימולו לו בן לך נא ראה.

ודע דקבלתי מכתב מאחד חכ"ם ז"ה מחכמי קושטא וזת"ד ז"ל רבינו האיי גאון ז"ה בתשו' הגאונים שבס' שערי תשו' סי' מ' מי שהחרמוהו הקהל חייבין למול את בנו וקוברין אותו אבל מניחי"ן על ארונו אבן וכו' וכ"כ הרי"ף ז"ל בתשו' סי' רפ"א מי שהחרימוהו הקהל חייבין למול את בנו וקוברין אותו וכו' ושם במפתחות הס' הנקרא פתחי חשובה כתב המו"ל תשו' הנ"ל וצ"ע ביו"ד שם עכ"ל וכונתו להק' דמרן ביו"ד סי' של"ה פסק דאין מלין את בנו והוא הפך תשו' הרי"ף הנז' כעין קו' רו"מ נר"ו ואנא דאמרי אהמ"ר אין כאן שום עיון כלל דמלתא כדנא במחלו' הגאו' הוא שנוי וז"ל תשו' הגאו' הישנות סי' מ"א גזרנו עליו נדוי ולא קבל וכו' אל תתפללו עמו ואל תמולו בנו ואל תקברו לו מת וכו' נמצא דבמחלו' הגאונים שנוי דר"ה והרי"ף ס"ל דמלין את בנו ולעומת זה הגאו' שבתשו' הישנות הנז' ס"ל להפך ויעו' ג"ך בס' שערי צדק ש"ד סי' י"ד דע"א ע"א תשו' רב פלטוי גאון ז"ל שכתב להדייא שאל ימולו לו בן ואל יקברוהו וכו' וע' הריב"ש סי' קע"ג ויעו בס' איי הים סי' מ"א מ"ש בזה בארוכה על תשו' רה"ג ז"ל ולפ"ז אין שום קו' על הרשב"א במיוחסות סי' רמ"ד שהוא הפך ס' רה"ג מאחר שמצינו כמה גאונים שסוברים כמותו. והכנה"ג ביו"ד סי' של"ד הגב"י אוי"ב הביא משם מוהרשד"ם חיו"ד סי' יק"א וז"ל אפשר שהרמב"ן במיוחסו' נדחק להביא טעם למנהג הארצות שהיו נוהגים כן אבל במקומות חלו לא שמענו עכ"ל והוא כמ"ש הריב"ש שאין אנו נוהגים כן

אחר הגאו' וז"ל הנמק"י בפ' הגוזל ומאכיל כתב הריף בשם ר"פ פתיחה היכי דמייא וכו' וב"ד כותבין לקהלות ישראל וכו' ואל תמולו לו בן ואל תקברו לו מת וכו' וק' מדהביא הרי"ף דברי ר"פ ולא חלק עליו משמע דהכי ס"ל ואילו בתשו' סי' רפ"א כתב להפך מזה ותימא על בעל המפתחות שבתשו' הריף שנרגש ממ"ש מרן ביו"ד ולא נרגש מהרי"ף עצמו כמ"ש הנ"י וז"ל רש"ל בישו"ש פ' הגוזל בתרא סי' י"ג כתב הר"ן שכתב הרי"ף בשם ר"פ וכו' ונר' מדהרמב"ם תלמידו לא כ"כ וכן הטור לא הביאה וגם בנוסח פתיחה לא כתב מידי וגם לא מליכנס תוך ד"א שלו ותו לא ש"מ דלא ס"ל כהך תשו' וכו' ואפשר שהגאון לא כתב אלא לפי מנהג מקומו אבל לא מדינא דגמר' דהא מנודה וכו' מ"מ לא מצינו לבטלו ממצות להדייא אלא מכח מנהג וכן משמע בתשו' הרמב"ן סי' רמ"ד וכו' אלמא שלא כתב אלא מכח מנהג כפו' אבל היכא דליכא מנהג לא ואפי' לאידך טעמא דכתב למגדר מלתא שרי נראה דוקא היכא שמנודה לשמים או חרץ בעברה או אפקיר טובא נגד רבותינו אבל היכא שנשמט מן הדין לא החמירו בזה כולי האי עכ"ל ודבר ה' בפיהו אמת שהרי"ף עצמו אינו סובר כן וכמ"ש בתשו' סי' רפ"א ומ"ש בס' דור דור ודורשיו כי הוא ענין רע ומר אינו מדברי רה"ג זיל כאשר הבין כת"ר נר"ו ולפי שהוא מן המשכילים ורע ומר לו הענין הזה כ"כ ובלי ספק שלא נעלם מעיני מני"ר נר"ו מ"ש הג' שד"ח במע' הלמד כלל קמ"ה משם רבני אשכנז ודי בהערה זאת את"ד החכים הנ"ל. ועל מה שרמז בסו"ד כבר רמזתי בענין זה בחידו' ליו"ד סי' רמ"ו הביטה וראה.

י"ג שם בהגה מי שגירש את אשתו בגט כשר ויצא קצת לעז. ל"ד לעז אפי' שנמצא בו פיסו"ג יכולין לכופו. רב נהוראי' בס' משה האיש הנד"מ אה"ע סי' ח' ודלא כה' הפוסק ידי"ן נר"ו הו"ד שם בסי' ז' שרצה לחלק בין לעז לפיסול. וה' שד"ח במע' אישות סי' ב' אות פ"ח הביא משם ה' שם אריה דהאחרו' חולקים בדינו של מור"ם. וידי"ן שם בסי' ז' כתב דלא ידענו מי המה אלו האחרונים ואפשר שכיון למ"ש בס' פ"ת בסק"ז משם ה' גבו' אנשים וכפי מ"ש הרב המח' נר"ו שם בסי' ח' דקפ"א ע"ד ע"ד ה' פ"ת גם ה' גבו"א יורה דאין כאן מחלו' עד אשר לא נדע מי המה האחרונים. וע' בתשו' לש' התרפ"א והיא בסי' כ"ו.

י"ד שם מותר לכופו לתת גט אחר. אפי' דיש להכשיר הגט הראשון מס"ס. פורת יוסף א"ע סי' ה' ד"ן ע"א.

סימן קנה

א ס"א ש"ע קטנה שאין לה אב וכו' כיון שאין קידושיה אלא מדרבנן וכו'. בב"י הביא תשוב' ר"י אלברצלוני דדוקא כשהיא נשואה צריכה מיאון אבל אם לא היה לה אלא קידושין לבד א"צ מיאון והביא ג"ך מה שיישב הרמב"ן המשנה דממאנין ארוסות ונשואו' דהיינו בשנתקדשה ע"י עצמה י"ש. וה' משנת ר"א ח"ב סי ד' נפק דק ואשכח ת' הרי"ף סי' רס"ז דאפי' דהקידו היו ע"י עצמה אינה צריכה למאן אם לא אחר הנישו' ואסיק ותני דרך סברא דרי' אלברצלוני והרי"ף חזו לאיצטרופי לסניף בעלמא וכמו שצרפם מוהרשד"ם באה"ע סי' פ"ז י"ש.

ב ס"ט ש"ע אותם שממאנין בפניהם וכו'. קטנה הבאה למאן והעדים היודעים שעדיין לא הגיעה לכלל שנותיה אינם מצויין כאן ואמה או קרוביה אומרים לפני ב"ד שתמאן עתה בפניכם וכו' וכשתביא עדים אח"ך שבשעת מיאון היתה קטנה תתירוה להנשא כתב הב"י שאין ב"ד רשאין לעשות כן עי"ד ולא ידעתי אמאי השמיט דין זה מעל שלחנו. וה' משר"א ח"ב בסי' ד' כתב דכן פסק בש"ע ס"ט ואם קבלה נקבל דעינינו לא ראו איה איפה בש"ע דין זה. וע' כנה"ג הגב"י ס"ק ט"ו שכתב דאם עשאוהו ב"ד מהני ולא הגיד מי בעל דברים והיד"א סק"ט כתב דהם דברי הראנ"ח בח"א סי' כ"ו. וה' משר"א שם כתב מטעם דבמקום עיגון רב מודו דאפי' לכתחילה יכולה למאן בפני ב"ד אפי' דבשעת המיאון לא ברירא להו לב"ד שהיא קטנה כיון דהוא משום גזרה ובמקום עיגון לא גזרו. כ"ש לפי דברי מוהרשד"ם דסי' פ"ז שכתב דדברי מרן איירו בנשואה ומינה דבארוסה יש להקל ושכן הסכימו שלמים וכן רבים עי"ד.

ג שם ש"ע צריך שיתברר להם שהיא קטנה. עד המעיד שבזמן פ' היתה בת ח' או ט' שנים אין זה בירור עד שיעיד יום או חדש לידתו. כנה"ג הג"ט ס"ק ב"ד וע' משר"א שם. ד סכ"א ש"ע הביאה ב"ש אחר י"ב שנה ולא בעל הוו ס' קידושין. ה' מר"א ח"ב שם הביא לנו דברי הרשב"א ביבמות על דק"ט ע"ב שכתב משם בעל נתיבות דהיכא דלא בעל אע"ג דהביאה ב"ש והגדילה ממאנת ושמקצת מן הראשונים סוברים כן ושכן הביא ה' המאור בשם ראשי ישיבות ופלפל בדבריהם דרבנן עי"ד ועוד לו בסי' ו' וע' בנדפס אות ו'.

ה סכ"ב ש"ע י"א דהאידנא יש להחמיר שלא תמאן אחר י"ב וכו'. במקום עיגון רב יש להתיר כיון דלרובא דרבוואתא איכא שיעור וגבול לדעת סימני גדלות וסמי בידי אדם להבחין ולומר הסימנים. ואם היו קידו' דרבנן בסבלונות וכיוצא הו"ל תרי דרבנן ודייניגן בזה לקולא. ה' משנת ר"א שם.

סימן קנו

א ס"א ש"ע מצוה ליבם את אשתו. מצות יבום או חליצה אם היא ג"ך על האשה ע' בנדפ' או"א. הן עתה בא לידי בתו' שלמה תשו' מוהרש"ם ח"א וראיתי לו בסי' י"ד שרמז כמה פוס' המדברים בזה ושזה תלוי באשלי רברבי ושם בסי' ל"ד כתב דנודע שיטת אבודרהם בשם ר"י בן פלט דמצות יבום הוא על היבם ושהוא מצא כן בחינוך סי' תקצ"ח ותקל"ט עי"ד ואין כל חדש שכבר הובא כל זה בברכ"י יו"ד סי' שמ"א שרמזתי בנדפס.

ב ר' שמת ולא הי"ל כ"א אח אחד ש' והיה בדרך רחוקה וקודם בואו ליבם או לחוץ נולד לו אח אחר מאביו ונפטר ש' קודם יבום או חליצה חק הכנה"ג בריש הסי' אם אותו אח הקטן זוקק י"ש ודבריו תמוהים ע' יד"א הגה"ט סק"א משם ה' פה"א. וע' ספרי דבי רב דרפ"ח ע"ג מה שתמה על ה' פרי האדמה ומ"ש בישוב דברי הכנה"ג.

ג ס"ב ש"ע אפי' הי"ל זרע ממזר וכו'. ע' להג' רעק"א בגליון המשנייות דיבמות פ"ב מ"ה דאם אנס אשה ולא ילדה ומת בלי בנים דאחיו אסור ליבמה דשמא זנה עם אחרת וכו' והפ"ת בסק"ג תמה עליו. וכן תמה על דבריו ה' שבט שמעון אחר מתלמידיו של החת"ס בקונ' בית אבל דס"ד ע"ד.

ד ס"ג ש"ע אפי' היה הזרע גוסס וכו'. איש אחד הי"ל בת אחת ולא יותר ונפלו שניהם למשכב ונעשו גוססין ומת האב ונתעסקו עמו ולא השגיחו על הבת אם היתה חיה רק אח"ך מצאוה מתה ולא נודע אם מתה עכשיו או קודם מיתת אביה. האשה הזאת פטורה מן החליצה ומן היבום דאע"ג דקי"ל רוב גוססין למיתה מ"מ איכא הכא תרי חזקות חזקת חי וחזקת היתר האשה שהיתה בחזקת היתר לשוק וכתב הריב"ש דתרי חזקות עדיפי מרובא. ה' שבט שמעון שם דס"ב ותשו' הריב"ש הלזו הלא היא כתובה בסי' שע"ט ובזכרונותי מע' הריש רמזתי הפוס' דקיימי כס' הריב"ש ובש' התרע"ו באו לידי בתו"ש תשו' רשב"ן להרב ר' שלמה שיק ז"ל וראיתי לו בסי' קפ"ב שנשאל על כיו"ב באיש שהיה מוטל בבית החולים ומת בחצי הלילה ובאותה שעה מתה לו בתו היחידה פתאם וא"א לברר איזה מת ראשון ורב א' רצה להתיר דזה תלוי במחלו' האחרונים אי ממשיכין חזקת חי והוי ספק יבמה דכפי המבואר בתשו' מאמר מרדכי סי' כ"ד להקל בספק יבמה. והרב המחבר כ' דבתחילת ההשקפה יש לחזק דעתו להקל דחזקת חי של הבת עדיפא מחזקת חי של האב דהיה זקן וחולה אך חליצה להקל אם לא יחקרו בשבע חקירות ומדברי ה' שבט שמעון שהבאתי יוצא במכ"ש לנדון מוהר"ש שיק דהבת לא היתה גוססת ואיכא הכא תרתי לטיבותא וק"ל.

והנה ס' מאמר מרדכי שרמז הרב ז"ל כפי הנראה הוא להרב מוהר"מ בנעט ז"ל ואין עמדי והייתי חפץ לידע באיזה אופן הוא דאמרינן ספק יבמה להקל דאם הסב' הוא אם אשה זאת חייבת ביבום או"ל וכנדון הרב מהו הקולא דנהי דלא שרינן לה ביבום בעבור דפוגע באיסור אשת אח שלא במקום מצוה מ"מ חליצה מיהא בעייא כמו שאר נשים שהם בספק אי חייבות ביבום או"ל ופסקינן בהו דחולצות ולא מתיבמו' ואילו מדברי הרב מבואר דאזלינן להקל לגמרי ומי יתן ידעתי.

ה ס"ד ש"ע אם חיה ל"י ה"ז ולד ש"ק ופוטר. ע' בנד' או"ה הנה הבאתי מ"ש בתשו' הגאו' שבס' שערי צדק ש"א סי' א' ופליאת ה' מוהר"ח מודעי ז"ל על תשו' זו וכדו חזה הוית בעתון המאסף משנת התרע"ג כרך א' סי' מ"ז הביא דברי גאון א' שבזמננו שרמז תשו' זו ותמיהת מוהרמ"ח ז"ל ועוד הביא לנו מ"ש בש"ץ באותו שער סי' מ"א שכתב וז"ל אנשי מזרח פוטרין את האשה מחליצה לכשיתקים הולד ל"י ובני א"י אומרים אפי' יצא ראשו ורובו בחיים אפי' שעה א' קודם למיתת האב פטורה מהחליצה ע"כ ומלבד דהקשה עליו בקוש' הרב הנז' עוד הוסיף להפליא דזה הפך מאי דקי"ל דאפי' בידוע שכלו לו חדשיו אינו פוטר רק בנולד אי עי"ד. וראה זה מצאתי בס' ים של שלמה דפוס ראשון כי בדקכ"ט ע"ב הביא המגיה מכ"י של רש"ל שאסף וקבץ החילו' שבין בני א"י ובין בני בבל ובאות ל"ה כתב וז"ל בני בבל אם תלד יבמתו בתוך ל' ומת הילד אומרים שהיא צריכה חליצה. בני א"י אפילו הפילה והולד ניכר אם זכר אם נקבה עד שיהיה פרצוף של ולד ניכר א"צ לא חליצה ולא יבום דאינון דורשים שהניח זרע והיא פטורה ע"כ.

ו ס"ו ש"ע האומר זה בני וכו' ע' מחנה יאודה סי' רע"ט דר"ס ע"א מה שפלפל בדין זה ובדברי מרן ב"י.

ז מ"ז ש"ע ובשעת מיתה אמר אין לי בנים אינו לאמן לאסרה וכו'. אשה המוחזקת בכשרות שנשאת לאיש וילדה לאחר ח' חדשים פחות ח' ימים והבעל טען על העובר שאינו ממנו יען לא הניחתו לבא אליה והיא מכחישתו ואח"ך מת הבעל האשה פטורה מחליצה ממין אם לא נאמין לדבריו הרי יש לה ולד ואם נאמין לדבריו כיון דנכנסה בחזקת כשר שאינה מעוברת ונמצאת מעוברת הו"ל קידושי טעות וממילא פטורה מחליצה אבן יקרה סי' ח'.

ח ס"ט וי"א אפי' בזונה המיוחדת לו ע' בצד' אות י"ד וסיימתי שם דמידי פלוגתא ל"ן וע"ע בקונ' המילואים או"ג ומוהרר"ח ז"ל בתשו' כי באה בס' אחי וראש אה"ע סויסי ט' אסף איש טהור להקת הפוס' דס"ל דכל שהם בבית אחת תדיר ולא פסיק ביום ובלילה

דגם לס' הרמב"ם פטורה מהחליצה עש"ב וכ"כ מר נכדו בס' תעלומו' לב ח"א סי' ד' והסכים עמו מוהר"ם פארדו ז"ל וע"ע לעיל סי' י"ג אות ב"ך מ"ש בזה בס"ד.
ט אם האיש הזה עבר ונשא הבת שנולדה מן הזנות ומת בלי בנים אי פטורה מהיבום צדד בזה ה' תע"ל ח"א סי' י"ג

סימן קנז

א ס"א ש"ע ואפי' הוא קטן משיצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו ה"ז זוקק יקשה דהרמב"ם גופיה פ"א מ"ה רוצח דין ו' והטוש"ע בח"מ ס' תכ"ה פסקו בעוברה המקשה לילד דאם הוציא ראשו אין נוגעים בו דאין דוחין נפש מפני נפש והוא סוגייא בסנהדרין ע"ב ע"ב ולמה הצריכו שיוציא ראשו ורובו הלא בהוציא ראשו לבד הוי כילוד ויכולין היינו לומר דאו או קתני אך א"א לומר כן בדברי הלבוש שסיים וכתב אבל אם לא נולד רובו בחיי אחיו אינו זוקק והוא תימא. ה' מעשה איש חיו"ד סי' י"ד
ב שם או שנולד אחר מותו יבמתו מותרת. מי שבא אביו על הפנויה ודיימא מיניה ומעלמא ונתעברה ואמרה שממנו נתעברה והוא ג"ך הודה שבא עליה ובעת שישבה על המשבר וילדה מת בנו של זה בלא בנים ולא נודע אם בן פנויה נולד קודם מותו או אח"ך נשאל בזה ה' שבט שמעון בקונ' בית אבל בסי' זה ואחר שפלפל בזה העלה דמותרת אשה זו לשוק בלא כלום ל"מ לס' הש"ך בנה"כ יו"ד סי' שצ"ז דאזלינן בתר חזקה דמעיקרא דהזן מוקמינן לה בחזקת מעוברת אלא אפי' לס' הטו"ז שם דס"ל דאזלינן בתר חזקה דהשתא ואמרי' דמעיק' כבר ילדה הכא אית לן ס"ס שמא זנתה גם עם אחר וממנו נתעברה ולאו אחיו הוא ואת"ל שהוא אחיו שמא לאחר שמת נולד ואינה זקוקה י"ש.
ג ס"ד ש"ע נפלה לפני יבם מתנכר וכו'. ידוע שיש כאן ב' אופנים האחד היכא דהיה יאודי בשעת הנישואין ונשתמד אח"ך. הב' היכא שבשעת נישואין היה מומר ובכל האופנים נחלקו הפוס' וכמבו' בטור וב"י ואבא היום לברר בכל אופן ואופן איזהו הרובע על אופן הא' המצריכים חליצה ה"ה רב שרירא גאון. רב ואודאי גאון ר' גרשון ורש"י כפי מה שהובאו במרדכי פ' החולץ. וכ"ד רב נחשון. בשר ע"ג גחלים. תשו' הגאו' שהובאו בהגמ"ר דפ' החולץ דלא פטרוה מחליצה כי אם כשהיה מומר בשעת נישואי' עש"ה ולפחות הם ב' וכ"ש לפי מה שהביא מוהר"י מינץ בתשו סי' י"ב ומוהרד"ך סי' ב' חדר ט' תשובה זו באורך וכתוב שם שכן פסקו בני הישיבה דמתא מחסיא. ובהגמ"ר שם כתב דכ"ד הסמ"ק דמומר זוקק וכ"ד רב הילאי גאון בתשו' הגאו' שבס' שערי צדק ש"א סי' ג"ן והבאתיו בצד' או"א. וכ"ד רב שמואל בין חפני וכמ"ש הרא"ם ח"א סי' ס"ז דקכ"א ע"ד

ושם בדקכ"ב ע"ב הביא שכ"ד הר"ר ישעיה הראשון. וכ"ד הרמב"ם והרשב"א וכמ"ש ה"ה פ"א מה' חליצה וכ"ד הטור וש"ע וכ"ד התה"ד בסי' רכ"ג וכמ"ש מרן הרב"י וע"ש בגוף התשו' שכתב דהעיטור ור' ידידייא משפירא סל"ה וכפי דברי מוהר"י בן חביב ז"ל בתשו' כי באה בתשו' הרא"ם ח"א סי' מ"ו הוא שהריי"ף והרא"ש והרשב"ש סוברים כן ע' כנה"ג הגב"י סק"ה ובהביטי בתשו' הרב בשרשה ראיתי לו בדס"ג ע"ג שהביא שכן דעת רי"ו וכ"כ הנמק"י בפ"ב דיבמות על משנת מי שיש לו אח מ"מ. נמצא דאיכא הכא ארבעה ועשרים פוס' מפורסמים דס"ל דיבם מומר שהיה יאודי בעת קידושי אחיו ובשעת מיתה היה מומר זוקק אשת אחיו לחליצה מדינא וע' כנה"ג ויד"א שהביאו כמה מרבני האחרו' שהסכימו כן.

לעומתם מצינו להמ"ר שם ב"פ החולץ שהביא משם תשו' הגאונים (אשר לא ידענו מי המה ונחשבם כשנים) שכתבו דיבמה שנפלה לפני ובם מומר דפטורה מן החליצה ומן היבום ובהגמ"ר דפ' החולץ כתב שכן דעת ר"ח והא"ז ור' ברוך ור' אלפס ונראה שפן דעת רבי' שמשון י"ש ובשה"ג פ' החולץ כתב שכ"ד ר' אברהם הגדול. ומוהר"ך שם כתב דמוהר"ם מסכים לדברי הגאוני' וכמ"ש המר' ולא ירדתי לסוף דעתו דהנה אמת דמוהר"ם הביא ראיה לדברי הגאו' אך חברתה בצרה דלא סמך על דעתו ולענין מעשה עשה כדברי הגאו' באופן דלא נוכל להחשיבו לא עם המתי' ולא עם האוסרים גם ראיתי לו שם בחדר ה' שרצו לומר דהרמב"ם וסמ"ג קיימי בשיטת המתירי' ודלא כהמ"מ אלא דבסו"ד כתב דאע"ג דיש לדחות זה מ"מ אין לצרפו עם דעת האוס' וכבר תמהו עליו הכנה"ג סק"ה והיד"א סק"ו. ומוהר"י מינץ בסוס"י י"ב צרף לר"ת ור' טוביה עם דעת ר"ח. הרי שלך לפניך דליכא מתי' רק עשרה ואין לך רובא לאיסור גדול מזה.

אופן הב' אם היה מומר קודם קידושין. דעת רב יאודאי גאון ורב הילאי גאון שאינה זקוקה וכ"ד המחזור ויטרי הובא בשה"ג שם ומוהריק"ו שורש קע"ו כתב דאפשר דגם רש"י יודה בזה כיון דהמחזור ויטרי היה תלמידו מסתמא לא כתב הפך רש"י (מה שא"כ דעת התה"ד) וכ"ד ר' נחשון גאון ובשר ע"ג גחלים ותשו' הגאו' שהובאו בהגמ"ר פ' החולץ וכבר הזכרתיו לעיל בשם מוהר"י מינץ והרד"ך וכ"ד רב שמואל בן חפני וכמ"ש הרא"ש שם וכפי מה שהעתיק שם בדקכ"ב דברי הבה"ג לר' שפן דעתו והרב המאירי ביבמות לדפ"ב הביא ב' הסברות ולא הכריע הרי הכא ט' סברות להתר או עשרה ואם נצרף עמהם ס' הנמק"י המתי' לגמרי ביבם מומר שהמיר אחר הנישו' שהם עוד תשעה הרי כאן ח"י נגד האוסרים שבאופן הראשון. אשתכח השתא דבאופן הא' איכא רובא לחומ' ובאופן הב' איכא רובא להתר וכמו שכ"כ מוהריק"א שם על אופן הב' דרובא

מקלין וכ"פ מוהר"י הלוי בסי' י"ב. אך מאי דק"ל על מוהר"ם מלובלין בסי' ל"ז ונ"ז שכתב דאפי' כשהמיר אחר שנשאת ורבו המתי' אותה בלי חליצה והגם שאין כ"כ רובא כמו אם היה מותר קודם שנשאת דאיכא למימר דהנך גאונים דמחלקי בין קודם שנשאת לאחר שנשאת ניתוספו ונצטרפו לדעת רש"י וכו' נראה דבמקום עיגון וכו' עי"ד וכפי המוצג לפנינו אהמ"ר לא כן אבי דבאופן הא' רבו האוס' על המתי' ודוק וע' שער אשר אה"ע סי' ח"י דכתב וז"ל וכבר נודע פלוגתא דקמאי אם יש זיקה להמשו' או לא ורובא דרבווא' פסקו דאין זיקה כלל ושרייא לעלמא עי"ש דהרב קאי לנ"ד דנשתמד קודם נישואי אחיו וע"ז הוא דקאמר דאיכא רובא עש"ה.

כי ע"פ הבאר' תמיהני טובא על ה' עבודת השם באה"ע סי' ז' שכתב וז"ל ורבו האומרי' דהעיקר כס' רב שרידא וסיע' דיש זיקה ליבם משומד הגם דהיה מומר בשעת נישואי אחיו ועד שעת מיתתו וכו' וכמו שיראה הרואה בספרי הפוס' ראשונים ואחרוני' נקבצו באו במרן החבי"ב בסי' קנ"ז וכו' ע"כ ואהמ"ר לא כן אבי דנעלם ממנו לפי שעה ת' מוהריק"ו שו' קע"ו שכתב דכשהיה מומר בשעת נישו' רוב הפוס' מתירין בלי חליצה ותשו' מוהר"ם מלובלין סי' ל"ז וכו'. הלא מן המוצע לפנינו יראה הרואה דכשהיה מומר בשעת נישואין הרוב מסכימים לפיטור לך מנה הנם נצבים לפניך.

ד מ"כ בגליון הטור אהא דכתבו משם ר"ה גאון דהיה מאור עינים ותלמיד טועה כתבו דבתשו' הגאו' מייתי לה משמיה דגברא רבא מר רב הילאי גאון דלא היה מאור עינים דזיקת מומר לא הוי מה"ת דכי ישבו אחים כתיב דומייא דאחיך במצות וכ"ד ה' הלבוש בסי' קנ"ט. כן העתיק ה' דוד חייט ז"ל בתשו' כ"י ורמז ג"ך למוהריט"ץ בסי' ר"א דדעתו כן. ומבואר לכל מראה הט"ס שנפל דבמקום רב יאודאי גאון כתב ר' האי אך מה שיש לעמד דבתשו' הגאו' שבס' שערי צדק ש"א סי' ג"ן שבאה שם תשו' רב הילאי וכמ"ש בנדפס אין שם הדברים האלה רק החילוק דקודם נישו' אלאחר הנישו' ולא פורש דבר או חצי דבר אם הוא מדרבנן או מה"ת וכבר הודתיך בנד' אות ב' דה' עבודת השם סי' ז' עמד בזה ושא נא עיניך בתשובתו שם ותראה דהר' אסיק דמוהר"י מינץ ומוהר"ם מינץ ומור"ם והלבוש ומוהר"י ב"ר ומרן ב"י וה' המבי"ט וב' רבנים שהביא מוהרימ"ט באה"ע סי' חי כולהו ס"ל דזיקת משומד הוי מדרבנן הפך מוהרש"ך ומוהרימ"ט ומוהרי"ו סי' ד"ן דס"ל דהוי דאורייתא וכ"ד הרדב"ז בישנות סי' צ"ג ע"ש ואם היה ברור לנו הדבר הזה דרב הילאי גאון או גאון אחר ס"ל דהוי דרבנן ליכא לחוש לס' האחרו' דס"ל להפך דאילו ידעי דגאון פליג עלייהו הוו הדרי בהו.

ודע דנדון מוהר"ד חייט ז"ל היה באשה זקוקה ליבם שהיה מומר בשעה שנשאת ונתקבל עדות גוי ע"י שאלה שמת ואחר שטרח הרב לעשותו ספק מל"ת ולהתירה בס"ס פנה לסובב דאפי' שיהיה עדות גוי ע"י שאלה יש להתיר ע"פ היסוד הנ"ל והיה בהניח הנח"ה סוברת דזיקת מומר הוי דרבנן והביא לנו תשו' המבי"ט ח"ב דכ"ו ע"ד דהיכא דהאיסור הוא מדרבנן מהני עדות עכו"ם ע"י שאלה ודאית דדוקא אם אנו באים להתיר א"א מה"ת צריך שיהיה מל"ת וה' נאמן שמואל בסי' נ"ה דס"ה עשה לו למודים וקבעו להלכה לסברא זו ויחזקה במסמרים דבר סמכא היא עי"ד (והן ידיע להוי לך קורא נעים דהרב הזה היה מחו"ר שלוניקי בש' התקנ"ה ומרוב גודל קדושתו וחפידו' בעודו בחיים חקק על מצבת קבורתו דכל ההולך להשטתח על קברו ימחל להרב מקדם כל מה שחטא כנגדו בעודו בחיים בגלגולו והוא מבטיח לו שיעשה בקשתו. והנני מעיד על עצמי דפעמים הרבה הייתי מצר והשטתחתי על קברו קראתי מצרה לי אל ה' משמים שיעשה בקשתי בזכות הרב הקבור פה ונענתי תלי"ת. ועכ"ז על חסידותו וקדושתו קא סמיכנא) ואנא דאמרי דאהמ"ר גבא טורא בינייהו בין סב' המבי"ט וסב' הרב נא"ש דה' המבי"ט התיר אפי' בודאי שאלה וה' נא"ש לא החזיק סברתו ולא התיר בודאי שאלה כי אם בספק שאלה וכמבו' בדברי הרב ז"ל. ואפי' בס' שאלה מוהר"ש עוזיאל בתשו' כי באה במוהרשד"ם אה"ע סי' קס"ה ס"ל דאפי' בס' שאלה לא אזלינן להקל אפי' באיסור דרבנן וכמו שהביא ה' נא"ש שם. וגם אמנם אנכי מצאתי לה' משאת בנימן סו"סי מ"ה דלא התיר באיסור דרבנן רק בספק שאלה נמצא דס' המבי"ט היא נגד ה' משא"ב וז' נא"ש וכ"ש נגד מוהר"ש עוזיאל ואיך נוכל לעשות מעשה בודאי שאלה ע"פ סברתו. וע' לה' עבודת השם שם בסי' ז' דאע"ג דאסיק דרוב הפוס' ס"ל דזיקת מומר הוי מדרבנן עכ"ז טרח ויגע לעשות עדות הגוי דנ"ד שיהיה מל"ת ולא פנה בדרך הזה. ואיני מביא ראיה מתשו' ה' שאלת יעב"ץ סי' ל"ב שהביא ה' עבוד' השם שם דפסל העדות מחמת שהגוי לא היה מסל"ת אע"ג דנ"ד היה במומר. יען דאין הספר תחת ידי לראות הדברים בשרשן דאפשר דאיהו קאי בשיטת האומ' דזיקת מומר הוי דאורייתא ודוק.

ואחז"ר ראיתי דה' משא"מ בח"א אהע"ז סי' מ"ז מדרמ"ו ע"ד ואילך האריך בזה ומצא דהרא"ם אזיל בשיטת ה' המבי"ט ומוהרח"ש פליג ע"ז ואפי' לסברתו היכא דהוי ספק שאלה וקיימין באיסור דרבנן מהני י"ש והיד"א מ"ק הגהב"י ס"ק שנ"ג הביא דברי המבי"ט ומ"ש עליו האחרו' ודבריו תמוהים וכבר עמד ע"ד ה' חיים מודעי ז"ל האחרון בתשו' כי באה בס' חו"ש ח"ב סי' ט' דנ"ב ע"ב ושם העלה כדברי ה' המבי"ט וכ"ש היכא

דהוי ס' שאלה י"ש גם ה' באה"מ סי' ח"ן ומוה"ר בשער אשר סי' כ"ד דע"ה ע"א נקטי כה' המבי"ט רמזתי דבריהם בנדפס סי' טו"ב אות קפ"ה.
ה ע"כ לא כתבו הפוס' דמומר זוקק אלא בזיקת ודאי אבל לא בזיקת ס' (דקי"ל חולצת ולא מתיבמת) דדלמא לא החמירו כולי האי. הרדב"ז ישנות סי' צ"ג והספקות שלו הם ודאות הגאונים דרב הילאי גאין בתשו' ש"ן ש"א סי' ג"ן כתב בהדייא ואית עלה זיקא דאורייתא י"ש מבואר דהגם דהוי מכת הסוברים דמומר זוקק אינו אלא בזיקה דאורי'.
ו לא נאמרו דבריהם דרבנן כי אם במומר באונס כמו גזרת חתנו' וכיוצא אבל הגאוני' רב יאודאי גאון וסיע' מיירו במומר ברצון ולפ"ז מומרים שבזמננו שהם ברצון הדין היה להורות שאינן זקוקות ליבום בכל זאת חשו מרן ב"י ומור"ם לפסק דזוקק דח"ו לא יבא שיהו מומרים באונס. ומעתה אם כבר נעשה מעשה שנשאת האיש ובא עליה בדיעבד אין מוציאין אותה ממנו. תשו' רשב"ן הנ"מ לרב שבזמננו אה"ע סי' קמ"ט. והעתקתי דבריו על כף רגל בעוד הס' בידי בתו"ש וכעת אני תמה. דמה בא לחדש הרי לפניך דברי מור"ם בהגה וע' פ"ת ס"ק ה"ו.
נפלה לפני יבם מחלל שבת בפרהסייא רצה גדול אחד להתירה בלי חליצה ע"פ ס' ר"י גאון דיבם מומר אינו זוקק אשת אחיו ומחלל שבת בפרהסייא דינו כמומר לכל דבר ולכל התורה כולה. ואין להשגיח על דבריו אלה כי מלבד דהרב"י דחה סברא זו בב' ידים גם הגאו' לא אמרוה אלא במי שהמיר דתו שיצא מכלל ישראל לגמרי אבל לא במחלל שבת דאע"פ שחטא ישראל הוא. מצפה אריה תניינא נר"ו אה"ע סי' י"ט וע' בנד' או"א ובזכרונותיו מע' האלף ע' אע"פ שחטא וכו'.
ח נתקדשה למחלל שבת בפרהסייא ונפלה לפני יבם מומר שהיה מקודם הנישו' כיון דלא היה כאן רק ספק קידושין (ע' בקונט' זה לעיל סי' מ"ד) ולא נישואין אמרינן אדעתא דהכי לא נתקדשה ומותרת בלי חליצה וע' באר עשק סי' ע"ג שהאריך להתיר בענין כזה וגם ה' חת"ס בח"ב סי' ע"ג ע"ד ב"ח דבר בענין כזה. מחנה חיים ח"ב סי' כ"ג.
ט שם ש"ע ואין לסמך עליו. דוקא משום חומרא אך במקו"ע סמכינן שפיר אדעת הגאו' וכמ"ש מוהרד"ח בית ט' וכו'. ידי"ן הכל"ע נר"ו בתשו' כי באה בס' משה האיש הנ"מ סי' ט"ז וע"ש פלפול ערוך בדברי הגאו' ומר הוא דקאמר דבהצטרף לזה ס' אחר יש להתיר מטעם ס"ס ומכח זה התיר קטנה שהשיא אמה ואחיה ולח מיאנה בבעל ומת ונפלה לפני יבם מומר ולא מיאנה עד שהגדילה דאיכא הכא ס"ס י"ש והסכים עמו הרב המחבר רב דחומאי' נר"ו שם בסי' י"ז דקמ"ז ע"ד.

י שם בהגה היו לה ב' יבמים לא תחרץ אלא מישראל וכו'. איש אחד דנמנה לפקידה גבוהה בתנאי שימיר דתו ולזכות לזה עשה כך אך בסתר ובתו ביתו הנהיג עצמו בכשרות כדרך בי"ש ואחיו היאודי נשא אשה בעת שהיה מומר ועוד היה להם אח יאודי והמיר אחר נישואי אחיו ומשרירות לבו הרע הלך למרחקים ועקבותיו לא נודעו ומת היאודי בלי בנים חליצת מומר שלפנינו פוטר דהוי כאנוס דלא עזב דת יאודית משרירות לבו ויש לחוש שלא תתעגן וכו' ה' שבט שמעון דס"ה וגדולה מזאת כתבתי בנדפס או"ג,

י"א שם והמקדש אשה יכול להתנות וכו'. בנד' או"ז כתבתי על מי שיש לו אח חרש שחייב לחלץ ולא ליבם וכו' ונזרק שם ט"ס וצ"ל שחייב ליבם ולא לחוץ ובחש מוע סי' קע"ב סי"ג. וע' בירך יצחק אה"ע סי' ו' שעשו מעשה רבני שלוניקי בחרשת שבאה להנשא וחוששת שלא תזקק ליבום דלאו בת חליצה היא (כמ"ש שם פי"ד) להתנות בזה"ל שאמר החתן הריני מגלה דעתי שאני מקדשך ע"ד שלא תזקק ליבום ועד"כ הרי את מקו"ל כדמו"י וכן גילה דעתו שיהיה עתיד לעשות בשעת כניסתו לחופה ובשעת ביאה לומר בשפתיו שעד"כ כונסה וע"ש מה שפלפל בזה וז"ל ה' אור נעלם בסי' ל' דוקא מומר וחרש שאינו שומע וא"מ או שנעלם ואינו ידוע אם חי אם מת אבל אם יש לו אח וידוע היכן הוא אף היה במדה"י ואף אם לא תנשא לו אשה במדינה זו שחוששת שמא תזקק להאח שבמדה"י אין מתירין לו להתנות בשעת קידו' והוא עון פלילי והסכים עמו רב אחד שם בסי' ל"א.

י"ב ס"ז ש"ע היה מוחזק באחין וכו' ובסעיף הבא אחריו יע' מחנה יאודה סי' רע"ט דרס"ה.

י"ג ס"וד בהגה יבם אסור לדור עם חלוצתו. ע' בנד' אות יו"ד וע' שבט שמעון בנדון כיו"ב שהאחים היו שותפים בכל עסקיהם ואכלו תמיד על שלחן אחד ואשת המת נשארה בבית כמקדם ורוצה לחלץ רק לקיים מצות חליצה אך בזאת שאשת המת תשאר בבית כמאו יען היא לא תוכל לפרנס את עצמה והתיר מכמה טעמים עי"ד. גם בס' יאודה יעלה למוהר"י אסאד באה"ע סי' קמ"ט הביא דברי רב א' שרצה להתיר בנדון זה ממש ואחר שנו"ן בדבריו הניח הדבר לפי ראות עיני הדיין דאי לא גייסי אהדדי כ"כ ואנשים אחרים בבית שרי יעו"ש.

סימן קנח

א ס"א ש"ע אין האיש נאמן לומר מת אחי ואיבם את אשתו. ע' בנד' לעיל סי' טו"ב אות מ"ב באומר מת אחי דדוקא ליבמה אינו נאמן אבל אם אומר מת אחי ואני רוצה לחלץ

במחלו' הוא שנוי אי נאמן. עתה ראיתי בתשו' מוהרד"ח ז"ל הובאה בס' תעלו' לב ח"א סו"ס פ"ז שרמז לה' חק"ל מ"ב אה"ע סי' יו"ד דאפי' אם אמר מת אחי בלבד אינו נאמן ואין הס' בידי לראות מה דבר האיש רב וגדול.
ב ס"ו ש"ע לא היה להם לא עדים וכו'. ע' תע"ל ח"א סי' ו מה שפלפל בדין זה ומה שפירש.

סימן קנט

א ס"א ש"ע. זקוקה ליבם שנתקדשה לאחר בשוגג נותן לה זה שקדשה גט. פקחת (אשת חרש) שנפלה קמי יבם ונתקדשה לאחר אפשר שיחלץ לה היבם בעודה תחת המקדש כיון דבקידושי אשת חרש נקל לשוב לבעלה הראשון כשנתקדשה לאחר דלא עשתה עברה. אם היא חרשת שנתקדשה לפקח ונפלה קמי יבם וקדשה עצמה לזר כיון דא"א לחלץ לה וצריך לבטל מצוה דרבנן או להנשא לה כופין למקדש שיוציאנה. בירך יצחק אה"ע סי' ה'
ב שם בהגה ואם רוצה היבם לחלץ חולץ לה. הרב הלבוש כתב דטוב יותר שיגרש אותה תחילה המקדש וכל האחרונים חלקו עליו. הג' בית מאיר והחת"ס ע' פ"ת סק"ג ולעיל סי' זק"ן סק"ו. ומוהר"ש שיק בספרו תשו' רשב"ן באה"ע סי' קנ"ט הביא משם רב א' שהורה בנים כדעת הב"מ והחת"ס שא"ץ גט והוא ז"ל כתב שנעלם מהם דברי ר"ת בס' הישר ביבמות סי' כ"ג שכתב להדייא שא"ץ גט עי"ד.
ג ס"ב ש"ע נשאת לזר אפי' בשוגג מוציאה בגט ואפי' היו לו בנים ממנה ונאסרה עליו ועל יבמה. כבר נודע ס' רב יאודאי גאון או בה"ג דס"ל דכל שיש לה בנים אפי' נשאת בשוגג מותרת לישב תחת בעלה כשיחלץ לה יבמה. ובנד' או"ג הבאתי דברי רבינו המאירי שהביא שיטה זאת בשם קצת ראשוני הגאו' והוא חלק עליהם עתה ראיתי בס' שערי צדק בשער א' סי' י"א הובאו הדברים שהביא ה' המאירי ככתבם וכלשונם (רק שבדברי המאירי כתוב דפורש ממנה כל ימיו של יבם ואחר מיתת היבם הותרה לו מה שאין כתוב כן בתשו' הגאונים).
וראיתי עוד שם בס' שמ"ץ סי' יו"ד תשו' אחת וז"ל והלכתא שומרת יבם שנשאת בלי חליצה צריכה גט מאותו שנשאת לו וחולץ לה יבמה. ואם רוצה ליבמה מותרת לו ואע"פ שיש לה בנים ממנו כיון דלית הלכתא כר"ה דאמר שומרת יבם שזנתה אסו' ליבם מ"ל יש לה בנים מ"ל אין לה בנים אם חלץ לה יבם אסורה לאותו שנשאת לו אע"פ שיש לה בנים ממנו ע"כ והנה חלוקה האחרונה אחייא כס' הרי"ף וסיע' דאפי' יש לה בנים אסו'

לחזר לו. אך חלוקה הב' דקאמר דאם היבם רוצה ליבמה מותרת לו הוא הפך כל הפוס' שפסקו דתצא מזה ומזה ואף רב יאודאי גאון לא אמר אלא שלא תצא מן הב' כשיש לו בנים אבל לגבי יבם כ"ע מודו דאסור' לו ואפי' נתקדשה לבד ס"ל דתצא מן המקדש וכמ"ש התוס' ביבמות צ"ב ע"ב ד"ה נותן לה ב' גט וכ"כ בתשו' דסי' י"א הנ"ל דאם אין לו בנים תצא מזה ומזה. אך מצינו לרש"י ז"ל שם בש"ם דקאמר דרב אשי דס"ל דנותן לה ב' גט והותרה ליבם הוא אפי' בנשאת דס"ל דלא כר"ה דשומרת יבם שזנתה אסו' ליבמה אלא מותרת וכמ"ש התוס' שם ובד"ה אבל תצא ע"כ דמזקי להירוש' דאתי כלישנא קמא דר"ג והגאון בתשו' זו ס"ל לדינא הכי וברוך היודע מי בעל דברים.

ותו איתא בתשו' הגאו' הנז' שם סי' מ"א וז"ל אנשי מזרח יבמה שנשאת בלי חליצה ובא יבמה ממדה"י כופין יבמה שיחלץ לה ומתקיימת עם בעלה ובני א"י מוציאין אותה מזה ומזה ע"כ וכן העתיק רש"ל בס"ס יש"ש ב"ק דקכ"ט ע"ב בסי' ל"ד ולא חילק בין אם יש לה בנים לאין לה בנים וסברא חדשה היא זו אשר לא ראינו אותה בפוס' דלס' הרי"ף פשיטא דלא אתייא דלדידיה אפי' יש לה בנים אסורה לזה ולזה. ולס' הגאון בתשו' דסי' יו"ד הנ"ל כתב בהדייא דאסו' לנושא אותה אפי' יש לה בנים וע"כ לאוקומי דהכא מיירי ביש לה בנים וחיסור לשון יש כאן וצ"ל ויש לה בנים. שו"ר בקובץ המאסף לשנת תרע"א כרך ב' סי' נ"ח הובאו שם דברי גאון א' שבזמננו שנרגש ע"ז וכתב וז"ל איברא דבירוש' פיו"ד דיבמות ה"ד וגטין פ"ח ה"ה שם מחלו' דר' ירמיה אמר זה חולץ וזה מקיים וריו"ח אמר תצא וראיתי בסוף תשו' הגאו' הנ"ל (לא ראיתיו עד הנה) בחלק האותייות שם הביא דבס' ארחות חיים ח"ב כתוב שם איתא בני א"י יבמה שנשאת בלי חליצה ובא יבם ממדה"י אפי' יש לה בנים תצא מזה ומזה הואיל והיתה עמו באיסור בני בבל כופין יבמה שיחלץ לה בשביל הבנים ומתקיימת עם בעלה ועפ"ז א"ש דמנהג הלכה זו רבני בבל היא כדעת בה"ג וכו' עי"ד והרי הוא כדברנו.

אשתכח ד"ג סברות בדבר ם, הרי"ף ודעי' דל"ש יש לו בנים ל"ש אין לו תצא מזה ומזה ס' ר"י גאון ודעי' דדוקא היכא דאין לו בנים אבל אם יש לה בנים יחלץ לה יבמה ותשב עם בעלה ס' הגאון הנ"ל ואפשר דרש"י קאי כוותיה דאפי' יש לה בנים אסו' להנשא עם הבעל ומותרת ליבם ולענין דנא ע' מ"ש בנדפס.

ד ס"ג ש"ע שומרת יבם שזנתה וכו'. ע' פ"ת סק"ח שהביא בשם ה' מ"ע סי' מ"ט כמזנתה והרה לזנונים דכשר הדבר להמתין לחלץ לה אחר ימי ההנקה. וע' שבט שמעון סי' זה שעמד אם זנתה עם נכרי ואחר שהעלה שבשעת עיבורה לא תחלץ רק בימי ההנקה חזר בו וכתב כיון שלא באה המניעה רק ע"י היבמה שזנתה נקראת ראויה לביאה ויכולין

לחלץ לה בזמן עיבורה יעו"ש וע"ע בס' מצפה אריה תניינא אה"ע סי' ז"ך שהביא משם ה' שב יעקב סי' מ' שמוכח מדבריו שאינה צריכה להמתין עד אחר עבר ימי ההנקה והעיבור וכן דעתו י"ש.

ה אשה שהיתה נשואה לאיש כ"ב שנה ולא ילדה ומת בלא בנים ביום ז' אב התרס"ה ובערב חצי סיון התרס"ו ילדה בת והיא אומרת שזנתה אחרי מות בעלה והנואף מודה שממנו נתעברה והיא באה לפני ב"ד שיחלץ לה. נסתפק בזה ה' מצפה אריה באה"ע סי' מ"א שיש להחזיק לבת שילדה שהיא מבעלה דאישתהויי אישתהי והיא פטורה מהחליצה והאריך בזה והביא דברי הג' שו"מ מ"ת ח"ב סי' מ"ב באשה ששהתה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה ואח"ך נתעברה וילדה וגרשה ונשא אחרת ולא הוליד ממנה ומת והחמר להצריכה חליצה ושהג' עין יצחק נשאל בזה וכתב שא"צ חליצה (וממה שהביא הרב מ"א בדס"ו ע"א מתבאר דנדונם היה שאם הולד הודית שהולד אינו מבעלה) ומני"ר נר"ו דעתו כדעת ה' עין יצחק והוא המסבי"ר דאין להחמיר להצריכה חליצה דמה שאמרה שנתעברה מז' הוא מחמת שזנתה עמו והיא לא ידעה דאמרינן אישתהי ואם אתה מצריכה לחליצה אתה מוציא לעז על הולד וכו' ואסיק לדינא שא"צ חליצה ול"א בכה"ג שוייא אנפשה חד"א דלפי דבריה לא נשאר זרע מבעלה ואסו' לעלמא עי"ש דברים נכוחים.

ולא אכחד תחת לשוני מה שנתקשיתי בדברים אשר שת בתוכו"ת דבבקשו להכשי' את הבת כתב וז"ל אין לבת חש ממזרות כדין פנויה שזנתה שאם אומרת שמפ' הוא ואותו פ' מודה שהולד כשר מ"מ אני מסתפק אם הדין כן ביבמה לשוק דאפשר דאין אותו פ' נאמן דאין אדם מע"ר. ולעת עתה לא מצאתי הדבר מפור' בספרים היכא שפ' זה הוא לה מחייבי לאוין אם המה נמאנים ואם אינם נאמני' הרי הולד נשאר ס' ממזר ואפי' אי נימא דאין חילוק וגם אם פ' הוא מחייבי לאוין נמאנים להכשיר את הולד שלא יהיה ממזר עכ"פ לא תנשא הבת לכהונה כמבו' באה"ע סי' ו' וכו' א"ד נר"ו ואני שמעתי ולא אבין מה ממזרות שייך בזה דהא קי"ל אין ממזר מחייבי לאוין ואיסורי יבמה לשוק הוי מח"ל. דעפ"ז ה"ן נסת"ר מאי דיליף הרב נר"ו לנ"ד מנדון הן עין יצחק דגבא טורא בינייהו דבשלמא ה' עין יצחק לא הצריכה חליצה משום דחיישי' לס' ממזר דאותה אשה זנתה תחת בעלה וילדה ואי אתה מצריכה חליצה מוכרח לומר דהולד שילדה אינו ממנו משא"כ בנ"ד דהיא זנתה אחרי מות בעלה ואין כאן ממזרות ומה יש אם מצריכים חליצה מספק וצ"ע, (א"ה ול"נ דגם בנ"ד איכא חשש ממזרות לדעת הר' מצפ"א דמסתפק אם נאמנים ביבמה שלכשר נבעלה אם כן יש חשש שמא נבעלה לממזר או לקרוביה

הפסולים לה דהוי הולד ממזר). וממוצא דבר אתה תשמע דס' הג' מצפה אריה הוא דאמרי' אישתהי אף באומרת שזנתה והוא תנא דמסייע לי במה שחלקתי על ה' שבט שמעון לעיל סי' ד' שכתב דהיכא דאומרת שזנתה לא אמרינן אישתהי לך נא ראה.

סימן קס

א ס"א ש"ע עמד בדין חייב במזונותיה יע' בנדפס אות ז' שבאו הדברים בקיצור וישרתי הדורים בתשו' לסיון התרע"ט והיא בסי' ח"י

סימן קסא

א ס"ד ש"ע לא רצה לא לחלץ ולא ליבם כופין אותו לחלץ. כפייה זו היא בשוטים לכ"ע וזו הלכה ולא רבו עליה ע' בתשו' שם הארכתי בזה רק צריך שתבא מחמת טענה דבעינא חוטרא לידה וכו'

ב ס"ו ש"ע לא רצה הגדול ליבם וכו' חליצת גדול עדיפא אם הגדול נשוי וקטן פנוי חליצת קטן עדיף ב"ש וע' בנדפס אות ו' שרמזתי לה' שדי חמד בזה וע' להג' מוהר"י אסאד בס' יאודה יעלה סי' ח' שכתב דאם הגדול רוצה לחלץ הוא קודם אע"פ שהוא נשוי ושכן מוכח בהגמ"ר דכתובות סי' רצ"א וכונת הריטב"א אינו אלא כשהגדול אינו רוצה לחלץ כי אם ליבם י"ש. וע' בתשו' מוהרש"ם נר"ו הנ"מ ח"א סי' קמ"ט בנדון שנפלה לפני ב' יבמין האפד גדול בשנים אבל הוא נשוי והב' הוא פנוי אבל חסר לו איזה ימים לגדלותו שיהיה בן י"ג ואולי לא יביא ב' שערות אם יש לחוש לכוף לגדול שיחלץ תכף לבל ימתינו על הקטן. כתב דראוי לב"ד לומר לו שמהראוי שיתרצה לחלץ שלא להשהות המצוה ובפרט אם הגדיל הקטן ולא הביא ב"ש יעו"ש. וע' מזכרת החליצות שלי סי' כ"ב וע"ע בתשו' מוהרש"ם ח"ב סי' י"ז היכא דהאח הגדול נשוי וקטן בתור ורוצה לחלץ אך הוא איטר רגל יותר טוב שיחלץ הגדול ולא הקטן דיש לחוש להמחמירים יעו"ש.

סימן קסב

א ס"ב ש"ע החולץ ליבמתו וכו' ועל שאר האחים בעשה ע' ב"ש סק"ב. יד"א הגה"ט סק"א מה שתמהו על הטוש"ע שכתבו בעשה. וע' ערך השלחן (אשכנזי) הנ"מ בסי' זה מה שיישב.

סימן קסג

א ס"א ש"ע המיבם את יבמתו זוכה בנכסי המת. הכי איתמר ביבמות כ"ד ע"א יקום ע"ש אחיו לנחלה אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם יוסף קורין אותו יוסף וכו' א"ד אע"ג דבכה"ת כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו הכא אתא ג"ש ואפיקתיה לגמרי מפשטיה וע' רלב"ג ז"ל בפירושו שכתב שהראשון שתלד מיוחס אליו כמו יולד בן לנעמי אך לא יקרא בשמו להתחייחס לו למשפחה וכו' וצוחו עליו שזה אינו כדרשת התלמו' שדרשו מזה שמצוה בגדול ע' הרשב"ש סי' תקכ"ה. גם ה' שדה הארץ ח"ג חיו"ד סי' ב"ך הבין הפסוק דבא לחייב שיקרא שמו בשם המת והתנפל עליו הרד"ק האחרון בס' ידי דוד דרפ"ב שהוא הש"ס והפוס'. אך המנהג הוא דכשמייבמין קורין להשם של בן הראשון הנולד על שם המת וכ"כ מוהר"י תאגי"ז ז"ל בס' אלה ממצות היבמה אי נה קוראה לבנה הנולד לה כי אם בשם אחי יבמה נמצאו ישראל קדושים הם ושלא בכונה עושים בכונה וכו' עי"ש. ובעיקר הדין ע' משה האיש הנ"מ אה"ע סי' י"ח י"ט ך'. וע"ד מור"ס בהגה ע' במילואי' אות א"ב תעלו' לב ח"ד בקונט' ראשית לימודים סי' ג'.

ב ס"ה ש"ע ספק ויבם שבאו לחלק בנכסי זקן וכו'. דין זה הוא מוסכם מהש"ס והפוס' ועד עתה לא מצינו חולק בדין זה. ואני בעניי בסה"ק חשן האפד בח"מ סי' שצ"ט כתבתי דאם הספק תפוס יכול לזכות בחלקו. והיה בהניח ס' ראב"ן שהובאה בס' שער אשר חה"מ סי' כ"ו דמ"ט דמחלו' רבנן וסומכוס בב"ק ובשאר דוכתי הוא גם בספק ויבם בנכסי סבא. וס' רשב"ם בב"ב דצ"ב וההג"א דפסקו הלכה כסומכוס וס' רבים מהפוס' דס"ל דכל שהספ' בזכייתו הוא מטעם פלוג' דרבוואתא אם תפס לא מפקינן מיניה. על כל אלין דחו"ו יכול המוחזק לומר קי"ל וזוכה במחצית חלקו אם הוא תפוס יש"ב. ובעיקר הדין דאין ספק מוציא מידי ודאי אנכי עשיתי אר"ש רחבת ידים בחידו' לת"מ סי' פ"ר לך נא ראה וקח לך משם הרבה פרטים דשייכי לסי' זה.

סימן קסד

א ס"א ש"ע היבמה לא תחלץ ולא תתיבם עד שיהיו ץ' יום. יש להסתפק ביבמה שנפלה לפני חייבי לאוין אם צריכה להמתין ג"ח כיון דטעם ההבחנה הוי מטעם כל שאינו עולה ליבום וכו' וטעם זה אינו שייך בחייבי לאוין דלעולם לא תעלה ליבום ומ"מ היא עולה לחליצה. או י"ל דשאני איסור הבחנה דחשו חז"ל שמא היא מעוברת ותלד גרוע טפי דאינו עולה ליבום מחמת חשש איסור ערוה וצ"ע הג' מצפה אריה תניינא נר"ו חלק אה"ע סי' ז"ך.

ב שם בהגה. תוך ג"ח חליצתה פסולה וצריכה חליצה מן האחין וכו'. ע' ב"ש סק"ד שכתב שאם אין כאן אחים צריכה חליצה שנית מן החולץ וז"א דהמרדכי כ"ב כשנאמר דחליצה ראשונה לא היתה חליצה כלל וממילא יוכל הוא ליתן חליצה כשרה אבל למאי דספק המרדכי באמת דחליצה א' הוייא חליצה פסולה אז מודה המרדכי דאם אין כאן אחים א"צ ממנו עוד חליצה וע' טו"ז שחולק על סמר'. ה מתנה חיים ח"ב אה"ע סי' מ"ז וע' פ"ת סק"א מ"ש משם ה' זכרן יוסף דבשעה"ד אפי' דליכא אחים ואינם פה יש להקל כשיחלץ הא' שנית ולפ"ד ה' מחנה חיים יש להקל גם בלי חליצה שנית ודוק וע' במזכרת החליצות שלי סי' כ"ו שעשינו מעשה בשעה"ד לחלץ לכתחי' עש"ה.

ג ס"ב ש"ע החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וכו' דוקא שנגלה לבסוף שבשעה שחלץ היבם כבר היתה מעוברת אבל אם מפני סיבה שהיבם היה נוסע לדרכו ולא ישוב עור לביתו מפני הסכנה נחלצה ב' ימים אחר מיתת בעלה ולא הוכר עוברה עד יום צ"ג א"כ היתה החליצה קודם שנקלט הזרע והיה מהני החליצה אז נפסלה לכהן ואם נשאת תצא ע' ב"ש סק"ו. ה' מחנה חיים שם ובסי' מ"ח.

ד שם וחולץ לה הוא או אחד משאר האחין. ז"ל ר' המאירי על הסוגייא דל"ב ע"ג מן הספר חלצה מעוברת הואיל והפילה או שילדה ולד שאינו ש"ק חליצה גמו' היא מה"ת ומ"מ מדרבנן צריכה חליצה מן האחין ולא מן האחין דוקא ומפני שנאמר חליצ' פסו' צריכה לחזר ע"כ האחין שהרי פסק למפטר נפשה חליצה פסו' אינה צריכה לחזר ע"כ האחין אלא פירושו לאחד מן האחין וה"ה ממנו וכן כתבוה גדול המחברים ז"ל וי"מ דוקא מן האחין ושבוש הוא ע"כ פירש מ"ש הרמב"ם וחולץ לה הוא או אחד משאר האחין דדוקא אחד ואינה צריכה חיזור ולא תקשי מיניה לה' ב"ש שכתב בסק"ז דאחד מהאחים לאו דוקא אלא צריכה ע"כ האחין דכבר פירש דבריו דהיינו למאן דפסק דחליצה פסולה צריכה לחזר ע"כ האחין אבל המאירי והרמב"ם ס"ל לדינא דא"צ חיזור וכמ"ש א"ה בנד' סי' ק"ע או"ג וע' כנהג הגה"ט סק"ב שהביא משם ריא"ז דצריכה לחזר ע"כ האחין גם בכה"ג. הגם הלום ראינו לה המאירי דסב' הרא"ש שהביא מור"ם שלא יחלץ לה הוא כתב עלה דהוא שבוש.

ה ס"ד ש"ע היבמה לא תתיבם בעת נדתה אבל חולצת היא וכו'. ע' גנזי חיים ע' חליצה או"ט שכתב שיש נזהרים ע"ז. וע' תעלו' לב ח"ד סי' יו"ד שאין אנו מקפידים ע"ז.

ו ס"ה שיע ואם נתקים הולד וכו' וא"צ הימנו גט. ע' בנד' או"ג הנה הבאתי דמ"ש בגמרא יוציא היינו בלי גט ותמהתי על הנ"י שפירש יוצאה בגט וכו' ובדבר הזה העירני אחר חכ"ם נר"ו מחכמי קושטא יע"א דהנמק"י קאי אדברי ר"א דש"ס דקאמר יוציא בגט

וחידש לנו דברי הריטב"א דאע"ג דלא קי"ל כר"א כל שלא רצה לקיים שאומרים לו שיוציא בגט. וגם הביא במכתבו דברי הא"ז הגדול בה' יבום וקידושין סי' תרל"ז דפירש המשנה דקתני יוציא דהיינו שיוציא בלי גט ושהא"ז הביא בשם ריב"ן דבסוגיית השס' דיבמות דל"ו ע"ב במחלו' ר"א דקתני יוציא בגט פי' ב' פירושים הא' כרש"י והב' דר"א פליג ארישא דבזמן שהולד ש"ק וכו'. גם במה שתמהתי על תשו' שערי צדק שם הוא הגיה דהוא ט"ס ושכבר נרגש בזה ה' המגיה מוהר"ח מודעי ז"ל בלוח הטעיות דקט"ו ע"ב את"ד בקיצור והנאני

סימן קסה

א ס"א ש"ע מצות יבום קודמת למ"ח. ע' בנד' או"א כתבתי דהסכמת הפוס' האחרונים כן וע' רוב דגן ה' יבום סי' א' דגם הוא אסף וקבץ ס' הפוס' בזה והעלה דכן ראוי להורות מאחר דרובא דרובא מהפוס' ס"ל כן ע"ש וע' פחד יצחק ע' חליצה קודמת כי נאספו שמה יותר מעשרים פסקים בענין זה וכולהו אסקי להלכה הכי

ב שם וי"א שמצות חליצה קודמת זהו דעת רש"י ודעת ר"ת והובאו בטור וס"ל לר"ת דאפילו אם שניהם רוצים חליצה קודמת אם לא דידעינן בודאי דשניהם מתכונין לשם מצוה וכגון שבאו שניהם לחלץ ואמרו ב"ד שמצוה ליבם שזוהי הוכחה דלשם מצוה מכונין ומיהו הוכחה זו לאו דוקא ואפי' הוכחה אחרת מהני כל שהב"ד הבינו בטיב שכונתם לשמים די בזה. פוסק א' הוב"ד בס' פחד יצחק מע' החית ע' חליצה קודמת דכ"ו ע"ד.

ג שם ש"ע אם אינה רוצה להתיבם וכו' בלי טענה מספקת דינה כמורדת. אם טוענת שאינו יכול לפרנסה אי מקרי טענה מספקת מבואר מדברי הרא"ש בתשו' כלל נ"ג והובאה בטור שהיא טענה שכ"כ בהדייא יבמה שנפלה לבני יבם נער ובער ולא רצתה להתיבם בטענה שהוא נער ובער ואין לו במה לפרנסה והוא לא רצה לחל' עד שיתנו לו דבר קצוב כתב שאם יכולין להטעותו הנה מ"ט ואם לאו כופין אותו לחלץ בחינם ע"כ ואע"ג דהריב"ש בסי' ר"ט כתב שטעמו של הרא"ש ז"ל הוא מפני ששאל ממון כדי לחלץ ובזה גילה דעתו שאינו חפץ ביבום ואם אין לו ליקח שכר לקיים מצות חליצה ע"ש והאריך עוד שם וכתב דלעולם אין כופין לחלץ אלא באותן שבבעל כופין להוציא דומייא דמוכה שחין לא בנותנת אמתלא לבד ושדעת רש"י שכתב שבכל אמתל' כופין לחוץ אינו נכון וכבר דמו זה המפרשים וכו' יש"ב דמוכח להדייא דלדעתו טענת שאינו יכול לפרנסה. אינה טענה כלל וכבר בא חכם מוהרם אלשיך ז"ל בתשו' סי' י"א והוכיח

מדברי הרא"ש דלא כהריב"ש ז"ל. וגם כיון דבבעל גופיה אם אין לו לזונה לדע' בעה"ע ור"ח. והרי"ף והרמב"ם והרשב"א וה"ה ז"ל כופין להוציא וכל שבבעל כופין להוציא ביבם ג"ך כופין לחלץ יעו"ש ורמזו הכנה"ג בהגה"ט ס"ק ל"ו וכתב שכ"כ מוהרא"ג בתשו' כ"י וכ"ן דעת מורם בהגה פה דאחר שכתב דאין כופין אותו לחלץ כתב ודוקא אם אינו מאותן שכופין להוציא גבי בעל כמו שנתבאר לעיל סי' קנ"ד ע"כ וכבר איפסיקא הלכתא לעיל סי' קנ"ד ס"ג דאם אין לו במה לפרנסה כופין אותו להוציא עי"ד וכן הסכימו ארבעה רבנים מרבני אשכנז בתשו' מרן דיני יבום וחליצה סי' ב' ומרן הקדוש הסכים עמהם בדק"ס ע"ב וז"ל ועוד דאפי' לא היה נשוי אשה מאחר שאין לו לפרנסה ל"מ לשיטת הסוברים דהו"ל כמו האומר איני זן ואיני מפרנס דכופין להוציא ומכ"ש שכופין לחלץ ואע"ג שזה אינו אומר איני זן וכו' גריע מיניה כיון דאנן חזינן דאין לאל ידו אמרינן ודאי דבכה"ג כופין אותו להוציא אליבא דכ"ע מפני חיי נפש וכו' ואין לתלת בדברי הריב"ש שכתב (בסי' א') שיש לעיין אם אפשר לפרנס שתיהן לפי כבודו וכבודן שאל"כ לא שבקינן ליה ומשיאין לו עצה ההוגנת דמשמע שאין בזה כי אם להשיאו עצה ההוגנת אבל כפייה אין כאן דהתם מיירי כשיש לו לפרנסה אלא שאינו לפי כבודו וכבודן וכדדייק לישנא אבל אם אין בידו לפרנסן כלל כנ"ד וכו' פשיטא דכפין אותו להוציא ומלבד שהדבר מוכרח בעצמו יש להכריע עוד כן שאל"כ נמצא שהוא חולק אתשו' הרא"ש וכו' וא"כ הי"ל להביאה ולדחותה ומדלא הביא ע"כ דלא פליג עלה ע"כ גם מוהר"י חן בתשו' מרן סי' ג' דקמ"א ע"ג כתב וז"ל ועוד שהיא נותנת אמתל' לדבריה שאינו יודע לפרנסה או אין לו במה לפרנסה ובודאי שזו טענה גדולה היא כמ"ש הרא"ש באותה תשובה.

ולא אהיה כובש תחת לשוני להגיד מה שיש להפליא הפלא ופלא על מרן ב"י ז"ל שנעלם ממנו לפי שעה תשו' הריב"ש דסי' ר"ט שכתב להדייא דטעם הרא"ש שכתב דכופין לחלץ היינו משום דתבע ממון ולא משום דהי"ל לפרנסה דנראה ברור דלפי דעתו אין זו טענה מספקת וכמו שהבין מדבריו מוהרם אלשיך ז"ל ותשו' הריב"ש הלזו הביאוה רבני אשכנז שם בדקל"ט ע"א. וכזאת וכזאת מצאנו ראינו למוהר"ש דוראן ז"ל בתשב"ץ ח"א סי' כ"ה רמזו היד"א בהגה"ט ס"ק שכתב שכבר הסכימו הרמב"ן והריב"ש שאין כופין לחלץ גם בטוענת שאינו יכול לפרנסה עי"ש ולא העלה על שפתיו כי הרא"ש קאי לעומתו בתשו' זאת נראה דכופין בדעת הרא"ש כדעת הריב"ש דלאו מטעם פרנסה אתי עלה הרא"ש ז"ל.

איך שיהיה כפי האמור כשטוענת שאין לו לפרנסה אי כייפינן ליה לחלץ במחלו' הוא שנוי ורוב הפוס' מסכימים לכופו וכנ"ז. וחזה הוית להפ"מ בח"ב סי' ט' שכת' דברים שלא זכיתי להבינם וז"ל שם ומה גם בנ"ד כי בא בשאלה שאם ייבם היבם לא יוכל לפרנס את שתיהן לפי כבודו וכבודן וכן בהריב"ש סי' א' דאם נשוי אשה א' ולא יוכל לפרנס את שתיהן לפי כבודו וכבודן וכו' דלא שבקינן ליה ליבם ודייק מינה מרן מוהריק"א בתשו' דק"ס דמשום דאינו יכול לפרנסן לפי כבודו הוא דלא כפינן הא אי לא אפשר כלל כפינן והעולה מדבריו שם למדקדק בהן דבנשוי אם א"א לו לפרנסן לפי כבודו דלפחות עבדינן ליה הרחקה דר"ת אף כי ה' המבי"ט בח"ב סי' מ"א כתב על הנדון הנז' דאין לכפות אפשר דה"ד לענין כפיית הנדוי שעשו אותם החכמים הוא דכתב כן אבל לגבי הרחקת ר"ת יודה עכ"ד ולא ירדתי לסו"ד אנה מצא בדברי מרן שדבר על הרחקת ר"ת הלא דברי מרן מכריזות ואומרות כפייה גמו' אלא דבסוף תשובתו כתב דאם יש מי שלבו נקפו להסכים לנדותו לפחות ראוי להסכים להבדל ממנו בחרם עד שיחלץ וזהו לרווחא דמלתא אך דעתו דעת עליון לכפותו ממש.

ורע כי בימים ההם בא לידי בתו' שאלה קונט' כ"י מתשו' נאספות לרבני הדור שבמאה החמשית לאלף השישי ושם ראיתי פסק א' להרב שם טוב אבא ז"ל בש' הת"ן והוא בזקוקה ליבם נשוי אשה שהיא אינה חפצה להתיבם מחמת איזה טענות ובתוכם כי היבם אין ל יכולת כ"כ לפרנס שתיהן ואפי' באחת לא עלתה לו ופתח דבריו פתח לה פתחא לטענה הראשונה שהוא נשוי ומוהרשד"ם ז"ל אה"ע סי' מ"א הורה הל' למעשה לעשות ליבם נשוי הרחקה דר"ת וכ"ש לס' מוהריק"א דס"ל דאם היבם נשוי דכופין אותו בנדוי לחלץ ואף דה' המבי"ט חלק עליו וכתב דאין כופין לחלץ מטעם היות היבם נשוי בהרחקת ר"ת יודה דעבדינן ע"כ ובא רעהו הר' חיים יוסף הכהן ז"ל אחר מרבני דורו ועמד על פסקו באורך וברוחב וכתב על הדברים האלה וז"ל הנה מעכ"ת לא ציין היכן הובאו דברי מוהריק"א הנ"ז ומבין ריסי עיניו מובן שהוא מדברי התשו' שהשיב לחכמים האשכנזים סי' ד' ואם מאותה תשו' הבין מעכ"ת דס"ל דכופין בנדוי במחילה לא דק ששם המובן מדבריו הוא דעושין הרחקת ר"ת אלא שאחר המעשה שעשו החכמים האשכנזים שנדו כבר אין אחר מעשה כלום אבל לכתחי' כונת הרב היתה באותו נדון לעשות הרחקת ר"ת כנלע"ד בדבריו שם וזהו שכ' מוהרח"ב בח"ב סי"ט על תשו' מוהריק"א זו וז"ל והעולה מדבריו למדקדק בהן דבנשוי אם א"א לו לפרנסן לפי כבודו לפחות עבדינן הרחקת ר"ת והנה נדון מוהריק"א כן היה בנשוי אשה ואין לו לפרנסה ומה בא ללמדנו מוהרח"ב ז"ל אמנם בא לתרץ דלא תיקשי ליה מדידיה אדידיה במ"ש קודם שהוכיח מרן

מדברי הריב"ש דאי לא אפשר כפינן וא"כ הי"ל למרן לפסק כפייה בהחלט ולא שכתב בסוף ז"ל ואם יש מי שלבו נקפו וכו' ש"מ שדעת מרן דלכתחילה אין לכוף בנדוי כי אם לעשות הרחקת ר"ת וזהו ג"ך מ"ש מוהרב"ק (ה' מקור ברוך) סי' ח"י וז"ל וגם מוהריק"א בתשו' נוטין דבריו לזה הרי שכתב נוטין ולא כתב בפי' שכן ס"ל כמ"ש מעכ"ת ואין נראה כן וכדאמרן עכ"ד עיניך תחזנה שה' ש"ט אבא הבין בדברינו כדברי מרן בתשו' דדעתו לכוף ועם שהרב הכהן בר פלוגתיה האריך להשמיענו דהצדק עם ה' פ"מ במה שהבין בדעת מרן דקאי בהרחקת ר"ת ולזה אמרו ועיקר הכרעתו ממה שלא החליט מרן הכפייה וכתב ואם יש מי שלבו נקפו אהמ"ר אלף פעמים מתרי מנייהו רבנן הפ"מ והר' הכהן לשרו לן רבותי דמרן כבר סיים בדברו דאליבא דכ"ע כופין אותו לחלץ ויפה עשו שנדוהו אלא שכתב דאם יש מי שלבו נקפו וכו' ולא בעבור זה נאמר דלא החליט הדבר ואדרבא פשט דברי מרן מורים דדעתו דבכגו"ד עבדינן ליה כפייה וכנ"ז.

וראיתי עוד לה' ש"ט אבא ז"ל שחזר להחזיק דבריו הראשו' דכל שאינו יכול לפרנס כופין אותו להוציא והק' על מוהרשד"ם באה"ע סי' מ"א שכתב דעם שהיה לו קושי הפרנסה מחמת חליו אין לכופו לחלץ ושכ"ד הרא"ש ותמה ע"ד דמתשו' הרא"ש מבו' להפך וכמ"ש מוהר"ם אלשיך ז"ל ע"כ ואני תמה על תמיהתו דמוהשד"ם כתב להדייא שם וזל"ל שאין כופין לחלץ אא"כ שהוא מאותן שכופין לגרש כגון אותם השנויים במשנה והאיש שאינו רוצה לזון את אשתו וכו' ע"כ הרי דכל שאינו רוצה לזון כופין לחלץ וכבר כתבו הפוס' דל"ד שאינו רוצה אלא כל שאינו יכול הדין כן אבל נדון רשד"ם היה שהי"ל קושי לפרנס שהיה ק' עליו ההליכה אנה ואנה אבל לא הי"ל חסרון פרנסה כ"כ ומ"ש הפוס' ז"ל דכל שאינו מפרנסה יש לנו לכופו היינו שאינו מפרנסה כלל וכמ"ש להדייא מרן בתשו' שם להציל נדון שלו מנדון הריב"ש י"ש אבל כל שמפרנסה בקושי אין כופין.

וה' הכהן שם התלונן על הכ"מ שנ"ד היה שלא היה יכול לפרנסן לפי כבודו וכבודן ואגמרה בדדמי לתשו' מרן ורב כהנא ז"ל תמה עליו דנדון מרן איירי בשלא היה יכול לפרנסן כלל.

המורם מן האמור דכל שאינו יכול לפרנסן כלל רובא דרובא מהפוס' ס"ל דכופין אותו לחלץ כי היא טענה מספקת ונראה דכן ראוי להורות דמדינא דאורי' אחרי רבים להטות ואין כאן משום חליצה מעושה.

ד אפילו יש לו לפרנסה זמן מה כל שאינו יכול לפרנסה בהתמדה כעני שבישראל כופין אותו לחלץ כנה"ג הגה"ט ס"ק ל"ו משם מוהר"א גאליקו ז"ל וכתב ע"ד ואין נ"ל כן דכל שיש לו לזונה זמן מה מן השמים ירחמו עליו וירויח מזונותיו עי"ד ונר' דמרן מוהריק"א

קאי בשטת מוהרא"ג ז"ל וז"ל בתשו' דיני יבום וחליצה סי' ב' דק"ס ועוד דאפי' היה להם מזונות משלו להקדים לשנה אחת יש לתמוה על מי שטוען כן שאינו אלא לכסות, השמש בכברה דתינח שנה ראשונה שאר שנים מה תהא עליה וכי לא נשאת זו אלא לשנה אחת בלבד ע"כ הרי לך תנא דמסייע למוהר"א גאליקו ז"ל ומן התימא על הכנה"ג דלא שלטא ביה עינא.

ה ע"כ לא כתבו הראש' בתשו' דכופין לחלץ כל שאינו מפרנסה כי אם בעבור דהיא ענייה אבל אם היבמה היתה עשירה דהיבם מעגנה כדי ליטול ממנה ממון הרי הם יכולים להתפרנס בריוח הממון שתכניס לו. מרן בתשו' סי' ד' דקמ"ג ע"ב ועל פי הדברים האלה תמ"ה יקרא הרב חיים יוסף הכהן הנז' בתשו' כ"י על הפ"מ בח"ב סי' ט' דמתשובתו נראה שלא היתה היבמה ענייה ואיך לא שת לבו לדברי מרן הנז' וגם איהו אסיק להלכה כדברי מרן ז"ל.

ו זקנה שאינה ראויה לילד ובעבור זה אינה רוצה להתיבם מקרי טענה מספקת ואין לה דין מורדת. כנה"ג הגה"ט ס"ק מ"ג. יד"א סקל"ב. משה האי

ז שם בהגה ומ"מ אין כופין אותו לחלץ. היכא דאיכא ס"ס לחלץ אע"ג שאינו מתהפך היה ראוי לכופו לחלץ כ"ש היכא דאיכא ג' או ד' ספקות דאפי' למ"ד דבעינן מתהפך מהני לכופו. פוסק א' הוב"ד בס' פחד יצחק שם מדל"ג עד דל"ד ע"ב.

ח נשוי הנשבע לאשתו שלא ישא א"א עליה וכן אם נשבע בחיי אחיו לחלץ כתבתי בנדפס אות ח' משם רבני האחרו' שהסכימו לעשות לו הרחקת ר"ת. וכן העלה הרב הנ"ל בס' פחד"י שם משם כמה מרבוואתא ע"ש מרל"ג ואילך וע' פ"ת סק"י ועיין לה' משא"מ בח"מ סי' יו"ד דבתחילה עלה ע"ד לפסק דכייפינן ליה ושוב הד"ר הוא דלא כייפינן ליה רק עבדינן ליה הרחקה. וע' בן ידיד ה' גירושין דפ"ה מ"ש משם ה' משא"מ ודבריו צ"ט.

ט שם בהגה והמנהג כס' הראשונה שאין כופין לחליצה

כלל. אפי' אם יש לו אשה. פ"ת ס"ק כ"ד משם כמה פוס' וע' בנד' אותו ו' ומ"מ ה"ד בדאפשר למוקם בסיפוקייהו אבל בא"א למיקם בסיפוקייהו לכ"ע כייפינן ליה ג' רבנים בתשו' משה האיש מאה"ע סי' י"ח י"ט ך'

סימן קסו

א ס"א ש"ע היבמה הולכת אחר היבם. אם יש התר לחלץ ע"י שליח. ראיתי בתשו' הג' מוהרש"ה בח"א סי' י"ד וסי' קנ"ה שכתב משם ס' יד שלמה דהא דלא מהני שליח היינו

לחלץ דבמצות שבגופו ל"מ שליחות אבל האשה שפיר יכולה למנות שליח. והרב השיב דמדברי הרשב"א בחולין י"ב מבואר להפך ומתורתן של ראשונים נלמד דגם באשה ל"מ שליחות ודלא כה' יד שלמה ע"ש. ואנכי עשיתי ארש' רחבה בזה בתשו' טבת התרע"ח סי' י"ב דל"מ י"ש.

ב אם היא אשה זקנה והיא רחוקה ממנו ואינה רוצה לילך אחר היבם בשום אופן ולא איכפת לה אם תחלץ הוייא כעין מורדת. שד"ח מע' חליצה סי' א' או"ז משם צ"ץ החדש ופי' השד"ח דכיון דמחמת אונם אינה הולכת לא הוייא מורדת ממש ובס' משה האיש סי' י"ח הביא תשו' רב א' שפירש דהכונה שתשאר עגונה כל ימיה והסכים עמו רב א' נר"ו שם בסי' י"ט אך ה"ה נר"ו שם בסי' ך' כתב דאף שהיא זקנה מה"ד חייבת ללכת לעירו ואם לא תלך הויא כמורדת י"ש.

ג שם וב"ד נותנים לו עצה ההוגנת וכו'. בש"ס יבמות מ"ד ע"א וק"א ע"ב איתא וקראו לו זקני עירו הן ולא שלוחם ודברו אליו מלמד שמשיאין לו עצה ההוגנת ודרשא זו הביאוה התוס' בערכין ב' ע"א ומבואר שם מדבריהם דהוי דרשא גמורה והוא תימא מדוע לא באה דרשא זו בשום א' מהפוס' המפורסמי' הרמב"ם והטוש"ע וכבר ראיתי למוהר"ח מדיני ז"ל בס' דברי חכמים סי' קכ"ד שהביא שה' ישועות יעקב בע' הקצר סק"א תמה על הפוס' שהשמיטוהו ומה שיישב לזה היא תמוה וכמו שיראה הרואה. וה' דברי חכמים שם נדחק ליישב דבריו י"ש גם הביא שם מהג' זכרון יוסף שתמה על ישוב ה' ישועות יעקב וכתב דגם הג' ב"מ הוק' לו כן דלמה השמיטוהו הפוס'. ולא אכחד תחת לשוני מאי דק"ל ע"ד הג' מוהר"ץ חיות ז"ל בנימוקיו לערכין שם והו"ד שם בסוף הסי' (כי אמיא) שכתב ע"ד התוס' דערכין וז"ל דבריהם תמוהים מ"ש דביבמות דרשינן וקראו הן ולא שלוחן ולא נמצא בשום מקום וכו' וכתב דט"ס הוא וצ"ל עיר הנדחת וכו' עי"ד ופליאה גדולה דבשני מקומות ביבמו' נאמרה דרשא זו והוא פלאי.

סימן קסט

א ס"א ש"ע מצות חליצה בג' דיינים. בפירוש ס' חליצה למרן ז"ל באו"ח על ההיא דאמרי' שלא יהא שום א' פסול כתב וז"ל פשוט הוא מאחר שהחליצה הוא דין וזהו שכתב הטו' שמצות חליצה בג' דיינים ועוד לו שם באות י"ח וכ"כ בב"י על לשון הטור. וק' אנא מצא שהחליצה הוא דין כדי שנאמר שבעבור זה צריך ג' הלא ביבמות דק"א ע"א נאמר בטעם רבנן דמצרכי ג' משום דאמר קרא ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים והרי כאן ב' ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי דטעמא הוא דגלי קרא אל הזקנים ולא

משום דחליצה הוי דין. וראיתי ל"ר המאירי בנימוקיו ש"כ וז"ל מ"ח בג' דיינים משום דכתיב ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואין זקנים פחות מב' ואחר שאמר הזקנים וכן שאמר השערה שהוא מורה מקום ישיבת ב"ד אלמא לב"ד אנו צריכין ואין ב"ד פחות מ"ג מוסיפין עליהן עוד אחד מבואר דמתיבת השערה למדנו שהחליצה הוא דין מדהוצרך לב"ד וכי תימא א"כ למה הוצרך תיבת הזקנים והלא מתיבת השערה יוצא שצריכה ב"ד י"ל דאילו לא היה תיבת הזקנים הו"א דאע"ג דהוי דין מ"מ בדין גופיה אם אם הוא מומחה או קבלום עליהם מהני לזה באו שניהם דמתיבת זקנים נפקא דבעינן ב' ומתיבת השערה ילפינן דבעינן ב"ד שלם דהיינו ג' ודוק. נמצינו למדין דחליצה הוא דין בעבור דאמר קרא השערה וצדקו דברי מרן ב"י דנקט טעמא דחליצה הוי דין.

וחזה הוית לה' שד"ח במע' חליצה סי' ג' או"א דהיטב חרה לו על ה' ישועות יעקב דקא יהיב טעמא על מאי דבעינן ג' דחליצה חשוב דין וכתב עליו וז"ל לא ידעתי מי ומי הם הפוס' שכתבו טעם זה כי בדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וריב"ה ומרן בש"ע לא ראיתי שום רמז מזה ומשמעות הש"ס ר"פ מ"ח היינו משום דכתיב הזקנים ואין ב"ד שקול וכ"כ הרבנים פרישה והלבוש ע"כ ודבר תימא על עינא דשפיר חזי דלא ראה דברי מרן גופיה בב"י ובפירוש ס' חליצה שכתב להדייא כן וס' פרישה אין עמדי כעת ומה שהביא משם ס' מצות חליצה דעיקר הטעם דבעינן ג' הוא משום דכתיב זקנים והכריע כן מדלא מהני יחיד מומחה וכן מדלא סגי בב' אפי' למ"ד ב' שדנו דיניהם דין וכו' גם הספר הזה אין עמדי ולא ראיתיו עד הנה ולפום ריהטא נעלם ממנו דברי ה' המאירי שכתבנו לעיל. אך מה שהשיבו לה' ישוע"י דמדבריו משמע דמאי דמצריכינן ג' הוא תקנתא דרבנן ומסתמיות הש"ס הוא דמדאור' בעינן ג' ע"ש טעמו ונימוקו עמו. והנה הטור סיים בלשונו כשרים וכ"כ הרב"י שלא יהיו קרובים ושלא יהיו בעלי עברה וכבר בא בש"ע ס"ב נמצא א' מהם קרוב או פסול וטעמא דחליצה הוייא דין וכדאמרן בתשו' שהשבתי ברחמים התרע"ה והיא בסי' ז' עמדתי על איש שנכשל בעברה שיש בה ס"ס אם הוייא עברה אי כשר לחליצה והעלתי דהוא כשר עש"ב.

ב ס"ב ש"ע נמצא אי מהם קרוב או פסול. אם פיסולו של הדיין הוי מצד קורבא דרבנן או מצד עברה דרבנן אפ"ה פסולה בדיעבד כ"ן להוכיח מההיא דהתה"ד סי' רפ"ז על ב' דיינים שפסולים שנשואים ב' בנות אחים דעיקר פיסולן אינו אלא מפני מראית העין דלכתחי' יש להקפיד אבל בדיעבד לית לן בה מבואר דאם היו פסולין מדינא אפי' מדרבנן חליצתה היתה וכמו שכן מצינו לה' הלבוש ברסי' זה שכתב להדייא דאפי' ב' מהם נשואים שתי בנות אחים לא יהיו זה עם זה דלגבי איסו' לא מכשירינן תרי בעל כאשתו

אפי' בדיעבד ומפרש לה ה' עבודת השם באה"ע סי' מ"ה דרצה להחמיר מכח ס' הרי"ף ז"ל הביאה הטור בסי' ל"ג דס"ל דאפי' לגבי ממונא אמרי' תרי בעל כאשתו אפי' ב' בב' ע"ע וה"ש הרבה עליו רעים לסברת הלבוש דבכה"ג אפי' בדיעבד פסול החליצה ע"ע אך יש לדחות דכיון דלס' הרי"ף קורבת אישות וחיתון הוי דאוריתא כל שאנו באים לחוש לדעתו דס"ל דגם תרי דאורי' ולכן הוא דבדיעבד פסולה אכן כשיהיה האופן דהוי פיסול דרבנן גמור אפשר דבדיעבד כשרה וצריך להתיישב בדבר ולחפש בספרים.

ג ס"ג ש"ע לכתחילה מצוה שיוסיפו ב' על הג'. הטעם הוי לפרסומי מלתא וכמ"ש בפי' ס"ח ס"ט והק' בס' תורה תמימה ס' כי תצא פסקא כ"ה אות קכ"ה דבכמה דוכתי בש"ס מצינו דגם בשלשה הוי פרהסייא. ואי בעינן פרהסייא כמשמעו בכמה מקומו' מצינו דאין פרהסייא פחות מעשרה והצ"ע עי"ד,

ואם רוצים ת"ח לישב בחליצה יותר מג' דיינים מלבד הנוספים יכולין ובלבד שלא יהיו פחות מט' ויותר מג'. יאודה יעלה סי' קס"ד עי"ש מלתא בטעמא.

ד סי"ד ש"ע צריך שידעו וכו' ושהביאה ב"ש אחר שהגיעו לזמנים אלו וכו'. אפילו עברו רוב שנותיה צריכה בדיקה. ופוק חזי מאי עמא דבר דבכל בתי דינים בודקין גם הזקנות יאודה יעלה סי' קס"ג

ה ס"א ש"ע אין סומכים במנין השנים ע"פ קרובים וכו' ע' פ"ת סקי"ג מאש משם ה' נוב"י שחולק ע"ז וע' מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' מ"ט מ"ש ע"ד והעלה דדברי הש"ע נכונים. וע' לידי"ן הרב בצ"ע נרו בתשו' כי באה בס' משה האיש הנד"מ סי' ט"ז מ"ש אי נאמר זה אפי' להחזיקו בקטן דמסייע ליה חזקת קטנות יש"ב.

ו שם ש"ע י"א שאם הוחזק בעיני השכנים שלא ע"פ האב וכו' נאמנין וכו'. בזמננו שמחוקי המלכות צריכין לכתב בס' הזכרונות (מטריקא) כל הנולדים זכרים ונקבות כאיזה ימים אחר שנולדו ושם כותבים באיזו שנה ובאיזה חדש וביזה יום נולד כל אחד ועליהם סומכים כל הערכאות בכל ענייניים שונים כי הספרים והסופ' נאמנים הם יש לעיין אם יש לסמך ע"ז גם לענין חליצה שמשם מתברר היטב באיזו שנה ובאיזה יום בחדש נולד ואף להנך דסברי דחליצה הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות מב' כיון שנתברר האמת וכי גרע זה מהוחזק בשכנותיה וכו' ה' שבט שמעון ד"פ ע"ד ואין זה ענין למ"ש בכנה"ג הגה"ט ס"ק מ"ו משם המ"ץ בח"א סי, ס"ו דעדות שבשטר ל"מ לעדות השנים דערכאות שאני דעל פיהן נעשים כל העניינים עונשין ומו"מ וכיוצא

ז סי"ח ש"ע יהיו בו שתי רצועות לקשרו וכו'. בענין תפירת הב' רצועות דבאזמיר נוהגים לתפרם אחת למעלה מצד ימין בתחילת המנעל ואחת למטה מצד שמאל בסוף אוזן

המנעל היתה מבוכה גדולה בין רבני הדור דתרי מנייהו רבנן דפקיעי שמייהו מעיר אזמיר היו רוצין לשנותו ומו"ה מוהריק"ו ז"ל נדרש על זה מאת מוה"ר מוהר"א פאלאגי זצ"ל ככתוב בס' כוכב מיעקב סי' י"ח והעלה דאין לשנות דהמנעל עשוי כמשפט וידי"ן המגיה נר"ו רמוז שם דבסו"ס שמו אברהם ח"ב נדפסו דברי כל רבני הדור שעמדנו ע"ז לך נא ראה כי אמ"א.

ח סט"ז בהגה נהגו לחלץ לכתחילה וכו' וגם שהוא מב' חתי'. ע' מ"ת סק"ך מ"ש משם הג' חת"ס בח"ב סי' קי"ב על מנעל העשוי מ"ג חתיכות וחכם א' אמר שכל החליצות שנעשו במנעל זה פסולות ומר הוא דקאמר שאין בדבריו ממש ושהוא מתיר לכתחי' עי"ד וכן מצאתי לה"ג מוהר"ם בנעט בס' גדולת מרדכי סי' ל"ב שעמד בזה ואפשר ששני הנשיאים הס המדברים על נדון אחד וז"ל שם על מנעל הנעשה משלשה חתיכות פסק רב א' דכיון דאפשר לחלץ שנית מקרי לכתחילה ואני השבתי דמו' לחלץ שנית ואפי' גבי גט היכא שכבר נכתב כ"ש כשניתן מקלין בהרבה דברים ע' ב"ש סי' קמה סק"ה וט"ו וכ"א וקר"ו סק"ה ח"מ ס"ק כ"ד הביא דברי התה"ד דהוי זילותא דב"ד וכו' וכ"ש בנ"ד דאף לכתחי' ש"ד לעשותו מחתיכות הרבה וכו' וא"כ מאין הרגלים לחלק דמ"ג חתיכות פסול לכתחי' דח"ל ג' או ב' וכו' ומש"ש בנ"ד דאיכא חששת לעז וזילו' דב"ד וח"ו לערער על הרב שנהג לחלץ במנעל הנ"ז וכו' עש"ב.

ט סכ"ב ש"ע בסנדל שאין לו עקב חליצתו פסולה. ב"י עקב היינו מה שאנו קורין שואילה וכמו שפירשי' בש"ס וע' בקונט' המילואים אות א' וע' עולת שמואל (קונפורטי) א"ע סי' ו' שכתב וז"ל בענין מנעל של חליצה שהוא צר מאד עד שהעקב עולה למעלה מאחוריו ואינו ניכר שהוא עקב קשה וכו' יש להחמיר שלא לחלץ לכתחיל' במנעל זה מכיון שאינו בולט ועולה למעלה מהעקב ע"כ ולא יכולתי לצייר אופן זה דכשנאמר שהמנעל הוא צר ולא יכיל הרגל איך איפשר שיעלה העקב דהיינו השאילה למעלה מאחוריו אדרבא הרגל עודף אם לא שנאמר דהרגל הוא צר והמנעל הוא רחב דכשמכניס הרגל הוא עודף מהמנעל ועולה העקב דהיינו השואילה למעלה מאחוריו והלשון דחוק וגם צ"ל דיכול להלך בו דאל"ה פסול מצד זה וק"ל.

י סכ"ג שע' מנעל של עכו"ם וכו' ע' ב"ש ס"ק כ"ב שכתב הטעם שאינו שלו. ועיין מצפה אריה תניינא סי' נ"ב מה שתמה ע"ד וע' במזכרת החליצות שלי סי' ז'

י"א סכ"ה ש"ע איטר ברגליו וכו'. בנד' אוט"ו הבאתי משם ה' עבודת השם סי' מ"ו דמשיש לו אח קטן ממנו עשו מעשה רבני שלוניקי שיחלץ הקטן. עתה ראיתי בתשובות מוהרש"ם ח"ב סי' י"ז שכתב וז"ל ובעיקר הדין אם האח הגדול הוא איטר ויש לו אח

קטן ע' תשו' רע"א מ"ת סי' מ"ג שפקפק הרבה ביד הב"י והעלה שיחלץ האיטור בב' רגליו ואח"ך יחלץ גם הקטן וכו' אבל בתשו' מוהר"ם שיק אה"ע סי' קמ"ט פסק כה' נוב"י שיחלץ רק הקטן וע' תשו' ברכת יוסף אה"ע סי' ק"ה שפסק שהגדול איטר יח"ץ ובפארסאם צריך להמתין על הקטן שיביא ב' שערות גם הנו"ב מודה לזה עש"ב וע' במזה"ג אשר לי סי' ב"ך.

י"ב סכ"ט ש"ע מלמדין אותה ואת היבם לקראת וכו'. אם האשה והיבם יודעין לקרא א"ץ שיקראו אותם אחר. כ"כ במזכרת החליצות שלי סי' כ"ג ולאפוקי ממאי דמשמע מהירושלמי.

וי"ב שם ויקראו אותה. הגם דמכמה דוכתי נראה דגוף הקריאה מאן יבמי וכו' הוא מה"ת אעפ"כ אפשר לומר דכ"ז אם אירע המעשה כמו שנכתב בקרא דהיבם רוצה לעגנה והיבמה מוכרחת לבא לפני ב"ד לקובלנא אבל לפי מנהגנו דלא נהגינן ליבם כלל רק לחלץ והיבם והיבמה שניהם באים אדעתא דחליצה אפשר שאין הקריאה הזאת מה"ת רק מתקנת חכמים וכ"ן מתשו' הרא"ש שהובאה בב"י סי' קס"ט גבי נשים שמן הדין חולצות ולא מתיבמות דמשמע דהקריאה היא משום לא פלוג אך מדברי תשו' הרמב"ן שהביא שם בסמוך משמע שהיא גזה"כ בכל מין חליצה. הג' שיבת ציון בסי' צ"ח ע"ש באריכות.

י"ב ס"ל ש"ע וידחק רגלו בקרקע וכו'. אי דחיקה זו הוייא מדאורייתא או מדר' ע' שד"ח כללים מע' החית כלל ל"ב.

י"ג שם הכל בידה הימנית. בס' תורה תמימה ס' תצא סי' כ"ד אות קמ"ח הכריע מההיא דיבמות ק"ה ע"א דגדמת חולצת בשיניה דלא בעינן כלל יד ימין ומשמע דיעב' אינו מעכב עי"ש ואין כל חדש דהן הנה דברי התוס' ביבמות ק"ב ע"א ד"ה ואע"ג וע' בפי' ס' חליצה סי' מ' שבא הכל מפורש ומה שעשה מחלו' בין הירוש' ובבלי הוא ללא צורך דגם הירוש' לא קאמר לעיכובא וע' בנד' אות י"ט.

י"ד שם ותחלץ כל המנעל גם בידה הימנית. אם היבמה יש לה מכה או מכוה בידה הימנית ומכוסה במנעלה וא"א לה להסירו אם בכל זה תחלץ בימינה או בשמאלה או לא תחלץ כלל וכו' ע' בלבוש סל"ה שכתב דילפינן כל מעשיה ממעשה היבם לפ"ז כמו ביבם חליצה פוסלת ה"ה גבי דידה ואפשר דזה הוי כדיעבד ולדעתי תחלץ במנעלה דלס' הרי"ף והרמב"ם לא בעו כלל שתחלץ בימין. אך ע' בריטב"א יבמות על דק"ב ד"ה או"ד דמדבריו מתבאר דאצלה אין חליצה פוסלת. ה' שבט שמעון דכ"ג ע"א וע' בנד' אות י"ט וע"ע שד"ח מע' חליצה סי' א' אות כ"ט הפוס' שרמז אי חליצה פוסלת בידי

האשה וע' תורה תמימה אות קמ"ח שהבאתי בסמוך דפשיט"ל דבדיע' לא מעכב שתהא חליצה בימין.

ט"ו סל"ד ש"ע היתה רגלו עקומה לאחור וכו'. יבם שכרעיו עקומות עד כשמהלך נראה כהולך על אצבעות רגליו אך על הרוב דורס רגלו בקרקע ויכול לנעץ עקבו בקרקע ככל אדם כשר לחליצה. רבני אזמיר הו"ד בס' שמו אברהם ח"ב ס' כי תצא אות שנ"ב.

ט"ז סל"ז ש"ע היה לבוש ב' מנעלים וחלצה וכוי. ע' מה שפלפל בזה ה' מאמר המלך ה' שאר אבות הטומאות דע"ג ע"ג.

טו"ב סל"ח ש"ע ואם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק מפיה כשרה. האחרו' נחלקו בזה. וע' תורה תמימה ס' תצא סי' כ"ה אות קל"ט.

י"ה אירע מעשה שהחלוצה מפני עגמת נפש לא מצאה די רוק בפה ושלחוה הדיינים חוצה לשאף מעט רוח כדי שמתוך כך תמצא רוק ונתאחר שובה איזה זמן ובין כה ישב החלוץ שלוף רגל ונסתפקו הדיינים אם יוכל החלוץ שוב לנעל נעל שלו הרגיל ולא ישב בבזיון ונעשה מעשה לישב שלוף הרגל עד אחר המאמר ככה שהוא אחר הרקיקה והטעם דתיבת ככה הוי הודאה על אותו דבר מורה באצבע. תורה תמימה אות קס"ב.

י"ט סמ"ה ש"ע וכן אם רקקה לפני היבם וכו' נפסלה מלהתיבם. כיון שנאסרה עליו אם כופין לחלץ. ע' כנה"ג הגה"ט ס"ק ק"ח אם כופין לחלץ דבמחלו' הוא שנוי יד"א ס"ק צ"ד. פ"ת ס"ק ל"ח. שמחה לאיש אה"ע סי' טו"ב וכתב שם דהחייוב מוטל מטובו להציל נפש אחיו המת צועק מן האדמה וראוי לרחם על מנוחתו.

ך ח"ן ש"ע חליצה מוטעית וכו' החליצה כשרה. פשוט במ' יבמות ק"ו ובכתובו' ע"ד ע"א יהבי טעמא משום דכל תנאי מב"ג ומב"ר ילפינן לה וכו' ונקט האי טעמא לדינא הרא"ש ורש"י והתוס' והנמק"י והמאירי ביבמות ויתר הפוס' אך איכא טעמא אחריתי בש"ס דכיון דעשה מעשה אחולי אחליה לתנאיה. ונ"מ בין הטעמים אי בשעת מעשה אהדריה לתנאיה דאי אמרינן דטעמא דלא מהני תנאי הוא משום דילפינן מב"ג וב"ר אפי' אהדריה ל"מ מאומה והתנאי בטל והמעשה קיים וכמ"ש הרא"ש בתשו' כנ"ג סי' ו' אך אי אמרינן דטעמא הוי דאחולי אחליה לתנאיה כל שפירש כן בשעת מעשה אם לא קיים התנאי החליצה אינה כשרה. ורבינו המאירי ז"ל בנימוקיו ליבמות על דק"ו כתב דגאוני ספרד פסקו לטעמא דאחולי אחליה לתנאיה י"ש וא"כ אם כפל התנאי בשעת מעשה החליצה במחלוקת הוא שנוי אי כשרה ועמ"ש בזה בתשו' טבת התרע"ח והיא בסי'. כ"א שם בהנה אבל אם נתנה לו המעות וכו' אינה יכולה לחזר. כל זה הוא כשלא נשבע בשעת נישואין לפוטרה בחליצה בלי שום תביעת ממון אבל אם נשבע בזמן הנישו' אפשר שאף

שנתנו לו מעות יכולין לקחתם כיון דבאיסור באו לידו הון רב סי' י"א. כ"ב סג"ן דין חליצה מעושית וכו'. יבם שלא רצה לחלץ ליבמתו וזה ד' שנים שהניחה עגונה וכבר דברו אתו הב"ד ואמץ את לבבו לבלתי שמוע לקול מורים הרבנים להרחיקו ולהבדילו מעדת ישראל והכריזו אותו ברבים והיה רוצה לברוח מהעיר ושמו אותו במאסר שלא יברח. ורמז לעיין בתשו' מוהר"ם הארוכות סי' תתס"ו מוהר"ם מלובלין סי' ל"ח מוהר"י הלוי כ"ב סי' ט. ה' תעלו' לב ח"א סי' ח'.

סדר חליצה

כ"ג ס"א בהגה יש מחמירים שלא יהיה בהם שום מום, ע' זכרינו לחיים ח"ב ע' חליצה או"א שהביא משם ה' תרומת כסף סי' ל' שהכשיר להיות דיין מי שהי"ל מול ערפו מאחוריו בשר נפוח כג' בצים. אך מי שהי"ל על מצחו נפוח כביצה אחת סמוך לגבות עיניו לא מלאו לבו להתיר כיון שהוא בגלוי ורב רחומאי' רח"ס ארחמנו בהגהותיו לס' ירים משה בזכרונות מע' היו"ד אות כ"ו פשט ספקו להתיר י"ש ועדיין יד הדוחה נטוייה דבמקום הנראה ונגלה שאני. וע' להג' עטרת חכמים בסי' ס"ו שהביא מערערין לומר שהדיין שיש לו חולי השברון אין לו לישב בסדור גטין וחליצות והרב השואל ביטל את המעוררין י"ש וה"ט שהיה בסתר וע' בדברי ה' המחבר שם וק"ל שו"ר שדברי ה' עטרת חכמים הנ"ל העתיקן ה' שד"ח במע' גט סי' א' או"ך ע"ש,

כ"ד סל"ז ויצוה ליבם לרחץ רגלו הימנית יפה. בפירוש ס' חליצה סנ"ב כתב הטעם משם המר והטור דהיינו כי היכי דתהוי החליצה מעל רגלו ולא מעל דמעל וכתב הב"ש ס"ק כ"ה דהוא חומרא בעלמא לכתחילה וע' מאמר המלך בה' שאר אבות הטומאה דע"ד ע"א שהצ"ע דברי הב"ש דלמה לא יהיה חוצץ מאחר דהוי מין בשא"מ ולפי דעתו ברור כשמש שהחליצה פוסלת בהכי עי"ד.

כ"ה סמ"ו בכל ענייני חליצה בין בקריאה וכו' יהיו היבם והיבמה עומדים. בפי' ס"ח ס"ק ס"ד ביאר הדברים באר היטב דאע"ג דבש"ס דידן איתא דבין עומד בין יושב חליצתה כשרה לכתחילה בעינן בעמידה משום דדמייא לגמ"ד ולא דדריש בספרי ועמד וחמר אין דברים הללו נאמרים אלא בעמידה אסמכתא בעלמא היא ואע"פ שהרמב"ם אינו מצריך עמידה אלא בקריאה ורקיקה לבד וכו' נהגו העולם להעמידה וכו' יעו"ש ונעלם דבר מבע"ס תורה תמימה ס' כי תצא אות קל"ד הרעיש את העולם דהרמב"ם לא חשש להגמ"ר שהיא נגד הספרי ורקיקה דבעי מעומד לא נתבאר מקורו עי"ד דמלבד דדרכו של הרמב"ם לילך בשיטת הספרי אפי' נגד הש"ס וכמ"ש בעלי הכללים. עוד בה דמרן בפי' ס"ח כבר כתב דכל הפוס' הושוו דלכתחי' בעינן בעמידה.

וראיתי לה' פ"ת בסדר חליצה ס"ק י"ב שכתב משם ב"מ דעמ"ש התוס' דיכול ת"ח כמו בדין הצ"ע דלא משמע כן בפוס' ואדרבא י"ל אחרי שכבר מוכרח להיות כבודו נדחה מפני הרקיקה אף בעמידה נדחה י"ש ולא זכיתי להבין למה החמיר כל כך בדבר דמה"ד א"ץ עמידה רק לכתחילה ומכח מנהג נגד עשה דכבוד תורה ולמה יגרע מזקן או חולה וק"ל.

סימן קע

א ש"ע צריכה גט למאמר. בנוסח גט זה אי כותבין ארוסתי או אנתתי מחלוק' בין הפוס' ע' כנה"ג הגה"ט סק"א ובסי' קכ"ו הגהב"י ס"ק ק"א וע' בתשו' כי באה בס' משנת ר"א ח"ב סי' ל"ד דאחר שהביא מרבנים הקודמים דעשו מעשה כמוהרשד"ם לכתב ארוסתי נפק דק ואשכח בתשו' מוהר"ם פפ' הקצרות סי' רע"ט שהסכים לכתב דהוית יבמתי ארוסתי ושפ"ן דס"ל להריטב"א וכן עשו מעשה רבני דורו עי"ד

ב יבם שנתן גט למאמרו אי צריכה המתנת ץ' יום מזמן כתיבת הגט או די במעשה החליצה ע' משנת ר"א בזכרונות מע' היו"ד אות ה' דבמחלוקת הוא שנוי עי"ש,

ג ס"ה ש"ע כשבאים להוציא וכו' למ"ד חליצה פסו' צריכה לחזר וכו' כ' בנ"ד או"ג שעמדתי ע"ע חליצה פס"ו כמאן קי"ל להלכה אם כרב דצריכה חיזור או כשמואל דאמר א"ץ ובתחילה כתבתי לענין הלכה דיש להקל דא"ץ חיזור מתלת טעמי אח"ך הבאתי שם משם הכנה"ג בהגה"ט סק"ז שכתב משם הפוס' דהמנהג להחמיר ונרגשתי דבדברי מוהרשד"ם ומוהרח"ש לא נזכר מנהג ותשו' מוהריב"ל ומוהר"ש שרמז לא היו אז בידי. עתה אודה לה' מאד בפי שכל הספרים שכתבתי שם שלא היו נמצאים אצלי הנם באוצרותי ואני ל"ו שנית"י תשו' מוהרא"ש סי' כ"ט וגם הוא לא דבר מענין מנהג ולא הוסיף נופך משלו על הדבר הזה רק רמז תשו' מוהרשד"ם דפסק כרב ולא הגיד דעתו עש"ה כי אם בזאת בתשו' מוהריב"ל ח"ג סי' כ"ג בא הדבר מפורש דהמנהג להחמיר בכל המקומות דצריכה חיזור י"ש והתבונתי עוד הפעם בדברי הכנה"ג שם ואבינה כי אין כונת הרב לומר על מוהרשד"ם ויתר התוס' שהביא שם דהעירו על המנהג רק דהם הסכימו דהלכה כרב ועל המנהג לא דבר כי אם מוהריב"ל ותכל חלונותי שכתבתי שם בד"ה ואשא עיני על הכנה"ג י"ש.

ולמודע"י אני צריך כי מה שהעלתי שם דדעת מרן דצריכה חיזור עתה באו לידי תשו' מרן וראיתי לו בדיני יבום סו"סי ו' דעמ"ש מוהר"י סמוט דמלתא דפשיטא כביעתא בכותחא שא"ץ חיזור דהלכה כשמואל כ' מרן מוהריק"א ז"ל דהם דברים נכונים ופשוטים ואין

לפקפק בהן עי"ש והוא תימא דפסק הפך מ"ש בש"ע בסי' קס"ט בפי' ס"ח ס"ט וכאשר תמהתי עליו בנד' והן עתה נתחזקה תמיהתי ומעתה עלינו לידע דעתו של מרן דכשסותר עצמו מתשו' לשלחנו כמאן עבדינן. וראיתי לה' ח"ק עולם מוהר"א הכהן ז"ל בס' טהרת המים מע' הפ' דנ"א שהביא משם ה' חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות י"א שכתב דדברי מרן בתשו' הם הלכה למעשה בפרטות ועדיף מהש"ע י"ש וכפ"ז דל מהכא דדעת מרן להחמיר והנה נהפך דדעתו להקל.

גם לרבות שבא עתה לידי אשר נפשי איוותיהו שס וראיתי לו בסי' ל"ה דגם הוא פסק להחמיר בנדון שלו שהיה בראובן שמת והניח אשתו מעוברת וילדה ומת הולד תוך ל"י והסכימו רבני הדור והרב מכללם דצריכה חיזור ע"כ האחין וה"ה נו"ן בדברי הפוס' הנז' ולפי דעתו רבו המחמי' דל"א ממ"ן י"ש והרב המגיה ז"ל שם אחר שרמז תשו' החק"ל סימן ט"ן רמז תשו' מוהרא"ח ז"ל בחק"ל מ"ב אה"ע סי' כ"ח שעמד בזה ואמ"א גם רמז לה' עבודת משא בסי' ל"ג דבשעה"ד כגון דהאח הב' הוא קטן יש להקל וכבר בנדפס שם רמזתי להפי"ת בסי' קנ"ו סקי"ג דהביא חבל נביאים מרבני אשכנז האחרו' דסברי להקל גם בס' עבודת השם סו"סי מ"ה רמז לה' ישועות יעקב שהעלה להקל וע"ע לעיל בסי' קמ"ה בקונט' זה שכתבתי שדעת מוהר"א אמיגו ז"ל וה' שמחה הכהן ז"ל בתשו' כ"י סברי כדעת המקלי' ואחשה שאם באנו למנין רבו המקלים. ואילו לא מסתפינא אמינא דגם מוהריב"ל שכתב להחמיר היינו לפי שבימיו לא נדפסו חידושי המאירי שכתב דרוב הראשו' פסקו כשמואל דא"ץ חיזור וכל לגבי דידי אם יהיה מי שלבו חזק ויורה להקל ובפרט אם יש ס"ס אין למחות בידו כיון דעיקר האיסור אינו אלא מדרבנן. וה' שד"ח מע' חליצה סי' א' אוט"ו ורמזתיהו בנד' כתב גם הוא להקל בשיש דוחק כל שהוא עי"ד.

סימן קעב

א ס"ב בהגה ואם היה יבמתו גיורת או שאר אשה המותרת ליבמה ציין המציין נ"י בפ' הערל. וכ"כ המאירי ביבמות על דע"ט ע"ב וכ"כ הרב"ח. ומבואר דהיינו אפי' לכתחי'. ובכתה"ס למוהר"ש מטאלון ז"ל בע"ס עבודת השם רמי ומקשי דמ"ש מזקן שפסק מרן לקמן סעי' יו"ד שזקן ביותר שתשש כחו דינו כסריס אדם וכו' אבל אם בא על יבמתו מותר לקיימה הרי דלכתחי' אסור לו לבא אע"ג דהוא בר אולודי והאריך בזה ויישב ע"פ תשו' מוהרד"ך סי' ב' חדר י"ב שכתב דאינו תלוי מצות יבום בהקמת שם לא באיש ולא באשה אלא שיהיה בר שכיבה ולכן בסריס דהוא ראוי לבילה והוא בר שכיבה אלא שאינו ראוי להוליד יכול ליבם לכתחי' אבל בזקן שתש כחו ביותר דאינו יכול לבעל אינו

יכול ליבם לכתחי' ושוב פשפש ולו' מצא לה' דרכי משה סו"סי קע"ב שנרגש בקוש' זו וישב בזה את"ד.

ב ס"ד ש"ע אלו הם סימני אילונית וכו' ע' תעלומות לב ח"ד סי' י"ג.

ג ס"ז שו"ע מי שחתכו או נימקו גידיו וכו' וכשיהיה בן י"ג שנה ויום א' נקרא גדול שאין זה מביא סימנין לעולם. ה' פ"ת לעיל סי' ו' סק"ג הביא משם ה' נוב"י אה"ע סי' ו' שהביא משם שני חכמי הדור שכתבו דיש לדון מזה דאם סריס א' הביא שערות באותו מקום וגם יש לו זקן זה מורה ודאי שהוא סרים חמה לפי עדות הרמב"ם שס"א אינו מביא סימנין לעולם והוא ז"ל חלק עליו דמנ"ל דסימני גדלות הם דלמא הם שומא עי"ד וע' בס' מנחת משה אה"ע סי' א' ד"ז ע"ד שכתב דאף לפי דברי הגאון שהביא הנו"ב היינו לומר דאם יש לו זקן בודאי אינו ס"א אבל לא בא לומר דאם הוא נקי משערות דיש להחליט שהוא ס"א דהלא גם ס"ח יוכל להיות שלא יהיה לו שערות ואדרבא אין לו זקן הוא מסמני סריס חמה דקחשיב הש"ס ועמד שם ע"ד הג' תפארת צבי סו' ז' בפירוש דברי הרמב"ם י"ש.

ד סי"א ש"ע החרשת והשוטה וכו' מתיבמות ולא חולצות וכו'. יבמה שחלצה בעודה שוטה חליצתה פוסלת על האחין אחר שנשתפית ודלא כה' יש"ש בפ' מצות חלי' דכתב בפשיטות דאינה חליצה כלל ואחר המחילה הפריז על המדה להקל ולא מצאתי לו חבר. יאודה יעלה סי' קמ"ז.

ה סי"ב ש"ע חרש וכו' אינם בני חליצה. חדשים מקרוב העמידו בתי לימוד לחרש וחרשת שאינם שומעים ואינם מדברים ומלמדים להם כתב ולשון שיבינו לקראת ולכתב במבטא שפתים בכבדות ולהבין מה שנכתב ולהשיב כראוי כשאר בני דעת. וגם במלאכת החשבון יש להם ידיעה כשאר בני אדם ולומדים אומניות שונות ומתפרנסים עצמם כראוי וכו' וא"כ תהיה עתה החליצה שלהם כשרה ואע"ג שאינם שומעים מה שאמר החולץ או החלוצה הלא לא כתיב שמיעם בקרא. אך ע' בריטב"א יבמות על דק"ב ע"א ד"ה מ"ט שכתב באינו שומע ומדבר לא מהני קריאה כיון שאינן שומעין זל"ז וכו' והנה ביש אח אחר לא יחלץ החרש אך אי ליכא אחר כי אם הוא והיבמה עדיין ילדה ותתעגן כל ימיה יש לעיין אם לא נחוש לעיגון ולהתיר החליצה. ה' שבט שמעון דפ"ד ע"ד. וע' שד"ח ע' חליצה סי' א' אות ך' שהביא שיטת הפוס' במדבר ואינו שומע ואסיק להלכה דמדבר ואינו שומע פסול לחליצה יעו"ש ועיין שבט סופר אה"ע סי' פ"א מה שדבר על חרשים כאילו ובתשובותי לאה"ע סי' ט"ו לענין קדושין ושם הבאתי דברי הג' שבט סופר הנז' וכתבתי דלע"ד אין זה נכנס בסוג מדבר ואינו שומע יעו"ש.

סימן קעג

א ס"א ש"ע יבמה שהיא ערוה ליבם וכו'. אשה שראתה דם מחמת תשמיש עד ג' אנשים ומת האחרון ונפלה לבני יבם אם צריכא חליצה כתב ה' מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' ן' דעכ"ז צריכה ול"א כל שאינו עולה ליבום וכו'.

ב המגרש את אשתו ע"מ שלא תנשא לפ' והלכה ונשאת לאחי אותו פ' ומת בלי זש"ק ונפלה לפני אותו פ' עולה לחליצה אע"פ שאינו עולה ליבום אלא שהרמב"ן נ"ר כתב דאינה עולה לא לחליצה ולא ליבום ואין דעתו מכרעת במקומו. הרשב"א כחי' ליבמות רפ"ק וב' פ"ת סק"א שרמז לה' בית מאיר שהביא מחלוק' זה י"ש וע' הרשב"ש בסי' רל"ה שעמד בחקי' זו ומוהר"ש מטאלון ז"ל בתשו' כ"י ה"ד ורמז ל"ה חק"ל בא"ע סוס"י ס"ג שעמד של תשו' הרשב"ש ומני"ר פלפל ע"ד שניהם והביא נזך ת' הרדב"ז החדשות סי' שי"ד ועמד ע"ד באורך וכעת אין לי פנאי לעיין בשרשן של דברים ולפשפנה אשנה נ"ן.

ג סי"ב ש"ע אשת אחיו שלא היה בעולמו וכו'. ע' כנה"ג לעיל בסי' קנ"ז ומ"ש שם

סימן קעז

א ס"א בהגה עד שלא תבגר. בוגרת מפותה שטוענת שהבטיחה לישאנה. ע' פ"ת סק"א שהביא מחלוקת רבני אשכנז אי חייב לישאנה ואם הוא מכחיש אם תוכל להשביעו. וע' בס' משה האיש הנ"מ סי' ד' תשובת רב א' שהעלה דהנואף יכול לומר קי"ל שלא לכונסה י"ש.

ב ס"ג ש"ע האונס את בתו חייב לישא אותה. ע' בנד' או"ח שכתבתי משם הרדב"ז דאפי' אם תודה מעצמו דפטור מהקנס עכ"ז חייב לישא אותה ע"ש וע' שרשי הים ח"ב דבן שתמה על הרדב"ז מדברי הרמב"ם פ"ג מ"ה אישות ה"ט עי"ש.

ג אונס את הבוגרת אי חייב לרחתה ע' בנד' אות י"א וע"ע שרשי הים שם שתמה על מוהריט"ף דמהיכא תיתי לחייב אונס את הבוגרת כיון דנערה מלא דבר הכתוב ועלה קאי עונש זה עי"ש. וע' משה האיש סי' ה' דרב חביב"א אסף וקבץ הפוס' המדברים בזה והעלה דכיון דלרוב הפוס' הוא פטור מלקחתה יש לנו לילך אחר הרוב ול"ד להיא דה' בנ"א שהבאתי בנדפס או"ט ומ"מ לפוטרו בלא כלום א"א והנכון לעשות פשרה שיתן לה איזה דבר י"ש.

ד שם ואינו רשאי להוציאה אלא לרצונה. אונס שאמר שראה באשתו שזנתה ואין עדים בדבר אי אמרינן שנחד"א ונאמן לאסרה עליו או"ל כיון דאיסור דלא יוכל לשלחה רביע עליה נסתפק בזה מוהרמ"א ב' דוד ז"ל בכ"י והעלה דאינו נאמן לאסרה עליו וה"ד ה'

חיים שאל ח"ב סי' מ"ח והנה הוא צודה בזה דאפשר דגזרה דעיניה נתנה באחר לא נאמר רק באשה דדעתה קלה משא"כ באיש או"ד בכה"ג דתולה הקלקלה באשתו ואיהו קאי בלא יוכל אינו נאמן וכתב דצריך לברר הדבר י"ש ותימה מדוע לא זכר שר דברי הפוס' שהובאו בהגה לקמן סי' קע"ח ס"ט דבזה"ז שיש תרגמ"ה שלא להאמינו ויעו' פ"ת סקי"ט וכ"ש נגד איסור דלא יוכל וע' רב פעלים ח"א אה"ע סי' א' מ"ש בזה ה"ד לעיל סי' קט"ו ומ"ש אני עני ע"ד י"ש.

ה שם ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה. מדלא קתני ברישא כופין לנשא אותה מוכח דלישאנה אין כופין אבל להחזירה כופין. ה' מנחת חינוך בסי' תקנ"ח וע"ש הטעם וע' בנדפס אות ז',

ו ארוסה שבתחילת בואה לב"ד אמרה לא בעינא ואחר יום או יומים חזרה בה ע' בנדפס אות מ"ו משם הפוס' דשפיר מצינא הדרא יעו"ש וכ"כ בס' מצפה אריה תניינא בסי' כ"א והביא ראיה מחידוש' דכתובות כ"ג שהביאה ה' שערי רחמים ודחאה עי"ש,

ז ס"ד ש"ע היתה אשורה לו וכו' ע' בתשו' הרדב"ז ח"א סי' ס"ח שכתב שאם אסר הנאתה עליו לא הועיל כלום ורמזוהו ה' יד"א ופ"ת. והוו בה רבנן דדבריו הם הפך דברי הש"ס דמכות דט"ו אונם בטלו ולא בטלו משכחת לה דמדירה עד"ר וכו' וע' מחנה חיים ח"ב אה"ע סי' מ"ד דיישב הקושייא עי"ד

סימן קעח

א ס"ב ש"ע כיצד הקינוי וכו' יע' בנד' או"ב אי צרייך לאמרו בלשון הזהרה. וע' שד"ח מער' אישות סי' א' דע"ט רע"ג שהקל כשאמר לה איני רוצה שתתיחד עם הבועל ולא אכחד דלשון הקינוי דנדון הרב לא הבינותי לפי מ"ש שם בדמ"ה ע"ג כי התרה בה בעלה איני רוצה שתהיה פה עמה לבדה ראם פה דבר האיש בדברים האלה אל הבועל פשיטא ודאי דל"מ ואם הוי דבריו כלפי האשה היה ל"ל איני רוצה שתהיי פה עמו לבדו ואין ספק שיש ט"ס בדבריו וכצ"ל.

ב מי שכתב לאשתו לאמר הזהר שלא תתן בביתי לאיש פ' מעיר אחרת אשר דרכו לבא לביתי וכעת שאיני בבית הזהר שלא תניח אותו יען ידעתי כי הוא איש בליעל ונואף אם זה נקרא קינוי. אם האשה יודעת לקראת הכתב ומכרת שהיא כתב יד בעלה לא אדע מקום ספק. אך בפ"ת ס"ק ט"ו דכל שאומר בדרך זהירות לית ביה משום קנוי וכו'. אבל הכנה"ג בהגה"ט סק"א אם אמר לה לא תקבל לפ' בבית הוי קנוי וא"כ יש להחמיר דגם

בכה"ג מקרי קנוי. תשו' מוהרש"ם ח"א סי' רכ"ט וע' בנד' אות ו' ושם יש ט"ס דבמקום דברי מרעות כתוב דברי מרעיב.

ג מי שקנא את אשתו ואמר לה שמשביעה שלא ידרך הנחשד אסקופת ביתה אינו כלום כי השבועה שהוא לא ידרך ומה בידה לעשות ולכ"ע אינו לשון קנוי מוהרש"ם ח"ג סי' ש"ן וע' לו בסי' קנ"ג.

ד אמר לה אל תסתרי עם איש פ' שמא יאנס אותך לא חשיב קנוי ואינה אסו' עליו. משנ"ל פ"ג מסוטה דין כ"ד וכ"כ ה' מחנה חיים ''ד סי' נ"ב.

ה ס"ג בהגה סברה שמותר לזנות וכו'. ע' יעיר אוזן מע' הסמך אוכ"ט שד"ח מע' אלף אות נ"ג.

ו ס"ט בהגה י"א דבזה"ז שיש חרגמ"ה. ע' בנד' אות י"ד. שמן רוקח מהדו' ג' סי' י"ד. וע"ע בנדפ' אות טו"ב. ה' שמ"ח גאגין ז"ל בתשו' כי באה בס' תעיל ח"א סי' ך' מה שפלפל בזה ולפי דעתו שבו' חמורה מחרגמ"ה וע' מה שהארכתי בענין זה בתשו' סיון התרע"ג אות ה' בסי' ג' בעזר יוצרי שוכן במעונו.

התחלתי סידור הספר הזה ז' שבט התרס"ב ונשלם בר"ח תמוז שנת קח נ"א את ב"ר"כ"ת"י'. בכלך.